МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ІДГУ

НАУКОВИЙ ПОШУК СТУДЕНТІВ XXI СТ.: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

Випуск 7

За матеріалами VII Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(16 листопада 2021 року)

Ізмаїл – 2021

ББК 72(4Укр)
УДК 001(477)(08)
П 76

Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних та соціально-економічних наук. Вип. 7. За матеріалами VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. 364 с.

Редколегія:

Кічук Я.В. *– голова редакційної колегії, доктор педагогічних наук, професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

Циганенко Л.Ф. *– заступник голови редакційної колегії, доктор історичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

Кічук Н.В. *– член редакційної колегії, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

Шавловська Т.С. *– член редакційної колегії, кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету іноземних мов Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

Мізюк В.А. *– член редакційної колегії, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

Друкується за ухвалою вченої ради Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 5 від 23.12.2021 р.)

UNICHECK

Тексти публікацій були перевірені за допомогою системи пошуку ознак плагіату Unicheck в рамках проекту підтримки наукових університетських видань.

©ІДГУ, 2021
©Автори, 2021

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Бобік С. Значення фізичної культури у підготовки соціалізації дітей……. 7

Брусановська В. Діагностика характеру взаємодії і продуктивності у педагогічній системі «вихователі закладу дошкільної освіти – батьки – діти передшкільного віку»……. 10

Бурковська Г. Деякі аспекти проблеми профілактики емоційного вигорання вихователів закладів дошкільної освіти……... 14

Ван Ч. Значення етнічно-родинних цінностей у становленні підлітків…… 19

Гажева А. Сучасні технології розвитку естетичних почуттів дітей молодшого шкільного віку у позашкільній та позакласній роботі……. 22

Гайдаєнко Н. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку….. 24

Гєцой В. Дослідження проблеми розвитку та корекції навчальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку на базі Орлівського ЗЗСО…….……... 27

Давидова А. До питання про застосування ресурсу благодійних проєктів у виховній роботі з молодшими школярами……...…….… 32

Дженкова К. Формування мотивації до навчання у майбутніх фахівців закладу дошкільної освіти……... 35

Єребакан К. Питання соціально-психологічної адаптації дітей з особливими освітніми потребами до школи…….…… 40

Ілющенко К. Значення пленерного живопису в підготовці майбутніх викладачів мистецтва…… 44

Карайван Х. Музична гра як засіб пізнання навколишнього світу молодшими школярами…….. 46

Касим А. Музично-естетичне виховання учнів молодших класів на уроках мистецтва.……...… 50

Корзейонок Ю. Рівень підготовки майбутніх вчителів фізичної культури як фактор готовності до професійної діяльності……... 53

Кравченко Т. До сутності поняття «сторітелінг» та використання методу в освіті дітей……...……..…… 56

Кружкова О. Складові професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури……...……... 60

Кубишка А. Партнерська взаємодія педагогів з батьками дітей в умовах інклюзивного початкового навчання…… 63

Куценко М. Формування екологічної культури у старшокласників на уроках фізичного виховання……..... 66

Лаговська В. Національно-патріотичне виховання школярів у контексті освітніх інновацій……...……..... 69

Лисенко І. Здоров'язберігаючі технології при роботі з дітьми з вадами мовлення…. 73

Макаліч О. Інтерактивне спілкування дітей передшкільного віку з природним довкіллям: конструктивні практики зарубіжжя…….…….. 78

Маламен Т. Особливості використання дидактичних ігор на уроках в початковій школі……...…….… 80

Маринюк А. Модель взаємодії фахівців і батьків при корекції мовних порушень…….……... 82

Мітєва Т. Організація проєктної діяльності молодших школярів на інтегрованих уроках (за типовими освітніми програмами академіка О.Я. Савченко)…….. 87
Момот Д. Інтерактивні форми проведення занять спеціально-оздоровчої рекреаційої та реабілітаційної спрямованності в закладах освіти……..… 90
Мороз Г. Ненасильницьке спілкування як складова інклюзивного освітнього простору……..……... 93
Мунтян А. Педагогічні умови розвитку соціальної успішності першокласника в зарубіжжі……..…….… 96
Новак В. Велоспорт, як засіб фізичного виховання молоді……... 99
Переверзєва М. Місце інтегрованих уроків у системі початкового навчання в умовах нової української школи……... 101
Пилєва М. Вплив декоративно-прикладного мистецтва на розвиток мовлення дошкільників……..…… 105
Платонова С. Порушення мови при ринолалії та шляхи її корекції…… 108
Побережець Є. Фізичне виховання у складі соціально-адаптаційного підходу дітей з особливими потребами…… 113
Раду А. Кореляція типу вищої нервової діяльності та рухова активність учнів…….. 116
Ровшенко К. Особливості моторики при стертій дизартрії (загальної, дрібної, артикуляційної)……..……... 119
Рожкова М. Педагогічна діяльності вихователя з організації адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО (з досвіду роботи Оксамитненського ЗДО «Тополенька») ……... 121
Рубан А. Вплив інтернету на соціальний розвиток молоді…… 126
Рудомьотова А. Професійні якості фахівця з мистецтва (погляд першокурсника)…. 128
Сафонов Д. Гіперактивність дітей та корекція її засобами фізичного виховання…… 131
Сівцова А. Жанри народного музичного мистецтва Давньої Русі…… 134
Сілакова Ю. Ізмаїльська картинна галерея як різновид музейного простору…… 138
Степанова Ю. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами усної народної творчості…….. 141
Терехова О. Роль педагога в роботі з дітьми з обмеженими можливостями…… 143
Харламов В. Естетичне виховання як складова фізичної культури……..… 145
Цзінь Я., Давидова А. Педагогічний аналіз сучасних підходів учителів до організації благодійної діяльності з молодшими школярами…….… 148
Челаку Н. Питання вокально-хорової роботи з учнями молодших класів шкіл загальної освіти……..……... 152
Шидер А. Вплив музичного мистецтва на учнів молодших класів середньої школи…….……..……..… 155
Щетиніна С. Розвиток емоційної сфери дошкільників засобами ігрових технологій: деякі практичні аспекти…… 158

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Бабаян А. Англомовна комунікативна компетенція як засіб соціальної адаптації майбутнього фахівця у закладі вищої освіти…… 162
Барган О. Вивчення дієслова та його форм на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти полілінгвального півдня Одещини…….. 165
Васіна К. Історіографічний аспект дослідження перекладознавчих тенденцій в Україні……..…….. 168
Демидчик-Асаржи В. Філософський контекст лірики поетів Буджака…… 171

Дерягіна К. Особливості перекладу фразових дієслів (на матеріалі художнього твору Вільяма Теккерея «Ярмарок суєти»)…….. 176
Довга Г. Особливості смарт навчання англійської мови в старшій школі…… 179
Древаль В. Успішність як умова психологічного здоров'я особистості…….. 182
Дубенко К. Hating and bullying in modern English mass media *(англ.)*…… 186
Звєздіна К. Методи підготовки до міжнародних іспитів з німецької мови *(нім.)*…… 189
Іордан Д. Рецепція американського повсякдення в романі В.В. Набокова «Лоліта»……...…… 191
Кан В. Особливості навчання ділової лексики німецької мови у профільній школі…..……...…… 194
Кара Є. Лексико-семантичні та граматичні особливості англомовних газет…..…… 198
Корнєєв М. Виникнення сленгу та його функції в сучасній англійській мові…….. 202
Кудлюк Н. Власне ім'я як гендерний компонент фразеологічних одиниць німецької мови……...……... 205
Кузик О. Розповсюдження інтернаціональної термінології в сучасній німецькій мові……...…… 207
Лаговська В. Сучасне функціонування перекладацьких відділень українських вишів……...……. 209
Мєрєуца Т. Запозичені терміни криміналістики в англомовному просторі……. 212
Паску М. Феномен «мовна особистість» та компоненти його змісту…… 216
Печененко К. Засоби мовного комізму в німецькомовному гумористичному дискурсі (на матеріалі гуморесок Хайнца Ерхарда)…… 220
Полюганич М. Аспекти варіантності в сучасній українській лінгвістиці…… 223
Раду А. Аналіз репрезентації ґендеру у мові сучасної німецької художньої літератури……...……. 226
Садківська О. Теоретичні основи використання англомовних онлайн-ресурсів для організації змішаного навчання з англійської мови……. 229
Сапунжи І. Е. По – засновник класичного детектива…….. 232
Соловйова Л. Організація простору в англіському готичному романі…… 235
Федорова А. Блог як новітня інтернет-технологія на сучасному уроці французької мови в закладі загальної середньої освіти……. 239
Філевська Ю. Використання автентичних творів художньої літератури на уроці німецької мови в профільній школі……... 244
Фортуна А. Лічилка як елемент авторської поетики детективів Агати Крісті…….. 248
Хоменко Д. Піратська тема в творчості Д. Лондона…… 251
Шульга Н. Особливості формування жанру в історичних романах Вальтера Скотта..……...…….…… 253
Щуцька А. Образ України в німецькому лінгво-культурному просторі…… 257

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Астапенко А. Особливості міграції трудових ресурсів в Україні…….. 262
Афанасьєва В. Актуальність питання економічної безпеки українських підприємств……...…….. 265
Бабаян А. Система менеджменту якості закладу вищої освіти та особливості її створення……...…….. 269
Безруков Б. Чи потрібна етнологія сучасній україні: роздуми студента……. 272

Бондатій Д. Основні аспекти маркетингового управління сучасними підприємствами……...…… 274
Булай М. Нові форми реалізації технології «витинанка» як засіб активізації інтересу до народного декоративно-прикладного мистецтва в здобувачів ЗЗСО…….……...……. 277
Верба К. Соціальна робота з наркозалежними підлітками……. 284
Гараба А. Ідеологічний чинник в освітній діяльності Ізмаїльського державного педагогічного інституту (1952-1991 рр.)……... 287
Гончарова І. Інтегрований ланцюг як базовий елемент в процесі формування комплексу маркетингу інновацій на транспорті……... 290
Євсєєва Д. Маркетингова діяльність: сутність, задачі, функції та види…… 294
Касап Д. Інтернет-адикції як соціально-педагогічний феномен…… 299
Кожухар О. Особливості наступального та захисного озброєння кримських татар у XV-XVII ст. ……...…….. 301
Колесников О. Засоби репрезентації результатів наукової діяльності за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій……... 305
Крилова В. Профілактика гендерної агресії…… 307
Литвинова М. Культурно-просвітницька діяльність дворянок Бессарабії (друга половина XIX – початок XX ст.) ……...…… 310
Мартинчук О. Антиалкогольні кампанії як засіб боротьбиз масовим пияцтвом в СРСР……...……. 313
Мітакі К. Психологічні особливості адаптації конформних особистостей…….. 315
Міхова А. Проблема наркоманії в підлітковому середовищі……. 318
Пинзару К. Іноземні дипломати про голодомор 1932-1933 рр. в документах ОГПУ….……...……... 320
Постол Г. Психічне здоров'я особистості як психологічна проблема…….… 323
Сахно І. Перспективи розвитку етнографічного туризму в Бесарабії: «Фрумушика Нова»……...…… 330
Слободян К. Комунікативна політика – як одна із складових іміджу малого підприємства……...…… 333
Тополенко В. Перетворення в армії Речі Посполитої за Владислава IV……..…… 336
Урсакі Т. Інтернет середовище: різні аспекти впливу на людину…….. 339
Урсакі Т. Сленгізми комп'ютерної сфери в українській мові…… 342
Фльоштер Р. Зарубіжний досвід розвитку малого підприємства…… 345
Червенкова І. Соціальні мережі та розвиток ідентичності сучасної молоді…… 348
Шатських О. Технології соціальної роботи з обдарованою молоддю…….. 350
Шендра В. Методичні підходи та критерії оцінки системи управління конкурентоспроможністю підприємства…...……...…… 353
Шеремет А. Демографічні зміни німецького населення Південної Бессарабії в 1918-1940 роки……...…….. 357
Шпаченко. Г. Сучасні методи економічної діагностики…… 359

ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ

Бобік Сергій
магістрант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Максимчук І.А.

Соціалізація формування особистості – природний безперервний процес. У цьому процесі важливу роль займає процес знайомства дітей з навколишнім світом, загальноприйнятими нормами та необхідність дотримання правил поведінки для регулювання відносин з оточуючими, ставлення до людей, до праці, природи та збагачення практичного досвіду самореалізації власної поведінки в різноманітних видах діяльності, тобто процес становлення людини.

Сьогодні питання соціалізації особистості дитини дуже актуальні та вивчаються фахівцями із різних галузей науки. Соціалізація є важливим та багатогранним явищем у житті кожного суспільства і людства в цілому, оскільки воно включає в себе процес формування особистості, його навчання, засвоєння, активного відтворення цінностей, соціальних норм, моделей поведінки.

Фізичне культура відіграє важливу роль для розвитку суспільства, являючи собою самостійний вигляд діяльність людини. Фізична культура впливає на становлення людини як особистості та розвиток міжособистісних відносин. Фізична культура є складовою загальної культури, яка спрямована на те, щоб зміцнити підвищити рівень здоров'я дитини. Крім цього, фізична культура відповідає ще й за соціальну функцію, виховуючи гармонійно розвинену особистість з усіх боків [8, с. 54-56].

У статті розглядається роль фізичної культури в соціалізації особистості, формування ціннісного простору дитини. Стиль життя трактується як поведінкова особливість життя певний стандарт, під який підлаштовуються психологія і психофізіологія особистості. Основне завдання фізкультурного виховання спрямоване на формування позитивної соціалізації особистості.

Особистість – це соціально значущи риси людини, які вона набуває під час соціалізації. Інакше кажучи, в ході різної діяльності людина набуває певного досвіду на різних життєвих етапах, поступово створюючи свій образ, свою психологічну картину. При регулярних заняттях фізичною культурою у дітей формуються певні навички та якості. Наприклад, різні психічні властивості дитини створюються за допомогою імітації різних життєвих ситуацій.

Соціальне в особистості – це сукупність набутих рис, необхідних особистості для виконання своїх ролей. Соціальне виховання створює можливості для оволодіння людиною необхідними з точки зору суспільства соціальними і духовними цінностями, актуалізації особистісного потенціалу, розкриття талантів особистості під впливом всіх суб'єктів і сфер життєдіяльності людини. Особистість в процесі соціалізації відкриває саму себе, знаходить в собі щось цінне, що потребує розвитку і формує цінності [3, с. 36-38].

Сьогодні вкрай загострені проблеми соціалізації дітей. В зв'язку з цим фактом до діяльності освітніх закладів пред'являються підвищені вимоги, а суспільство покладає на педагогів відповідальність за передачу не тільки загальних і професійних знань, а й за формування культурного і морально-етичного вигляду цілих поколінь. безперечно, успішні, ініціативні, мобільні, відповідальні, самостійні та творчі випускники були необхідні нашому соціуму завжди, проте сьогодні спостерігається актуалізація цієї потреби в зв'язку з суспільною кризою.

Вчені та педагоги в останні роки частіше відзначають збільшення числа соціально некомпетентних дітей, це означає, що сьогодні серед представників підростаючого

покоління частіше зустрічається нездатність: грати один з одним, брати участь в безконфліктному спілкуванні, розуміти і співчувати оточуючим, будувати ділові і особисті відносини з однолітками, крім того почастішали випадки прояву необгрунтованої агресії [7, с. 3-14].

Одним з ефективних способів вирішення зазначеної вище проблеми, на наш погляд, є реалізація комунікативного підходу в системі освітніх закладів. Його основною перевагою є оптимальна і цілеспрямована організація на навчальних заняттях і неурочний заходах особистої і ділової взаємодії школярів, що дозволяє отримати їм важливий для подальшого життя соціальний досвід. На наш погляд, активні методи освітньої діяльності: ігрові, колективно-групові та змагальні повинні застосовуватися в школі педагогами в рамках всіх загальноосвітніх дисциплін, в тому числі в рамках визначених і неурочний форм фізичного виховання. Перевагою занять фізичними вправами ми вбачаємо у позитивній, активній взаємодії дітей, в розмаїтті можливих соціально ролевих моделей поведінки дитини (капітан команди, помічник, ведучий, суддя, контролер, який здійснює страховку, черговий), обов'язкове застосування ігрових технологій і змагального методу.

У педагогіці фізична культура сприймається як один із засобів вирішення проблеми соціалізції дітей. Фізкультурно-спортивна діяльність визначається ними як процес, що забезпечує задоволення потреб дітей в активному русі, спрямований на розвиток фізичних та інших сторін особистості, у тому числі на соціальний розвиток учнів [4, с. 123-125].

У процесі уроку фізичної куьтури школяр входить у велику кількість соціальних контактів, у яких об'єктивне багатство людської культури трансформується в суб'єктивне багатство індивіда. Адаптація до умов фізкультурно-спортивної діяльності впливає і на адаптацію до правил у процесі праці, структуру поведінки, погляди та відносини, необхідні у навчальній діяльності. Фізична культура являє собою сукупність цінностей, систему виробництва матеріальних, духовних, соціально-політичних цінностей [1, с. 20-26].

Можна визначити такі складові соціально-педагогічного потенціалу фізкультурно-спортивної діяльності: її доступність та багатофункціональність; облік індивідуальних потреб та можливостей особистості; соціальна спрямованість спортивних ігор, відображення ціннісних установок навколишнього соціуму; наявність умов для самопізнання та саморозвитку; відповідність специфіці підліткової субкультури. Різноманітність форм і видів, технологій фізкультурно-спортивної роботи дає можливість вирішувати поставлені педагогічні завдання. Реалізація соціально-педагогічного потенціалу у фізкультурно-спортивній діяльності дозволить не лише підготувати дітей фізично, а й занурити в систему ціннісних орієнтацій до участі у спортивних змаганнях, створити реальну основу для входження в соціальний простір як самоцінне явище, що визначає ціннісно-смислові установки людини в соціально орієнтованій діяльності [2, с. 116-118].

Аналізуючи освітні програми та підручники останнього десятиліття з фізичної культури, можна зазначити однозначну тенденцію до розширення та конкретизації завдань, спрямованих на зміцнення здоров'я школярів, формування їхньої соціальної активності, підвищення валеологічної грамотності, використання вчителем творчого підходу у навчально-виховному процесі. Проте автори не виділяють у фізичному вихованні змістовних елементів, що стосуються соціалізуючої ролі фізичного виховання, а розглядають лише проблеми вдосконалення методів та форм фізичного виховання, ефективність яких вкрай низька через відсутність комплексної програми психолого-педагогічного супроводу навчального процесу.

Проблема соціалізації особистості – одна з найважливіших у розвитку суспільства. Які соціальні норми засвоїть індивід, які культурні цінності суспільства інтеріорізіруются особистістю, який спосіб життя сформується у молоді, настільки успішно розвиватиметься суспільство.

Метод педагогічного спостереження показав, що унікальність фізичної культури як фактор соціалізаціїї полягає в наступному:

–через фізичну культуру задовольняється соціальн-біологіна потреба людини в русі;

–позитивне ставлення до мінливих умов навколишнього середовища, регулювання послідовності етапів соціалізаціїї;

–фізична культура об'єднує, вчить індивіда взаємодії з іншими, розвиває самосвідомість, допомогає соціальної мобільності завдяки взаємодії, яке є в них.

Е. Майнберг пише про те, що педагогіка спорту досліджує насамперед процеси фізичної соціалізації, оскільки вона ставить типово педагогічні проблеми, при цьому завжди маючи на увазі загальну соціалізацію людини. Фізична сторона є лише одним з моментів процесу соціалізації взагалі. Приватне і загальне тут взаємопов'язані. Перетворення фізичної соціалізації в ізольовану тему неминуче призведе до невірних оцінок [5, с. 134-137]. Він передбачає, що саме сім'я впливає на рухову соціалізацію, спонукаючи, вимагаючи і обмежуючи рухову активність дитини. Але ж вчителю фізкультури, а також тренеру важливо знати, що він постійно має справу з учнями або спортсменами, рухова поведінка яких також може визначатися різної моторної соціалізацією в рамках сім'ї.

До соціалізації відноситься також вироблення певних мотивів, установок і позицій відповідно до визначених критеріїв, нормами і цінностями. Тому зрозуміло, що сім'я, будь то самі батьки або брати і сестри, допомагає формувати уявлення дитини про спорт, закладаючи їх на все життя.

Результати, отримані групою німецьких вчених, дозволяють припустити, що приклад батьків, активно займаються спортом, впливає на розвиток у дітей інтересу до спорту. Встановлено, що 55% опитаних спортсменів повідомили, що і їх батьки займалися спортом, а 22% навіть виступали у великому спорті і ставили рекорди. При опитуванні дівчат було встановлено, що батьки спортивно активних дочок часто займалися спортом. Якщо серед батьків неактивних в спортивному відношенні дівчат тільки 8% самі займалися спортом, то серед спортивно активних дівчат таких батьків 25% [6, с. 20-203]. Захопленість спортом зростає в міру підвищення соціального статусу людини, одночасно з цим в залежності від того, до якої верстви суспільства належить людина, часто змінюється і стиль виховання. Віна сама по собі може пробудити у дітей яскраво виражений інтерес до спорту, а не тільки приклад батьків, що займаються спортом.

Висновки: У вихованні підростаючого покоління важливим має бути визнано створення умов для освоєння дітьми соціальних ролей та навичок, розвитку культури їхньої соціальної поведінки. У цій роботі ми розглянули питання, які допомогли визначити, які умови сприяють ефективності формування соціальної компетенції підлітків засобами фізичної культури. Фізична культура має всі можливості вирішувати завдання соціалізації особистості, оскільки саме заняття фізичною культурою найбільшою мірою дають можливість розвивати та формувати такі якості як ініціативність, самостійність, впевненість, лідерські якості. Але, у свою чергу, це потребує змін ідеології фізичної культури, яка повинна мати свою спрямованість, замінивши функціонально-методичний підхід, який є нині пріоритетним. Це, своєю чергою, вимагає змін, як змістовної частини уроку, і організації уроку, де учні мають виступати не виконавцями завдань вчителя, а самостійно вирішувати творчі завдання. Звісно ж, що такий підхід позитивно впливає на процес соціалізації особистості учня на заняттях фізичної культури.

Література:

1. Видрін В. М. Сучасні проблеми теорії фізичної культури як виду культур . навчальний посібник. СПб., 2001. 126 с.
2. Габела І.В. (2013). Показники соціальної компетентності у підлітків .*Вісник ЮУрГУ.* № 3 С.116-118.
3. Зінцова А.С. Фізична культура як спосіб формування соціально - активної особистості школяра. *Гуманітарні наукові дослідження*. 2014. 53 с.
4. Лубишева Л.І. Соціологія фізичної культури і спорту. СПб., 2001.

5. Майнберг Е. Основні проблеми педагогіки спорту: вступний курс. К.: Аспект Пресс, 1995. 230 с.

6. Мудрик А.В. Соціалізація людини. Х .: Академія, 2004. 304 с.

7. Фельдштейн Д.І. Психолого-педагогічні проблеми побудови нової школи в умовах значних змін дитини і ситуації його розвитку. *Освіта і наука*. 2010. № 5. С. 3-14.

8. Філіппов Ю.О. Фізичний розвиток особистості в умовах трансформації суспільства. Ставрополь, 2005. 187 с.

ДІАГНОСТИКА ХАРАКТЕРУ ВЗАЄМОДІЇ І ПРОДУКТИВНОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ «ВИХОВАТЕЛІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – БАТЬКИ – ДІТИ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ»

Валерія Брусановська
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д. п. н., проф. Лесіна Т. М.

Сучасна сім'я є одним із головних інститутів формування особистості дитини передшкільного віку. Діяльність представників сім'ї (не тільки батьків) і вихователів ЗДО в інтересах дитини може бути успішною тільки в тому випадку, якщо вони стануть союзниками, що дозволить їм краще пізнати дитину, побачити її в різних ситуаціях, зрозуміти, відчути й окреслити / визначити траєкторію розвитку дитини.

Актуальність дослідження полягає в тому, що спеціально організований процес взаємодії усіх представників педагогічної системи «вихователі ЗДО – батьки – діти передшкільного віку» має великий виховний, освітній потенціал й значний соціалізуючий вплив через встановлення позитивних взаємин між вихователями ЗДО і сім'ями вихованців, пропаганду педагогічних знань, привернення уваги сім'ї до дитини, її проблем, висвітлення наслідків негативних відносин.

Питання педагогічної взаємодії учасників навчального процесу, як свідчить проведене дослідження, перебуває у центрі дослідницької уваги багатьох вчених й педагогів (А. Алексюк, А. Добрович, І. Дубровіна, В. Дьяченко, С. Золотухіна, Н. Єлізарова, Т. Сукенко, М. Фрумін, Є. Чудінова та ін.). Поглиблене розуміння сутності взаємодії представлено в роботах І. Радіонової та ін., у сфері дидактики вищезазначене явище висвітлювалося в роботах В. Дьяченко, Л. Клінберга, В. Я. Ляудіс. Загальні питання дослідження організації взаємодії в освітньо-виховному процесі знайшли своє відображення у роботах зарубіжних авторів (Р. Селман, О. Стауфорд, М. Фландерс, М. Хаузен та ін.).

Проблему організації взаємодії педагогів ЗДО і сім'ї досліджували педагоги і психологи, зокрема, Є. Арнаутова, Т. Доронова, Т. Маркова, Л. Виноградова, А. Козлова, О. Солодянкіна.

Мета статті полягає в експериментальному дослідженні та обґрунтуванні особливостей організації продуктивної взаємодії у педагогічній системі «вихователі закладу дошкільної освіти – батьки – діти передшкільного віку».

Згідно мети, ми провели дослідно-експериментальну роботу на базі Комунального ЗДО комбінованого типу ясла-садок № 33 «Теремок» Ізмаїльської міської ради Ізмаїльського району Одеської області. Нами була вивчена документальна база по роботі з батьками дітей передшкільного віку. У дослідженні взяли участь 20 батьків дітей передшкільного віку та 6 вихователів ЗДО.

Нами було обрано такі критерії дослідження ефективності продуктивної взаємодії ЗДО з батьками: формування у батьків психолого-педагогічної компетентності щодо виховання та розвитку дітей передшкільного віку; залучення батьків до освітнього процесу; забезпечення психолого-педагогічної підтримки сім'ї; забезпечення відкритості освітнього

простору. Дослідження проводилося за двома основними напрямами: вивчення позиції батьків та позиції вихователів ЗДО.У процесі дослідження для визначення позиції батьків нами були використано комплекс діагностувальних методик, як-от:

–Анкета для батьків «Продуктивна взаємодія батьків із вихователями ЗДО». Мета цієї анкети полягає у визначенні рівня задоволеності батьків взаємодією з педагогами.

–Анкета «Батьки та освітньо-виховний процес». Мета анкетування полягає у виявленні рівня виправданості очікувань батьків щодо організації освітнього та виховного процесів в ЗДО і залученості батьків до цих процесів.

–Опитувальник «Психолого-педагогічна підтримка сім'ї». Мета даного опитувальника полягає в виявленні ступеня задоволеності батьків організацією психолого-педагогічної підтримки сімей вихователями ЗДО.

–Бесіда з батьками дітей передшкільного віку та вихователями ЗДО у контексті підготовки дітей до школи.

–Дослідження відкритості освітнього простору у ЗДО. Метод діагностування – вивчення нормативних документів ЗДО, спостереження, індивідуальні бесіди з батьками.

Також, в процесі дослідження позиції вихователів ЗДО нами було використано спеціально розроблену анкету для вихователів ЗДО «Мої «плюси» і «мінуси» у спілкуванні з батьками». Мета анкетування полягала у самоаналізі педагогами професійних труднощів у спілкуванні з батьками та визначення актуальної тематики для консультативної допомоги.

Таким чином, в результаті проведення анкетування для батьків «Продуктивна взаємодія батьків із вихователями ЗДО» було встановлено:

1. Результати анкетування засвідчили: щодо першого запитання «*Чи вдалося вам вибудувати взаємини з вихователями групи, фахівцями ЗДО?»* з 20 батьків дітей передшкільного віку 40 % (8 осіб) батьків переконані, що їм вдалося вибудувати взаємини з вихователями ;. 50% (10 осіб) опитаних зазначили, що «вдалося лише частково налагодити взаємини з педагогами та працівниками ЗДО», 10 % (2 особи) батьків шкодують, що їм цього так і не вдалося зробити.

2. На друге запитання «*Чи задоволені ви вихованням дитини в ЗДО?»* батьки відповіли наступним чином: 80 % (16 осіб) респондентів задоволені якістю виховання дитини в ЗДО; 10 % (2 особи) незадоволені підходом до виховання дитини в ЗДО, 10 % (2 особи) задоволені частково.

3. На третє запитання «*Чи задоволені ви ставленням дитини до вихователів?»* батьки відповіли таким чином: 70 % (14 осіб) батьків повністю влаштовують взаємини дитини з вихователями; 20 % (4 особи) – частково. Решта 10 % (2 особи) не задоволені взаємовідносинами дитини з вихователями.

4. На четверте запитання «Чи задоволені ви ставленням дитини до однолітків у групі?» батьки відповіли таким чином: 70 % (14 осіб) батьків повністю влаштовує ставленням дитини до однолітків у групі; 20 % (4 особи) – частково. Решта 10 % (2 особи) не задоволені ставленням дитини до однолітків у групі.

5. На п'яте запитання «*Чи не виникало у вас відчуття, що вихователі ЗДО упереджено ставляться до вашої дитини?»* батьки відповіли таким чином: у 10% (2 осіб) опитаних постійно виникає відчуття упередженого ставлення педагогів до їхніх дітей; у 30% (6 осіб.) батьків таке відчуття виникає часом. Однак у переважної більшості батьків (12 осіб – 60%) такого відчуття ніколи не виникало.

6. На шосте запитання «Чи знайомі ви з освітньою програмою, що реалізується в ЗДО?» батьки відповіли так: 10 % (2 особи) батьків відзначили, що не знайомі з освітньою програмою, що реалізується в ЗДО, 50% (10 осіб) – знайомі частково. Програма виявилася знайомою 40 % (8 осіб) опитаних батьків.

7. Аналіз відповідей респондентів на сьоме запитання «Як часто ви звертаєтеся за допомогою до фахівців ЗДО?» чином дозволив встановити, що: 10 % (2 особи) батьків ніколи не звертаються за допомогою до педагогів і фахівців ЗДО, 60 % (12 осіб) – роблять це іноді, інші 30% (6 осіб) – часто.

8. На восьме запитання «Чи завжди Ви отримуєте ту інформацію, якої потребували?» батьки відповіли таким чином: 60 % (12 осіб) батьків завжди отримують в ЗДО необхідну інформацію, 30 % (6 осіб) – іноді; 10 % (2 особи) переконані, що їм не надається необхідна інформація.

9. На дев'яте запитання «Чи відчуваєте ви незручності в ситуації спілкування з фахівцями ЗДО в процесі обговорення своїх труднощів у вихованні?» батьки відповіли наступним чином: 50 % (10 осіб) батьків відчувають незручності в ситуації спілкування з педагогами або фахівцями ЗДО в процесі обговорення своїх труднощів у вихованні; 25 % (5 осіб) таких незручностей не відчувають, 25 % (5 осіб) - іноді.

10. На десяте питання «Які труднощі ви відчуваєте у взаємодії з фахівцями ЗДО?» батьки відповіли таким чином: 10 % (2 особи) батьків стикаються з нерозумінням з боку працівників ЗДО; 50 % (10 осіб) - відчувають брак часу на спілкування з педагогом, ще 40 % (8 осіб) не дали відповідь на це питання.

Далі, у контексті дослідження позиції батьків нами була використана анкета «Батьки та освітньо-виховний процес». Мета цієї анкети полягає у виявлені рівня виправданості очікувань батьків у плані організації освітнього та виховного процесів в ЗДО і залучення батьків до цих процесів.

1. На перше питання «Чи надається вам інформація про цілі і завдання ЗДО в галузі навчання і виховання вашої дитини?» батьки відповіли наступним чином: 50 % (10 осіб) батьки відповіли, що їм завжди надається інформація про мету і завдання ЗДО в галузі навчання і виховання їх дитини; 40 % (8 осіб) заявили, що іноді; 10 % (2 особи) стверджують, що майже ніколи.

2. На друге питання «На Ваш погляд чи дитина дуже плідно проводить час в дитячому садку, залучається до участі у всіх заходах?» було встановлено: 60 % (12 осіб) батьків переконані, що їх дитина завжди плідно проводить час в дитячому садку, залучається до участі у всіх заходах; на думку 40% (8 осіб) їх дитина не залучається до участі у всіх заходах і часто проводить час в групі без видимої користі.

3. На третє питання «Педагоги та працівники ЗДО прагнуть забезпечити емоційно комфортне перебування дитини в групі?» отримано такі результати: 60 % (12 осіб) батьків відзначається, що педагоги і працівники ЗДО прагнуть забезпечити емоційно комфортне перебування дитини в групі; 30 % (6 осіб) вважають, що не завжди. 10 % (2 особи) батьків переконані, що цілеспрямованої роботи в даному напрямку не проводиться.

4. Аналіз відповідей батьків на четверте питання «Дитина завжди йде в ЗДО з хорошим настроєм?» дозволило констатувати, що: 80 % (16 осіб) батьки відзначають, що їхня дитина, як правило, йде в дитячий садок із гарним настроєм; на думку 20 % (4 осіб) у дитини псується настрій, коли потрібно йти в дитячий садочок.

5. На шосте запитання «Чи вважаєте Ви, що вихователі ЗДО активно сприяють досягненню дитиною успіху в певних сферах діяльності?» отримано такі відповіді: 90 % (18 осіб) батьків вважають, що вихователі ЗДО активно сприяють досягненню дитиною успіху в певних сферах діяльності; 10 % (2 особи) батьки з цим не згодні.

За даними опитування «Психолого-педагогічна підтримка сім'ї» нами було виявлено: 70 % (14 осіб.) батьків цілком задовольняє ставлення педагогів до дитини; 20 % (4 особи) – не повною мірою; 10 % (2 особи) – швидше ні. Також, 70 % (14 осіб) стверджують, що вихователь часто цікавиться поведінкою дитини вдома, її захопленнями, як вона проводить час у вихідні; 20 % (4 особи) батьків відзначили, що рідко, 10% (2 особи) – ніколи.

На питання «Чи часто ви звертаєтеся за підтримкою до вихователів, працівників ЗДО?» 30 % (6 осіб) батьків часто звертаються за підтримкою до педагогів, працівників ЗДО; 50 % (10 осіб) – рідко, 20 % (4 особи) – майже ніколи.

На питання «Чи завжди педагоги і працівники ЗДО реагують на ваші звернення?» 80 % (16 осіб) відзначають, що педагоги і працівники ЗДО завжди реагують на їх звернення; 10 % (2 особи) відзначили, що іноді; 10 % (2 особи) – ніколи.

На питання «Чи часто проводяться ЗДО і педагогами опитування, анкетування, діагностики, спрямовані на виявлення психологічних проблем, психопрофілактику, забезпечення психолого-педагогічної підтримки сім'ї?» 30 % (6 осіб) батьків відповіли, що педагогами майже ніколи не проводяться опитування, анкетування та інші форми й методи діагностики, спрямовані на виявлення психологічних проблем, психопрофілактику, забезпечення психолого-педагогічної підтримки сім'ї. 10 % (2 особи) – відповіли, що рідко. Разом з тим 60 % (12 осіб) батьків відповіли, що в разі необхідності в ЗДО надається психологічне консультування з хвилюючих їх питань.

З метою виявлення задоволеності батьків у компетентності педагогів та працівників ЗДО в галузі підготовки дітей до школи ми провели бесіду з батьками дітей передшкільного віку. В ході бесіди з'ясували, що близько 60% (12 осіб) батьків дітей передшкільного віку вважають, що їхня дитина на достатньому рівні підготовлена до навчання в школі. Разом з тим менше половини опитаних не вважають, що з питань підготовки дитини до школи необхідно радитися з вихователем ЗДО. Переважна частина батьків не цікавляться у вихователів про зміст поточних занять в дитячому садку і рідко вступають у взаємодію з фахівцями ЗДО з питань підготовки дитини до школи. Якщо взаємодія і відбувається, що в основному за ініціативи вихователів ЗДО. Батьки відзначали, що хотіли б отримати консультаційну підтримку в плані посібників з навчання дитини письма та рахунку вдома, а також батьки цікавляться у педагогів, чи треба віддавати дитину на підготовку на базі школи. Батьками відзначався середній ступінь задоволеності взаємодією з батьками з питань підготовки дітей до шкільного навчання.

Вивчення відкритості освітнього простору здійснювалося за допомогою спостереження, індивідуальних бесід із батьками і вихователями, вивчення нормативних документів ЗДО. Також ми з'ясували, що відкритість освітнього простору забезпечується наявністю у ЗДО інтернет- сторінки, своєчасним оперативним і об'єктивним інформуванням про те, що відбувається в ЗДО.

З метою самоаналізу вихователями професійних труднощів у спілкуванні з батьками та визначення актуальної тематики для консультативної допомоги нами була використана також анкета «Мої «плюси» і «мінуси» в спілкуванні з батьками». У процесі анкетування 100 % (6 осіб) вихователів відзначили, що при взаємодії з батьками враховують умови сімейного виховання, структуру сім'ї, досвід батьків.

Результати анкетування дозволили також встановити, що 50 % (3 особи) вихователів систематично надають батькам інформаційні матеріали про організацію та зміст виховання і навчання дітей, з'ясовуючи їхню думку про проблеми в розвитку дитини. 50 % опитаних (3 особи) не вважають за необхідне активно залучати батьків до освітнього процесу в ЗДО.

Цікаво також, що 50 % (3 особи) вихователів відзначили, що при взаємодії з батьками їм вдається знаходити індивідуальний підхід встановлювати довірчі, партнерські відносини. Іншим 50 % вихователям поки не вдається досягти в даному напрямку успіхів.

Встановлено також, що 100 % вихователів володіють умінням емоційно підтримувати впевненість батьків у власній педагогічній компетентності.

Половина респондентів (50 % вихователів) відзначили, що володіють способами спілкування з аудиторією батьків, умінням залучити їх до активного слухання, обговорення проблем.

Нами було також встановлено, що 34% вихователів вдається розвивати активний інтерес батьків до виховання дитини, усвідомлене ставлення до своїх обов'язків. Однак разом із тим 34 % опитаних заявили, що не справляються з цим завданням: у батьків часто немає ані часу, ані бажання вникати в особливості виховання.

Таким чином, для половини опитаних педагогів характерний середній рівень сформованості ефективного підходу до взаємодії з батьками вихованців. Йдеться про брак досвіду успішної взаємодії з батьками в силу відносно невеликого стажу роботи, а деякі педагоги зізнаються, що не приділяють достатньої уваги даному напрямку.

Більшість опитаних педагогів відзначають, що їм не вдається об'єднати і згуртувати батьків для допомоги у вирішенні різних питань, створити атмосферу причетності, спільності інтересів.

Таким чином, проведена діагностична робота дозволяє зробити висновок, що наявною є проблема налагодження, організації й супроводу ефективної взаємодії педагогів із батьками як частини єдиної педагогічної системи. Тому на основі результатів проведеного аналізу була розроблена модель продуктивної взаємодії ЗДО, батьків та дітей передшкільного віку. Після проведення експериментальної роботи з втілення педагогічного експерименту повторна діагностика дозволила виявити позитивні зміни в організації продуктивної взаємодії у педагогічній системі «вихователі закладу дошкільної освіти – батьки – діти передшкільного віку».

Література:

1. Брусановська В. Організаційно-методичні засади взаємодії вихователів закладу дошкільної освіти з батьками дітей передшкільного віку. Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних та соціально-економічних наук. Вип. 6. *За матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2020. С. 23-28
2. Брусановська В. Проблема налагодження співпраці вихователів закладів дошкільної освіти з батьками вихованців у контексті наукових досліджень. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*: Зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 67. С. 34-37
3. Загородня Л.П. Взаємодія педагогів з батьками у процесі виховання гуманності у дітей як важлива складова іміджу дошкільного закладу. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*: зб. наук. праць / ред. кол.: І. П. Аносов (голов. ред.) та ін. Мелітополь: Вид-во «Мелітополь», 2012. С. 41-47.
4. Жаровцева Т.Г. Принцип діалогічності у підготовці фахівців дошкільної освіти до взаємодії з сім'єю. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Випуск 58. Частина І. Херсон: Айлант, 2011. С. 182-185.
5. Лесіна Т. М. Підготовленість вихователя до розвитку дитини передшкільного віку як суб'єкта соціальної дії : сутність, зміст, методи формування у закладі вищої освіти : навчально-методичний посібник. Ізмаїл, 2017. 96 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Галина Бурковська
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник –д. п. н., проф. Лесіна Т.М.

Сфера дошкільної освіти – одна з педагогічних галузей, яка перебуває у колі постійних змін та оновлень, а вихователі сучасних дошкільних закладів належать до професії, що характеризується особливими ризиками в плані емоційного вигорання. Згідно Міжнародної класифікації хвороб 11-го перегляду (МКБ11) «професійний синдром емоційного вигорання» розглядається як синдром вигорання, віднесений до розділу проблем, пов'язаних із труднощами управління власним життям [3]. Йдеться про проблеми, які не можна віднести до захворювань або медичних станів. Крістін Сінскі (Christine Sinsky), доктор медичних наук, віце-президент із питань професійної задоволеності Американської Медичної Асоціації (АМА) уточнює: «Вигорання визначається як професійне явище, а не захворювання, і пов'язане, в першу чергу, з довкіллям, наприклад,

за наявності невідповідності між робочим навантаженням і ресурсами, необхідними для виконання роботи належним чином» [4].

Узагальнений аналіз специфіки роботи сучасного вихователя закладу дошкільної освіти дає підстави вважати, що ця професія перебуває у своєрідній зоні ризику стосовно емоційного вигорання. Отже, актуалізується питання профілактики професійного вигорання вихователів ЗНО. Питанням сутності змісту, своєрідності, різновидів професійного та емоційного вигорання присвячено чимало наукових доробків, переважно у галузі психології (О. Давидович,, В. Приходько, Л. Стаднюк, С. Мащак, М. Олійник, В. Шевчук та ін.). Однак питання превенції цього несприятливого стану саме у працівників дошкільних установ, а саме вихователів, сьогодні недостатньо досліджено.

Мета статті – виявити особливості профілактики емоційного вигорання вихователів закладів дошкільної освіти.

Те явище, яке в 1970-і роки вдалося визначити як «синдром вигорання», існувало задовго до цього часу, але класифікувалося як окремі випадки якогось «особового збою», і загалом цьому не приділялося уваги [1]. Хоча уявлення про вигорання як про «отруєння людьми» або синдрому «хвороби спілкування» існувало упродовж довгих років, кожен випадок сприймався як унікальне явище, і завдання дослідника полягало в тому, щоб фіксувати зовнішні прояви цього випадку. В середині 1970-х років з'явився і отримав широке поширення термін «вигорання». Останній стали визначати як синдром із певною симптоматикою, почалися роботи по його клінічному вивченню.

Прагнення до комплексних досліджень виробничих стосунків у рамках об'єднання психіатрії, психології і соціології дозволило визначити вигорання як форму трудового стресу, пов'язану з організаційною культурою, мірою задоволеності умовами праці, соціальним кліматом. У фокусі уваги в той період були переважно представники так званих «допомагаючих» професій – лікарі, що надають психіатричну, ургентну або паліативну допомогу (онкологи, лікарі хосписів), працюючі з важкими, агресивними або суїциїдальними хворими, пацієнтами з наркотичною або алкогольною залежністю, вчителі, психологи, священнослужителі, соціальні працівники, пожежники і рятувальники, співробітники правоохоронних органів і кримінально-виконавчої системи.

Надалі перспектива дослідження стала закономірно бачитися в узагальненні напрацьованих результатів. У цей період розширилося розуміння сенсу феномену вигорання і сфера його фіксації: від допомагаючих професій до будь-яких професійних видів діяльності. Цей синдром стали фіксувати і у представників «суб'єкт-об'єктних» професій: металургів, операторів телефонних станцій. Сталася зміна сприйняття цього феномену (не лише як психічного стану, але і як процесу), тим самим феномен вигорання набув динаміку. Це дозволило сформулювати уявлення про вигорання не лише як про форму хронічного стресу в процесі праці, але і як про його результат.

У вітчизняній психології зміст поняття був запозичений із зарубіжних робіт, а більшість вітчизняних досліджень мали вузьку емпіричну спрямованість. З 1990-х рр., коли почався інтенсивний процес узагальнення отриманих результатів, стали розроблятися моделі вигорання. Найбільш діючою в результаті численних емпіричних досліджень була визнана трикомпонентна модель вигорання:

1) емоційне виснаження,
2) деперсоналізація,
3) редукція особистих досягнень [2].

Сучасний етап досліджень характеризується появою нових напрямів у вивченні феномену. Цьому етапу властиві різні, часто протилежні сенси, які зв'язуються з феноменом вигорання. Якщо психологічне співтовариство вважає, що вигорання – феномен норми, то медичне співтовариство іноді розглядає його як патологію, що має відповідну позицію в Міжнародній класифікації хвороб [3]. Зважаючи на це медичні і психологічні співтовариства по-різному інтерпретують вигорання: для перших це патологічний стан, який треба тримати під контролем, для других – соціальна проблема і нормальна частина

роботи. Проте треба зауважити, що зараз цей синдром не класифікується як медичний стан, а відноситься до класу чинників, що впливають на стан здоров'я населення і звернення до установ охорони здоров'я.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволив узагальнити, що миндром емоційного вигорання вихователів ЗДО характеризується переважно трьома ознаками:

- відчуттям мотиваційного або фізичного виснаження;
- наростаючим психічним дистанціюванням від професійних обов'язків або почуттям негативізму або цинізму по відношенню до професійних обов'язків;
- зниженням працездатності.

Виділимо чотири основних сучасних міждисциплінарних підходи, що використовуються при вивченні синдрому вигорання вихователів ЗДО: індивідуальний, інтерперсональний, організаційний, соціальний. Якщо прибічники індивідуального підходу звертають особливу увагу на роль і процеси усередині особистості, то прибічники міжособового фокусуються на взаємовідносинах з іншими особами в процесі роботи. Якщо прибічники організаційного підходу роблять упор на важливість організаційного початку, то адепти соціальних підходів акцентують увагу на ширших соціальних і культурних аспектах. Ці чотири різновиди в підходах до проблеми вигорання не є взаємовиключними. Фахівці, працюючі у рамках індивідуально-психологічного підходу, пояснюють причину вигорання, виходячи з невідповідності між очікуваннями від роботи і реальною дійсністю. Багато дослідників вважають, що саме особові (суб'єктивні) характеристики по перевазі сприяють появі синдрому вигорання вихователів ЗДО, наприклад:

– високий рівень нейротизму;
– тривожність;
– низька самооцінка;
– слабка або надсильна робоча мотивація (синдром гіпервідповідальності);
– низька особистісна витривалість.

Симптомами вигорання на різних стадіях (а вигорання вихователів ЗДО – динамічний феномен) виступають різні характеристики. Так, динамічна модель докторів клінічної психології і психології університету Мічігану Б. Перлмана і Є. А. Хартмана, розроблена у рамках цього підходу, дозволяє виділити чотири стадії емоційного вигорання, кожної з яких властиві свої симптоми [5, с. 283-305]. На першій стадії має місце ангажованість робочим процесом. Для цієї стадії характерний високий рівень захопленості процесом роботи. Вигорання починається, коли робочий процес стає домінуючим напрямом в особовій реалізації. Тоді поглиненість роботою відсовує на другий план інші сфери життя: спілкування з сім'єю і друзями, увага до свого здоров'я і самопочуття, духовність і саморозвиток. На другій стадії з'являється втома, оскільки на першій стадії було витрачено велику кількість внутрішніх ресурсів, які вчасно не були компенсовані. Загальна напруженість, що визначає першу стадію, переростає в хронічний стрес. На другій стадії важливо напрацювати механізми виходу із стресової ситуації, інакше ситуація перейде в хронічний стан. Третя стадія характеризується доки ще оборотним виснаженням. На цій стадії розвиваються депресія і різні соматичні захворювання. Знижуються концентрація уваги і загальна ефективність трудової діяльності, іншими словами, спостерігається «збій системи». Із-за первинного «перекосу» у бік роботи з'являється незадоволення іншими сферами життя, що супроводжується фрустрацією потреб. І, нарешті, на четвертій стадії настає безповоротне виснаження. На цій стадії вигорання торкається не лише професійної діяльності, відбувається погіршення життя в усіх сферах, руйнування міжособових стосунків.

Слід зазначити, що робота по усуненню синдрому емоційного вигорання має бути комплексною. У цей комплекс необхідно включати напрями:

- креативний (необхідно розвивати креативність вихователя ЗДО в цілому);

- корекційний (необхідно здійснювати спеціальний супровід вихователів ЗДО, які вже схильні до синдрому);

- профілактичний (формування у вихователів ЗДО навичок саморегуляції контролю психічного стану) [1].

До того ж профілактику необхідно вибудовувати, орієнтуючись як на зовнішній, так і на внутрішній рівень роботи. Зовнішній рівень припускає надання професійної допомоги в подоланні негативних емоційних станів. Внутрішній рівень припускає використання методів саморегуляції, подолання емоційного негативу самостійне [2].

Загальні рекомендації по профілактиці синдрому емоційного вигорання у вихователівЗДО припускають роботу на чотирьох рівнях: фізичному (зняття фізичної напруги, втоми, порушень сну), емоційному (зняття емоційної напруги, занепокоєння, тривоги, апатії), раціональному (придбання сенсу у своїй діяльності, усунення негативізму до власної особи і її можливостей), поведінковому (усунення професійних стереотипів, створення трудової дисципліни).

У сучасній літературі існує велика кількість варіантів роботи з синдромом емоційного вигорання, які націлені саме на профілактику. Серед них найбільш ефективні і універсальні такі методи: арт-терапевтичні техніки (музикотерапія, ізотерапія, ігрофікація), ароматерапія, саморегуляція, безперервна освіта, розвиток емоційного інтелекту, тренінгові групи.

На особливу увагу заслуговує група арт-терапевтичних технік.

Метод арт-терапії заснований на мобілізації творчого потенціалу людини, внутрішніх механізмів саморегуляції і зцілення. Він допомагає розкрити широкий спектр можливостей людини. Арт-терапевтична діяльність – ефективний засіб спілкування при утрудненнях в налагодженні контактів; засіб вільного самовираження, що припускає атмосферу довіри, терпимості, уваги до внутрішнього світу людини.

Арт-терапія дозволяє актуалізувати емоції і почуття, навчитися їх розуміти і розпізнавати, сприяє зняттю напруги, звільненню пригнічених емоцій. Разом з цим вона підвищує самооцінку, а в груповому процесі сприяє груповій комунікації, налагодженню спілкування між учасниками групи, підвищує рівень згуртованості колективу.

Головне положення методів арт-терапії пояснюється наявністю у них певних переваг в порівнянні з вербальними (словесними) методами корекції емоційного вигорання педагогів ЗДО, а саме:

1) відрізняється безпекою і екологічністю (немає необхідності промовляти проблемний стан, інтерпретувати результат, немає вікових протипоказань);

2) народжує позитивні емоційні переживання під час роботи, що допомагають долати негативні емоції і формувати активнішу життєву позицію;

3) розкриває потенційні можливості за допомогою підключення до творчого потоку, задовольняє потреби в самоактуалізації і самовираженні .

Конкретизуємо основні завдання блоку арт-терапії:

- послаблення поведінкових і емоційних порушень, що з’являються у формі депресивних, тривожних реакцій і невротичних симптомів, агресивних тенденцій, імпульсивності, симптомів психосоматичних розладів;

- пізнання себе через призму своїх творінь;

- поліпшення емоційного стану.

До основних функцій арт-терапії належать такі::

Катарсична – яка очищає, звільняє від негативних станів.

Регулятивна – зняття нервово-психічної напруги, регуляція психосоматичних процесів, моделювання позитивного психоемоційного стану.

Комунікативно-рефлексійна – яка забезпечує корекцію порушень спілкування, формування адекватної міжособової поведінки, самооцінки.

У процесі впровадження арт-терапевтичних методів у профілактичній роботі з вихователями ЗДО не робиться акцент на цілеспрямоване навчання і оволодіння навичками та уміннями в будь-якому виді художньої діяльності.

Арт-терапія припускає використання деяких технологій, прийомів, спрямованих на те, щоб учасник цієї роботи зміг побачити у своїй роботі деякий сенс, усвідомив зв'язок свого ізотворіння з внутрішнім світом, розвинув в собі здатність до ведення «внутрішнього діалогу».

Серед прийомів роботи з використанням арт-терапії для роботи з емоційним вигоранням добре зарекомендували себе наступні технології: техніка вільного малюнка, монотипії, малюнок вигоряючої частини «Я», створення мандал (малюнок, пісок, аплікація), малюнок «Я і моя робота», колажування як на вільну тему, так і на задану, групове малювання на вільну тему, малюнок «Способи подолання стресу» (груповий варіант), техніка «Сенсорні помічники» (малюнок, колаж), техніка «Мої ресурси» та ін.

Ефекти арт-терапії можуть проявлятися завдяки образотворчій діяльності, навіть за відсутності подальшої вербалізації переживань, що пов'язано з дією цілого ряду чинників і механізмів. Арт-терапія дозволяє виплеснути емоції, звільнитися від заборон, обмежень, надати собі право бути недосконалим (не професійним художником і так далі), дозволити собі просто бути, відчувати і виражати свої почуття через арт-матеріали. За допомогою спонтанного творчого самовираження і подальшого обговорення арт-терапія актуалізує особові ресурси подолання емоційного вигорання, дає вихід накопиченої енергії (у тому числі агресії, роздратуванню), тим самим сприяючи гармонізації емоційної сфери професіонала. Створюючи абстрактні образи, людина знаходить відповіді на актуальні питання, бар'єри в спілкуванні, страхи, утруднення.

Таким чином, на сьогодні емоційне вигорання найчастіше пов'язують із зовнішніми стресовими чинниками (довкілля, соціальний клімат тощо), а не з індивідуальними характеристиками людини. З цієї причини перспектива профілактики синдрому вигорання вихователів ЗДО бачиться сьогодні в оптимізації умов праці, робочого процесу і, в цілому, дій із створення комфортної робочої обстановки.

Можна визначити, що для успішної профілактики емоційного вигорання у вихователів ЗДО потрібні наступні психолого-педагогічні умови, а саме :

1. Якісна і своєчасна діагностика педагогів для визначення міри тривалої дії стресів в професійній діяльності, проявів емоційного і інтелектуального виснаження, фізичного втомлення.

2. Врахування особливостей емоційного вигорання у педагогів у процесі профілактичної роботи.

3. Реалізація розвиваючої програми по зниженню емоційного вигорання у вихователів методами арт-терапії через оптимальні взаємодії традиційних і інноваційних форм і методів педагогічної взаємодії.

Досвід використання методу арт-терапії як засобу профілактики емоційного вигорання вихователів ЗДО дозволяє підкреслити його доцільність у роботі з педагогами, оскільки ця техніка спрямована на зняття внутрішньої напруги, виявлення і опрацювання негативних емоцій, перемикання з напруженої роботи на розслаблення і позитивні емоції.

Література:

1. Дмитренко І. П., Сергієнко М. Ю., Колокот Н. Г., Нерянов К. Ю. Практика саногенного мислення як технологія збереження професійного здоров'я особистості. Сучасні здоров'язбережувальні технології: колективна монографія. Харків: Оригінал, 2018. С. 45-51.

2. Карамушка Л.М., Гнускіна Г.В. Психологія професійного вигорання підприємців : монографія. Київ : Логос, 2018. 198 с.

3. Міжнародна класифікація хвороб: «професійний синдром» емоційного вигоряння. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я. URL: https://www.who.int/mental_health/evidence/burn-out/ua

4. Berg S. WHO adds burnout to ICD-11. What it means for physicians. *Journal of the American Medical Assosiation*. URL: https://www.ama-assn.org/practicemanagement/ physician-health/who-adds-burnout-icd-11-what-it-means-physicians

5. Perlman B., Hartman E.A. Burnout: Summary and future and research. *Human relations*. 1982. Vol. 35, № 4. P. 283-305.

ЗНАЧЕННЯ ЕТНІЧНО-РОДИННИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАНОВЛЕННІ ПІДЛІТКІВ

Ван Ченьсі
аспірант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник –доц. Бухнієва О.А.

«Від того, як минуло дитинство, хто
вів дитину за руку в дитячі роки, що
увійшло в його розум і серце з оточуючого
світу – від цього вирішальною мірою залежить,
якою людиною стане сьогоднішній малюк».
/В. О. Сухомлинський/

Вирішальна роль у формуванні особистості дитини належить сім'ї, яка виконує важливі соціальні функції, передаючи мову, звичаї, звичаї, традиції та духовні цінності. Сім'я – це перший соціальний інститут, з яким дитина зустрічається у житті, частиною якого є. У сім'ї виховання дітей має будуватися на коханні, досвіді, традиціях, особистому прикладі з дитинства рідних та близьких. І хоч би який бік розвитку дитини ми розглядали, завжди виявиться, що головну роль у становленні її особистості на різних вікових етапах грає сім'я та її цінності.

Ось чому проблема відродження етнічно-родинних традицій стає актуальною та визначається тією величезною роллю, яку відіграє родина та сімейні цінності.

Тільки на уроках української мови та літератури прищепити любов до мови, культури народу та формувати стійкі знання за програмою, звісно, неможливо. З цією проблемою стикаються у всіх школах. Тому сьогодні хотілося б посилити напрямки роботи на тему «Створення умов для збереження та підтримки етнічно-родинних цінностей українського народу».

Найголовніше, що має зробити вчитель у навчальній та позаурочній діяльності, це викликати інтерес. Тому що те, що дитина не знає і в неї не виходить, вона ніколи не робитиме. Спочатку необхідно зацікавити дитину. Головна проблема – це мовна. А мова носій усієї культури та народу. Як навчити дитину правильно говорити, мислити… Ми вважаємо, що одна з найважливіших технологія для дітей молодшого віку – це ігрова дидактика. Незалежно від того в який клас приходить дитина в школу – вчителям важливо створити йому комфортну атмосферу, засновану на розумінні етнічних і родинних традицій і цінностей як на уроках так і у позакласних заходах.

Мета вчителя через ігрову діяльність розвивати дитину, навчити її мислити, запам'ятовувати, нарешті, знати культурні цінності свого народу, цікавитися історією рідної країни. Такі дати, як День Незалежності, День Конституції, ми відзначаємо наступним чином: старшокласники складають питання вікторини. Вони складаються диференційовано, т. е. для учнів молодших класів легші, для середньої ланки й у старших класів складніше. У парі (це дівчинка та хлопчик, обов'язково один учень із молодших

класів, а інший із середньої ланки) діти під час уроків, з дозволу вчителя, проводять вікторину. Це займає трохи більше однієї-двох хвилин. Найактивніший отримує презент – насолоду. Запитання носять інтелектуальний характер, наприклад, яке сьогодні свято? Назвіть національні українські символи. Скільки міст і районів у країні, найстародавніші міста, довжина річки Дніпр і т. д. Тут учасники вікторини не лише отримують знання, а й навчаються працювати з аудиторією, стежать за своєю інтонацією, працюють над специфічними звуками української мови, над унікальними мелодійними звуками рідної мови [3].

Кожна освічена людина повинна знати етнічно-культурні традиції свого народу та почитати їх, оскільки вивчення цих традицій дозволяє долучитися до національної культури, духовно-моральних цінностей свого народу, сформувати естетичний смак, виховує повагу та інтерес до народних і родинних традицій [2].

Знайомство з сім'єю пропонуємо почати з розповіді про свою сім'ю, прізвище, презентацію герба своєї сім'ї. Сімейний герб раніше був привілеєм дворянства, а тепер він покликаний виділити сім'ю, згуртувати всіх її членів, стати сильною сполучною ланкою для поколінь та головною реліквією та цінністю сім'ї. Герб сім'ї є набір геральдичних символів, які уособлюють основні риси певного сімейного роду.

Девіз – короткий вислів, як правило, написаний на стрічці внизу щита. Девіз сім'ї, що передається з покоління до покоління, може орієнтувати вчинки людини, моделювати її поведінку. Девіз сім'ї – аналог прізвища, сімейна візитна картка. Словесний девіз сім'ї коротко, кількома словами, висловлює сімейне кредо, життєві правила сім'ї. Сім'ї вихованців по черзі розповідають про герб своєї сім'ї.

Гурт – це теж велика дружна сім'я. Підлітки можуть також створили герб своєї групи. Він відображає які вони, що їх цікавить, чого вони прагнуть. Діти розкажуть, що означає кожен символ на ньому.

Цікаво створення конкурсу під назвою «Народна мудрість». Наприклад:

Вчитель: Довгі віки з покоління до покоління передавалася народна мудрість. Багато різних прислів'їв і приказок є про сім'ю, часто й ми їх вживаємо в мові, давайте зараз спробуємо згадати. А допоможуть нам у цьому підказки. Початок прислів'я чи приказки ви читаєте (на запропонованих листочках надруковані прислів'я, вам треба буде згадати її закінчення).

1. Вся сім'я разом, і душа…. на місці.
2. Дерево тримається корінням, а людина…. сім'єю.
3. За загальним столом їжа. смачніше.
4. Материнська молитва зї дна моря… дістає.
5. Не буде добра, коли в сім'ї… ворожнеча.
6. Батька з матір'ю почитати…. горе не знати.
7. У кого є бабуся та дід, той…. не відає бід.
8. Людина без сім'ї, що …. дерево без плодів.
9. У гостях добре, …. а вдома краще.
10. У своєму будинку та …. стіни допомагають.

А тепер розкажіть прислів'я та приказки, які ви підготували вдома.

«При сонечку тепло, – а при матері добро»
«Мати годує дітей – як земля людей»
«Немає краще дружка – ніж рідна матінка»
«Не потрібен скарб – коли в сім'ї лад»
«Господарка в будинку – що оладки в меду або бджола в саду»
«Не червона хата кутами – червона пирогами»
«Мій дім моя фортеця»
«Які батьки – такі й дітки»
«Життя прекрасне – коли вдома світ».

Після цього проводиться гра «Сімейні обов'язки».

Яка ж сім'я без допомоги та взаємовиручки. Напевно, у кожного у родині є свої домашні обов'язки. Учням пропонується показати їх пантомімою (без слів, використовуючи лише жести та міміку).

Вчитель. У давнину кожна знатна сім'я мала свій герб. У ньому символами зображалися важливі моменти історії сім'ї, її традиції, цінності. Вчитель просить батьків та дітей показати сімейні герби, розповісти про них, уявити у різний спосіб.

Наступна дидактична гра «Конкурс «Фотографія із сімейного альбому».

Вчитель. Сім'я сильна коханням, повагою, традиціями, сімейними реліквіями. Однією з них, по праву, вважається сімейний фотоальбом. Ви принесли фотографії зі своїх сімейних альбомів. Вони допоможуть вам провести веселий конкурс «Дізнайся своїх одногрупників за ранніми фотографіями».

Розповіді дітей про сім'ю (відео розповідь).

Гра «Чарівне каміння». У вчителя в руці скринька з чарівним камінням. Вчитель пропонує дітям взяти стільки каміння, скільки помістяться у руці. А тепер повертаємо каміння і говоримо про свою сім'ю найприємніші слова: Моя сім'я – найдружніша, …. І інше. Вчитель: І насамкінець хочу дати рецепт сімейного щастя. Дуже сподіваюся, що ви зможете ним скористатися. (Звучить музика). Візьміть чашу терпіння, влийте в неї повне серце кохання, додайте дві жмені щедрості, посипте добротою, плісніть трохи гумору і якнайбільше віри. Все це добре перемішайте. Запропонуйте коктейлю кожному члену сім'ї. І тоді кожен із вас відчуває радість від спілкування один з одним.

Наприкінці можливо запропонувати наступні поради: безумовно приймайте один одного, не звартеся її з іншими дітьми; активно слухайте переживання інших, думки; якомога частіше бувайте з родиною, займайтеся, читайте; допомагайте, коли просять; розповідайте про свої проблеми, поділіться своїми почуттями; використовуйте у спілкуванні фрази, що викликають позитивні емоції.

Формування цінностей – це процес виховної дії на особистість, на результат цього виховного впливу. Процес формування цінностей ц підлітків починається з раннього дитинства і триває протягом усього життя людини в ході його соціалізації. Багато фахівців, таких як: В. Сухомлинський [4], І. Зязюн [1], О. Ростовський [3], Г. Падалка [2] та інші, розглядають шкільний вік як сензитивний для формування етнічно-родинних цінностей, тому що це період формування емоційної сфери дитини, розвитку емпатії, довільної поведінки, саморегуляції, засвоєння моральних еталонів, духовності.

Школа та сім'я – два соціальні інститути, від яких залежить ефективність процесу виховання підлітків. Безумовно, що вплив сім'ї на дитину сильніший, ніж вплив шкільного закладу. Однак сім'я не може забезпечити в повному обсязі виховання активної, моральної та творчої особистості. Тому необхідна співпраця сім'ї та школи. Ні школа без сім'ї, ні сім'я без школи не здатні впоратися з найтоншими та найскладнішими завданнями становлення підлітків. Адже не дарма старий афоризм говорить: «Найскладніше в роботі з дітьми – це робота з їхніми батьками». Основне завдання вчителя у взаємодії з батьками – активізувати педагогічну, виховну діяльність сім'ї, надати їй цілеспрямований, суспільно значимий характер. Саме взаємини всіх учасників навчально-виховного процесу сприяють становленню особистості. Велику соціальну значимість відіграє цілеспрямоване спілкування із сім'єю. Ця взаємодія визначає педагогічну тактику шкільного закладу, дозволяє вчителю знаходити вірні слова під час спілкування з батьками.

Сім'я та школа характеризуються специфічними можливостями у формуванні у підлітків змістовного «образу сім'ї», що є основою для диференціації пріоритетних сфер їх впливу в цьому процесі.

Завдання вчителя полягає в тому, щоб допомогти шкільникам в усвідомленні та формуванні спрямованості на світ сім'ї, її цінностей. Родина є унікальним первинним соціумом, який дає дитині відчуття психологічної захищеності, підтримку, безумовного безоцінного прийняття.

Виховання дітей необхідно будувати на коханні, досвіді, традиціях, особистому прикладі з дитинства рідних та близьких. Тому головну роль становленні його особистості різних вікових етапах грає родина. Останнім часом найбільш актуальною стає проблема збереження родинних цінностей та традицій. Принципи, на яких ґрунтується все наше життя – це і є етнічно-родинні цінності. За цими принципами ми судимо, що правильно, а що ні.

Література:

1. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи. Формування та сфери впливу. К., Вища школа, 1976. 172 с.

2. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Монографія. К, Освіта України, 2008. 274 с.

3. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі. Тернопіль, 2000. 202 с.

4. Сухомлинский В. А. О воспитании. 5-е изд. М, Политиздат, 1985. 270 с.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ТА ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ ПЕДАГОГА

Алла Гажева
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Іванова Д.Г.

Останніми роками, з появою нових технологій та витіснення активного способу життя, а саме прогулянок на природі, екскурсій до музеїв, галерей та ін. гострим питанням постало виховання естетичної культури молодших школярів.

Зважаючи на сучасний стиль життя суспільства, стрімко зростає увага до проблем теорії і практики естетичного виховання, як найважливішого засобу формування ціннісного ставлення людини до життя та дійсності, засобу етичного виховання, засобу формування всесторонньо розвиненої, духовно багатої особистості. Зростає потреба суспільства в естетично вихованій особистості, що вимагає збереження естетичних ідеалів соціуму, підвищення рівня якості позакласної та позашкільної виховної роботи в загальноосвітніх закладах.

Відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87, ред. від 06.10.2020 р.), однією з ключових компетентностей початкової школи є «культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості» [2, стаття 12].

Естетична культура пронизує всі галузі суспільства та духовного розвитку особистості, яку покликаний сформувати загальноосвітній заклад на основі передбачених педагогічною наукою шляхів, і це зосереджує увагу сучасного суспільства, педагогічної науки і практики на проблемах естетичного розвитку і виховання молоді, що підкреслюється і в Концепції нової української школи [1], і в змісті Державного стандарту розвитку початкової освіти [2].

Як засвідчує теоретико-методичний аналіз наукових джерел (І. Виноградов, М. Коган, Б. Неменський, Б. Теплов, та ін.), розвиток естетичної культури школяра у всі періоди становлення педагогічної науки й практичного досвіду була актуальною.

На думку знаного фахівця в галузі мистецтва Б.М. Неменського, естетичне виховання в закладі освіти має здійснюватися як цілісна система, яка «…повинна бути перш

за все єдиною, об'єднуючої всі предмети, всі позакласні заняття, все суспільне життя школяра, де кожний предмет, кожний вид заняття має свою чітку мету в справі формування естетичної культури і особистості школяра» [5, с. 19-20].

Відомий науковець С.У. Гончаренко в Українському педагогічному словнику зазначає, що «естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини» [6, с. 119].

Естетичне почуття наближається до більш високого поняття «прекрасного» як вищого морального ідеалу, що виникає під впливом дії людини, її ставлення до праці та побуту, до всього життя. Естетичне почуття завжди характеризується творчими прагненнями людини діяти. Мета діяльності побудована на творчій активності дітей, проходить у цікавій формі і дає радість, то в цих умовах єдність морального і естетичного виступає особливо виразно і дає високий результат.

Важливе значення у розвитку прагнення до краси має усвідомлення того, що робота буде публічно оцінюватися, що вона цікава для вчителів, батьків, знайомих. Дитина повинна бачити певну мету, заради якої вона працюватиме, віддаючи всі сили. Відомо, як старанно і наполегливо вчать учні пісні до свята, усвідомивши, що мами дуже зрадіють, сприйнявши ці пісні як подарунок.

Сучасний дослідник В. Паврозник, вважає, що «формування естетичної культури займає важливе місце в умовах загальноосвітнього закладу й започатковує його початкова школа. Діти цієї вікової категорії найсприятливіші до краси в будь-якому її вираженні. А тому початкова школа є підґрунтям для сформованості в дитини, згодом зрілого громадянина суспільства як загальної її культури, так і естетичної. Особливу роль у цьому контексті відіграє естетична культура, оскільки відіграє інтегруючу роль в системі. Сприяють її розвитку різні види мистецтва» [3, с. 278].

Естетичне виховання передбачає цілий комплекс здатностей, і насамперед, здатність сприймати і відчувати прекрасне, доступне сприйманню дитини, в особливій зацікавленості прекрасним та його проявами в кольорах, звуках, формах та їх поєднаннях. Це також здатність перетворювати, вносити найпростіші елементи красивого в життя. Важливо навчити дитину виявляти творчу ініціативу при внесенні красивого в побут, пошуках засобів виразності в малюнках; вміти оцінювати красу в оточенні.

У школярів початкової школи часто виявляється велике прагнення до творчості, зокрема в образотворчий діяльності. Вчителям молодших класів важливо широко використовувати з метою естетичного виховання дітей твори образотворчого мистецтва. Для цього в школах організовують різноманітні виставки робіт на різну тематику, що заохочує дітей до уроків образотворчого мистецтва і творчого підходу до теми уроку. Значна роль відводиться пейзажам, де учні привчаються бачити красу природи і розкривають для себе красу лісів, полів, рік, гір, озер, рідного краю. Все це розвиває в дитини почуття розуміння того, що вона відображає життя, що мистецтво таким чином пробуджує в людині найкращі почуття і наштовхує до активної цілеспрямованої діяльності.

Більшість вчителів успішно поєднують розвиток естетичних смаків дітей засобами образотворчого мистецтва з демонстрацією прекрасного у житті і природі. Педагоги використовують різні екскурсії на природу в ліс, в парк, спостерігати захід сонця, привертати увагу дітей до змін, які проходять в природі, порівнюючи їхні думки з тими явищами, які вони бачили на картинах Все це розвиває уяву у дітей, вчить бачити прекрасне в природі і прищеплює любов до рідного краю. Під час екскурсій вчителі привертають увагу дітей до краси вулиць, засаджених деревами, велич архітектурних споруд, площ, пам'ятників, будинків. Це відкриває перед нею світ, повний духовного й насиченого емоційного життя.

Суспільство розвивається, на зміну одному поколінню приходить наступне, змінюються погляди на прекрасне. Творча наукова думка все глибше розкриває природу

естетичного виховання, шляхи впливу на особистість людини, її формування та розвиток. У молодших школярів важливо пробудити смак до оцінки естетичних явищ або їх елементів та властивостей, самого процесу естетичного пізнання, різних видів діяльності, пов'язаних з формуванням та розвитком уявлення про естетичне виховання, ставлення до природи. Педагоги наголошують на тому, що вчителю сучасної школи необхідна широка різностороння художня освіта, інакше він не зможе сприяти повноцінному естетичному вихованню дітей.

Позакласна і позаурочна робота відіграє важливу роль у вирішенні багатьох виховних і навчальних завдань. Заняття у вільний час створюють умови для виявлення, задоволення і розвитку інтересів і нахилів кожного учня, для розвитку творчих здібностей школярів, для формування якостей естетичних почуттів. Заняття у позаурочний час до яких відносяться різноманітні гуртки: предметні, технічні, спортивні створюють надзвичайно сприятливі умови для формування якості навчально-виховного процесу, де досягнення успішні не лише в розумовому розвитку, але також і в моральному, фізичному, трудовому й естетичному вихованні.

Позакласні та позаурочні заняття успішно розвивають інтелектуальні здібності й особливості учнів молодшого віку (мислення, спостережливість, увагу, пам'ять, уяву), вдосконалюють навички навчальної роботи (письма, читання, розв'язування задач та прикладів, вимірювань геометричних величин тощо). Тим самим позакласні заняття дають успішне досягнення в навчанні школярів.

Позакласна і позаурочна робота є продовженням навчального процесу цілеспрямованої роботи з морального, розумового та естетичного виховання школярів, де діти розширюють і поглиблюють свої знання та уявлення про розвиток природи, науки і техніки, суспільства в цілому. Позаурочна робота є необхідною ланкою і в єдиній системі виховання школярів.

Література:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

2. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (ред. від 06.10.2020 р.). 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87- 2018-%D0%BF#Text

3. Паврозник В. Ю. Естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку засобами мистецтва. *Інноватика у вихованні.* 2016. Вип. 3. С. 275-280.

4. Петрушенко О.П. Словник з естетики. Львів: «Магнолія-2006», 2009. 353 с.

5. Неменський Б. М. Дидактика очима митця. *Педагогіка*. 1996. № 3. С. 19-24.

6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Надія Гайдаєнко
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д. п. н., проф. Рашидов С.Ф.

У сучасних умовах активізації процесу демократизації українського суспільства неабиякого поширення набувають ідеї гуманізації освіти та пріоритетів особистості. Так, на сьогодні відзначається перехід вітчизняної системи освіти від державоцентристського формату (відголоску радянських часів), у межах якої особистість формувалася за

сукупністю встановлених у суспільстві еталонів та підпорядковувала власні інтереси державним, до дитиноцентристської, де інтереси та потреби дитини є домінантними, а сама освітня парадигма виходить з ідеї створення адекватних умов для осіб з особливими потребами у навчанні, включно із обдарованими особами та особами, що мають психофізичні вади.

Орієнтування освітньої політики України на відповідність вітчизняної сфери освіти світовим стандартам, які декламують міжнародні організації (ЮНЕСКО, ПРООН та ін.), актуалізує одну з найбільш гострих проблем сучасної системи освіти – забезпечення розвитку інклюзивних підходів до навчання як пріоритетних, оскільки саме якісно сформована система інклюзивної освіти забезпечує практичну реалізацію права громадянина на здобуття якісної освіти та нормальної соціальної інтеграції.

Проблематика інклюзивної освіти вивчалася та детально досліджувалася на мультидисциплінарному рівні багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими у сфері психології, соціології, педагогіки, антропології, медицини. Так, у наукових розробках Д. Армстронга, Ф. Армстронга, Т. Бута, Д. Мітчела, А. Сандера, Л. Джексона та інших зарубіжних науковців досліджувалося питання сутності поняття «інклюзивної освіти».

Важливу роль у розвитку системи спеціальних навчальних закладів для дітей з ОП, удосконаленню їх структури та напрямків діяльності відіграли наукові дослідження таких учених-психологів, як Л. Виготський, О. Запорожець, О. Киричук, Г. Костюк, Б. Корсунська, Н. Морозова, В. Синьов, П. Таланчук, М. Ярмаченко, які розробили різноманітні методики проведення ранньої діагностики психічного розвитку дітей. У працях зазначених науковців знаходить своє відображення сукупність принципових положень, що визначають: особливості розвитку психічних процесів у дітей дошкільного віку, школярів; важливість та значення проведення корекційної роботи у ході підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі; механізми формування соціально-комунікативної активності дітей різного віку з ОП [3, с. 20].

Серед вітчизняних учених, які присвятили свої наукові праці дослідженню проблеми інтеграції (залучення) дітей з особливими потребами (далі – ОП) до навчального процесу у загальноосвітніх навчальних закладах спільно із дітьми, що мають нормальний психофізичний розвиток, а також вивченню особливостей процесу реабілітації та соціалізації дітей з ОП до суспільних норм, можна відзначити В. Бондара, А. Колупаєву, В. Ляшенко, І. Іванову, О. Савченко, А. Шевчук та ін.

Натомість на сьогодні в Україні однією з найбільш актуальних проблем сучасної системи освіти є розвиток інклюзивних підходів до навчання. Так, інклюзивна освіта є комплексним процесом забезпечення рівного доступу всіх без виключення осіб до навчання з метою отримання якісної освіти в закладах освіти за допомогою впровадження диференційованих методів та технологій навчання особистісно-орієнтованого спрямування із урахуванням індивідуальних особливостей дитини [4, с. 26].

В основу концепції інклюзивної освіти було покладено ідею про рівні права на освіту всіх дітей незалежно від їх фізичних, психічних, інтелектуальних, культурно-етнічних, мовних та інших особливостей. Серед нормативно-правових документів, в яких проголошена концепція інклюзивної освіти, можна відзначити такі основоположні документи універсального характеру, як: Загальна декларація прав людини 1948 р.; Декларація ООН про права дитини 1959 р.; Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти 1960 р.; Декларація соціального прогресу і розвитку 1969 р.; Всесвітня декларація про освіту для всіх та задоволення базових освітніх потреб 1990 р.; Саламанська декларація про принципи, політику та практичні дії у сфері освіти осіб з особливими потребами 1994 р. та ін.

Слід наголосити на тому, що попри те, що на міжнародному рівні було визнано рівність прав кожної людини на освіту та необхідність включення осіб з ОП до єдиного соціального середовища як фундаментальних основ розвитку інклюзивної освіти в світі, на сьогоднішній день існує велика кількість проблем, пов’язаних із створенням інклюзивних

освітніх установ, які потребують нагального вирішення, ще тільки належить вирішити. Це зумовлено тим, що протягом тривалого часу у переважній більшості країн світу, у тому числі й в Україні, домінувало уявлення про необхідність диференційованого підходу до освіти, що передбачав, по-перше, забезпечення роздільного навчання дітей здорових та тих, які мають різні відхилення у розвитку, а по-друге, специфікою навчання в залежності від первинного порушення [5, с. 99-100]. Перші подібні (інклюзивні) установи з'явилися в XVI–XVII ст., а на сьогоднішній день наявність розгалуженої мережі таких освітніх установ є в кожній державі.

Досить цікавим видається зіставлення даних по чисельності дітей з особливими освітніми потребами в Україні та інших країнах. Зокрема, в Україні станом на початок 2021 р. в освітніх закладах навчається в цілому 467 176 дітей з обмеженими можливостями здоров'я, з них: 210 194 дитини – у 1 676 спеціальних (корекційних) організаціях; 110 192 дітей – в корекційних класах при загальноосвітніх організаціях; 146 790 дітей – у загальноосвітніх класах [1], що становить близько 3,4% від усіх дітей, які здобували загальну освіту в Україні. У той же час, у США загальна кількість дітей зі спеціальними потребами становить 6,1 млн осіб або більше 30% від усіх учнів (Рис. 1).

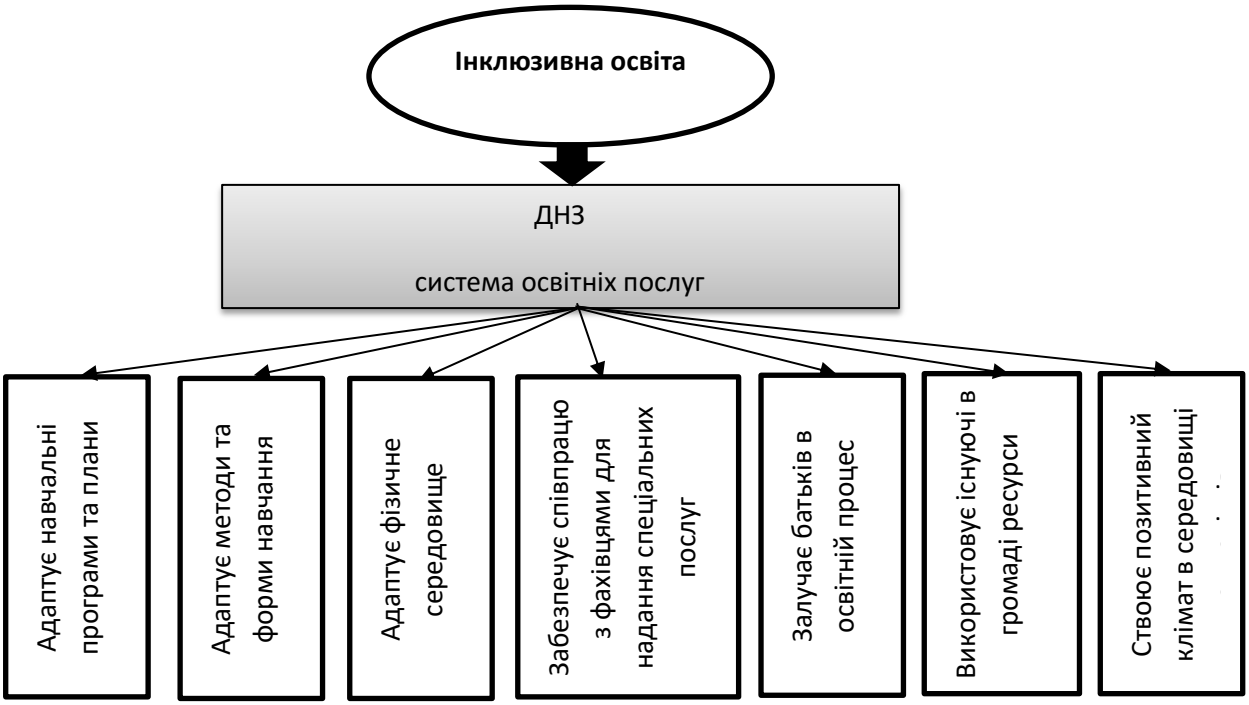

Рис. 1. Функції інклюзивної освіти [5, с. 101]

Слід наголосити на тому, що аналіз статистичних даних свідчить не тільки і не стільки про фактично існуючі особливі потреби дітей, скільки про їх виявлення і здатність освітніх установ реагувати на ці потреби. Кожна дитина індивідуальна і те, наскільки система освіти в цілому готова відгукнутися і надати допомогу у вирішенні різних її проблем, і є показником якості та ефективності освіти.

Порівнюючи можливість забезпечення дітей з ОП якісною освітою в різних країнах, можна зазначити, що на відміну від України, де поступово створюється універсальний дизайн в освітніх закладах, наприклад, у Німеччині створено 11 типів корекційних шкіл для дітей з ОП: спеціальні школи для дітей зі складнощами в навчанні; школи когнітивного розвитку для дітей з дуже важкими проблемами в навчанні; школа для дітей з порушеннями емоційного і соціального розвитку; сліпих; слабозорих; глухих; слабочуючих; дітей з обмеженими фізичними можливостями; дітей з порушеннями мови; сліпоглухих; школи для дітей з важкими і множинними порушеннями. При цьому слід зауважити, що близько

4,8% усіх учнів Німеччини навчаються у спеціалізованих навчальних установах, а інші діти з ОП – в загальних школах, де наявні інклюзивні класи [2].

У Росії передбачено 8 типів установ для дітей з обмеженими можливостями здоров'я: спеціальні (корекційні) школи для нечуючих, слабочуючих і піздньоглухих; незрячих, слабозорих та поздньосліплих; з важкими порушеннями мови; для дітей, що мають порушення опорно-рухового апарату, затримку психічного розвитку; для дітей із розумовою відсталістю та для дітей, що маються інші відхилення у розвитку [4, с. 28].

Наприклад, у США корекційне навчання надається за 13 напрямами, тому в країні передбачається створення спеціальних шкіл (класів) для дітей, які страждають аутизмом; моторною чи сенсорною алалією; які перенесли травми; мають множинну інвалідність; та навіть дітей, які мають складнощі у навчанні (дисграфія, дислексія, дискалькулія тощо) [6].

Таким чином, на сьогодні в Україні багато дітей мають особливі освітні потреби, що зумовлює необхідність розвитку інклюзивної освіти як одного з пріоритетних напрямів державної політики нашої країни. Саме інклюзивні класи (групи) у закладах освіти дають змогу дітям з ОП отримувати якісну освіту спільно зі своїми однолітками, ефективно впливаючи на процес їхньої соціалізації здоровими ровесниками, що ефективно впливає на рівень їхньої соціалізації.

Література:

1. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

2. Дубович А. Особенности инклюзивного образования в немецких учебных заведениях. 2018. URL: https://zagranportal.ru/germaniya/obuchenie/inkliuzivnoe-obrazovanie-germani.html

3. Засенко В., Колупаєва А. Діти з особливим потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3. С. 20-29.

4. Казарян Г.Г. Інституційне регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 18. С. 26-30.

5. Шульга О., Царькова О., Сахарова К. Система інклюзивної освіти як об'єкт державного управління в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 2 (41). С. 99-108.

6. No Child Left Behind Act. 2001. URL: https://www.k12.wa.us/policy-funding/grants-grant-management/every-student-succeeds-act-essa-implementation/elementary-and-secondary-education-act-esea/no-child-left-behind-act-2001

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА КОРЕКЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА БАЗІ ОРЛІВСЬКОГО ЗЗСО

Вероніка Гєцой
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н., доц. Холостенко Ю.В.

Проблема розвитку мотивації навчальної діяльності є актуальною проблемою педагогіки та психології. Будь-яка діяльність, в тому числі і навчальна, здійснюється під впливом цілого ряду умов і факторів, головними з яких є потреби.

Самі потреби викликають причини вчинків людини, які психологами називаються мотивами. Сукупність тих чи інших мотивів становить мотивацію особистості. Як

регулятор навчальної діяльності мотивація пронизує всі психологічні процеси учня і впливає на всю гаму мотиваційних відносин.

Проблема мотивації в педагогіці досліджується досить широко. Вважається, що мотиваційна сторона навчання школяра в практиці навчання найменш керована. Формування мотивації часом йде стихійно, не будучи предметом спеціальної цілеспрямованої систематичної роботи. Необхідно відзначити, що проблема мотивації навчання містить великі резерви в плані пошуку ефективних методів навчання школярів, найбільш досконалих способів формування навичок і умінь, підвищення їх інтелектуальної активності, більш оперативної орієнтації в широкому інформаційному полі [3, с. 32].

Проблемою мотивів і мотиваційної сфери діяльності займалися провідні зарубіжні вчені: А. Маслоу, Д. Мак Клелланд, Ф. Герцберг, В. Варум, Л. Портер, Е. Лоулер, Х. Хекхаузен.

Вивченням мотивації серед вітчизняних вчених займалися Л.І. Божович, В.К. Вілюнас, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, А.М. Леонтьєв, В.С. Магун, А.К. Маркова, Д.Б. Ельконін. Цінний внесок у вивчення проблеми формування мотивації та її впливу на розвиток розумових здібностей учнів внесли Н.Ц. Бадмаєва, М.В. Матюхіна, Н.Ф. Тализіна. Однак, незважаючи на глибокі розробки авторів, досі не існує єдиного підходу до визначення понять мотиву і мотивації, і їх співвідношення.

Спроба вирішення даної проблеми знайшла відображення в теоріях особистісно орієнтованого, проблемного, програмованого, розвиваючого, модульного навчання. Однак результатом ідеалізації якогось одного підходу була або перевантаження слабо підготовлених учнів, або недостатній розвиток пізнавальної активності сильних, або відсутність необхідної роботи з молодшими школярами [1, с. 149].

Мета статті – практичне вивчення особливостей розвитку та корекції мотивації навчальної діяльності у дітей молодшого шкільного віку на базі Орлівського ЗЗСО Ренійської міської ради.

При оцінці розвитку навчальної мотивації в НЗ важливе значення набуває характеристика школи і знання особливостей її освітнього середовища. Так, в якості бази дослідження нами обрана Орлівська ЗЗСО Ренійської міської ради. В якості респондентів виступали 52 молодших школяра 4 «А» та 4 «Б» класу.

Мета експериментальної діагностики на базі Орлівського ЗЗСО Ренійської міської ради – вивчення особливостей розвитку навчальної мотивації у молодших школярів.

Завдання: визначення рівня навчальної мотивації молодших школярів; виявлення основних мотивів навчання молодших школярів; вивчення ставлення до школи та навчальної діяльності; аналіз та узагальнення отриманих результатів.

Для дослідження нами були обрані наступні методики, найбільш оптимальні і відповідні віковим особливостям молодшого школяра:

1. Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації Н. Лусканової. Мета методики – визначення шкільної мотивації. Анкета складається з 10 питань, найкращим чином відображають ставлення дітей до школи і навчального процесу, емоційне реагування на шкільну ситуацію. Автор запропонованої методики зазначає, що наявність у дитини такого мотиву, як добре виконувати всі вимоги які пред'являються школою і показати себе з найкращого боку, змушує учня проявляти активність у відборі і запам'ятовуванні необхідної інформації. При низькому рівні навчальної мотивації спостерігається зниження шкільної успішності.

2. Методика «Драбинка спонукань». Учень у формі навчання ранжерує 2 види мотивів навчання – соціальні та пізнавальні.

Пізнавальні мотиви: 1) широкий пізнавальний – орієнтація на оволодіння новими знаннями; 2) процесуальний – орієнтація на процес навчання; 3) результативний – орієнтація на результат навчання (оцінку); 4) навчально-пізнавальний – орієнтація на засвоєння способу отримання знань.

Соціальні мотиви: 1) широкий соціальний мотив – прагнення придбати знання, щоб бути корисним суспільству; 2) «учительський» – прагнення заслужити похвалу і схвалення з боку вчителя; 3) «батьківський» – прагнення заслужити похвалу і схвалення батьків; 4) «товариський» – прагнення заслужити повагу своїх товаришів. Методика зручна в застосуванні і відповідає меті дослідження [1, с. 110].

3. Методика дослідження мотивації вчення М. Р. Гінзбург. Відповідно до основних компонентів (показників) мотивації навчання дана діагностична методика включає в себе шість змістовних блоків: особистісний сенс навчання; ступінь розвитку цілепокладання; види мотивації; зовнішні або внутрішні мотиви; тенденція на досягнення успіху або невдачі при навчанні; реалізація мотивів навчання в поведінці. Кожен блок представлений в анкеті трьома питаннями. Відповідно, дана методика дозволяє узагальнити результати дослідження особливостей навчальної мотивації і, завдяки своєрідній проективній техніці і логічній структурі, доступна для вивчення молодших школярів [5, с. 21].

4. Проективна методика «Малюнок школи». Мета даної методики є визначення ставлення дитини до школи і навчання. Даний вид методики повністю відповідає віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку і дозволяє в ігровій формі виявити необхідне ставлення. Однак, використовуючи дану методику, не слід забувати про обмежені діагностичні можливості методик даного типу, тому при діагностиці малюночна методика зазвичай застосовується поряд з іншими методиками. Малювання школи слід давати школярам додому, або проводити під час позаурочної діяльності. В цілому малюночна методика дозволяє отримати дані за всіма показниками навчальної мотивації. Для адекватної інтерпретації змісту малюнка необхідно провести бесіду щодо уточнення його змісту [19].

На підставі аналізу представлених методик можна зробити висновок, що діагностика розвитку навчальної мотивації у молодших школярів є необхідним і самостійним компонентом психолого-педагогічної діяльності. При організації та проведенні діагностики важливо враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей, їх стан і настрій в даний момент. Важливою умовою діагностики є інтерпретація даних на підставі декількох методик.

Отже, первинна діагностика проводилася нами у 4 класах Орлівського ЗЗСО Ренійської міської ради. В якості респондентів виступали 52 молодших школяра. Схема проведення діагностики відповідала плану проведення діагностики навчальної мотивації, затвердженого педагогом-психологом даного НЗ.

Для визначення рівня навчальної мотивації нами була використана анкета Н. Г. Лусканової, в якій представлені п’ять рівнів розвитку навчальної мотивації, найбільш позитивним з яких є перший рівень, а найбільш негативним – п’ятий. За результатами методики виявлено, що перший рівень спостерігається у 2 респондентів, що становить 3,8%; другий – у 10 (19, 2%); третій – у 19 (36,5%), четвертий – у 18 (34,6%) і п’ятий – у 3 (5,8%). Для наочного уявлення даної ситуації кількісне співвідношення даних представлено на діаграмі (рис. 1).

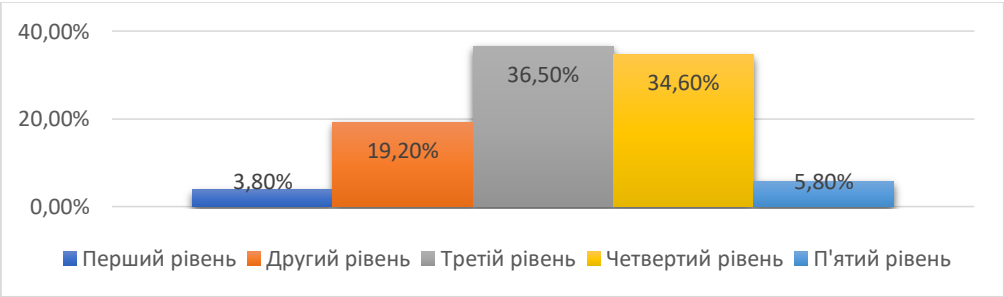

Рис. 1. Переважаючий рівень шкільної мотивації у молодших школярів за анкетою Н. Г. Лусканової

На діаграмі видно, що серед респондентів переважає третій і четвертий рівні мотивації, які свідчать про позитивне ставлення до школи, але низької мотивації до навчальної діяльності, пізнавальні мотиви в такій ситуації розвинені слабо. Отримані дані свідчать, що в майбутньому у таких дітей можлива шкільна дезадаптація, серйозні проблеми в навчанні і спілкуванні з однолітками і вчителями, що вимагає необхідного корекційного втручання.

Далі для виділення основних мотивів навчання молодших школярів була використана методика «Драбинка спонукань», за якою було визначено, як дві широкі групи мотивів – соціальні та пізнавальні, так і з їх складові, більш конкретні мотиви. Виразність приватних мотивів навчання серед молодших школярів розподілилася наступним чином: широкий пізнавальний мотив спостерігається у 17 (32,7%) респондентів, процесуальний – у 19(36,5%), результативний – у 21 (40,5%), навчально-пізнавальний – у 12 (23%), широкий соціальний – у 27 (52%), учительський – у 38 (73%), батьківський – у 42 (81%), товариський – у 32 (61,5%).

Наочне представлення даних відображено на діаграмі (рис. 2).

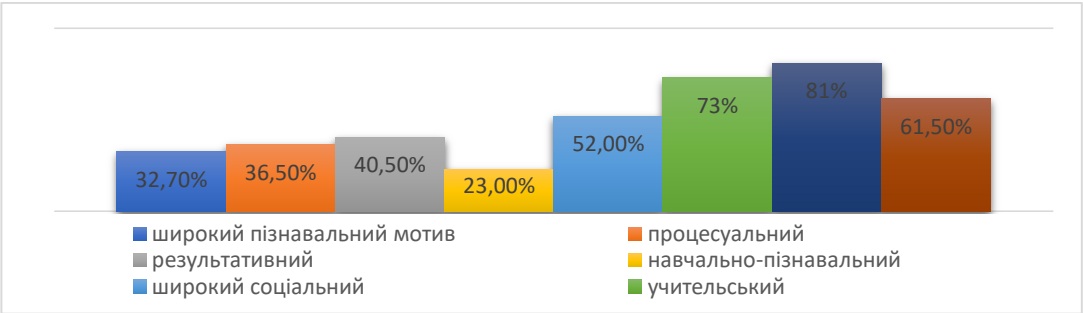

Рис.2. Виразність мотивів навчання у молодших школярів за методикою «Драбинка спонукань»

По діаграмі видно, що у респондентів найбільш виражені батьківський, вчительський і товариський мотиви, що відповідає молодшому шкільному віку, так як значущою особою досі є дорослий і, зокрема, вчитель початкових класів, але при цьому важливий вплив на ставлення до школи і навчальної діяльності надають однолітки. Серед пізнавальних лідирує результативний мотив, тобто. націленість на оцінку, що теж не є ідеально позитивним показником навчальної мотивації, так як шкільна відмітка досить суб'єктивна і не враховує психофізичний стан дитини в певний момент. Відповідно, всі перераховані домінуючі мотиви відносяться до однієї групи мотивів – соціальних, які панують у дітей молодшого шкільного віку. Так, спостерігається наступний поділ за основними групами: соціальні – у 35 (67,3%) респондентів, пізнавальні – у 7 (13,5%)і гармонійне співвідношення соціальних і пізнавальних мотивів – у 10 (19,2%). Процентне співвідношення даних можна представити у вигляді кругової діаграми (рис.3).

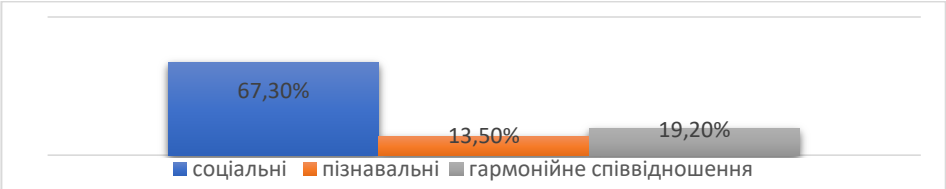

Рис.3. Переважаючі види мотивів у молодших школярів за методикою «Драбинка спонукань»

Таким чином, у дітей молодшого шкільного віку переважають соціальні мотиви, що вказує на зовнішню сторону розвитку мотивації, а, відповідно, її нестабільність в майбутньому і відсутність успіхів у навчальній і пізнавальній діяльності.

Для уточнення і підтвердження отриманих даних вираженості мотивів у молодших школярів нами використана методика М.Р. Гінзбург. Дана методика також дозволяє визначити зовнішню і внутрішню навчальну мотивацію. Так, шість основних мотивів розподілилися наступним чином: у 7 (13,5%) респондентів – зовнішній мотив, у 4 (7,7%) – навчальний, у 6 (11,5%) – ігровий, у 5 (9,6%) – позиційний, у 18 (34,6%)– соціальний і у 12 (23%) – це відмітка. Для наочності результати дослідження відображені графічним способом (рис. 4).

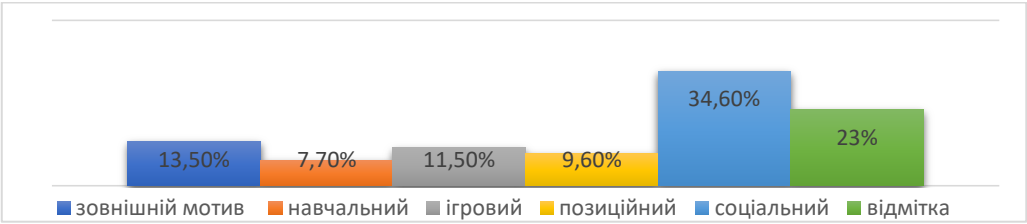

Рис.4. Виразність мотивів навчання по Гінзбургу

За графіком видно, що у респондентів також переважає соціальний мотив, що відповідає результатам попередньої методики і підтверджує отримані дані. Також переважну кількість молодших школярів вибирали мотив «відмітка», що вказує на нестабільність і низький рівень навчальної мотивації.

Наступною методикою, що визначає ставлення молодших школярів до школи і навчальної діяльності в цілому, є проективна методика «Моя школа». З її допомогою ми визначали три види мотивації: позитивне ставлення, коли дитина готова до прийняття навчальних завдань; тривожне, коли коло знань і уявлень про школу неповноцінне і викликає тривогу; і виражений страх – відмова від навчальної діяльності внаслідок негативного ставлення до школи. Так, серед респондентів, позитивне ставлення виявлено у 9 (17,3%) випробовуваних, тривожне – у 33 (63,5%) і виражений страх – у 10 (19,2%). Процентне співвідношення перерахованих даних відображено на діаграмі (рис.5).

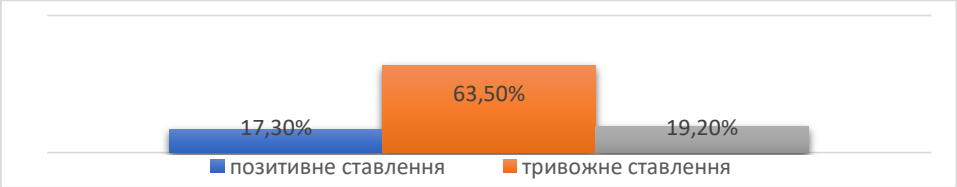

Рис.5. Ставлення до школи і до навчальної діяльності за методикою «Моя школа»

Відповідно, основним видом ставлення до школи і навчальної діяльності у молодших школярів є тривожне ставлення, яке характеризує низький рівень навчальної мотивації, вузьке коло знань і уявлень про школу, тому педагогу необхідно формувати позитивне ставлення до школи, вчителів і однокласників, а також до самого процесу навчання і отримання нових знань. Важливим способом формування мотивації є також зняття напруги, стресу і тривожності по відношенню до школи, знайомство з позитивними характеристиками школи і навчання, достоїнств успішної навчальної діяльності, їх застосування в повсякденному житті.

До проблемних зон розвитку навчальної мотивації молодших школярів можна віднести: відсутність інтересу до навчальної діяльності; відсутність позитивних емоцій по відношенню до цієї діяльності; низька значимість деяких предметів; відсутність продуктивних, значущих для молодшого школяра продуктів діяльності; нерозуміння мети освіти [4, с. 38].

Таким чином, узагальнюючи результати всіх проведених методик і аналізу даних, можна зробити висновок, що у дітей молодшого шкільного віку переважає низький рівень навчальної мотивації, учительський, батьківський і товариський соціальні мотиви, а також

пізнавальний мотив – орієнтація на оцінку і тривожне ставлення до школи. Дані положення підтверджують поставлену нами гіпотезу і вказують на необхідність своєчасної і цілеспрямованої організації психолого-педагогічних умов для розвитку навчальної мотивації у молодших школярів. Це можуть бути спеціальні вправи, тренінги, ігри, які можуть реалізовуватися і як один з етапів уроку, і як окремий елемент позакласної роботи. При цьому педагоги повинні розуміти, що реалізація заходів з розвитку навчальної мотивації повинна бути цілеспрямованою, систематичною і регулярною, з включенням в неї всіх учасників освітнього процесу.

Тому на основі результатів проведеного аналізу була розроблена модель процесу підвищення навчальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку. Після проведення експериментальної роботи з втілення педагогічного експерименту повторна діагностика дозволила виявити позитивні зміни у розвитку мотивації молодших школярів.

Література:

1. Бадмаєва Н. Ц. Вплив мотиваційного фактора на розвиток розумових здібностей: Монографія. К, 2014. С. 149-150.
2. Гані С. В. Розвиток мотивації в молодшому шкільному віці. К, 2009. 199 с.
3. Гєцой В. Психолого-педагогічні методи розвитку мотивації навчальної діяльності у молодших школярів. *Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента.* Вип. 11. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. С. 32-37.
4. Гєцой В. Розвиток та корекція мотивації навчальної діяльності у дітей молодшого шкільного віку. *Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних та соціальноекономічних наук. Вип. 6. За матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2020. С. 38-43.
5. Скрипкін І. М. Формування позитивної мотивації у школярів до навчальної діяльності на основі диференціації освітнього процесу. Л., 2010. 243 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ РЕСУРСУ БЛАГОДІЙНИХ ПРОЄКТІВ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Анастасія Давидова
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний педагогічний університет
Науковий керівник – проф. Біла О.О.

Благодійність як сфера активної діяльності особистості, націленої на надання будь-якої безоплатної допомоги тим, хто її потребує, має різні форми прояву. Однією із таких форм виступає організація благодійних проєктів.

Професор О. Біла розглядає поняття «проєкт» як обмежену в часі цілеспрямовану зміну окремої системи із заздалегідь встановленими вимогами до якості результатів, з можливими межами витрат заздалегідь передбачених засобів і ресурсів і специфічних умов для його організації. Будь-який проєкт переважно націлений на реалізацію системних, чітко спланованих послідовних дій, що спрямовані на досягнення певного передбачуваного результату.

Підкреслимо, що з одного боку, науковці під проєктом розуміють досягнення відповідного результату діяльності, тобто отримання проєктного продукту. У такому ракурсі йдеться про продуктивний аспект проєкту. Водночас, з іншого боку йдеться про тлумачення дефініції «проєкт», як інноваційної форми організації відповідної роботи, спрямованої на досягнення певного результату. Тобто йдеться про наявність в проєкті діяльнісного аспекту. Науковці Л. Тондл і І. Пейша відносять сам процес проєктування до особливого типу інтелектуальної діяльності, суттєвими рисами якої виступають: перспективне орієнтування та практична спрямованість дослідження; власне процес створення проєкту – прототипу, прообразу передбаченого або можливого об’єкта;

спеціальна, концептуально обґрунтована і технологічно забезпечена діяльність зі створення бажаної майбутньої системи [1, с. 87].

Проєкт є унікальним та має декілька характеристик, які властиві тільки йому. Саме за спеціально встановленими характеристиками можна визначити, чи належить той або той вид діяльності саме до проєктної діяльності. Зокрема, до одного з ключових параметрів прийнято вважати його тимчасовість, оскільки будь-який проєкт має певні рамки, що обмежені в часі. Якщо такого обмеження не існує, то швидше за все мається на увазі про розробку програми.

Проектна робота завжди є стимулом для досягнення людиною певних результатів. Наприклад, – це можуть бути фінансові показники на певний період або випуск певної продукції. Важливо зрозуміти, що запуск чогось нового – це проєкт, а процес виробництва – це програма дій. Розробка проєкту відбувається послідовно, тому що будь-який проєкт обмежений у часі, а тому він проходить через певні кроки. Ці фази обмежуються змістом і цілями проєкту, які встановлюються ще на початковому етапі.

На розвиток проєктної діяльності великий вплив мають різні чинники. Наприклад, згідно з наявним культурним оточенням (звичаї, етичні норми, календарні свята тощо) відбувається зміна та зміст роботи. Велику роль може зіграти політичне чи міжнародне оточення, якщо робота виконується з урахуванням даних особливостей (територія, ресурси місцевості, економіка, політична ситуація тощо).

Презентуємо приклади активізації проєктної діяльності учнів молодшого шкільного віку як наслідок шанування державних свят і соціальних ініціатив.

Відомо, що кожного року в різних містах нашої країни святкується Всесвітній день захисту дітей (1 червня) і Всеукраїнський день добрих справ (30 листопада). Також наша держава у 2020 році вперше офіційно приєдналась до глобального руху «Щедрий Вівторок. Діти», аби нагадати, що робити добрі справи можна щодня. У «Щедрий Вівторок» батьки, педагоги й учні різного віку беруть участь у благодійних ярмарках, аукціонах, волонтерських проєктах. На «Уроках Доброти», уведених у розклад занять саме у вівторок, учням розповідають про різноманітні форми безкорисливої допомоги.

Розкриємо декілька підходів до проведення «Уроків доброти» у школах. На таких уроках спільно з учнями обговорюється інформація про різноманітні благодійні організації, що опікуються тваринами; про способи прояву відповідального ставлення до чотирилапих і варіанти допомоги їм; про складні ситуації,що виникають з безпритульними тваринами за відсутності їх підтримки; про справжні риси характеру, що відрізняють гарних господарів для їхніх улюбленців. На наступному етапі важливим є зворотній зв’язок, завдяки якому кожна дитина за власним бажанням може розповісти про свого домашнього улюбленця та про способи догляду за ним. Під час підготовки до таких уроків учням більш старшого віку педагоги пропонують поспілкуватися з працівниками притулків у телефонному режимі, щоб дізнатися, що про речі, у яких відчувається в таких установах найбільша потреба (корм, ліки, посуд, іграшки, ковдри тощо). Це постане важливим імпульсом для організації благодійної акції з метою збору зазначених речей.

Також сьогодні в світі добре зарекомендувала себе практика онлайн-опіки тварин, коли людина будь-якого віку може стати дистанційним опікуном для однієї із тварин з притулку, поки вони «не знайдуть свою нову родину». Для цього достатньо спільно з батьками обрати одного або більше чотирилапих і щомісяця надсилати кошти на піклування про них.

На уроках доброти екологічного спрямування учні переважно дізнаються про важливість сортування відходів; про правила збирання та відправлення речей на подальшу переробку; про життя у стилі «ZeroWaste».

Серед широкого різноманіття екологічних акцій сьогодні добре зарекомендували себе такі, що передбачають спільну взаємодію різних фахівців школи, дітей і батьків з метою встановлення контейнерів для роздільного збору сміття. У такий спосіб учні навчаються через реальні дії сортувати скло, папір, пластик тощо. Зібрані кошти за здану

вторсировину, як правило, йдуть на благодійні або інші екоініціативи. Наприклад, учні спільно з батьками та вчителями можуть придбати саджанці та посадити дерева на території школи.

Не менш важливим у даному контексті виступає й дитячий волонтеріат, коли учням пропонується стати волонтерами екологічних організацій. Вони за власним бажанням можуть закликати й інших своїх знайомих і друзів приєднатися до різних екологічних подій. Зокрема, сьогодні існує широкий спектр екоорганізацій, до яких можна звернутися, а саме: «Україна без сміття« (у рамках якої відбувається розповсюдження навчальних постерів, проводяться еко-лекції та еко-уроки тощо); громадська організація «Екодія«, що об'єднує екоактивістів різного віку; «Батарейки, здавайтеся!«; «KharkivZeroWaste« тощо.

На підсумкових етапах уроків доброти методично виправданим виступає введення рефлексивного, художньо-творчого компоненту. Зокрема, діти можуть виконувати малюнкові вправи на тему «Як ми можемо вберегти нашу планету від забруднень». На цьому етапі учні також отримують нестандартне домашнє завдання такого змісту: «Спільно з батькам провести один день, дотримуючись всіх екопорад, про які дізналися на уроці; придбати еко-сумку та обговорити способи її подальшого застосування». Усі набуті результати доцільно обговорити на наступному уроці доброти.

Слід підкреслити, що проведення таких уроків позитивно впливає на моральний стан дітей , бо рівень їхньої агресії та конфліктності значно знижується.

Також презентуємо специфічні особливості проведення благодійного шкільного ярмарку «Дари осені». У такому заході беруть участь не тільки діти, але й їхні батьки. На ярмарок учні приносять домашні страви за родинними рецептами, солодощі, книги, листівки з далеких країн, handmade-вироби тощо. Також цікавим є досвід, коли кожен клас представляє страви окремої країни. Вилучені кошти надсилаються на допомогу різним цільовим групам (вихованцям спеціалізованих шкіл-інтернатів, дитячих будинків і притулків тощо).

Цікавим, на наш погляд, є й досвід педагогів-практиків, які стимулюють прагнення молодших школярів до виготовлення та дарування різноманітних сюрпризів іншим дітям. Звідси постає актуальною організація й такого формату благодійної акції, що переважно базується на діяльнісному підході. Під час спеціально спланованого «Дня дарунків» можна запропонувати школярам підготувати подарунки вихованцям закладів дошкільної освіти; дітям із особливими освітніми потребами, які через різні причини не можуть відвідувати школу та вчаться дистанційно; дітям, які тривалий час знаходяться у лікарні та іншим. Це можуть бути не лише вироби ручної роботи (сувеніри, іграшки, вітальні картки тощо), а й створення авторських книжок, коміксів і розмальовок. Такі дарунки молодші школярі виконують як самостійно, так і спільно з батьками. Так, щорічно учням молодшого шкільного віку подобається з батьками ліпити «Черевичок Миколайчика». Це тематичний подарунок, виготовляється з солоного тіста та картону, а потім прикрашається бісером й новорічними іграшками.

Особливий акцент у межах нашого дослідження слід зробити на низку соціально-виховних заходів, що здійснюються у рамках благодійного проєкту «Допоможи стареньким». Щорічно вчителі спільно з учнями та батьками можуть ретельно підготуватися до привітання вчителів-ветеранів свої школи із «Днем вчителя» на благодійному концерті. Також не менш значущими є акції з розвезення продуктово-побутових пакетів учителям пенсійного віку або літнім мешканцям міста (села); надання посильної допомоги людям похилого віку в організації будь-яких заходів у домашній оселі; організації щомісячних візитів з метою душевного спілкування з пенсіонерами, як з представниками різних професій, свідками різних історичних подій або різних етнічних культур. А діти більш старшого віку можуть взяти на себе відповідальність про піклування про літніх людей свого району, вулиці або будинку. При цьому йдеться про звичайні буденні речі, такі як: придбання ліків, продуктів; переведення через небезпечну дорогу;

посильна допомога з домашніми тваринами; навчання правилам використання сучасної техніки, пристроїв, гаджетів.

В останній час в нашому суспільстві значно актуалізувався процес організації різних форм благодійної онлайн-активності. У цьому зв'язку привертає дослідницьку увагу цікавий формат онлайн-челенджу «Від сім'ї до сім'ї», що проводиться з учнями та їхніми батьками. Згідно технології проведення такого челенджу, всі заохочені родини покликані передати різноманітні естафети своїм друзям або сусідам, використовуючи будь який простий ештег (наприклад, хештег #Щедрий Вівторок Діти). У такому челенджі, за вільною пропозицією його ініціаторів, передбачено виконання різних завдань, а саме: створення чогось своїми руками та його дарування, благодійна кулінарія тощо. Такий захід базується на творчому прояві креативу та фантазії всіх його учасників-благодійників.

Під час пандемії будь-яка підтримка не буде зайвою й для наших лікарів. Тому, учні різного віку можуть бути залучені до флешмобу «Слова вдячності». Його суть полягає в тому, щоб в соціальних мережах з'явився авторський пост або груповий пост від всіх бажаючих зі словами подяки різним фахівцям сфери охорони здоров'я.

До ще однієї цікавої нагоди зробити гарну справу через онлайн-мережу є написання учнями листів підтримки своїм ровесникам або літнім людям, які внаслідок різних життєвих обставин почувають себе самотньо. Для вчителі або батьки мають бути зацікавленими у зверненні в спеціалізовані благодійні організації, що дізнатися про адресат написання такого листа. А через звичайну пошту до такого віртуального листа можна «додати» реальний подарунок (різноманітні солодощі, малюнки, власні вироби тощо).

Література:

1. Тондл Л., Пейша И. Методологические аспекты системного проектирования. *Вопросы философии*. 1982. №10. С. 87-93.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Крістіна Дженкова
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Житомирська Т.М.

Нормативні та змістовні основи професійної діяльності в закладах дошкільної освіти спонукають сучасну українську систему освіти до формування сукупності професійних знань, умінь та навичок, основою створення яких у майбутнього фахівця закладу дошкільної освіти є пряма мотивація їхнього професійного вибору. Інтерес особистості до продуктивного професійного самовираження та самореалізації проявляється під впливом сукупності факторів, серед яких важливу роль відіграє професійна мотивація, що формується у процесі професійної орієнтації та підготовки у закладі вищої освіти. Традиційна модель професійної орієнтації та підготовки особистості безпосередньо спирається на потреби суспільства та конкретної області. Зміни, що відбулися в останні роки в українській системі освіти та, відповідно, у професійній орієнтації майбутнього фахівця закладу дошкільної освіти, підвищили значущість суб'єктивної основи професійного вибору. Ці зміни актуалізують проблему створення ранньої мотивації професійного самовизначення студентів. Інтереси, схильності, потреби та здібності людини стають вирішальним фактором вибору професійної діяльності.

Підготовка фахівців, які здатні адаптуватися до життя в суспільстві з мінливими соціально-економічними умовами XXI століття, стала важливою проблемою навчання студентів в сучасному вузі. Особливо актуальною ця проблема постає в процесі підготовки майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти. Так, майбутні працівники цих закладів

відіграють важливу роль у вихованні та навчанні дітей, у формуванні особистості майбутнього члена суспільства, у збереженні, розвитку і передачі української культури. При цьому у підготовці таких фахівців необхідно досягти збалансованості як когнітивного освоєння студентами навчальних дисциплін, так і здатності до комунікації, що неможливо зробити без створення високої мотивації до навчання. У зв'язку з цим проблема професійної мотивації студентів майбутніх фахівців закладу дошкільної освіти до навчання у вищому навчальному закладі набуває сьогодні особливого значення [1].

Мотивація до навчання тісно пов'язана з енергією, яка продукується людиною. Ця енергія і є енергією людини до навчання. Вона береться з середини людини та стимулює її активність до навчання, до того, щоб реалізовувати себе в процесі навчання. Так, людина буде робити будь що лише тоді, коли емоції її підштовхують до досягнення мети. При чому ці емоції можуть відігравати як позитивну роль, стимулюючи людину до навчання. Або навпаки, заважати людині працювати. Відбираючи в нього бажання до роботи.

Висока вмотивованість працівників закладу дошкільної освіти є вкрай значущим засобом до створення гарних умов ефективної навчальної діяльності учнів. Мотивація в будь якому разі є ефективним рушієм навчального процесу. В процесі розвитку мотивації відбувається не лише усвідомлення студентом необхідності навчання, вона розвивається та формується, відбувається розуміння студентом своєї майбутньої мети як становлення професіоналом своєї справи.

Термін «мотивація» – спонукання до дії; динамічний процес психофізіологічного плану, який керує поведінкою людини та визначає її спрямованість, організованість, активність і стійкість; здатність людини за допомогою діяльності задовольняти свої потреби, що викликають активність особистості і визначають її напрямок. Вперше цей термін вжив у своїй роботі Артур Шопенгауер «Про четвероякий корінь закону достатньої підстави» (1813) [2].

Сьогодні мотивація розуміється вченими по-різному. Наприклад, мотивація за В. Вілюнасом – це сукупність процесів, що відповідають за спонукання і діяльність. К. Платонов вважав, що мотивація, як явище психічне, є сукупністю мотивів.

Історичні дослідження вивчення проблеми мотивації змінювалися від природничо-наукових моделей до гуманітарних (соціокультурної і антропологічної) моделей. Розглянемо ці моделі більш детально.

Одними з перших виникли теорії мотивацій З. Фрейда й У. Макдугалла, ранніх біхевіористів (поведінкова концепція мотивації) Д. Уотсона, Е. Толмена, К. Хал, Б. Скіннера та І. Павлова. Відповідно до цих моделей мотивації, люди розглядалися як принципово біологічні істоти, тобто в цих концепціях повністю або майже повністю випадав контекст їх особистості, власного вибору та свободи волі. Мотивація розглядалася як похідна від біологічної природи людини, тобто як така, що повістю від неї залежить та нею і продукується. Головними темами вивчення вважалися природа і зміст мотивації та мотиву. Отже, на цьому періоді мотивація розглядалася як така, що повністю залежить від біологічної природи людини.

У 1930 рр. почалося зародження нового напряму – гуманістичної психології. Цей напрям не руйнував усіх попередніх теорій, а доповнював їх, розкривав їх з нової сторони, робив більш повноцінними. Гуманістична психологія була представлена такими вченими, як К. Голдштейн, який розробив теорію самоактуалізації, тобто здатності організму визначати свої потреби в залежності від своїх здібностей; А. Маслоу, який став творцем теорії ієрархічності та співвіднесення потреб та К. Роджерсом, творцем психологічної теорії «Я-концепції» [3]. Гуманістична психологія основний акцент переносила з біологічної складової людини на її психологічну складову, на бажання та можливість людини розвиватися та реалізовувати себе, на її прагнення до повного розкриття своїх талантів та здібностей. В цей період була висунута низка нових ідей, які принципово змінили підхід до розуміння людини. Ці підходи включали до себе наприклад перехід від причинного пояснення у З. Фрейда до цільового у А. Адлера, концепцію опосередкування

мотиваційних процесів у Л. Виготського; введення поняття колективного несвідомого та дослідження його впливу на індивідуальну поведінку у К. Юнга тощо.

На антропологічному етапі розвитку психології мотивації вона поєдналася з розвитком психології особистості. Навіть більше того, мотиваційна сфера особистості стала визначальною. Наприклад, такою вона становиться в теоріях Е. Фромма, А. Маслоу, В. Франкла, А. Адлера та багатьох інших західних дослідників.

Починаючи з другої половини XX ст. ці концепції мотивації людини почали активно доповнюватися іншими, які стали спеціальним концепціями. Не претендуючи на цілісну картину розкриття людської особистості, вони стали розглядати окремо мотиваційні процеси. Від цього часу з'являється низка динамічних моделей (необіхевіористські дослідження мотиваційного обумовлення, новаторські підходи школи К. Левина, психодинамічні роботи), які відрізняються від вже розроблених статичних моделей мотивації. До ситуаційно-динамічного етапу (середина 1950 – кінець 1960 рр.) відносяться роботи таких дослідників, як Ж. Нюттена, О. Леонтьева і Д. Узнадзе. Ці дослідники розглядали мотивацію в розрізі проблем людської активності у цілому, в розрізі її динаміки та структури. З'явилася ідея щодо появи смислових зв'язків як основного фактору продукування людської активності [5].

На четвертому етапі розвитку уявлень про мотивацію на перший план виступили такі проблеми, як свобода волі у людини, його здатність самій вирішувати, що їй робити, а що ні, та як це робити. Свобода волі, вибір своїх життєвих орієнтирів та цілей, планування та розробка своїх перспектив на майбутнє стала основою регуляції діяльності людини. Когнітивні процеси з точку зору дослідників мотивації у цій парадигмі почали зміщуватися та зараз розглядаються як такі, що опосередковують мотивацію, свідомість та особистість в цілому.

Можемо прийти до висновку, що мотиваційна структура особистості досить складна та в цілому має двоїсту природу. Один бік мотивації має біологічну природу. тоді як інший – соціальну. Біологічна та соціальна природа людини складає власне мотиваційну сферу особистості. Система мотивації людини в цілому характеризується такими рисами, як ієрархічна співпідпорядкованість, полімотивований характер, полівалентність мотивів щодо потреб і взаємозамінністю. Мотиваційна сфера формується як під впливом зовнішніх обставин, так і власною волі людини та вона в цілому визначає спрямованість людини.

В цілому мотивацію людини можливо поділити на два напрями: внутрішня та зовнішня. Фактори, які викликають та стимулюють зовнішню мотивацію відповідно знаходяться поза людиною, в його соціальному оточенні. Це і мотивація до спілкування та дружби, безпеки, задоволення біологічних потреб. Ці мотиви приходять до людини по різному та в основному – від його референтної групи, сім'ї, групи друзів чи колег по роботі. Виражатися вони можуть як через тиск групи на свого члена, так і через потребу людини, яку вона може задовольнити лише у групі. Відповідно, мотивована зовнішніми чинниками мотивація людини буде немов би вимушеною та такою, якій особистість буде внутрішньо опиратися. На відміну від зовнішньої, внутрішня мотивація породжується та приймається людиною самою, від її власних потреб та намагань, і її поява та розвиток залежить не від соціального оточення, а від того, наскільки людина сама хоче або не хоче щось робити та наскільки вона сама собі поставила необхідні цілі діяльності [4].

Необхідність створення внутрішньої мотивації до навчання є однією з умов залучення учня до активної діяльності та підвищення ефективності його навчання, продуктивного освоєння ним всього змісту освіти. Важливу роль в побудові внутрішньої мотивації відіграють емоції, які ї своєрідним джерелом та виконують в цьому аспекті енергетичну функцію. Складність створення мотивації до навчання, як внутрішньої, так і зовнішньої, полягає в необхідності враховувати різні чинники, адже навчальна діяльність формується багатьма мотивами.

В цілому, будь яка складна діяльність є полімотивованою та залежить від сукупності чинників та не може бути однозначно визначена, як наприклад мотивація голоду або сну.

Серед головних факторів, що визначають мотивацію до навчання, можливо виділити наступні:

– політика самого закладу навчання, наскільки він може створити високу мотивацію у студентів;

– організація освітнього процесу. Наприклад, надання преференцій одному з учасників освітнього процесу знизить вмотивованість інших одержувачів освіти;

– суб'єктивними чинниками, власним вибором студента, який може за бажанням стати гарним спеціалістом, або лише отримати диплом;

– системою соціальних зв'язків в учбовому колективі, зв'язків між студентом та викладачем, психологічною атмосферою у вузі;

– специфікою навчальної дисципліни [1].

Проаналізуємо певні методи підвищення мотивації у вищих професійних освітніх установах.

Процес мотивування студентів викладачем. Студенти – це не школярі, яким, припустимо можна сказати «так треба», студентам слід пояснити, як знання їм знадобляться у перспективі. І якщо педагог відповідає на кшталт «у житті знадобиться», тоді студенти втрачають зацікавленість. Студенти вступають до вищого професійного навчального закладу не тільки з метою набуття знань, а й для того, щоб бути чудовими професіоналами у своїй сфері. З цієї причини, педагог повинен вміти обґрунтувати учням актуальність свого предмету, довести, що його предмет насправді може бути корисним у їхній майбутній діяльності.

Стимулювання на результат, а не на оцінку. У учнів слід як викликати інтерес до предмета, а й розкрити їм можливості практичного застосування своїх знань. З цією метою можна здійснювати інтегровані заняття (семінари), в яких спостерігається взаємозв'язок освітнього та спеціального предметів. У цьому разі можна широко застосовувати пізнавальні мотиви, які виражаються як установка на ерудицію.

Партнерські стосунки студент-викладач. Студентам дуже важливо, щоб викладач був їхнім наставником, щоб до нього можна було звернутися за підтримкою в період навчального процесу, обговорити проблеми, що турбують їх (зокрема, якщо вони трохи пов'язані з проблемою заняття). Педагог повинен застосовувати успішну зміну мотивації – посилювати рішучість у своїх силах учнів. Чим більше виникає довіри у студентів, тим охочіше вони співпрацюють з педагогом під час навчання.

Повага до студентів. Якими б не були студенти, вони у будь-якому разі бажають до себе належного, гідного відношення.

Зацікавленість. Всі без винятку студенти стануть із задоволенням ходити на заняття, якщо викликати в них інтерес до свого предмета. Допускається сформувати їм такі умови на заняттях, у яких вони мали б можливість відстоювати власну позицію, здійснювати взаємодію в дискусіях, виявляти низку альтернатив ймовірного вирішення навчальної проблеми, регулювати їх за допомогою єдиного використання популярних методів вирішення тощо.

Заохочувати студентів. Результативний метод з метою збільшення мотивації навчальної діяльності учнів та його самостійності – це використання рейтингової системи оцінки. Знання слід оцінювати в балах, які набираються протягом усього семестру навчання, за тією чи іншою дисципліною за різні види успішно зроблених робіт (як самостійних і практичних, так і аудиторних). У такому разі, на самому початку семестру слід визначити розширені можливості цієї системи для студентів, щоб вони могли розуміли і усвідомити, те, що їх відсутність на лекції чи практичному занятті – це недолік якоїсь конкретної оцінки, а організація доповіді, виступ на конференції, організація презентації та ін. – перевага на стільки балів. В результаті учні стануть мотивовані певними бонусами та преференціями на іспиті та з більшою відповідальністю віднесуться до навчального процесу

Формування позитивного ставлення до професії. Слід надавати впевненості та схвалювати вибір спеціальності учнів, наголосити на значних професійних компетенціях та специфічних питаннях. Особисто викладачеві необхідно з повагою ставитися до різних спеціальностей, за якими навчаються учні вищої професійної освітньої установи. Доброзичливий, врівноважений тон, сприятливий, ввічливий настрій – гарантія результативної праці. Необхідно відзначити суттєве, зробити акцент, змусити подумати. Якщо виникають сумнівні моменти серед представників різних спеціальностей, педагог повинен мати здатність пояснити і запевнити будь-кого в потребі та значущості своєї професії. Ми всі з дитинства знаємо, що всі професії потрібні, всі професії важливі.

Схвалювати успіхи студентів, демонструвати їх досягнення (наприклад, за хороше чи відмінне виконання роботи). Публічна похвала, особливо з описом достоїнств та відмінних рис, додає студенту впевненості в собі, підвищує його внутрішню мотивацію та бажання знову досягати аналогічного результату [6].

Зацікавленість особистим досвідом студентів у професійній діяльності та їхньою особистою думкою з будь-яких питань. Інтерес педагога до учнів може бути взаємним. Спільне обговорення різних питань, вирішення проблем, організація дискусій і суперечок, розгляд різних ситуаційних завдань – важливі методи організації навчального процесу і налагодження якісної взаємодії між педагогом і учням. Перед викладачами вищих навчальних закладів зараз стоїть завдання створення таких умов, за яких студенти за короткий термін змогли б засвоїти максимально можливу кількість знань разом із набуттям навичок їхнього творчого застосування на практиці.

Отже, можна сказати, що університетська освіта незалежно від конкретної спеціальності традиційно будується як синтетична та фундаментальна: студентам не повідомляють «істинні» та «єдино можливі» думки, а пропонують через глибоке та всебічне вивчення матеріалу та проведення самостійних досліджень виробити власний погляд на проблему. Враховуючи творчий характер професійної діяльності майбутнього фахівця дошкільної освіти, неможливо сподіватися на існування готових рецептів постановки завдань чи прийомів розв’язання та розраховувати на їхнє старанне «присвоєння». Пошук місця роботи після закінчення навчання, успішне працевлаштування та професійне самовизначення також залежить від особистих можливостей та зусиль молодого спеціаліста. І важливим завданням університетської освіти крім передачі знань та умінь (інформування) є також формування особистості професіонала, сприяння його самоідентифікації з професією та створення мотивації до навчання.

Література:

1. Аутизм: статистика по Україні погіршується з кожним роком. URL: https://uk.etcetera.media/autizm-statistika-po-ukrayini-pogirshuyetsya-z-kozhnimrokom.html

2. Большой толковый психологический словарь: в 2 т. / под. ред. А. Ребера. Москва, 2000.

3. Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт» / за заг. ред. Т. В. Скрипник. Київ, 2013. 200 с.

4. Кузава І. Б. Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми із особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2010. Вип. 14. С. 40-44.

5. Степанова Т. М. Педагогічна творчість у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. № 4. С. 505-508.

6. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія. Київ, 2009. 385 с.

ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ДО ШКОЛИ

Катерина Єребакан
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Лунгу Л.В.

Сучасний етап розвитку педагогіки та психології характеризується пошуком нових шляхів соціально-психологічної адаптації дітей з фізичними та психічними вадами. Адаптація дітей з особливими освітніми потребами до школи – особливий та складний період у житті дитини: він освоює нову соціальну роль учня, новий вид діяльності – навчальну; змінюється соціальне оточення, з'являються однокласники, вчителі, школа як велика соціальна група, до якої входить дитина; нарешті, змінюється спосіб його життя. У шести-семирічної дитини вже є основні передумови вчення: способи пізнавальної діяльності, мотивація. Становлення його як учня відбувається лише в процесі вчення та всього шкільного життя і за сприятливих умов охоплює перше півріччя першого року навчання у школі. Вступ до школи – переломний момент у житті дитини. Відмінна риса становища учня, школяра у тому, що його навчання є обов'язковою, суспільно важливою діяльністю. За неї він несе відповідальність перед учителем, школою, сім'єю.

Процес гуманізації людських відносин, що визнає самоцінність людської особистості, її право на свободу, щастя та розвиток, прояв своїх здібностей незалежно від індивідуальних особливостей з необхідністю вимагає особливої уваги до людей з порушеннями розвитку, тим більше, що їхня кількість щорічно зростає.

Необхідність особливого ставлення до «особливих» дітей, до дітей з порушеннями емоційного інтелекту, з родовими травмами (дисграфією, дислексією), до дітей, що відрізняються гіперактивністю, ліворукістю, агресивністю, втратою інтересу, до «слабких» членів суспільства – проблема не нова. Різні спільноти у різні століття вирішували її по-різному [3, с. 37].

Дитина, з якою «щось не так», з особливими освітніми потребами, досить швидко витісняється із системи освіти в систему охорони здоров'я, яка за своєю суттю не може вирішити проблем його психологічного розвитку, а лише посилює їх.

Проводячи більшу частину часу в колі собі подібних, дитина поступово втрачає шанс адаптуватися колись або до життя в звичайній соціальному середовищі. Пізніше такі діти стикаються з проблемами у освоєнні соціального досвіду, мають порушення у процесі соціальних взаємин. Суспільство, з його численними об'єктами, нерідко стає малодоступним, у зв'язку з чим особливого значення набувають проблеми соціальної деривації та ізоляції даної категорії населення.

Саме тому необхідне приведення громадських стандартів відповідно до потреб таких дітей, створення умов, що сприяють підвищенню їхньої соціальної активності, спрямованої на встановлення громадських зв'язків та контактів у подальшому, що призведе до зростання соціальної значущості, прагнення до здобутків та самореалізації, більш продуктивної життєдіяльності, а значить і соціального благополуччя.

Адаптація до школи це особливо важлива і серйозна проблема, оскільки ситуація невизначеності завжди хвилююча, а перед школою кожна дитина відчуває надзвичайне хвилювання. Він вступає в життя в нові в порівнянні з дитячим садком умови. Може статися і так, що дитина в молодших класах підкорятиметься більшості всупереч власному бажанню. Тому треба допомогти дитині в цей важкий для неї період життя знайти самого себе, навчити її самому відповідати за свої вчинки. Небезпідставно можна сказати, що позитивні шляхи, якими здійснюється адаптація, ведуть до успішного навчання у школі.

Нова соціальна ситуація розвитку вимагає від дитини особливої діяльності – навчальної. Коли дитина приходить до школи, навчальної діяльності як такої ще немає, і вона має бути сформована у вигляді умінь вчитися. Саме це і є специфічним завданням

молодшого шкільного віку. Серед головних труднощів, які зустрічаються на шляху цього формування, – те, що мотив, з яким дитина приходить до школи, не пов'язаний із змістом тієї діяльності, яку він має виконувати у школі. Він хоче виконувати соціально значиму і соціально оцінювану діяльність, а школі необхідна пізнавальна мотивація [1, с. 12].

Початок періоду сягає корінням у кризу 6-7 років, коли дитина поєднує в собі риси дошкільного дитинства з особливостями школяра. У дошкільника є дві сфери соціальних відносин – «дитина – доросла» та «дитина – діти». У школі з'являється нова структура цих відносин. Система «дитина – доросла» диференціюється на «дитина – вчитель» та «дитина – батьки».

Ставлення «дитина – вчитель» виступає для дитини ставленням «дитина – суспільство» і починає визначати відносини дитини до батьків та відносини з іншими дітьми. Якщо в сімейних взаєминах і в дитячому садку є асиметрія, то в школі вчителі втілені вимоги суспільства, існує система однакових еталонів, однакових заходів для оцінки всіх і кожного. Дитина дуже чуйна до того, як вчитель ставиться до тих чи інших дітей: якщо він помічає, що вчителі мають «улюбленців», то його ореол руйнується. Спочатку діти прагнуть точно дотримуватися вказівок вчителя; якщо вчитель стосовно правила допускає лояльність, те й правило руйнується зсередини. Дитина починає ставитись до іншої дитини з позиції того, як ця дитина відноситься до еталона, який вводить вчитель. Особливо це стосується дітей з особливими освітніми потребами.

Специфіка вчення – у присвоєнні наукових знань. Основну частину змісту навчальної діяльності становлять наукові поняття, закони, загальні засоби вирішення практичних завдань. Саме тому умови формування та здійснення навчальної діяльності створюються лише у школі, а в інших видах діяльності засвоєння знань постає як побічний продукт у вигляді життєвих понять. У грі, наприклад, дитина прагне краще виконати якусь роль, і засвоєння правил її виконання лише супроводжує основне прагнення. І лише у навчальній діяльності засвоєння наукових знань та умінь, навичок постає як основна мета та головний результат діяльності. Дитина під керівництвом вчителя починає оперувати науковими поняттями.

Навчальна діяльність буде здійснюватися протягом усіх років навчання у школі, але тільки зараз, коли вона складається та формується, вона є провідною.

Саламанська декларація говорить: «Школи мають бути відкриті всім дітей, незалежно від своїх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних особливостей» [2, с. 312].

Головна роль у процесі освіти та виховання належить вчителю і головне завдання вчителя – забезпечити цей процес належним чином. Здійснюючи це складне завдання, педагоги стикаються з наявністю у деяких дітей труднощів у навчанні. Ці труднощі обумовлені різними відхиленнями у розвитку учнів, які призводять до неуспішності.

Відхилення у розвитку дітей можуть бути найрізноманітнішими і можуть стосуватися різних сторін психофізичного розвитку дитини: слухової та мовної систем, зорового сприйняття, інтелектуальної чи емоційної сфери, рухової сфери. Всі ці порушення можуть виявлятися по-різному і викликані різними причинами.

У Всесвітній декларації прав людини йдеться: «Кожен має право на освіту… освіта має бути спрямована на розвиток людської особистості та посилення поваги до прав людини та основних свобод».

Інклюзія забезпечує рівне ставлення всім людям, але створює особливі умови для дітей, які мають особливі освітні потреби. Ці потреби дитини вимагають від системи освіти додаткових умов, програм, матеріалів.

Спільне (інклюзивне) навчання визнане всім світовим співтовариством найгуманнішим, тому й у нашій освітній системі це питання є одним із актуальних. Необхідно прийняти індивідуальність кожної дитини та створити їй такі умови навчання, які необхідні для задоволення її особливих потреб.

Мета інклюзивного навчання – змінити ставлення сучасного суспільства до людей, зокрема до дітей з обмеженими можливостями через реалізацію своїх здібностей та досягнення успіхів у навчальному процесі не тільки у спеціалізованих навчальних закладах, а й у звичайних загальноосвітніх школах.

Дуже важливо показати вирішення цієї проблеми у сучасних умовах розвитку суспільства, а також у такий неспокійний для нашої країни час. І основна вимога у системі освіти – це формування адаптованої, гармонійно-розвиненої особистості. На наш погляд, вирішення цієї проблеми можливе лише при спільному навчанні, спільній трудовій діяльності дітей з обмеженими можливостями та здоровими дітьми.

Незважаючи на те, що в нашій країні функціонують сотні спеціальних шкіл для дітей з обмеженими можливостями, батьки особливих дітей все частіше вибирають для навчання загальноосвітні школи [4]. Проблема профілактики шкільної адаптації дітей з обмеженими можливостями здоров'я є в даний час досить актуальною.

Особливої ваги адаптивний принцип набуває при роботі з дітьми, що мають різні освітні потреби. В умовах, коли інклюзивна освіта як запорука успішнішої соціалізації таких дітей стає пріоритетом державної освітньої політики, реалізація принципу адаптивності освіти ускладнюється, оскільки соціальна адаптація дітей, перш за все, пов'язана з академічною успішністю в школі, а остання, ймовірно, дуже проблематична через особливості психофізіологічного розвитку дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Пріоритетним напрямом у вирішенні цього завдання є профілактична робота з дітьми з особливими освітніми проблемами щодо попередження соціально-психологічних, особистісних, пізнавальних проблем адаптаційного періоду, а також їх діагностика на ранніх етапах [2, с. 190].

Адаптація до школи — це складний багатофакторний процес включення дитини до нових умов життєдіяльності, до нової системи вимог та контролю, до нового колективу. Основними показниками сприятливої адаптації дитини до школи є формування адекватної поведінки, встановлення контакту з учнями, вчителями, оволодіння навичками навчальної діяльності. Критерієм та умовою успішності адаптації виступає, перш за все, ступінь безпеки (як здатність до відновлення) на належному рівні психічного та фізичного здоров'я. Індикатором ж проблеми процесу адаптації до школи є негативні зміни у пізнавальній, особистісній та соціальній сфері дитини, її психофізіологічного статусу, що призводять до дезадаптації [1].

Шкільна дезадаптація не є медичним, діагностичним поняттям, і дане клінічне визначення відсутнє. Аналіз показує, що у існуючій системі поняття шкільної дезадаптації перестав бути ні описовим, ні діагностичним. Це поняття багато в чому збірне і включає соціально-середовищні, психолого-педагогічні, медико-біологічні фактори. Зміни, що фіксуються у дезадаптованих дітей, відносять насамперед до пізнавального та соціально-психологічного компонентів. До таких ознак належать неуспішність вчення; негативне ставлення до школи, до вчителів та однокласників; навчальну та ігрову пасивність; агресивність по відношенню до людей та речей; підвищену тривожність; часту зміну настрою; страх; впертість; капризи; підвищену конфліктність; почуття невпевненості, неповноцінності, своєї відмінності від інших; помітну самотність у колі однокласників; брехливість; занижену чи підвищену самооцінку; надчутливість, що супроводжується плаксивістю, надмірною уразливістю та дратівливістю. У той самий час у дезадаптованих дітей встановлено функціональні зміни у стані психосоматичного здоров'я [2, с. 117].

На фізіологічному рівні проявами шкільної дезадаптації є підвищена стомлюваність, зниження працездатності, імпульсивність, неконтрольоване рухове занепокоєння чи загальмованість, порушення апетиту, сну, промови. Нерідко спостерігаються слабкість, скарги на головний біль і біль у животі, тремтіння пальців рук, нав'язливі рухи та дії, енурез [4].

Діти з особливими освітніми потребами становлять групу ризику, що викликає найбільшу тривогу за оптимальний психосоціальний розвиток, особистісне зростання і

затребуваність суспільством їх можливостей і здібностей, адекватне та ефективне лікування наявних у них нозологічних форм. У зв'язку з цим перенесення акценту у вирішенні проблеми шкільної дезадаптації на неї попередження та ранню діагностику є найбільш дієвим шляхом її подолання.

Адаптація дітей до школи проходить за універсальним механізмом адаптаційного процесу з домінуючою роллю в організації функціональної системи відповідної реакції організму діяльності вищих відділів нервової системи [3].

На сьогоднішній момент запропоновано досить широкий арсенал психодіагностичних методик для визначення шкільної дезадаптації у дітей як дошкільного, так і молодшого та середнього шкільного віку тих періодів, коли відзначаються кризові моменти через максимально виражені коливання соціального, психологічного та фізіологічного характеру [2, с. 277].

Основною метою багатьох запропонованих програм є забезпечення успішної адаптації дітей до інклюзивного середовища. Їх мета конкретизується у завданнях:

- сприяти якнайшвидшому психологічно комфортному звиканню дитини до нової обстановки, виховуючи впевненість у своїх можливостях, самостійність;
- сприяти зняттю психоемоційної напруги, зниженню імпульсивності, тривоги та агресії, удосконалення комунікативних, ігрових та рухових навичок, розвитку пізнавальних процесів, оптимізації колективних відносин;
- забезпечити допустимий рівень комунікативних умінь, потрібних для адаптації дитини в новому колективі;
- створити адекватні умови для реалізації емоційно насиченої ігрової діяльності, сформувати певний рівень предметної ігрової діяльності, сприяючи виникненню ігрової мотивації та позитивних емоційних реакцій;
- сприяти розвитку навичок самообслуговування, забезпечити участь дітей у режимні моменти;
- привернути увагу співробітників школи та батьків до проблеми організації адаптації дітей, забезпечивши консультативно-просвітницьку підтримку всіх учасників питаннях адаптації дітей до умов школи та їх залучення до освітньої діяльності загальноосвітнього закладу

Універсальність, простота та безпека проведення, можливість застосування програм для соціально-психологічної адаптації дітей з обмеженими можливостями здоров'я дають можливість широкого їх використання в умовах загальноосвітніх установ.

Отже, якщо правильно підібрана комплексна (корекційно-педагогічна, соціально-психологічна та медична) робота сприятливо поєднуватиметься, то розвиток і вплив компенсаторних механізмів дитини можуть значною мірою нейтралізувати дію первинного дефекту та сприяти адаптації дітей до загальноосвітньої школи. Чим раніше буде розпочато роботу з дитиною, тим ефективнішими будуть результати та показання у розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Література:

1. Боднар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*. №3. 2011. С. 10-14.

2. Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конф., присв. 97-річчю від дня нар. В. Сухомлинського, 29-30.09.2015 / уклад. О. Жосан. Кіровоград, Ексклюзив-систем, 2015. 468 с.

3. Софій Н., Гайда Ю. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа : особливості організації та управління : навч.-метод. посіб. / А. Колупаєва, Ю. Найда, Н. Софій та ін.; за заг. Ред. Л. Даниленко. К., 2007. 128 с.

4. Ярмощук І. Інклюзивне навчання в системі освіти. *Шлях освіти*. №2. 2009. С. 24-28.

ЗНАЧЕННЯ ПЛЕНЕРНОГО ЖИВОПИСУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦТВА

Катерина Ілющенко
студентка 2 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – викл. Паньків Г. С.

Пленерний живопис (від. франц. plein air, буквально – відкрите повітря) склався в результаті роботи художників на відкритому повітрі (а не в майстерні), на основі безпосереднього вивчення натури в умовах природного освітлення, з метою можливо повнішого відтворення її реального вигляду. Пленерний живопис виступає домінуючим аспектом у формуванні колористичної компетентності майбутнього вчителя з образотворчого мистецтва.

Дослідження пейзажної творчості визначних українських майстрів представлено роботах вітчизняних дослідників: О. Лагутенко, Б. Місюги. Г. Носенко, В. Петрашика, О. Чурсіної та інших. Пейзажу як мистецькому жанру присвячені праці та дослідження Б. Астаф'єва, С. Маковського, дисертації Є. Грецької, П. Козорезенка, І. Любимової, Т. Неклюдової, О. Струкової.

Благодатним полем для пленерної творчості виступає дивовижна природа Буджаку. Заслужений художник України Іван Іванович Шишман так говорить про місцеві принади «… випалені степи, наповнені ароматом полину, мерехтливе повітря Причорномор'я, запах айви, човни та містки Дунайської Венеції, а також портрети дивовижних людей, подібних древнім скульптурам, але, на відміну від них, вони наповнені теплом і любов'ю. Це все і стало тим живильним джерелом, до якого припали жадібні, допитливі серця бессарабських митців…» [1, с. 71]. Серед відомих місцевих митців-майстрів пленерного живопису можна назвати: М. Тодорова, П. Чакіра, П. Баламаджі, О. Кару, В. Корінька, П. Македонського, І. Шишмана.

Пленерний живопис є основним джерелом формування колористичних навичок. Формування живописно-художніх якостей як художника, так і майбутнього викладача мистецтва, в рамках академічної освіти відбувається за двома основними напрямками:

1. Робота в академічній майстерні над академічними завданнями;
2. Самостійна робота на пленері та вдома.

Хотілося б загострити увагу на другому напрямі. Організовані пленерні заїзди дають можливість збагачуватися та відкривати нові сторінки у гармонії кольору. Кожен учасник творчого пленеру стикається із завданнями розвитку свого відчуття кольору, вирішення просторових, пластичних та образних завдань. Виявлення кольором виразних вузлів натури та підпорядкування їм другорядних деталей, ставить кожного автора перед вибором, що є головне, а що другорядне. Індивідуальне сприйняття життя, а згодом і творчості наштовхує всіх на найрізноманітніші підходи у вирішенні образів. Кожен куточок природи – це своєрідне багатство кольорів, тематичних сюжетів, різноманітність ракурсів та тематик.

Пленерний живопис є невід'ємною частиною навчального процесу в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті для студентів спеціальності «Середня освіта. Образотворче мистецтво». На пленері застосовуються навички, що формуються в рамках різних навчальних предметів: малюнку, живопису, композиції.

Дуже важливим у проведенні пленеру є організація та вирішення всіх моментів розпорядку. Особливо, коли пленери організують для певного колективу та проводяться з метою ознайомлення з новою місцевістю.

Влітку 2021 року на базі нашого університету було проведено низку пленерів в межах проекту Університетська мобільність: Mobile Art EDU CAMP. Цей проект реалізувався за фінансової підтримки Українського культурного фонду з метою обміну досвідом між викладачами та студентами у галузі мистецтв та культури. Реалізувався

проект на базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету та Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди громадською організацією «Придунайський центр громадських ініціатив» (м. Ізмаїл) та громадською організацією «Ресурсний центр сталого розвитку» (м. Переяслав).

Перший блок проекту щодо живопису стартував 18 липня – майбутні фахівці з образотворчого мистецтва, представники ІДГУ протягом п'яти днів стажувалися в місті Переяслав. З 25 липня розпочався дзеркальний візит гостей із Переяслав-Хмельницького до Ізмаїла, який тривав тиждень. Учасники табору відвідували музеї, картинні галереї та інші заклади культури міст, брали участь у майстер-класах та пленері під керівництвом заслужених художників України Івана Шишмана який написав: «Русь» 2005 року, «Човен» 2005 року та Олександра Кари – «Троянка» 1996 року, «Перша борозна» 2005 року, «Ниті з минулого» 2008 року.

Зокрема, під час перебування у Переяславі студенти надихалися історією міста та регіону під час екскурсій та відвідувань історико-краєзнавчих музеїв, відпрацьовували різні техніки живопису на території Музею під небом. При прибутті до міста Ізмаїл студенти відвідали картину галерею, музею А.В.Суворова, діорами «Штурм фортеці Ізмаїл», Ізмаїльського історико-краєзнавчого музею Придунав'я, Свято-Покровського кафедрального собору. На основі безпосереднього споглядання натури студенти створювали свої шедеври на набережній Дунаю біля морвокзалу, на території колишньої турецької фортеці та в селі Ларжанка.

Під кінець стажування було проведено виставку-презентацію двох міст з демонстрацією робіт учасників мистецького табору/ Так, в Ізмаїлі 30 липня відбулася бліц-виставка в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, а головна підсумкова подія відбулася в Ізмаїльській картинній галереї [2].

Метою проекту є обмін досвідом між представниками викладацької спільноти міст Ізмаїла та Переяслава задля створення можливостей для теоретичної та практичної підготовки студентської молоді у галузі мистецтв. Завданням пленеру є формування професійних умінь і навичок цільного сприймання натури в умовах пленеру і передачі засобами живопису кольорових відношень. Мета – закріплення і розширення професійно-педагогічних знань фахівця з образотворчого мистецтва. Завдяки стажування в іншому місті студенти розширили свій кругозір, навички.

Під час занять на природі учні збирають матеріал для роботи над композицією, вивчають особливості роботи над пейзажем: закони лінійної та повітряної перспективи, плановості, удосконалюють технічні прийоми роботи з різними художніми матеріалами, продовжують знайомство з найкращими роботами художників-пейзажистів.

Пленер – це обов'язковий етап навчання художника. Разом з тим, пленерний живопис – це вивчення природи, середовища, архітектурних споруд, тварин, фігури людей це матеріал для майбутніх робіт. Дякуючи пленеру хімічна промисловість почала виробляти художні фарби у звичних нам тюбиках лише у XIX столітті.

Пленер можна розглядати як самостійний вид образотворчого мистецтва. Багато художників надають перевагу у своїй творчості пленерному живопису ніж роботі в майстерні. Пленер характеризується свіжістю виконання, передачею живих, швидких вражень з натури. Зразки кращих добутків пленерного живопису прикрашають всі колекції образотворчого мистецтва. Роботи, виконані на пленері, називаються етюдами. Етюд – в образотворчому мистецтві – підготовчий малюнок для майбутнього твору. Етюди – це також матеріал для серйозніших картин.

На пленері можна ставити різні завдання: колористичні, вивчення світлотіні та повітряної перспективи. Для робіт, виконаних на пленері, достатньо невеликий формат. Такий невеликий розмір роботи потрібний для того, щоб максимально швидко ухопити стан природи та об'єктів. Полотно або ґрунтований картон для роботи на пленері можна виготовити самостійно.

Коли працюєш на пленері, таке відчуття, що все довкола тебе перестає існувати, є лише ти і об'єкт задуму. Так що ходіть на пленери – це не лише збагатить Вас з

професійного боку, а й подарує Вам натхнення для творчості. Робота на пленері дає емоційний заряд. Навіть через багато років, коли дивишся роботи, точно згадуєш, де і коли вони були написані і що ти при цьому відчував.

У природі, на відміну людського світу, будь-коли фальші. Все підпорядковане законам та правилам, які не змінюються. Спілкування з природою – це завжди історія про щось вічне, чисте та правдиве. Почавши писати пейзажі з натури, я помітив, що на час процесу став повністю відключатися від навколишнього світу і віддаватися роботі на всі сто відсотків. Ще на початку XIX століття англійський художник Джон Констебль писав пейзажні етюди з натури, намагаючись передати в них зміни погоди та атмосфери, але все ж таки картини дописувалися і доопрацьовувалися в майстерні. Тільки через півстоліття повною мірою на відкритому повітрі почали працювати майстри барбізонської школи Каміль Коро та інші художники.

На практиці перед учнями ставляться такі завдання, як: розвиток глибокої просторової орієнтації, застосування навичок використання лінійної та світло-повітряної перспективи, вміння цілісно сприймати об’єкти та знаходити колірні відносини в них, витримувати тональні та колірні масштаби, а також використовувати різні техніки живопису.

Пленер дарує художнику відчуття гармонії і єднання з навколишнім середовищем. Так, творча особистість може відчути себе частиною того, що вона зображує, ближче розглянути кольори та текстури, відчути динаміку світла, тіней – те, чого неможливо досягти в приміщенні. Крім того, живопис на пленері володіє ще однією незаперечною перевагою – природним освітленням.

Даний вид роботи мобілізує всі емоційні рецептори, які спрямовані на виявлення вірних гармонійних колірних та тональних відносин у природі. Розуміння колірної гармонії розширює рамки образного та асоціативного сприйняття студента. Організовані пленерні дають можливість збагачуватися та відкривати нові сторінки у гармонії кольору.

Кожен учасник творчого пленеру стикається із завданнями розвитку свого відчуття кольору, вирішення просторових, пластичних та образних завдань. Виявлення кольором виразних ракурсів натури та підпорядкування їм другорядних деталей, ставить кожного автора перед вибором, що є головне, а що другорядне. Індивідуальне сприйняття життя, а згодом і творчості наштовхує всіх на найрізноманітніші підходи у вирішенні образів. Кожен куточок природи – це своєрідне багатство кольорів, тематичних сюжетів, різноманітність ракурсів та тематик.

Дуже радже всім побувати на пленерах та відчути живе спілкування з природою.

Література:

1. Культурний простір бессарабських болгар: монографія / Відп. ред. Шевчук Т.С. Ізмаїл – Болград: Ірбіс, 2018. 204 с.
2. В Измаиле открылась блиц-выставка студентов-художников. *Интернет-газета «Топор»*. 2021. URL: https://topor.od.ua/v-izmaile-otkrlasy-student-hudozhniki-demonstriruyut-blits-vstavku/

МУЗИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Христина Карайван
студентка 4 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.

Музичні заняття характеризуються в педагогіці як одні із важливих засобів виховного та розвиваючого впливу на учнів. Музика сприяє пізнанню світу, розширює кругозір маленької людини, збагачує її духовний світ. Вона спонукає до спілкування, творчої діяльності, доставляє естетичну насолоду. Впливаючи на почуття та свідомість

дитини, музика стимулює активне співпереживання, сприяє художньо-творчому розвитку особистості.

Предметом нашої уваги в даній статті є використання методів і прийомів активізації процесу художнього пізнання світу через таку форму діяльності школяра, як гра.

Гра як одне з явищ, властиве людському суспільству загалом і людині зокрема, є культурно-історичним феноменом. Філософи, психологи та педагоги (П. Блонський, Л. Виготський, А. Запорожець, М. Каган, Ю. Лотман, О. Радинова, Г. Тарасов, Р. Каган). сходяться у поглядах зв'язку цього феномена з культурою і мистецтвом. На думку вчених, гра може підніматися до висот прекрасного і священного, в процесі якого людина може відмовитися від реального світу і на якийсь час забути не тільки про звичайні, але навіть найсерйозніші справи.

Немає сумніву, що будь-яка людська діяльність відбувається через досягнення певної мети. У гру ж людина включається найчастіше не задля досягнення якогось прагматичного результату, гра для неї – процес, що приносить радість, приносить задоволення, створює особливий настрій тощо. Гра здатна інакше наповнити час, ніж всі інші форми існування.

Сучасні наукові теорії, зокрема соціологія і культурологія, розглядаючи природу людської культури та її суб'єкт, характеризують людину не тільки як розумну істоту, представника та носія тієї чи іншої культури, але і як людину, яка «грає». Сучасні науки, що розглядають ігрову діяльність людини, стверджують, що гра, будучи невід'ємною частиною її життя, тісно переплітається з мистецтвом. Гра як мистецтво з давніх часів являє собою особливу систему образотворчих і виразних прийомів, способів не тільки як розваги людини або прикраси її життя, скільки пізнання навколишнього світу. Така гра пов'язані з мистецтвом слова, думки, жесту, звуку, інтонації, ритму тощо. Філософ М.Каган, ототожнюючи мистецтво та гру, писав: «Мистецтво-гра» виступає первісною синкретичною діяльністю, яка найбільш природно включається у взаємодію з різними гранями світу, людської культури, відображеними у витворах мистецтва» [1, с. 45]. Справді, зіставлення художньої та ігрової діяльності дозволяє виявити, що їх ріднить багато: це емоційна безпосередність мотивів, домінування образного, узагальненого, типізованого початку, умовність дій, ситуацій та мови, здатність викликати яскраві переживання, почуття, демонструвати емоційно-оцінне ставлення до ситуацій, що розігруються в даний момент. Ріднить їх також наявність творчого початку.

Розвиваючі можливості гри як однієї з привабливих для дітей форм музично-творчої діяльності розкриваються в роботах Н. Ветлугіної. Вона пише про те, що гра виступає генетичною основою дитячої художньої творчості, а стан емоційної захопленості, що виникає в процесі гри, нагадує у своїх зародкових формах натхнення зрілого художника. У грі під керівництвом педагога «...у хлопців прокидається активний інтерес до навколишнього світу, складаються моральні поняття, «що таке добре і що таке погано», стимулюється розумова діяльність» [2, с. 6]. Сюжети музичних ігор конкретизуються зрозумілими учням картинами природи, образами тваринного світу, казковими образами, де є яскрава художня змістовність. Гра в педагогіці сприймається як дидактичний засіб та метод навчання дітей. Вона відіграє важливу роль у розвитку сприйняття, стимулює музично-сенсорне виховання школяра. У музичних іграх зміст та характер рухів визначаються музикою. Діти навчаються передавати у русі художній образ, загальний характер музики (веселий, бадьорий, спокійний), форму (заспів, приспів) та окремі засоби музичної виразності – швидкість звучання (темп), гучність звучання (динаміку), співвідношення звуків за часом (ритм). Учні люблять ігри, в яких є дія, лов або хованки, вибір нового ведучого. Наприклад, у грі «М'яч» дітям подобаються ритмічні рухи з м'ячем, стрибки, те, що діти самостійно супроводжують співом свої рухи.

У грі «Теремок» дітей залучають виступи у різних ролях та розвиток сюжету, як у грі «Як на тоненький льодок».

У грі «Ведмедик» дітям подобається те, що Ведмідь відтворює всі дії, про які вони співають. Ігри-казки мають величезний виховний вплив на дітей. Вони сприяють розвитку мистецького смаку, співочих навичок, викликають радісні емоції. Діти краще передають характер музики у рухах, у них розвивається мова, чіткість дикції, мовні інтонації.

Гра «Музичний телефон». До планшета прикріплений диск, що обертається, від телефону зі стрілкою. Навколо диска намальовано п'ять нотних ліній, на яких розміщено ноти (від «до» до «сі») по колу. Діти сидять півколом, перед ними вчитель-ведучий, він показує гру, пояснює, що це музичний телефон і діти можуть замовити по ньому пісеньку від будь-якого звуку. Поспівку музичний керівник підбирає заздалегідь. Це може бути не лише пісенька, а й мелодія з якогось музичного твору, яку вчитель награє на музичному інструменті. Повертається диск телефону вправо (за годинниковою стрілкою), стрілка зупиняється, наприклад навпроти ноти «ре». Усі співають пісню від цього звуку. Потім виходить дитина, обертає диск, виконується мелодія, але тільки від іншого звуку, яку співають усі діти чи індивідуально той чи інший учасник гри.

Музична гра «Подорож». Вчитель пропонує учасникам гри вигадати розповідь про свою подорож, яку можна зобразити за допомогою голосу. «Послухайте, спочатку я вам розповім, – каже вчитель. – Марійка вийшла на вулицю, спустилася сходами (співають гаму, що йде вниз, в до-мажорі). Побачила подружку, котра дуже добре стрибала через скакалку. Марійці теж захотілося стрибати, і вона побігла додому за скакалкою, перестрибуючи через сходи (співають розгорнуте мажорне тризвучтя знизу догори). Мою розповідь ви можете продовжити або придумати свою розповідь». Керівник може допомогти підігруючи на музичному інструменті (задаючи тоніку, змінюючи мажорний лад на мінорний, переходячи в іншу тональність).

Музична гра «Звуки навколо нас». Діти стають у коло. «Прислухайтеся, скільки довкола нас різних звуків, – каже вчитель. – Давайте спробуємо їх заспівати». Починає по черзі запитувати: Який звук чуєш ти? Спробуй відтворити його голосом. Діти можуть називати будь-які звуки, незалежно від того, чують вони їх зараз чи ні. Наприклад, дитина каже, що чує гул літака, що летить. Керівник пропонує тоніку (до першої октави). Дитина співає звук: у-у-у-у-у. Вчитель запитує, як можна зобразити літак, що наближається, і пропонує зробити це хором. Діти співають звук, поступово посилюючи звучання (від піано до форте). «А тепер давайте покажемо, що літак полетів», – каже керівник. Діти співають звук, поступово послаблюючи звучання (від форте до піано).

Музична гра «Аплодисменти». Одна з найпростіших музичних ігор – запам'ятовування проплесканого ритму. Перший із учасників вигадує найпростіший ритм і проплескує його в долонях. Наступний повинен точно, без помилки повторити і придумати наступний ритм, який передається так само далі. І так по колу. Ритми можна поступово ускладнювати. Якщо хтось не може повторити заданий ритм з першого разу, вчитель повинен попросити того, хто придумав цей ритм повторити його стільки разів, скільки потрібно для відгадування. У цьому є певна складність для того, хто пропонує, ставить приклад – він не повинен забувати і плутатися при повторі, тобто початковий ритмічний уривок має бути складним настільки, наскільки сам «автор» може точно його запам'ятати і відтворити.

У процесі музично-ігрових занять у школярів розвиваються вміння концентрувати увагу, здатність спостерігати за основними властивостями музичного звуку. Ці заняття навчають учнів розуміти, що за звучанням (музикою) ховається певна інформація про світ. Учні під керівництвом педагога захоплено стежать за зміною настрою музики, відзначають подібні і контрастні побудови, співвідносять їх із образами навколишнього світу. Музично-дидактичні ігри поєднують музику з рухом. Ігрові дії диктуються розвитком сюжету літературного тексту, якщо це пісня – розвитком художнього образу, і називаються сюжетно-рольовими. Хороводні та інші танцювальні рухи спираються на емоційно-чуттєвий досвід, аналіз ситуації, народження художнього задуму та створення творчої роботи.

У процесі проведення музично-ігрових занять реалізуються принципи, які відображені у науково-методичних розробках Н. Басіної, Н. Ветлугіної, М. Зацепіної, Т. Комарової, Л. Лехіної, О. Суслової тощо. Це принцип взаємодії, контрастного зіставлення, принцип подібності, принцип знаходження аналогій, принцип метафори, принцип одухотворення неживого.

Докладніше зупинимося на принципі взаємодії змісту різних видів мистецтва (живопису, музики, літератури), що створюють емоційно-чуттєвий простір для сприйняття, відчуття творчої діяльності. Цей принцип регулює освітній процес як творчу діяльність, організовану на основі почуттів, думок і уявлень самого учня, з максимальним залученням його можливостей, де головним виступає організація реального життя в опорі на зв'язок з навколишньою дійсністю [5, с. 9].

При відборі змісту музичних ігор для занять важливо використовувати музичні твори, у яких яскраво простежується інтонаційна і ритмічна виразність, емоційність, динамічність розвитку музичного образу, іноді сюжетність, що створює привабливість музики для дитини молодшого шкільного віку.

Проведення музично-ігрових занять висуває особливі вимоги до педагога-музиканта. Він повинен добре знати музичні твори, усвідомлювати закладений у них ігровий початок, володіти різними підходами та прийомами, що становлять основу художньої гри, а найголовніше, він має досконало володіти музичним інструментом (фортепіано, акордеон, баян) та мати м'який співочий голос. Залучення школярів до музики, її вплив на них відбувається насамперед завдяки виразному виконанню. Для того щоб організувати музично-ігрові заняття, необхідна не лише попередня підготовка у вигляді моделей гри та ігрового матеріалу. Роль педагога на таких заняттях набагато ширша і складніша: він має бути ініціатором і ведучим, вміти приймати на себе будь-яку із запропонованих ролей, а також тактовно коригувати хід заняття. Необхідно вміти включитись у гру на головних або другорядних ролях, встановлювати з партнерами ігрові відносини. Спочатку важливо навчати грі прямим способом (показом або поясненням). Потім для розвитку гри педагог може пропонувати нові ролі, ігрові ситуації, ігрові дії.

Відомо, що ігрова творчість перебуває на різному рівні розвитку в тих чи інших дітей, тому слід враховувати психолого-педагогічні чинники: підтримувати дітей у процесі гри, давати їм яскраві ігрові ролі, особливо сором'язливим, маловпевненим, неактивним. Отже, педагог, який організовує музично-ігрові заняття, поєднує у своїй особі вихователя, актора, провідного гравця, спонукаючи дітей до виконання аналогічних ролей. Необхідно стимулювати дитину до самостійних дій щодо осмислення змісту музики, здатності висловлювати свої переживання в активній емоційно-образній формі в організованій музично-ігровій діяльності.

Таким чином можна дійти до висновку, що гра прикрашає життя учня, наповнює її новим, цікавим змістом, вона є життєво необхідної у шкільному дитинстві. Музично-ігрові заняття, принципи побудови яких реалізують ігровий підхід у музичному вихованні, впливаючи на почуття та свідомість учня, сприяють активному співпереживанню, що благотворно позначається на художньо-естетичному розвитку особистості школяра. Педагог грає у цьому розвитку вирішальну роль. Його пряме завдання – спонукати дитину до самостійних дій з осмисленням змісту музики, здатності висловлювати свої переживання в активній емоційно-образній формі, тим самим пізнавати світ у різноманітних почуттях та музичних звуках.

Література:

1. Каган М. Людська діяльність. Житомир: Педагогіка, 1995. 110 с.
2. Ветлугіна Н. Музичне виховання дітей. Москва: Просвітництво, 1981. 240 с.
3. Каптерєв П. Про дитячі ігри та розваги. Харків, 1998. 112 с.
4. Виготський Л. Психологія музичної гри. Москва, 2000. 1008 с.

5. Шишляннікова Н. Інтегровані та здоров'язберігаючі технології у практиці формування у дітей позитивного світосприйняття. Абакан, 2010. 90 с.
6. Михайленко Н. Гра з правилами у шкільному віці. Маріуполь, 2002. 435 с.

МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Анастасія Касим
студентка 1 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.

Про вплив мистецтва на духовний світ особистості писали дуже багато відомих авторів, педагогів, філософів, психологів та, незважаючи на досить велику освітленність цієї теми, можна стверджувати, що формування музично-естетичної культури особистості в наш час є актуальним і не до кінця вирішеним питанням.

Уроки мистецтва в новій українській школі, на відміну від інших предметів, мають свою характерну особливість – високу емоційність, яка займає важливе місце у навчально-виховному процесі. Музика сприймається як живе, хвилююче і захоплююче мистецтво, тому і навчання має бути не менш яскравим, живим, хвилюючим і захоплюючим. Вчитель повинен з відповідальністю готуватися до зустрічі зі школірами і уроки мають проводитися на високому професійному рівні, та бути добре спланованими і підготовленими. Якщо у вчителя є настрій разом з учнями відчути радість спілкування з мистецтвом, то і у дітей виникае аналогічне бажання. Дуже важливим є те, щоб музичне спілкування виявляло емоційноособистісне ставлення до мистецтва, власні переживання дитини.

Музика є наймогутнішнім засобом виховання, який найбільш естетично забарвлює духовне життя людини. Сухомлинський вважав, що ми не зможемо пізнати світ без усвідомленного переживання музики, без глибоких душевних потреб у слуханні музики, у отриманні душевної насолоди від неї [5].

Також він вважав, що без музики ми нікого не переконаємо у тому, що людина є прекрасною. А емоційна, естетична та моральна культура і є цим переконанням. На думку видатного педагога гуманіста музичне виховання є першоосновою у вихованні дитини. Д. Кабалевський казав: « Основне завдання музично – естетичного виховання у школах полягає у впливі на духовний світогляд дітей, насамперед на їх моральність завдяки музиці». Також вважав, що учитель має розвинути з дітьми розуміння цього виду мистецтва, показати учням світ краси та добра, допомогти їм пізнати музику, як джерело переживань та почуттів кожного [2, с. 17].

Кожна дитина – це особистість, яка потребує від вчителя терплячості, творчого підходу, інтеграції та любові. Лише за таких умов з'являються шанси виявити й розвинути всі найкращі сторони надчутливої дитячої душі, творчого потенціалу кожної дитини. Вчитель музично-естетичних дисциплін повинен бути фахівцем високого рівня, весь час самовдосконалюватись, керуватися інтересами дітей, завжди залишатись творчим та гуманним педагогом та має застосовувати на уроках інтеграцію мистецтв. Творчому вчителю завжди хочеться, щоб школа була маленькою сімєю, де панує любов, доброта, людяність, гуманізм, творчість та постійний пошук нового, цікавого, красивого. Найважливішою сторіною музичної культури сучасного суспільства є музичне виховання учнів молодших класів [4].

Для виховання всебічно розвиненої, духовної та гармонійної особистості чудовим засобом є музично-естетичне виховання, приєднання молодого покоління до високих духовних цінностей. Найкращим для цього місцем безперечно є українська школа, де важливі усі навчальні предмети, які мають як пізнівальний, так і виховний напрямок. На уроках музики відкривається колосальна можливость для творчості, розвивається

духовность, загальна та естетична культура учнів [4]. Музика завжди особлива і неповторна та завдяки своїй цілеспрямованності і систематичному впливу облагороджує учня, робить його сприйнятливішим, чуйнішим, добрішим, формує світогляд, моральні якості, духовну культуру.

Д. Б. Кабалевський підкреслював, що значення музики виходить далеко за межі мистецтва, що вона є могутнім засобом формування духовного світу дитячої особистості. [2, с. 17]. Доведено, що чим раніше починаєти цілеспрямовану та систематичну роботу по навчанню дітей музики, тим краще будуть розвиваютися їхні музичні здібності. У молодших учнів неймовірно висока потреба в творінні прекрасного і знайомство з музикою надихає їх до творчості, до розвивитку необхідних вміннь та навичок, що в свою чергу, створює необхідний ґрунт для здійснення виховних завдань. Основним завданням кожного з вчителів музики – це максимальне використання цих можливостей для розвитку духовності та музично-естетичної культури учнів.

Успішне формування музично-естетичної культури молодших школярів залежить від того, як ясно і чітко уявляють собі педагоги її сутність, цілі, принципи, завдання й ефективні методи. Головною задачею музичного виховання учнів початкових класів є формування інтересу і любові до музики, взаємопроникнення ними. Дітям молодшого віку складніше сприймати музику повноцінною, оцінювати її в естетичних планах. Проте у дітей виявляється великий інтерес до кожного почутого звуку музики, до кожного слова вчителя про музику, виявляються вміння визначати настрій музичного твору, розрізняти засоби музичної виразності, висловлювати свою думку про почуту музику. Це є чудовим підгрунтям для розвитку у молодших школярів необхідних навичок естетичного сприйняття та формування їх музично-естетичної культури. В єдності, гармонії та взаємозв'язку мають здійснюватися всі навчальні процеси на уроці - виховання, навчання, розвиток. Це один з найбільш важливих принципів загальної та музичної педагогіки [3].

На основі досвіду передових вчителів музики та вивчення спеціальної літератури можна визначити основні педагогічні умови, що сприяють успішному формуванню музично-естетичної культури школярів:

- цілеспрямованість уроку (в плані естетичного виховання);
- чітка структура уроку у відповідності з досліджуваними матеріалами;
- ретельний підбір художніх матеріалів та відповідних методів і прийомів навчання;
- розуміння викладачами специфічних особливостей кожного класу, кожного учня (мається на увазі співочі особливості учнів, здатності їх музичного сприйняття і т.д.);
- спрямованість роботи вчителя музики на формування музично-естетичної культури учнів;
- безперервна і систематична робота викладача відповідно до поставленої мети;
- створення необхідних психологічних ситуацій протягом всього уроку, особливо при ознайомленні з новими творами;
- максимальна активізація в моменти сприйняття уваги, почуттів і переживань естетичного характеру;
- висока естетична освіченість, психологічно-педагогічна та методична підготовленість викладача музики, систематичність його роботи в естетичній діяльності учнів;
- вплив естетичних вподобань та інтересів батьків на дітей;
- вплив радіо, телевізору та соціальних сітей на розвиток естетичних почуттів і формування естетичних смаків учнів [4].

На практиці дві останні умови, мають побічний вплив на ставлення учнів до уроків в цілому, музики, окремих музичних творів, композиторів, виконавців.

Однєю з важливих педагогічних умов формування музично-естетичної культури учнів є наявність творчості на уроці та інтеграція мистецтв. Творче ведення уроку передбачає науковий підхід до викладання художнього матеріалу, ідейно-моральну спрямованість, тісний зв'язок мистецтва з життям, використання конкретних прийомів і

фактів з метою розуміння сутності та змісту музичного мистецтва, облік практичних знань і досвіду як всього класу, так і окремих учнів. Вчитель музики має володіти професійними навичками та вміннями, важливішими з яких є спроможність використовувати свої знання для творчого розв'язання практичних завдань, самостійної інтерпретації музичних творів. Учитель повинен професійно грати на музичних інструментах, володіти співочим голосом, вміти цікаво та виразно розповідати про музику. Та навіть найбільш професійно підготовлений учитель, який користується тільки своїми силами, не в змозі в повній мірі розкрити дітям увесь світ музики в його різноманітті. Для повноцінного музично-естетичного виховання на сучасному рівні кабінет музики має бути укомплектований звукозаписуючою апаратурою, нотними збірками, книгами про музику, наочними посібниками, портретами композиторів, проекційною апаратурою, набіром народних музичних інструментів. Присутність технічніх засобів на уроках музики надає дітям можливість почути справжній звук різних інструментів, голосів, ансамблів, оркестрів, допомагає зрозуміти всю силу і красу музичного мистецтва. Дуже важливе значення має атмосфера, в якій вчитель проводить заняття. Вона повинна бути спокійною, невимушеною, творчою. Видатний музичний діяч Б. Асафьєв, стверджував, що саме творчість сприяє більш глибокому засвоєнню музичного матеріалу та розвитку музикальності дітей різного віку, що музична діяльність – це метод та шлях музичної освіти [1, с. 43].

Здійснюючи музично-естетичне виховання і формування естетичної культури школярів, викладач увесь час повинен мати на увазі те, що повнота музичного сприйняття, особливо серед молодших учнів, в більшій мірі залежить від їх психологічного стану та загального настрою. Так, наприклад, у стані емоційного підйому і радісного переживання у дітей загострюється сприйняття. І, навпаки, коли на уроці нудно і нецікаво в учнів викникає пригнічений стан, діти часто стають пасивніми і в них притупляється сприйняття.

Одна з особливостей роботи з учнями в початкових класах на уроках музики є охорона дитячого голосу. Вікове становлення і розвиток дитячого голосу можна умовно поділити на чотири періоди. Перший період – це період становлення та розвитку дитячого голосу від 6-7 до 10-12 років. Другий період можна позначити як передмутаційний період, він охоплює вік дітей від 11-12 до 11-13 років. Третій період (від 11-13 до 14-16 років) – період мутаційний і дуже важливий, коли необхідне дбайливе відношення, виховання та охорона дитячого голосу. Четвертий – післямутаційний період - починається з 16 років і далі. За ступенем розвитку голосу у учнів вчителю треба приділяти особливу увагу до кожного періоду, зважати на їх індивідуальні та вікові особливості, ретельно підбирати для співу репертуар, користуватися методами, які допомагають охороняти дитячий голос [3].

Науково обґрунтований процес формування музично-естетичної культури учнів на уроках музики передбачає дотримання вчителем наступних принципів:

- єдність навчання і виховання;
- науковість і свідомість у навчанні;
- зв'язок навчання з життям, доступність і наочність навчання;
- міцність засвоєних знань, умінь і навичок;
- індивідуальний підхід і єдність емоційного і свідомого.

Останній принцип в музичному вихованні грає особливо важливу роль. Сила впливу музики в її яскравій емоційності. Емоційна чуйність на музику є центром музикальності. Уроки музики в новій українській школі є органічною частиною системи музичноестетичного виховання України. Розвиток і збагачення творчих здібностей, формування навичок сприйняття музики, зацікавлене ставлення учнів до музичного мистецтва у формі класної, позакласної та позашкільної роботи повинні здійснюватися в продуманій і послідовній системі. Інтерес, захопленість і любов до музики – обов'язкові умови для того, щоб музичне мистецтво широко розкрило і подарувало дітям свою красу, щоб воно виконувало свою виховну і пізнавальну роль, служило формуванню духовної культури підростаючого покоління [3].

Міністерством освіти та науки разом із Мастеркард було заплановано спільний проект «Безцінних уроків музики». Мета цього проєкту – зробити сучасні та цікаві шкільні уроки музики для дітей. Обличчям проекту обрали сучасного співака Монатіка, який буде викладати там музику. Також буде зроблено сайт, де вчителі матимуть змогу знаходити різноманітні новинки, ідеї та практичні матеріали для проведення цікавих уроків. Основним завданням нової української школи це – всебічний, всеохоплюючий розвиток школярів та практичне застосування здобутих навичок у повсякденному житті. Л. Мандзій розповіла, що мета нового проекту полягає у вдихненні нових ідей у предмет музичного мистецтва, осучасити його, і зробити його цікавим для всіх школярів України.

Дослідження показали, що уроки музики у школах покращують успіхі учнів з інших предметів, допомагають краще адаптуватися, підвищують комунікаційність класу. І що дуже важливо, покращуюється ставлення дітей до своїх однолітків, до своєї школи і до країни в цілому. В майбутньому це будуть більш успішні, самодостатні, цілеспрямовані, щасливі та задоволенні своїм життям люди [3].

Література:

1. Асаф'єв Б. В Обранні статті про музичні просвіту та освіту. 2-ге вид. 1973. 144 с.
2. Кабалевський Д.В. Виховання розума і серця. Книга для вчителя. 1984.
3. Матоніс В. Музично-естетичне виховання особистості. 1987. 240 с.
4. Печерська Є. П. Уроки музики в початкових класах. Навч. Посібник. Київ, 2001. 272 с.
5. Сухомлинский В. О. Про виховання. 1988.

РІВЕНЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ФАКТОР ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Юрій Корзейонок
магістрант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д.п.н. Максимчук Б.А.

В основі успішного виконання будь-якої діяльності певної спрямованості знаходиться готовність до її здійснення. Явище готовності становить предмет вивчення педагогів і психологів. Перші акцентують увагу на виявленні факторів і умов, дидактичних і виховних засобів, що дозволяють керувати становленням і розвитком готовності. Психологи орієнтуються на встановлення характеру зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективності діяльності. Готовність педагога до виховної роботи є складовою готовності до педагогічної діяльності. Розуміння її сутності та можливостей формування визначається, з одного боку, особливостями виховної роботи, а з іншого, існує необхідністю практичного переосмислення педагогічної підготовки вчителів, що становить основу для проектування відповідних технологій її формування.

Процес професійної підготовки включає такі фактори, як глибокі наукові, спеціальні та педагогічні знання, відповідний рівень вихованості, загальну культуру та інтелігентність, педагогічну спрямованість, компетентність і діловитість, гуманістичну духовність, широку ерудицію і соціальну активність. Успішність цього процесу багато в чому залежить від стану особистості учнів, активізує його дії, дає можливість приймати самостійні рішення і проявляється у формуванні професійно важливих якостей на основі накопичених знань, умінь і досвіду в діяльності педагога.

Відзначимо, що результатом цілеспрямованого процесу професійно-педагогічної факторів готовності фахівців до діяльності вчителя фізичної культури, більшість авторів Дурай-Новакова К.М., Сластенін В.А., вкладає в поняття готовності до педагогічної діяльності приблизно однаковий сенс:

–цілісне інтеграційне утворення, яке формується в результаті єдності свідомості і діяльності;

–основа активної громадської і професійно-педагогічної позиції суб'єкта, що спонукає до діяльності і відповідної продуктивності її процесу і результату;

–результат професійної підготовки і особистісне утворення, що включає певну систему якостей, необхідних для здійснення конкретної діяльності.

Виходячи з положення про те, що готовність – це складне інтегральне багаторівневе утворення, в основних структурних компонентах професійної готовності вчителя фізичної культури були віднесені: психологічну, теоретичну, практичну, фізичну і психофізіологічну готовність [4, с. 132-138].

Професійна готовність до педагогічної діяльності складається із сукупності спеціальних вимог, якими повинен володіти майбутній вчитель фізичної культури і спорту [6, с. 66]. «Готовність» є результатом зв'язків між теоретичною концепцією і інтерпретацією таких категорій, як «феномен і компоненти» [5, с. 180-186]. На стан готовності впливають три основні фактори: педагогічний, медико-біологічний і психологічний.

Ще до недавнього часу вважалося, що співвідношення цих факторів має бути як 3: 2: 1. Однак аналіз наукових досліджень показав, що таке співвідношення нерідко призводить до стагнації, а іноді до деградації показників професійної підготовленості майбутніх педагогів в галузі фізичної культури. На наш погляд, це пов'язано з недостатньою увагою до психологічного компоненту, особливо в аспекті мотиваційної складової і підвищенні впевненості в оптимальному результаті проведеної роботи. Значне захоплення медико-біологічним компонентом не завжди приводило до вирішення завдань. Це пов'язано з тим, що зверталася увага на пряму дію медикаментів і ігнорувалося при цьому непряме і навіть патологічне, що найчастіше оцінювалося як застосування допінгу. Професійно-педагогічна підготовка формується на основі інтеграції знань, умінь, професійно значущих особистісних якостей майбутнього фахівця. Інтеграція перерахованих компонентів в співвідношенні 3: 2: 3 сприяє найбільш значимих результатів в процесі швидкої адаптації до професійної діяльності, постійного професійного зростання та безперервного професійного розвитку [4, с. 256-272].

У сучасній науці фактор визначається як причина, рушійна сила будь-якого процесу, явища, що визначає його характер або окремі властивості. У зв'язку з цим фактори професійно-педагогічної успішності вчителя виступають як причини, що зумовлюють саморух індивідуальності вчителя до вершин професійної діяльності, досягнення педагогічно значущих результатів праці. У педагогічній науці існує різні підходи до класифікації факторів педагогічної діяльності, але найбільш доцільною з них, стосовно до наших досліджень, є класифікація, розроблена Н.В. Кузьміної. Вона пропонує виділити наступні групи факторів: – об'єктивні фактори, пов'язані з умовами діяльності вчителя; – об'єктивно-суб'єктивні чинники, пов'язані з організацією освітнього середовища; – суб'єктивні чинники, пов'язані з мотивами, спрямованістю, здібностями, інтересами і потребами [2, с. 34-43].

Л. С. Рибалко вказує на те, що продуктивність моніторингу якості підготовки залежить певною мірою від правильно визначеної критеріальною бази (критеріїв, показників, рівнів сформованості готовності майбутнього вчителя до професійно-педагогічної самореалізації) [3].

Особливим фактором готовності до професійної педагогічної діяльності є її стійкість. Сформована в процесі навчання, готовність до професійної діяльності, в тому числі і педагогічної, зберігається як якість особистості досить довго. Саме тому її часто називають підготовленістю або стійкої (тривалої) готовністю, відзначаючи при цьому, що стійкість цієї характеристики забезпечує суттєві часові передумови успішної професійної діяльності. Така стійкість передбачає і оновлення. Це означає, що готовність до професійної педагогічної діяльності є одночасно і динамічною характеристикою особистості, тобто вона

повинна при постійному збереженні коригуватися в залежності від змін зовнішньої макросередовища [1, с. 8-12].

І.Б. Готська, Г.А. Кручинина розглядають такі повідомлені фактори, що складають структуру готовності до професійної педагогічної діяльності:

- мотиваційний – професійно-значущі потреби і мотиви педагогічної діяльності;
- пізнавально-оцінний – знання про зміст професії, про структуру педагогічної діяльності, способи вирішення професійних завдань;
- емоційно-вольової – почуття відповідальності за результати педагогічної діяльності; самоконтроль, вміння керувати діями, з яких складається виконання обов'язків.

Отже, професійна готовність майбутнього педагога – інтегративно особистісна якість, сукупність професійно обумовлених вимог до вчителя, до складу якох входить, з одного боку, психологічна, психофізіологічна і фізична готовність, а з іншого – науково-теоретична і практична складова.

Оцінки діяльності педагога відбивається на структурі моніторингу набутих професійних факторів вчителя фізкультури, які включають в себе:

1) готовність до безперервного професійного самовдосконалення (отримання нових знань в галузі фізичної культури, суміжних галузей знань – педагогіки, психології, медицини; освоєння нових технологій навчання і виховання; наявність індивідуальної програми або акмеограмми професійного розвитку; системна діагностика професійної діяльності, включаючи елементи рефлексії);

2) особистісно-професійна активність (самомотивація професійного розвитку, професійно-пізнавальний інтерес, професійна гордість і віра в свою професійну значущість, прагнення і готовність брати участь в професійних конкурсах, вміння зробити свої високі показники професійної діяльності нормою для колег;

3) показники розвитку вихованців (показники фізичного розвитку, мотивація рухової активності, наявність адаптивних індивідуальних програм рухової активності, тривалість виробленої потреби у фізичному самовдосконаленні, знання теоретичних основ фізичного розвитку, володіння методами самодіагностики фізичного стану та корекція рухової активності за результатами діагностики і залежно від обставин життя.

Визначальним фактором готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності є особливості цієї діяльності і умови її протікання. Професійна готовність виступає закономірним результатом професійної підготовки, розвитку професійної спрямованості, ознайомлення з професією, професійної освіти, виховання і самовиховання, професійного самовизначення. Отже, зміст факторів готовності до професійної діяльності визначається особливостями педагогічної діяльності.

Література:

1. Козуб М.В. Формування професійної готовності майбутніх вчителів фізичної культури до здійснення здоров'язберігаючих діяльності в школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Єлець, 2017. 23 с.
2. Н. В. Кузьміна. Акмеология фізичної культури і спорту. Вид-во: Академія. 2007. 103 с.
3. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя. Харків, 2008.
4. Сластенін В.А., Каширін В.П. Психологія і педагогіка: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів. 7-е изд., Стер. М .: Академія, 2008. 480 с.
5. Фамільнікова Н.В. Проблема підготовки спортсменів в ВУЗі Фізична культура, спорт, здоров'я. *Фізична культура, спорт і здоров'я: матеріали науково - практичної конференції*. Марійський державний університет, 2011. С. 226-230.
6. Ямбаева Н.В., Шабаліна О.Л. Підготовка студентів факультету фізичної культури, спорту і туризму до змагальної діяльності. 2016. Т. 10. № 1 (21). С. 65-68.

ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ В ОСВІТІ ДІТЕЙ ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «СТОРІТЕЛІНГ»

Таїсія Кравченко
магістрантка педагогічного факультету,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет.
Науковий керівник – доц. Шевчук А. С.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає мету сучасної дошкільної освіти, яка полягає у створені сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її освітніх та життєвих компетентностей, розвитку ціннісного ставлення до людей, самої себе, природи, культури, світу [1]. У пошуках нових технологій для досягнення поставленої мети педагогіка звертається до методу сторітелінгу, особливість якого – в здатності впливати на почуттєву й інтелектуальну сферу дитини, сприяти пізнавальному і мовленнєвому розвитку, допитливості, інтересу до різних сфер знань тощо. Сучасний вихователь може активно сприяти розвитку дитини, використовуючи інноваційні інструменти як методи навчання, до одного з яких – методу сторітелінгу, привертають увагу фахівці різних ланок освіти. Наразі метод як наукове поняття та інструментарій педагога активно досліджується.

Різні точки зору на вивчення методу сторітелінгу представлені вітчизняними авторами в освітній сфері: розвиток комунікативного потенціалу у викладацькій діяльності (Ю. Маковецька-Гудзь); цифровий сторітелінг для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та методистів різного фаху (Л. Панченко); медійні технології в освіті та цифрова розповідь (О. Подліняєва). У низці наукових статей сторітелінг розглядається: як технологія викладання окремих навчальних предметів у школі та метод реалізації компетентнісного підходу в НУШ (Н. Акулова, Г. Атрошенко); як метод формування мовної компетентності та комунікативних навичок у молодших школярів (Г. Гич; Г. Маринченко); як метод в професійній підготовці майбутніх педагогів, сучасний освітній інструмент для створення якісного контенту педагогічних ситуацій (С. Паламар, М. Науменко); як інструмент у підготовці учителів до роботи в умовах інклюзивного класу (Н. Калюжка, Н. Самойленко; З. Удич; Т. Черненко) тощо.

Дослідженню елементів сторітелінгу як навчального методу в поглядах видатних педагогів, громадських діячів минулого присвячена наукова праця С. Микитюка. Автор відзначає, що сторітелінг виник не спонтанно, а має ґрунтовні, міцні теоретичні засади, що сформовані в процесі освітньої діяльності та є надбанням педагогічного досвіду відомих педагогів, українських діячів, з-поміж яких С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.

Окремі аспекти методу і практичне його застосування як мистецтва розповідання в дошкільній освіті представлено в публікаціях сучасних українських вчених К. Крутій і Л. Зданевич. Вони розкривають для широкого загалу практичних працівників правила і структурні компоненти сторітелінгу, а також професійні секрети, як зацікавити й мотивувати дітей до пізнавальної діяльності за допомогою методу, як вплинути на емоційну, мотиваційну, комунікаційну сферу дитини тощо [2]. У працях з мистецької тематики застосовується близьке по значенню поняття розповіді як «художнього переказу» та «фольклорного переказу» для емоційно-змістовного ознайомлення дітей дошкільного віку з художнім твором (хоровод, гра, танець), для подальшого орієнтування в творі (А. Шевчук).

На YouTube каналі та різних освітніх онлайн-платформах зосереджений значний контент вебінарів сучасних авторів з проблематики сторітелінгу. Так, на освітній платформі «EdEra» можна знайти вебінари викладача і тренера міжнародного проєкту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» І. Большакової [3]. Вона пропонує використовувати метод сторітелінгу в навчанні учнів складати цікаві історії, починаючи з початкової школи.

На освітній платформі «Projector school» представлені вебінари письменниці і сценаристки Т. Поставної, в яких розкривається поняття «сторітелінг», його особливості та використання в журналістиці, рекламі, соціальних мережах. Там само розміщений вебінар художниці-аніматора, сценариста анімаційних фільмів І. Маламуж, де йдеться про сторітелінг в кіноіндустрії та анімації. На освітній платформі YouTube-каналу «Marafon Osnova» можна ознайомитися з вебінарами вчительки української мови та літератури А. Баєвої, яка розглядає сторітелінг як метод розвитку комунікативної компетентності сучасних учнів. На освітній платформі «На Урок» представлений вебінар спікерки О. Рибки. Авторка пропонує приклади використання методу сторітелінг для різних шкільних предметів. На освітній онлайн-платформі «Всеосвіта» розміщений вебінар вчителя та методиста художньо-естетичного циклу О. Кубської. Вона розглядає сторітелінг як неформальний метод навчання і демонструє практичне використання методу під час уроків у школі. На сайті видавництва «Шкільний світ» редактором відділу книжок О. Подоляком представленні п’ять відео-уроків про метод сторітелінгу та його застосування у навчанні школярів.

Як відмічає Л. Панченко, «технологія сторітелінгу узгоджується із освітніми стандартами США NETS (National Education Technology Standards) щодо формування в учнях: якостей креативності та інноваційності; комунікації та співробітництва; дослідництва та інформаційної грамотності; формування критичного мислення, вирішення проблем; якостей цифрових громадян; вільного оперування технологіями та контентом» [4].

Аналіз останніх досліджень дає можливість стверджувати, що методу сторітелінгу присвячено чимало статей вітчизняних науковців, обґрунтовано доцільність і ефективність застосування його в бізнесі, в маркетингу, в журналістиці, в рекламі, а також в освіті, частково – дошкільній. Великий масив робіт присвячено тематиці застосування сторітелінгу як інноваційного методу для навчання дітей в школі на прикладах різних навчальних дисциплін, менше досліджень – з використання сторітелінгу в дошкільній освіті.

Уточнюючи поняття «сторітелінг», потрібно визначитися зі способом перекладу англомовного терміну «сторітелінг» (Storrytelling). Розповсюдженими способами перекладу англомовних термінів-неологізмів, вважає М. Дяченко, є такі: пошук лексичного відповідника, калькування, транскодування та деякі інші [5]. Використовуючи калькування для перекладу означеного терміну, отримуємо: «story» – історія, а «telling» – розповідати, тобто – розповідання історій. Знаючи дослівний переклад іншомовного терміну, можна спробувати віднайти йому лексичний відповідник в українській мові. На нашу думку, лексичним еквівалентом зазначеного вище англомовного терміну в українській мові є – «оповідь» (як процес). Саме це поняття подається в україномовному варіанті Вікіпедії у відповідь на запит про «сторітелінг», і тлумачиться як соціально-культурна діяльність, під час якої людина оповідає історію іншим людям, іноді використовуючи імпровізацію, театралізацію чи перебільшення. Там само зазначається, що кожна культура має власні оповідання, якими здавна діляться для розваги, освіти, збереження культури чи виховання моральних цінностей, ключовими елементами яких є сюжет, персонажі та позиція оповідача.

У словникових джерелах поняття «сторітелінг» переважно трактується як мистецтво розповідати історії з метою навчання, керування шляхом донесення змісту повідомлення за допомогою спеціальної методики.

Різні дефініції можна знайти у вітчизняних наукових статтях. Так, К. Крутій та Л. Зданевич наголошують, що сторітелінг – це мистецтво складання та розповідання історій. Н. Бондаренко визначає поняття «сторітелінг» як комплекс інструментів, які доносять потрібну ідею за допомогою цілої оповіді. Т. Черненко описала можливості застосування сторітелінгу як засобу мотивації студентів під час навчання. Г. Гич наголошує, що сторітелінг – це спосіб впливу на людину за допомогою вмілого

розповідання історії. Г. Фещенко розглядає сторітелінг як систему риторичних прийомів; Н. Калюжка, Н. Самойленко – як спосіб передачі інформації через розповідь історії; С. Дубовик та В. Науменко – як метод, що спрямований на вирішення педагогічних завдань навчання, наставництва, розвитку і мотивації. І. Побідаш визначає сторітелінг як «ефективний метод донесення інформації до аудиторії, мотивацію людини на вчинок, досягнення найвищих результатів діяльності – і все це завдяки розповіді історії» [6].

Узагальнення поглядів дає можливість визначитися із загальним поняттям сторітелінгу. Це мистецтво захоплюючої розповіді, ефективний метод донесення інформації до аудиторії шляхом розповідання зворушливих, смішних або повчальних історій з реальними або вигаданими персонажами, що дозволяє не тільки оптимально передати інформацію слухачам, а й мотивувати їх на певні вчинки, отримати максимально високі результати. На нашу думку, таке узагальнене визначення поняття «сторітелінг» потребує уточнення для використання саме в освіті. Тож, сторітелінг в освіті – це мистецтво складання та розповідання історій, ефективний метод донесення інформації до учасників освітнього процесу шляхом розповідання зворушливих, смішних або повчальних історій з реальними або вигаданими персонажами для вирішення педагогічних завдань навчання, наставництва, розвитку і мотивації, з метою формування в них необхідних компетентностей.

Початку осмислення процесу застосування сторітелінгу в сучасній дошкільній освіті сприяла згадана публікація К. Крутій і Л. Зданевич. Автори рекомендують використовувати його переважно як сюрпризний момент, мотиваційний і комунікаційний прийом на першому етапі заняття з дітьми. Тож вважаємо, ширше використання сторітелінгу як методу навчання та виховання дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти потребує додаткового висвітлення, особливо в різних видах діяльності за основними освітніми напрямами.

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти передбачають орієнтацію на особистість дитини, створення сприятливих умов для формування її творчих, інтелектуальних здібностей, навчання дошкільників відповідно до вікових особливостей дітей. Сторітелінг корисний тим, що він залучає емоції до сприйняття нового й допомагає запам’ятовувати матеріал в логічній послідовності змісту історії. Величезне значення використання сторітелінгу у процесі навчання та виховання дітей дошкільного віку обумовлене тим, що застосування методу дає можливість поєднати емоційний складник та наукову основу (дає змогу формувати реалістичні уявлення про окремі об’єкти та явища природи, потреби живих організмів, норми спілкування в суспільстві, культурі, мистецтві), що відповідає характеру мислення та інтересам дитини. Тобто, якщо предмет та мета навчання пов’язані з вірно підібраною і вчасно розказаною історією, її емоційний потенціал об’єднується з пізнавальними та вольовими діями дитини.

Одна із сучасних авторів розробляє художні перекази як методичний інструментарій з метою ознайомлення дітей дошкільного віку з українським хореографічним фольклором, що є значно віддаленим у часі від сьогодення, до прикладу, з хороводом «Кривий танець». Розглянемо дослівно, завдяки чому так яскраво відчувається поєднання наукової основи і емоційного складника.

«*Методичні орієнтири для вивчення танцю з дітьми.* Діти і педагог вільно сідають на підлогу. Дорослий переказує дітям історичні події українського народу у вигляді згадки про давнину, пов’язуючи події минулого із сьогоденням, з дитячим досвідом спостереження. Він уміло мотивує дітей до сприймання подій минулого через звернення до українських цінностей.

– Хлопчики, придивіться уважно до наших дівчаточок. Ви бачите, які у них гарні очі, витончені брови, рум’яні щічки, пишне волосся? А згадайте свою маму... Вона гарна? Бачу по ваших очах, що так. Знайте, діти, здавна люди помітили, що в Україні живуть особливо вродливі, статні, привабливі, добрі жінки. Вони завжди привертали до себе увагу.

– Згадують, що у давнину на наші землі нападали вороги. Але українці визволяли свій народ і проганяли їх. Чужинці захоплювали в полон наших вродливих дівчат і завозили їх у чужі краї. Уявіть, як кожна дівчина мріяла повернутися додому... Деяким з них вдавалося втекти з полону (педагог підводиться на весь зріст). Як це було? Вони вночі обходили одну ворожу варту (педагог обходить одного з дітей плавним танцювальним кроком), потім іншу (дорослий просувається далі та обходить іншу дитину). Так дівчина петляла (педагог обережно петляє між дітьми), аж поки не знаходила своє рідне село чи місто. Тут усі раділи – Оксаночка повернулася!

– Навесні Оксанка ставала провідницею у ланцюжку дівчат і хлопців, показуючи, як треба виходити з полону. Можливо, так і народився хоровод, який назвали «Кривий танець». Хто хоче повести «Кривого танцю»? Ти, Настусю? І ти, Тарасику? Діти, ставайте за ними. (Педагог не стримує бажання хлопчика, адже ситуація втечі привабила його можливістю проявити сміливість, кмітливість тощо).

Педагог пропонує повести хоровод у два ключі: в одному за ведучого – Тарас, у другому провідницею стає Настуся. Ланцюжки дітей, співаючи і виконуючи хороводну ходу, просуваються за ведучими, які самостійно вигадують напрямок руху» [7, с. 204-205].

А. Шевчук зазначає: «Насамперед зміст українських хороводів і танців, відображаючи різноманітну життєву дійсність, основні її сфери (природне, навколишнє, суспільне, особисте життя тощо), є інформативно-пізнавальним, естетично привабливим, цікавим, корисним, доступним, сприятливим для спілкування й виховання дитини дошкільного віку» [7, с. 86]. А от вдала форма вигаданої історії, яку автор називає «художній переказ», допомагає педагогу донести, а дітям пізнати цей зміст.

Цікаво, що науковець пояснює причини створення переказів для дітей: «Інваріантний (незмінний за певних умов) зміст хореографічного твору становить для дитини нову інформацію про виникнення та побутування хороводного чи танцювального жанру, виду, а також невідомі дані про досвід інших людей і поколінь. Інваріантний зміст твору у поєднанні з сюжетом, втілений у *художньому переказі,* створює, з нашого погляду, сприятливі можливості для сприймання мистецького твору дітьми як змістовно-сюжетної музично-хореографічної цілісності, для початкового ознайомлення з ним» [7, с. 86]. Вважаємо, що такі авторські приклади розроблених художніх переказів, наведені в репертуарі хороводів і танців посібників для дошкільних працівників, цілком слушно можна вважати аналогом сторітелінгу.

Уточнення інноваційної сутності поняття «сторітелінг» та означення переваг при використанні методу в освіті дошкільників відкриває перспективи для наступних публікацій у руслі реалізації сторітелінгу як інструменту вихователя під час організації різних видів діяльності за основними освітніми напрямами.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер.: Т. О. Піроженко; Авт. кол-в: Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В. [та ін.]. *Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження* / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків: Вид. «Ранок», 2021. С. 197-233.

2. Крутій К., Зданевич Л. Сторітеллінг: мистецтво розповідання, або як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. 2017. № 7. С. 2-5.

3. Большакова І. Технологія «сторітелінг». Методичні рекомендації для початкової школи. URL: https://www.youtube.com/watch?v=K2YVwU9B6L4

4. Панченко Л. Цифровий сторітеллінг: співтворчість педагога та учня. URL: https://www.academia.edu/39012301/

5. Дяченко М. Особливості перекладу сучасних англомовних педагогічних термінів українською мовою. Наук. вісник Міжнар. гуманіт. ун-ту. Сер.: Філологія. 2018. № 37. Т. 3. С. 73-76.

6. Побідаш І. Сторітелінг: ознаки «гарної історії». *Обрії друкарства.* №1(7). 2019. С. 144-150.

7. Шевчук А. С. Дитяча хореографія : навч.-метод. посібник: 3-тє вид., зі змін. та доповн. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 288 с.

СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ольга Кружкова
магістрантка курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д.п.н. Максимчук Б.А.

Основна мета сучасної освіти – відповідність актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави, підготовка різнобічно розвиненої особистості, громадянина своєї країни, здатної до соціальної адаптації в суспільстві, трудової діяльності, самоосвіти та самовдосконалення. Вільно і широко мислячий, який прогнозує результати своєї діяльності і відповідно до цього грамотно моделює освітній процес, педагог є гарантом досягнення поставлених цілей. Саме тому в даний час різко підвищився попит на висококваліфікованих, творчомислячих вчителів, здатних виховувати гармонійно розвинену і конкурентоспроможну особистість в сучасному, динамічно мінливому світі. Вирішити таку задачу під силу тільки по-справжньому компетентним педагогам, тобто таким, які здатні вільно і нестандартно мислити, приймати впевнені рішення в будь-якій проблемній ситуації, грамотно вирішувати поставлені перед ними педагогічні завдання, бути здатними до постійного професійно-особистісного самовдосконалення.

Основна мета діяльності вчителя фізичної культури як професіонала - це фізичний розвиток учнів в контексті розвитку його особистості [2, с. 42-44].

Професійна компетентність учителя – поняття багатогранне і разом з тим, піддається вимірюванню в системі освіти. В даний час існують різні трактування поняття і класифікації професійної компетентності. У психолого-педагогічній літературі визначення понять «компетентність» і «компетенція» набуло широкого поширення порівняно недавно, тому на даному етапі розвитку педагогічної науки не існує їх точного визначення. Різні вчені висувають свої гіпотези з цього питання. Найбільш прийнятна точка зору доктора педагогічних наук А.В. Хутірського «володіння людиною відповідною компетенцією, що включає його особистісне ставлення до неї і предмету діяльності, сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів і необхідних, щоб якісно і продуктивно діяти по відношенню до них».

Актуальною проблемою є формування професійно-педагогічної компетентності вчителя, під якою розуміється сукупність професійних і особистісних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності. Професійно компетентним можна назвати вчителя, який на досить високому рівні здійснює педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, досягає стабільно високих результатів у навчанні та вихованні учнів. Професійна компетентність учителя, на думку А. К. Маркової – це складне утворення, що включає комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, які забезпечують варіативність, оптимальність і ефективність побудови навчально-виховного процесу і конкретного побудови викладання тієї чи іншої дисципліни.

А. К. Маркова розрізняє такі види професійної компетентності: спеціальну (володіння професійною діяльністю на високому рівні, здатність проектувати свій професійний розвиток; соціальну (володіння колективної професійною діяльністю і прийомами професійного спілкування, сформованість соціальної відповідальності за результати своєї діяльності,; особистісну (володіння досвідом особистісної саморегуляції,

прийомами самовираження, саморозвитку, здатність протистояти професійним деформацій особистості) і індивідуальну (володіння прийомами самореалізації і розвитку індивідуальності, творчого потенціалу, готовність до професійного росту) [5, с. 35-39].

Першими кроками у формуванні компетентностей вчителя, на думку фахівців, є навчання «життєвим навичкам» (справлятися зі своїми особистими проблемами, зі стресами; управляти своїм часом; читати інструкції, дотримуватися правил; оформляти ділову документацію) і «надпредметних умінь» (обробляти і систематизувати текстову і числову інформацію; бути ініціативним, пропонувати нестандартне рішення, вміти аргументовано відстоювати свою точку зору). Формування перелічених компетентностей і на теоретичному рівні, але основна їх частина формується на практиці. Відповідно до сучасних тенденцій освіти до загальнопедагогічних компетентностей відносять: підвищувати свою кваліфікацію або повністю переучуватися; швидко оцінювати ситуацію і свої можливості; самостійно вчитися; приймати рішення і нести за них відповідальність; адаптуватися до мінливих умов життя і праці; напрацьовувати нові способи діяльності або трансформувати колишні з метою їх оптимізації.

В структурі професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичної культури важливо включити компетентність професійно-особистісного самовдосконалення, під якою розуміється система професійно-особистісних якостей, що визначають здатність педагога до безперервного підвищення своєї ефективності в професійній області та культурно-особистісному зростанню. Виходячи із сучасних вимог до професійної компетентності вчителя фізичної культури, можна виділити основні шляхи розвитку його педагогічної компетентності:

- робота в методичних об’єднаннях, творчих групах, дослідницька діяльність;
- інноваційна діяльність, освоєння нових педагогічних технологій (інтерактивних), впровадження нових засобів оцінки результатів навчання, нових форм контролю;
- трансляція власного педагогічного досвіду, виступи на науково практичних конференціях, активну участь в педагогічних конкурсах і фестивалях, випуск статей і методичних розробок;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних засобів навчання;
- безперервне професійно-особистісне самовдосконалення, регулярне відвідування курсів підвищення кваліфікації, участь у тренінгах, спрямованих на підвищення професійної майстерності і особистісний ріст;
- підтримання гарної фізичної форми, вдосконалення фізичних якостей і рухових навичок [1, с. 98-104].

Реалізація названих шляхів сприяє формуванню компетентності професійно-особистісного самовдосконалення, а також гностичного (пізнавального), конструктивного, організаторського, комунікативного, дослідницького, рухового компонентів, що утворюють професійно-педагогічну компетентність учителя фізичної культури.

Педагогічна діяльність вчителя фізичної культури має свою специфіку, пов`язану з реалізацією, крім основних (конструктивного, організаторського, комунікативного та гностичного) видів педагогічної діяльності, ще і її рухового компонента. Крім того, згідно з нормативними документами, вчитель фізичної культури повинен бути готовий до здійснення навчально-виховної, соціально-педагогічної, культурно-освітньої, науково-методичної, організаційно-управлінської, фізкультурно-спортивної та оздоровчо-рекреаційної діяльності.

Проаналізувавши різні підходи до структури педагогічної компетентності, можна визначити складову професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичної культури.

Головними її компонентами є: гностична (пізнавальна) компетентність проявляється в пізнанні змісту навчального предмета фізична культура, закономірностей фізичного розвитку і психології учнів, а також самопізнання педагога. Гностична компетентність передбачає володіння вчителем психолого-педагогічними знаннями, знаннями в області

дисципліни (основами теорії фізичного виховання, культурно-історичних основ фізичної культури і спорту, володіння основами знань олімпійського руху, знання медико-біологічних основ рухової діяльності, знання правил з техніки безпеки) [4, с. 20-30].

Конструктивна компетентність включає вміння конструювання уроку, позакласного заходу, різнорівневих завдань, самостійної роботи учнів, спілкування і т.д., а саме – планування та моделювання майбутньої діяльності (своєї і учнів), вибору і структурування змісту, засобів, методів, форм організації навчальної, виховної діяльності, виділення етапів діяльності і постановки завдань.

Організаторська (управлінська) компетентність вчителя фізичної культури полягає в уміннях організації навчально-виховного процесу, фізкультурної діяльності учнів і поведінки вчителя [6, с. 313-318]. Наприклад, правильна подача навчального матеріалу на уроці полягає в постановці конкретних завдань перед учнями, розкритті сенсу їх вирішення, показі і поясненні фізичних вправ, наданні допомоги школярам в їх виконанні. Управління учнями забезпечує мобілізацію їх уваги, чітке виконання побудов і перебудувань, підготовку до рухової діяльності, відпрацювання окремих видів вправ, дозування фізичного навантаження.

Професія вчителя, в тому числі і вчителі фізкультури, відноситься до професій «підвищеної мовної відповідальності», в яких обов'язковою умовою професіоналізму є комунікативна компетентність, а всередині її конфліктологічна (вміння конструктивного ставлення до конфліктів, володіння способами їх аналізу і дозволу) і риторична компетентність (культура мовного взаємодії). Дослідницька компетентність вчителя фізичної культури пов'язана з рішенням пізнавальних завдань, пошуком нестандартних рішень, збором і обробкою інформації, що забезпечують здатність до творчої інноваційної діяльності.

Рухова компетентність є специфічною особливістю роботи вчителя фізичного виховання. Вона визначається вмістом самого предмета, як уроків фізкультури, так і позакласних спортивно-масових заходів. Завдяки динамічності, насиченості занять різноманітними рухами вчителю необхідно раціонально вибрати своє місце на спортивному майданчику або в залі, своєчасно організувати переміщення, кваліфіковано володіти технікою фізичних вправ, прийомами допомоги і страховки школярів [3, с. 87-90].

Не останнє місце в цьому виховному процесі відводиться вчителю фізичної культури. Різноманіття форм фізичного виховання підростаючого покоління зобов'язує вчителя фізичної культури використовувати їх з якомога більшою ефективністю. Учитель фізичної культури повинен бути хорошим організатором, мати широку різнобічну підготовку, щоб на вищому рівні проводити уроки, організовувати і брати активну участь у всіх спортивно-масових заходах спільно з дітьми (всередині школи та за її межами), організовувати заняття в різних спортивних секціях у позаурочний час, особистим прикладом намагатися показати учням про необхідність і користь занять спортом. У багатьох випадках особистий приклад вчителя і його знання в галузі фізичної культури дають сильну мотивацію і поштовх до занять. Фізична культура – це розвиток фізичного і духовного в людині, це спосіб життя і спосіб розвитку цілісної особистості. При цьому поведінка, знання і вміння, особистий приклад вчителя фізичної культури стають для школярів більш значущими орієнтирами.

Література:

1. Гогунов Є.Н. Професійно-психологічна компетентність фахівця з фізичної культури і спорту. *Теорія і практика фізичної культури*. 2015. № 4. С. 42-44.

2. Кутепова Л.С. Застосування сучасних технологій при формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Пріоритетні напрямки розвитку науки і технологій.* №3. 2008. С. 87-90.

3. Магомедов Р.Р. Методична компетентність як компонент професійної підготовленості вчителя фізичної культури. *Фізична культура: виховання, освіту, тренування*. 2010. С. 20-30.

4. Маркова А.К. Психологія праці вчителя: Навчальний посібник для вчителя. Київ: Просвітництво, 2003. 192 с.

5. Ромаєва Н.Б. Семантичний підхід до педагогічного процесу в області «Компетентності» і «компетенції». *Матеріали доповідей XXVIII Міжнародних психолого-педагогічних читань.* 2009. С. 313-318.

6. Сластьонин В., Каширин В. Психологі та педагогіка. Київ: Академія, 2007. 480 с.

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ

Альбіна Кубишка
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Іванова Д.Г.

Питання необхідності реалізації всіх важливих аспектів педагогічної взаємодії з батьками / законними представниками в умовах сучасної школи постійно оновлюється, що актуалізує проблематику формування професійної готовності майбутнього педагога. Значимість цієї проблеми визначає реалізацію освітніх програм за напрямом підготовки «Педагогічна освіта». Зокрема, в рамках педагогічної діяльності передбачена необхідність формування однієї з професійних компетенцій, а саме, «готовність до взаємодії з учасниками освітнього процесу» [4, с. 181].

Вважаємо за необхідне відзначити, що в поняття «взаємодія педагога з іншими суб'єктами освітнього процесу» розуміли таку організацію педагогічного процесу, при якому відбувається здійснення саме спільної діяльності, а також спілкування суб'єктів освітнього процесу, учасників освітнього процесу, учасників освітніх відносин, включаючи і інші взаємодіючі сторони, та взаємовідносини, спрямовані на розвиток дитячого колективу, реалізацію його виховного потенціалу [1].

Як стверджує А.П. Панфілова, взаємодія являє собою сукупність компонентів, представлених в таких елементах як: діючий суб'єкт (педагог), суб'єкт або об'єкт дії, що є тим, на кого (або на процес діяльності якого) дія направлена, методологічний, дидактико-методичний інструментарій (технології, підходи, методи), а також сукупний результат дії і освітня результативність (її позитивна динаміка) [5, с. 63].

У вказаному контексті автори виділяють наступні види взаємодії в рамках освітнього процесу, акцентуючи увагу на факторі суб'єкта: «педагог-учень», «педагог-колега», «батько-дитина», «педагог-батько», «педагог-керівник освітньої установи»,» педагог-колектив учнів» [1, с. 64].

Під взаємодією педагога з батьками ми розуміємо організацію педагогічного процесу як спільної діяльності і спілкування педагога і батьків, як його безпосередніх учасників з метою розвитку особистості учнів і інших взаємодіючих сторін, їх взаємовідносин, розвитку дитячого колективу і реалізації його виховних можливостей.

Вивчення і констатація проблем взаємодії молодих педагогів з батьками дозволили визначити перспективи взаємодії викладачів, служб університету та випускників університету за рішенням названих проблем і вдосконалення даного виду діяльності молодих педагогів.

Є затребуваними молодими педагогами наступні форми надання їм допомоги закладу вищої освіти:

- заходи, засновані на технології акме-супроводу в професійній діяльності, що включають обмін приватним позитивним досвідом організації взаємодії з батьками / законними представниками, родиною в цілому, тобто тим досвідом, який є у працівників освітніх організацій;

- лекційні та семінарські заняття;

- забезпечення електронними та друкованими методичними матеріалами.

Таким чином, були визначені проблеми взаємодії та основні причини виникаючих труднощів. До них молоді педагоги віднесли:

- особистісні особливості педагогів (вікові особливості, що ведуть до невпевненості і нерішучості при пред'явленні вимог батькам, які є старшими за віком; відсутність усвідомлення власної значущості і цінності як професіонала в своїй області, а також відсутність адекватної самооцінки тощо, що виявляє проблему невміння налагоджувати контакти з батьками);

- надлишок теоретичних знань у молодих педагогів і відсутність досвіду їх застосування на практиці (невміння відібрати і використовувати адекватні методи і засоби для психолого-педагогічної освіти батьків);

- особливості комунікативної взаємодії (невміння і небажання однієї з сторін слухати і приймати позицію іншого боку, спроба наполегливо делегувати своє бачення, що призводить до здійснення наміри змінити погляди іншого замість здійснення конструктивного проблемного діалогу);

- незнання педагогами основних правил взаємодії (невміння слухати один одного, концентрувати увагу на співрозмовникові) [2, с.18].

Таким чином, слід зазначити, що проблематика організаційних підходів до здійснення взаємодії педагогів і батьків / законних представників має на меті пошук рішень з боку педагогів, які здійснюють свою професійну діяльність в освітніх установах.

Головна мета психолого-педагогічної роботи з сім'єю, в якій виховується дитина з особливими освітніми потребами (ООП) – це оптимізація виховного потенціалу батьків, комплексне сприяння в організації їх взаємодії з різними соціальними структурами, забезпечення соціального захисту сім'ї та мобілізація її реабілітаційних можливостей.

Аналіз наукових досліджень дає можливість під реабілітаційної активністю сім'ї розуміти зусилля всіх її членів, спрямовані на оздоровлення, розвиток і результативну соціалізацію дитини з ООП. Реабілітаційна активність сім'ї охоплює:

1) дії з пошуку джерел медичної допомоги, своєчасність, послідовність у виконанні медичних рекомендацій, підтримка регулярних контактів з оздоровчими та реабілітаційними установами;

2) активність педагогічного потенціалу сім'ї і спільна спрямованість на всебічний розвиток дитини; пошук і реалізація її компенсаторних можливостей, самостійне оволодіння необхідними розвиваючими і корекційним методиками;

3) соціальна активність сім'ї, яка може проявлятися в пошуку джерел як матеріальної, так і моральної підтримки (наприклад, створення груп самодопомоги), прагненні сім'ї не створювати і, при необхідності, вирішувати конфліктні ситуації [3, с. 127].

Саме тому, що питання психолого-педагогічних відносин в родині є багатоплановими і непередбачувано різноманітними, вчені, соціологи, соціальні працівники, педагоги, психологи часто звертаються до проблем соціальної підтримки сім'ї, в якій живе дитина з ООП.

Сучасні дослідження, присвячені проблемі сімей, які виховують дітей з інвалідністю і ООП на сьогоднішній день досить докладно розглядають процеси, що відбуваються всередині сім'ї. Основною проблемою можна назвати неготовність членів сім'ї прийняти народження дитини з відхиленнями навіть на ранніх етапах його життя. Дуже часто не готові прийняти це батьки. У дослідженнях детально розглянуто цикл життя таких сімей. Виявляється, що члени сім'ї не бачать виходу з ситуації, що склалася. Психологічний бар'єр

і соціальні стереотипи стають причиною розпаду сім'ї, в якій народилася дитина з інвалідністю. Тому, в роботі з такою сім'єю ключову роль потрібно відвести соціальному педагогу і психологу, щоб повернути життєдіяльність сім'ї. Цим фахівцям, крім точкової психолого-педагогічної роботи, потрібно створити ситуацію успіху для такої сім'ї, мотивувати на подальший безбар'єрний успіх і подолання проблеми.

Виходячи з цього, педагог здатний допомогти особистості визначити свою позицію, яка дасть можливість перебудувати поточний важке становище в функціональну самореалізацію.

Для того, щоб психолого-педагогічний вплив мало позитивний результат, фахівець повинен приймати клієнта таким, яким він є, бути налаштованим до нього позитивно [4, с. 182].

Для створення ефективної системи ранньої допомоги дітям з ООП необхідно володіти результатами провідних наукових розробок вчених з проблем сенситивних періодів у розвитку функцій вищої психічної діяльності у дітей з різними ступенями розумового та фізичного недорозвинення. Вирішення цих завдань ускладнюється тим, що для деяких фахівців це нова галузь, адже дефектологи, логопеди працювали раніше з дітьми більш старшого віку, а не з немовлятами. Кожна дитина потребує допомоги кількох фахівців з дитячого розвитку, які володіють знаннями вікового розвитку дитини. Крім цього, вони повинні вміти залучати до процесу діагностики і корекції батьків дитини.

Для організації ранньої допомоги дітям з відхиленнями у розвитку необхідно переслідувати такі цілі, як:

–звернути увагу не сім'ю, в якій народилася дитина з ООП,

–необхідно стимулювати відповідальність батьків за догляд і виховання такої дитини,

–здійснювати практичний контроль медичного персоналу за такими дітьми,

–займатися розробкою різних методів раннього виявлення і діагностики психомоторних порушень і оцінки рівня розвитку дитини,

–здійснювати на практиці мультидисциплінарний підхід в наданні реабілітаційної допомоги дитині.

Також слід здійснювати конкретну психолого-педагогічну допомогу батькам дітей з ООП у вигляді навчання навичкам взаємодії з дитиною і методам корекційної роботи, відпрацьовувати попередження порушень поведінки, формувати навички ігрової та навчальної діяльності, тобто здійснювати комплексний підхід усіх фахівців до організаційно-виховної та лікувально-корекційної діяльності в усіх спеціалізованих дитячих установах.

Література:

1. Акатов Л. І. Соціальна реабілітація дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Психологічні основи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Одеса, 2003. 368 с.

2. Бившева М. В., Чугаєва І. Г. Соціальне партнерство сім'ї та школи в безперервному вихованні дітей. *Вісник освіти*. 2018. № 2. С. 17-24.

3. Золотарьова О.А. Психолого-педагогічні умови взаємодії сім'ї і школи. *Вісник нового університету*. Серія: Людина в сучасному світі. 2018. № 1. С. 126-131.

4. Каменський А. М. Соціальне партнерство як додатковий освітній ресурс. *Науково-педагогічний огляд (Pedagogical Review).* 2018. № 1 (19). С. 181-190.

5. Панфілова А.П. Взаємодія учасників освітнього процесу: навч. для бакалаврів, студентів вищих. навч. закладів, які навчаються за пед. напрямками і спеціальностями. Ужгород, 2016. 486 с.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Максим Куценко
магістрант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Граматик Н. В.

Численні форми фізкультурно-оздоровчої та туристичної роботи, що входять у навчальну програму з фізичного виховання школярів, проводяться на відкритому повітрі (в природному оточенні), вирішують гігієнічні завдання (формуючи позитивне ставлення дитини до свого здоров'я), озброюють навичками ведення здорового способу життя, включаючи активний відпочинок у природі.

Як показав аналіз вивченої нами літератури, проблема взаємозв'язку екологічного виховання школярів з фізичним вихованням у педагогіці спеціально не досліджували, хоча її актуальність не викликає сумнівів.

У зв'язку зі збільшенням вимог до якості педагогічного процесу учнів старшої школи зростає роль всіх його компонентів, включаючи екологічну освіту і фізичне виховання.

Екологічна освіта є ключем до зростання екологічної свідомості та формування екологічної культури. Ефективність такого виду освіти починається з навчання дітей у сфері природорозуміння. Основним у рамках екологічної освіти є формування в учнів старшої школи правильного ставлення до природних явищ і об'єктів. У той же час одним з найважливіших завдань загальноосвітнього закладу середньої освіти є збереження і зміцнення здоров'я дітей, що реалізується, в першу чергу, в процесі їх фізичного виховання. Правильно вибудувана фізкультурна робота у закладі освіти дозволяє підвищити рівень психофізичного стану учнів за рахунок доступності, універсальності та високої ефективності проведених занять, створює звичку у них виконувати фізичні вправи в повсякденному житті, сприяє формуванню ціннісного ставлення до власного здоров'я і життя. Останніми роками активізувався пошук шляхів удосконалення фізичного виховання учнів старшої школи, розробляються нові підходи до його організації, форм і змісту.

Застосування засобів фізичної культури в екологічній освіті є одним з перспективних напрямів діяльності, в рамках якої можливе вирішення одного з найбільш важливих завдань виховання учнів старшої школи – розуміння цінності власного життя і здоров'я через формування екологічної та фізичної культури особистості.

У загальноосвітніх закладах середньої освіти сьогодні реалізується велика кількість методик і технологій, пов'язаних з формуванням в учнів знань у галузі фізичної культури та екологічної освіти як нового інтегрованого напряму діяльності, але практично немає конкретних програм, які безпосередньо вирішували б завдання екологічної освіти учнів старшої школи в процесі занять фізичними вправами.

Однією зі шкільних загальноосвітніх навчальних дисциплін є фізична культура, спрямована на формування здатності управління руховою діяльністю, розвиток рухових координаційних якостей, поліпшення показників здоров'я. У «Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту» [3] підкреслюється, що пріоритетним завданням системи освіти в країні є виховання людини з відповідальним ставленням до свого здоров'я та здоров'я інших людей у духовно-моральному і фізичному аспектах. Нові підходи до освіти орієнтують на цілісний розвиток особистості, стимулювання ціннісного ставлення до здоров'я. Це актуалізує пошук і впровадження перспективних технологій, різноманітних гнучких форм роботи з високим ступенем ефективності. Сучасна соціокультурна ситуація в Україні характеризується значним погіршенням екології, зниженням рівня фізичної активності та здоров'я населення. Це актуалізує проблему зміни ставлення до природи, катастрофічний стан якої негативно впливає на якість життя людей.

Перехід від техногенної цивілізації до інформаційно-постіндустріальної підвищує потребу суспільства в екологічно сприятливому природному середовищі та ставить

екологію в центр наукових знань, розглядаючи екологічну освіту як базис для інтеграції навчальних дисциплін.

Шкільна фізична культура з її різноманітними засобами і формами оздоровчого впливу має у своєму розпорядженні значні можливості для формування культури здоров'я, навичок контролю і управління психоемоційним, функціональним і фізичним станом. Однак її можливості у сфері зміцнення, розвитку та вдосконалення морального і фізичного здоров'я не використовуються належною мірою. Притаманні фізичній культурі та екології загальні засоби фізичного впливу на організм: ходьба, біг, плавання, пересування на лижах та ін., а також форми занять, зокрема екскурсії, туристичні походи й експедиції, створюють сприятливі можливості для організації еколого-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності при ефективному вирішенні завдань підвищення рівня фізичної підготовленості, формування життєво важливих рухово-координаційних, інтелектуальних і морально-вольових якостей – основ поліпшення показників здоров'я.

Спільна діяльність педагога з екології та вчителя фізичної культури передбачає розробку маршрутів для екскурсій, походів, експедицій відповідно до вирішення конкретних завдань учнів старших класів загальноосвітніх шкіл.

Учитель фізичної культури визначає складність маршруту, його тривалість, види рухової діяльності (пересування кроком, бігом, з певним темпом і характером рухів лісовим масивом: високою травою, пересіченою місцевістю, в гору, з гори, з подоланням перешкод та ін.) з урахуванням фізичної підготовленості, фізичного розвитку, вікових особливостей, а також ваги похідного рюкзака.

Спеціаліст з екології розробляє змістовну частину заходу:

– вивчення особливостей флори і фауни даного тематичного простору, передбаченого походом або експедицією;

– стан природних об'єктів у конкретному районі регіону; виявлення ступеня їх руйнування, визначення можливостей і умов їх відновлення, фінансових вкладень, людських ресурсів;

– встановлення ступеня забруднення води, повітря, лісу, ґрунту та їх впливу на організм, а також причин погіршення параметрів середовища проживання;

– зіставна оцінка педагога-еколога, вчителя фізичної культури і учнів стану досліджуваної частини навколишньої природи;

– інформація про стан даної ділянки природи в різні періоди суспільного розвитку; різноманітність птахів, комах, тваринного світу; стан рибних запасів та ін.

Поєднання різноманітної інформації про навколишню природу; роз'яснення впливу середовища проживання на стан здоров'я людини і впливу людей на зовнішній світ, причин руйнування природних об'єктів, зникнення великої кількості видів риб, птахів, комах, тварин, рослин, металів тощо сприяють формуванню екологічного світогляду, створення базису для зміни споживацького ставлення до середовища існування на природоохоронне. З іншого боку, старшокласники під час тематичних екологічних екскурсій, походів і експедицій усвідомлювали значимість фізичної підготовленості, досягнення певного рівня розвитку м'язової сили, витривалості, швидкості реакції, спритності, рівноваги та інших рухово-координаційних якостей.

Це позитивно позначається на відвідуваності уроків фізичної культури, руховій активності при виконанні завдань учителя.

Людина – невід'ємна частина природи і повинна існувати в гармонії з нею. Як відзначають дослідники, які звертаються до проблеми екологізації шкільної освіти, «одночасно з екологічною необхідно прищеплювати і фізичну культуру молодшим поколінням, тому що здоровою людина може бути тільки в здоровій екологічної обстановці» [2].

У процесі рухової діяльності, характерної для занять фізичною культурою, організм вдосконалюється через його взаємодію з навколишнім середовищем та пристосуванням до його мінливих умов. Тренований організм стає більш стійким до мінливих умов

середовища, а також характеризується специфічними особливостями функціонування окремих фізіологічних систем як у спокої, так і під час навантаження [1].

На уроках фізичної культури можлива реалізація екологічної освіти і культури за допомогою екологічних ігор, що дозволяють паралельно впливати на інтелектуальну сферу учнів, а також сприяти їх фізичному розвитку. Екологічні ігри – це «форма екологічної освіти і виховання екологічної культури, заснована на розгортанні особливої ігрової діяльності учасників, стимулююча інтерес до природи» [2]. Ігри з екологічною спрямованістю в педагогіці виникли з появою проблем організації екологічного виховання і вирішення завдань, пов'язаних з формуванням у школярів екологічної культури. Така форма роботи дозволяє учням через власні відчуття пізнавати екологічні закономірності, реалізуючи такі вимоги до сучасного уроку, як діяльнісний підхід і розвиток міжпредметних зв'язків. Застосування екологічних ігор дозволяє адаптувати складні екологічні поняття до вікових особливостей учнів. Вплив на розвиток якостей дитини надає безпосередньо смисловий зміст, сюжет екологічної гри. Учні проникають у «життя природи» через образно-смислову інтерпретацію, що сприяє розвитку екологічної свідомості.

Завдання екологічних ігор для учнів середніх і старших класів – за допомогою виконання конкретних фізичних вправ відчути вплив певних екологічних факторів на розвиток живої природи і людини (особливості будови, поведінки). Для правильного формування фігури і постави, пропорційного розвитку кістково-м'язової структури, органів кровообігу і дихання, зміцнення нервової системи під час уроків фізичного виховання потрібно організовувати екорухливі гри на чистому повітрі.

Наприклад, на уроках фізичної культури можливе формування екологічних знань про вплив температурного чинника на організм і про способи пристосування тварин до спеки або холоду за допомогою гри «Рятуємося від холоду»: під час уроку фізкультури взимку дітям пропонується придумати, як можна врятуватися від зимової холоднечі й тут же застосувати свої варіанти на практиці (це можуть бути стрибки на місці, надягання теплого одягу, укриття за наявними на шкільному дворі будівлями тощо). У ході гри учні згадують та імітують рухи тварин, що рятуються тим чи іншим способом від холоду (стрибає і бігає заєць, закутується в теплу шубу лисиця, багато тварин ховається в снігу і теплих норах: миші, хом'яки, ведмеді; використовують різні укриття, що захищають від вітру – горобці; трави і чагарники ховаються під сніговою ковдрою та ін.). Можна запропонувати іншим учасникам заняття назвати тварин або рослини з подібним варіантом захисту, намалювати цей організм. Учні також обмінюються думкою, чий захист від холоду ефективніший.

Отже, організація навчального та позаурочного процесу з фізичної культури може сприяти формуванню екологічної культури в учнів: розширяти екологічні знання, розвивати морально-екологічні якості, прищеплювати навички правильної поведінки на природі шляхом інтеграції навчальних дисциплін. На уроках фізичної культури можлива реалізація екологічної освіти за допомогою екологічних ігор, що дозволяють паралельно впливати на інтелектуальну сферу учнів, а також сприяти їх фізичному розвитку.

Література:

1. Грибан Г.П. Проблеми екології в фізичному вихованні. Житомир : Вид-во «Рута», 2008. 182 с.

2. Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая педагогика и психология. Ростов н/Д: Феникс, 1996. URL: http://mir.zavantag. com/geografiya/13652/index.html

3. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту. Указ Президента України. 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/1148/2004#Text

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Вікторія Лаговська
студентка 4 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. п. н., доц. Звєкова В.К.

Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління – питання, яке завжди залишатиметься одним із пріоритетних та важливих напрямів державної політики України та її суспільства.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна та цілеспрямована діяльність органів державної влади й місцевого самоврядування, громадських об'єднань і благодійних організацій, закладів освіти, сім'ї, інших інститутів щодо формування у дітей та молоді патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського та конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, соборності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, соціальної, демократичної держави.

Одним з найважливіших пріоритетів національно-патріотичного виховання є формування особистісного ставлення до цінностей українського народу, Батьківщини, держави, нації [4].

Нині найактуальнішими напрямами національно-патріотичного виховання (далі – НПВ) є: громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-моральне виховання, які стали базовими елементами НПВ, як ті, що відповідають сучасним викликам і вимогам та становлять основу для формування свідомості нинішніх і майбутніх поколінь [5].

Основні напрями НПВ розглядають як становлення й розвиток країни, у контексті забезпечення власного особистісного розвитку громадян, заснованого на ідеях гуманізму, демократії, соціального добробуту, свободи, відповідальності, толерантності, здорового способу життя, врівноваженості та готовності до реформування й змін, а також до зобов'язання захищати незалежність і територіальну цілісність нашої держави.

Інтеграційні та європоцентричні процеси, які впроваджуються в Україні пробуджують у більшості громадян інтереси, патріотичні почуття та нове ставлення до історії, релігії, культури, традицій і звичаїв українського народу, розповсюдження волонтерської діяльності, активізують громадянські та громадські ініціативи, створюють громадські рухи різного спрямування, сприяють активізації процесів ідентифікації та реідентифікації в особистісному розвитку через технологічну та комунікативну глобалізацію [4].

Тому сьогодні, як ніколи, необхідні нові шляхи та підходи до виховання патріотизму як почуття та базової риси особистості. Не можна забувати, що багаторічна і велична культура, історія та суспільний досвід України є потужним ресурсом і міцним фундаментом для виховання молодого покоління. Вони вже увійшли в освітню та загальноосвітню сферу, але сучасні суспільні процеси потребують переосмислення, що відкриває нові можливості для освіти.

Відповідно до статті 11 Конституції України «…держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [3] на державному рівні прийнято низку відповідних нормативних актів:

1) з 2019 року діє чинний указ президента, щодо формування стратегії національно-патріотичного виховання і це зумовило безстроковість дії документу та поширило його дію на всі вікові групи, а не лише на дітей і молодь;

2) з 2020 року уряд затвердив постанову № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020 – 2025 роки». У затвердженому урядом Плані дій щодо реалізації Стратегії НПВ, крізь створену систему

міжвідомчої взаємодії, де пріоритетна роль відводиться Міністерству молоді та спорту, безпосередньо братимуть участь Міністерство освіти, Міністерство оборони, Міністерство культури та багато інших відомств.

У Плані передусім передбачено координацію роботи з МОН, що має змінити підходи до освітнього процесу, до позашкільної роботи, а саме – оновити стандарти базової та профільної середньої освіти, розробити окремі програми, навчально-методичні посібники та додаткові підручники, приділивши особливу увагу урокам з предмету «Захист України».

Окремим пунктом Плану є військово-патріотичне виховання. Необхідно звернути увагу на досить великий об'єм роботи, покладений на співпрацю Міноборони з Міністерством у справах ветеранів, Міністерством внутрішніх справ, Міністерством освіти та науки, Міністерством економіки та Мінмолодьспорту. У першу чергу, передбачена розробка ними нових стандартів для військово-прикладних професій, створення міжшкільного ресурсного центру з метою забезпечення викладання уроків з предмету «Захист України», що потребує нової системи, єдиних підходів та єдину методику роботи з дітьми та забезпечення кваліфікованим персоналом [4].

Варто згадати ще декілька нормативно-правових актів, які визначають вектор державної політики у сфері національної пам'яті та відновлення історичної справедливості:

- законодавчо закріплене визнання борців за незалежність України у XX столітті,
- закони про засудження комуністичного й націонал-соціалістичного, нацистського тоталітарного режиму та заборона пропаганди їхньої символіки.

Визначною подією у сфері розвитку НПВ є ухвалення наприкінці 2019 року закону «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху», про визнання історичного внеску пластового руху в громадянську освіту дітей і молоді, здобуття й становлення української державності.

Окрім законодавчих документів є постанови Верховної Ради, які містять низку ініціатив, особливо щодо вшанування героїв АТО та покращення національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Основні положення Стратегії НПВ були враховані при підготовці наказу МОН від 29 липня 2019 року №1038 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641» (далі – Наказ). Він оновлює версію Концепції національно-патріотичного виховання (далі – Концепція) в системі освіти України та Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (далі – Заходи), що, як і Стратегія НПВ, поширюються на всі вікові групи.

У новій редакції Концепції підкреслюється незворотність європейського й євроатлантичного курсу Української держави, що також закріплено змінами до Конституції України, а також уточнено складові НПВ відповідно до Стратегії.

Під час реалізації Концепції особлива увага приділена певним напрямкам:

• впровадження в нашій державі громадянської освіти відповідно до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні інших документів з розвитку громадянської освіти;

• виконання регламенту та плану заходів щодо проведення в країні Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»);

• створення сприятливих умов, у тому числі з боку освітніх закладів, для підтримки діяльності молодіжних організацій, першочергово, з метою розвитку пластового руху в Україні й Спілки української молоді, які відновили свою діяльність в державі після здобуття її незалежності.

З метою вимірювання результатів реалізації Концепції та її уніфікованих підходів, аналоги якої відповідають Стратегії НПВ, до Концепції додано розділ VI «Індикатори ефективності», що дозволяє досліджувати за встановленими рамками стан НПВ у сфері освіти. Так, Концепцією визначено, що національно-патріотичне виховання в системі освіти реалізується шляхом реалізації Стратегії НПВ, Планом дій з реалізації Стратегії, державних цільових програм з питань НПВ, місцевих та обласних цільових програм з НПВ, проведення Заходів, які сприяють реалізації Концепції НПВ.

В основі НПВ покладено ідею позитивного сприйняття свого історичного минулого, відшукання глибинних сенсів суспільного життя через осмислення власного національного коріння і відродження кращих народних традицій.

Аналізуючи погляди видатних українських педагогів (К. Ушинського, І. Огієнка, Я. Ряпла, Н. Волошиної, В. Сухомлинського, О. Духновича, С. Русової, К. Чорної та ін.) на проблему створення та реалізації національно-патріотичного виховання, можна зробити висновки, що даний аспект завжди розглядався в ролі одного з провідних чинників розвитку української національної культури та розбудови вітчизняної школи.

Отримуючи у спадок історичне визначення проблеми НПВ, провідними науковцями було розглянуто питання становлення й розвиту цієї ідеї у сучасній суспільній свідомості, та передбачало реформування й інноваційні зміни у системі освіти.

На сьогодні проблема НПВ учнів є однією з найактуальніших проблем, що вимагає невідкладного вирішення завдань фундаментального та всеосяжного аналізу проблем у сфері національно-патріотичного виховання. Тут особливу увагу слід приділити створенню системи НПВ у закладах освіти та народній педагогіці як потужному засобу формування глибоких моральних основ особистості.

Традиційна народна педагогіка є ефективним і потужним за своїм виховним впливом засобом, який має активно використовуватися на сучасному етапі у практиці виховання патріотизму, оскільки народно-педагогічні погляди зрозумілі та доступні найширшим верствам населення. Крім того, значення традиційної педагогіки зростає в умовах відродження в Україні народної культури та національних шкіл.

Формування патріотизму нового покоління відбувається у складний для країни період, коли старі цінності втратили своє виховне значення, а нові перебувають у стадії формування. Сьогодні, під час складних соціальних змін, традиційна система патріотичного виховання проходить стадію реорганізації та старанно намагається стати активним суб'єктом державної дитячої та молодіжної політики.

Патріотизм – одна з найбільш значимих, незмінних цінностей, що властива всім сферам життя суспільства й держави, яка виражає ставлення особистості до своєї Батьківщини й характеризує вищий рівень її розвитку в процесі діяльності на благо Батьківщини. Він є своєрідним фундаментом суспільного й державного устрою, ідеологічною опорою його життєздатності, однією з основних умов ефективного функціонування всієї системи соціальних і державних інститутів [2, с. 20].

У процесі НПВ здійснюється пробудження національної свідомості учнів.

Національна свідомість – основа патріотичного виховання, глибинне усвідомлення своєї етнічної належності та своєрідності історичної долі, невід'ємний атрибут кожної нації. Вона свідчить про зрілість народу як самочинного суб'єкта історичного процесу, є показником морального здоров'я, духовного й інтелектуального потенціалу особистості [6, с. 12-14].

НПВ школярів здійснюється під час урочної, позаурочної та позашкільної діяльності.

В процесі організації НПВ у закладах освіти особливу увагу приділяють впровадженню інноваційних та використанню сучасних форм роботи з школярами. Найдієвішими та найцікавішими є інтерактивні методи, які стають ланкою взаємодії і співпраці всіх учасників освітнього процесу.

У закладах освіти, під час проведення тематичних патріотичних свят, використовуються найрізноманітніші форми масових заходів, як традиційні з осучасненим змістом: військово-спортивні козацькі забави, вечорниці-посиденьки, уроки мужності та пам'яті, концерти, прес-конференції, рольові ігри, дискусії, соціальні проєкти, брейн-ринги, суспільно-корисні акції, та інші, так і інноваційні: квести, флешмоби, патріотичні арт-моби, етнографічні вітальні, челенджи, відеоподорожі, відеомандрівки, віртуальні екскурсії, виготовлення лепбуків на патріотичну тематику тощо.

Останнім часом у НПВ досить результативними стали інформаційно-комунікаційні технології. Науковці у залежності від домінуючого методу виокремлюють пошукові, дослідницькі, інформаційні, ігрові, творчі та практично-орієнтовані телекомунікаційні проєкти. Завдяки Інтернет-проєктам їхні учасники з різних міст, регіонів, областей, країн світу не тільки співпрацюють над важливими та цікавими проблемами, але й спілкуються з опонентами й однодумцями, діляться своїм досвідом [1, с. 26-37].

Під час підготовки та організації тематичних національно-патріотичних свят, заходів та відзначення визначних і пам'ятних дат у закладах освіти учні виготовляють вітальні листівки, готують привітання, концертні номери до святкових заходів, на які запрошують військовослужбовців - односельчан та воїнів АТО.

Патріотичні фестивалі, конкурси, військово-спортивні змагання все більше збирають до своїх лав юних патріотів, прихильників. Участь в них об'єднує, згуртовує всіх юних учасників, надає їм можливість проявити свої патріотичні емоції, почуття, спортивні вміння, творчі задуми.

Найбільш сприятливі умови для формування почуття патріотизму в сучасній системі освіти закладено в додатковій освіті учнів, оскільки вона не обмежується освітніми стандартами, орієнтована на їхні індивідуальні задатки, інтереси й здібності. Додаткова освіта організована на засадах вільного вибору здатна поступово, ненав'язливо та найефективніше сформувати в учнівства такі якості, як відповідальність, працьовитість, самоорганізація, комунікабельність, повага до оточуючих, дружелюбність та згуртованість, взаємодопомога та взаємовиручка. Вона також сприяє творчому розвитку дитини, соціальній активності та формуванню національної свідомості.

Майбутнє України залежить від ступеня готовності молодих поколінь до гідних відповідей на історичні виклики, готовності до захисту інтересів багатонаціональної держави. Істинний патріотизм виявляється не в словах, а в справах, і насамперед у вірності своєму конституційному обов'язку. Безпека Батьківщини багато в чому залежить від глибини та сили патріотичних почуттів її захисників.

Кінцевою метою виховання національно свідомого громадянина та патріота своєї держави в сучасних умовах є розвиток громадянського суспільства, здатного активно зміцнювати свою правову державу. У цих умовах очевидна необхідність створення системи НПВ як основи консолідації та зміцнення держави. Ця система повинна передбачати формування й розвиток соціально значущих цінностей, патріотизму та громадянськості в процесі навчання й виховання в освітніх установах, масову патріотичну роботу, діяльність ЗМІ, наукових та інших організацій, творчих спілок, спрямовану на розгляд та висвітлення проблем НПВ, на формування й розвиток особистості громадянина.

Отже, найважливішим фактором, що впливає на духовне та фізичне здоров'я нації, є почуття патріотизму. Патріотизм – це прагнення зробити свою країну кращою, перспективнішою, багатшою, сильнішою та щасливішою. Це почуття є джерелом мужності та стійкості, сили українського народу.

Людина, вихована в дусі громадянськості та патріотизму, є унікальною особистістю, а умова успішного виховання такої людини полягає в тому, щоб об'єднати педагогічні зусилля сім'ї, школи та органів державного громадського управління.

Література:

1. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат.* 2015. № 12-13. С. 26-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuk_2015_12-13_25

2. Волошина Н. М. Соціально-філософський вимір патріотизму сучасного українського суспільства : *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія і філософія історії» (Н. М. Волошина.)* К., 2010. 20 с.

3. Конституція України. Розділ І. Стаття 11

4. Наказ Міністерства освіти і науки України 29.07.2019р. № 1038 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641»

5. Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» від 18 травня 2019 року № 286/2019

6. Чорна К. І. Зміст патріотичного виховання школярів в умовах державотворчого процесу в Україні. *Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матер. звітної науково-практичної конференції.* К., 1999. С. 12-14.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ВАДАМИ МОВЛЕННЯ

Інна Лисенко
студентка 4 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. п. н., доц. Мондич О. В.

Здоров'язберігаючі освітні технології (ЗОТ) розглядають у сучасному трактуванні як технологічну основу здоров'язберігаючої педагогіки, яка є на сьогоднішній момент однією з найперспективніших освітніх систем XXI століття.

Все частіше зустрічаються рекомендації по використанню здоров'язберігаючих (корекційних) педагогічних технологій в освіті дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Впровадження в систему дошкільної організації інклюзивної освіти змушує педагогів ЗДО шукати педагогічні технології, що забезпечують адекватні прийоми дошкільної освіти з корекційною спрямованістю щодо дітей з ООП, що надійшли в групу ЗДО на умовах інклюзивної дошкільної освіти [2, с. 7].

У державному стандарті дошкільної освіти відображаються державні гарантії отримання безкоштовної доступної якісної освіти всіма дітьми. Державні гарантії поширюються, в тому числі, і на дітей, які відчувають особливі освітні потреби. У категорію особливих дітей можуть входити діти з обмеженням можливості здоров'я і діти-інваліди.

Наведемо деякі завдання реалізації державних гарантій отримання безкоштовної доступної якісної освіти всіма дітьми, рекомендовані до виконання в ЗДО. На першому місці стоїть завдання розширення можливостей розвитку особистісного потенціалу і здібностей кожної дитини дошкільного віку. Далі виноситься завдання забезпечення умов здорового способу життя і безпеки кожної дитини. Одним з найактуальніших завдань розглядається завдання залучення всіх дітей (через індивідуальні та вікові особливості їх видів діяльності) до соціокультурних норм, традицій сім'ї, суспільства і держави. Інші завдання ми в даній статті опускаємо, хоча і вони дуже значимі.

Перераховані завдання відносяться безпосередньо до освіти дітей, у яких є особливі освітні потреби. При реалізації цих завдань в ЗДО в освітньому процесі з особливою дитиною будуть враховуватися індивідуальні особливості кожної дитини, її потенційні можливості і в підсумку буде формуватися більш успішна комунікація з оточуючими і, таким чином, буде забезпечуватися соціалізація дітей з ООП.

ЗДО при реалізації програм, в тому числі і адаптованих, закликає до виконання певних вимог. Одними з основних, на наш погляд, є вимоги до психолого-педагогічних умов реалізації основної освітньої програми дошкільної освіти.

До здоров'язберігаючих ознак освітньої технології можна віднести [4, с. 73]:

- індивідуалізацію психологічних і педагогічних впливів;
- узгодженість, сполучуваність, насиченість використання різних сенсорних каналів сприйняття (зір, слух, дотик, нюх, рухова сфера та інші);
- облік особливостей психічного, емоційного, рухового і мовленнєвого розвитку дошкільника;
- облік особливостей виду і темпу діяльності;

- використання інтерактивних форм освіти дошкільнят;
- творчий характер освітнього процесу;
- облік вікових особливостей дошкільника;
- побудова освітнього процесу з урахуванням фізіологічних особливостей дошкільника [4, с. 73-74].

Поняття «здоров'язберігаючі технології» об'єднує в собі всі напрямки діяльності ЗДО по формуванню, збереженню і зміцненню здоров'я. А якщо розглядати категорію дітей з вадами мовлення, то, природно, додається ще напрямок по корекції мовленнєвого розвитку.

Тому педагогу ЗДО необхідно знайти оптимальне комплексне використання здоров'язберігаючих (корекційних) педагогічних заходів, які дозволять підвищувати емоційний настрій і працездатність всіх дітей групи. Це сприятиме збереженню та зміцненню здоров'я звичайних дітей та дітей з вадами мовлення. Але найбільш значущим досягненням повинні бути успіхи в освоєнні адаптованих програм дітьми з ООП, корекція недоліків в їх мовленнєвому розвитку, нівелювання їх відставання від здорових однолітків.

Під здоров'язберігаючими (корекційними) технологіями мається на увазі система заходів з охорони, зміцнення здоров'я дітей і корекції вад мовлення дітей з ООП. Здоров'язберігаюча діяльність в ЗДО може включати в себе різні напрямки [3, с. 22]:

- медико-профілактичні технології;
- фізкультурно-оздоровчі технології;
- технології забезпечення соціально-психологічного благополуччя дитини;
- здоров'язберігаючі освітні технології.

Здоров'язберігаючі освітні технології найбільш значущі серед усіх відомих технологій за ступенем впливу на здоров'я дітей з вадами мовлення. Головна їх ознака – використання психолого-педагогічних прийомів, методів, підходів до вирішення виникаючих проблем [1, с. 114].

Наводимо перелік основних здоров'язберігаючих (корекційних) освітніх технологій:

1. Артикуляційна та мімічна гімнастика;
2. Дихальна гімнастика;
3. Розвиток моторики-загальної, тонкої і артикуляційної;
4. Зорова гімнастика;
5. Психогімнастика;
6. Психокорекційні ігри;
7. Пальцева гімнастика; Пальчиковий театр; пальцева гімнастика з м'ячем;
8. Ігри на просторову активність;
9. Самомасаж, масаж олівцями, масаж рефлексогенних зон: плантарний масаж (стоп); аурикулярний масаж (вуха), масаж волосистої частини голови;
10. Кінезітерапія;
11. Тактильні і сенсорні доріжки, фізіороли, масажні м'ячі, батути, доріжки для ходьби, доріжки здоров'я;
12. Міофункціональна стимуляція для профілактики мовних і ортодонтичних порушень у дітей (міофункціональні тренажери) при формуванні неправильного прикусу у дітей;
13. М'язова релаксація; Басейни (водний і сухий);
14. Хаготерапія; Холдинг-терапія;
15. Імагопрофілактика і імагокорекція;
16. Ароматерапія; фітотерапія; Літо-терапія; пісочна терапія;
17. Бібліотерапія; Вокалотерапія; Арт-терапія; хромотерапія;
18. Сенсорна стимуляція за методом Глена Домана;
19. Логоритміка; фізкультхвилинки; Танці творчості;
20. Музична терапія, пантоміміка;
21. Ігротерапія; Казкотерапія;

22. Ігри з водою; Монтессорі-терапія;
23. Ниткографія; конструювання; Лего-терапія; Пазлотерапія;
24. Малювання: пластиліном, природним матеріалом;
25. Ліплення з глини і пластиліну, тісто-пластика;
26. Орігамі; Паперотворчість; Макраме;
27. Анімалотерапія, каністерапія, ІППО-терапія;
28. Ерготерапія; трудотерапія; самообслуговування;
29. Каліграфія;
30. Мульттерапія;
31. Мовно-рухова гімнастика та інші педагогічні здоров'язберігаючі технології [1, с. 114-115].

Розкриємо корекційну спрямованість деяких технологій з вищенаведеного списку.

Психокорекційні ігри являють собою сукупність педагогічних впливів, спрямованих на виправлення, компенсацію недоліків, відхилень в психічному і фізичному розвитку дитини.

Психогімнастика – це курс спеціальних занять (етюдів, вправ та ігор), спрямованих на розвиток і корекцію різних сторін психіки дитини: пізнавальну та емоційно-особистісну. Завданнями психогімнастики є придбання дітьми навичок ауторелаксації; навчання техніці виразних рухів; тренування в стійкості психомоторних функцій; виховання позитивних емоції і почуття; корекція поведінки за допомогою рольових ігор; позбавлення від емоційної напруги; оволодіння навичками управління емоціями [7, с. 61].

Такі прості і цікаві ігри з наслідування, як дихальна, артикуляційна і мімічна гімнастика, сприяють створенню сенсомоторного базису для розвитку вимовного боку мови.

Використання шумових циліндрів з системи М. Монтессорі сприятиме розвитку і корекції слухового сприйняття, а в подальшому і розвитку фонематичного слуху, необхідної умови правильного розвитку мови і підготовки до навчання грамоті.

Роль самомасажу, виконуваного самою дитиною, дуже значима. Самомасаж позитивно впливає на розвиток вищих психічних функцій дитини: увага, пам'ять, зорово-моторну координацію, розвиток мови, нормалізацію м'язового тонусу м'язів і підготовку руки до навчання письма.

А ігрові прийоми масажу кистей рук з використанням олівців різних за формою, товщині і характером поверхні, значно покращують тонку моторику рук, покращують графомоторні функції пальців рук. Так як моторика пальців і кистей рук знаходиться в кореляційній залежності з моторикою органів артикуляції, то можна припускати, що цей вид ігрового масажу олівцями сприятиме поліпшенню моторики органів артикуляції, що відіб'ється на поліпшенні якості вимовної сторони мови [6, с. 234].

Останнім часом активно рекомендують самомасаж кистей і пальців рук за допомогою колючих м'ячиків різного кольору і масажних пальчикових кілець «Суджок-терапія». Доречно тут згадати знаменитий вислів Сухомлинського: «розум дитини знаходиться на кінчиках її пальців».

Фізкультурні хвилинки, які можуть бути заповнені гімнастикою для очей, пальців або музичними паузами, є ефективним активним відпочинком для дітей. Застосування короткочасних хвилинок відпочинку сприяє зниженню стомлення і підвищенню розумової працездатності дітей, що дозволяє зберігати здоров'я дітей і в той же час підвищити працездатність дітей з вадами мовлення.

Музично-ритмічні заняття з дітьми сприяють підвищенню активності, розвивають почуття ритму, створюють позитивну атмосферу, необхідну для релаксації. Найкращі результати дають етюди на танці творчості [1, с. 115].

Такий вид дитячої творчості, як ниткографія, сприяє виробленню тонкої моторики пальців рук, посидючості, формуванню просторових уявлень, розвитку уяви, уточнення понять колір, величина, форма.

Пальчиковий театр – дидактична гра, яка стимулює розвиток дрібної моторики, знайомить з поняттями форма, колір, розмір. Гра розвиває просторове сприйняття справа, зліва, поруч, один за одним; розвиває уяву, пам'ять, мислення і увагу; сприяє розвитку словникового запасу і активізує мову; в значній мірі формує творчі здібності і артистичні вміння; а також сприяє подоланню комунікативних порушень. При деяких станах дітей з вадами мовлення необхідні тренінги на релаксацію.

Найпоширенішим видом корекційної роботи є пальчикова гімнастика. Рух пальців і кистей рук мають особливу розвиваючу дію. Ігри за участю рук і пальців приводять в гармонійне ставлення тіло і мозок, підтримують мозкові системи в оптимальному співвідношенні. Східні медики встановили, що масаж великого пальця підвищує функціональну активність головного мозку. Так що пальчикової гімнастика не тільки позитивно впливає на мовленнєві функції, але і на здоров'я дитини. При проведенні пальчикової гімнастики використовують основний принцип від простого вправи до більш складного. Окремі прийоми пальчикової гімнастики варіюються в залежності від індивідуальних можливостей і особливостей дітей [3, с. 218].

Релаксація – м'язове розслаблення, супроводжується зняттям психічної напруги. Досягається в результаті застосування спеціальних психофізіологічних технік. Релаксація може бути як мимовільної, так і довільної, досягнутої в результаті застосування спеціальних психофізіологічних технік.

Музикотерапія – це вплив за допомогою музики. Зміст музики, відтінки, темп і інші засоби музичного мовлення можуть бути використані для впорядкування темпу рухів, що потрібно дітям, які страждають темповими розладами мови, або дітям з проявами підвищеної рухової розгальмованості.

Хромотерапія – вплив кольору. Розроблена фахівцями певна частота подачі кольорів і їх послідовність впливають на фізіологічний психоемоційний стан, усувають напругу. Відомо, що червоний колір надає стимулюючу дію: покращує кровообіг, підвищує м'язовий тонус, надає благотворну дію на центральну нервову систему. Зелений колір надає тонізуючу дію: розслабляє, заспокійливо впливає на нервову систему. Жовтий колір має загальнозміцнюючу дію. Стимулює рух, фізичну і розумову діяльність, допомагає пасивним і млявим дітям. Блакитний колір надає релаксуючу і заспокійливу дію, відновлює загальну рівновагу, гармонізує емоційний стан. Сприяють розвитку діяльності кори головного мозку дитини з вадами мовлення [2, с. 7-8].

Стереогноз – це вища коркова функція мозку, що полягає в умінні на дотик, без зорового контролю визначати різні фігури за величиною, формою, за фактурою їх виготовлення. Для розвитку стереогнозу використовують ігри за принципом «чудовий мішок». Збирають чотири варіанти для розрізнення. Перший варіант – 3-5 фігур однакових за розміром, але різних за формою. Другий варіант – 3-5 фігур однакових за формою, але різних за розміром. Третій варіант – 3-5 фігур однакових за формою, розміром, але різні за фактурою-матеріалу їх виготовлення. Крім розвитку стереогнозу, стимулюється розвиток сенсорних еталонів, кінестетичних відчуттів і диференціювань. Надалі може служити для профілактики і корекції порушень письма і читання (дислексії і дисграфії) [2, с. 9].

Велику популярність набирає методика М. Монтессорі. Матеріали М. Монтессорі характеризуються строго певними кольорами і формами. Всі розвиваючі посібники з цієї серії сприяють розвитку у дитини координації рухів, дрібної і загальної моторики, тренують рівновагу, розвивають естетичний смак, сприяють розвитку соціалізації дітей.

Вкрай актуальна зорова гімнастика, яка використовується для поліпшення циркуляції крові і внутрішньо-очної рідини очей, для зміцнення м'язів очей, наприклад при косоокості, для поліпшення акомодації – здатності ока людини до гарної якості зору на різних відстанях.

Ігри з піском сприяють розвитку тактильної чутливості; дрібної моторики рук; координації рухів; мислення, уваги, мови, пам'яті; концентрації уваги; стабілізують емоційний стан дитини. Пісочна терапія робить благотворний вплив на зниження

психофізичного напруження, регуляцію м'язової напруги, розслаблення, розвиток тактильної чутливості, уяви, закріплення знань про сенсорні еталони, розвиток сенсорних здібностей, предметно-практичних маніпуляцій, тонкої моторики, пізнавальної та мовленнєвої активності [7, с. 63].

При навчанні дітей з вадами мовлення необхідно шукати інноваційні підходи, в зв'язку з цим можна застосовувати і Суджок-терапію. Ця система впливу стимулює біологічно активні точки (БАТ) і зони (БАЗ) на тілі дитини, відповідні всім органам і системам, розташовані на кистях рук і стопах. Вплив на точки стоп здійснюється під час ходіння по ребристих доріжках, килимках з гудзиками та ін. На корекційних заняттях відбувається стимулювання БАТ, розташованих на пальцях рук і стопах дитини, за допомогою різних пристосувань (кульки, масажні м'ячики, волоські горіхи, колючі валики).

Анімалотерапія – це метод надання психологічної та корекційно-педагогічної допомоги через взаємодію з тваринами. Доведено, що анімалотерапія, а до неї відноситься іпотерапія, дельфінотерапія, каністерапія, сприяє корекції і психічному розвитку дитини, усунення мовленнєвих порушень, вдосконалення здібностей дітей з мовленнєвими недоліками. Крім того, спостереження і заняття з тваринами допомагають дитині розслабитися, знімають психічну напруженість, активізують увагу, дають дитині відчуття свободи і радості, сприяють ігровій ініціативі, зміцненню емоційних контактів, взаєморозумінню, довірі, доброті [5, с. 176].

В останні роки набирає популярність в корекційній роботі біоенергопластика - це вид нейростимуляції. Біоенергопластика передбачає спільний, синхронний рух рук і органів артикуляції. Одним з ефективних засобів в корекційній роботі визнана логоритміка.

Логоритміка стимулює мовленнєву активність. Використовують прийоми «договори слово, звуконаслідування», читання віршів з рухом. Поєднання мови з рухом розвиває мовленнєву увагу, вміння вслухатися, розуміти інструкцію, діяти відповідно до неї. Слово в цьому випадку стає сигналом і керівництвом до дії.

Тактильні і сенсорні доріжки, фізіороми, масажні м'ячі, батут, доріжки для ходьби і бігу призначені для занять лікувальною гімнастикою та ігрових вправ. Це обладнання служить для зміцнення м'язів спини, рук, живота і ніг, формування правильної постави, ігор і відпочинку, для масажу рефлексогенних зон, покращує функціонування периферичної і центральної нервової системи (ЦНС), розвиває дрібну і велику моторику. Рекомендується для профілактики і лікування плоскостопості, стимуляції розвитку рухової сфери і для м'язової релаксації [2, с. 7-9].

Таким чином, ми розглянули всі існуючі здоров'язберігаючі (корекційні) педагогічні технології. Зацікавлені педагоги ЗДО зможуть знайти і творчо підійти до використання цих технологій, а також залучити батьків до застосування здоров'язберігаючих (корекційних) педагогічних технологій в домашніх умовах.

Література:

1. Волошина Л.А. Організація здоров'язберігаючого простору. *Дошкільне виховання.* 2014. №1. С. 114-117.

2. Євдокимова Е.С. Проектування як здоров'язберігаюча технологія в ЗДО. *Управління ЗДО*. 2018. №1. С. 7-9

3. Журавльева С. Н. Здоров'язберігаючі технології в логопедичній практиці дитячого садка. Томськ: ЦНТІ, 2015. 304 с.

4. Золотухіна І.П. До питання про педагогічне моделювання здоров'язберігаючого простору освітнього закладу. *Рада ректорів*. 2013. № 6. С. 73-76.

5. Поваляева Г. А. Использование технологии речедвигательной ритмики в коррекционной работе с детьми дошкольного возраста, имеющими речевые нарушения. *Развитие социально устойчивой инновационной среды непрерывного педагогического образования.* К.: Наука, 2011. 316 с.

6. Пятница Т. В. Справочник дошкольного логопеда. М.: Феникс, 2009. 479 с.
7. Терновська С.А., Теплякова Л. А. Створення здоров'язберігаючого освітнього середовища в дошкільному навчальному закладі. *Методист.* 2015. №4. С. 61-65.

ІНТЕРАКТИВНЕ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДНИМ ДОВКІЛЛЯМ: КОНСТРУКТИВНІ ПРАКТИКИ ЗАРУБІЖЖЯ

Ольга Макаліч
студентка 1 курсу педагогічного факультету,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д. п.х н., проф. Кічук Н.В.

Ідея інтеракції вже оцінена сучасними вченими (Л. Гулінська, О. Пометун, С. Сисоєва, Н. Шевченко та ін.), хоча сам термін «інтерактивний метод» (у сенсі взаємодіяти) був уведений в 1975 році німецьким дослідником Гансом Фріцем. Вивчення і аналіз наукових джерел доводить основні ознаки саме інтерактивності:

1) можливість отримати нові знання завдяки активній взаємодії з іншими;

2) спроможність до організованої спільної діяльності та співпраці дитячої спільноти через окрему взаємодію двох-трьох осіб.

Отже, якщо у пасивній моделі дитина виступає в ролі «об'єкта» навчання, вона повинна засвоїти й відтворити матеріал, переданий їй педагогом. До методів пасивної моделі навчання належать ті, за якими діти лише слухають і дивляться (монолог, читання, пояснення, бесіда, демонстрування й відтворювальне опитування). Діти за пасивної моделі навчання, як правило, не спілкуються між собою (це не схвалюється педагогом) і не виконують творчих завдань, вони лише виконують завдання, поставлені перед ними.

Інтерактивними називаються спеціальні методи, які забезпечують конструктивну діалогову взаємодію двох сторін освітнього процесу: суб'єктів й об'єктів навчання [3, с. 10].

Інакше кажучи, освітній процес за умови використання інтерактивних методів проходить у процесі спільної злагодженої роботи дітей та педагога, під час якої аналізуються, обговорюються та розв'язуються освітні завдання. Основна характеристика інтерактивних форм спілкування – освітній процес організовано так, що практично всі діти заохочені до пізнання, вони мають можливість розуміти й рефлексувати з приводу того, що вони знають і про що думають; створена атмосфера доброзичливості, взаємопідтримки, в якій діти не бояться висловити власну думку.

Відтак методи, форми і засоби, котрі спрямовані на збільшення комунікативної активності між учасниками спілкування, або їхньої взаємодії, у педагогіці називають інтерактивними.

Як показує педагогічний досвід, особливо ефективними є інтерактивні методи в процесі ознайомлення дітей передшкільного віку з природним середовищем. Як відомо, ознайомлення дошкільників з природою відбувається через чуттєве сприйняття та емоційні враження, на основі яких і формуються уявлення про світ природи, елементарні взаємозв'язки та взаємозалежності між явищами й об'єктами природи та людиною. Формування таких уявлень є результатом тривалого педагогічного впливу, який забезпечується різноманітними засобами, методами, технологіями, що їх використовують вихователі в роботі з дошкільниками.

Враховуючи те, що діти передшкільного віку вже мають певні уявлення та досвід спілкування з природою, а їх специфічною рисою є бурхливий емоційний відгук на явища та об'єкти навколишнього світу, беручи до уваги поєднання емоційного й раціонального у ставленні до природи в старших дошкільників, виховувати у дітей ціннісне ставлення до природи й довкілля доцільно й ефективно саме через інтерактивні форми спілкування з природним середовищем.

Вивчення конструктивного досвіду творчих вихователів ЗДО у вище окресленому ракурсі засвідчує про значний потенціал, зокрема, таких інтерактивних форм, «як робота в малих групах», «2 – 4 – всі разом», «ротаційні трійки», «рольові ігри», «асоціативний кущ», «імітаційні ігри» та ін. До того ж доведеним є й повноцінне використання ресурсності інноваційних засобів екологовиховної діяльності дошкільнят. До прикладу, проведення тематичних ранкових зустрічей «Серпень літо проводжає, а осінь зустрічає», «Як у серпні дбаємо, так і взимку маємо» (Василенко, Деренівська, 2021); екологічних дослідів («Готель для комах», «Квіткова ваза», «Ягідник», тощо), екологічних проектів «Перші кроки на екологічній стежині», занять- квестів у лісі, у морських глибинах тощо; ефективними в аспекті розвитку екологічного мислення дошкільників є організація їх діяльності, спрямована на позитивно-зацікавлене та турботливе ставлення до природного довкілля [5].

Звернемося до ідей, котрі містять досвід дошкільної освіти в зарубіжжі. Так, у більшості європейських й скандинавських країн освітній процес у ЗДО побудовано на активній комунікативній моделі виховання, в якій діти мають змогу вільно обмінюватися думками, не боячись проявляти ініціативу й допитливість, розвиваючи самостійність. Загалом зарубіжні заклади освіти, зокрема й дошкільні, давно перейшли до активної моделі навчання, що дають змогу виховувати гармонійну розвинуту особистість, розвивати креативність та лідерські якості дитини [2, с. 56].

З дітьми передшкільного віку, як у зарубіжних ЗДО, так і вітчизняних використовують різні інтерактивні форми спілкування з природою насамперед у процесі виховних занять, ігрової й пізнавальної діяльності, на екскурсіях, походах, колективних святах.

Під час інтерактивних форм спілкування з природним середовищем, дотримуючись принципу активності, кожна дитина має змогу відповісти та бути почутою, кожна відповідь враховується. Для цього педагогами використовуються інтерактивні методи: «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Ланцюжок», «Комплімент». Наприклад:

Метод «Передбачення».

Гра «Місяці говорять про себе»

– Які ви знаєте зимові місяці?

– Що ви очікуєте від кожного з них?

– Уявіть себе на місці кожного місяця і почніть розповідь, наприклад так: «Я – перший місяць зими…».

Важливими для інтерактивного спілкування дітей передшкільного віку з природним середовищем є екскурсії. На екскурсіях діти з інтересом розглядають тварин й рослини, порівнюють їх вигляд, старші дошкільники відрізняють живу і неживу природу. Під час виявлення змін, що сталися в природі, при пошуку відповідей на запитання вихователя під час екскурсії в дітей формуються знання й уявлення про взаємозв’язки в природі. Це важливо як для правильного світорозуміння дитини, так і для виховання в неї відповідального ставлення до збереження природи.

Інтерактивні метод «Мозаїка».

Робота в групах

І група – Описати звірятко, яке діти побачили на прогулянці (котик, собачка, білочка, мишка й т.д).

ІІ група – Що ви можете розповісти про цю тваринку? Яка її роль в природі?

ІІІ група – Скласти загадку про тварину.

Саморефлексія досвіду екологовиховної діяльності переконує в тому, що важливим є комплексний педагогічний вплив на розвиток відповідального ставлення до природи дітей передшкільного віку. У такий спосіб відбувається педагогічний супровід і діяльності дітей, і спілкування з однолітками. До того ж, ефективними є інтерактивні форми педагогічно спрямованого їх спілкування з природним довкіллям, що активно використовуються задля набуття дошкільниками здатності жваво, розкуто, емоційно отримувати знання про природу.

Література:

1. Василенко І., Деренівська О. Літні ранки у дружньому колі. Дошкільне виховання. 2021. № 7. С. 32-37
2. Інновації в дошкіллі. Програми, технології, проекти, ідеї, досвід: Посібник на допомогу дошкільним працівникам авт.-упор.: Л.В.Калуська, М.В.Отрощенко. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 376 с.
3. Когут О. І. Інтерактивні технології навчання. Тернопіль: Астон, 2005. 203 с.
4. Освітні технології. Навчально-методичний посібник укладач Пєхота О. М. К.: А.С.К., 2002. 255 с.
5. Петрова М. Щенячий патруль поспішає на допомогу. Дошкільне виховання. 2020. № 2. С. 20-22
6. Половіна О.А. Пізнавальні прогулянки з дошкільниками. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2017. № 6. С. 25-34.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Тетяна Маламен
студентка 3 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Мірошниченко О.В.

Сучасна українська система освіти не вперше в ході своєї докорінної реформації та оптимізації. Концепція Нової української школи та нового Закону про освіту визначає ключові етапи повної реформи освітньої сфери, яка стартувала саме із початкової освіти.

Тепер, як і раніше під час запровадження попередніх освітніх реформ, зміни в усій системі починаються саме із початкової школи і вчителі-«початківці» найпершими потрапляють під удар новітніх вимог, викликів та змін [5, с. 2].

Чого ж очікувати вчителям початкових класів у контексті можливостей застосування вчителями передових педагогічних ідей, інноваційних технологій та методик навчання в початковій освіті? Перш аніж відповісти на це питання, окреслимо ключові аспекти діяльності вчителів-початківців у світлі вимог та рекомендацій Нової української школи [5, с. 2].

Знання, що отримує дитина у школі, мають сприяти розумовому розвиткові учня - такий принцип був описаний іще Сухомлинським. Завданням навчання не є лише накопичення обсягу знань.

Головне – слід настільки спрямувати діяльність дитини, щоб вона сприяла розвитку міркування та пам’яті, самостійному здобуттю знань.

Повноцінна математична підготовка учнів загальноосвітньої школи є необхідною умовою науково-технічного і соціального прогресу суспільства; від її якості безпосередньо залежать прискорення, науково-технічний, виробничий та економічний потенціал нашої країни [1, с. 8].

1. Гра «Телепрограма. Прогноз погоди»

– Діти,хто у нас сьогодні ведучий телебачення на каналі прогноз погоди? – Будь ласка, Настя виходь до дошки. Ми всі уважно слухаємо твоє повідомлення...

(Повідомлення: сьогодні – 11 грудня, в східній частині України в ....області, селищі .....температура повітря –...,стан неба – ...,–...,вітер –...,опади –...).

– Дякуємо наша телеведуча за повідомлення ,можеш зайняти своє місце.

Дидактичні гри слід широко використовувати як навчання, виховання та розвитку учнів. У кожній грі розвиває увагу, сприйняття, інтелект. Сучасна дидактика, що має справу з ігровими формами навчання у класі, бачить у них можливість ефективної взаємодії між

учителем та учнями, продуктивну форму їх спілкування з властивими їм елементами змагання, непідробною цікавістю.

Під час гри у школярів виробляється звичка до концентрації, самостійного мислення, розвитку уваги. Діти, захоплені грою, не відчувають, що вони навчаються.

Дидактична гра у класі – це самоціль, а засіб викладання і навчання. Термін «дидактична гра» підкреслює її педагогічну спрямованість та універсальність застосування.

2. Дидактична гра «Що це?»

– В кожного з вас на парті знаходиться малюнок на якому зображена якась рослина. Роздивіться уважно ці рослини ,і подумайте до якої групи вони належать. Роздивились? Підніміть будь ласка вгору малюночки із зображенням дерева. Молодці! (Якщо хтось з дітей показав неправильно-запитую, а чому він так вирішив. Давай пригадаємо чим відрізняється дерево від інших росли? Так з усіма групами). А тепер підніміть вгору малюнки з зображенням кущів. Молодці! А тепер підніміть малюнки з зображенням трав'янистих рослин. Молодці ! Добре справились з цим завданням [7, с. 20].

На уроці гра поступово і непомітно переходить у серйозну, плідну роботу. Відповідно до вимог програми варто в доступній формі доносити до свідомості дитини необхідний теоретичний матеріал. Цікаві порівняння та малюнки допомагають дітям, оскільки при цьому запускаються різні характеристики їх сприйняття: порівнюючи один предмет (або поняття) з іншим, ми краще розуміємо (засвоюємо) його. У народі кажуть, що «краще один раз побачити, ніж багато разів почути», а це означає, що зорова пам'ять ефективніша за інші її види. Наприклад, при вивченні іменників доцільно використовувати цікаві малюнки-будиночки, в яких живуть іменники, народження, звуки, слова [4, с. 28].

Дітям молодшого шкільного віку легше запам'ятовувати інформацію, якщо вона подана у віршованій формі.

Складні випадки написання іменників і прикметників дітям легше запам'ятати через цікаву казку вчителя.

3. Гра «Лото назв».

На картках написано по декілька слів, що означають назви предметів. Учитель розкриває зміст певного слова, а учні повинні знайти його на картках і закрити.

Для гри можна використовувати такі слова (іменник): акваріум, метро, верблюд, гербарій, театр, вогнище, компас, ліщина.

Для вчителя: 1. Скляний ящик з водою для риб. (Акваріум). 2. Жуйна тварина з одним чи двома горбами. (Верблюд). 3. Колекція засушених рослин. (Гербарій). 4. Приміщення, де відбуваються вистави. (Театр). 5. Купа дров або хмизу, які горять. (Вогнище). 6. Прилад для визначання сторін світу. (Компас). 7. Лісовий чагарник, на кущах якого ростуть горішки. (Ліщина). 8. Підземна міська залізниця. (Метро).

Виграє той, хто першим закриє усі назви на своїй картці [6, с. 8].

Отже, вчителю важливо застосовувати такі методичні прийоми, які б збуджували думку школярів, підводили їх до самостійних пошуків, висновків та узагальнень. Сучасна школа має озброїти учнів не лише знаннями, вміннями і навичками, а й методами творчої розумової і практичної діяльності.

Цілком природно, що саме в грі слід шукати приховані можливості для успішного засвоєння учнями математичних ідей, понять, формування необхідних умінь і навичок. Дидактичні ігри дають змогу індивідуалізувати роботу на уроці, давати завдання, посильні кожному учню, максимально розвиваючи їх здібності [2, с. 48].

Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їх пізнавальні здібності, виховує їх особистість. Ігри та ігрові прийоми мають особливе значення у навчально-виховному процесі учнів першого класу, оскільки становлення та розвиток їхньої навчальної діяльності відбувається в період ще слабких вольових процесів: уваги, сприйняття, пам'яті тощо. Деякі програмні матеріали вимагають від дитини значної волі та багаторазового відпрацювання різноманітних варіантів вправ для її засвоєння. Саме тоді гра, не допускаючи перевантаження дитячої психіки, допомагає досягти виховної мети набагато швидше будь-якого педагогічного засобу. Гра дозволяє вчителю оволодіти

розумовими здібностями та їх розвитком; формувати ціннісні риси особистості та стосунки дітей у доступній та привабливій для них формі.

Доречність використання гри на окремих етапах уроку залежить від рівня, знань, умінь і навичок вихованців та складності завдань, які перед ними стоять. Гра допомагає учням, коли це важко, коли необхідно створити додаткові емоційні підґрунтя для навчання, допомагає опосередковано впливати на хід і результати їхньої діяльності [3, с. 42].

Метою ігор є формування в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Необхідні знання, навички та вміння учень отримає, лише якщо проявити до них інтерес і якщо вчитель зможе залучити учнів.

Вибираючи гру, вчитель повинен мати на увазі, що процес створення гри має кілька станів:

- ✓ вибір теми;
- ✓ визначення цілей і завдань;
- ✓ підготовка та проведення гри (інформування учнів про тему гри, підготовка показів, проведення гри, підбиття підсумків).

Успіх гри залежить від дотримання вимог:

- ➢ ігри повинні відповідати навчальній програмі;
- ➢ ігрові завдання повинні бути не надто легкими, але й не надто важкими;
- ➢ відповідність гри віковим особливостям вихованців;
- ➢ різноманітні ігри;
- ➢ участь усіх учнів класу [1, с. 9].

Отже, саме в грі слід шукати приховані можливості для успішного засвоєння учнями навчальних ідей, понять, формування необхідних умінь і навичок. Граючи, діти вчитимуться лічити, обчислювати, розв'язувати задачі, конструювати, порівнювати, узагальнювати, класифікувати, робити самостійні висновки, обґрунтовувати їх.

Література:

1. Андруховець П. Ігрова педагогіка. *Завуч.* 2018. No 1 (187). С. 6-16.

2. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання. *Рідна школа*. 2020. No 10. С. 46-48.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Початкова школа*. 2001. No 1. С. 42.

4. Дидактичні ігри з математики. Методичний банк. *Початкове навчання*. 2006. No 31(107). С. 28.

5. Дон О. Дидактичні ігри в навчально-виховному процесі. *Шкільний світ*. 2016. No 35 (115). С. 2.

6. Жданов Д. Дидактичні можливості інтелектуальних ігор. *Завуч*. 2007. No 7 (301). Наша вкладка. С. 1-14.

7. Крутій В.А. Місце дидактичної гри на уроках в початкових класах. *Наука і освіта*. 2001. No 2-3. С. 19-22.

МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ ФАХІВЦІВ І БАТЬКІВ ПРИ КОРЕКЦІЇ МОВНИХ ПОРУШЕНЬ

Альона Маринюк
студентка 4 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. п. н., доц. Мондич О. В.

Сучасні запити суспільства до професійної підготовки майбутніх логопедів підтверджують гостроту вивчення проблеми включеності батьків в процес спільної логопедичної роботи з дошкільнятами і готовності батьків до активної участі в усуненні проблем порушень мовлення дітей, які сприяли б найбільш дієвому використанню набутих знань логопедами і підвищували б їх професійну компетентність [1, с. 57].

Професійна підготовка майбутніх логопедів до роботи з батьками – це процес освоєння навчання системи професійних логопедичних знань; виховання найважливіших психологічних і педагогічних умінь (аналітико-діагностичних, рефлексивних, конструктивно-організаційних, прогностичних, комунікативних); становлення таких основних професійних і особистісних якостей, як емоційна стійкість, емпатія (співпереживання), і виховання на цій основі професійних ціннісних орієнтацій [2, с. 64].

Формування професійної готовності майбутніх логопедів до роботи з батьками обумовлюється наступними ідеями: сучасне співтовариство відчуває потребу в переході від масових форм роботи з батьками до індивідуальних і групових; сучасні батьки – рівноправні учасники процесу мовленнєвого розвитку дитини на всіх її вікових етапах; необхідна побудова логопедичної роботи з сім'єю на основі співпраці та діалогу [4, с. 78].

Мета даної статті: на основі даних дослідження модель взаємодії фахівців і батьків при корекції мовних порушень розглянути шляхи і форми готовності до спільної роботи батьків з логопедом.

Виховання мови дошкільника є одним з важливих завдань його всебічного розвитку, відповідальність за виконання якої несуть і батьки, і фахівці. З кожним роком число дітей з порушеннями мови зростає. Сьогодні в середньому кожна четверта дитина дошкільного віку страждає затримкою мовного розвитку або порушенням мови. В даний час зростання числа дітей з порушеннями мови пояснюється соціально-культурними умовами, в яких ростуть діти, незалежно від рівня освіти батьків або їх приналежності до соціальних верств. Однією з причин відставання в мовному розвитку дітей є недостатнє спілкування батьків зі своїми дітьми. Для багатьох дітей головним джерелом інформації стає телевізор. Мовчазний стан членів сім'ї в повсякденному житті і постійний перегляд телевізора обертається сумними наслідками для оволодіння мовою дитиною.

Мова служить засобом спілкування людей один з одним. Найважливіше місце в процесі її становлення належить сімейному вихованню. На думку більшості батьків, розвиток дитячого мовлення починається в той пам'ятний день і годину, коли малюк вимовив перші головні слова: мама і тато. А насправді набагато раніше, адже це тривалий і складний процес. З самого народження дитина починає сприймати звуки, слова і запам'ятовує їх. Дитина, імітуючи мову старших при безпосередньому спілкуванні з ними, опановує промовою; для того щоб навчитися правильно говорити, вона повинна перш за все чути правильну мову дорослих. Якщо дорослі не стежать за своєю мовою, то до дитини багато слів долітають в спотвореному вигляді. Особливо чітко потрібно вимовляти незнайомі, нові для дитини і довгі слова. Біда багатьох нинішніх батьків – це слабкі педагогічні знання і небажання розібратися в складному світі розвитку особистості дитини, що призводить до ще більших проблем, відставляють свій слід не тільки на розвитку особистості, але і на становленні мови дитини. Особливості розвитку дитини з порушеннями мови обумовлюються її становищем в сім'ї. Правильна організація сімейного виховання дозволяє побудувати адекватні психолого-педагогічні обставини для подолання недосконалостей мови [1, с. 60].

Сім'ям, в яких є діти з проблемами мовного розвитку, притаманні як загальні риси дитячо-батьківських взаємин, так і специфічні, пов'язані з розвитком мови у дитини. В цілому для батьків, що мають дитину з порушенням мови, характерні наступні типи поведінки у взаєминах з дитиною:

- батьки втрачені;
- батьки скаржаться на стан дитини з проблемами в мовному розвитку або відкидають його;
- батьки шукають шляхи вирішення проблем [5, с. 145].

Завдання логопеда – збільшити рівень сформованості включеності і готовності батьків до участі в логопедичній роботі в подоланні мовних порушень.

В. І. Гарбузов виділив три типи невірного виховання, що практикуються батьками:

1. Виховання за типом *А* (неприйняття, емоційне відкидання) – неприйняття індивідуальних особливостей дитини. Жорсткий контроль може поєднуватися з повним потуранням, з байдужістю до розпорядку життя дитини.

2. Виховання за типом *Б* (гіперсоціалізація) виникає на ґрунті уявного ставлення до здоров'я дитини, здібностям, її успіхам у навчанні, соціальному статусу дитини серед ровесників. Виявляється в прагненні особисто вирішувати її проблеми, надмірній опіці, хворобливому сприйнятті її невдач. Діти ростуть пасивними, несамостійними, невпевненими в собі, діють по установці «краще промовчати, ніж сказати».

3. Виховання за типом *В* (егоцентричне) – «маленький», «єдиний», «кумир сім'ї», «сенс життя» – культивування уваги всіх членів сім'ї на цій дитині, іноді на шкоду іншим дітям або членам сім'ї. Батьки можуть вимагати від дитини говорити правильно, писати без помилок, не враховуючи її психофізичні особливості, наявність у дитини реальних труднощів мовного розвитку. До дитини пред'являються завищені вимоги, що не відповідають її реальним можливостям. Такий тип виховання призводить до дезорієнтації дитини, формування у неї невротичних реакцій [4, с. 90].

Прийняття і любов викликають в дитині почуття безпеки і сприяють нормальному розвитку особистості, а явне відкидання викликає у дітей затримку мовного розвитку і соціальних навичок, веде до агресивності і емоційного недорозвинення.

На думку Е. М. Мастюкової, для сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями мови, важливою є така функція, як корекційно-розвиваюча, що включає в себе створення умов, сприятливих для загального і мовного розвитку дошкільника; проведення цілеспрямованої і систематичної роботи з мовного розвитку і корекції недоліків у цьому розвитку згідно з рекомендаціями фахівців. На сьогоднішній день кількість дітей з мовними порушеннями постійно зростає, з'являється все менше малюків, мова яких розвивається без особливих відхилень від норми. Причинами мовних дефектів у дошкільнят можуть бути не тільки екологічні, біологічні та економічні фактори, а й педагогічна занедбаність дитини, неувага з боку її сім'ї. При нестачі часу багатьом батькам легше делегувати відповідальність фахівця, ніж займатися самостійно і співпрацювати з педагогом. Цей факт обумовлює необхідність організації педагогічної освіченості батьків, включення їх в корекційно-логопедичний процес [7, с. 105].

Тому, наявність неправильних типів сімейного виховання є одним з факторів ризику мовних порушень у дітей. Основна мета вчителя логопеда в роботі з батьками, які мають дітей з порушеннями мови, – оптимізація і корекція дитячо-батьківських відносин. Головні завдання:

Перша –надати кваліфіковану допомогу батькам,

1. Друга – допомогти дорослим, які знаходяться поруч з дитиною, побудувати комфортне для її розвитку сімейне середовище,

2. Третя – створити умови для ініціативної участі батьків у вихованні та навчанні мовлення дитини,

3. Четверта – формувати адекватні відносини між дорослими та їхніми дітьми.

Логопед може допомогти батькам розібратися в проблемах, пов'язаних з вимовою мови. Для цього відводиться велика кількість часу для роботи з батьками, переконання їх в необхідності співпраці. Значно підвищити ефективність корекційно-логопедичного процесу дозволяє усвідомлене включення батьків в спільну з логопедом діяльність [6, с. 109]. Постійний зв'язок з батьками може виконуватися за допомогою індивідуальної, колективної, наочної форм роботи. До такої форми, як колективна, відносять семінари, консультації. Актуальні теми для консультацій, які можуть запропонувати зацікавленим батькам:

- Артикуляційна гімнастика (багато батьків не знають, що це таке і як нею користуватися в домашніх умовах. Учитель-логопед може пояснити, як артикуляційна гімнастика впливає на розвиток мови, показати прості прийоми).

- Розвиток дрібної моторики рук (мало хто розуміє взаємозв'язок між мовою і розвитком дрібної моторики. Це необхідно пояснити батькам, дати вправи на будинок для розвитку моторної сфери).
- Як стежити за автоматизацією звуку в домашніх умовах (розповісти про автоматизацію і як її правильно проводити).
- Як навчити дитину читати.
- Звуко-буквенний аналіз.

До індивідуальної форми роботи відноситься анкетування. За допомогою анкетування можна дізнатися склад сім'ї, особливості сімейного виховання. Важливий для педагогів питання, спрямований на виявлення потреби батьків в педагогічних знаннях, наприклад: «з яких питань в навчанні дитини ви хотіли б отримати рекомендацію логопеда?»

Однією з форм взаємодії логопеда з батьками є зошит, в якій виконуються домашні завдання. Зошит заповнюється логопедом, щоб заняття в сім'ї проводилися систематично і не на шкоду здоров'ю дитини. Залежно від тяжкості порушення мови завдання в зошиті даються не тільки по звуковимови, а й з формування словника, граматичних умінь, навичок на розвиток уваги і пам'яті. Також даються різні ігри на розвиток дрібної моторики, на вивчення букв і звуків, на поповнення словникового запасу.

Велику користь може принести «вивчення скоромовок». Роль скоромовок в процесі навчання виділяв А. І. Максаков. На його думку, скоромовки-дивовижний жанр фольклору, створений народною мудрістю. Потрібно розуміти, що без належного контролю батьків ефекту від корекційного процесу не буде. Також батьки повинні стежити за правильністю власної мови, адже вони приклад для дитини. Особливий ефект у розвитку можуть принести розмови про культуру мови, сімейне читання «на ніч» [7, с. 105].

У всесвітній декларації про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей говориться: «Діти світу невинні, вразливі і залежні. Вони також допитливі, енергійні і сповнені надій. Їх час має бути часом радості і миру, ігор, навчання і зростання. Їх майбутнє має ґрунтуватися на гармонії і співпраці...» на співпраці і гармонії повинні будувати свої відносини і дорослі люди-батьки і педагоги, несучи перед дітьми моральну, людську і громадянську відповідальність.

У роботу логопеда входить грамотна побудова з сім'єю дитини взаємодоповнюючих відносин, включення батьків в корекційно-логопедичний процес, переконання їх у необхідності співпраці [7, с. 106].

Існує безліч форм взаємодії логопеда з сім'єю, але тільки систематизована програма психолого-педагогічного супроводу допоможе включити близьких дитини в спільний корекційний процес з фахівцем [6, с. 109]. Для того щоб вибудувати власну програму роботи з батьками, необхідно з'ясувати причини небажання батьків співпрацювати з логопедом. Виникає проблема саме від небажання спільної роботи і нестачі часу у батьків? Причини можуть бути не тільки в близьких дитини, але і в некомпетентності фахівця, у відсутності мотивації до спільної діяльності для досягнення спільної мети – корекції мовного порушення у дитини. Саме тому логопеду необхідно бути активним в даному питанні, вибудовувати з сім'єю заходи, завдяки яким батьки стануть не простими глядачами, а учасниками корекційно-логопедичного процесу [1, с. 58].

Дуже важливо, щоб фахівець доніс до батьків факт: він є тільки посередником в загальній системі допомоги дошкільнику, що має мовні порушення, в яку включена і сім'я дитини.

Логопед допомагає виховувати батькам свою дитину, а не бере на себе всю відповідальність по вихованню і розвитку дошкільника. Саме спільні зусилля логопеда і батьків зможуть вплинути якісно на мовний розвиток дитини. Існує безліч заходів щодо взаємодії логопеда з сім'єю. Фахівці, що вивчають дане питання (Е.М. Мастюкова, Т.Б. Філічева, Г. В. Чиркіна), стверджують, що тісна взаємодія з батьками може здійснюватися за допомогою колективної, індивідуальної, наочної, а також нетрадиційної

форм роботи. За допомогою даних форм взаємодії можна встановити не тільки взаємодоповнюючі відносини з батьками, а й створити і розширити коло спільних інтересів, підвищити педагогічну компетентність батьків в питаннях логопедії, навчити батьків логопедичним прийомам [3, с. 67].

У логопедичній роботі виділяється три найефективніших заходи, на думку фахівців: семінари-практикуми, логопедичні клуби, спільні логопедичні дитячі свята. Дані заходи відносяться до колективних форм роботи і вносять свій внесок у створення взаємодоповнюючих відносин між логопедом і сім'єю дошкільника, що має мовні порушення.

Семінари-практикуми. Спрямовані на навчання батьків прийомам логопедичної допомоги дітям. Це різні види продуктивної роботи, яку логопед проводить на заняттях з дошкільнятами. Цьому необхідно навчити близьких дитини для грамотного виконання логопедичних завдань вдома. До видів продуктивної діяльності належить виконання артикуляційної та пальчикової гімнастики, формування звуковимови, розвиток зв'язного мовлення тощо [3, с. 68].

Спільні дитячі логопедичні свята, які спрямовані саме на взаємодію батьків зі своїми дітьми. В ході всіляких ігор і конкурсів діти можуть продемонструвати своїм батькам успіхи, а батьки, в свою чергу, оцінити корекційно-логопедичний процес.

Батьківський (логопедичний) клуб як нова форма співпраці між сім'єю дошкільника, що має мовні порушення, і логопеда. Його мета – надання теоретичної та практичної допомоги батькам з питань розвитку мовлення дітей. Клуб є додатковим компонентом корекційно-розвиваючого процесу, де близькі дитини можуть підвищити свій рівень в питаннях виховання і розвитку своїх дітей. Тематика засідань зачіпає дітей і їх мовні проблеми. Дана форма роботи цікава тим, що тематика для зустрічі в клубі може варіюватися в залежності від проблеми і запитів батьків. Завдання фахівця полягає в тому, щоб допомогти батькам зрозуміти свою роль в процесі корекційно-логопедичної роботи дитини, вибрати правильний напрямок її навчання, озброїтися певними знаннями і вміннями, методами і прийомами подолання мовних порушень у дошкільника [2, с. 65].

Таким чином, які б форми роботи не вибрав для себе логопед, головне в корекційній-логопедичній роботі – не налякати батьків, показати їм значимість логопедичної роботи і закликати до активної співпраці. На основі теоретичного аналізу і діагностичного дослідження розглянуто шляхи та форми логопедичної роботи з батьками. Описана послідовний, безперервній зв'язок логопеда з батьками, який здійснюється за допомогою індивідуальної, колективної, наочної форм логопедичної роботи.

Література:

1. Бабіна Е.С. Партнерство ДНЗ і сім'ї в логопедичній роботі. *Логопед*. 2005. № 5. С. 57-60.

2. Бачина О. В., Самородова Л. Н. Взаємодія логопеда і сім'ї дитини з недоліками мови. М.: Сфера, 2009. С. 64-87.

3. Вакуленко Л. С. Організація взаємодії вчителя-логопеда і сім'ї. К.: Дитинство-Прес, 2016. С. 67-160.

4. Гарбузов В.І. Виховання дитини в сім'ї: поради психотерапевта. К.:КАРО, 2015. 296 с.

5. Грибукова О.Г. Формування професійно-особистісної готовності майбутніх дефектологів до роботи з проблемними дітьми як цілісний педагогічний процес. *Освіта, наука, інновації: внесок молодих дослідників*. К., 2016. С. 145-147.

6. Максаков А. М. Чи правильно говорить ваша дитина? К.: Просвіта, 2008. С. 109-159.

7. Мастюкова Е.М., Московкіна А. Г. Вони чекають нашої допомоги. М., 2011. С. 105-116.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ (ЗА ТИПОВИМИ ОСВІТНІМИ ПРОГРАМАМИ АКАДЕМІКА О.Я.САВЧЕНКО)

Тетяна Мітєва
аспірантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д.п.н., проф. Біла О.О.

Реформування системи вітчизняної освіти відбувається у контексті норм і фундаментальних положень Закону України «Про освіту» (2017), методологічних засад, закладених у Концепції Нової української школи. Зокрема, у зазначених документах виокремлено низку стрижневих шляхів щодо модернізаії дидактичного процесу в початковій школі у ракурсі ускладнення змісту освіти, а саме: упровадження різних форм здобуття початкової освіти або їх поєднання (інституційної й індивідуальної форм; очної, заочної, дистанційної, мережевої, екстернатної, сімейної тощо); формування ключових компетентностей, передбачених у Державному стандарті початкової освіти (2018); урізноманітнення й методичне забезпечення освітніх програм для закладів початкової освіти в контексті формування в учнів цілісної картини світу на засадах інтеграції змісту освітніх галузей.

Новий Державний стандарт початкової освіти виступає дієвим регламентом свободи педагогічних спільнот у виборі шляхів навчання, виховання і розвитку молодших школярів. Він відкриває низку можливостей для вибору та створення вчителями власного навчального забезпечення освітнього процесу. Зокрема, серед оновлених вимог, що доповнені відповідними показниками, згідно пріоритетів нового Державного стандарту зафіксовано наступні:

- реалізація інтеграції;
- дослідницькі знання до формування умінь;
- створення знань, а не їх відтворення;
- організація пошуку інформації з різних джерел;
- розвиток критичного мислення, творчості тощо.

Слід наголосити, що в Законі України «Про освіту» ідеться й про те, що початкова освіта відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій. Її метою є формування основи для самореалізації молодшого школяра, створення умов для самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу особистості дитини.

Початкова освіта учнів молодшого шкільного віку відбувається в два етапи – 1–2 та 3–4 класи. У кожному з циклів враховуються вікові особливості розвитку та потреб дітей і надаються можливості щодо подолання низки розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти.

Типові програми початкової освіти базуються на наступних дидактичних принципах:

- принцип дитиноцентрованості і природовідповідності;
- принцип узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- принцип науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- принцип наступності і перспективності навчання;
- принцип взаємозв’язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- принцип достатності засвоєння предметних компетентностей;
- принцип забезпечення творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- принцип індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Маємо зазначити, що перевантаження учнів не повинно бути викликано організацію освітнього процесу, а саме освітній процес має забезпечити сприятливі умови здобуття освіти, які будуть нешкідливі для здоров'я майбутньої нації.

В науковому світі поняття «інтеграція» – це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації. За визначенням С. Гончаренка інтеграція – це «процес, який передбачає взаємопроникнення різних частин попереднього цілого, що супроводжується ускладненням, зміцненням зв'язків, що існують між ними, і обов'язковим створенням нових зв'язків» [2, с. 18]. Такий процес веде до утворення нової цілісності.

У наукових дослідженнях сучасних учених (М. Вашуленка, Н. Кічук, О. Савченко та ін.) наголошується на тому, що успішне впровадження в початковій школі продуктивної моделі особистісно зорієнтованої освіти базується на введені широкого різноманіття уроків із внутрішньо-предметною та міжпредметною інтеграцією змісту. Як доводять науковці та вчителі-практики, саме в умовах інтегрованих уроків в учнів значно підвищується пізнавальний інтерес і мотивація до навчальної діяльності та зміцнюється психічне і фізичне здоров'я молодших школярів.

Аспект міжпредметної інтеграції є однією з умов успішних змін в початковій освіті, яка викликала з одного боку – скорочення переліку предметів, які орієнтовані на формування основних компетентностей учнів, а з іншого боку – стала можливістю враховувати здібності і потреби учнів.

Одним з таких прикладів став інтегрований курс «Я досліджую світ»(тижневе навантаження 3 год. (2 кл)), якій об'єднав у собі зміст наступних освітніх галузей: громадянської та історичної, природничої та технологічної, соціальної та здоров'язбережувальної.

У типовій освітній програмі з інтегрованого курсу для 2-го класу виокремлюється значущість особистісного підходу до молодшого школяра на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду. Такий досвід охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, світоглядних орієнтацій, формування інформатичної, технологічної й інших ключових компетентностей, що характеризують здатність учнів розв'язувати практичні (прикладні) задачі.

Компетентнісний підхід – це ключова ознака презентації змісту, процесу і результатів навчання учнів у рамках інтегрованого курсу. За таким підходом передбачається не лише введення достатнього обсягу інформації про об'єкт пізнання, його якість, але й забезпечення дослідницької активності учнів у вияві причино-наслідкових зв'язків; надання переваги знанням, що можна здобути самостійно, застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях.

Навчання у 2-му класі базується на результатах отриманих у 1-ому класі. Опрацювання програмового змісту ґрунтується на частково-пошуковому методі навчання, який спрямований на вироблення уміння розкривати причинно-наслідкові зв'язки у природі.

Особливе місце у процесі створення інтегрованого курсу займають творчі завдання, які передбачають застосування знань у незнайомій ситуації (включають вправи з елементами пошукової й дослідницької діяльності). Також учителям необхідно застосовувати такі завдання, що спрямовані на формування навичок самостійної роботи учнів з інформацією, засвоєння норм етичного, естетичного, морального ставлення людини до природи.

Основа навчання - діяльнісний підхід (є цілеспрямованою системою націленою на результат, який може бути досягнутий тільки у тому випадку, коли буде зворотній зв'язок). Він вводиться для того, щоб змістити акценти в освіті на активну діяльність. Тому при викладанні цього курсу перевага надається практичним роботам, демонстраційним і лабораторним дослідам, спостереженням в природі, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань тощо.

Практико-орієнтовані проєкти передбачають вирішення низки дидактичних завдань, а саме: вивчення природи рідного краю, проблем, пов'язаних зі збереженням довкілля тощо. Вони значно підсилюють у молодших школярів емоційно-ціннісне ставлення до природи.

Інформаційні проєкти – це створення розповідей в самій різноманітній формі (усній, письмовій, презентаційній тощо), що формують у школярів способи самоорганізації навчальної діяльності, вміння роботи з інформацією (пошук необхідної інформації в довідкових виданнях, в тому числі на електронних носіях, у мережі Internet), комунікативні та комунікаційні уміння та навички.

О.Я. Савченко рекомендує залучати учнів 2-го класу і до участі у творчих проєктах. Вони створюють умови для розкриття потенціалу молодших школярів. За результатами творчого проєкту найчастіше діти отримують проєктний продукт (у вигляді малюнка, газети, екологічного знака, плаката, збірки, колективного колажа, відеофільму тощо).

Проєктну діяльність необхідно спрямовувати не стільки на поглиблення знань учнів з певного питання, скільки на набуття досвіду самостійного виконання завдань, уміння формулювати задачі і ставити запитання, працювати в команді, знаходити нестандартні і оригінальні рішення проблеми, розкрити свій індивідуальний потенціал, проявити творчість.

Також у 2-ому класі значну увагу приділяють дослідницькому методу навчання, який передбачає організацію процесу отримання нових знань. Уміння проводити самостійні дослідження, осягнення істини легко прищеплюються і переносяться в подальшому на всі види діяльності, якщо вчитель створює для цього певні умови.

Отже, принципова відмінність дослідження від проєктування полягає в тому, що дослідження не передбачає створення будь-якого заздалегідь спланованого об'єкта. Дослідження – це процес пошуку невідомого, нових знань, а проєктування – вирішення певного, чітко усвідомленого завдання через створення нового проєктного продукту.

Однією із поширених дидактичних форм роботи у 2 класі є екскурсія, що проводиться за календарним принципом (тобто, до кожної пори року). Зміст таких екскурсій має безпосередній зв'язок із вивченим на попередніх уроках матеріалом, або може бути з випереджувальним контекстом. Екскурсія в природу є однією з доступних форм роботи з молодшими школярами з краєзнавства, у ході якої учні знайомляться з тілами і явищами природи в межах свого району, села, міста.

Уроки-екскурсії мають іншу структуру, ніж уроки в умовах шкільного класу. Вони включають певні завдання для кожного з етапів уроку. Перед проведенням екскурсії вчителі складають список (чого?) і добирають необхідне обладнання; визначають місце, час проведення екскурсії, її маршрут; систематизують тематичний дидактичний ресурс (загадки, вікторини, вірші, ігровий матеріал тощо); складають інструктаж для всіх учасників екскурсії. Самостійна робота учнів під час екскурсії супроводжується коментарями вчителя. Важливим етапом уроку-екскурсії є звітування дітей про виконану проєктну роботу, демонстрація зібраного матеріалу. Завершується екскурсія заключною бесідою та підведенням підсумків.

Слід зауважити, що організація проєктної діяльності молодших школярів на інтегрованих уроках при невмілому поєднанні елементів навчальної програми в початковій школі може погано позначитися на якості освіти. «Радикальна» інтеграція – «усього з усім», як правило, призводить до втрати основних вимог щодо функціональної грамотності учнів.

Таким чином, у процесі реалізації проєктної діяльності молодших школярів під час введення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» слід враховувати вже набутий педагогами досвід інтегрування та розуміння того, що найвищими механізмом інтеграції є інтеграція стратегій пізнання.

Література:

1. Гончаренко С. Загальнотеоретичні аспекти інтеграції природничо-наукових і методичних знань учнів. *Шлях освіти*. 1997. № 1. С. 18.

2. Закон України про освіту http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
3. Ільченко В.Р. Інтеграція змісту освіти та сучасні проблеми загальноосвітньої школи. *Імідж сучасного педагога*. 2002. №2 (21).
4. Концепція НУШ: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf
5. Концепція початкової освіти / О.Я.Савченко, Н.М.Бібік, В.О.Мартиненко та ін. *Початкова школа*. 2016. № 6. С. 1-4.
6. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. 1 – 2 класи. К.: Т.Д. «Освіта-Центр+», 2018. 240 с.

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ СПЕЦІАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОЇ РЕКРЕАЦІЙОЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАННОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Денис Момот
магістрант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Максимчук Б.А.

Здоров'я людини є соціально значущим феноменом, за рівнем та станом якого судять про благополуччя суспільства. Чим вищий рівень культури здоров'я всього суспільства, тим вищий рівень культури здорового життя кожної людини.

Функціонування людського організму відбувається за законами саморегуляції, коли на нього впливають багато зовнішніх чинників. Деякі з них можуть негативно впливати. До таких негативним факторам відносять: порушення гігієнічних вимог режиму дня, дієти, навчально-виховного процесу; недоліки калорійності харчування; несприятливі чинники довкілля; погані звички; загострення несприятливої спадковості; низький рівень медичного обслуговування, недостатня інформованність в напрямку оздоровчої реабілітації та рекреації [1, с. 689-691].

Сучасне суспільство неможливо уявити системи освіти, що розвивається день у день. Вже сьогодні держава визначає стратегію та тактику розвитку та вдосконалення освіти на період до 2030 року, тому педагогічна спільнота активно впроваджує в освітню практику інтерактивні технології. Ідея технологій інтерактивного навчання виникла у середині 1990-х років. Це явище пов'язане з появою першого веб-браузера та початком стрімкого розвитку мережі Інтернет, тому деякі фахівці трактують інтерактивну технологію як навчання з використанням комп'ютерних мереж та ресурсів Інтернету [6, с. 204-229].

Головною метою навчальний процесу, в основі якого лежить інтерактивне навчання, є те, що в процесі такого навчання практично всі діти виявляються залученими до процесу пізнання, у них є можливість розуміти і рефлексувати стосовно того, що вони знають і думають. В процесі освоєння навчального матеріалу, діти здійснюють спільну діяльність, це означає, що кожен робить свій внесок у роботу, відбувається обмін знаннями,вмінням та досвідом, тобто відбувається комплексне навчання з опорою на життєвий досвід учнів . Причому навчання відбувається у доброзичливій обстановці та за взаємній підтримкці один одного.

Отже, інтерактивне навчання – це освоєння реальних життєвих ситуацій, за допомогою взаємодії з оточуючими, спрямоване на вироблення вмінь, необхідні поліпшення якості самого життя.

Інтерактивні методи навчання активно включаються до навчального процес і їх досить великою кількістю, що дозволяє їх класифікувати. Інтерактивні методи навчання класифікують в такі методи [2, с. 10]:

1. Метод створення сприятливої атмосфери, організації комунікації. Метод організується педагогом для оперативного включення до роботи кожного учня, що сприяє самоактуалізації кожного з учнів.

2. Метод організації смислотворчості. Метод сприяє створення нового змісту процесу навчання, на основі якого учнями створюються індивідуальні сенси про вивчені явища і процесах, потім йде активний обмін змістами учнів.

3. Метод організації обміну діяльностями. Цей метод сприяє об'єднанню у творчі групи для спільної діяльності та прийняття колективного рішення.

4. Метод організації миследіяльності. Метод сприяє мобілізації творчих здібностей учнів, формуванню позитивної мотивації до вчення та розвиває активну розумову діяльність.

5. Метод організації рефлексивної діяльності. Метод спрямований на розвиток самоаналізу та самооцінку учня, що дозволяє оцінити отримані результати діяльності та визначити стан свого розвитку та встановити причину цього процесу.

6. Інтегративний метод (інтерактивні ігри). Метод використовується для інтеграції всіх провідних функцій інтерактивних методів з метою комплексного розвитку учнів [4, с. 16-20].

Фізична рекреація виникла системі фізичного виховання і спочатку виконувала педагогічну функцію. Потім вона широко використовувалася в релігійних обрядах, національних іграх, святах, розвагах, набуваючи масового характеру, згодом ставала невід»ємною частиною життєдіяльності людей [7, с. 55-57]. Такі умови сприяли збагаченню фізичної рекреації різними соціальними функціями, вона ставала важливим чинником соціалізації молоді, хоч і забезпечувала підготовку до виконання соціальних обов'язків. Фізична рекреація та оздоровча реабілітация були способом активного відпочинку, ігор, що формують здоров'я.

Фізична рекреація тісно пов'язана з усіма різновидами фізичної культури.Заняття рекреативної та реабілітаційної спрямованості – свідчення рівня культури та фізичної культури особистості. Важливе значення фізичної рекреації та реабілітації полягає у постійному формуванні потреби у заняттях руховою діяльністю, яка поступово знижується з віком [8, с. 94-98]. У цьому вся можна побачити феномен, т.к. діти, не розуміючи всієї важливості рухової активності, постійно перебувають у русі, а дорослiші люди розуміють, що це необхідно для здоров'я, але рухаються набагато менше.

Заняття спеціально-оздоровчої реабілітації та рекреації здійснюється за такими напрямами:

- реалізація освітніх та інтерактивних профілактичних заходів, спрямованих на формування здорового способу життя у дітей та молоді, пропаганду основ медичних знань в освітніх організаціях та організаціях відпочинку дітей та їх оздоровлення;

- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення з питань збереження здоров'я дітей та молоді, профілактики захворювань, формування у підростаючого покоління стійких орієнтирів на ведення здорового способу життя та підвищення відповідальності за своє здоров'я, у тому числі через засоби масової інформації, шляхом розміщення соціальної реклами та поширення профілактичної поліграфічної продукції .

Основним засобом фізичної реабілітації, що не має аналогів, рівноцінних за силою на різні сторони комплексної реабілітації, виступає фізична вправа, ефект яких визначається насамперед змістом. Зміст фізичних вправ – це сукупність фізіологічних, психологічних та біомеханічних процесів, що відбуваються в організмі людини при виконанні цієї вправи.

Класифікацію фізичних вправ можна провести за:

–Цільовою спрямованостю (впливу на розвиток фізичних якостей).

–Вплив на певні м'язові групи.

–За біомеханічною структурою.

–За інтенсивністю виконання.

–За самостійністю виконання.

–За лікувальним та оздоровчим впливом.

Розрізняють кілька способів занять фізичними вправами, які мають виключно рекреаційний характер. Це і фізкультхвилинки, вступна гімнастика, і елементарні фізичні вправи під час перерви або після робочого дня. В сучасних заладах освіти виділяють такі місця, де можна займатися фізичними вправами, вони обладнані спеціальним інвентарем та тренажерами. Від правильного підбору вправ залежить швидкість адаптації, працездатності та відновлення фізіологічних функцій організму.

Фізкультхвилинки необхідні для того, щоб людина змогла відволіктися від роботи. Цей спосіб зміни діяльності допомагає підвищити уважність, знизити навантаження від одноманітної пози, знизити вплив на організм знерухомленості та в цілому покращити його функціональний стан. Оптимальним часом для проведення фізкультхвилин вважається за 2 години до перерви на обід.

Елементарні фізичні вправи допомагають розрядити організм, розігнати кров та розслабитись після робочого дня. Рекомендується провести лише 10 хвилин увечері у вправах на розтяжку. Таке проведення часу покращує кровообіг, обмін речовин і сприяє здоровому сну. Дивлячись на методи занять фізичної рекреацією, можна дійти невтішного висновку у тому, що й поєднує доступність і кінцевий результат – досягнення такого фізичного стану, у якому забезпечується нормальне функціонування організму.

Методика фізкультурно-оздоровчої реабілітації є собою сукупність методів та прийомів, спрямованих на вирішення пріоритетних корекційно-розвиваючих та оздоровчих завдань комплексної реабілітації учнів, розумне використання яких є частиною соціально-педагогічних технологій корекції порушень та відхилень. Технології фізичної реабілітації мають на увазі підбір фізичних вправ, засобів та методів, виходячи зі специфіки «індивідуальної ситуації розвитку» кожного учасника навчального процесу.

В закладах освіти спеціально-оздоровча рекреація поділяється на оздоровчу (заняття оздоровчої спрямованості), санаторно-курортну (заняття фізичною активністю на базі санаторіїв та на курортах), туристична (походи, орієнтування та ін.), екскурсійну (рекреація в процесі екскурсійної програми), спортивну (аматорські заняття спортом з інтересам). За характером залучених рекреаційних ресурсів рекреаційна діяльність поділяється на природні (відпочинок та заняття фізичною рекреацією на природі в лісі, біля водойм, горах та ін), соціально-виробничі (заняття виробничої гімнастикою, заняття фізичною активністю в місцях навчання, роботи). За віковою характеристиці рекреантів фізична діяльність буває: доросла (заняття фізичною активністю для дорослих), дитяча (заняття фізичною активністю для дорослих) дітей з урахуванням їх вікових особливостей) та змішана (заняття фізичної активністю для різних вікових груп, найбільш складно, так як передбачає облік особливостей всім вікових груп) [3, с. 112-118].

Використання в роботі сучасних інтерактивних технологій дозволяє урізноманітнити процес фізичної реабілітації та підвищити позитивну мотивацію до занять фізичною культурою. Цифровий запис та подальше відтворення виконання фізичних вправ дозволяють дитині самостійно побачити та відстежити помилки, а також підвищують інтерес до самовдосконалення. Перегляд записів змагань та спортивних розваг за участю самих вихованців створює позитивне психо-емоційне тло. Вихід в інтернет дає можливість стежити за спортивним життям усього світу та улюблених спортсменів, дізнаватися цікаві події з історії спортивного руху [5, с. 68-70].

В процесі виховання культури здорового та безпечного способу життя, куди входять рекреація та реабілітація, інтерактивні методи особливо ефективні, оскільки ця форма занять найбільш детально показує важливі тонкощі данної тематики, можливість не тільки наглядно подивитися, а й обсудити найбільш важливі питання за дискусією. Інтерактивні методи є основою активних методів. Інтерактивна технологія постає як сукупність способів

інтенсивної міжсуб'єктної взаємодії педагога та учнів, послідовна реалізація яких забезпечить отримання гарантованого результату.

Література:

1. Ахмедова, Х.О. Наукова література, що відбиває ідею здорового способу життя. *Молодий вчений.* 2013. № 12. С. 689-691.
2. Кларін М.В. Технологія навчання: ідеал та реальність Рига: Експеримент, 2001. 180 с.
3. Коул М. Д. Нові інформаційні технології, основні навички та виворот освіти: що слід робити? Соціально-історичний підхід у психології навчання. Дніпро, 2004. 179 с.
4. Мухіна Т.Г. Активні та інтерактивні освітні технології (форми проведення занять) у вищій школі. Навчальний посібник. ННГАСУ, 2013. 97 с.
5. М'ясоїд Т. А. Інтерактивні технології навчання. Харків, 2004. 346 с.
6. Попова Н. Є. Умови використання мультимедійних засобів навчання в освітньому процесі. Професійна освіта: модернізаційні аспекти. Ростов на Дону: Наукова співпраця, 2014. С. 204-229.
7. Рижкін Ю.Є. До питання поняття феномена «Фізична рекреація». *Теорія та практика фізичної культури.* 2011. № 4. С. 55-57.
8. Тадеуш С. Завдання та зумовленості рухомої рекреації у сучасній польській родині *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту.* 2006. № 5. С. 94-98.

НЕНАСИЛЬНИЦЬКЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Ганна Мороз

магістрантка педагогічного факультету

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Іванова Д.Г.

Входження в шкільний колектив є значущою подією в житті молодшого школяра. Адже саме в ньому формуються такі особистісні характеристики, як самооцінка, рівень домагань, самоповага і соціально-значимі якості, як-от: організованість, відповідальність, ініціативність. Молодші школярі в класі, перш за все, дотримуються загальноприйнятих правил життя шкільного колективу. У класному колективі дитина знайомиться з соціальними нормами, ціннісними орієнтаціями, що визначають звичний уклад життя школи.

Як підкреслюють сучасні науковці (С. Калашникова, А. Наумов, І. Нікуліна, та ін.), діти молодшого шкільного віку характеризується високою здатністю до навчання та розвитку, але при цьому вони вважають за краще грати, а не слухати «нудні» розмови. Під час гри діти відточують свої навички спілкування та взаємодії та вміння співіснувати у суспільстві [1; 2; 3]. Нерідко трапляються конфліктні ситуації, з якими стикаються всі учасники освітнього процесу: адміністрація, вчителі, батьки, учні.

Більшість педагогів і психологів вважають, що конфлікти у школі неминучі. Головне, щоб усі учасники розуміли та приймали загальні прийнятні норми поведінки у конфліктних ситуаціях та вміли не уникати, а конструктивно їх вирішувати. Якщо всі учасники конфлікту приходять до певної угоди та приймають її, то конфлікт можна вважати конструктивним. Якщо ж є хоч одна незадоволена сторона, яка навіть зовні приймає рішення, то конфлікт вважається деструктивним, тому що переходить у приховану форму, а потім і відкриту ворожу форму протистояння і відбивається на оточуючих і, зрештою, на всьому навчальному процесі. Деструктивний конфлікт – це велика проблема через втрати, які через нього відбуваються, це перешкода для вирішення інших проблем.

Поширенню практики миротворчості та толерантності може сприяти знання альтернатив насильству та навички ненасильницького вирішення конфліктів, конструктивного управління ними та справедливого їх вирішення. Вирішення конфліктів, фундаментальна навичка миротворчості, займає центральне місце у багатьох виховних проєктах у дусі миру. І вміння знайти спосіб вирішити конфліктні ситуації слід формувати у ранньому віці. Особливої актуальності зазначені питання набувають у контексті створення інклюзивного освітнього середовища, зокрема в умовах початкової школи.

Вважаємо, що одним із ключових напрямів діяльності вчителя має бути прищеплення дітям цінностей толерантності, ненасильства, взаєморозуміння, поваги до життя та суспільства, сприяння дружелюбності в колективі, прийняттю «інакшості», навчання навичок та способів конструктивного вирішення конфліктних ситуацій. Звісно, у школі у процесі навчання із конфліктними ситуаціями стикаються всі його учасники. І це нормальна ситуація, більше того, дитина дорослішає, отримує необхідні навички та досвід, проходячи через конфлікти. Це стало однією із найважливіших життєвих навичок, які психологи (наприклад, І. Вачков) рекомендують включати в усі навчальні програми як основоположні для життя та навчання, так само як і базові навички грамотності та лічби [4]. Відомі психологи (А. Люблінська, В. Кудрявцев, В. Мясищев та інші) вважають, що молодший школяр швидко переймає поведінку оточуючих, він не критичний до наслідування та відтворює як позитивну, так і негативну поведінкову модель. Тому дуже важливо помічати, що дитина дивиться у вільний час, якими іграми захоплюється, в якій компанії знаходиться.

У своїх працях психолог І.Б. Гріншпун відзначає потяг до спілкування з однолітками як типову поведінкову характеристику молодших школярів. Тому будь-яке критичне зауваження або засудження з боку компанії є дуже болючим для дитини цього віку. Агресивні атаки у мовній поведінці дитини можуть мати як індивідуальну форму (дитина – дитина), так і колективну (дитина – група дітей, група дітей – група дітей). Іноді така поведінка набуває групової форми проти того, хто відрізняється (проблема «свого» та «чужого») [5]. На думку дослідника, традиція використання терміну «ненасильництво» у психології орієнтує на два напрями його розуміння: як індивідуальної властивості – здатність до самозбереження, і як здатність до неагресивної поведінки, яка проявляється в готовності до позитивної (ненасильницької) взаємодії.

Системний аналіз підходів до поняття «ненасильництво» подано у роботах О.А. Чебикіної, яка, розглядаючи релігійну, медичну, антропологічну та власне психологічну модель ненасильництва, пропонує наступне визначення цього складного феномену: ненасильництво – це психологічна здатність вступати у взаємодію з іншими людьми та готовність особистості до активної моральної позиції, спрямованої на позитивну взаємодію, розуміння та визнання різноманіття культури світу, один одного, що сприяє прийняттю іншого та збереженню внутрішньої рівноваги (індивіда, суспільства) [6].

У дослідженні Ю. Мельник ненасильницьке ставлення розглядається як своєрідна поведінкова модель всіх суб'єктів взаємодії, що базується на визнанні різноманіття як джерела культурного, соціального, педагогічного та психологічного благополуччя суспільства [7]. У працях сучасних науковців І. Баєвої та Є. Лактіонової, які вивчали ставлення до освітнього середовища, виділяються такі його характеристики: позитивне, індиферентне, негативне [8].

Готовність до позитивної взаємодії, що розглядається в таких дефініціях як «суб'єкт-суб'єктна», «полісуб'єктна», «ненасильницька» (І. Вачков, В. Маралов, В. Сітаров) взаємодія, є основою міжособистісного ненасильництва. У свою чергу, міжособистісне ненасильництво – це відносини між окремими індивідами, прийняття, повага до індивідуальності іншої особистості без втрати почуття безпеки власного «Я»; готовність особистості до усвідомлених дій, вкладених у досягнення гуманістичних відносин для людей; невід'ємна характеристика професіоналізму зі сферою діяльності у рамках взаємодії «людина-людина».

Структурно-функціональний аналіз ненасильництва дозволяє виділити такі компоненти, які відповідають компонентам відносин як складного психологічного феномену:

- когнітивний (результат оволодіння знаннями про ненасильництво, спрямованість пізнавальної активності дитини);
- емоційний (особливості емоційного сприйняття знань про ненасильництво; переживання позитивних емоцій щодо досягнення партнерської взаємодії з оточуючими);
- поведінковий (відбиває регуляцію суб'єктом власної дії, що виражається у не завданні шкоди собі та іншим людям, підтримку особистості іншого суб'єкта).

Зазначимо, що саме поведінковий (вчинковий) компонент є домінантним проявом ставлення, в ньому найбільшою мірою воно проявляється. Досвід вчителів свідчить, що у взаєминах дітей молодшого шкільного віку часто трапляються конфліктні ситуації, оскільки дитина сама по собі егоцентрична, вона не може ще самостійно оцінити стан іншої людини і поставити себе на її місце. Вона ще має цьому навчитися, і цьому мають сприяти сім'я, школа, суспільство загалом. Конфлікти між учнями можуть мати різні причини: образа, втома, заздрість до перемог, соціальна нерівність та інші. Дуже часто агресивна поведінка в інклюзивному середовищі початкової школи може мати місце через фізіологічну особливість, підвищену моторику.

При цьому методи, що використовуються дітьми у конфліктних ситуаціях, можуть бути дуже неприємні, часом жорстокі. Така поведінка натовпу дітей називається мобінг (від англійського слова «натовп», що означає цькування однієї людини). У всьому світі мобінг вважається великою проблемою шкільного життя, в школах створюються медіативні структури з навчання як вчителів, так і тих, хто навчається культурі миротворчості та толерантності. Такі програми включають наступні етапи:

- навчання агресивних дітей способам вираження гніву у прийнятній формі;
- навчання дітей прийомам саморегуляції, вмінню володіти собою різних ситуаціях;
- відпрацювання навичок спілкування у можливих конфліктних ситуаціях;
- формування словникового запасу, поповнення його лексикою, що означає почуття людини, емоції, ввічливі слова та слова-вибачення.

Отже, можна визначити ненасильницьке ставлення як провідний показник психологічної безпеки інклюзивного освітнього середовища. При цьому важливо вивчити особливості ставлення суб'єктів освітнього процесу до ідеї спільного навчання дітей, які розвиваються як нормотипово, і нетипово: від негативного (насильницького) до позитивного (ненасильницького).

Література:

1. Калашнікова С.А. Психолого-педагогічні аспекти проектування інклюзивного освітнього середовища. *Освіта та виховання*. 2015. №3. С. 26-30.

2. Наумов А.А. Формування інклюзивного освітнього середовища на основі полісуб'єктного підходу. *Дитина з ООП у сучасному інклюзивному освітньому просторі: проблеми, шляхи допомоги, перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (26-27 листопада 2014 р., м. Миргород) / за заг. ред. О.Р. Ворошніної. Миргород, 2014. С. 87-94.

3. Нікуліна І.М. Вимоги до інклюзивного освітнього середовища: психологічний аспект. *Сучасні проблеми теорії, історії, методології інклюзивної освіти:* збірка наукових статей за матеріалами VII Міжнародного теоретико-методологічного семінару / Упорядники Н.М. Назарова, О.Г. Приходько, Є.В. Ушакова, Н.Ш. Тюріна. 2015. С. 32-36.

4. Вачков І.В. Полісуб'єктний підхід до взаємодії суб'єктів інклюзивного освітнього середовища. *Психолого-педагогічні основи інклюзивної освіти*: колективна монографія / Відп. ред. С.В. Альохіна. Одеса, 2013. С. 84-96.

5. Гріншпун І.Б. Поняття та змістовні характеристики толерантності (до питання про ненасильництво як психічне явище). *Толерантна свідомість та формування толерантних відносин (теорія та практика)*: Зб. наук.-метод. ст. Миргород, 2002. С. 31-41.

6. Чебикіна О.А. Системний аналіз підходів до поняття «ненасильництво». *Психологічна наука та освіта*. 2012. №2.

7. Мельник Ю.В. Толерантне ставлення до нетиповості у однокласників на сучасному етапі розвитку інклюзивної освіти. Психолого-педагогічний університет. 2011. С. 153-155.

8. Баєва І.А., Лактіонова Є.Б. Психологічна експертиза освітнього середовища: методологічні основи та емпіричні показники. Людина та освіта. 2016. №3 (48). С. 19-24.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКА В ЗАРУБІЖЖІ

Анастасія Мунтян
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – док. п..н., проф. Кічук Н.В.

Останніми роками в Україні інтенсивно розвивається така галузь педагогічних знань як порівняльна педагогіка, яка вивчає, аналізує, порівнює, оцінює теорію і практику навчально-виховної роботи в різних країнах світу, узагальнює їх позитивний педагогічний досвід, визначає перспективність певних ідей в контексті проблематики вітчизняної освіти (Н. Лавриченко, Л. Локшина, В. Турковський та ін.). Учені довели, що важливим контекстом у цьому плані доцільно розглядати компетентнісну освітню парадигму. Адже її переваги є очевидними.

Так, компетентнісний підхід в освіті поряд із розвитком фундаментальних знань, умінь і навичок у школярів, зокрема, початкової освіти вимагає формування важливих соціальних компетенції, які стануть запорукою успішності адаптації підростаючого покоління в динамічній ситуації соціальної взаємодії, механізмом ефективної соціалізації особистості. Встановлено правомірність розуміти соціально компетентною особистість дитини молодшого шкільного віку, яка здатна комфортно почувати себе в соціумі, виявляючи «соціальні знання в дії», тобто соціальну компетентність.

А це набуває неаби яке значення з точки зору переживання дитиною, зокрема шести-семи річного віку, власного дитинства, за влучним висловом В.Зеньковського, як «золотий час життя». У цьому зв'язку не втрачає актуальності й заувага В. Сухомлинського про виключну роль педагога, адже «саме його слово має бути завжди правдивим і доброзичливим…» [5, с.636].

За сучасних умов життєдіяльності першокласника, означена площина містить низку нерозв'язаних проблем, з-поміж яких зниження соціальної успішності через карантинні обмеження, пов'язані з COVID-19. Деякі дослідники розробили певні підходи, спрямовані на розв'язання означеної проблеми [3, с. 52-59]. Натомість до нині зберігає свою невизначеність саме поняття «соціальна успішність». Не сформована єдина наукова позиція щодо критеріїв, чинників, технологій вивчення й формування соціальної успішності дитини на різних етапах її життя. Однак, розуміючи наукову й практичну значущість проблеми розвитку соціального сфери особистості, чимало вітчизняних та зарубіжних науковців (Г. Айзенк, А. Богуш, Д. Векслер, Н. Гавриш, Дж. Гілфорд, Н. Кентор, О. Михайлова, Г. Олпорт, О. Проценко, А. Савенков Р. Селман, Р. Стенберг, Е. Торндайк та ін.),присвятили їй осмисленню наукові розвідки.

У цьому відношенні привертає увагу фундаментальна праця науковців (А. Богуш, Н. Гавриш та ін.), де з акцентовано, зокрема, на важливості наступності у формуванні соціальної успішності дитини старшого дошкільного віку та учня-першокласника [2, с. 90].

Попри визначених науковцями орієнтирів щодо створення «громадського простору» дитинства, деталізації етапів набуття ним ознак комфортності для кожної дитини, все ж залишається нез'ясованим зміст, котрий доцільно вкладати у поняття «соціальна успішність».

У нашому розумінні соціальна успішність щонайперше детермінована віковою своєрідністю дитини. Так, якщо йдеться про особистість першокласника, то його соціокультурна компетентність безпосередньо пов'язана із незначним соціальним досвідом, принципово важливе значення «ситуації успіху» у провідній діяльності – учінні, виключній ролі опори на позитивне в дитині. Це узагальнюється із визначеною вченими психолого-педагогічної характеристики особистості, котра перебуває на початках систематичного шкільного навчання (Л. Божович, Д .Ельконін, О. Скрипченко та ін.). В цьому відношенні значний інтерес становлять ідеї, закладенні в освітянському досвіді зарубіжжя. Особливою виразністю вирізняється шкільна практика що сталась в Японії та Китаї.

Японія сьогодні – це унікальна і для багатьох людей незрозуміла країна з економікою високих технологій та прогресу, яку називають «японським дивом». У її конкурентоспроможності серед інших розвинених країн світу безперечну роль відіграє високий престиж освіченої людини. Специфіка японської системи освіти зумовлена національними особливостями соціально-економічної і культурної природи японців. Освіта в Японії – це культ, підтримуваний родиною, суспільством і державою [1, с. 10]. Японія має ефективну масову систему народної освіти, і запорукою у цьому плані є увага саме до дошкільної та початкової освіти дитини. Фахівці переконують, що саме у цьому віці діти отримують 70% знань і лише 30% – за все подальше життя.

Для японців соціальна успішність першокласника грає важливу роль. Адже вступ дитини до школи є одним з визначальних етапів у її житті, становленні її як особистості. Визнано, що це позначається на формуванні «Я концепції», характеру, не говорячи вже про пізнавальні здібності, а також відповідний індивідуальний стиль навчання.

Визначення і узагальнення наукової літератури засвічує про те, що виховна доктрина у Японії застосовується до дітей початкової освіти з такою «м'якістю» і любов'ю, що не пригнічує душі. Ніяких суворостей, ніякої буркотливості, повна відсутність тілесних покарань; тиск на дітей відбувається в такій формі, ніби діти самі себе виховують. Один із перших дослідників японської системи освіти Г. Востоков зауважував: «Японія — це дитячий рай, у якому немає заборонених плодів»; Якщо в український освіті соціальне виховання здебільшого спрямоване на ідеали, то в Японії головне завдання — це практична підготовка до життя. [1, с. 9-12]. Отже важливим параметром соціальної успішності є позитивна її соціальна адаптація.

Дещо інший контекст соціальної успішності дитини створений в освітній сфері Китая.

«Учіться так, ніби ви постійно відчуваєте нестачу своїх знань, і так, ніби ви постійно боїтеся розгубити свої знання» – цей вислів Конфуція чи не най влучно вичерпно її характеризує. Вся система навчання в Китаї націлена на досягнення найвищого результату, тому головною передумовою успішної освіти є увага й підтримка її з боку держави. Процес соціальної успішність дітей початкової освіти в Китаї має свої характерні особливості, які сягають корінням в стародавню історію і багатющу культуру цієї країни. Отже, параметром соціальної успішності дитини передшкільного віку й першокласника визнано здатність до опанування національних традиції та обізнаність в історії КНР [6, с. 3].

Як зазначалось, важливою передумовою соціальної успішності дитини є пропедевтика чинників, котрі провокують жорстокість у соціумі. Ми виходимо з того, що передумовами соціальної успішності сучасного першокласника є, по-перше, попередження джерел, які провокують агресію дитини, а, по-друге – розвиток її здатності до самопізнання. Ми вважаємо, що, стимулюючи процес самопізнання, тим самим ми не лише сприяємо готовності до саморозвитку, а головне – формуємо здатність дитини до адекватної

самооцінки. А це має принципове значення у формуванні соціальної успішності першокласника через впливовість на становлення відповідного рівня її домагань. Йдеться про психологічну особистісну характеристику, котра виявляється у типових для неї очікуваннях успіху. Так, якщо першокласник має адекватний рівень домагань, то він повноцінно і об'єктивно оцінює і сприймає власні можливості щодо досягнення, зокрема, соціальних успіхів; якщо йдеться про завищений рівень, то дитина розраховує на успіхи, які для неї недосяжні; у випадку ж заниженого рівня домагань, першокласник відчуває постійну тривожність, невпевненість, потребу у схвалені соціальної поведінки з боку однолітків та дорослих.

Нажаль, як зазначають науковців(І. Бех, М. Лукашевич, М. Садуллоєва та інші.) проблематика булінгу нині набуває більших обсягів і жорсткіших проявів.

Булінг – це агресивна поведінка, що зазвичай повторюється. Вона має за мету завдати шкоду, викликати страх або тривогу, або ж створити негативнее середовище у школі для іншої особи. Булінг виникає у ситуації, в якій існує реальний чи уявний дисбаланс сил.

Вивчення освітянських реалії, котрі мають місце, зокрема, в початковій школі, доводять, що булінг може виявлятися у різних формах. А саме:

- *фізичним* – завдання ударів, штовхання, пошкодження або крадіжка власності;
- *словесним* – глузування або висловлювання, якими ображається стать;
- *соціальним* – виключення інших із групи чи розповсюдження пліток або чуток;
- *в письмовій формі* – написання записок або знаків, що є болючими чи образливими;
- *електронним* (загальновідомий як кібербулінг) – розповсюдження чуток та образливих коментарів з використанням електронної пошти, мобільних телефонів (наприклад, надсилання СМС) і сайтів соціальних мереж [4, с. 9-12].

Цікавим у зазначеному ракурсі є досвід Японії тут використовують штучний інтелект для боротьби зі знущаннями в школах, так званим булінгом. Японські фахівці вважають, що технологія допоможе вчителям оцінювати серйозність можливих випадків знущань у школах.

Китай також запустив компанію з протидії булінгу та насильству в школах по всій країні, згідно з рішеням, який нещодавно оприлюднила Державна рада КНР [6, с.7].

Отже, з огляду на те, що початок систематичного навчання в школі є стресовою ситуацією в житті дитини, адже йдеться про необхідність адаптуватися до нових мікросоціальних умов, актуалізується потреба у благополучному протіканні адаптаційного періоду під час вступу до школи. Від цього значною мірою залежить успішність подальшої соціальної діяльності дитини. До педагогічних умовах соціальної успішності першокласників відносимо системну реалізацію програми формування загальнонавчальних умінь і навичок, розвиток умінь не лише вступати в комунікацію, а й бути суб'єктом соціальної взаємодії. Не менш важливим є заохочення дітей до виконання певних соціальних ролей через громадські доручення. Особливо цінним, як засвідчує практика, є виховання у дітей високоморальних товариськості та особистісних якостей, що сприяє їх набуттю лідерських рис. Перспективи подальших досліджень ми пов'язуємо із розробкою педагогічних технологій конструктивного становлення соціальної успішності першокласників.

Література:

1. Андрєєв В. Н. Система освіти в Японії. Мін.: Національний ін-т освіти, 2008. №2. С.13-18.
2. Богуш А.М., Варениця Л.О. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку Луганськ : «Альма-матер», 2006. 368 с.
3. Лимаренко В.М. Карантин і культура, як вижити в онлайні. *Позакласний час*. 2020. № 8-9. С. 52-59.

4. Скорбун І.,Слободян Т. Попередження насильства в закладах освіти: методичний посібник для педагогічних працівників. Видання друге, доповнене та оновлене. Київ: 2020. С. 9-12.
5. Сухомлинський В.О.Вибрані твори. В 5-томах. Київ: Рад.шк., 1977. 636 с.
6. Тарасюк Л.М. Розвиток системи освіти у КНР.М.: Наука, 2017. № 2. С. 2-7.

ВЕЛОСПОРТ, ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Влада Новак
студентка 1 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Житомирський Л.О.

Сьогодні спорт посідає важливе місце у суспільному житті. Заняття спортом і здоровий спосіб життя стали модною тенденцією сучасного світу, тому що в наші дні люди стали більше піклуватися про своє здоров'я, а спорт – це найкращий засіб для підтримки організму в тонусі. Існують багато різних видів спорту, але докладніше ми дослідили використання велоспорту, як одного із засобів фізичного виховання.

У нашому місті юних велосипедистів готує «Юнацька велосипедна Ліга» Палацу дітей та юнацтва Ізмаїла. Цей проект є громадською ініціативою велосипедистів, молодіжних журналістів журналу «Хвилю тримай» та велосипедистів, яким не байдуже майбутнє та сьогодення нашого міста. Місія цього проект – транслювати правильні медіа-сенси, які перетворюються на практичні заходи здорового способу життя. Як показують дослідження, на дорогах все більше можна зустріти людей на «сталевих конях» та захисних шоломах. За підрахунками, на грудень – 2020 «Юнацька велосипедна Ліга Ізмаїла» налічувала 365 учасників, тоді як у 2015 році – складалася лише з 35 юнаків та дівчат. Нові учасники були залучені за допомогою правильних медіа-сенсів і практичних дій після структурно-медійного поінформування. З масовим розвитком велоспорту зростає і пропускна спроможність – посилюється й вплив, який справляє на людину інформація [4].

Також, в цьому дружньому колективі є багато різноманітних спортивних дисциплін, як перегони на треку, шосе, змагання у фігурній їзді, веломобітлон, бревіти та велопаради з супроводом місцевої поліції. Змагання проводяться переважно навесні, а в умовах карантину у спеціальному додатку «Strava», бо саме за допомогою неї можна проводити змагання у будь-який час не порушуючи карантинних норм.

Що дає велоспорт? Як і будь-який спорт, він виконує 4 основних функції: оздоровчу, освітню, виховну та видовищну.

Оздоровча функція полягає в тому, що заняття фізичними вправами зміцнюють не тільки м'язи всього тіла, а й формують силу волі та сталевий дух. При фізичній активності підвищується показник споживання кисню, що позитивно впливає на роботу мозку, серця, легені та постачання тканин тіла киснем. Чим вище максимальний показник кисню тим більше його надходить у м'язи й більше енергії виробляється. Крім того, велоспорт має важливу перевагу: людині не потрібно нести власну вагу, це захищає суглоби. Також цей вид спорту зміцнює серцево-судинну систему, стимулює жировий обмін, покращується кровообіг та сприяє викид ендорфіну (гормону щастя) [3, с. 249].

Що стосується освітньої функції, то тут тренування можна поєднувати з вивченням околиць чи нових місць свого краю, знайомитися з іншими групами велосимпатиків, обмінюватися досвідом і підвищувати не тільки свій інтелектуальний рівень, а й фізичну форму. Адже кожний, хто претендує на високі спортивне досягнення, має знайти нові способи збільшення і мобілізації потенційних можливостей організму та навчитися найефективніше їх використовувати. Створені у професійному спорті нових засобів та методів вдосконалення надалі застосовуються в аматорському спорті. Сказане характеризує суттєве значення спорту як діяльності, котра поглиблює знання щодо можливостей людини

та розширює їхні межі. В цьому переважно і проявляється освітня функція спорту, що має вагому як особистісну, так і соціальну цінність.

Виховна функція, в умовах спортивної школи, координується із впливом тренера на виховання та самовихованням спортсменів. Причому виховний вплив сім'ї, школи та спортивного колективу мають бути оптимально скоординовані з ініціативи та під керівництвом тренера. Тут важлива особлива узгодженість тренерів та спортсменів у визначенні завдань, змісту, засобів та методів спортивної діяльності у збалансованому виборі місця спорту у житті спортсменів та ставлення до нього. Головною метою виховної роботи є формування особистих якостей велосипедиста, що відповідають національно-державним інтересам та створення умов для самореалізації особистості. Напружена тренувальна та змагальна діяльність, надає значні можливості для здійснення виховної роботи.

Видовищна функція полягає у задоволенні потреб суспільства у розвагах. Спорт із давніх часів є надзвичайно популярним як видовище. В основі видовищної привабливості спорту лежать об'єктивно йому притаманні естетичні властивості. Сповнений сили спортивної діяльності, демонстрація у змаганнях вищих і гармонійних проявів фізичних і духовних якостей людини, справжня краса чесної, мужньої і безкомпромісної боротьби за перемогу, досконалість форм спортивних рухів викликають захоплення у глядачів і відповідають усім естетичним критеріям. Популярність спорту як видовища пояснюється також особливою емоційною доступністю, гостротою переживань, а також універсальністю «мови спорту», що доступна практично кожній людині [1, с. 243; 2, с. 26].

Для того, щоб заняття улюбленим видом спорту, приносили користь та задоволення, слід подбати про спецодяг. Екіпірування для велоспорту має бути не тільки зручним, а і якісним. Постійно перебуваючи у русі, активне потовиділення завдає дискомфорту і невпевненості. Тільки спеціальне спорядження дозволить отримувати справжнє задоволення від тренувань.

Також, дуже важливим елементом будь-якої асоціації є своя стильна командна велоформа і наше місто не є виключенням. Чому це так важливо? По-перше, це зміцнення командного духу, бо саме він підштовхує до спільної роботи команди на тренуваннях та змаганнях з сильними суперниками. По-друге – на будь-якому велозмаганні всі присутні будуть знати, що Ізмаїл – місто де толерують велосипедний рух та велоспорт, зокрема. Адже на формі величезними літерами написано: ІЗМАЇЛ! По-третє, вірно підібраний одяг дуже впливає на перебіг та результативність тренувань.

Що необхідне для ще більшого розвитку велосипедного руху саме в нашому місті? Наше дослідження показує, що з популяризацією велосипедного руху велосипедисти зіткнулися з декількома проблемами. Якщо для авто є дороги, а для пішоходів тротуари, то велосипедистам потрібно блукати з однієї до іншої категорії. Розв'язувати це питання змогли б велодоріжки та велосмуги. Учасники проєкт «Юнацька велосипедна Ліга Ізмаїла» ПАЛАЦУ дітей та юнацтва поділилися своїми думками з журналістами «БессарабіЯ.UA» щодо створення в нашому місті велодоріжки та велосмуг, а також про необхідність будівництва велотраси Орлівка–Ізмаїл в рамках подовження Євровело №6 в Україні (стратегія обладміністрації про 400 км велотраси на Одещині). Також, є необхідністю встановити більше стоянок для велосипедів за прикладом Лондона, де є відкрита громадська сітка з 4 секцій для паркування і місту Ізмаїлу теж необхідно мати такі паркувальні системи. Сильно допомогло б в розвитку велоспорту створення спеціальних умов для занять взимку. Наявність велодоріжки та велосмуг значно знизять ризик ДТП та підвищать авторитет велосипеду, як транспорту, серед інших. За правилами таку велодоріжку можливо встановити з мікрорайону Південний і до центральної вулиці міста, цього буде достатньо для безпеки велосипедистів. Що стосується велотраси Орлівка – Ізмаїл «ЄвровелоNo6» – це європейська мережа велосипедних трас, є проєктом Європейської федерації велосипедистів зі створення чотирнадцяти довгих велосипедних маршрутів, що перетинають усю Європу. Повна довжина цих трас перевищуватиме 90 000

кілометрів, нині існує понад 20 000 кілометрів. За допомогою цих трас велосипедисти не тільки нашого міста, а й інших місць зможуть з легкістю подорожувати на великі відстані та проводити масштабні змагання згідно з правилами дорожнього руху [4].

Отже, наше дослідження показало, що в місті Ізмаїл працює «Юнацька велосипедна Ліга Ізмаїла», яка залучує до занять спортом сотні юнаків та дівчат. Ще одним висновком дослідження є те, що «Юнацька велосипедна Ліга Ізмаїла» моє цілий ряд проблем, які необхідно вирішувати за допомогою міської влади.

Література:

1. Келлер В. С. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Л.: Українська спортивна Асоціація, 1992. 269 с.

2. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник для студ. высших учеб. заведений физ. воспитания и спорта. К.: Олимпийская литература, 2004. 808 с.

3. Платонов В. Н. Олимпийский спорт: учебник (в 2 кн.). К.: Олимпийская литература, 1994. 496 с.

4. Сайт Асоціації велосипедистів Ізмаїла. URL: https://www.facebook.com/avizmail/ http://xt.od.ua/

МІСЦЕ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Марина Переверзєва
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Іванова Д.Г.

У реальному світі немає все взаємопов'язано. Щоб діти розуміли цей взаємозв'язок і мали об'єктивну та цілісну наукову картину світу, в сучасній школі пропонується об'єднувати предмети на основі інтегрованого підходу. Інтегрований підхід до навчання зараз широко застосовується в усіх ланках системи освіти, при цьому вважається, що інтегроване навчання є найбільш сприятливим для дітей молодшого шкільного віку.

В основу процесу навчання молодших школярів покладено компетентнісний підхід, що реалізується на основі діяльнісного, особистісно орієнтованого та інтегрованого підходів, як зазначається у концепції Нової української школи (2016 р.) [1]. Як відомо, у вересні поточного року всі першокласники пішли до Нової української школи, адже після завершення пілотування концепції НУШ почалося масове її впровадження. Реформа системи освіти здійснюється Міністерством освіти і науки України за підтримки уряду Фінляндії в межах програми «Навчаємося разом». Головною метою реформи проголошено створення школи, в якій дітям приємно навчатися і вони не тільки оволодівають знаннями, а й відпрацьовують вміння застосовувати їх у житті. Згідно з вимогами Державного стандарту початкової освіти (2018 р., зі змінами), вчитель зобов'язаний забезпечувати інтегрований підхід у навчанні молодших школярів: «Державний стандарт передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи)» [2, ст. 5].

Хоча зміст початкової освіти розроблено на основі компетентнісного підходу, що акцентує увагу на вміння застосовувати набуті знання в реальному житті, водночас компетенції є також інтегрованим результатом навчальної діяльності учнів, їх формують насамперед на основі опанування інтегрального змісту початкової освіти. Цей зміст реалізується в освітніх програмах і навчальних планах, які охоплюють відповідні освітні галузі, окреслені в Державному стандарті початкової освіти (природничу, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську та історичну, технологічну та інформатичну). Під

час організації освітнього процесу в початковій школі зміст цих галузей інтегрують в рамках відповідних предметів та навчальних курсів.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій свідчить, що дидактичні особливості інтеграції змісту початкового навчання вивчали такі відомі науковці, як Л. Варзацька, Т. Донченко, О. Савченко, Н. Свєтловська, В. Паламарчук, та інші. Його особливість, на думку дослідників, полягає в багатокомпонентності змісту початкової освіти, в можливості сприймання дитиною предметів і явищ цілісно, різнобічно, системно і емоційно. Результати наукових розвідок останніх років (Т. Пушкарьова, О. Топузов та ін.) доводять ефективність інтегративно-діяльнісної педагогіки, яка забезпечує впровадження інтегровано-діяльнісного підходу в системі загальної середньої освіти [3].

Сучасними науковцями та методистами НУШ (І. Большакова, О. Онопрієнко, М. Пристінська, С. Романюк та ін.) доведено, що «інтегроване навчання забезпечує більш чітке розуміння мети кожного предмету в різних контекстах; більш глибоке розуміння будь-якої теми, завдяки її дослідженню через кілька точок зору; сприяє кращому усвідомленню комплексного підходу, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом; вдосконаленню навичок системного мислення» [4]. Вчені наголошують на тому, що вміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів явищ та процесів поступово стає звичкою, яка буде допомагати учням протягом усього їхнього подальшого життя.

Як відомо, відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти у жовтні 2019 року було затверджено дві Типові програми для навчання учнів 1-4 класів [5; 6]. У супровідному Листі МОН України зазначалося, що вчителі мають можливість самостійно вибирати, за якою з них працювати з дітьми. За результатами проведеного нами локального опитування вчителів-практиків було з'ясовано, що для більшості респондентів (52%) програма НУШ-1 виявилася більш зрозумілою. Напевно, так сталося тому, що розробляли її переважно представники Академії педагогічних наук під керівництвом академіка О. Савченко, з урахуванням напрацювань попередніх років та програм, за якими вчителі працювали раніше. Судження педагогів-практиків стосовно програми НУШ-2, створеної під керівництвом Р. Шияна, підкреслюють, що дана програма надає більше можливостей для інтеграції, аніж НУШ-1. Проте вона має значний недолік, бо, на думку вчителів, дуже складно за нею вести поточну документацію.

Кожна з цих програм враховує інтегрований підхід, проте в різних форматах. Порівняльний аналіз підходів авторських колективів довів, що під інтеграцією в педагогічному процесі автори обох Типових програм розуміють один із аспектів процесу розвитку, пов'язаний з об'єднанням в єдине ціле раніше розрізнених частин. Відмінності у змісті програм пов'язані з тим, скільки дисциплін може поєднувати вчитель на уроці, а також з тим, який саме обсяг знань мають засвоїти молодші школярі за певний період навчання.

На підставі аналізу змісту цих двох програм стає очевидним, що обидві команди розробників пропонують інтегративний урок «Я досліджую світ», проте відрізняються авторські підходи стосовно того, що саме та як треба інтегрувати. Зокрема, у змісті програми, розробленої під керівництвом О. Савченко, передбачено інтеграцію громадянської, історичної, природничої та здоров'язбережувальної галузей, а в програмі, яку розробив авторський колектив під керівництвом Р. Шияна, до них додаються ще мовно-літературна, математична, технологічна та інформативна і соціальна. За останньою програмою проводиться менше уроків математики та української мови, як окремих предметів, передбачено, що ці уроки мають проводитися як інтегровані. Натомість, автори програми НУШ-1 залишили окремий навчальний предмет «Навчання грамоти», тому що вважають його інтегративним, оскільки в його змісті поєднуються вміння писати, читати і працювати з дитячою книжкою. За цією програмою такі предмети як «українська мова» та «математика» не інтегруються з іншими предметами. Авторський колектив аргументує це тим, що учні першого класу повинні оволодіти базовими загальнонавчальними вміннями (читати, писати, малювати) тощо, а також накопичити елементарні знання про способи

діяльності. На цих уроках діти навчаються не тільки письму та лічбі, тут закладаються основи просторового та логічного мислення, що є вкрай важливим для подальшого успішного навчання.

Отже, думка науковців і вчителів-практиків є однозначною: навчання в сучасній початковій школі має бути інтегрованим. Слушною методичною порадою для мене було те, що об'єднання предметів доречно здійснювати тоді, коли є опора на знання з багатьох предметів, коли відбувається взаємозв'язок у змісті окремих дисциплін, коли є зближення однорідних предметів, та коли відбувається розвиток компетентностей для низки предметів.

Під час роботи вчителем мною успішно апробовані у власному досвіді різні види інтеграції : за змістом, на рівні способів дій (навичок), у тому числі я активно використовую як горизонтальні, так і вертикальні міжпредметні зв'язки. Інтеграція за змістом полягає в тому, що за тематичним підходом можуть інтегрувати різні навчальні предмети. Наприклад, тему «Осінь» розглядають на уроках української мови та читання, математики, природознавства та мистецтва. Інтеграція на рівні способів дій (навичок) дає можливість поєднати зміст двох або більше предметів у межах однієї теми, це називають міжпредметними зв'язками.

Зауважимо, що відомі педагоги-методисти Новопечерського НВК, який першим в Україні розпочав пілотування концепції НУШ, розробники навчальних посібників та методичних матеріалів для початкової школи І. Большакова та М. Пристінська наголошують на тому, що міжпредметні зв'язки бувають горизонтальні й вертикальні: «Горизонтальний міжпредметний зв'язок здійснюється тоді, коли інтегровані предмети вивчаються відірвано в часі (наприклад, впродовж тижня, місяця). Для горизонтальних міжпредметних зв'язків властиве вивчення поняття на уроках різних предметів протягом певного часу. Вертикальний зв'язок можна спостерігати, якщо інтегровані предмети вивчаються в близьких часових межах (впродовж одного уроку, одного дня). Тобто якщо вчитель весь урок вивчає одну тему, залучаючи з інших відомості, способи дій на основі сформованих в учнів умінь та навичок, форму подання навчального матеріалу тощо, то він використовує вертикальний тематизм» [4].

Прикладом реалізації горизонтальних міжпредметних зв'язків може бути низка уроків у межах теми «Осінь», коли на уроці «Я досліджую світ» учні дізнаються, як зростає зернятко пшениці, на уроці з української мови проводять словникову роботу зі словом «пшениця», на уроках технологічної галузі створюють різні колажі з використанням зерен пшениці та інших злаків. Вертикальні міжпредметні зв'язки забезпечуються, наприклад, на уроці з літературного читання, коли учні вивчають вірш про осінь, на уроці образотворчого мистецтва малюють осінній пейзаж, на уроці з української мови створюють «словесний портрет» осені, а на уроці з предмету «Я досліджую світ» вивчають тему про осінні зміни у природі.

Суттєвою перевагою інтегрованого підходу в умовах інклюзивного початкового навчання вважаємо можливість ефективного сприяння успішній соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. Саме тому, що дитина під час інтегрованого уроку може поглянути на предмет чи явище з різних боків. Зазвичай молодші школярі відчувають певні труднощі під час виконання нестандартних завдань, які вимагають уміння застосовувати знання з різних предметів у нових навчальних ситуаціях, оскільки явище «переносу» знань більш притаманне учням основної школи. Тобто часто молодший школяр «за деревами не бачить лісу». Іноді навіть маючи необхідні знання та відповідні здібності, дитина не досягає успіху у вивченні конкретної навчальної дисципліни, оскільки не в змозі поєднати усе це в єдине ціле. Тому вчитель має постійно дбати про розширення кола знань учнів, пов'язуючи вже засвоєні знання з новими, доповнюючи їх на основі принципу інтеграції, забезпечуючи горизонтальні та вертикальні міжпредметні зв'язки.

Судячи з власного досвіду, пропрацювавши чотири роки за програмою НУШ-1, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко, можу зазначити що принцип інтеграції в

молодшій школі є дуже ефективним. Можливість використовувати власний досвід і знання, здобуті на заняттях, полегшує запам'ятовування, розвиває критичне мислення учнів, та робить навчання цікавим. Адже кому цікаво на уроці «Я досліджую світ» просто вивчати плани і карти, коли можна створити їх своїми руками! Так, поєднуючи декілька уроків, а саме «Я досліджую світ», «Дизайн і технології», «Математику», учням було запропоновано створити проєкти під назвою «Моє місто». Завданням було передбачено виготовлення макетів деяких ділянок міста, з метою сприяти вихованню в дітей почуття любові до рідного краю, залучити до творчої діяльності на основі інтеграції громадської, математичної, соціальної, економічної галузей, розвивати вміння працювати в команді.

Першим етапом проєкту стала дослідницька діяльність, учні детально досліджували запропоновані їм об'єкти, робили фото.

Другий етап (математичний) передбачав прорахування кількості і вартості матеріалів, які знадобляться для виготовлення, так як учням не просто потрібно було виготовити макет, а і використати для цього мінімум коштів, скориставшись доступними природничими матеріалами.

Наступний етапом був технологічний, протягом якого діти займалися виготовленням макетів, використовуючи різні техніки, креслення, клеєння, різання.

І, нарешті, завершальним етапом став захист, під час якого дітям потрібно було презентувати свій проєкт, зазначивши матеріали, з яких виготовлена робота, які техніки використовували, скільки витрачено коштів на кожен з матеріалів. Так учням вдалося не просто вивчити теорію, а й самим поринути у творчу діяльність і відчути на собі весь процес.

Підсумовуючи результати дослідницької роботи, принагідно зазначимо, що основними властивостями інтегрованого уроку є синтетичність та універсальність. Такий урок дозволяє показати учням кінцеві цілі вивчення не тільки даної теми, розділу, але і всього матеріалу, швидше включити їх у пізнавальний процес, навчити використовувати вже здобуті раніше знання для розв'язання нових складних завдань. Підготовка до проведення інтегрованого уроку не є легкою справою, оскільки вчитель, перш за все, повинен зробити аналіз річного календарного планування, після цього зіставити навчальний матеріал освітніх програм різних навчальних предметів, щоб виявити можливі варіанти інтеграції їхнього змісту. Тільки після ретельного вивчення навчальних програм учитель обдумує та формулює загальні поняття, з якими учні будуть знайомитися на інтегрованому уроці, потім відбувається вибір оптимальних форм і методів реалізації змісту навчального матеріалу та складання плану уроку. Під час складання конспекту інтегрованого уроку, необхідно ретельно обирати навантаження учнів різними видами навчально-пізнавальної діяльності та добирати доцільний дидактичний матеріал. Поступово ця робота стає значно простішою, адже програма вже розробляється з урахуванням інтеграції, але творчість і вміння вчителя подати її відіграє дуже важливу роль.

Таким чином, реалізація принципу інтеграції в освітньому процесі дозволяє вчителеві стимулювати розвиток системного мислення молодших школярів, сприяє швидшому оволодіванню ними наукою «переносу» знань, вміннями застосовувати нові знання в нестандартних умовах, що в майбутньому забезпечить успіх під час вирішення складних життєвих проблем та професійних завдань.

Література:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

2. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (ред. від 06.10.2020 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text

3. Пушкарьова Т. О., Топузов О. М. Інтегративно-діяльнісна педагогіка: Т. О. Пушкарьова, О. М. Топузов / монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019. 304 с. URL: https://undip.org.ua/library/intehratyvno-diialnisna-pedahohika-monohrafiia/

4. Большакова І., Пристінська М. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. Частина 2. URL: https://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-2/

5. Про затвердження Типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d9/d8f/eb1/5d9d8feb1ce4f316467013.pdf

6. Про затвердження Типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d9/d95/0e2/5d9d950e2e6d2068304471.pdf

ВПЛИВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Марина Пилєва
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Пенькова С.Д.

У житті дошкільника тісно пов’язані різні види діяльності, зокрема образотворча, ігрова, пізнавальна й мовленнєва, оскільки при знайомстві з декоративно-прикладним мистецтвом відбувається його інтенсивний мовленнєвий розвиток. На збагачення словника дітей старшого дошкільного віку, його активізацію, стимулювання діалогічних і монологічних видів усного мовлення суттєво впливає образотворче й декоративно-ужиткове мистецтво. Як специфічний вид духовно-практичної сфери людської особистості споглядання творів мистецтва добре розвиває сприймання, спостережливість, естетичні вподобання через художнє слово, реалізує нерозривний зв’язок художнього та естетичного, творчості й краси. Дослідженнями сучасних науковців у дошкільній галузі (Л. Григор’єва, Т. Казакова, А. Корнієнко, Е. Маркова та ін.) переконливо доведена поліхудожність дошкільника, природовідповідність дитячої особистості багатьом видам художньої діяльності, розвиток спеціальних художніх, творчих і мовленнєвих здібностей в інтеграції тощо. На думку А.М. Богуш, Н.В. Гавриш, «… спільним й одним з найважливіших компонентів подібного образотворення виступає мовленнєва діяльність у її естетичному аспекті, з огляду на унікальність, її ролі в життєдіяльності дитини. Мовлення бере участь в усіх етапах творчого процесу: створенні задуму, пошуку способів його реалізації, спрямуванні, уточненні, стимулюванні творення…» [1, с. 541]. Коли мовлення емоційне, естетично забарвлене, воно найдовше зберігається в пам’яті, спрямовує пізнавальні процеси дітей середнього й старшого дошкільного віку, стимулює бажання поділитися своїми думками, судженнями, позитивно впливає на розвиток типів монологічної діяльності – розповідей, описів, міркувань через збагачення художніх вражень, емоційно-чуттєвого досвіду.

Виокремлення в сучасній дошкільній лінгводидактиці інтегрованої художньо-мовленнєвої діяльності значно збагатило теоретичні передумови успішної роботи вихователів у напрямку розвитку усного мовлення вихованців. Обізнаність педагогічних колективів ЗДО з лінгвістичними передумовами результативного виховання мовленнєвої особистості здобувача дошкільної освіти розпочинається чітким розмежуванням лінгводидактичних понять «мова» і «мовлення». Варто усвідомити, що мова – це:

1) універсальний засіб навчання і виховання людини;

2) енциклопедія людського досвіду;

3) першооснова нагромадження культурних цінностей, засіб вираження змісту культури, спосіб введення окремої людини в процесі суспільного культурного розвитку;

4) один з компонентів духовної культури суспільства;

5) засіб координації усіх виробничих процесів;

6) функціонуюча система, нерозривно пов'язана з усіма галузями суспільного життя. При організації навчально-мовленнєвої роботи слід дотримуватися погляду І.А. Зимньої, яка переконливо доводить необхідність осмислення сприйнятого на слух повідомлення, бо «… смислове сприймання мовлення залежить від характеру мовленнєвої діяльності мовця, від того, наскільки зрозуміло і чітко висловлюється мовець, від умінь встановлювати контакт зі слухачами». Тому дитина в дошкільному віці повинна добре опанувати мовленнєву діяльність, комунікацію засобами мови в різних формах мовлення – діалозі та монолозі за допомогою слухання та говоріння. Крім занять з розвитку мовлення широко застосовуються мовленнєві ігрові ситуації, в яких продукуються різноманітні види говоріння та слухання (запитання, відповіді, розповіді, описи, переказ тощо). Провідними засобами навчання мови і мовлення в закладі дошкільної освіти виступають живе слово вихователя, художньо-мовленнєва і зображувальна діяльність, в якій дошкільник охоче виявляє свої не лише конструктивні, творчі, а й мовленнєві здібності, оскільки завжди прагне розповісти про продукт власної діяльності. Найвищим проявом мистецької діяльності виступає й декоративно-ужиткова спадщина, з якою знайомляться старші дошкільники під час занять з образотворчого мистецтва. Кращі вироби майстрів є прикладом для виконання традиційних видів дитячої зображувальної діяльності – малювання, ліплення, аплікації та конструювання. Інтеграція та взаємозв'язок виражальних засобів дає вихованцям ЗДО можливість максимально добирати матеріали, техніки, формати, відшуковувати творчі задуми, моделювати художній зміст для створення художнього образу. Зв'язок мовленнєвої та образотворчої діяльності простежується в багатьох наукових працях, зокрема Л. Бачерикова доводить можливість використання малюнка для активізації мовленнєвого розвитку дошкільників, творчої інтерпретації та художньо-естетичного сприймання. «Художній образ – це специфічний для мистецтва спосіб відображення й узагальнення дійсності з позиції певного естетичного ідеалу в конкретно-чуттєвій емоційно наснаженій формі, що включає такі універсальні компоненти, як змістова відповідність формі, композиційні особливості, художня мова твору, та специфічну для кожного виду мистецтва систему образних засобів» [1, с. 543]. Відтворення наочно-чуттєвого сприймання творів декоративно-прикладного мистецтва спонукає дітей старшої групи закладу дошкільної освіти до образотворчо-мовленнєвої компетенції як результату відповідної діяльності, «… в якій мовлення організує, спрямовує, супроводжує, регулює процес образотворення та, у свою чергу, збагачує й увиразнює, надає образності мовленню дитини» [1, с. 544]. Словесний образ, побудований образними та виразними мовними засобами, також виступає наочною опорою, «малює словом», переконливо висвітлює не лише форму, а й внутрішній зміст зображеного чи виготовленого продукту творчості. Більш вагомим стає вплив на емоційно-естетичну сферу здобувачів дошкільної освіти, зростає їх фантазія, творча уява й умотивованість. «Образи, створені засобами кольору, лінії, форми, композиції, стають цільними, яскравішими, якщо опосередковуються мовленням», – зауважує А.М. Богуш.

Стимулом для створення висловлювань стають вироби майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, які відзначаються гарним оздобленням, яскравими барвами, вишуканими орнаментами, що теж несуть певний зміст і композиційну будову. Регіональні ознаки декору виробів відтворюють споконвічні символи українців – у вигляді сонця, зірок, землі, рослин (чорнобривці, гвоздики, тюльпани, мальви, жоржини, айстри, барвінок, мак тощо) втілено власне життя, животвірні сили народу і т. ін. «Скільки таємниць в унікальних візерунках, де рослинні мотиви поєднуються з символікою минулого, гармонійно повторюються в готовому продукті», – розповідаємо вихованцям перед мовленнєвим вправлянням. Композиція, багатобарвність, різноманітний характер орнаментальних

мотивів, декоративність зображень, яскравість і сміливість фарб, художня довершеність – все це збагачує дитячу уяву й надихає на створення висловлювань. Привертає увагу дітей безпосередність малюнка, його спрощена стилізованість, але разом із тим мудра композиційна завершеність.

Під час занять, присвячених ознайомленню старших дошкільників з народною декоративною творчістю (з навколишнім, образотворчою діяльністю чи комбінованих), розширюємо знання дітей про декоративно-ужиткове мистецтво різних регіонів України, його призначення. У процесі самостійного складання візерунків за зразком і пропонованими схемами діти колективно та індивідуально закріплюють отримані знання, супроводжують виготовлення створенням власних описів і розповідей. З цією метою вихователь добирає до кожного заняття тематичний словник, наприклад, візерунок, рушник, скатертина, вишиванка, квітка, колір. У навчанні допомагають технічні засоби, зокрема аудіо– та відеозаписи, предмети народного побуту та ін. На відповідний емоційний настрій налаштовують записи українських народних пісень, таких як «Ой, гаю, гаю», «Ой, у лісі калина», «Зацвіла в лісі червона калина», уривки художніх і фольклорних творів.

Системній роботі вихователя з розвитку мовленнєвої діяльності шляхом ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з декоративно-прикладним мистецтвом сприятиме тематичне планування навчально-мовленнєвої роботи згідно з загально-педагогічними і лінгводидактичними принципами науковості, відповідності програмі, врахування регіональних особливостей, доступності та послідовності вправлянь. Робота з розвитку українського мовлення планується в перспективних і календарних планах вихователя і закладу дошкільної освіти взагалі. Бажано включати до складу інших занять ознайомлення дітей з українською національною культурою, традиціями й обрядами, предметами декоративно-ужиткового побуту, що більшою мірою виховуватиме дітей у національному дусі й розвиватиме їхнє зв’язне мовлення. Важливо постійно вести облік розвитку мовленнєвих умінь і компетентностей вихованців, у тематичному щоденнику вести періодичні записи до виучуваної теми. Якщо вихователь ретельно записує результати контрольних зрізів, рівень словникового і мовленнєвого розвитку дітей при засвоєнні кожної теми, то загальний результат його методично-виховної діяльності бути значно достовірнішим й ефективним:

Таблиця 1

№ п/п	**Зміст роботи**	**Форми роботи**	**Термін вивчення**

Мовленнєва активність і стан українського мовлення дітей старшої групи закладу дошкільної освіти зростатимуть за умов розвивально-виховного потенціалу, створення організованого мовленнєвого середовища, високої мовленнєвої культури вихователя. Його методичне й інформаційне забезпечення також якісно впливає на загальний результат навчально-мовленнєвої діяльності. Йдеться про добір навчально-мовленнєвих посібників, різноманітні наочні засоби (національні іграшки і предмети декоративно-прикладного вжитку, серії дидактичних картин, колекції аудіо- та відеоматеріалів, ТЗН і т. ін.), застосування інноваційних технологій розвитку мовлення. Ми переконалися впродовж формувальної частини нашого педагогічного експерименту, що словник дошкільників експериментальної групи зріс у три-чотири рази в порівнянні з першим випробуванням. Висловлювання стали більш змістовними та послідовними, діти добре засвоїли правильність граматичного зв’язку слів у реченні та тексті, їхнє мовлення стало багатшим і виразнішим на наявність прикметників і порівнянь. Вихованці певною мірою оволоділи морфологічною системою рідної мови, стали правильно вживати дієслівні форми, типи відмінювання і дієвідмінювання. В комунікативному процесі за тематикою декоративно-ужиткового мистецтва старші дошкільники виявили неабияку пізнавальну і мовленнєву

активність, умотивованість усвідомленим виявом ситуативно-ділової форми спілкування. Ми спостерігали відчутне зростання вербальної самостійності при виконанні пізнавально-комунікативних завдань, мовлення вихованців стало набагато різноманітнішим і досконалим щодо лексичної точності та правильності синтаксичних конструкцій, більш емоційно-виразним й ініціативним. Таким чином, мовленнєво-комунікативна підготовка старших дошкільників засобами декоративно-прикладного мистецтва значно підвищила рівень мовлення вихованців, стимулювала інтелектуальну, емоційно-вольову й мотиваційну готовність до спілкування та створення монологічних висловлювань.

Література:

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник. К.: Видавничий дім «Слово», 2011. 704 с.

2. Корнієнко А.В. Методика викладання декоративно-ужиткового мистецтва у позашкільних навчальних закладах. *Теорія і методика художньої освіти та виховання*. 2015. № 3 (77). С. 39-42.

ПОРУШЕННЯ МОВИ ПРИ РИНОЛАЛІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ КОРЕКЦІЇ

Сабіна Платонова
студентка 4 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Мондич О. В.

Актуальна задача вдосконалення системи навчання і виховання дітей з мовленнєвої патологією тісним чином пов’язано з знаходженням оптимальних умов для подолання, корекції і компенсації наявних відхилень у розвитку дитини. Необхідний поглиблений аналіз природи мовленнєвого дефекту, визначення механізму і структури недорозвинення мови, диференціація її різних форм.

Ще у 60-і роки під керівництвом професора Р.Є. Левіної були сформовані нові уявлення про принципи аналізу і типології аномального розвитку мови, про способи його подолання і попередження. В якості провідних ознак, диференціюють різні види мовленнєвих порушень, які стали виділятися проявами, значущі для розробки корекційного педагогічного впливу [1, с. 27].

Принцип системного підходу до вивчення мовленнєвого розвитку був застосований при дослідженні дітей з такими формами мовленнєвої патології як алалія, заїкання, дисграфія, дислексія та ін.

Найменш вивченою в зазначеному плані виявилася категорія дітей, які страждають важкою мовною патологією, обумовленої вродженим незрощенням неба. Традиційно ця досить численна категорія дітей з діагнозом «ринолалія» вивчається логопедами і фахівцями медичного профілю з боку первинного дефекту (назального тембру голосу і порушень артикуляції звуків), тісно пов’язаного з етіопатогенетичними факторами.

При більш пильному вивченні контингенту дітей з вродженими ущелинами виявляються різноманітні мовні порушення, які можуть бути віднесені до різних структурних рівнів мови і в сукупності обумовлюють недостатній розвиток не тільки комунікативної, а й узагальнюючої і регулюючої функції мови. Проте, до теперішнього часу, незважаючи на появу досить численних робіт, присвячених цьому дефекту (в них розглядається в логопедичному аспекті тільки фонетична сторона мови), всебічному вивченню мовленнєвих процесів приділяється явно недостатня увага. У сучасній логопедичній літературі відкрита ринолалія відноситься на основі етіопатогенетичного фактора до мовних порушень, обумовленим аномалією будови периферичного мовного апарату. Симптоматика порушення, як відомо, проявляється в спільному порушенні

артикуляції звуків мови і тембру голосу. Саме з цих позицій розглядається ринолалія в переважній більшості робіт, як вітчизняних, так і зарубіжних. Відповідно до цього і прийоми логопедичної корекції орієнтовані на усунення гіперназальності і дефектів артикуляції, що дуже істотно для цієї категорії дітей, але далеко не вичерпує всіх можливих відхилень розвитку, обумовлених анатомо-фізіологічним дефектом [1, с. 28-29].

Мета нашого дослідження полягає в розробці типології дітей з ринолалією і визначенні основ корекційно-педагогічного впливу.

Порушення мови, обумовлені вродженим незрощенням губи і неба, представляють серйозну проблему для різних галузей медицини і дефектології. Проаналізовано численні дані, що характеризують частоту і поширеність цієї форми вродженої патології (М. Д. Дубов, Л. Є. Фролова, І. П. Юреньова, В. Я. Булатовська та ін.).

При аналізі літературних джерел виділено кілька основних напрямків вивчення мовленнєвої недостатності у дітей даної категорії. Найбільш численними як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі виявилися роботи, присвячені двом проблемам: гіперназалізації і порушень артикуляції (Ф.А. Рау, Е. Ф. Рау, З. Г. Нелюбова, В. В. Куколь, А. Г. Іпполітова, Т. Н. Воронцова, Н. І. Сереброва, С. П. Танталова, І. І. Єрмакова та ін.).

Тривалий період дослідження ведуться, головним чином, в плані вивчення особливостей порушення звуковимови і тембру голосу і пошуків прийомів корекції цих специфічних недоліків, які значно впливають на виразність і звучність експресивної мови. Пошук ефективних прийомів корекції тісно пов’язується з ретельним вивченням особливостей функціонування мовленнєвого апарату в особливих анатомо-фізіологічних умовах. Також активно здійснюється вивчення особливостей фонетичної сторони мовлення дітей з використанням новітніх об’єктивних методів дослідження (Т. Н. Воронцова, Н.І. Сереброва, І. І. Пружан, І. І. Єрмакова та ін.) [4; 5].

У руслі клініко-експериментальних робіт з ринолалії, проведених останнім часом, слід виділити дослідження Л.І. Вансовської. Нею отримані кількісні та якісні характеристики фонетичних порушень мовлення в осіб з відкритою формою ринолалії та ринофонії [2, с. 67].

На основі використання комплексу об’єктивних методів дослідження нею було виявлено, що розбірливість мови осіб з відкритою ринолалією, тобто маючи виражені артикуляційні порушення звуків і назалізацію, є дуже низькою (в середньому – 28,4%). Розбірливість мови осіб з відкритою ринофонією, тобто маючи виражену назалізацію при незначних артикуляційних порушеннях одиничних звуків, була значно вище (55,6%).

Отримані Л.І. Вансовської дані з цього питання є вельми важливими з практичної та наукової точок зору [2, с. 69].

Поліпшення артикуляції підвищує розбірливість мови, незважаючи на назальний відтінок який зберігається. Порівнянням двох груп випробовуваних Л.І. Вансовська змогла виокремити вплив двох тісно пов’язаних порушень-гіперназалізації і дефектів артикуляції на виразність мови [3, с. 221].

Основними особливостями експресивного мовлення осіб, які страждають ринолалією, є гіперназалізація, поліморфні артикуляційні помилки і низька складова розбірливість в поєднанні з функціональною неповноцінністю дихальної і голосової функції.

В рамках системного підходу до вивчення цієї форми мовленнєвої патології проаналізовано дослідження З.А. Рєпіної, в якому був здійснений аналіз аномальних мовленнєвих проявів у дітей з ринолалією з урахуванням законів їх розвитку, що дозволило оцінити роль основного дефекту артикуляції і його наступних впливів. Порушення письма, виявлені у 64,9% обстежених учнів, були обумовлені вторинним відхиленням в оволодінні фонематичними і морфологічними узагальненнями [7, с. 31].

Співвіднесення недоліків письма з особливостями мовленнєвого розвитку показало, що легким ступеням недорозвинення мови відповідали менш виражені порушення письма, грубим відхиленням у розвитку мови відповідають важкі розлади письма.

Усунення порушень письма, проведене з одночасним корекційним впливом на звукову сторону мови, показало правильність теоретичних положень про вторинному характері дисграфії у дітей з ринолалією.

Однак у дослідженні З. А. Рєпіної підкреслювалося, що відсутній прямий зв'язок між тяжкістю первинного дефекту артикуляційного апарату і ступенем порушення письма. Відзначалися також випадки благополучного оволодіння письмовою мовою при важких розладах артикуляції які нерідкі, причини яких потребують подальшого вивчення та уточнення [7, с. 33].

У дослідженні З. А. Рєпіної також детально проаналізована і виголошувальна сторона мови учнів з ринолалією. Виділено два аспекти-артикуляційний і акустичний і зроблена спроба розкрити особливості сприйняття звуків мови [7, с. 33].

Огляд найбільш значущих педагогічних досліджень з проблеми ринолалії у дітей з незрощенням неба переконливо показує, що переважна частина методичних рекомендацій відноситься до корекції звукової сторони мови в умовах амбулаторного прийому або короткочасного перебування в стаціонарі.

Однак, в даний час розширення рамок логопедії, як педагогічної науки, тягне за собою і постановку якісно іншого завдання - не корекції одного з проявів дефекту, а всебічного навчання і виховання цієї категорії дітей з урахуванням всієї сукупності аномальних проявів.

Відомо, що відповідно до існуючої в країні мережею логопедичних закладів, діти з ринолалією отримують логопедичну допомогу диференційовано в залежності від віку і ступеня вираженості дефекту.

У спеціальних дитячих садах діти з ринолалією можуть навчатися в групах для дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням і в групах для дітей із загальним недорозвиненням мови. Однак, критерії диференціальної діагностики для цього дефекту розроблені ще недостатньо. Дуже часто при комплектуванні спеціальних груп медико-педагогічна комісія, орієнтуючись на тяжкість первинного дефекту і на специфічно порушену звукову сторону мови дитини-дошкільника, поміщають його в групу із загальним недорозвиненням мови, незважаючи на відсутність відхилень лексико-граматичного розвитку. І, навпаки, часто, дотримуючись застарілої точки зору, згідно з якою ринолалія вважалася однією з форм дислалії, зараховують дітей до групи з фонетико-фонематичним недорозвиненням, де залишаються поза спеціального впливу аграматизм, порушення складової структури слова, якісне і кількісне порушення словникового запасу і ряд інших особливостей мови [5, с. 70].

Подібне положення виникає і при відборі дітей шкільного віку в спеціальну школу для дітей з важкими порушеннями мови. Згідно з інструкцією про відбір дітей в спеціальні школи діти з ринолалією зараховуються в тільки в разі наявності у них загального недорозвинення мови. Але, у зв'язку з тим, що до моменту вступу в школу у значної частини дітей з ринолалією усне мовлення має виражений спотворений характер, виникають великі сумніви в можливості їх успішного навчання в загальноосвітній школі. Нерідко в спеціальну школу зараховуються діти, потенційно здатні до навчання в звичайній школі за умови своєчасної нормалізації дефектів усного мовлення.

Все вищесказане обумовлює необхідність спеціального психолого педагогічного вивчення дітей з ринолалією. В даний час немає єдиної думки про структуру мовленнєвого дефекту при цій аномалії, не вивчена динаміка розвитку їх мови в процесі спеціально організованого навчання, недостатньо ясно, які особливості їх мовленнєвого розвитку успішно компенсуються в процесі навчання, а які є стійкими [6, с. 94].

Для вирішення цих питань було проведено вивчення різних сторін усного і писемного мовлення, читання, розуміння мови у дітей з ринолалією, що знаходяться в спеціальних дитячих садах і спеціальних школах для дітей з важкими порушеннями мови.

Вивчення різних аспектів мовленнєвої діяльності дітей з ринолалією показало велику різноманітність проявів у сфері вимови, сприйняття і розуміння мови, лексики, граматики, зв'язного мовлення.

Найбільш загальні для всіх обстежених дітей прояви мовленнєвої недостатності виявляються в оволодінні фонетикою, що формується в аномальних анатомо-фізіологічних умовах. Характерним для дітей з ринолалією є зміна оральної чутливості в ротовій порожнині, а також відхилення в стереогенезі, обумовлені дисфункцією сенсомоторних провідних шляхів через неповноцінних умов вигодовування в грудному віці (М. Едварде). Відзначаються особливості долінгвістичного розвитку, недостатня активність лепета, пізній початок мови, великий часовий інтервал між появою перших слів і фразової промовою.

В результаті периферичної недостатності артикуляційного апарату у дітей формуються компенсаторні зміни укладу органів артикуляції при виробництві звуків; високий підйом кореня язика і зрушення його в задню зону ротової порожнини; недостатня участь губ при проголошенні лабіалізованних голосних, губно-губних і губно-зубних приголосних; надмірна участь кореня язика і гортані; напруга мімічної мускулатури (А.Г. Іпполітова, Л. І. Вансовская) [3, с. 107].

Найбільш істотним проявом дефектності фонетичного оформлення усного мовлення є порушення всіх оральних звуків за рахунок зміни аеродинамічних умов фонації і підключення носового резонатора.

Крім регулярного прояву назалізації, в мові дітей з ринолалією виявляється специфічна забарвлення деяких приголосних звуків, яка утворюється за рахунок підключення глоткового резонатора. Фарингалізація, тобто додаткова артикуляція за рахунок напруги стінок глотки, виникає як компенсаторний засіб. Спостерігаються також і явища додаткової артикуляції в порожнині гортані (глотталізація), що надає звукам своєрідний призвук.

Крім названих основних тенденцій в пристосувальних змінах освіти мови виявляється безліч більш частих дефектів артикуляції. Своєрідність їх прояви полягає у великій залежності від позиційних змін в слові, фразі, тексті. Відзначимо найбільш типові [7, с. 20]:

- опускання початкового голосного;
- нейтралізація звуків за способом утворення;
- зміна способу утворення звуків;
- різке припинення звучання звуків в позиції кінця слова;
- наявність свистячого фону при проголошенні шиплячих звуків;
- сильне оглушення сонорних звуків на кінці слова;
- накладення додаткового шуму на назалізовані звуки (шипіння ,свист, придих, хропіння, гортанність та ін.);
- пересувка фокуса артикуляції в більш задні зони (вплив високого положення кореня язика і малої участі губ при артикуляції.

У дітей, які систематично займаються з логопедом, відзначені явища гіперкорекції у вигляді пересування артикуляції в передні зони.

Взаємозв'язок назалізації і спотворення в артикуляції окремих звуків досить різноманітна. Не встановлено пряму відповідність між величиною і формою піднебінного дефекту і ступенем фонетичного спотворення мови. Це пояснюється різноманітними компенсаторними прийомами, які використовують діти для виробництва звуків, а також співвідношенням резонуючих порожнин і індивідуальними особливостями конфігурації ротової і носової порожнин. Крім того, відзначаються фактори, менш специфічні, але які також впливають на ступінь виразності вимови (вікові, індивідуально-психологічні, соціально-психологічні та ін.).

На підставі вищевикладених особливостей фонетики дітей з ринолалією можна зробити висновок про «фонетичної невизначеності» вимовлених звуків і про несформованості просодичних елементів мови.

Дефекти порушення звукової сторони мови дітей з ринолалією можна розділити на:

I. порушення, які безпосередньо пов'язані з анатомічним дефектом [6, с. 144]:

- артикуляційні порушення,
- аеродинамічні порушення,
- фонаційні порушення.

II. Порушення, пов'язані з дефектами моторного управління:

- порушення ритміко-складової структури мови,
- порушення збігу (комплексів) приголосних.

Описані особливості звукової сторони мови дітей з ринолалією ведуть до зникнення відмінних ознак при виробництві звуків і до уповільненого або спотвореного фонологічного розвитку.

Порушення взаємодії між слуховим і мовленнєво-опорного аналізатора у дітей, які мають морфологічні ураження мовленнєвого апарату, призводить не тільки до первинних дефектів артикуляції, але впливає на становлення і розвиток наступних ланок мовленнєвої діяльності (Р.Е. Левіна, А. Р. Лурія, Р. М. Боскіс, В. І. Бельтюков, Г. В. Чиркіна, З. А. Рєпіна).

Індикатором недостатності фонематичного сприйняття (фонологічної ланки звукової функціональної системи) є здатність правильно записати звуки мови, або по відношенню до дітей молодшого шкільного віку, сформованість первинних навичок письма. При наявності великого числа помилок можна говорити про порушення фонологічного рівня мови [5, с. 34].

Таким чином, нижче можемо перечислити шляхи корекції порушеннь мови при ринолалії. Корекційні завдання мають певну відмінність в залежності від того, проведена чи пластична операція по закриттю ущелини чи ні, хоча основні види вправ використовуються як в доопераційний, так і в післяопераційний період.

Для дітей з ринолалією, що знаходяться в спеціальному саду для дітей з порушеннями мови, поділ на доопераційний і післяопераційний періоди недоцільно, так як їх навчання організовується відповідно до основних вимог програм і проходить передбачені нею періоду незалежно від терміну операції. Однак, істотно змінюється характер специфічних корекційних завдань, що вирішуються на індивідуальних заняттях [5, с. 37].

До операції доцільно вести наступну роботу:

- звільнити від компенсаторних рухів лицьових м'язів;
- підготувати правильну вимову голосних звуків;
- підготувати правильну артикуляцію найбільш доступних приголосних звуків.

Після операції корекційні завдання значно ускладнюються. Вони складаються: у розвитку рухливості м'якого піднебіння; усунення неправильного укладу органів артикуляції при проголошенні звуків; підготовці вимови всіх звуків мови без назального відтінку .

Специфічними вправами при цьому є наступні: масаж м'якого піднебіння, гімнастика м'якого піднебіння і задньої стінки глотки, артикуляційна гімнастика, голосові вправи.

Основна мета їх полягає в наступному [2, с. 223]:

- збільшити силу і тривалість повітряної струменя, що видихається через рот;
- поліпшити діяльність артикуляційної мускулатури;
- виробити контроль за роботою піднебінно-глоткового затвора.

Для дітей, що мають порушення фонематичного сприйняття (спотворений фонологічний розвиток), передбачається стратегія, орієнтована на одночасну корекцію звуків, усунення назальності і формування чіткої диференціації звуків на слух. Ці завдання вирішуються в рамках загальної системи навчання і виховання дітей з фонетико-

фонематичним недорозвиненням в умовах спеціального дитячого садка. Індивідуалізація логопедичного підходу до досліджуваної категорії дітей здійснюється на спеціальних заняттях, з урахуванням вимог, що пред'являються фронтальним навчанням.

Література:

1. Боскіс, Р.М., Левіна, Р. Є. Порушення письма при деяких розладах артикуляції у дітей. Логопедія сьогодні. 2008. № 4. С. 27-46.
2. Вансовская, Л.И. Устранение нарушений речи при врождённых расщелинах нёба. СПб., 2004. 345 с.
3. Вансовская, Л.И. Фонетические нарушения речи и пути устранения их у больных с открытой ринолалией после уранопластических операций. М.: Автореф.канд.дисс. Л., 2007. 524 с.
4. Воронцова, Т.Н. Методы исследования лиц, страдающих ринолалией на почве врождённых расщелин губы и нёба. Тезисы докладов. Л., 2010. 447 с.
5. Ермакова, И.И. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков. М.: Просвещение, 2004. 143 с.
6. Ипполитова, А.Г. Открытая ринолалия: Учеб. пособие для студентов дефектол.фак.пед.ин-тов/Под ред. О.Н. Усановой. М.: Просвещение, 2003. 440 с.
7. Репина, З.А. Нарушения письма у школьников с ринолалией: Учебное пособие к спецкурсу. С.: Свердл. пед. ин-т., 2008. 80 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ У СКЛАДІ СОЦІАЛЬНО-АДАПТАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Євген Побережець
магістрант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц.Фурдуй С.Б.

Сьогодні вкрай загострено проблеми соціалізації дітей та підлітків. У зв'язку з цим фактом до діяльності освітніх закладів пред'являються підвищені вимоги, а суспільство покладає на освітян відповідальність за передачу не тільки загальних та професійних знань, а й за формування культурного і морального образу цілих поколінь. Безперечно, успішні, ініціативні, мобільні, відповідальні, самостійні та творчі випускники були необхідні нашому соціуму завжди, проте сьогодні спостерігається актуалізація цієї потреби у зв'язку з суспільною кризою. Вчені та педагоги в останні роки найчастіше відзначають збільшення числа соціально некомпетентних дітей, це означає, що сьогодні серед представників підростаючого покоління частіше зустрічається нездатність: грати один з одним, брати участь у безконфліктному спілкуванні, розуміти та співчувати оточуючим, будувати ділові та особисті стосунки з однолітками, крім того почастішали випадки прояву необґрунтованої агресії. Зі зростанням рівня технічної складової, люди в меншою мірою прагнуть до емоційної та інтелектуальної взаємодії [6, с. 5-6].

Актуальність роботи полягає в тому, що забезпечення якісної та повноцінної освіти покоління, в тому числі і дітей з відхиленнями в стані здоров'я здоров'ї, що багато в чому залежить від управління якістю навчання з усіх предметів, включаючи фізичну культуру є найважливішим напрямом державної політики.

Насамперед це продиктовано збільшенням числа дітей з обмеженими можливостями здоров'я. До таких дітей відносяться діти, чий стан здоров'я створює перешкоди для повноцінного освоєння освітніх програм без спеціально організованого підходу до умов навчання. Такі підлітки є неодноріжною групою,до якої можуть бути включені школяри, у яких спостерігаються різні порушення: слуху,зору, мови, виражені розлади емоційно-вольвої сфери, соціально неадаптовані діти.

Управління якістю освіти є цілеспрямований, організуючий, контролюючий та регулюючий процес взаємодії суб'єктів діяльності щодо забезпечення якості освіти з досягнення оптимальних результатів. Управління якістю освіти у школі передбачає організацію нових форм, запровадження нових суб'єктів управління, нових функцій цих суб'єктів, зв'язків та його взаємовідносин. Фізична культура передбачає не лише роботу з тілом, але сприяє фізичній підготовці дитини до життя, є засобом та способом самовдосконалення, а насамперед це робота з внутрішнім світом дитини, спрямована на формування ціннісного ставлення до тіла. Ведучим у процесі навчання фізичної культурі є принцип природовідповідності – максимальний розвиток природних задатків дітей, не порушуючи законів природи відповідно до основними засадами педагогіки [1, с. 44-46]. Особливим напрямком у роботі з підлітками з ОВЗ вважається її корекційно-компенсаторна частина. Відповідно, на сьогоднішній день є актуальним пошук нових, оптимальних форм та методів педагогічної та управлінської діяльності для забезпечення якості навчання дітей з ОВЗ на уроці фізкультури з урахуванням специфіки їхньої психіки та здоров'я.

Теорія оптимізації освітнього процесу розглянута у роботах Архангельського Л.М., Бабанського Ю.К., Поташника М.М. та інших учених. Значимість занять фізичними вправами для корекції порушень моторики і недоліки фізичного розвитку описуються в наукових працях Павлова П.П., Торіневського В.В., Запорожця Л.В. та ін. На сьогоднішній день у педагогічній науці та практиці є лише окремі, не завжди пов"язані між собою дослідження у цій області. Наприклад, роботи О.А. Барабаш щодо якості навчання учнів з розумовою відсталістю. Є також цікаві дослідження про особливості адаптивного фізичного виховання дітей з певними сенсорними відхиленнями. Наприклад, про виховання учнів із патологією слуху у монографіях Є.Ю. Овсяннікова; зору – у працях Маллаєва Д.М.; промови – у дослідженнях Усаєнко А.І., Холодо Ж.К..

Для навчання дітей у загальноосвітній організації створюються соціально-адаптивні освітні програми, які розробляються як для індивідуального навчання, так і в умовах окремого класу, який здійснює освітню діяльність з освітній програмі, адаптованій для навчання певної категорії осіб із обмеженими можливостями здоров'я [1, с. 70-73].

Викладання фізичної культури довгий час було спрямовано виключно на розвиток фізичних якостей учнів, які забезпечують активний доступна праця та відпочинок. Дослідники Ю. М. Миколаїв, С. В. Дмитрієв, Н. Н. Пономарьов, А. П. Матвєєв позначили у своїх дослідженнях намітку тенденцію до усунення пріоритетів у розумінні фізичної культури з соматопсихічного на соціокультурний, не зменшуючи їх рівноцінної значущості.

Згідно з видатним психологом Л. С. Виготським, недостатня підготовленість підлітків з ОВЗ до соціалізації в суспільство пов'язана не з їх неблагополуччям у біологічному плані, а з «соціальним вивихом», який порушує зв'язок дитини з культурою та соціумом, як джерелами розвитку. Зміна проблеми «вивиху» відбувається через навчання дітей з відхиденнями усьому різноманіттю соціальних ролей, їх функціональних характеристик, сутності, використання у реальному житті. Для цього важливим є виконання однієї з умов соціалізації таких дітей — це участь дітей у житті здорових однолітків, які виховані в дусі толерантності. Тому лише загальноосвітні організації можуть забезпечити їм формування навичок соціалізації, соціальної адаптації та особистісного розвитку [5, с. 39]. Слабке здоров'я дітей з відхиленнями по здоров'ю, безліч невирішених соціальних проблем ведуть до різних порушень їхнього здоров'я, психіки, життя загалом. Фізична культура, будучи наукою, що зачіпає фізичну активність людини, нагромадила значний досвід вирішення різних проблем, таких як формування фізичної культури особистості та здорового способу життя, відновлення, збереження та зміцнення стану здоров'я, соціалізація дітей засобами фізичної культури. Ця наука має безліч інструментів задля досягнення різних соціальних цілей.

Уроки фізичної культури відвідують учні школи, незалежно від діагнозу, форми і рівня поразки рухової сфери. Специфічні особливості захворювань учнів, їх емоційний

настрій утруднюють проведення уроків фізкультури за традиційною схемою, необхідний соціально-адаптивний підхід до кожного для виконання фізичних вправ. Учні з найбільш тяжкими руховими порушеннями беруть посильну участь у роботі класу та за згодою з лікарем виконують на уроці індивідуальні завдання з відповідних розділів навчальної програми [4, с. 36-38].

Фізичне виховання та адаптивне фізичне навантаження планується для кожного учня з особливими освітніми можливостями індивідуально відповідно до загальних рекомендаціями фахівців психолого-медикопедагогічного консиліуму та з урахуванням характеру патології та ступеня обмежень здоров'я. Діти з обмеженими можливостями здоров'я займаються за індивідуальними програмами, складеними лікарем та педагогом з фізичного виховання з урахуванням психолого-медико-педагогічних рекомендацій та участі батьків.

Для успішного проведення уроків фізкультури в школі для учнів з відхиленнями у розвитку, необхідно дотримуватися таких вимог:

1.При будь-якій патології учнів навчальний матеріал має бути програмним для даного класу.

2. Необхідно ширше застосовувати різні методи ведення уроку залежно від конкретних умов.

3.Слід обов'язково диференціювати вправи для учнів за умовами їх виконання, з дозування та вимог до якості виконання.

4.Необходимо вміло використовувати позитивний досвід, наявний в дітей віком найбільш збережених у руховому плані у виконанні вправ і ігрових дій, як приклад для наслідування учнями з тяжкою патологією.

Уроки фізичної культури з підлітками з відхиленнями здоров'я, як їх соціалізація, формують можливість:

– подолати фізіологічні вимоги повсякденного життя без додаткової втоми;

- активно відпочивати, отримуючи максимум задоволення;

– нормалізувати емоційний тонус та успішно подолати крайні фізичні напруження та різні стреси;

- підвищувати творчу активність, працездатність;

- швидше відновлювати сили;

– формувати та вдосконалювати фізичні та психічні якості.

Діти, що займаються фізичною культурою, будуть активними, менш схильні до стресу і напруги. Вони краще справлятимуться із занепокоєнням, тривогою, пригніченістю, гнівом, агресією та страхом. Вони зможуть легко розслаблятися, знімати напругу за допомогою певних фізичних вправ, у них зменшаться проблеми зі здоров'ям. Регулярні уроки фізичної культури підвищують працездатність організму дитини з ОВЗ, сприяють його ефективній підготовці до навчальної та надалі до трудової діяльності. В результаті підвищення рухової активності, уроків фізичної культури у підлітків з відхиленням здоров'я створюється стійка мотивація та потреба до здорового образу та продуктивного способу життя, фізичного та психічного самовдосконалення, соціальної та професійної активності [3, с. 53].

Освітніми потреби соціально-адаптивного підходу передбачає, що відповідно до індивідуальних можливостей та особливостей дітей та підлітків освітнє середовище має сприяти розкриттю інтересів і здібностей особистості учнів, розвитку здібностей, що проявляються в різних сферах психіки (фізичної, емоційної, пізнавальної, особистісної, духовно-моральної). Формуванню усвідомленого ставлення до своїх фізичних можливостей, розвитку рухових умінь і навичок, психологічних якостей, що забезпечують соціальну інтеграцію сприяють адаптивному фізичному вихованню, як одне з нових сучасних напрямів в системі освіти та науки. Практика занурення в освітнє середовище покликана сприянню, усвідомленню учнями своєї неповторності, оригінальності,

несхожості на інших, розкриття та визнання різних груп здібностей, саморозвитку, особистісного соціального становлення.

Освітній процес підлітків з відхиленнями здоров'я передбачає організацію спеціального корекційно-розвиваючого середовища, яке дозволяє забезпечити оптимальні умови та рівні з іншими дітьми, можливість здобуди повну загальну освіту. Також для підлітків з відхиленнями по здров'ю, згідно соціпльно-адаптивного підходу створюються спеціальні умови, що сприяють їх оздоровленню, корекції порушень у розвитку, адекватному вихованні та повноцінному навчанні, успішній соцільній адаптації.

Література:

1. Бегідова Т. П. Основи адаптаційної фізичної культури: навчальний посібник. Полтава: Фізична культура та спорт, 2007. 192 с.
2. Візитей Н. Н. Фізична культура та спорт як соціальне явище. Філософські нариси. Кишинів, 2014. 200 с.
3. Голованова Н. Ф. Соціалізація та виховання дитини. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. СПб.: Мова, 2014. 272 с.
4. Євсєєв С. П. Теорія та організація адаптивної фізичної культури. Одеса, 2016. 616 с.
5. Пономарьов Н. І. Соціальні функції фізичної культури та спорту. К.: Фізкультура та спорт, 2014. 365 с.
6. Фельдштейн Д.І. Психолого-педагогічні проблеми побудови нової школи умовах значних змін дитини та ситуації її розвитку. *Освіта та наука.* 2010. № 5. С. 3-14.

КОРЕЛЯЦІЯ ТИПУ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РУХОВА АКТИВНІСТЬ УЧНІВ

Андрій Раду
магістрант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. б. н. Баштовенко О.А.

Управління процесом фізичного виховання та спортивного тренування дітей та підлітків вимагає від педагога глибоких знань у галузі організації та проведення урочних форм занять, методики навчання руховим діям та розвитку фізичних здібностей виходячи з вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Можливості людини та ефективність її діяльності визначені зовнішньосередовищними та внутрішніми людськими факторами [6, с. 32]. До зовнішньосередовищних факторів можна віднести такі, як клімато-географічні умови, повітряне середовище та освітленість спортивних споруд тощо. Зовнішнім фактором по відношенню до людини виступають суспільство і те соціальне середовище, в якому вона знаходиться. Внутрішні – індивідуальні та особистісні – фактори визначають наявність та потенційні можливості людини, ефективність її діяльності. Вони є відображенням як соціального, так і біологічного у розвитку людини.

Соціальний чинник розвитку і формування її як особистості відбивається у можливостях людини як мотивів (ставлення та інтерес до спортивної діяльності), формованих у процесі виховання як знань і умінь, так і ефекту розвитку фізичних здібностей, який досягається внаслідок тренування і навчання.

Біологічний чинник розвитку в основному сприймається як генотипічний, тобто, визначальні вроджені особливості соматотипу, фізіологічні, біохімічні, психофізіологічні особливості (властивості нервової системи та темпераменту) тощо. У реальних умовах можливості людини є сплавом вроджених і набутих властивостей, названий П.І. Павловим фенотипом.

Визначення здібностей та загалом обдарованості як поєднання вроджених особливостей людини може надати велику допомогу педагогу у його навчальній та виховній роботі, організації тренувальних занять та забезпечення індивідуального підходу у вихованні. Завдання тренера та вчителя фізичної культури – знайти для учня той вид спортивної діяльності, який відповідає його обдарованості.

Обдарованість – це своєрідне поєднання здібностей, від яких залежить можливість досягнення успіху у виконанні тій чи іншій діяльності. Під здібностями розуміють поєднання вроджених функціональних факторів – психічних та фізіологічних (рухових) функцій – з індивідуально-типологічними особливостями нервової системи. Але для того, щоб особливості виявилися у людини, потрібний генетично обумовлений розвиток функцій та задатків. Прогнозування здібностей необов'язково вимагає виконання людиною навчальної, спортивної чи трудової діяльності. На думку фахівців [1; 4; 7], відмінності у функціонуванні у різних людей визначаються задатками, які можна виявити відповідними методами дослідження. Під задатками розуміють будь-які вроджені функціональні особливості людини (біохімічні, вегетативні, рухові, сенсорні, інтелектуальні), що виявляються на різних за складністю рівнях функціонування та зумовлюють відмінності у можливостях людей [6, с. 54].

Як задатки можуть виступати типологічні особливості прояву властивостей нервової системи, такі як сила, рухливість та врівноваженість. Дослідженнями доведено, що типологічні особливості нервової системи генетично обумовлені і мало і з великими труднощами змінюються під впливом умов життя та діяльності. Щоправда, типологічні властивості нервової системи можуть зазнавати певних змін у період статевого дозрівання, коли відбувається гормональна перебудова організму дітей та підлітків.

Властивості нервової системи мають функціональну основу, але відкриваються досліднику, як І.П. Павлов, у життєвих проявах. Для людини ці життєві прояви можна назвати психологічними. Дослідження психофізіологів спрямовані на розкриття закономірностей між біологічно зумовленими властивостями нервової системи та індивідуальними особливостями психіки та поведінки.

Поведінкові реакції людини відносяться до психічних властивостей, що становлять основу темпераменту. До властивостей темпераменту відносять [2, с. 102]: тривожність, емоційну збудливість, імпульсивність, лабільність та регідність.

Тривожність – властивість, що визначається ступенем занепокоєння, стурбованості, емоційної напруженості людини у відповідальній та особливо загрозливій ситуації. Емоційна збудливість – це легкість виникнення емоційних реакцій на зовнішні та внутрішні дії. Імпульсивність характеризує швидкість реагування, прийняття та виконання рішення. Регідність і лабільність зумовлюють легкість і гнучкість пристосування людини до зовнішніх впливів, що змінюються: регідний той, хто важко пристосовується до ситуації, що змінилася, хто інертний у поведінці, не змінює свої звички і переконання; лабільний той, хто швидко пристосовується до нової ситуації.

Типологічні особливості нервової системи мають значний вплив на прояв фізичних здібностей людини, її навчання рухам, працездатність і надійність виступу на змаганнях.

При навчанні фізичних вправ провідну роль повинен мати диференційований підхід до учнів із різними індивідуальними особливостями нервової системи. Як при показі, так і при поясненні учні із сильною нервовою системою засвоюють вправу швидше, ніж зі слабкою. Це пояснюється тим, що для «слабких» нова вправа створює напружений стан, особливо у період початкового навчання. Дослідники [5; 7] пропонують під час навчання руховим процесам «сильних» типів більше приділяти уваги словесному методу, а «слабких» типів – показу.

Знання педагогом індивідуальних особливостей темпераменту учнів дозволяє здійснювати диференційований підхід під час вирішення виховних завдань. Встановлено, що нервово-психічна напруга, викликана, наприклад, необхідністю в короткий термін опанувати нову складну вправу, підготуватися до змагань, виконати важке завдання,

впливає не на всіх однаково: підвищує вольову активність учнів з сильною нервовою системою і знижує готовність труднощами у «слабших». Тому перед змаганнями «сильних» слід надихнути, стимулюючи їхню активність, якщо необхідно, нагадати про відповідальність, про радість і гордість переможця, а «слабких» – заспокоїти, відволікти від думок про можливу невдачу [6, с. 26].

Відмінність темпераментах школярів слід враховувати повсякденно. Так, «тривожним» потрібно рідше робити критичні зауваження під час роботи і, тим більше, на людях, їх необхідно утримувати від надмірної активності. «Нетривожних» доцільно, навпаки, активізувати, частіше контролювати їхню самостійну роботу. Від імпульсивних слід вимагати свідомого виконання кожного завдання остаточно, вчити їх працювати за заздалегідь складеним планом.

У спілкуванні з підлітками меланхолійного та холеричного темпераментів, які відрізняються впертістю, вважаючи, що в цьому проявляється сила їхнього характеру, викладачеві необхідно домагатися своїх вимог та переконувати власним позитивним прикладом та конкретною справою. Приватні бесіди викладача можуть бути сприйняті ними, як ознака особливої уваги, і призвести до самозадоволення, до суперечки та непокори.

Легкозбудним людям, якщо вони користуються лідерством у колективі, не треба робити зауваження у присутності їхніх товаришів. Холерика важливо захопити якоюсь цікавою для нього справою, і він стає найкращим помічником вчителя. На сангвініка та флегматика у разі потреби можна підвищити голос, але часто це робити не можна. До гучного голосу люди швидко звикають та перестають на нього реагувати.

Сангвініки швидко акліматизуються у незнайомих колективах, їх доцільно у разі потреби переводити до інших навчальних груп для виправлення або, навпаки, для зміцнення останніх. Флегматика важче вести до успіхів у спорті, найчастіше він недостатньо самолюбний. Але його можна зацікавити перспективою успіху на змаганнях: частіше звертати увагу на приріст результатів у контрольних тестуваннях. Меланхолік впадає в розгубленість за першої ж невдачі. Йому потрібна дружня, співчутлива допомога старшого, підтримка похвалою, порадою, прикладом. На меланхоліка не слід дратуватись, підвищувати голос. Він моментально замикається, йде в себе, а потім довго пам’ятає «образу».

Знання індивідуальних особливостей, що займаються, дозволяє викладачеві, тренеру ефективно керувати процесом фізичного виховання та спортивного тренування, що актуалізує цю тему для подальших досліджень.

Література:

1. Асмолов А.Г. Психологія особистості. М: МДУ, 2010. 368 с.
2. Батуєв А.С. Вища нервова діяльність. М: Вища школа, 2011. 256 с.
3. Бойко В.В. Цілеспрямований розвиток рухових здібностей людини. М: ФіС, 2017. 144 с.
4. Волков Л.В. Виховання фізичних здібностей учнів. К.: Радянська школа, 2010. 104 с.
5. Волков Л.В. Теорія спортивного відбору: здібності, обдарованість, талант. К.: Вежа, 2017. 128 с.
6. Ільїн Є.П. Психологія фізичного виховання. М: Просвітництво, 2017. 287 с.
7. Русалов В.М. Біологічні засади індивідуально-психологічних відмінностей. М: Наука, 2019. 350 с.

ОСОБЛИВОСТІ МОТОРИКИ ПРИ СТЕРТІЙ ДИЗАРТРІЇ (ЗАГАЛЬНОЇ, ДРІБНОЇ, АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ)

Катерина Ровшенко
студентка 3 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Сурганова А.В.

Мовне порушення, яке зустрічається досить часто, є дизартрія. Дизартрія – розлад членороздільної мови, вимови. Багато авторів розуміють дизартрію широко, відносячи до неї розлади голосоутворення, артикуляції, ритму, темпу і інтонації мови. Частіше під дизартрією розуміють порушення вимовної сторони мови, і причиною порушення мови є порушення іннервації апарату артикуляції, а, як відомо, мовна моторна зона Брока в головному мозку знаходиться близько до області, що відповідає за координацію рухів, і у тому числі рухів кисті рук [5]. Тому логопедична практика у своєму прагненні до підвищення якості корекційно-розвиваючих послуг, їх оптимізації і стандартизації і індивідуалізації, звертається в першу чергу до розвитку дрібної моторики, оскільки є тісний зв'язок функції руки і мови, морфологічне і функціональне формування мовних областей здійснюється під впливом кінестетичних імпульсів від рук. Вплив пропріорецептивної імпульсації м'язів руки має важливу роль в дитячому віці, поки йде формування мовної моторної області. Якщо мовний розвиток дитини затримується, рекомендується стимулювати його шляхом тренування рухів пальців рук. Тобто, безперечна роль моторних функцій для усього розвитку дитини.

Провівши аналіз літератури по досліджуваній темі, можна дійти висновків, що взаємозв'язок моторики і розвитку мови доведений. Проте недостатньо вивченим є питання про особливості порушення загальної моторики і дрібної моторики пальців рук і моторики артикуляції у дітей з дизартрією. Тому це питання стало метою статті.

Мета статті – виявити особливості моторних функцій у дітей зі стертою дизартрією.

Вивченням моторної сфери і зв'язку її з мовленням займалися такі вчені, як О. Ф. Архіпова [1], М. О. Бернштейн [2] , Бондар Л. [3], Мороз Л. В. [4], Чмеленко В. О. [5] та інші. Наявність особливостей в психомоториці більшості дітей з дизартрією свідчить про взаємозв'язок і взаємообумовленість розвитку мовленнєвої і рухової сфер, про тісну функціональну єдність між мовною системою (не лише її моторним компонентом) і руховою системою організму в процесі їх становлення в онтогенезі дитини.

Моторика виражається в послідовності рухів, яка потрібна для виконання якогось певного завдання, рухової активності організму або окремих його органів [1]. Загальна моторика – це рухова діяльність, яка здійснюється за рахунок роботи великих м'язів тіла [4]. Дрібна моторика визначається тонкими рухами кистей пальців рук, потрібна для багатьох дій людини, які розвинулися в процесі культурно-історичного розвитку суспільства і людини: гарматних, предметних, трудових [3]. Артикуляційна моторика– одна з умов правильної звуковимови, що виражається в сукупності скоординованих рухів органів мовного апарату [2]. Психофізіологічна структура руху складна. М. О. Бернштейн визначив координацію тонких рухів пальців рук як «організацію керованості рухового апарату» [1]. Координована дрібна моторика рук спадково не зумовлена і виникає в процесі виховання і навчання в результаті утворення асоціативних зв'язків між дотиковими, зоровими і м'язовими відчуттями в процесі активної взаємодії дитини з довкіллям [5].

Наявність особливостей в моторній сфері більшості дошкільнят з дизартрією вказує на взаємозв'язок і взаємообумовленість розвитку мовної і рухової сфер, про тісну їх функціональну єдність. Вченими встановлено, що розвиток рухової сфери робить значний вплив на увесь організм, і особливо на діяльність мозку: чим більш розвинута рухова діяльність, тим більш розвинута мовна і психофізична системи [3]. Вчені також вказують на те, що у дітей з дизартрією спостерігається затримка становлення дрібної моторики рук [5].

При дизартрії структура дефекту включає порушення звуковимови, порушення просодики, яке обумовлене поразкою мовнорухових механізмів центральної нервової системи. Основними ознаками можна виділити дефекти звуковимови, порушення мовної, артикуляційної моторики і мовного дихання.

У дітей із стертою формою дизартрії моторну сферу можна охарактеризувати, як руховий патологічний синдром, який проявляється в нерізкій, стертій формі. Виражається в невмілих, скутих і недиференційованих рухах. Так само моторна недостатність досить яскраво проявляється при виконанні різного роду рухових актів, чим складніше еталон, тим більше видно відхилення. Кінестетична і кінетична основа рухів у дітей із стертою формою дизартрії так само недостатньо розвинена, під час діагностики виявляються патологічні симптомокомплексів, мовного і дихального відділів периферичного мовного апарату.

Загальна моторна сфера у дітей з дизартрією, в тому числі стертою, є порушеною, а зокрема, страждає координація рухів, утримання рівноваги тіла в просторі. Несформованість загальної моторики, тобто рухів рук, ніг, тулуби проявляються у вигляді дискоординації або поганому вмінні координувати роботу різних частин тіла. Рухи у дітей зі стертою дизартрією мають недостатню чіткість, точність, плавність.

Окрім загальної моторики у дітей зі стертою дизартрією необхідно обстежити стан дрібної моторики.

Як показують дослідження, рівень розвитку мовлення знаходиться в прямій залежності від міри сформованості тонких рухів пальців рук: затриманий розвиток дрібної моторики супроводжується затриманим розвитком мовлення. Дослідники відмічають, що цілком можливо розглядати кисть руки як «орган мови» – такий же, як апарат артикуляції. З цієї ж точки зору, рухова проекційна область кисті руки може вважатися однією з мовних зон мозку [3].

О. Ф. Архіпова у своїх дослідженнях звертає увагу на те, що у дошкільнят з дизартрією пізніше з'являється пальцеве захоплення дрібних предметів, тривало зберігається тенденція захоплювати дрібні предмети усією кистю, спостерігається трудність оволодіння навичками самообслуговування, нелюбов до малювання. Багато хто з них тривалий час не вміє правильно тримати олівець, у них зберігаються стійкі труднощі при формуванні графомоторних навичок і в школі. У дітей з паретичною формою стертої дизартрії часто спостерігається млявість пальців, особливо при роботі з олівцями. При спастичній же формі дизартрії, навпаки – надмірна напруга і їх мала рухливість. Особливо помітна моторна незручність рук на зайнятті по аплікації і роботі з пластиліном. При роботі з аплікацією виявляються ще і порушення в просторовому розташуванні елементів [5].

При стертій дизартрії спостерігаються обмеження в рухливості окремих груп м'язів мовного апарату (губ, м'якого неба, язика), а в наслідку поразки тих або інших відділів нервової системи спостерігається загальна слабкість мовного апарату. Щодо сторони просодичного компоненту мови слід зазначити її монотонність і маловиразність. Так само, у дітей із стертою формою дизартрії відзначається низький тембр голосу, і тиха, як би затухаюча мова, уповільнений темп мови, а в деяких випадках, навпаки, прискорений. При дизартрії дистонічні явища (паретичність або спастичність) окремих груп м'язів мовного апарату спричиняють фонетичні і просодичні порушення.

Щодо апарату артикуляції, у дітей зі стертою дизартрією виявляються наступні особливості: відзначаються труднощі перемикання артикулем, що проявляється в трудності виконання перемикання з пози «трубочка» на позу «огорожа», час фіксації язика в певній позі понижений, особливо яскраво проявляється в неможливості утримати, а іноді і виконати, вправи «голочка» і «лопатка». У більшості випадків проявлялася дистонія м'язів артикуляцій незалежно від характеру порушення дрібної моторики. Відзначаються синкінезії, ускладнений підйом язика вгору. Виявляються невеликі труднощі управління мімічною мускулатурою.

Для обстеження стану загальної моторики можна використовувати наступні проби:

- проба 1. 10 секунд стояти з розплющеними очима на шкарпеточках (навшпиньках), руки уздовж тіла;
- проба 2. Зробити кульку з квадратного листа паперової серветки (5х5 см), по черзі спочатку пальцями правої, а потім лівої руки;
- проба 3. Стрибаючи на одній нозі, здолати відстань в 5 метрів по прямій, спочатку на правій, а потім, через проміжок в 30 секунд, на лівій нозі;
- проба 4. Намотати на котушку нитку;
- проба 5. Скласти сірники в коробку;
- проба 6. Вискалити зуби: «Покажи огорожу із зубок».

Таким чином, в ході дослідження особливостей загальної, дрібної і артикуляційної моторики ми дійшли наступних висновків. У дітей з дизартрією є порушення у загальної моториці: страждає координація рухів, утримання рівноваги тіла в просторі, рухи недостатньо чіткі, точні, плавні. У дрібній моториці рук спостерігаються порушення за типом гіпотонусу і гіпертонусу, недоступні петляючі рухи, різкість рухів, характерна неможливість повторити послідовність малюнка. Що стосується артикуляційної моторики, найчастіше спостерігається дистонія м'язів артикуляцій, що супроводжується синкінезіями. Найбільше впливає порушення дрібної моторики на якість звуковимови в результаті неповноцінної іннервації мовного апарату. Програми корекції звуковимови дітей зі стертою дизартрією, необхідно впроваджувати, враховуючи характер порушень і розвитку загальної, дрібної моторики і артикуляційного праксису.

Література:

1. Архипова Е.Ф. Стертая дизартрия у детей. М.: АСТ: Астрель, 2007.
2. Бернштейн Н. А. О ловкости и ее развитии. Москва: Физкультура и спорт, 1991. 288 с.
3. Бондар Л. Діти-дизартрики: теорія та практика корекційно-відновлювальної роботи. Дефектолог. 2018. № 10. С. 19-30.
4. Мороз Л. В. Застосування засобів рефлексотерапії у корекційно-логопедичній роботі при стертій дизартрії. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць* / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2017. Вип. 10. С. 188-197
5. Чмеленко В. О. Корекційна робота з дітьми зі стертою формою дизартрії. Логопед. 2019. № 1. С. 4-8.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ З ОРГАНІЗАЦІЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НОВИХ УМОВ ЗДО (З ДОСВІДУ РОБОТИ ОКСАМИТНЕНСЬКОГО ЗДО «ТОПОЛЕНЬКА»)

Марія Рожкова
магістраннтка педагогічного факультету
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
Науковий керівник – к. п. н., доц. Рашидова С.С.

Дослідження адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО проводилось на базі Оксамитненського ЗДО ясла-садок «Тополенька» Болградської міської ради Одеської області в період педагогічної практики [5]. У дослідженні взяли участь 30 вихованців молодшого дошкільного віку.

З метою вивчення психолого-педагогічних особливостей протікання процесу адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО нами було організовано і проведено експериментальне дослідження.

Завдання експериментального дослідження:

1. Визначити рівень педагогічної компетентності батьків.

2. Підібрати методики діагностики процесу адаптації і визначити рівень адаптації дітей молодшого дошкільного віку до ЗДО.

3. Сформулювати і визначити критерії оцінки рівнів адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО

4. Вивчити організацію роботи з адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО

5. Провести якісний і кількісний аналіз результатів проведеного експериментального дослідження.

Мета констатуючого етапу експерименту: визначення рівня адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО

Завдання констатуючого етапу експерименту:

1. Вивчити рівень адаптації дітей раннього дошкільного віку.

2. Визначити рівень педагогічної компетентності батьків.

3. Вивчити організацію роботи з адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО.

З метою реалізації поставлених завдань констатуючий експеримент проводився в три етапи:

1. Дослідження особливостей адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО;

2. Вивчення рівня педагогічної компетенції їх батьків;

3. Вивчення умов, створених для адаптації дітей молодшого дошкільного віку в ЗДО.

На першому етапі констатуючого експерименту з метою вивчення рівня психофізіологічної адаптації дітей до нових умов ЗДО використовувалася методика «Лист адаптації».

Нами були виділені чотири основні чинники адаптації дітей молодшого дошкільного віку до ЗДО: 1 – емоційний стан; 2 – комунікабельність; 3 – після полуденний сон, тиха година; 4 – апетит.

Кожен з факторів процесу адаптації оцінюється за шкалою від 0 до 5 балів, тобто від легкого ступеня адаптації до дезадаптації. В ході дослідження сумарно за факторами можна було отримати від 0 до 20 балів.

Проведена перша серія констатуючого експерименту показала, що у більшості дітей рівень адаптації до умов ЗДО середній або складний. Це положення пояснюється тим, що:

- у дітей досить нестабільний емоційний стан;
- діти досить важко звикають до нового режиму дня в ЗДО;
- у дітей погано розвинені навички здійснення соціальних взаємодій з однолітками і дорослими.

Друга серія констатуючого експерименту дозволила виявити рівень сформованості педагогічної компетентності батьків по відношенню до адаптації дітей до нових умов ЗДО Так, у переважної більшості батьків (80%) виявлено середній і низький рівень розвитку педагогічної компетенції, що характеризується наступними положеннями: більшість батьків не знають особливостей адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО і не можуть їм допомогти подолати труднощі в процесі адаптації. При цьому діяльнісний компонент педагогічної компетенції батьків дітей молодшого дошкільного віку показав, що майже у всіх батьків він розвинений на високому рівні. Це положення, на нашу думку, свідчить про сприятливі перспективи організації спільної роботи педагогів і вихователів ЗДО і батьків з метою підвищення рівня педагогічної компетенції батьків. При цьому відзначимо, що технологічний і особистісний компоненти педагогічної компетенції батьків дітей молодшого дошкільного віку розвинені на недостатньо високому рівні. Про це свідчать наступні показники: батьки не знають закономірностей розвитку дітей раннього дошкільного віку, не володіють джерелами інформації про виховання дітей молодшого дошкільного віку і не знають про особливості їх підготовки до умов ЗДО; вони не

задовольняють потреб дітей в самостійності і не визнають їх досягнень, не вміють створювати предметно-розвиваюче середовище для своїх дітей.

В ході проведення третьої серії констатуючого експерименту з вивчення особливостей ЗДО де був проведений експеримент, роботи по взаємодії з батьками в період адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО наявну систему роботи ЗДО можна віднести до другого типу організації роботи – достатньому, оскільки проводиться планомірна робота по організації взаємодії з батьками. Дане положення знаходить відображення в планах ЗДО (проведення консультацій, батьківських зборів, днів відкритих дверей та ін.). При цьому відзначимо, що заплановані заходи лише частково відповідають завданням успішної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО, хоча і є актуальними. Це відбувається тому, що в проведеній роботі не враховуються індивідуальні особливості дітей молодшого дошкільного віку і безпосередня участь батьків в адаптації як фактор успішності адаптації дітей до нових умов ЗДО.

Узагальнюючи отримані дані констатуючого експерименту, дамо загальну оцінку рівня організації роботи по забезпеченню успішної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО і рівня компетенції батьків в процесі адаптації дітей молодшого дошкільного віку і віднесемо його до низького рівня: вибрані методи не здатні оптимально включити батьків в роботу по організації процесу адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО, тому що є вельми одноманітними і не відповідають завданням організації роботи з батьками в ЗДО. Батьки дітей молодшого дошкільного віку займають досить пасивну позицію по відношенню до участі в процесі адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО До існуючої системи роботи з батьками ставлення невизначене. Свою участь в процесі роботи з адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО батьки вважають формальністю [1, с. 45].

Тому, на формуючому етапі дослідження, нами був розроблений проект діяльності вихователя з організації адаптаційного періоду дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО.

Робота по забезпеченню адаптаційного періоду здійснюється в три етапи:

- 1 етап – до надходження дітей в групи (з моменту запису дитини батьками – перше відвідування ЗДО);
- 2 етап – період тривалістю 10 тижнів з надходження дітей до групи;
- 3 етап – підведення підсумків адаптаційного періоду.

Ми розробили проект, який можливо реалізували в групі дітей молодшого дошкільного віку з метою успішної адаптації дітей до нових умов ЗДО.

Мета проекту – створення умов для безболісного переходу дитини з сім'ї в ЗДО.

Основна роль в реалізації проекту належить педагогам і батькам. Робота з батьками завдання:

- забезпечити батьків детальною інформацією про роботу ЗДО;
- з'ясувати інтереси і потреби сімей, індивідуальні особливості і звички дітей;
- познайомити батьків з особливостями проходження дітьми адаптаційного періоду;
- вчити батьків способам підготовки дитини до ЗДО;
- формувати у батьків вміння вибудовувати позитивні взаємини з дитиною в адаптаційний період;
- формувати довірчі відносини між батьками і співробітниками ЗДО.

Процес звикання дитини до ЗДО досить тривалий і пов'язаний зі значним напруженням всіх фізіологічних систем дитячого організму. А так як адаптивні можливості дитини в молодшому дошкільному віці обмежені, різкий перехід в нову соціальну ситуацію і тривале перебування в стресовому стані можуть привести до емоційних порушень або уповільнення психофізичного темпу розвитку. Організація спільної діяльності вихователя з дітьми дозволяє дітям швидше звикнути до умов дошкільного закладу, налагодити добрі взаємини з вихователями і однолітками, створює сприятливі умови для подальшого виховання і розвитку. Вивчення дитини до надходження її в дошкільний заклад, знайомство

зі способом життя її сім'ї також дозволяють в значній мірі пом'якшити протягом адаптаційного періоду [3, с. 32].

Також, нами запропонований комплексу заходів з організації взаємодії вихователів з батьками дітей молодшого дошкільного віку в період адаптації до нових умовах ЗДО.

Провідна педагогічна ідея цього комплексу полягає в організації роботи з сім'єю в групі молодшого дошкільного віку, яка призведе до найбільш адекватного, безболісного пристосування дитини до нових умов, заснованої на індивідуальному підході до кожної сім'ї і своєчасному інформуванні всіх зацікавлених сторін [4, с. 60]. Процес взаємодії з сім'єю організовується, виходячи з наступних положень:

– взаємодія організована з урахуванням конституційних прав дитини та інтересів сім'ї;

– процес взаємодії цілісний, керований, що враховує в рівній мірі потреби сім'ї і ЗДО.

– методи взаємодії носять особистісно-орієнтований характер.

Мета: створення сприятливого виховного освітнього простору для ампліфікації взаємодії з сімей з метою успішної адаптації дітей молодшого дошкільного віку умовам ЗДО.

Завдання комплексу:

1. Створення єдиного освітнього простору на основі формування довірчих партнерських відносин і використання оптимальних форм взаємодії співробітників дошкільного закладу з батьками дітей в період адаптації дітей до нових умов.

2. Створення атмосфери взаєморозуміння, спільності інтересів, емоційної взаємопідтримки.

3. Привернення уваги батьків до освітньо-виховного процесу, стимулювання мотивації сімейної активності у вирішенні завдань виховання, участі у спільній роботі з педагогами дошкільного закладу.

4. Забезпечення включеності батьків в процес спільної з педагогами діяльності.

5. Надання психолого-педагогічної допомоги батькам, спрямованої на формування знань про специфіку вікового і психологічного розвитку дітей та особливості їх виховання.

6. Формування та вдосконалення практичних навичок батьків з виховання, спостереження, управління фізичним та емоційним станом дитини.

7. Організація спільної діяльності по створенню умов для особистісного становлення дитини.

8. Підтримка впевненості батьків у власних педагогічних можливостях.

9. Впровадження в практику психолого-педагогічного партнерства форм і методів співпраці з батьками, що сприяють підвищенню їх інформаційної компетентності та культури.

Форми і методи роботи, передбачені даним комплексом, включають як традиційні, так і нетрадиційні підходи: ігровий тренінг, дискусії, круглий стіл, семінари та ін., відкриті заняття з дітьми для батьків, участь в роботі батьківського клубу, спільні конкурси, індивідуальні бесіди.

Заходи даного комплексу планується проводити в адаптаційний період і за бажанням батьків; в групі, в приміщенні дитячого садка, за межами дошкільного закладу. Склад учасників у заході різний і змінюється від виду заходу: вихователі та батьки, вихователі, батьки і діти, батьки та інші фахівці дитячого садка, соціальні партнери. Завдання комплексу заходів носять різний характер, але спрямовані на підвищення педагогічної грамотності батьків і сприяють включенню батьків в організовану діяльність дошкільного навчального закладу.

Таким чином, реалізація комплексу заходів з організації взаємодії вихователів з батьками дітей молодшого дошкільного віку в період адаптації до умов дитячого садка передбачає: зміна характеру взаємодії педагогів з батьками; формування у батьків практичних навичок з виховання дітей; підвищення рівня педагогічних знань у вихованні

дітей, які відвідують дошкільний заклад, активізацію залученості сімей в освітній процес, підвищення рівня задоволеності батьків організованою взаємодією співробітників ЗДО з сім'ями [2, с. 65].

І на кінець педагогічного дослідження, ми запропонували приклад проведення методичної роботи з удосконалення професійної компетентності вихователів щодо успішної адаптації дітей молодшого шкільного віку до нових умовах ЗДО.

З метою підвищення професійної компетенції малодосвідчених педагогів в дитячому садку, беручи до уваги актуальність даної проблеми, ми запропонували використання різних форм:

1. Семінарські заняття. Семінари – це заняття групові на певну тему під керівництвом досвідчених фахівців. Педагоги на семінарах з якого-небудь питання освітньо- виховної діяльності з дітьми підвищували теоретичний рівень вихователів.

2. Ділові ігри. Підвищенню інтересу до даної проблеми сприяють ділові ігри, допомагають пошуку нових шляхів для вирішення непростих завдань, формуванню креативного мислення педагогів, які формують їх практичні навички та вміння.

3. Тренінги, що сприяють найбільш безболісною і м'якою адаптації в колективі, що проводяться педагогом-психологом.

4. Індивідуальні консультації та групові. Методист в процесі консультації підносив нову для вихователів інформацію в монологічній формі використовуючи при цьому активні способи включення в даний процес педагогів.

5. Самоосвіта молодих вихователів. Приблизна тематика з самоосвіти пропонувалася молодим педагогам. Розроблялися індивідуальні маршрути професійної діяльності вихователів.

6. Навчання на курсах підвищення кваліфікації, що сприяє професійному зростанню педагога.

7. Мозковий штурм. Це спосіб отримання від педагогів нових ідей за досить короткий проміжок часу. Мозковий штурм сприяв розвитку фантазії, творчості, виробленню потрібних поглядів на питання педагоги, практичних навичок. Даний прийом методист використовував при обговоренні будь-якої теми в педагогічній діяльності, для прийняття рішень з якої-небудь проблеми [2, с. 46].

Робота з педагогами здійснюватися повинна як фронтально, так і індивідуально.

Отже, за допомогою різноманітних форм методичної роботи ймовірне підвищення ефективності організації методичної роботи в ЗДО за допомогою особистісно-орієнтованого підходу. У процесі методичної роботи у педагогів виробляються високі професійні навички, потреби до саморозвитку і самовдосконалення. Стабільна взаємодія методиста і вихователя забезпечує позитивний підсумок і сприяє професійному зростанню педагога.

Таким чином, мета нашого експериментального дослідження досягнута. Спільна діяльність педагога, дітей та їх батьків є ефективною умовою успішної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов ЗДО.

Література:

1. Васильєва Е. Емоційні проблеми у дітей в період адаптації до дошкільного закладу. *Дошкільне виховання*. 2016. № 10. С. 45-46.

2. Гризик Т. Учасники адаптаційного періоду: дитина – батьки – педагоги. *Дошкільне виховання*. 2010. № 9. С. 46-56.

3. Доронова Т.А. Адаптація дитини до ЗДО: нові підходи . *Обруч.* 2016. № 5. С. 32-34.

4. Доронова Т.А. Взаємодія дошкільного закладу з батьками. *Дошкільне виховання*. 2014. № 1. С. 60-69.

5. Оксамитненський ЗДО ясла-садок «Тополенька» Болградської міської ради Одеської області. URL: https://od.isuo.org/preschools/view/id/44666

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДІ

Ася Рубан
магістрантка педагогічного факультету,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Фурдуй С.Б.

Швидка еволюція Інтернету сприяла не лише технологічному розвитку та створенню привабливого середовища для початку та дослідження для підлітків та молоді. За останнє десятиліття доступ до комп'ютерів і використання ними серед підлітків та молоді значно зросли. Більше 80% молодих українців використовують Інтернет у своїй діяльності впродовж дня. Хоча останнім часом проводяться дослідження, що аналізують вплив Інтернету на різні аспекти людського розвитку, основними функціями комп'ютера та Інтернету є: соціальні медіа, доступ до інформації, розваги та спілкування, роль яких, здається, зростає. багато.

Багато підлітків вважають за краще залишатися онлайн, використовуючи різні джерела з'єднання, такі як телефон, комп'ютер, планшет тощо. Різноманітність засобів доступу молоді до Інтернету може змусити підлітків та молодих людей тривалий час проводити у віртуальному середовищі. Стосовно цього аспекту дослідники наголошують на важливості підвищення обізнаності молоді про вплив Інтернету на поведінку, самопочуття та соціально-індивідуальний розвиток.

Відмітимо, що багато досліджень вказують на те, що використання Інтернету – це постійна присутність у житті підлітків (молодих людей), що може впливати на соціальний розвиток за допомогою веб -перегляду, віртуальної взаємодії або типу зворотного зв'язку, отриманого від друзів [2, с. 89]. Наприклад, у дослідженні, проведеному через контент-аналіз особистих веб-сторінок підлітків, молоді люди часто надавали інформацію про себе, детально повідомляючи про свої особисті інтереси чи уподобання. Ми виявили підвищене значення, яке надають онлайн-візитки підлітками, які створюються як самостійне меню веб-сторінок, щоб залишатися на зв'язку з друзями або отримувати відгуки від відвідувачів щодо розміщеного контенту.

Ще одне наше дослідження показало, що 50% підлітків виражають свою ідентичність за допомогою онлайн-повідомлень, опублікованих з трьох основних причин: самопізнання-аналіз як результат зворотного зв'язку, отриманого від інших, компенсація за відчуття соціальної дезадаптації, оскільки це була б сором'язливість і полегшення. відносини. На додаток до особистих веб-сторінок, миттєвих повідомлень, сайтів соціальних мереж є простим і доступним способом взаємодії з друзями та отримання відгуків [1, с. 25].

Важливо спостерігати за Інтернетом як новим «соціальним» середовищем, в якому підлітки аналізують універсальні проблеми, пов'язані з формуванням ідентичності або сексуальності, за допомогою віртуального світу. Розглядаючи з точки зору соціального контексту, Інтернет дозволяє використовувати декілька каналів зв'язку (електронну пошту, обмін миттєвими повідомленнями, чат, блоги), які допомагають підліткам брати участь у самостійному створенні персоналізованого середовища. Згідно зі статистичними даними опитування, переважна більшість молодих людей користується електронною поштою (89%), 75% – миттєвими повідомленнями, оскільки це дозволяє їм вести одночасні розмови з чітко визначеною групою колег. Більше 50% підлітків мають кілька адрес електронної пошти або імен користувачів, які використовуються для надсилання приватних повідомлень друзям або участі в обговореннях на різних форумах. Легкий і постійний доступ до віртуального простору пропонує молодим людям чудові можливості для спілкування, полегшення спілкування з колегами, друзями чи незнайомими людьми по всьому світу.

Очевидним є те, що Інтернет змінює соціальний світ підлітків, впливаючи на спосіб їх спілкування, налагодження, підтримання стосунків або звернення до соціальної

підтримки. У цьому сенсі метою цього дослідження є також охоплення того, як Інтернет впливає на соціальне життя молоді. Наше дослідження спрямоване на усвідомилення підлітками та молоддю потенційних переваг та недоліків використання технологічних засобів, керувалися у процесі вибору та використання віртуальних засобів з метою максимізації позитивних ефектів та зменшення негативних наслідків.

Як складний комунікаційний засіб, Інтернет пропонує можливість невеликих, інтимних соціальних комунікаційних каналів, орієнтованих на миттєве спілкування якомога швидше. Глобальна соціальна мережа пропонує підліткам та молоді можливість зв'язатися з будь-якою точкою світу. Це сприяє розвитку молодих людей на кількох рівнях: лідерство, спілкування, соціалізація, інформація, навчання, все це пов'язано в міжнародному масштабі. Наприклад, молоді люди використовують Інтернет як джерело для отримання необхідної інформації про здоров'я, сексуальну поведінку чи інші питання, що цікавлять. Існують дослідження про молодь, які показують, що Інтернет є одночасно потужним ресурсом для отримання інформації на делікатні теми (секс або міжособистісні стосунки) і є інструментом для створення спільноти, яка може надавати інформацію про залучення громадян та політичну участь [4, с. 80].

До того ж через Інтернет спілкування дає молодим людям можливість проявити свої лідерські здібності та стати важливими членами створених онлайн-спільнот і груп. Це заохочує автономію та побудову вільної ідентичності, незалежної від соціальних норм і очікувань. Інтернет також став важливим освітнім ресурсом, який допомагає учням у навчанні.

Зазначимо ще й те, що молодь з низьким рівнем доходу, яка постійно використовувала Інтернет з освітніми цілями, працювала краще, ніж ті, хто не мав доступу до онлайн-ресурсів. Існують докази, які показали переваги віртуального спілкування для сором'язливих, тривожних або соціально маргіналізованих підлітків, оскільки це дозволило їм відпрацювати свої соціальні навички без ризиків, пов'язаних із спілкуванням віч-на-віч [5, с. 127]. Крім того, спілкування в Інтернеті може заохочувати обмін глибокими думками, переконаннями та переконаннями, які не були б виражені в звичайних соціальних стосунках. Ця відстороненість від безпосередньої соціальної взаємодії може допомогти підліткам отримати більше впевненості в конкретних соціальних ситуаціях, що дає їм відчуття приналежності. Приналежність до групи чи спільноти є основним чинником соціального розвитку молоді.

З огляду на проведені дослідження, можна сформулювати щонайменше два припущення щодо впливу використання Інтернету на соціальне та особисте благополуччя людей. Існують дві точки зору, які можна окреслити зі спеціалізованих досліджень. Вони фіксують підвищений потенціал соціальної ізоляції, зумовлений надмірною залученістю до онлайн-діяльності, або, навпаки, свідчать про збільшення можливостей соціальної взаємодії у віртуальному середовищі, як фасилітатора розвитку та соціальної інтеграції молоді [3, с. 73].

Звернемо увагу, що дослідження кореляції між розвитком ідентичності, використанням Інтернету та соціальною тривожністю у віці від 18 до 25 років, дало диференційований погляд на стать. Таким чином, результати дослідження показали, що хлопчики, які часто користуються Інтернетом, мають високий рівень тривожності та низький ступінь зрілості. Вони, як правило, проводять час на віртуальних каналах спілкування, шукають інформацію, що цікавить особистих інтересів, і грають. Натомість, було помічено, що дівчата, які користуються Інтернетом рідше, ніж хлопчики, мали нижчий рівень тривожності та розвинений статус соціальної ідентичності. Не було виявлено жодних асоціацій з часом, проведеним в Інтернеті, з точки зору соціальної тривоги та статусу особистості. Питання, з якого починається це дослідження, стосується валентностей, через які ми можемо підійти до ролі Інтернету в консолідації вже існуючих соціальних відносин, або, як альтернатива, використання Інтернету як форми підтримки та підтримки нестабільних соціальних відносин.

Одним із завдань мого дослідження є надання актуальних аспектів соціального розвитку підлітків та молоді щодо впливу віртуального середовища на соціальну інтеграцію.

Література

1. Богдан М. С. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж. *Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування*. 2021. №8. С. 25-29.

2. Бєлінська О. Н. Сучасні дослідження віртуальної комунікації: проблеми, гіпотези, результати. *Сучасні дослідження віртуальної комунікації: проблеми, гіпотези, результати*. 2019. № 4. С. 88-95.

3. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика. Київ. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 134 с.

4. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2019. №. 12. С. 79-84.

5. Золотова Г. Д. Сутність технологічних видів адитивної поведінки дітей. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2017. № 13 (272). Ч. IV. С. 126-130.

ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ФАХІВЦЯ З МИСТЕЦТВА (ПОГЛЯД ПЕРШОКУРСНИКА)

Анна Рудомьотова
студентка 1 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Паньків Г.С.

Постановка проблеми. Освіта знаходиться у постійному розвитку. Це все трапляється через переосмислення старих правил, через появу нових технологій, нових потреб. З'являються не тільки нові способи навчатися, а й багато нових необхідних професій. І хоч розвиток і є, завжди э бажання поговорити про те, як зробити щось краще, уявити як усе буде у майбутньому. Зараз ми розглянемо проблеми освіти у газузі образотворче мистецтво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій у сфері сучасного образотворчого мистецтва. Останніми роками цифрове образотворче мистецтво стало предметом багатьох наукових досліджень у філософії , естетиці, культурології, мистецтвознавстві і як раз у педагогіці. Попри те, що вже багато років поспіль комп'ютерною графікою користуються і діти і дорослі, у освіті досі панує академічний підхід до студіювання різних видів образотворчого мистецтва. Водночас окремі науковці порушують питання доцільності використання цифрового формату в культурі та творчості: С. Бондаренко [1], С. Прохоров [2], А. Фарбер [4], та інші. Говорячи про важливість медійної копоненти С. Бондаренко стверджує: « … що головною з психологічних складових сучасного обєкту є його візуальна компонента. У цьому контексті, мотивацією отримання його стають не життєво важливі потреби, а тотальний вплив інформаційного простору, який формує своєрідну персоналізовану реальність, відповідно до якої людина координує свої дії» [1, с. 31-32].

Нас більше цікавить питання інтеграції художньо-педагогічних тенденцій та інновацій, зв'язок компьютерних технологій в освітньому просторі. Мета статті: розкрити комплекс проблем нинішнього освітнього процессу у закладі вищої освіти на погляд першокурсника за спеціальністю середня освіта (образотворче мистецтво).

Отже, вчитель повинен мати не лише професійні здібності, а й багато інших, але я хочу поговорити саме про перші, тому що отримання саме їх пригорнуло мою увагу з самого початку. Малювання я полюбляю ще з дитинства і бачу у ньому своє майбутнє. Воно допомагає мені у скрутний час, допомагає іншим людям розуміти мої думки і стан. Я просто

полюбляю щось створювати і вигадувати, виражати саму себе через малюнки. Але щоб робити це добре, потрібно знати базу, знань якої мені звісно не вистачає. Я прагну до розвитку, як і багато інших людей, тому пішла вчитися на свою бажану спеціальність «Образотворче мистецтво». Заклад вищої освіти з цією спеціальністю у моєму рідному місті, я живу вдома і навчаюся. Нажаль, в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті мистецькі спеціальності сьогодні представлені тільки в контексті навчання за спеціальністю «Середня освіта (за предметними спеціальностями)».

Зараз у епоху інтернету, здається, навчитися можна усьому, але інколи потрібен керівник, який вкаже тобі на саме твої помилки и допоможе їх виправити, «поставити око» на композицію або колір. Хоч інформації в інтернеті багато, треба ще навчитися її фільтрувати. Також звісно не завжди є професійний відгук та професійна критика на наші картини. Тому багато підлітків, таких як я поступають у заклади освіти, щоб отримати знання.

Взагалі, моє враження від навчання на вчителя може бути непопулярнім, але мені здається, що для вчителя саме художнього напряму і мистецтва, виділяться забагато часу для психології , мов та історії. Я не кажу про те, що ці знання не потрібні, особливо тому, хто повинен навчати молоді уми, але я кажу про те, що з цим втрачається сенс, тому що часів на професійні навички залишається замало, і, навіть якщо педагог добре знає свій предмет і вміє йому вчити, він це не може зробити у повній мірі, тому що мало часу, а інформації багато. Звісно, через це і ми повинні працювати більш самостійно, але я і так усе життя самостійно вивчаю те, що мене турбує, а поступила я для того щоб отримати те, що я не змогла засвоїти сама.

Є багато художників, які не вчилися у спеціальних закладах і змогли реалізуватися, і цей факт і погляд на процес навчання зараз, робить мене сумною. Як приклад хочу навести частину інтерв'ю з цифровим художником Dan LuVisi [3]. На питання: «Тебе формально навчали або ти самоучка?» він відповадає так: «Мене не навчали, я вчився сам. Насправді я навіть не міг дозволити собі коледж, так що я просто відклав це на потім. Я познайомився з цифровим мистецтвом, побачивши натхненну п'єсу Джастіна Свита близько 15 років тому. З того моменту все інше залишилося в минулому. Так все і пішло, особливо в той час, коли не було всіх знань, які є на сьогоднішній – я просто продовжував практикувати. Зрештою, коли я набрався впевненості, то почав публікувати роботи на DeviantArt, де зібралося моє портфоліо і база фанатів для моєї книги LMS».

Ми ж вчителі мистецтва, ми повинні навчити мистецтву, а як це зробити добре, якщо навчаєшься «сам», а твої навички ще далекі від професійного рівня та рівня видатних художників та майстрів? Це тільки призведе до того, що наші учні (майбутні вчителі) не зможуть навчити своїх учнів, або навіть отримати роботу зі своїм рівнем.

Повторюсь, звісно предмети психологія, знання рідної та іноземної мови, історії – важливі. Ці знання знадобляться і тим, хто не буде працювати за спеціальністю за тих чи інших умов. Але я поступила й для того, щоб здобути навички, підняти свій рівень і поповнит и базу знань у сфері образотворчого мистецтва. І я розумію, що якщо б навчання розподілялося б більш рівномірно, я б отримала набагато більше від усього процессу. Сенс не у видаленні певних предметів, а у тому, щоб залишити дійсно важливе і потрібне.

Я хочу розуміти інших, розмовляти правильно і гарно, знати історію, але також, я хочу навчити людей малювати, допомогти їм з цим, навіть якщо я у майбутньому не буду працювати за спеціальністю. Також хотілося б зазначити, що нинішній стан навчання, на мій погляд, відстає від нашого століття. Вчителі вчать нас працювати на папері та полотні, фарбою та пензлями , олівцями і так далі. «Традишинал» (традиційний малюнок, traditional art) – робота, виконана за допомогою традиційних матеріалів та інструментів: гуашшю на папері, олією на полотні тощо» [5]. Оцифроване (скан, фото) і залите в інтернет традиційне зображення все одно буде традишкою.

Це все звісно цікаво і корисно, але у наш час з'явилося і таке поняття як діджитал. Дідж (діджитал-арт, digital art) – зображення, виконане в графічному редакторі (Photoshop,

SAI, CorelDRAW) [5]. Зараз серед художників популярно імітувати традиційний стиль в Діджі. За допомогою особливим чином налаштованих інструментів можна копіювати текстури пензлів або штрихування олівця. Але це все одно «дідж». На мою думку, дуже мало уваги прилягає на вивчення комп'ютерних технологій, програм для малювання у загальному навчанні, хоча я, можливо через свою некомпетентність, ще не бачу у цьому причин. У епоху технологій, нехтувати їми – це втрата. Діджитал – це більш технологічно, просто (тому що один невдалий мазок можна видалити однією кнопкою, а не починати картину спочатку або замазувати усе), зручно (багато інструментів і текстур, функцій які роблять роботу більш зручною та швидкою), не менш гарно, та на мою думку, більш затребувано. З такими знаннями можна не тільки вчити інших та виставлятися у галереях, а ще й працювати у компаніях, працювати на фрилансі як «діджитал» художник. Ще не потрібно купувати багато матеріалів.

Для прикладу приведу цитату з статі Єлени Моргун, професійного діджитал художника: «Для digital artist-а головний інструмент роботи-портфоліо. По ньому Потенційні замовники можуть вибрати будь-якого виду арт. Ви повинні показати їм, що вмієте. Зараз навіть диплом інституту не такий цікавий, як Ваші роботи і навички». Розміщувати портфоліо треба на максимальній кількості майданчиків, щоб вас побачила максимальна кількість замовників. Англомовних Фріланс-бірж величезна кількість, з великих виділяють відразу п'ять ресурсів. Є сайт behance.net, де ілюстратори розміщують свої портфоліо. Можна використовувати такі майданчики, як Facebook, Twitter, Instagram. І далі авторка ділиться своїм досвідом: «… Спочатку я не розглядала соціальні мережі як майданчики для пошуку клієнтів. Але минув час, люди зацікавилися моєю творчістю, і зараз більшість замовлень приходить від користувачів». Якщо ви ще початковий художник і вам важко назвати ціну за роботу, раджу зайти на будь-яку Фріланс-біржу і подивитися портфоліо інших ілюстраторів. Треба знайти схожий стиль і рівень робіт і, порівнявши, поставити ціну за свою роботу. Цей напрямок затребуван, тому що сфера діяльності цифрових художників широка. Ви можете вибрати любу, цікаву вам нішу. Можна займатися ігровою індустрією і малювати концепти персонажів, фони для ігор. Можна малювати портрети, листівки, рекламні ілюстрації та книги. Багатозадачні художники, які малюють в різних стилях, затребуваніше. Digital artist-цікава і різнопланова професія, якою можна займатися з великим задоволенням. Якщо є навички і бажання освоїти технології, то роботи насправді багато.

Останнім часом все частіше ми бачимо навколо себе плоди мистецтва, пов'язаного з комп'ютерними технологіями. Digital art (Цифрове мистецтво) – відносно молодий вид мистецтва, який почав розвиватися близько 50-ти років тому. Це і інсталяції, і арт-відео, і 3D-моделювання, і 3D-маппінг, і цифровий живопис. Digital art активно застосовується в дизайні і рекламі, таким чином, цифрові твори не тільки красиві, але і утилітарні, і активно входять в нашу повсякденність.

Цифрові технології – це лише інструмент, не варто класифікувати мистецтво тільки за технічними особливостями. Сучасне мистецтво об'єднує найрізноманітніші медіа. Отже, ми не йдемо на виставку спеціально, щоб побачити тільки живопис, тільки скульптуру або тільки відео. Сьогодні використовувати сучасні технології може будь - хто, комп'ютери є у всіх. Найважливіше в будь -якому проекті – його поезія, зміст. Технології лише пропонують нові можливості, які, на мою думку, знадобляться і будуть дуже корисні як для вчителя, так і для любої сучасної людини.

Також, я хочу привести приклад з інтерв'ю Юлії Маслової, де вона говорить про переваги діджиталу. На питання про переваги цифрового над нецифровим, вона відповідає: «Масштаб. Це інструмент, який збільшує можливості, дозволяє тиражувати. Все це дає нові комерційні можливості. Можна багато де застосовувати, і все це в цифровому вигляді. Наприклад, великі банери роздруковувати. Цифрове мистецтво це, перш за все, якість зображення і такі технічні ефекти, які фарбами і пензлем, тобто реальними художніми

матеріалами, не досягнеш. Наприклад, гладкість, світіння, 3D-ефекти. Але по суті – ти все одно малюєш».

Таким чином, я вважаю, що навчання на вчителя мистецтва повинно базуватися на тому, щоб в результаті мати професіонала, тому що ця людина потім за спеціальністю повинна навчити інших. Також маючи професійні навички вона зможе їх застосувати там, де їй потрібно і де більш подобається. Навчання зараз ніби-то має широкий спектор, але я вважаю що знання комп'ютерних технологій важливі і для вчителя також.

Також хотілося б бачити ще не тільки пояснення як намалювати картину, але як її подати, оформити, як сфотографувати та працювати зі світлом. Тому що багато робіт, виконаних традиційними матерілами, відправляються на конкурси у сфотографованому вигляді, а не відсканованому, і там презентація також дуже важлива. Ще до навчання я зіткнулася з проблемою того, що намалювати малюнок мало, щоб він виглядав більш презентабельно, його потрібно форматувати, правильно обробляти. На мою думку було б добре, якби вчителі могли з цим допомагати учням, це також знадобиться і у подальшому житті.

І у підсумку, хочу зазначити, що хоч я і вчуся тільки на першому курсі, я вважаю, що цей процесс міг би бути набагато продуктивнішим і корисним для мене як для фахівця і людини у наш час. Але я сподіваюся, що згодом усе буде тільки покращуватися.

Література:

1. Бондаренко С.Д. Цифровий фотодизайн як художня технологія інформаційного суспільства. Проблеми розвитку міського середовища. 2011. Вип. 5-6. С. 30-34.

2. Прохоров С.А. Дизайн: приминение компьютерной техники в процессе обучения живописи на пленэрной практике в контексте архитектурно-дизайнерской подготовки в высшей школе. Мир науки, культуры, образования. 2011. № 2 (27). С. 30-34.

3. Creativo.one. Интервью с диджитал художником Dan LuVisi. URL: *https://creativo.one/post/901-intervyu-s-didjital-hudojnikom-dan-luvisi*

4. Farber C. H. Dsgital Drawing Tablet to Traditional Drawing on Paper: A Teaching Studio Comparison. In Proc. IASDR '09. 2009. P. 2485-2492.

5. Ficwriter.info. Комишка, традишка, коллаб: терминология современного художника. URL*: https://ficwriter.info/stati/61-kak-opublikovat-knigu-q/oformlenije-q/7233-modern-artist-terminology.html*

ГІПЕРАКТИВНІСТЬ ДІТЕЙ ТА КОРЕКЦІЯ ЇЇ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Деніс Сафонов
магістрант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Максимчук Б.А.

Професійний стандарт вчителя сьогодення визначає нові компетенції, серед яких вирізняється робота в умовах реалізації програм інклюзивної освіти; робота з учнями, які мають проблеми у розвитку; робота з девіантними, залежними, соціально занедбаними та соціально вразливими учнями, які мають серйозні відхилення у поведінці. Кількість дітей зростає щорічно, у зв'язку з цим професійна діяльність педагога істотно наповнюється психолого-педагогічними компетенціями.

Гіперактивні діти потрапляють в розряд «особливих» через свою підвищену рухову активність (гіперактивность), надмірну імпульсивность, розлади уваги. Якщо розібрати слово більш детально, то це буде виглядати наступним чином: «гіпер ...» (від греч.hyper – над, зверху) – складова частина слів, яка вказує на перевищення норми, слово «активний» з латинського «activus» – «дієвий, діяльний» [1, с. 32-35].

Дані відхилення в поведінці і порушення його уваги поряд з імпульсивністю можуть призводити до порушення його адаптації в суспільстві. Така дитина є потужним подразником для оточуючих – вона конфліктує з однолітками, педагогами, батьками, так як влазить в розмови, заважає злагодженій роботі колективу. Дитина може брати без попиту чужі речі, його поведінку абсолютно непередбачувана, воно занадто сильно й емоційно реагує на звичайні подразники – особливо в невідповідних для цього ситуаціях.

За даними вітчизняних та зарубіжних досліджень, частота прояву синдрому дефіциту уваги та гіперактивності серед дітей дошкільного та шкільного віку становить від 4, 0% до 9, 10%. Синдром гіперактивності супроводжують запізнювання процесів дозрівання вищих психічних функцій і, як наслідок, специфічні труднощі навчання. У дітей з гіперактивністю проявляються труднощі планування і організації складних видів діяльності. Більшості з них притаманні слабка психоемоційна стійкість при невдачах, низька самооцінка, впертість, брехливість, запальність, агресивність, невпевненість у собі і проблеми в комунікаціях. Підліткам з таким синдромам властиво заперечення авторитетів, незріле і безвідповідальна поведінка, порушення сімейних і громадських правил. Вони не можуть підтримувати певну поведінкову реакцію на протязі тривалого часу. Для них характерно деструктивна, опозиційно зухвала, а іноді і руйнівну поведінку. Через нерозуміння з боку оточуючих у гіперактивної дитини формується важко виправляється агресивна модель захисної поведінки. Опис таких дітей в клінічній літературі з'явилося вже понад століття тому [8, с. 22-25].

Початок вивчення проблеми гіперактивності поклав німецький лікар-психоневролог Генріх Хоффман, вперше описавши надзвичайно рухомого дитини, який ні секунди не міг спокійно всидіти на стільці. Широке поширення синдрому гіперактивності в наші дні призвело до активного дослідження цієї проблеми фахівцями в галузі медицини, психології та педагогіки (Н. Н. Заваденко, Н. Ю. Суворіна, М. В. Румянцева, Е. Д. Білоусова, М . Ю. Никанорова, Е. С. Чикина, А. Л. Сиротюк, З. Тржесоглава і ін.).

Як говорив П.Ф. Лесгафт «У русі життя» не можна обмежувати дитині потребу в рух. Гіперактивні діти знаходять можливість рухатися в будь-яких умовах. Рухи їх швидкі, різкі, зазвичай безцільні і легко керовані. Особливість роботи з гіперактивними дітьми засобами фізичної культурою в тому, що необхідно застосовувати комплексний підхід, який передбачає орієнтацію на гармонійне психофізичний розвиток школярів, зниження проявів гіперактивності, в першу чергу, імпульсивності, дефіциту уваги [7, с. 3-9].

Основними завданнями фізичного виховання дітей з гіперактивністю виступають: забезпеченя корекції та компенсації недоліків фізичного розвитку; сприяння виправленню та розвитку координаційних якостей; проведення корекції та вдосконалення необхідних рухових умінь та навичок.

Фізична культура – сфера соціальної діяльності, спрямована на збереження і зміцнення здоров'я, розвитку психофізичних здібностей людини в процесі усвідомленої рухової активності. Фізична культура дає можливість гіперактивним учням задовольнити потребу в русі, а також всебічного фізичного розвитку організму учнів. Уроки фізичної культури в початковій школі проводяться 3 рази в тиждень. У програму фізичної культури в початковій школі входять різні види спорту такі як: легка атлетика, гімнастика, рухливі ігри з елементами спортивних ігор, танцювальні вправи. До 70% занять фізичною культурою в початковій школі повинні проводитися в різних ігрових формах (рухливі ігри на увагу, естафети і т.д.), інші 30% відводяться на загальну фізичну підготовку (розвиток фізичних якостей, вивчення нових рухових навичок), що є високоефективним засобом гармонійного психофізичного розвитку дітей, підвищення рівня соматичного і психічного здоров'я [6, с. 53-57].

У програму занять фізичною культурою входить: блок загальнорозвиваючу підготовки, заняття бігом, стрибками, метання, рухливих ігор та ігор з елементами спортивних ігор, гімнастичні вправи. Це забезпечує досягнення гіперактивними школярами вікових нормативів і формування умінь в області фізичної культури, сприяє розвитку різних

груп м'язів. Не менш важливим є розвиток дрібної моторики пальців рук засобами рухливих ігор та ігор на увагу. Саме цей моторний компонент забезпечує формування навичок письма, малювання у дітей. У той же час, у гіперактивних молодших школярів спостерігається уповільнений розвиток дрібної моторики в порівнянні з однолітками [3, с. 44-47].

В корекційну роботу з гіперактивними дітьми корисно включати лікувальну фізкультуру. Слід врахувати, що для молодшого школяра з СДУГ фізкультура може бути тільки лікувальною, дитина може виконувати фізичні вправи, які дозволив йому лікар, так як фізичне навантаження може нашкодити малюкові, якщо вона буде підібрана неправильно. Реабілітація фізкультурою складається з комплексу вправ, які спрямовані на відновлення поведінкових реакцій, відпрацювання та вироблення координованих рухів [4, с. 327-331]. Лікарі пропонують в корекційну програму для дітей з гиперактивністю включати легкий біг, лижі, плавання. Це саме ті види фізичних вправ, які вимагають точної координації рухів, і за допомогою яких них відбувається розвиток мозку. Крім того, лікарі пропонують проводити аутогенне тренування як самостійний метод психотерапії, що допомагає відновити деякі функції ЦНС, зняти м'язове й емоційне напруження. Далеко не всі фізичні вправи показані дітям з синдромом гиперактивності.

Не варто пропонувати дітям з таким синдромом емоційні гри, участь в змаганнях, командні ігри. Ці види діяльності можуть привести до того, що у дитини буде проявлятися надмірна розгальмування і бути присутнім напруга в емоційно-вольовій сфері.

Головна проблема таких дітей – у тому, що у них знижена здатність керувати собою, своїми діями, своєю увагою, організовувати свій час та свою діяльність. Звідси їх проблеми з увагою, поведінкою, сприйняттям навчального матеріалу. На уроці їм, більше, ніж решті дітей, потрібна допомога вчителя, але не в тому, щоб робити їм зауваження, а в тому, щоб для них створювати ясне передбачуване середовище, давати алгоритми поведінки, виконання завдань, розв'язання завдань, надавати їм безпосередню швидку зворотний зв'язок, чітко давати зрозуміти, що від них очікується, що буде, якщо вони виправдають очікування чи не виправдають їх [2, с. 12-14].

Для успішного навчання дітей з гіперактивністю вчителям необхідно налагодити взаємини із гіперактивною дитиною. Учню необхідно спокійно і терпляче пояснювати правила поведінки на уроці, оскільки діти часто не розуміють меж дозволеного. Якщо дитина не сприймає заборон, не засвоює, чого йому не слід робити, необхідно перемикати увагу школяра іншу вправу. Заняття для такої дитини необхідно будувати за точно розпланованим порядком. Фізичну вправу або рух, потрібно показати наочно, оскільки гіперактивна дитина краще сприймає інформацію з допомогою зорового аналізатора. Якщо виконання фізичної вправи велике за обсягом, його слід розділити на кілька частин, а між ними робити перерви, щоб дитина зміг здійснити перезавантаження. Так вчителю необхідно контролювати хід виконання завдань. Дитині з синдромом гіперактивності через її психофізіологічних особливостей складно довгий час робити одну й ту саму вправу, виявляти зосередженність та стримувати свої імпульси [5, с. 64-67].

Необхідно розуміти, що на початку навчання дитині складно вчасно виконувати вправи та одночасно стежити за акуратністю їх виконання. Тому вчителю рекомендується зменшити вимоги до акуратності. Для дитини з синдромом гіперактивності характерна потреба у руховій активності, та пригнічувати її немає сенсу, краще дати дитині виплеснути її, наприклад, дозволити їй хаотично побігати по спортивній залі.

Проаналізувавши літературні джерела, педагоги пропонують наступні рекомендації для вчителів, в роботі з гіперактивною дитиною:

–у спілкуванні з гіперактивною дитиною необхідно підтримувати позитивне встановлення;

–не можна підвищувати голос, говорити необхідно спокійно та стримано;

–слід хвалити дитину за діяльність, яка потребує концетрації уваги;

–не можна допускати перевтоми дитини;

–ставити перед дітьми завдання, що відповідають їхньому віку та здібностям;

–потрібно надавати можливість малюкові витрачати свою надмірну енергію;

–доцільно активно залучати школяра до участі на уроці;

–навчальні посібники мають бути зрозумілі, систематизовані, структуровані;

–грамотно сплановане навантаження на уроці допоможе їм розвинути поступово фізичні якості, здобути впевненість у собі

–після завершення кількох завдань можна відволікти малюка, зігравши з ним у гру або зробити розминку для пальців;

–виводити гіперактивних дітей на лідируючі позиції, давати рухове навантаження протягом усього уроку [3, с. 171-178].

Для ефективної корекції гіперактивності дітей засобами фізичної культури необхідно застосовувати комплексний підхід, який передбачає орієнтацію на гармонійний психофізичний розвиток школярів, зниження проявів гіперактивності, в першу чергу, рухової гіперактивності, імпульсивності, дефіциту уваги.

Література:

1. Альтхер П. Гіперактивні діти: Корекція психомоторики: Начальний посібник. Київ. Академія, 2004. 160 с.
2. Брязгунов І.П., Касаткіна Є.В. Непосидюча дитина чи все про гіперактивних дітей. Харків.: Вид-во Ін-та Психотерапії, 2001. 45 с.
3. Дубровина І.В. Психологія: Учебник для студ. пед. навч. закладів. Видавничий центр «Академія», 1999. 464 с.
4. Кузнецова Л. Э., Гладько В. В. Психологічні особливості дітей із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності, умови їх психокорекції. *Молодий вчений*. 2016. №7. С. 327-331.
5. Моніна Г. Б. Гіперактивні діти: психологопедагогічна допомога. СПб.: Мова 2007. 186 с.
6. Пензулаєва Л.І. Рухливі ігри та ігрові вправи для дітей 5-7 років. 2001. 248 с.
7. Родіонов В.А. Пов'язаний психофізичний розвиток молодших школярів під час уроків фізичної культури. *Спорт у школі*. 2005. №. 17. С. 3-9.
8. Яременко Б.Р., Яременко А.Б., Горяїнова Т.Б. Мінімальні дисфункції мозку у дітей. СПб.: Саліт-Медкнига 2002. 128 с.

ЖАНРИ НАРОДНОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДАВНЬОЇ РУСІ

Анастасія Сівцова
студентка 2 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О. А.

Все, що пов'язане з творчою діяльністю людини, пов'язане з її думками, почуттями, роботою та життям в цілому. Як кому на світі живеться, така пісня в нього і співається. Життя дає для пісні образи та звуки. Чи дасть вона радість? Чи дасть вона скорботу та муки? Музика може подарувати день прекрасний або ніч безпросвітну. Все це відображується в народних піснях. Народна музика Давньої Русі є одною з основ її культури, також музична культура усної традиції має виражену єдність. Кожна етнічна пісня має свої особливості: темп, характер виконання. Саме за цими признаками поділяють народну музику на жанри. Народна музика була більш пісенною, ніж інструментальною. Під впливом церковної заборони на музичні інструменти. З роками вона передавалась із покоління в покоління, удосконалювалася та розвивалася, набувала та втрачала своєї популярності, але завжди залишалася незмінним супутником для руського народу протягом усього життєвого шляху. Музика завжди супроводжувала наших предків та навічно буде супроводжувати і нас.

Історія народної музики ввібрала традиції багатьох народів. Київська Русь завжди відрізнялася багато національністю. В наших краях живуть і поляки, і литовці, і молдовани, болгари та ще багато інших народів. До нас приходили фінно-угорські племена, купці різних держав, загарбники з усіх чотирьох сторін, і в кожного з них своя мова, культура, свої традиції і, також, своя музика. Етнічне музичне мистецтво Русі набуло різноманітного характеру. Саме тому слов'янський фольклор відрізнявся дивовижною різноманітністю. Сучасні вчені досі не можуть розгадати сенсу деяких пісень середніх віків, тому що значення слів, що прийшли до нас з інших етнічних спільнот, просто втрачені. На музичне мистецтво мала вплив і релігія. Багато пісень, билин, оповідей та казок, створених ще до прийняття християнства і в наступні десятиліття після цієї події, мають язичницьке коріння. Проте сила православної церкви на Русі завжди була досить великою, тому слов'яни просто додавали у звичні твори елементи нової релігії, змінюючи їхній текст, зміст.

Слов'янський народ постійно воював за території, сім'ї, тому їм точно було не до відпочинку. Отже можна казати, що пісні були створені для конкретної мети, а танцювальні, ліричні твори з'явилися набагато пізніше. Витоки музики Давньої Русі сягають фольклору слов'янських племен. Серед основних жанрів музичної народної творчості виділяють дитячі пісні, обрядові або календарно-обрядові, пісні-плачі, епічні пісні та частівки.

Дитячі пісні співалися над люлькою немовляти. За повір'ям колискові захищали дитину від злих духів, нечистої сили, допомагали рости здоровим та сильним та просто з їй поміччю дитина швидше засинала. Завдяки колисковим пісням між дитиною та матір'ю утворювався особливий зв'язок. Мами вірили, що колискові пісні мають особливий вплив на розвиток дитини. Потім, коли немовля підростало, стосунки між ними були теплішими, ніж у тих, кому не співали таких пісень. В основі дитячих пісень лежали язичницькі змови та обряди, хоча згодом у них з'явилися й елементи православної релігії. Саме з раннього віку колискові пісні давали змогу формуванню естетичному чуттю: дитина з роками могла відрізняти прекрасне від поганого. Також однією з функцій таких пісень є морально-етична. У таких дітей не було проблем із засвоєнням моральних та етичних норм суспільства: мораль, суспільні норми поведінки та звичаї. Саме на цей жанр треба звернути увагу більше всього, оскільки колискова пісня є основою виховання дитини, а в майбутньому –особистості.

Наступний жанр народної пісні – обрядові або календарно-обрядові. Це фольклорні пісні, що виконувались під час різних обрядів та свят. Ці твори дуже тісно зв'язані з язичництвом, а в подальших роках – з християнством. Давні слов'яни вірили в духів, силу природи. Вони вважали, що, співаючи обрядові пісні, можна якось вплинути на природу. Календарно-обрядові пісні дуже тісно пов'язані з певною порою року, звичаями, сільськогосподарськими роботами. Обрядові пісні давньоруського фольклору співалися в різні пори року. Вони повинні були вплинути на якість та кількість урожаю, забезпечити щастя в сімейному житті та життєву силу і енергію в напрямок здійснення господарських праць. В народі розрізняють зимовий, весняний та літній цикли, тому що у різні пори року виконувалися певні обряди й відповідні їм пісні.

Виконання пісень зимового циклу розпочиналося із зимового сонцестояння – кінець грудня. А закінчувалося з появою перших ознак наближення весни – кінець лютого. Народ проводжав зиму та зустрічав весну, проводилося свято масляної. Коли слов'яни прийняли християнство, колядування пристосувалося до основних свят зимового циклу. Колядки співали до Різдва, а щедрівки – напередодні старого Нового року. Хоч колядки та щедрівки близькі за своїм змістом, вони все ж таки мають певні відмінності. В колядках прославляють народження Христа, а, співаючи щедрівки, бажають добробуту родині та багатого урожаю. Звичай колядування пов'язаний з днем зимового сонцестояння. Наші предки називали цей день святом Коляди, а святкували його 25 грудня. Народ вірив, що в цей день змій Коротун з'їдає Сонце, а богиня Коляда з вод Дніпра заново його народжувала. З обставин цієї великої події народ ходив від хати до хати і сповіщав жителів про

народження маленького Божича. Після прийняття християнства обряд колядування був присвячений Різдву, а в колядках з'явились мотиви з Біблії. Основні мотиви колядок – християнська любов, пошана до матері та милосердя, а щедрівок – висловлювання побажань добробуту та багатого врожаю.

На зміну зимі приходить весна, а це означає, що разом з нею приходить наступній цикл обрядових пісень – весняний. Він складається з веснянок і хороводних ігор. Його початок припадає на ранню весну, коли оживає природа, а кінець – на завершення весняних польових робіт. Найдавнішою функцією веснянок є магічне заклинання Весни як міфологічної сутності пов'язаної з іншим світом. Такі веснянки називалися закличками.

До наших часів дійшло дуже мало словесних елементів та мотивів, які пов'язані з весною чи заклинанням весни. Причина тому – забутий магічний сенс архаїчної ритуальної дії і самих пісень. В той час актуальним місцем проведення веснянок були міста, де ніби був кордон між нашим та іншим світами. Такими місцями могли бути берег річки або поле. Співачки виконували мелодію пронизливим звуком, майже криком у високій теситурі. Другою функціональною групою весняних пісень є хороводно-ігрова. Народ вірив, що ці хороводи стимулювали весняні зміни в природі, також вони значно поглибили їхні ознаки. Наприклад, приліт птахів, весняні повені, початок цвітіння та поява зелені, і, нарешті, буяння рослинного світу. Хороводи символізували намагання виконавців сприяти бурхливому розвитку природи власними силами. Імітаційно-трудова функція веснянок ніби показувала сільськогосподарську роботу, відтворення життєвого циклу рослини та труднощі під час роботи. Таким чином наші предки намагалися вплинути на природу й на майбутнє. Ще однією функцією пісень і обрядів стала шлюбно-імітаційна функція. За допомогою хороводів розігрувалися стосунки між хлопцем та дівчиною, чоловіком і дружиною. З одного боку подібні дійства давали змогу ритуально реалізувати бажані для дівчини події – кохання та шлюб. З другого боку, дівчина мала змогу навчитися ідеальної поведінки в стосунках з представником протилежної статі. А це потім дуже добре знадобиться їй у формуванні майбутнього сімейного життя. Третя функціональна група веснянок – величальні пісні. За давніми традиціями прославляли конкретну особу – хлопця або дівчину. Основною метою таких творів було прилюдне оголошення молодої пари закоханих. Пісні, у яких яскраво виражений момент величання, пов'язані з хороводно-ігровими формами. Четвертою функціональною групою веснянок є весняні передирки. Ці пісні за характером, образами та змістом є абсолютно протилежними від величальних. Вони по більшій частині мають жартівливий характер, але зустрічаються і сатиричні твори. Ці пісні мали декілька опозицій: опозиція статі, опозиція свої – чужий та опозиція молодість – старий. Оспівувати могли старих людей, мешканців інших сіл. А головними об'єктами висміювання були хлопці. Ця жанрова підгрупа мала три основні функції: соціально-психологічну, виховну та розважальну. За допомогою першої функції людина усвідомлювала власну належність до певної групи. Зміст цих пісень виник під час розважальних та жартівливих діалогів.

Ліричні пісні – це п'ята група весняних пісень. Їх зміст дуже різноманітний. Найпоширенішими сюжетами є сюжети про кохання, стосунки між дівчиною та хлопцем, взаємини між членами родини та осмислення подій особистого сімейного життя. Як правило, розповідь йдеться від обличчя дівчини або вже заміжньої жінки. У ліричних піснях дівчина уявляла себе вже дружиною. З одного боку важливою функцією таких творів була своєрідна емоціяна репетиція майбутнього життя дівчини у шлюбі. На відміну від інших груп весняних пісень, саме ліричні найбільш відсторонені від ритуальних, тому що вони були вільні від будь-якої приуроченості [1, с. 563].

Літній цикл розпочинається з русальних пісень – на початку червня, коли починалося колоситися жито. Метою таких пісень було забезпечення високого урожаю та вплив на міфічних русалок, аби вони не шкодили посівам. Також їх співали, щоб ті самі русалки не ловили і не залоскочували дівчат та хлопців. З язичницьких часів до нас дійшло свято Івана Купала, яке святкувалося сьомого липня. Пісні цього свята досить специфічні.

Серед купальських пісень є ніжна лірика про кохання, залицяння та сватання, жарти, гумор, сатира, де дівчата висміюють вади хлопців, а хлопці – дівчат. Все це надає святу веселощів, радості. В ніч перед святом Купала хлопці і дівчата збиралися біля вогнищ, стрибали через них, співали, влаштували ігри, дівчата пускали вінки на воду й дивилися, куди вони попливуть –звідти й прийде суджений, топили в річці чи спалювали на вогнищі опудало Купали, щоб забезпечити добрий урожай на майбутній рік.

До пісень літнього циклу також входять жниварські – обрядові величальні пісні, що виконувалися під час жнив. Вони поділяються на зажинкові, власне жниварські та обжинкові. Зажинкові величають правних жниць, перший сніп, бажають почати роботу в добрий час. Власне жниварські нарікають на важку працю, втому та недоброго хазяїна. Обжинкові радісно сповіщають про щасливе завершення жнив, прославляється останній сніп, який з піснями несуть додому. Цей сніп є символом достатку та запорукою нового врожаю. День закінчення жнив перетворювався на свято завершення польових робіт зі збирання врожаю. Воно проходило радісно й урочисто, супроводжувалося цікавими дійствами і піснями. Женці висловлювали побажання доброго врожаю в наступному році та дякували ниві за дари.

Далі ми розглянемо пісні-плачі. Це такі пісня, що виконувалися під час голосіння – ритуальний поховальний обряд, який був на Русі ще до християнства. Співалися ці пісні між смертю та похороном покійного. Однією з характеристик пісней-плачей є тавтологія. Вона надає особливої емоційної забарвленості та ліричності. Голосіння розкривали трагічні моменти у житті людини, вони являлись художнім висловом горя, туги, розлуки та болю. Цей обряд виник у Давній Русі дуже давно. Інформацію про голосіння дають перші давньоруські писемні пам’ятки. Літопис під 945 роком передає згадку про тужіння Ольги за своїм чоловіком Ігорем, якого вбили древляни. Коли християнство офіційно стало релігією слов’ян, церква боролася з усіма язичницькими обрядами і звичаями, в тому числі й з традиційними голосіннями, оскільки звичай оплакувати покійника не відповідав догматам церкви. Ці догмати трактували смерть як радісне завершення гріховного земного життя, як Боже благословення, оплакувати яке – тяжкий гріх. Церква розробляє і нав’язує народові свої обряди й ритуали, в тому числі й обряд похорону. Але викорінити створювані віками духовні цінності було неможливо: старі язичницькі обряди співіснували з новими, нав’язуваними духовенством. Особливо виразної двоїстості набули такі обряди, як весілля і похорон [2, с. 43].

Далі йдуть епічні пісні. Це пісні, у яких народ відтворив історичні події, конкретні історичні образи. У цих творах висловлювали ставлення народу до них. По іншому вони називаються історичними. Співали про події доби князів, про турецько-татарське лихоліття. Також в них згадуються визвольні війни козаків та гетьмани і полководці, такі як Іван Мазепа, Богдан Хмельницький та інші. В історичних творах описувалося про ліквідацію Запорозької Січі. Одними з особливостей епічних пісень є складена рима та опір на історичні факти [3, с. 228].

Не можна забувати культуру нашого народу, чи то пісні чи танці, бо тільки так творчість, що залишена нашими пращурами, буде в нашій пам’яті. Культура кожного народу має дуже великий вплив на свій людину. За допомогою культурних надбань народи духовно розвиваються, ушляхетнюються, підносять рівень свого світосприймання. Тому кожен повинен пишатися тим, що в нас така багата культура: музика, література, танці, театр та всі види образотворчого мистецтва.

Література:

1. Єфремов Є. В. Веснянки. *Історія української музики: У 7 т. Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика* / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, редкол.: Г. А. Скрипник (голова) та ін. К., 2016. С. 563.

2. Кирчів Р. Ф. Відгомін фольклорної традиції в писемних памятках давньої Руси-України. Донаукові зацікавлення українським фольклором та етнографією. *Народна творчість та етнографія*. 2005. №. 1. С. 43.

3. Грица С. Й. Історичні пісні. *Історія української музики: У 7 т. Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика* / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, редкол.: Г. А. Скрипник (голова) та ін. К, 2016. С. 228.

ІЗМАЇЛЬСЬКА КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ ЯК РІЗНОВИД МУЗЕЙНОГО ПРОСТОРУ

Юлія Сілакова
студентка 3 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник — доц. Паньків Г. С.

У сучасному світі існує ціла низка визначення музею, що пов'язано як з різними дослідницькими підходами фахівців, так і з завданнями та цілями, які ставлять перед собою наукові діячі, створюючи нове поняття чи визначення. Саме слово «музей» походить із глибокої Античності, а точніше — з культури Стародавньої Греції. І якщо поняття «museion», що в перекладі означає «храм муз», у минулому розглядалося, як передбачуване місце для всіляких роздумів, де людина могла споглядати і пізнавати навколишнє середовище, його призначення все ж таки зводилося до деяких із сучасних функцій музею – до збереження та вивчення предметів.

В епоху Ренесансу з'явилися музеї, створення яких призвели від «безсистемного збирання різних речей до появи колекцій, що мають культурну та наукову спрямованість» [1, с. 81]. У зв'язку з цим стає можливим трактувати поняття «музей», як «спеціальну науково-дослідну та освітню установу та заповідну зону, в якій колекціонуються, зберігаються, експонуються, вивчаються й рекламуються твори мистецтва та меморіально-історичні матеріали художньої культури» [2, с. 216].

Лише у XIX столітті завершився процес формування музею як соціокультурного інституту. Якийсь час він, як і раніше, привертав увагу наукових діячів та дослідників, але вже пізніше поняття музею почало орієнтуватися на всі верстви населення. Соціокультурний інститут обов'язково включав носіїв (кадрів), співвіднесених з його цілями, певні «блоки» діяльності, її результати та пов'язані з нею відносини; крім того, йому була властива система функцій, які співвідносили його з іншими сферами культури та суспільства [2, с. 320].

Сучасне українське законодавство трактує поняття музею таким чином: «Музей — науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини».

Якщо розглядати теоретичну основу музеєзнавства, можна побачити безліч різних підходів у трактуванні поняття «музей», проте більшість дослідників сходяться на тому, що музей є «історично зумовленим багатофункціональним інститутом соціальної пам'яті, за допомогою якого реалізується суспільна потреба у відборі, збереженні та репрезентації специфічної групи природних і культурних об'єктів, усвідомлюваних суспільством як цінність, що підлягає вилученню з середовища перебування і передачі з покоління в покоління — музейних предметів» [3, с. 275].

У наші дні музеї служать не лише для збереження та експонування предметів, але й для захисту характерного для них оточення, різних місць, що мають історичну, культурну та наукову цінність, а також видів людської діяльності. Таким чином з'явилися музеї просто неба, головною метою яких є збереження та представлення пам'яток архітектури в природному для них оточенні. Прикладом такого музею може бути Музей народної

архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини – музей просто неба, розташований на околиці міста Переяслава Київської області. Крім того, виникли музеї, які експонують не оригінали, а їх відтворення. Поряд із ними стоять історичні, науково-дослідні та науково-освітні музеї, а також художні музеї, що спеціалізуються на образотворчому мистецтві, декоративно-ужитковому мистецтві, на народному мистецтві тощо.

Одним із різновидів музейного простору є картинні чи художні галереї. Вони представлені місцем, призначеним для демонстрації образотворчого мистецтва, скульптури або зразків декоративно-прикладного мистецтва, які в деяких випадках можуть бути виставлені на продаж. Крім експонування творів мистецтва, художня галерея передбачає наявність власного художнього фонду (колекції), а також його збереження та вивчення, що є однією із складових діяльності галереї. При цьому в художньому музеї можуть бути обладнані зали для періодичних виставок, експонуватися фонди інших галерей чи твори сучасних авторів. Галереї виставкового типу (виставкові зали та центри) не мають власних фондів, постійно діючої експозиції, не націлені на збереження і вивчення творів мистецтва, але надають свої площі для виставок. Галереї змішаного типу можуть поєднувати ознаки музею і виставкової зали. Мета картинної галереї — представити художника, провести його персональну виставку та ознайомити відвідувачів із творами його мистецтва. Крім того, робота художньої галереї проводиться у комерційних цілях. Це тому, що галерея існує для просування художника, його робіт і є місцем їх збуту. Тому часто галерея є приватним володінням, яке фінансується окремими особами або організаціями з метою отримання прибутку, у той час, як фонди музею поповнюються завдяки державі з метою збереження експонатів та ознайомлення з історією регіону, в якому розташований музей.

І найкращим прикладом зберігання культурної спадщини багатьох країн світу в місті Ізмаїл є Ізмаїльська картинна галерея – перлина Придунайського краю. «Це музей, який відображає розвиток образотворчого мистецтва у його найбільш характерних прикладах із найдавніших часів до наших днів» [4].

Історія Ізмаїльської картинної галереї бере свій початок у 1974 році та багатьом зобов'язується ентузіасту музейної справи Емілії Миколаївні Євдокімовій, яка збирала і протягом 15 років комплектувала колекцію галереї. Тоді галерея виступала відділом музею А. В. Суворова, а вже пізніше у 1987 році, коли було створено першу постійну експозицію, за Наказом Міністерства культури України в Ізмаїлі було відкрито картинну галерею як філію Одеського художнього музею. Державним самостійним музеєм ІІ категорії обласного підпорядкування Ізмаїльська картинна галерея стала у 1994 році, і вже на той момент її фонди налічували понад п'ять тисяч творів.

Діяльність Ізмаїльської картинної галереї дуже активна та різноманітна. У своїй культурно-просвітницькій діяльності галерея виступає однією з провідних серед художніх музеїв України з відкриття та організації регіональних мистецьких виставок. Щорічно музей відкриває понад 20 виставок із власних фондів або з фондів інших музеїв, збірні та персональні виставки сучасних художників України та зарубіжжя. Великий успіх мали персональні виставки видатних майстрів пензля: А. Щербакова, Є. Романеску, М. Греку, М. Кеслер, Е. Кілдеску, К. Ломикіна, О. Лопухова, Л. Григорашенко, а також численні міжнародні виставки та фотовиставки [4].

Відкриття художніх виставок – це результат оперативної праці співробітників Ізмаїльської картинної галереї. Це і співпраця з Національною спілкою художників України, і самостійне вирішення проблеми доставки художніх виставок до Ізмаїла, та професійний монтаж та демонтаж експозиції, а також значення важливості ознайомлення населення міста з мистецтвом українських та зарубіжних художників. Це громадська діяльність галереї, що сприяє як розвитку рівня культури Придунайського краю, так й тісним взаємозв'язком Ізмаїльської картинної галереї з музеями, галереями, культурними центрами і художниками багатьох країн світу [5, с. 5].

Ізмаїльська картинна галерея організовує та проводить численні акції, фестивалі, пленери, проекти та заходи міжнародного та всеукраїнського рівня. Приклади наводить

Тетяна Василівна: «Щороку ми проводимо регіональні виставки – «Буджакська палітра» до Дня міста, навесні – це «Благовіст» та «Краса, створена жінкою» до свята Восьмого березня. Влітку організовуємо Міжнародний дитячий фестиваль «Дунай – річка дружби», де роботи юних учасників оцінюють міжнародні журі та проходить онлайн голосування, а взимку – проект «Новорічна феєрія», де проводяться виставки та зустрічі з художниками».

Крім того, колектив картинної галереї з першого дня приділяє увагу роботі з дітьми та молоддю. Емілія Миколаївна Євдокімова була одним із авторів комплексної програми для роботи з дітьми «Музейна педагогіка», що була створена за підтримки педагогічних та наукових центрів України, а також загальноосвітніх шкіл нашого міста. В рамках цієї програми проводяться заняття з естетичного виховання дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку; проводяться фестивалі, конкурси, гуртки та літературно-поетичні об'єднання. Для учнів 8-11 класів галерея надає можливість ознайомитись з біографіями видатних художників та письменників; проводить інтегровані наукові семінари, конференції та уроки історії культури та мистецтва спільно з учителями-предметниками з використанням творів із колекції галереї, організовує зустрічі з художниками та тематичні вечори.

Усі культурно-масові заходи, що проводяться у картинній галереї, постійно висвітлюються у програмах ізмаїльського телебачення, яке було створено колективом на базі галереї. «Частиною науково-просвітницької діяльності галереї є робота ізмаїльської телестудії. Там створюються сюжети про колекції галереї та про художників. Наприклад, є передачі про художників, які повністю організовує ізмаїльська TV-студія – це «Музейні раритети» та «Ім'я у мистецтві». Ці передачі також включають в себе репортажі про творчість художників, виставки яких експонувалися в Обласному Центрі естетичного виховання (ОЦЕВ), про майстрів та твори образотворчого мистецтва, які представлені в галереї; про фестивалі, які проходять в Ізмаїлі та районі; про професійні та народні свята тощо. Репортери ізмаїльської студії телебачення знайомлять не лише з діяльністю галереї, а й роблять репортажі про соціальне, культурне, громадське та духовне життя міського та сільського населення, що користується попитом не лише в рамках Ізмаїлу, а й у всьому регіоні.

Від 28 грудня 2021 року за сумлінну та дуже ефективну роботу Обласний центр естетичного виховання офіційно отримав всеукраїнську премію «Вибір країни» 2021. Національна премія «Вибір країни» 2021 увібрала у собі кращий світовий досвід і водночас врахувала національну специфіку. Саме цією премією нагороджуються найкращі компанії України, і саме цього року, за словами головного директора премії Руслана Лірника, відбір номінантів на премію виявився значно серйознішим у порівнянні з попередніми роками. Це означає, що було проведено серйозне ранжування всіх підприємств та установ, що знаходяться на території України, і лише чотири підприємства було названо переможцями у певних галузях та сегментах їхньої діяльності. Серед них – Обласний центр естетичного виховання. Головною метою національної премії «Вибір країни» 2021 є популяризація бізнесу України, підвищення економіки, можливість дати кращим компаніям у своєму сегменті виділитися на фоні інших, завойовувати нові ринки та ще сумлініше працювати. Завдяки цьому з'являється більше довіри до компанії та лояльності клієнтів, більше впізнаваності бренду та маркетингових можливостей, довіри партнерів та інституцій добрих справ.

Нинішній директор ОЦЕВ Ірина Ігорівна Федорова каже наступне: «Згідно з офіційною інформацією, ми є єдиними лідерами у нашому виді діяльності, у нашому сегменті. Це наша спільна з вами перемога. А, отже, ми всі рухаємося у правильному напрямку, і наш основний принцип – не зупинятися на досягнутому». Обласний центр естетичного виховання (ОЦЕВ) використовує нові сучасні форми роботи та враховує інтереси населення регіону. Ефективна робота ОЦЕВ є еталоном для усієї України у своєму сегменті завдяки національній премії «Вибір країни» 2021. Обласний центр естетичного виховання слідує своєму слогану – «Актуальність, якість та професіоналізм». Ізмаїл ще раз

заявив про себе в масштабах цілої країни завдяки діяльності Обласного центру естетичного виховання, що дає ще один привід для гордості всім жителям міста та району.

Література:

1. Комлев Ю. Э. Музей как социально-культурный центр региона. *Теория и практика общественного развития*. 2011, № 3. С. 1-6.
2. Эстетика: Словарь / Под общ. ред. А. А. Беляева и др. М.: Политиздат, 1989. 447 с.
3. Шевченко В. В. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навч. К.: Ун-т «Україна», 2007. 288 с.
4. Ізмаїльська картинна галерея: Альбом. Ізмаїл: СМИЛ, 2005. 63 с.
5. Картельян О. Покоренные вершины и новые горизонты в работе Измаильской картинной галереи. *Курьер недели*. Регион, 2020. № 40 (1637) 20 мая. С. 5.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Юлія Степанова
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Іванова Д.Г.

Питання формування мовлення дітей дошкільного віку є надзвичайно актуальним та розглядається в новій редакції Базового компонента дошкільної освіти як основний освітній напрям. Зокрема, мовленнєву компетентність визначено як «здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних та невербальних засобів» [1, с. 18].

Як зазначає у своїй статті професор Н.В. Гавриш, «оволодіння мовою у дитини починається з перших років життя, а звідси постає потреба у використанні засобів мови та мовлення в різних життєвих ситуаціях» [2, с. 3]. Водночас дослідники вказують на те, що словниковий запас сучасної дитини дуже обмежений. Відомий сучасний науковець, академік А.М. Богуш попереджає, що 85% сучасних дітей віком 5 років володіють мовленням на рівні 3-х річних [3, с. 6]. Звідси постає потреба у пошуку ефективних шляхів розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, що актуалізується та загострюється в умовах дистанційної освіти під час пандемії.

На думку багатьох авторитетних учених (Н. Лисенко, А. Богуш, В. Кононенко, Н. Луцан), вагомою «зброєю» педагога у навчанні дітей рідною мовою має бути використання засобів усної народної творчості. Дослідники підкреслюють, що ці твори збагачують словниковий запас новими словами, поетичною лексикою.

Слушними є поради автора підручників та посібників з дошкільної лінгводидактики, академіка А.М. Богуш щодо використання усної народної творчості у процесі духовного й мовленнєвого розвитку дітей. Так, учена наголошує на тому, що використовувати фольклорні твори треба вже з перших місяців життя дитини, коли вона лежить у колисці і чує ніжні мелодії колисанки, що наспівує їй мати. У період сенситивного засвоєння мови, коли дитина замінює звуконаслідувальні слова правильною лексикою рідної мови, дитина починає засвоювати звуки рідної мови. А. М. Богуш рекомендує пропонувати дітям найкращі зразки народної мудрості – малі фольклорні жанри: колисанки, забавлянки, утішки, лічилки, примовки, заклички, приспівки. Адже саме вони є потужним ресурсом прилучення дитини до національних і духовних цінностей, збереження традицій та звичаїв [4].

Сучасні вихователі, які оволоділи скарбами усної народної творчості, використовують їх в усіх режимних моментах, прищеплюють до них любов та

зацікавленість, вони є активними учасниками мовленнєвого розвитку дитини. Наприклад, як показує аналіз практичного досвіду педагогів, величезною любов'ю користується у дітей казка. Вона складається з яскравих образів і «розмовляє» зі своїм слухачем, користуючись мовою уяви, образного мислення та фантазії.

Як зазначає дослідниця особливостей формування мовної компетентності у старших дошкільників за допомогою казок Т. С. Гужанова, «…використання вихователями казок збагачує і актуалізує словниковий запас дитини, розвиває навички граматичного структурування і зв'язного оформлення власних висловлювань, відкриває широкі перспективи не тільки для розвитку словесної творчості, але і для виразності дитячої мови в цілому» [5, с. 199].

Варто наголосити на тому, що дуже корисним є використання інтерактивного методу, який передбачає реалізацію взаємодії, діалогу, бесіди безпосередньо з дітьми або за допомогою комп'ютера. До того ж, методи інтерактивного навчання широко використовуються в закладі дошкільної освіти, що сприяє розвитку дружелюбної, відкритої дитячої спільноти, яка вміє щиро та спілкуватись, проявляти емоції, співпереживати.

Зауважимо, що інтерактивна взаємодія передбачає таку організацію пізнавальної діяльності дітей, в ході якої:

- створюються психологічно комфортні умови для всіх учасників освітнього процесу, за яких дитина відчуває свою успішність, інтелектуальне зростання;
- учасники залучаються до активного обговорення нової інформації;
- забезпечується можливість індивідуального сприйняття навчальної інформації;
- реалізовується спільна діяльність у режимі рівноправного спілкування;
- у дітей формуються навички діалогового спілкування, самостійного мислення і поведінки.

Саме за мотивами казок можливо розробити комплекс вправ, які б дієво впливали на активну мовленнєву діяльність дітей старшого дошкільного віку. Наведемо деякі з них:

1. Вправа – гра «Хто де живе» (дітям пропонується розглянути ілюстрації до знайомих казок та знайти героя і додати його в запропоновану казку);
2. Вправа «Упізнай казку» (вчити дітей за допомогою символів – карток упізнавати головних персонажів і правильно називати назву казки, розвивати творчу уяву. Тобто вихователь показує дітям картки, на яких за допомогою символів зображені головні герої. Діти повинні відгадати та назвати казку);
3. Театр – казка (педагогам пропонується розробити пальчиковий театр з різноманітними казковими героями. Завдяки розробленому театру, можливо запропонувати виконати такі завдання:

А) розіграти певну казку, обравши тільки необхідних героїв;

Б) розіграти казку, при цьому придумати продовження, додавши нових героїв.

4. Вправа «Казка по колу» (діти, стоячи у колі, повинні скласти по 2 – 3 речення казки тим самим додаючи зміст казки).

Важливим компонентом в активізації мовлення дитини виступають і малі фольклорні форми: загадки, прислів'я, приказки, скоромовки, забавлянки та лічилки. У своїх працях знаний український педагог В. О. Сухомлинський зазначав, що малі форми фольклору є незамінним засобом пробудження пізнавальної активності, самостійності, яскравої індивідуальності. Дійсно, малюки дуже швидко запам'ятовують забавлянки та лічилки, бо вони звучать, як ласкавий говір, а це дуже подобається дітям. Однак, організовуючи роботу з дітьми щодо ознайомлення з певним жанром усної народної творчості, необхідно врахувати, що матеріал повинен бути зрозумілим для дитини та відповідати її віковій групі.

Поряд із казками на етапі розвитку мовлення у дітей можна ефективно використовувати загадки. Загадка дає змогу дітям уточнювати уявлення про предмети, їх властивості, назви, усвідомлювати шляхом порівняння зв'язки між ними, узагальнювати

окремі ознаки. Окрім цього загадка цікавить дитину при її відгадуванні, сприяє розвитку образного та логічного мислення.

Використання прислів'їв та приказок у роботі з дошкільнятами дає змогу дитині яскраво та ясно висловити свої почуття, думки. Але треба пам'ятати, що перш за все треба ознайомити дітей з ними та пояснити їх зміст.

Наступним етапом у роботі з приказкою чи прислів'ям повинно буде практичне оволодіння. Це може бути складання розповіді з використанням вивченого, або запропонувати скласти продовження чи намалювати малюнок за вивченим, що розвиватиме не тільки мовну компетенцію дитини, а і уяву.

Отже, для того, щоб прислів'я та приказки увійшли в активний словник дитини, вихователю потрібно постійно стимулювати дітей до вживання їх в активній мовленнєвій практиці як під час занять, так і в повсякденному житті.

Безперечно, розмаїття усної народної творчості – це багатство нашої мови, завдяки якої у нас – педагогів є можливість навчити майбутнє покоління милозвучній та гарній рідній мові. Чим більше дитина знає різножанрових текстів усної народної творчості, тим краще в неї розвинене мовлення та мислення.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у пошуку ефективних підходів, сучасних методів та засобів заохочення дітей дошкільного віку до вивчення різних форм і жанрів усної народної творчості в умовах родинного кола та в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні: Наказ Міністерства освіти й науки України від 12.01.2021 URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini

2. Гавриш Н.В. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021 № 3. С. 3-8.

3. Богуш А.М. Мовленнєвий портрет п'ятирічної дитини. *Дошкільне виховання*. 2013. №7. С. 6-10.

4. Богуш А. М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: монографія. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.

5. Гужанова Т.С. Формування мовної компетентності у старших дошкільників за допомогою казок у світі Концепції «Нова українська школа». Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія / за заг. редакцією В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. С. 188-201.

РОЛЬ ПЕДАГОГА В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Олена Терехова
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. п. н. Холостенко Ю.В.

В даний час збільшується кількість дітей з обмеженими можливостями, а дітей з розумовою відсталістю збільшується вдвічі. Для такої категорії дітей, які не можуть навчатися в інклюзивному просторі, створюються спеціальні (корекційні) освітні школи – інтернати, де значна роль відводиться соціальному педагогу. Діяльність соціального педагога спрямована не тільки на вікові закономірності нормативного дитячого розвитку, а й на професіоналізм фахівців вирішувати соціальні, психологічні та педагогічні проблеми, які ускладнюють цей розвиток на відповідальному етапі – в роки шкільного навчання [1, с. 24].

Об'єкт дослідження: соціально-педагогічна діяльність з дітьми з обмеженими можливостями.

Предмет дослідження: соціально-педагогічна діяльність з розумово-відсталими дітьми в спеціальній (корекційної) освітній школі-інтернаті.

Мета дослідження: визначення ролі соціального педагога в роботі з дітьми з обмеженими можливостями в спеціальній (корекційної) освітній школі-інтернаті.

У проекті Закону України «Про освіту осіб з обмеженими можливостями здоров'я (спеціальну освіту)» вживається термін «особа з обмеженими можливостями здоров'я» – особа, яка має фізичні та/або психічні вади, що перешкоджають навчанню, якщо не створенні спеціальні умови для отримання освіти [2]. Характерно для дефектів при розумовій відсталості є також порушення вищих психічних функцій – поведінка і діяльність, їх регуляція та відображення внаслідок органічних ушкоджень головного мозку. Це виражається в порушенні пізнавальних процесів (відчуттів, сприйняття, пам'яті, мислення, мовлення, уваги), страждають емоційно-вольова сфера і особистість в цілому. Діти шкільного віку, які мають особливі освітні потреби, здобувають освіту у відповідності зі спеціальними стандартами в різних освітніх установах або вдома. Протягом XX ст. складалася система спеціальних (корекційних) освітніх закладів, та школ. Спеціальна (корекційна) освітня школа-інтернат забезпечує спеціальну освіту для дітей з розумовою відсталістю. Мета школи є подолання вад пізнавальної діяльності дітей. Також розвиток емоційно-вольової сфери, особливо важлива соціальна адаптація в суспільстві, підготовка до праці. Виховання – має велике значення в спеціальній (корекційної) освіті. Соціалізація вихованців являє собою основну ціль, а основні завдання – вироблення позитивних якостей характеру, формування правильної оцінки самих себе та оточуючих, морального ставлення до оточуючих. Послідовна робота щодо соціального виховання дітей та підлітків у їх мікросоціумі – це професійна соціально-педагогічна діяльність – яка направлена на адаптацію, індивідуалізацію та інтеграцію дітей. Соціальне виховання дітей – дуже важлива діяльність спеціальних педагогів [3, с. 27]. В спеціальній школі особливим завданням виховної роботи є підвищення інтелекту в поведінці учнів у різних ситуаціях і в процесі різних видів діяльності. Соціальний педагог – це взагалі спеціаліст, який зайнятий у сфері освітньо-виховної діяльності, який здійснює посередництво між школою, сім'єю, колективами, суспільством, об'єднує зусилля з метою створення в соціальному середовищі умов для всебічного розвитку дітей з соціумом [4, с. 34].

Основні цілі діяльності соціального педагога в спеціальній (корекційної) освітній школі-інтернаті: – створення сприятливих умов для розвитку особистості дитини (фізичного, соціального, духовно-морального, інтелектуального розвитку); – надання дитині комплексної допомоги в соціальному адаптування і соціальному інтегруванні; – захист дитини в його життєвому просторі; – надання допомоги в профорієнтації і постінтернатній адаптації випускників.

Яке ж основне завдання соціального педагога? Це надання допомоги в становленні взаємодії між особистістю з особливими потребами (фізичні, психічні, інтелектуальні вади) і суспільством для сприяння забезпеченню незалежного життя і підвищення рівня соціалізації дітей, які потребують особливої підтримки. Робота соціального педагога спрямована і на те, щоб допомогти дитині з розумовою відсталістю здобути уміння та навички спілкування в навколишньому його середовищі. Для визначення труднощів спілкування дітей з розумовою відсталістю зі здоровими дітьми соціальний педагог складає програму, за якою дитина готується до такого спілкування, беручи участі в конкурсах, проведенні різних заходів, обговоренні книг і фільмів. Включення дітей з обмеженими можливостями в трудову діяльність (фотографія, пошиття одягу, ремонт взуття, роботи по дереву) також предмет особливої турботи соціального педагога. Тут потрібно не тільки підготувати і укласти договори, але і навчити хлопців професії, дати їм необхідні вміння та навички. Важливо, щоб вони брали участь у всіх виробничих процесах, вміли планувати свою працю, містити в порядку інструменти та обладнання. Важливо також, щоб діти з

розумовою відсталістю в процесі праці могли проявляти свої здібності. Для цього потрібно навчити дитину малювати, ліпити; зацікавити своєю справою, познайомивши з народною творчістю. Виставки робіт дітей з розумовою відсталістю, їх участь у святах і спектаклях допомагають в утвердженні кожного з них як особистості.

Корекційна область навчального плану здійснюється через уроки соціально-побутового орієнтування, розвитку мовлення, ритміки, заняття лікувальною фізкультурою (ЛФК), логопедичні заняття, заняття з розвитку психомоторики і сенсорних процесів, а також корекційні заняття, уроки здоров'я. Педагогічний колектив школи – це колектив однодумців, які хворіють душею за кожного учня, як за свою власну дитину. У спеціальній (корекційної) освітній школі-інтернаті соціальний педагог працює за такими напрямками: соціально-педагогічне дослідження: вивчення міжособистісних взаємин; соціально-психологічний портрет дитини; діагностика схильності до відхилень; соціально-педагогічний захист прав дитини: складання списків учнів, які потребують соціального захисту, опіки і піклування; соціально-педагогічна підтримка сім'ї: складання банків даних по асоціальним сім'ям; акти матеріально-побутових умов сім'ї; проведення батьківських зборів; соціально-педагогічне консультування: бесіди; соціально-педагогічна профілактика: ведення протоколу засідання з профілактики правопорушень серед неповнолітніх; захід «Профілактика наркоманії у дітей та підлітків»; соціально-педагогічна допомога в професійному визначенні: анкета з профорієнтації випускників; захід «Вибір професії». Таким чином, проаналізувавши основні напрямки діяльності соціального педагога, можна сказати про те, що він грає роль помічника, інформатора, захисника, посередника в спеціальній (корекційної) освітній школі-інтернаті. При вивченні напрямків діяльності соціального педагога ми розкрили мету, яку поставили при дослідженні, тобто визначили роль соціального педагога в роботі з дітьми з обмеженими можливостями в спеціальній (корекційної) освітній школі-інтернаті.

Соціальні педагоги, в першу чергу, повинні приділяти подвоєну увагу і піклуватися про дітей з обмеженими можливостями, щоб вони ніколи не відчували себе нещасними і самотніми.

Література:

1. Кумарина Г.Ф. Коррекционная педагогика в начальном образовании. М.: Издательский центр «Академия», 2003.
2. Про освіту осіб з обмеженими можливостями здоров'я (спеціальну освіту) : проект закону України від 25.05.2006. № 0925. URL: http://w1.c1. rada.gov.ua
3. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога. М. : ТЦ «Сфера», 2001. 480 с.
4. Соціальна педагогіка: категорії і поняття: словник / автори-укладачі Сейко Н.А., Коляденко С.М. Житомир, 1999. 55 с.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Валерій Харламов
магістрант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Максимчук Б.А.

Виховання – одна із найголовніших напрямів педагогіки. Це організований, цілеспрямований процес на особистість, мета якого полягає у передачі накопиченого досвіду старшого покоління до нинішнього, а також спрямований на формування певних якостей особистості, поглядів та цінностей. Існує безліч видів класифікації виховання. Основними напрямами виховання виділяють такі види: розумове, трудове, моральне та

фізичне. Виходячи з основних напрямів виділяють такі класифікації як громадянське, етичне, полікультурне, естетичне, екологічне, правове та економічне виховання.

Сьогодні проблема естетичного виховання є актуальним завданням у системі виховання та освіти всіх розвинених держав світу, при цьому в сучасних умовах зростає значимість естетичної складової у соціумі, оскільки характер життя суспільства багато в чому визначається рівнем естетичного виховання особистості. Сучасна якість життя передбачає, що краса – це не лише дар природи, а стартова точка у питаннях особистого життя та кар'єри. Найчастіше сьогодні від іміджу, зовнішнього вигляду претендента, залежить і отримання престижної роботи, і професійні досягнення, і просування кар»єрними сходами, включаючи успіх у любовних та дружніх відносинах, відгуку та симпатію оточуючих. Дослідники відзначають, що часи, коли краса сприймалася як непрактична категорія, що означає досконалість, гармонійне поєднання всіх сторін об'єкта, при якому останній здатний викликати у спостерігача естетичну насолоду, йдуть. Сучасній людині необхідно вчитися розуміти і бачити красу навіть для того, щоб будувати кар'єру, успішно працювати, бути затребуваною на ринку праці, незважаючи на те, що сприйняття прекрасного носить безкорисливий характер.

У суспільстві відбуваються значні зміни, що стосуються значною мірою всіх сторін шкільної освіти дітей та підлітків. У статті показано, що сьогодні активно реалізується потреба суспільного та особистісного розвитку підлітків; існує і соціальне замовлення конкретної практики морального виховання школярів саме засобами фізичної культури. Зміст засобів фізичної культури як сукупність спеціальних видів фізкультурно-спортивної діяльності має у своєму розпорядженні великі можливості у формуванні морального виховання та культури підлітків. Особливо загострюється увага, що кошти фізичної культури є специфічним соціально-педагогічним трендом, що впливає на свідомість, психіку та поведінку школярів [1, с. 39-40].

Традиційно моральне виховання підлітків засобами фізичної культури співвідносять із сферою загальної освіти. Однак, як свідчать дослідження О. С. Богданової, Н. М. Боритка, В. В. Білоусової, О. О. Гусейнова, О. Г. Дробницького та інших вчених, можна констатувати, що освітні організації в даний час не здатні в рамках виховного процесу повною мірою вирішити проблему формування моральності підлітків Важливим недоглядом шкільної освіти у становленні моральності є недооцінка ціннісного потенціалу фізичної культури учня, зокрема і моральної. Названий потенціал переважно зводиться лише до навчання рухових дій та виховання фізичних якостей [4, с. 73-76]. Водночас повноцінне та цілеспрямоване використання цінностей фізичної культури у формуванні моральності учня може бути успішно застосовано у практиці організації та реалізації шкільної фізкультурної освіти. Це вже доведено багатьма дослідниками. У зв'язку з цим, як вірно зазначає відомий фахівець із психолого-фізкультурної освіти Є. П. Ільїн, виникає необхідність конструювання процесу фізкультурної освіти з використанням інноваційних технологій, програм, методик з реалізації традиційних та нетрадиційних видів фізкультурно-спортивної діяльності, спрямованих на формування культури особистості та моральної культури .

Ефективність розвитку фізичних якостей учнів необхідно реалізовувати за допомогою інноваційних технологій з фізичної культури, які спрямовані на розвиток в учнів життєво необхідних рухових умінь і навичок.

Інтерактивні методи виховання це методи кругової взаємодії. Тут різко змінюється роль викладача, він лише регулює виховний процес і займається його спільною організацією, формулює питання та теми для обговорення у групах, дає консультації, контролює час та порядок виконання наміченого плану [3, с. 62].

На сьогоднішній день, на особливу увагу заслуговує проблема естетичного виховання підлітків у сучасній школі. Естетичне виховання – це цілеспрямований процес

розвитку особистості, метою якого є залучити особистість до творчості, прекрасної, навчити розуміти та оцінювати витвори мистецтва [5, с. 35]. Кожному викладачеві відомо, що лише пробудження творчих здібностей особистості є головною умовою розвитку як людини, так і суспільства. Особливої уваги естетичного виховання вимагає у підлітковому віці. Адже саме у цей віковий період важливо навчити людину бачити прекрасне, розуміти та цінувати витвори мистецтва, красу природи, пам'ятки історії та архітектури. Доцільно використовувати з метою естетичного виховання можливості кожного навчального предмета.

Урок фізичної культури – місце різноманітних колективних процесів і переживань, накопичення досвіду моральних взаємин. На уроках учні привчаються до самостійної роботі, для успішного здійснення якої необхідно співвідносити свої зусилля з іншими зусиллями, навчитися слухати і розуміти своїх товаришів, зіставляти свої знання зі знаннями інших, відстоювати думку, допомагати і приймати допомогу. На уроках школярі можуть переживати разом гостре почуття радості від процесу отримання нових знань і освоєння нових рухових дій, прикрості від невдач, помилок. Традиційні підходи до естетичної освіти школярів переважно й вибудовувалися передачі готового естетичного досвіду. В даний час перед вчителями фізичної культури стоїть проблема збагачення морального досвіду учнів шляхом впровадження більш продуктивних педагогічних технологій (системно-діяльнісний підхід, особистісно-орієнтований), що сприяють актуалізації своєї діяльності учнів за рішенням поведінкових, етичних та естетичних проблем у духовно-моральному. Щоб побачити дитину в процесі освіти, її треба відкрити, повернути до себе, включити у діяльність [2, с. 152-166].

На уроках фізичної культури виховуються такі моральні якості, як патріотизм, колективізм, почуття відповідальності за свою поведінку, вміння підкорити особисті інтереси інтересам колективу та цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, сміливість та рішучість, наполегливість та завзятість, витримка та самовладання, працьовитість, уміння у потрібний момент мобілізувати свої сили, здатність подолати труднощі, дисциплінованість виробляються як у процесі фізичного виховання, і у процесі занять спортом. Однією з рис морального виховання є повага до спортивного супротивника і до своїх слабших товаришів. Хороші умови для морального виховання створюються під час занять рухливими та спортивними іграми. Суворе дотримання правил, обмеження власних дій та інтересів – гарна школа виховання дисципліни, чесності, колективізму. [6, с. 23-25]. Треба привчати своїх вихованців не падати духом через невдачі та труднощі, а навпаки, мобілізувати всю свою волю на боротьбу з ними. На уроках фізичної культури під час спортивних ігор треба ставити перед учнями додаткові труднощі: обмежувати технічні прийоми та тактичні дії. Наприклад, нападнику у волейболі дозволяється бити лише лівою рукою; проводити ігри з гандикапом, коли ще до першої подачі одна з команд отримує винагороду. Вихованню волі учнів сприяють несподівано виникаючі перед ним перешкоди. Наприклад, запропонувати сильному спортсмену перед стартом віддати свої лижі чи палиці слабшому товаришу, поступитися товаришу краще місце на старті. У спортивних іграх можна зробити заміну найсильнішого гравця на слабкого, поміняти місцями гравців тощо. Заняття з лижної підготовці та марш-кидки є гарним засобом виховання наполегливості, завзятості, волі. Рух по дистанції потребує вміння долати труднощі, перешкоди, боротися зі втомою. Спуски на лижах зі схилів різної крутості, а також ходьба та біг у різних умовах пересіченої місцевості, марш-кидки – ефективні засоби виховання рішучості, сміливості, мужності.

Аналіз літературних джерел показав, що до основних методів формування естетичної культури підлітків у процесі фізичного виховання можна віднести:

– метод строго регламентованої вправи (розчленовано-конструктивної, цілісної вправи);

– змагальний та ігровий; наочного впливу (зорової наочності);

– вербального впливу (пояснення, розповідь, розмова, розбір, оцінка, заохочення);

– використання технічних засобів (відео);

– методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки (вправи, привчання, демонстрації, створення ситуацій, що виховують) [7].

Основними формами організації формування естетичної культури школяра у фізичному вихованні є:

– класно-урочні – уроки фізичної культури за видовою приналежністю: легка атлетика (поблизу лісосмуги), гімнастика з елементами художньої гімнастики, лижна підготовка (у лісі), спортивні ігри, рухливі ігри на відкритих майданчиках (базова частина); атлетична гімнастика (ритміка), спортивне орієнтування біля з природними перешкодами (варіативна частина); за типовою належністю: теоретичної підготовки, вступні уроки, уроки контролю;

– в режимі дня: ранкова гімнастика естетичної спрямованості, фізкультхвилинки та фізкультпаузи на уроках фізичної культури теоретичної підготовки з естетичною спрямованістю;

– позакласні: секції, але види спорту, змагання, масові спортивно-оздоровчі заходи;

– позашкільні: фізкультурна освіта в сім`ї, самостійні заняття (у тому числі підготовка повідомлень, рефератів, конкурси).

У естетичному вихованні засобами фізичної культури проступають такі риси, як масовість естетичного виховання, високі вимоги щодо нього, зростаюча роль громадськості в естетичному вихованні трудящих, органічні поєднання спортивної майстерності та масової фізичної культури. З дитячих років слід привчати дитину до чистоти та акуратності одягу, дотримання чистоти, краси та затишку в тому приміщенні, де він знаходиться. Все, що оточує дитину, підлітка може виховувати естетичні смаки. Важливе значення має краса місць спортивних занять. У нашій країні безліч спортивних споруд: палаців спорту, басейнів, стадіонів, манежів, тенісних кортів, ковзанок, тощо.

Література:

1. Акимова М.К. Психофізіологічні особливості індивідуальності школярів. К.: Академія, 2002. С. 160.

2. Білоусова В. В. Виховання у процесі спортивної діяльності. Моральне формування особистості людини в умовах спортивної діяльності .*Спорт та особистість*. Дніпро: Фізкультура та спорт, 2009. С. 152-166.

3. Гараєва Р.С. Інтерактивні технології навчання як розвиток творчих здібностей студентів. Нижньокамськ: Пізнання, 2012. С. 103.

4. Глазиріна Л.Д., Овсянкін В.А. Методика фізичного виховання дітей шкільного віку. Херсон. 1999. 96 с.

5. Гончаров І.Ф. Естетичне виховання школярів засобами мистецтва та дійсності. М., 2006. 129 с.

6. Єгорова В.Н. Психологія молодшого підлітка. Вузовська книга. Серія: Словники. Довідники. 2008. 64 с.

7. Освітні програми з навчальних предметів. Основна школа. Фізична культура. 5-9 класи. Київ, 2010.

ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ УЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Яоцюань Цзінь
аспірант педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет;
Науковий керівник – проф. Біла О.О.

Анастасія Давидова
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний педагогічний університет
Науковий керівник – проф. Біла О.О.

Благодійність, як соціальний, психологічний й економічний феномен в життєдіяльності людської спільноти, є багатоаспектним явищем і має давню історію. Ідеться про закономірне його існування в історико-культурному та духовно-естетичному ракурсі. Саме благодійна діяльність виступає найважливішим показником соціального та духовного здоров'я як окремої людини, так і цивілізованого суспільства в цілому.

Як підкреслює О. Біла, що первинна форма добродійності, як надання милостині жебраку, вже зустрічається у найвіддаленіші часи. На Русі благодійна діяльність почала зароджуватися із прийняттям християнства [1, с. 12].

Сьогодні процес організації благодійної діяльності в Україні регулюється Законом України «Про благодійництво та благодійні організації».

У сучасних наукових дослідженнях значно активізувався процес вивчення феноменів «благодійництва» і «благодійної діяльності». Таке прагнення вчених переважно концентрується на розгляд цих понять у контексті загальноісторичного та цивілізаційного руху.

Серед широкого загалу праць, присвячених дослідженню даної проблеми, слід виокремити наукові доробки О. Доника, І. Кравченко, А. Макарова, Ф. Ступака та інших. У роботах цих вчених акцентується значна увага на високий рівень поширення явища меценатства та спонсорства в Україні, що виступають провідним сегментом у соціокультурному житті будь-якої країни.

В українському суспільстві дедалі більше впроваджуються новітні тенденції та засоби здійснення благодійної діяльності. За останні роки в країні зформувалися такі типи благодійних організацій, як:

– державні і приватні організації;
– корпоративні й операційні благодійні фонди;
– громадські фонди.

До пріоритетних сфер діяльності в таких фондах слід віднести наступні: соціальний захист населення (69%); сфера охорони здоров'я (49%); сфера освіти (48%); сфера права людини (48%); сфера розвитку громади (47%); сфера підтримки громадських ініціатив (46%).

Так, наприклад, Фонд «Україна 3000» вже багато років проводить Всеукраїнський благодійний проект «Добро починається з тебе», який передбачає реалізацію благодійних проєктів, визначення та нагородження переможців конкурсу, опрацювання та розповсюдження отриманого досвіду. За мету організатори проекту визначали навчити дітей робити добро, бути милосердними, виховання в них потребу допомагати іншим [2].

Також, благодійний фонд «Від серця до серця» проводить благодійну всеукраїнську акцію «Від серця до серця. Почуй світ». Кожного року у цій акції приймають участь мільйони людей зі всієї країни. Зібрані кошти витрачаються на закупівлю обладнання для хворих дітей.

Підкреслимо, що сфера благодійності інтегрує декілька аспектів. Одним із них виступає «дитяча благодійність» як діяльність, що спрямована на допомогу та соціальний захист дітей, які залишилися без батьківської опіки, дітей із певними вадами, або безпритульних дітей.

Розвиток державного та приватного сектору благодійності в Україні значно сприяв підсиленню ресурсу дитячого благодійництва. Ідеться, насамперед, про проведення спільних дитячо-юнацьких благодійних акцій, волонтерських форумів, конкурсів, акцій; створення в освітніх закладах різновікових волонтерських загонів тощо.

Залучення учнів початкової школи до благодійної діяльності відіграє важливу роль в їхньому моральному становленні, спрямованому на виховання толерантних і співчуваючих громадян. Діти молодшого шкільного віку, як найбільш чуттєві та залежні від виховного впливу дорослих (батьків, вчителів та інших) набувають перший досвід благодійництва в умовах відповідного, організованого дорослими родинного і шкільного середовища.

Тож, від міри зацікавленості вчителя початкової ланки в організації зазначеного аспекту діяльності залежить те, наскільки в учнів буде підтримуватися бажання допомагати іншим на різних етапах їх особистісного становлення.

Саме стиль гармонійних відносин між дорослими та дітьми впливає на успішність процесу вироблення низки благодійних кроків. Саме під час доброзичливого спілкування з дорослими й однолітками учні спроможні добре усвідомити інформацію щодо підтримки своїх ровесників. Через це важливим завданням для вчителя початкових класів постає налагодження продуктивної співпраці з батьками молодших школярів у контексті організації спільних благодійних заходів.

Виховна робота в школі першого ступеня в напрямку розвитку дитячої благодійності здійснюється через різні організаційні форми, а саме:

– проведення благодійних акцій, ярмарків;
– організація благодійних проєктів;
– створення волонтерських загонів.

Зокрема, цікавим і методично цінним, на наш погляд, є досвід вітчизняних учителів початкової ланки, які активізують благодійну діяльність у виховній роботі з учнями. Так, С.Вишневська, вчитель Ірпінської спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Київської області, розробила і впровадила валеологічний проєкт «Жива енергія». Мета проєкту полягала в тому, щоб під час проведення благодійного ярмарку організувати благодійну діяльність молодших школярів та інших представників шкільної громадськості для збору коштів з метою придбання засобів дитячої гігієни та іграшок для Київського міського будинку дитини ім. М. М. Городецького (смт. Ворзель).

Такий вчитель як організатор різноманітних акцій вирішував й інші соціально спрямовані завдання, а саме: надавати посильну допомогу ветеранам, малозабезпеченим людям похилого віку; залучати учнів до екологічних проєктів тощо. У процесі реалізації благодійного проєкту «Дай лапу, друже!» С. Вишневській вдалося об’єднати спільні зусилля інших вчителів початкових класів та їх учнів для здійснення допомоги безпритульним тваринам. Стратегічна мета такого проєкту полягала в тому, щоб сформувати у дітей толерантне відношення до бездомних тварин; залучати учнів до волонтерської роботи з безпритульними тваринами; розвивати в учнів загальнолюдські моральні цінності; привертати увагу громадськості до проблем бездомних тварин та гуманних шляхів їх вирішення.

Вважаємо за доцільне відзначити й ще одну організаційну форму роботи з учнями у досліджуваному напрямку. Так, проведення благодійної акції «Вилікуємо книгу» було спрямоване на виховання у дітей бережливого ставлення до книжок, навчання їх піклуватися про книги, надання посильної допомогти шкільному бібліотекарю.

Метою благодійної акції «Сюрприз від Святого Миколая», також розробленої С.Вишневською, було залучення дітей початкової ланки до привітання вихованців Ірпінської школи-інтернату зі святом Святого Миколая.

Вагомий внесок у розвиток благодійництва саме в початковій ланці внесла й О. Мельник. Педагог спрямувала свою професійну діяльність на стимулювання бажання учнів допомагати один одному. Зокрема, її авторський проєкт «Стати один для одного другом або подругою» мав на меті зменшення кількості нерозв'язаних конфліктів у школі, створення толерантного шкільного середовища, формування вміння дітей домовлятися один із одним.

Не можна не звернути увагу й на діяльність вчителя Одеської спеціалізованої школи-інтернату №2 Л. Татаркіної, яка запроваджувала екологічні проєкти. Вона спільно з учнями залучилася до вирішення проблеми розширення кількості зелених насаджень. Мета проєкту «Сходинки доброти до природи» полягала у поглибленні знань дітей про квіти, оволодіння ними навичками практичного догляду за кімнатними рослинами. По завершенню проєкту було організовано конкурс «Найзеленіший клас».

Задля більшої обізнаності молодших школярів у сфері засобів захисту природи та власних можливостей змінити стан ситуації на кращій Т. Гюмюшлю, вчитель початкових класів школи-інтернату № 2, розробила проєкт «Збережемо місто, країну, планету!». Його метою стало привернення уваги учнів до екологічних проблем міста та країни, відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з природою, підвищення рівня екологічної культури у дітей та дорослих.

Також, вчителем гімназії «Ерудит» міста Києва М. Яворською був розроблений проєкт «Школа, сім'я, родина - це моя батьківщина», у якому брали участь і батьки, і учні. Метою проєкту було досягнення взаємодії школи та сім'ї у вихованні особистості; залучення батьків до виховного процесу; вирішення разом педагогічних проблем, які виникають; використання позитивних традицій сім'ї у виховному процесі.

Цікавим вважаємо й педагогічний досвід педагога Л. Гордієвської. Вона, спільно з соціальним педагогом ЗОШ № 85 м. Одеси, та за допомогою педагогічного колективу школи організували проєкт «Пізнай, прийми і простягни». Він був спрямований на соціальну адаптацію батьків і дітей з сімей біженців, їх інтеграцію до українського суспільства, виховання загальнолюдських цінностей (вміння співчувати, толерантності, віротерпимості всіх учасників навчально-виховного процесу).

Через благодійну діяльність вчителі разом із учнями закликають небайдужих людей приєднуватися до різноманітних проєктів і акцій. Також, участь в шкільних благодійних проєктах є необхідною для учнів, які мають проблеми з навчанням чи з низькою самооцінкою. Вони починають розуміти, що можуть змінитися, брати відповідальність і розв'язувати, а не створювати проблеми.

Таким чином, моральний розвиток особистості дитини – це процес, що триває протягом усього її свідомого життя. Саме під час організації благодійних заходів активізується рефлексивна діяльність людини, що спрямована на усвідомлення проблем соціального оточення. Через різні засоби залучення молодшого школяра до благодійництва значно підвищується його моральна чутливість.

Література:

1. Біла О. О. Першооснови соціально-педагогічного проектування : Навчально-методичний посібник. Одеса : Астропринт. 2012. 260 с. URL: http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/656/1/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf

2. Благодійний фонд «Україна 3000». URL: http://www.ukraine3000.org.ua

ПИТАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ШКІЛ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Наталія Челаку
студентка 2 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.

Вокально-хорова робота є однією з найдоступніших видів виконавської діяльності учнів, яка розвиває загальнонавчальні вміння і навики, необхідні для успішного навчання взагалі: пам'ять, мову, слух, емоційний відгук на різноманітні життєві прояви, аналітичні вміння, вміння і навики колективної діяльності.

Через музику дитина передає свій настрій, здатна відчувати характер, настрій музичного твору, співпереживати почутому, виявляти емоційне ставлення, розуміти музичний образ, помічати хороше і погане, долучаться тим самим до різних видів художньої діяльності. Діти також здатні вслухатися, порівнювати, оцінювати найбільш яскраві і зрозумілі музичні явище[1, с. 10].

У програмах Нової української школи музичне мистецтво поєднали з образотворчим мистецтвом. Прослухавши музику дітям пропонують намалювати картину, яка б характеризувала почуте. Таким чином розвивається наша пам'ять. Колір, фігури, контраст – все це допомагає дитині передати музичні враження.

Виховання дітей засобами музичного мистецтва висловлювали вчені, наприклад, Г. Волковою зазначено, що музика сприяє формуванню морального обліку дитини. Пісні про Батьківщину пробуджують почуття патріотизму, хороводи, пісні різних народів розширюють світогляд, виховують інтернаціональні почуття. Колективні пісні, танці, музично-рухові ігри укріплюють почуття дружелюбності, колективізму, співпереживання [4, с. 278].

Видатні психологи двадцятого століття Л.С. Виготський і Ж. Піаже настійно підкреслювали, що дитина - це маленький дорослий, що у нього інша логіка і інше, ніж у дорослих, сприйняття навколишнього. Тому ніякі інновації та нові оригінальні предмети нічого якісно змінити не можуть, якщо тільки вони не орієнтовані особливості сучасних молодших школярів.

У сучасній системі виховання молодший шкільний вік охоплює період життя дитини від семи до десяти-одинадцяти років (І-ІІІ класи школи). Поява цього віку пов'язане з виникненням в економічно розвинених країнах системи загального і обов'язкового неповного і повної середньої освіти. З наукової точки зору мова може йти про відносно усталених, найбільш характерних рисах цього віку. Його роль у психологічному розвитку дитини може змінюватися в залежності від зміни цілей та значення початкового навчання в загальній історично складається системі суспільного виховання дітей від дитячого садка до завершення середньої освіти.

Найбільш характерна риса періоду з семи до десяти років полягає в тому, що в цьому віці дошкільник стає школярем. Це перехідний період, коли дитина поєднує в собі риси дошкільного дитинства з особливостями школяра. Ці якості уживаються в його поведінці та свідомості у вигляді складних і часом суперечливих поєднань. Як і будь-яке перехідний стан, даний вік багатий прихованими можливостями розвитку, які важливо своєчасно вловлювати та підтримувати. Основи багатьох психічних якостей особистості закладаються і культивуються у молодшому шкільному віці. Тому особливу увагу вчених зараз направлена на виявлення резервів розвитку молодших школярів. Використання цих резервів дозволить більш успішно готувати дітей до подальшої навчальної та трудової діяльності.

У молодшого школяра інтенсивно росте і добре забезпечується кров'ю м'яз серця, тому воно порівняно витривало. Завдяки великому діаметру сонних артерій головний мозок отримує достатньо крові, що є важливою умовою його працездатності. Вага головного мозку помітно збільшується після семи років. Особливо збільшуються лобні долі мозку, які відіграють велику роль у формуванні вищих і найбільш складних функцій психічної діяльності людини.

Змінюється взаємовідношення процесів збудження і гальмування. Гальмування (основа стримування, самоконтролю) стає більш помітним, ніж у дошкільнят. Однак схильність до порушення ще дуже велика, звідси – непосидючість молодших школярів. Свідома і розумна дисципліна, систематичність вимог дорослих є необхідними зовнішніми умовами формування у дітей нормального взаємовідношення процесів збудження і гальмування. Разом з тим до семи років їх загальний баланс відповідає новим, шкільним, вимогам до дисципліни, посидючості і витримці.

Урок музичного мистецтва, як основна форма навчально-виховного процесу має включати в себе різноманітні види музичної діяльності, адже характерною рисою музики є особлива емоційна атмосфера, де формується творча особистість учня. Проводячи навчально-виховну роботу, вчитель музичного мистецтва формує погляди, запити, переконання, смаки учнів, тому він повинен бути високоосвіченою, активно-творчою людиною, добре знати свій предмет, володіти інструментом, голосом, знаннями методики музичного виховання, використовувати міжпредметні зв'язки, любити свій предмет [5, с. 7].

Процес вокального розвитку учнів початкових класів є надзвичайно важливим, оскільки від правильної його організації залежить якісний бік звукоутворення і подальше співоче виховання у класі загалом та кожного учня зокрема.

На перших уроків музичного мистецтва завдання полягає в тому, щоб панувала невимушена творча атмосфера, щоб діти почували себе впевнено, вільно, однак не виходили за межу навчальної дисципліни. За таких психологічних умов учитель може розповісти дітям про посадку, постановку рук, ніг, продемонструвати й пояснити головні моменти правильного дихання при виконанні пісень [2, с. 18].

Важливим є наявність міцної ритмічної бази. Враховуючи психологічні особливості першокласників, їх рухливість, динамічність, бажання діяти, ритмічний розвиток дітей слід будувати на музично-ритмічній діяльності. Починати доцільно з ритмування простих рівномірних пульсуючих ритмів, змінюючи їх введенням у ритмічні структури коротких і довгих тривалостей. Поступово така практично-виконавська діяльність не лише формує внутрішнє відчуття ритму, але й розвиває музично-виконавські навички ансамблевої гри.

Вокальний звук – це основа виконавського засобу, а голос – власний музичний інструмент школяра, то з метою появи звука учень повинен досконало оволодіти способом подачі звука або атакою. Атака, залежно від характеру змикання зв'язок, може бути придихова, м'яка, тверда. Володіючи і знаючи види звукової атаки, вчителеві не обов'язково пояснювати молодшим школярам їх механізм. Більш логічним вирішенням цього питання буде практичне застосування вправ подачі звука різними способами, що допоможе сформувати навички й усвідомити правильність звукодобування. Застосовуючи всі три види атаки звука на різних динамічних показниках, учитель зможе добитися не лише виразності співу, якості звучання, позбутися співу без «під'їздів», але й чистоти інтонування мелодійної лінії, яка і є важливим показником якості співу. Саме чистота інтонування є ознакою музичних задатків молодшого школяра, визначає якість музичного слуху й ладового чуття, забезпечує наукове визначення понять музичних здібностей школяра.

Для формування правильного співочого дихання – молодших школярів на початковому етапі слід добирати такий музичний матеріал, у якому мелодія ясно ділиться на невеличкі фрази, й найзручнішою для цього можна вважати народну пісню. Потрібно враховувати також, що для молодших школярів на відміну від дорослих, природним є не

нижньореберне-діафрагмальне, а частково грудне дихання, тому основним завданням є організація у них плавного, спокійного дихання і затримки дихання перед початком фонації.

Для розширення діапазону голосу у дітей, що низько і нечисто інтонують звуки, використовують такі прийоми:

1. Запропонувати дітям розмовляти на високих звуках, аби перенести це високе звучання на спів;
2. Використовувати ігри із застосуванням звуконаслідування на високих тонах, – спостерігаючи, наприклад, за змістом пісні «Кицін дім», діти разом із маленьким мишенням починають «дзвонити у дзвіночок» , тобто співати позиційно високим звуком;
3. Спів промовок та пісень, в яких мелодія іде зверху вниз, що відразу ж дає певну настройку голосового апарату на високе, головне звукоутворення, тобто природне, без напруги звучання голосу з першого ж тону;
4. Вільно знайти хороший та вірний початковий тон допоможе використання вправах різноманітних вигуків: «ой», «ох», «ах».

Співочий вдих завжди активний, безшумний, глибокий. Як наголошував хоровий диригент А. Мархлевський, *тривалість вдиху* визначається, як правило, тривалістю однієї долі такту виконуваного хорового твору. Так, швидкий темп вимагає від співака короткого і швидкого вдиху, повільний темп – більш тривалого, плавного, але незмінно активного вдиху. Кількість вдихуваного повітря має відповідати тривалості тієї музичної фрази, яку належить проспівати, а також її теситурі та динамічним нюансам. Як надмір повітря, так і його нестача однаково не бажані, а то й шкідливі, адже вони негативно впливають на якість звука, на чистоту інтонації. «Майже в усіх випадках, – зазначає відомий майстер, – фальшиве, знижене звучання хору є наслідком слабкого дихання, а підвищене – навпаки, напруженого, форсованого».

Після вдиху настає зупинка, так звана фіксація, вона цілком необхідна для підготовки до рівномірного видиху, під час якого власне й здійснюється спів. Цей момент є головним у співі. Рівномірний, економний видих повітря необхідний під час виконання плавних, розспівних мелодій. Спів у нижній частині діапазону потребує найбільшого об’єму повітря, тоді як при виконанні високих звуків – найменшого. Не слід форсувати видих, бо це надає співочому звуку різкого, крикливого звучання. Фонаційний видих необхідно здійснювати з відчуттям опори звука.

Серед пісень для молодшого шкільного віку варто назвати передусім такі: «Соняшники», «Чому», «Мовчуни», «На зарядку», а також збірочку «На старт», написану на слова Л. Реви, 11 пісень про захоплення дітей спортом. Майже всі ці пісні двоголосні. У збірці М. Завалишиної «Шість пісень для дітей» (на слова Н. Забіли, В. Бичка) переважають образи природи. За своєю складністю ці пісні доступні дітям молодшого шкільного віку. Особливий жанр хорової пісні становлять 12 пісень – «Місяць за місяцем» на слова Н. Забіли. Кожну з них можна сприймати як окремий хоровий твір і як складову крупного хорового твору, близького за своїми жанровими ознаками до жанру кантати. Головна тема циклу – образи природи у різні пори року. Три твори («Серпень», «Вересень», «Жовтень») написані як хори *a cappella*, вони найскладніші за своїми засобами виразності, за масштабами кожного номера і доступні для виконання лише старшокласникам. Хор «Березень» близький за своїм звучанням до українських веснянок. Чотири пісні («Квітень», «Травень», «Червень», «Липень») становлять ліричний центр усього пісенного циклу.

Через хорове виховання діти повинні відчути не лише красу рідного краю, материнську пісню, гордість за свій народ, але й національну культуру та універсальність музичної мови, духовну спільність культури національної з музичними культурами інших народів. Вивчення школярами зазначених питань у процесі четвертого року навчання музиці стане не лише своєрідним підсумком навчального року, але й усього чотирічного періоду ознайомлення дітей з музичним мистецтвом у початкових классах [2, с. 19].

Розвиток співацького голосу дітей молодшого шкільного віку є вкрай важливим елементом музично-естетичного виховання школярів, адже саме у цей період формується інтерес учнів до співацької діяльності, активно розвивається емоційно-ціннісна сфера особистості, виявляється здатність до творчої активності у музичній діяльності. Співацькі здібності учнів молодшого шкільного віку визначаємо як сукупність психофізичних особливостей, що визначаються унікальним та неповторним виявом творчої продуктивності у вирішенні завдань співацької діяльності [5, с. 9].

Література:

1. Бойченко С. Творче музикування: універсальний засіб прояву природної музикальності дитини. *Музичний керівник*. 2012. № 1. С. 23-24
2. Ватаманюк Г. Тематичні заняття з музики у 1 класі. *Початкова школа*. 2011. № 6. С. 21-24.
3. Вовк М. Тенденції удосконалення музично-виконавської діяльності молодших школярів. *Початкова школа*. 2012. № 12. С. 50-53.

Гайдамака О. Особливі грані цілого: оновлений зміст музичної освіти. *Шкільний світ*. 2009. № 2. С. 1-6.

4. Горюнова Л. Пение как состояние души. И*скусство в школе.*1994. № 2. С.30-36.
5. Гуминська О. Диференційоване навчання музики в школі. *Мистецтво та освіта*. 2002. № 1. С.3-4
6. Далакашвілі Т. Повірити у свої «музичні сили»: формування діяльної особистості на уроках музичного мистецтва. *Шкільний світ*. 2010. № 47. С. 4-8.
7. Іванюшенко Л. Уроки співів у 3-4 класах: метод. посіб. К. : Рад. шк., 1971. 158 с.
8. Кабалевский Д. Б. Музыка и музыкальное воспитание. М.: Знание, 1984. 64 с.
9. Кушка Я. С. Методика навчання співу: посіб. з основ вок. майстерності. Т. : Навч. кн. Богдан, 2010. 283 с.
10. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України. К. : Муз. Україна, 1989. 134 с.
11. Літвінова О. Система музичного виховання школярів: методичні нотатки. *Шкільний світ*. 2012. № 19. С. 5-9.
12. Літвінова О. Хваліть не талант, а старання: система музичного виховання молодших школярів. *Шкільний світ*. 2011. № 7. С. 1-6.

ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Анастасія Шидер
студентка 1 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.

Музика – це мистецтво, засобом якого є звук і тиша. Музика – це художнє відображення життя людини та суспільства, що зрозуміло абсолютно всім, незалежно від статі, віку, раси, релігії тощо. Джерелами подібного звуку можуть бути: людський голос, музичні інструменти, електричні інструменти тощо [1].

Музика має сильний психологічний вплив на дитину. Вона впливає на стан нервової системи (заспокоює, розслаблює чи, навпаки, розбурхує, збуджує), викликає різні емоційні стани (від умиротворення, спокою та гармонії до неспокою, пригніченості або агресії). У зв’язку з цим важливо звернути увагу на те, яку музику слухають учні молодших класів. Збуджуюча, гучна музика, що виражає агресивний настрій, позбавляє дитину стану врівноваженості, спокою, а при певних умовах (наприклад, на рок - концертах) спонукає до руйнівних дій. Особливо протипоказана така музика при гіпер збудливості, розгальмованим

дітям зі слабким контролем, тому що вона підсилює прояви негативних властивостей у поведінці дитини. Спокійна музика, що викликає відчуття радості, спокою, любові, здатна гармонізувати емоційний стан як великого, так і маленького слухача, а також розвивати концентрацію уваги.

Музичне мистецтво для дитини – світ радісних переживань. Щоб відкрити для неї двері у цей світ, необхідно розвивати у неї здібності і перш за все музичний слух. Інакше музика не виконає своєї виховної функції [2].

На нашу думку, діти молодшого віку це діти які ще не зовсім розуміють поняття – музика, и все що вона в себе об'єднує. Вони просто слухають та насолоджуються нею. Однак, як нам вже відомо, музика має великий вплив на психічний стан та поведінку ще маленької дитини.

Урок музичного мистецтва має необмежені можливості для розвитку творчих здібностей учнів, адже музика спонукає до творчої діяльності, що потребує, у свою чергу, засвоєння певної сукупності спеціальних знань, умінь. Творча здібність є тим засобом, що допомагає дитині відтворювати свої почуття, думки, фантазії у самостійній творчій діяльності, що приводить до вищого прояву творчої самореалізації дитини.

Музика дає стимул для звукової обробки. А це важливо для навичок читання, розвитку мови та успішного спілкування.

Мелодія дуже впливає на розум також на тіло, тому що в її основі – ритмічна структура. У кожної людини в організмі є багато систем, які ритмічно працюють – серце, дихальні і мозкові хвилі. Тому усі звуки безумовно взаємодіють з ритмічними процесами людини.

Розум швидко приймає вимушений темп. Здатний змінювати частоту коливань, це означає – змінюється функціональне становище людини. Коли школяр чує колискову, у такому разі швидше заспокоюється. Барабани нам можуть допомогти, якщо потрібно скинути напругу [3].

Мозок здатен передбачати. Саме тому більшості людей подобається популярна музика. Вона дуже передбачувана. Коли мозок вловлює закономірність, активуються певні зони, де виділяється нейромедіатор дофамін і ми відчуваємо буквально естетичне задоволення.

Нова музика – це велика, але необхідна робота для мозку. Коли у нас досить потужності і енергії, якщо дитина не втомилися – розум віддає перевагу що-небудь новому. Якщо ми втомилися, то нам не терпиться слухати щось знайоме [3].

Слухати непросту музику – джаз, класику – це як читати складний філософський трактат. Це робота для мозку – вловити незрозумілі ходи, смисли, натяки. Таке слухання вимагає взаємодії різних зон мозку між собою. Чим складніша мелодія, тим більше зон мозку задіяно. Витрачається більше енергії. Однак, це корисно, оскільки сприяє встановленню нових зв'язків у мозку [3].

Учні приходять зранку до школи в різних станах. У кожного індивідуальний рівень активації. Є заряджені. А є ті, хто потребує більше часу, щоб розворушитися. Голосна і надто збуджувальна музика може міняти емоційний стан кожного учня. Коли вони вижені після уроків фізкультури, можна їх заспокоїти повільною мелодією.

На уроках музики учні будуть відволікатися, якщо їм нецікаво. «Можна спочатку розбирати з учнями приклади сучасної музики: є весела і сумна, лади (мажор і мінор), а потім переходити до історії , її стилів, композиторів», – каже В. Кравченко [3].

Учні самі мають бути активними на заняттях. Вони можуть відбивати ритм, співати, влаштовувати флешмоби чи челенджі, які пов'язані з музикою [3].

Музичний педагог має бути цікавий і собі, і дітям, каже Регіна Кейріс. Йому необхідно готуватися до кожного уроку. Уроки не мають повторюватися. Для дітей важлива народна музика, але на жаль, у нас майже немає дитячих пісень. Є проблеми з репертуаром [4].

За словами Регіни Кейріс, у молодших класах можна застосовувати орф-педагогіку. Її автор, Карл Орф, німецький композитор і педагог, який запропонував створювати музику разом з дітьми під час музикування. На заняттях юні музиканти не лише грають на інструментах, але й співають, танцюють і вчаться акомпанувати [4].

Відомий композитор Дмитрій Шостакович відзначав «У горі і радості, у праці та на відпочинку - музика завжди з людиною. Вона так повно і величезна увійшла в життя, що її приймають як щось належне, як повітря, яким дихають не замислюючись, не помічаючи ... На скільки б біднішим став би світ, втративши прекрасну своєрідну мову, яка допомагає людям краще розуміти один одного». Аматорами і знавцями музики не народжуються, підкреслював композитор, а стають. Ці слова Д. Шостаковича про величезне значення виховання в людині любов до музики, вміння її сприймати. І чим раніше музика увійде в життя людини, тим глибше і точніше це мистецтво займе місце в його душі. Все те, що отримує дитина в період дошкільного віку та під час навчання у школі, багато в чому визначає, що приносить вона суспільству в майбутньому. Саме в цю пору життя закладаються основи різноманітних якостей і властивостей у формування особистості дитини, її інтереси і здібності. Психологи відзначають, велика частина придбаного в цей період, засвоюється винятково швидко, і запам'ятовується на довгі роки, часом до кінця життя.

Тому на нашу думку, учнів з першого класу необхідно навчати музичному мистецтву у першу чергу заради виховання в них людини, яка зможе у майбутньому контролювати свої емоції, дії та проходити всі труднощі спокійно без агресії. Музика необхідна саме для виховання у першу чергу, а у другу, для розваги чи відпочинку.

Естетичне почуття, яке може виникати при сприйнятті чи виконанні музики, є ознакою формування музично-естетичного смаку.

Розвинений музичний смак – це здатність насолоджуватися цінною в художньому відношенні музикою. Про розвиненість музичного смаку у розмові вимовляє те, яку музику і як глибоко сприймає людина. Формувати справжній музично-естетичний смак можливо лише із зосередженням величезної уваги слухання, сприйняття музики. Починати становлення процесу музичного сприйняття в учнів слід з чуттєвого нюансу, з пробудження емоцій, формування емоційної чуйності як частини музично-естетичної культури.

Учні повинні поступово знайомитися з різними стилями, зображувальністю і виразністю музики, вивчати творчість композиторів, накопичувати знання про види виконавства і стилі народної музики. Вчитель дає необхідні музично-естетичні уявлення, систематично поповнюючи коло вже наявних знань, тим самим він має на меті виховання естетично розвиненого слухача музики, що володіє певною мірою сформованим музично-естетичним смаком.

Естетичне виховання дитини – процес, який створюється під впливом різних життєвих відносин і дій, які володіють естетичними засобами. Уже діти дошкільного віку, висловлюючи свої естетичні думки про речі і явища, і переживають у зв'язку цим естетичні почуття.

Неправильно було б уявляти діло таким чином, що естетичне виховання починається і реалізується тільки тоді, коли вчитель проводить з дітьми бесіди про музичне мистецтво, або розучує з ними пісні і вірші. А таке уявлення часто зустрічається серед учителів.

Підготовка та проведення уроку музичного мистецтва із застосуванням мультимедійного посібника відбувається з врахуванням структури мультимедійного уроку музики та змісту його кожного етапу.

О. Ростовський радить розпочинати урок музики у початкових класах з входу дітей до класу під звуки музики, що створює відповідний емоційний фон, націлює їх на уважне вислухування в музику і вираження її характеру в рухах, виробляє навички координації найпростіших рухів рук і ніг під музику.

Далі можна починати поспівки і музично-ритмічні вправи, та завершити їх виконанням улюбленої пісні. Така «музична зарядка», на думку О. Ростовського, має тривати до п'яти хвилин і постійно змінюватися та збагачуватися новим матеріалом [5].

Продовження уроку залежить від його змісту і конкретних завдань. Доцільно прослухати музику (нову чи знайому дітям), проаналізувати її.

Оскільки на одному уроці може звучати декілька пісень, слід подбати про те, щоб завдання роботи над ними були різними: з однією піснею учні тільки знайомляться, іншу доучують, наступну повторюють як добре вивчену. Робота над кількома піснями на уроці дозволяє переключати увагу дітей, тим самим активізуючи їх. Зокрема, розучування нової пісні вимагає більшого напруження уваги, слухової зосередженості, але меншого вокального навантаження. Повторення вже вивчених пісень, навпаки, не вимагає такого напруження, але значно зростає співацьке навантаження.

На уроці доцільно чергувати спів сидячи зі співом стоячи. Якщо розучування нової пісні краще проводити сидячи, то повторення вже вивчених пісень краще проводити стоячи.

Учителю необхідно ретельно продумувати план кожного уроку, дотримуючись генеральної лінії програми, не захоплюватися окремими видами роботи, не підмінювати прагнень до кінцевої мети (виховання музичної культури учнів) намаганням досягнути успіху в одному з видів діяльності [5].

Література:

1. Вплив музики на психічну діяльність дитини. URL: https://hortvocrd.wixsite.com/zp-ua/muzika-v-zhitti-ditini
2. URL: http://svitloforchuk.ck.ua/?p=599
3. Навчання через музику: чому вона має бути не тільки на окремих уроках. URL: https://nus.org.ua/articles/navchannya-cherez-muzyku-chomu-vona-maye-buty-ne-tilky-na-okremyh-urokah/
4. Вплив музики на формування особистості дитини. URL: https://sites.google.com/site/muzika99999/vpliv-muziki-na-formuvanna-osobistosti-ditini
5. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі. Тернопіль, Богдан, 2003. 215 с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ДЕЯКІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Світлана Щетиніна
магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Лесіна Т. М.

Світ дитинства барвистий і різноманітний, повний захоплюючих і визначальних переживань. Щоденні нові враження приносять із собою широкий спектр емоцій, з якими дитина зазвичай стикається непідготовленою.

Емоційна сфера є важливою складовою у розвитку дошкільнят, тому що ніяке спілкування, взаємодія не буде ефективною, якщо їх учасники не здатні, по-перше, «читати» емоційний стан іншого, а по-друге, управляти своїми емоціями.

Проблема розвитку емоційної сфери дитини є актуальною, оскільки емоційний світ грає важливу роль в її житті не тільки в сім'ї, але й у дошкільних навчальних закладах. Від того, які умови будуть створені в дитячих садочках для емоційного благополуччя дітей, залежить ефективність роботи педагогів

Невичерпним джерелом розвитку почуттів і фантазії для дитини є ігрові технології. Вони успішно використовуються для розвитку емоційної сфери дітей, зокрема старшого дошкільного віку. Одним з елементів ігрових технологій є гра.

Важливо підкреслити, що формування у старших дошкільників ігрової позиції, ігрового ставлення до життя – це досить тривалий і копіткий процес. Він визначається всім способом життя дитини, структурою і функціонуванням її внутрішнього світу. Якщо з тих чи інших причин внутрішній світ дитини набуває іншої тональності, будується за іншими, більш суворими правилами, то це негативно позначається на загальному психічному розвитку дитини, її особистості.

Ігрові технології з розвитку емоційних процесів, окрім вивчення самих емоцій, несуть у собі й інші важливі характеристики психологічного здоров'я дитини: розвиток емоційної сфери, згуртування колективу, розвиток моральності, відповідальності, співпереживання іншим людям, більш тонке відчуття внутрішнього світу інших людей, розвиток творчості, уваги, самоконтролю тощо.

За визначенням Г.К. Селевко, ігрова технологія – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою [4, с. 45].

Поняття «ігрові технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації навчального та виховного процесу у формі різних ігор. Характеризуючи педагогічні ігри, Г.К. Селевко вказує на їх відміну від ігор «взагалі» – наявністю чітко поставленої мети навчання і відповідного їй педагогічного результату.

Поряд із терміном «ігрові технології» в педагогіці використовується термін «ігрове навчання», сенс якого полягає в наступному: це гра за формою і навчання за змістом. Можна сказати, що «ігрові технології» та «ігрове навчання» – близькі поняття, оскільки обидва мають на увазі здійснення виховання та навчання у формі гри. Ігрові технології та ігрове навчання покликані підняти стратегію освіти на якісно нову основу [4, с. 50].

Як вважає О.С. Іванова, ігрові технології – «це систематизовані набори ігор, вправ, завдань ігрового характеру, які будуть спрямовані на реалізацію завдань розвитку в дітей тих чи інших значущих соціально-культурних функцій і / або корекції їх недоліків» [2, с. 207].

Для організації профілактичної роботи з дошкільнятами фахівцями широко застосовуються такі ігрові технології, як ігротерапія, казкотерапія, музикотерапія, ізотерапія та їх елементи, а також психогімнастика, релаксаційні вправи та ін. У процесі використання даних ігрових технологій відбувається формування особистості дитини-дошкільника, підготовка її до різних видів діяльності.

Ігрові технології розвивають психологічну пластичність, вміння прийняти на себе роль, позицію і щиро відстоювати її. Вони дозволяють дитині бути особисто причетною до процесів, що протікають у суспільному житті, дають можливість «прожити» деякий час у «реальних» життєвих умовах, дозволяють дошкільнятам прийняти на себе різні соціальні ролі, побачити результати власних дій, зрозуміти і проаналізувати допущені помилки, зокрема й ті, які були зроблені іншими учасниками ігрової взаємодії. Розглянемо деякі з них більш детально.

Психогімнастика – це курс спеціальних занять (етюдів, вправ та ігор), спрямованих на профілактику, розвиток і корекцію різних сторін психіки дитини (як пізнавальної, так і емоційно-особистісної сфери), а також на розвиток довільності поведінки (М.І. Чистякова; Г.Л. Бардієр).

В основі психогімнастичних вправ лежать уявлення про механізми психофізіологічної саморегуляції людини, закони їх формування в онтогенезі, їх взаємообумовленість та внутрішні зв'язки. Психологи вважають, що основні механізми психічної регуляції людини проявляються у функціональній психофізіологічній єдності діяльності організму як цілісної системи. Ця єдність означає, що зміна в діяльності будь-якого елемента системи викликає зміни в роботі інших його ланок. Розуміючи, як працює цей механізм, можна свідомо впливати на діяльність менш довільних психічних функцій, використовуючи ті, які підвладні вольовому контролю.

Довільна саморегуляція у людини здійснюється на рівні слів, понять, вольових зусиль, внутрішніх планів, уявлень кінцевих результатів своїх дій – умовних замінників справжніх відчуттів або образів.

У дитини можливість керувати своєю поведінкою з'являється тільки в міру дозрівання мозкових структур і певних нервових механізмів. Дорослий може сприяти цьому процесу, створюючи умови для діяльності та тренування зростаючих і дозріваючих функцій організму. Здатність регулювати різні сфери життя – рухову, емоційну, поведінкову, комунікативну – складається з конкретних контролюючих умінь у цих сферах. У руховій сфері – це вміння довільно направляти свою увагу на м'язи, які беруть участь у русі; вміння розрізняти і порівнювати м'язові відчуття; вміння визначати відповідний характер відчуттів (напруга – розслаблення, тяжкість – легкість та ін.), характер рухів, супроводжуваний цими відчуттями (сила – слабкість, різкість – плавність, темп, ритм).

В емоційній сфері – вміння довільно направляти свою увагу на пережиті емоційні відчуття; вміння розрізняти і порівнювати емоційні відчуття, визначати їх характер (приємно, неприємно, неспокійно, дивно, страшно та ін.); вміння одночасно направляти свою увагу на м'язові відчуття і на експресивні рухи, що супроводжують будь-які власні емоції, які відчувають оточуючі; вміння довільно і наслідувально «відтворювати» або демонструвати емоції за заданим зразком.

У сфері спілкування – вміння вловлювати, розуміти і розрізняти чужі емоційні стани; співпереживати (тобто приймати позицію партнера зі спілкування і повноцінно проживати, відчувати його емоційний стан); вміння відповідати адекватними почуттями (тобто у відповідь на емоційний стан товариша проявити такі почуття, які принесуть задоволення учасникам спілкування).

У поведінкової сфері – вміння визначати конкретну цілі своїх учинків; вміння шукати і знаходити, вибираючи з безлічі варіантів засоби досягнення цих цілей; вміння перевіряти ефективність обраних шляхів діями, помиляючись і виправляючи помилки досвідом почуттів або минулих аналогічних ситуацій; вміння передбачати кінцевий результат своїх дій і вчинків; вміння брати на себе відповідальність.

Поєднання музикотерапії з іншими техніками є корисним і ефективним для профілактики негативних емоційних станів з ряду причин. По-перше, використання музики сприяє усвідомленню дитиною своїх почуттів, допомагає навчити дитину розуміти, наскільки різноманітними можуть бути людські почуття. «Музика певного характеру робить зміст почуття більш зрозумілим для дитини і стимулює її до вербальних оцінок емоційного переживання» [1, с. 62]. Музика емоційна за своєю суттю, і тому це сприйняття є емоційним пізнанням, дає прекрасну можливість розвитку емоційної сфери людини, особливо в дитинстві, найбільш сприйнятливому з будь-якого віку. «Звернувшись сьогодні до практичної музикотерапії, треба використати весь її творчий потенціал. Зокрема й музичний фольклор як засіб духовного впливу на особистість дитини (С. Азбелев, О. Росовецький та ін.), а також як засіб національно-патріотичного виховання (С. Грица, А. Іваницький, М. Леонтович, М. Стельмахович, К. Стеценко, Л. Українка та ін.). Специфіка дитячого музичного фольклору полягає у відповідності віковим можливостям дітей дошкільного віку у виборі тем, образів, ідей; характеризується поєднанням словесного матеріалу з елементами гри та супровідними рухами; проявляється через виражене виховне спрямування. Сповнений особливого національного колориту, він без сумніву має силу зцілювання» [3].

Сучасні діти часто бувають напружені фізично й емоційно, що призводить до прояву у них роздратування і раціональної поведінки. Тому важливо навчити дитину швидко розслаблятися. Цей процес є більш успішним, якщо навчання релаксації проводиться на тлі музики. Дитина отримує можливість висловити свій гнів і роздратування через звук, оскільки звукова експресія є досить ефективною. Крім того, витягування звуку може стати і способом безпосереднього вираження почуття гніву, яким дитина може користуватися і поза заняття, наприклад, удома, граючи на музичних інструментах, коли її переповнює

роздратування. Використання музичних технік дозволяє дитині освоїти більш ефективні способи вираження своїх емоцій.

Отже, реалізація вищезгаданих ігрових технологій буде найбільш ефективною при організації соціально-культурного середовища дошкільника, адекватного його віковим можливостям, а також при створенні діалогової основи взаємовідносин дошкільнят з дорослими й однолітками як аспектного особистісного становлення дитини дошкільного віку.

Література:

1. Ворожцова О. А. Музыка и игра в детской психотерапии. Москва : Изд-во Института психотерапии, 2004. 168 с.
2. Иванова Е. С. Роль игровых технологий в профилактике негативних эмоциональных состояний дошкольников. *Социально-экономические явления и процессы*. 2013. № 12 (058). С. 206-210.
3. Квітка Н. О. Музична терапія у роботі з дітьми в інклюзивному середовищі. URL: https://lib.iitta.gov.ua/711743/1музична%20терапія.pdf
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. Москва, Народное образование, 1998. 556 с.

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

АНГЛОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩЬОЇ ОСВІТИ

Антон Бабаян
магістрант факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н., доц. Рябушко С. О.

Міжнародна інтеграція охоплює всі сфери життя світового спільноти, вона активно розвивається в соціокультурній та професійній галузаях.

Ефективна міжособистісна взаємодія в колективі, який об'єднує представників різних культур, вимагає відповідних навичок соціалізації. Їх формування є одним із завдань освіти в сучасних умовах і здійснюється в процесі розвитку адаптаційних властивостей особистості в форматі шкільного навчання та навчання в закладі вищої освіти (ЗВО) [5, с. 502].

Соціальна адаптація вже протягом тривалого часу залишається об'єктом уважного вивчення, що багато в чому пояснюється динамікою і різноманіттям напрямків розвитку сучасного суспільства. Дослідники відзначають, що «соціальна адаптація – один з механізмів соціалізації, що дозволяє особистості (групі) активно включатися в різні структурні елементи соціального середовища шляхом стандартизації повторюваних ситуацій, що дає можливість особистості (групі) успішно функціонувати в умовах динамічного соціального оточення» [4, с. 24].

Кожен учень, який починає навчання у ЗВО, відчуває труднощі в організаційно-навчальній діяльності та психологічному оточенні. Змінюється спектр дисциплін, посилюється їхня професійна спрямованість, а також швидкість, стиль і способи презентації і трансляції знань, акцент зміщується з передачі стандартних знань на їх перероблення з метою створення вторинного індивідуально орієнтованого знання [2, с. 54].

Психологічна атмосфера у ЗВО також значно відрізняється від атмосфери закладів загальної середньої освіти, в першу чергу відносно високим рівнем діалогу з іншими членами міжнародної спільноти, яка є у ЗВО, в тому числі та професійно орієнтованого напряму навчання. Ефективність адаптації залежить від ступеня розвитку комунікативної компетенції особистості [6, с. 148].

У зв'язку з вищезазначеними особливостями навчання у ЗВО зростає роль англійської мови як навчальної дисципліни, оскільки володіння англійською мовою розглядається як компонент загальних інструментальних компетенцій, передумова ефективної професійної, інтелектуальної діяльності фахівців в умовах глобалізації. Тому закономірним стає той факт, що на сучасному етапі викладання англійської мови в середній та вищій школі здійснюється згідно компетентнісного підходу до інтерактивного навчання [1, с. 233].

Фахівці підкреслюють, що компетентнісний підхід націлений на універсальний розвиток особистості, дозволяє охопити провідні сфери життєдіяльності як чинники формування вторинної мовної особистості. Він збільшує можливості впливу на становлення цілісної особистості; сприяє виявленню та розвитку індивідуальних пізнавальних інтересів і творчих здібностей; прищеплює практичні комунікативні навички й уміння в процесі освоєння певної спеціальності; стимулює соціальну активність учня, допомагає йому уникнути вузькопрагматичного сприйняття необхідності вивчення англійської мови в сучасному світі [3, с. 53; 7. с. 24].

Реалізація компетентнісного підходу щодо навчання англійської мови забезпечується за допомогою використання основних взаємопов'язаних методів сучасної

лінгводидактики, серед яких фахівці виділяють комунікативно-функціональний, соціокультурний, особистісно-діяльнісний.

У лінгводидактичній літературі обговорюються різні складові англомовної комунікативної компетенції. На початковому етапі навчання у ЗВО пріоритетним залишається формування лінгвістичної, соціолінгвістичної, дискурсивної та соціокультурної складових комунікативної компетенції. Для вищезазначених компонентів комунікативної компетенції ми визначили відповідні напрямки щодо комунікативної адаптації.

Формування лінгвістичної складової комунікативної компетенції забезпечує розвиток навичок мовної адаптації, сутність якої полягає в умінні зіставляти мовні форми досліджуваної іноземної мови та української мови (як рідної або мови-посередника), визначати особливості їх категоріальних значень.

Формування соціолінгвістичної складової комунікативної компетенції пов'язано з розвитком навичок і вмінь контекстно обумовленого вживання мовних одиниць у процесі комунікативної адаптації. Воно передбачає розвиток умінь виявляти та порівнювати особливості ситуативного контексту і зіставляти контекстно обумовлені особливості функціонування мовних форм досліджуваної та рідної мов.

Розвиток умінь дискурсивної складової комунікативної компетенції забезпечує можливість мовної адаптації в процесі міжособистісного спілкування, тобто вміння розробляти адекватну для ситуації стратегію і реалізовувати тактику мовної поведінки з урахуванням комунікативних очікувань учасників, представників різних етносів і субкультур.

Формування соціокультурної складової комунікативної компетенції сприяє культурологічному напрямку в процесі комунікативної адаптації особистості, формування умінь ідентифікувати значущі для спілкування культурні відмінності певного і чужого соціуму.

Для розвитку умінь і навичок комунікативної адаптації нами були розроблені спеціальні завдання, виконання яких передбачає аналіз проблемних ситуацій і визначення індивідуальної позиції учасників навчальної групи. Ці завдання були включені в формат аудиторної роботи протягом двох семестрів інтенсивного вивчення англійської мови здобувачами освітнього ступеня «бакалавр» першого року навчання. Відзначимо, що в мовному аспекті обговорювані завдання були скоординовані з поточним досліджуваним матеріалом обраного навчально-методичного комплексу. Розглянемо приклади подібних завдань.

Майбутнім бакалаврам пропонується скласти список представників різних національних і професійних субкультур, які є найбільш популярними у всьому світі. Потім кожен здобувач освіти характеризує свої індивідуальні переваги щодо обраної особистості, далі члени групи отримують завдання написати, ким захоплюється один з його друзів, однокурсників та ін., і визначити своє ставлення до такої ситуації.

Майбутні бакалаври діляться на мінігрупи за культурно-етнічними ознаками; за регіоном, де вони народилися. Мінігрупи обговорюють і виділяють характерні ознаки та якості, що притаманні тому чи іншому побутовому явищу або звичаю, поширеному серед певного етносу або в регіоні. Потім визначають загальний та особливий аспект щодо обговорюваних етносів / регіонів. Предметом обговорення можуть бути: погода; зовнішність людей; типовий сніданок; одяг, який носять в тих чи інших випадках; розпорядок робочого, вихідного дня; взаємодія між старшим і молодшим поколіннями, між жінкою та чоловіком, між представниками різних субкультур.

Здобувачам освіти пропонується для аналізу перелік можливих і / або очікуваних на майбутній роботі досягнень (результатів). Це, наприклад, money, prestige, new friends, interesting things to do, comfortable work place, to have a possility to be helpful, to have a possility to be creative, to have a possility to travel a lot, to have a possility to meet interesting people, job security, flexible working hours та ін. Спочатку йде обговорення, які положення можна

додати в список, а які – не включати. Потім розставляють їх у порядку значущості від найбільш важливих до менш важливих і аргументують свій вибір, порівнюють свою позицію з положеннями базового тексту уроку підручника з відповідної тематики.

В процесі розвитку комунікативних умінь і навичок здобувачі освіти отримують завдання, які базуються на певних знаннях кроскультурного характеру. Наприклад:

–схарактеризувати людей, яким належать такі висловлювання (погляди представника ділових кіл або шоу-бізнесу. Чи представника політичних кіл України та країни, мова якої вивчається);

–визначити представників ділових кіл з певних країн за змістом текстів (в англомовних текстах представлені традиції ділових культур країн Європи, Азії, Латинської Америки);

–визначити в англомовних текстах традицій і звичаї культур, виявити мовні маркери їх соціокультурного значення.

Використання таких комплексів вправ дозволяє стверджувати, що систематичне обговорення різних проблемних ситуацій з використанням адаптаційної технології дало можливість майбутнім бакалаврам сгрупуватися в єдиний колектив однодумців, які готові обговорювати різні питання і знаходити на них певні рішення в ході дискусій. Новизна і непередбачуваність запропонованих проблемних ситуацій підвищили мотивацію здобувачів освіти та їх активну роботу на заняттях, зникли невиправдані пропуски занять. Вони постійно брали участь у позааудиторних заходах з англійської мови.

Обговорення проблемних ситуацій дало можливість здобувачів освіти висловлювати свої думки, вони брали участь в комунікативній діяльності, яка викликала у них потребу до непідготовленого мовлення.

Виконання адаптаційних завдань, англійською мовою з використанням автентичних ситуаціях міжкультурного спілкування, допомагає зрозуміти та засвоїти інший спосіб життя і поведінку; розширити індивідуальну картину світу шляхом залучення до мовної картини світу носіїв мови. Оскільки виконання завдання і його обговорення проводяться англійською мовою, майбутній бакалавр змушений розв’язувати питання про вибір мовних одиниць і мовних стратегій для побудови висловлювань, які базуються на англомовній традиції, стають аргументованими та відповідають емоційному контексту спілкування.

Виконання адаптаційних завдань, формування у майбутніх бакалаврів систематичних знань, сприяло вмінню вибрати певну мовну форму, відповідно до ситуації спілкування і комунікативного наміру мовця; сприяло розвитку вміння створювати зв’язні логічні висловлювання в усній і письмовій формах, а також інтерпретувати різні жанри текстів при читанні та аудіюванні.

Література:

1. Атабекова А. А. Інформаційні технології в навчанні іноземної мови для спеціальних цілей : навч. посіб. Київ, 2018. 233 с.

2. Байденко В. І. Компетентнісний підхід до проектування державних освітніх стандартів вищої професійної освіти (методологічні та методичні питання) : навч. посіб. Київ, 2016. 54 с.

3. Касаткіна О. В. До питання розвитку граматичної компетентності студентів на заняттях іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету*. 2020. Вип. 59. С. 52-55.

4. Мілославова І. А. Поняття і структура соціальної адаптації : автореф. дис. канд. філос. Наук : 03.02.2014. Ужгород, 2016. 24 с.

5. Rukminingsih R. Assessing Grammar By Using Communicative Activities To Employ Students’ Skill And Ability To Use English. *Trends and Issues on Teacher Training and Education*. 2019. Vol 1. pp. 502 -508.

6. Рубчевский К. В. Соціалізація особистості: інтеріоризація і соціальна адаптація. *Суспільні науки і сучасність*. 2013. Вип. 3. С. 147-151.

7. Хуторський А. В. Ключові компетенції як компонент особистісно-орієнтованої парадигми освіти. *Доповіді 4-й Всерос. дистанційної конференції*. 2002. Вип. 4. С. 23-26.

ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА ТА ЙОГО ФОРМ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПОЛІЛІНГВАЛЬНОГО ПІВДНЯ ОДЕЩИНИ

Олена Барган
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.філ.н., доц. Делюсто М. С.

Морфологія – один з найважливіших розділів вивчення предмета «Українська мова» в школі, адже українська мова відповідно до морфологічної класифікації мов належить до синтетичного типу, саме тому актуальним залишається пошук умов і засобів, за яких вивчення цього розділу буде максимально ефективним і забезпечить готовність учнів до успішного складання зовнішнього незалежного оцінювання.

У початковій школі дієслово засвоюється в елементарному вигляді, причому цей процес зосереджений по всіх класах. Сучасне викладання української мови є варіативним. Для його проведення запропоновані часом неоднотипні поурочні розробки. Для використання в ньому рекомендовані різноманітні засоби навчання, серед яких виявляються задіяними підручники багатьох авторів. Звідси буває нелегко зорієнтуватися в ринковому продукті. Все вище зазначене обумовлює актуальність методичних пошуків з проблеми вивчення дієслів на уроках української мови в школі.

Метою статті є теоретичний розгляд і практичне обґрунтування методики вивчення дієслова та його форм на уроках української мови в школі.

Дієслово та його категорії для мови є дуже важливими. Це – найскладніший та найбільш об’ємний граматичний клас мови, проте його вважають найбільш конструктивним, порівняно з іншими частинами мови. Крім того, не можна не погодитися з тим, що дієслівні конструкції мають вирішальний вплив на іменні словосполучення та речення, пор. [1].

У лінгвістиці по-різному оцінювали важливість дієслова як граматичного класу. Так, проф. В. Павський окреслив значущість дієслова для мови, зокрема, він вважав дієслово – «словом переважно» та знаходив у ньому «відображення думок», на відміну від «відображення понять», що властиво іменним частинам мови [1, с. 337]. О.О. Потебня, спираючись на погляди В. фон Гумбольдта та Штейнталя, створив, як висловився В.В. Виноградов, «своєрідну філософію дієслівності»: в еволюції мови він вбачав зростання дієслівності (порівнюючи її з еволюцією світу – від ідеї матерії до ідеї енергії). Зі становленням дієслова, за О. О. Потебнею, був пов’язаний перехід від давньої іменної будови речення до дієслівної: відзначається відрив іменних форм і залучення їх у дієслівну парадигму, а процес посилення дієслова супроводжується поширенням дієслівної енергії на групи слів, що раніше долучалися до іменника (як антагоніста дієслова), напр.: короткі прикметники [1, с. 338].

Натомість О. О. Шахматов бачив в усіх наявних на той час синтаксичних теоріях незаслужений дифірамб дієслову і не поділяв думок про дієслово як основу граматики, він вважав, покликаючись на А. Мейе, що іменні речення успадковані з праіндоєвропейської мови, пор [1].

Проф. І. К. Кучеренко дав таке визначення: «Дієслово – це частина мови, що позначає процесуальну ознаку предмета» (праця «Теоретичні питання граматики української мови». К., 1964) [2, с. 28].

В. М. Русанівський в енциклопедії «Українська мова» зауважив: «Дієслово – це частина мови, що є носієм динамічної ознаки, семантичні складові якої передаються досить складною системою граматичних категорій і граматичних форм» [4, с. 156].

Отже, спірних поглядів на дієслово, питань, що стосуються цього граматичного класу та є недостатньо розробленими, багато.

Ми поділяємо думку [4], відповідно до якої, з-поміж частин мови в українській мові, як і в багатьох інших слов'янських мовах, дієслово разом з іменником посідає центральне місце, оскільки має найбільш розгалужену систему форм і граматичних значень, які в сукупності визначають найважливіші особливості побудови і функціонування українських речень різних типів. Дієслівні категорії особи, часу і способу служать основними засобами вираження модальності і предикативності, які в свою чергу складають основу синтаксичної будови речення. Властива українському дієслову категорія виду дозволяє передати найтонші відтінки граничності і неграничності дії, її розчленованості або нерозчленованості, результативності, багаторазовості або одноразовості, спрямованості або неспрямованості тощо. Категорія стану дає можливість висловити різні відтінки суб'єктно-об'єктних відношень і активно впливає на синтаксичну структуру речень.

Дієприкметникові і дієприслівникові форми дієслова опиняються на межі з іншими частинами мови, які втягують ці форми в орбіту своїх функцій і відносин. Таким чином, дієслово з точки зору різноманіття форм і багатогранності виражених ними значень утворює найважливішу частину граматичної системи української мови.

Зазначеними особливостями дієслова як частини мови визначається те місце, яке воно повинно займати в шкільному вивченні граматики. Шкільна програма і підручник відводять вивченню дієслова центральне місце.

Відповідно чинної програми з української мови 5-9 класів [7], дієслово як частина мови вивчається в 7 класі. Зокрема, розглядаються такі його аспекти: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль; форми дієслова: неозначена форма, особові форми, дієприкметник, дієприслівник, безособові форми на -но, -то (*загальне ознайомлення*); доконаний і недоконаний види дієслова; часи дієслів (теперішній, минулий); зміна дієслів у минулому часі; майбутній час; дієвідмінювання; букви е, и в особових закінченнях дієслів I і II дієвідмін *(повторення);* способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий); творення дієслів умовного й наказового способів; Знак м'якшення у дієсловах наказового способу; безособові дієслова; способи творення дієслів; *не* з дієсловами (*повторення*)*;* правопис *-ться, -шся* в дієсловах (*повторення*). Всього 18 годин.

10 годин відводиться на ознайомлення з дієприкметником як особливою формою дієслова, його значенням, морфологічними ознаками, синтаксичною роллю; дієприкметниковим зворотом; розділовими знаками в реченнях з дієприкметниковими зворотами; активними й пасивними дієприкметниками; творенням й відмінюванням активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу; правописом відмінкових закінчень дієприкметників; обмеженістю в уживання форм активних дієприкметників теперішнього часу в сучасній українській мові, способами їх заміни; безособовими дієслівними формами на -но, -то; правописом суфіксів дієприкметників; суфіксами *-н-* у дієприкметниках та *-нн-* у прикметниках дієприкметникового походження; провописом *не* з дієприкметниками.

На вивчення дієприслівника як особливої форми дієслова, зокрема ознайомленням з його загальним значенням, морфологічними ознаками, синтаксичною роллю, а також поняттям «дієприслівниковий зворот», розділовими знаками при дієприслівниковому звороті й одиничному дієприслівникові; видом і часом дієприслівників; дієприслівниками недоконаного й доконаного виду, творенням їх, правопису *не* з дієприслівниками відведено 7 годин.

Згідно з програмою з української мови 10-11 класів рівня стандарту [6], в 11 класі морфологічні норми у зв'язку з дієслівною морфологією, а саме: дієслово, дієслівні форми; складні випадки словозміни дієслів *дати, їсти, відповісти, бути* та ін; паралельні форми

вираження наказового способу дієслів 1 та 2 особи множини (*ходімо – ходім, візьміте – візьміть, визначте – визначіть, підтвердьте – підтвердіть*); активні й пасивні дієприкметники розглядаються в межах 11 годин.

У профільних 10-11 класах [5], українська морфологія як розділ мовознавства про частини мови вивчається в межах 30 год. З-поміж яких вчитель відводить не менше 6-8 годин на відомості про форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані, незмінні; зміни звуків в особових формах дієслів; безособові дієслова; особливості семантики, граматичні ознаки дієслів; дві основи дієслова; поділ дієслів на дієвідміни; словозміну дієслів I та II дієвідміни; види дієслів (доконаний і недоконаний), їх творення, вживання одного у значенні іншого; часи дієслів (теперішній, минулий, майбутній), їх творення; способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий), їх творення; особові, родові, числові форми дієслів; перехідні і неперехідні дієслова; стан дієслова; зворотні дієслова; чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу; дієприкметник, *зокрема* дієслівні та прикметникові характеристики дієприкметників; їх відмінювання; творення і правопис; вживання; дієприкметниковий зворот; перехід дієприкметників у прикметники; безособові форми на - но, -то; дієприслівник; його творення і вживання; дієприслівниковий зворот.

Сучасні лінгводидакти зауважують такі типи основних помилок, яких припускаються школярі в процесі вживання дієслів: утворення ненормативної основи теперішнього часу; уніфікація основ інфінітива й минулого часу; порушення норм конструювання форм наказового способу; видове порушення форм дієслів; вживання дієслів теперішнього часу на основі дієслів доконаного виду.

Уважаємо, що особливо важливо у процесі вивчення дієслова як частини мови звернути увагу на те, щоб учні практично навчилися знаходити дві основи дієслова: основу неозначеної форми і основу теперішнього (майбутнього) часу – і утворювати від кожної з цих основ відповідні дієслівні форми. Зазначене вміння є вирішальним фактором для засвоєння складної системи дієслівних форм і значень. Можна без перебільшення сказати, що якщо учні навчаться розрізняти основи неозначеної форми і теперішнього (майбутнього) часу і практично засвоять правила утворення від цих основ найважливіших дієслівних форм, то цим самим вже буде закладено міцний фундамент для засвоєння всіх інших питань морфології українського дієслова.

З низки порушених, необхідно в першу чергу виділити також питання про види українського дієслова, бо від цілеспрямованої постановки цього питання і його правильного пояснення залежить розуміння системи форм часу і становлення вміння правильно утворювати часові форми доконаного і недоконаного виду та чітко розмежовувати їх одне від одного.

Проаналізувавши основні завдання та шляхи подолання труднощів у вивченні дієслова в школі, ми уточнили, що до основних завдань вивчення дієслова належать: формування поняття про дієслово як частину мови; розвиток в учнів уміння усвідомлено вживати дієслово в усних і письмових висловлюваннях; підготовка школярів до оволодіння правописом особових закінчень дієслів; складні випадки словозміни дієслів *дати, їсти, відповісти, бути* та ін; паралельні форми вираження наказового способу дієслів 1 та 2 особи множини (*ходімо – ходім, визначте – визначіть*); активні й пасивні дієприкметники; безособові форми на - но, -то; дієприслівник; його творення і вживання; дієприслівниковий зворот.

Відзначимо, що основні цілі та завдання вивчення дієслова в школі полягають в тому, щоб повідомити учням певне коло відомостей з усіх основних питань, пов’язаних з характеристикою дієслова, забезпечити глибоке розуміння цих питань і набуття необхідних умінь.

Основним напрямком у вивченні дієслівних категорій має бути синтаксичне начало, адже дієслівні категорії та супутні їм граматичні форми і значення мають максимальну «синтаксичність».

Література:

1. Виноградов В. В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. Москва: «Высшая школа», 1972. 614 с.
2. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія. Ч. 2. К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1964. 160 с.
3. Пентилюк М. І. та ін. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : Посібник для студентів пед. університетів та інститутів / Кол. авторів. К.: Ленвіт, 2011. 366 с.
4. Українська мова. Енциклопедія /В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. 684 с.
5. Українська мова: програма для учнів 10-11 класів. Профільний рівень. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv
6. Українська мова: програма для учнів 10-11 класів. Рівень стандарту. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv
7. Українська мова: програма для учнів 5-9 класів. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas

ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ТЕНДЕНЦІЙ В УКРАЇНІ

Катерина Васіна
студентка 4 курсу факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Сорока Т.В.

Дослідження лінгвістичних аспектів міжмовної мовленнєвої діяльності, більш відомої як переклад, є однією з найбільш складних проблем сучасного мовознавства. Переклад як один із найдавніших видів людської діяльності бере свій початок у давнину і пов'язаний з налагодженням контактів між представниками різних людських об'єднань, мови яких суттєво відрізнялися, та появою перших білінгвів, що були помічниками у їх спілкуванні. Від початку, переклад сприяв міжмовній комунікації людей, виконуючи найважливішу соціальну функцію. Як казав Й.В. Гете – *«Переклад- це один з найбільш важливих і найбільш суттєвих засобів спілкування між людьми»* [2, с. 7]. Виникнення писемності сприяло появі та поширенню писемних перекладів текстів офіційно-ділового та релігійного характеру, що дали поштовх до взаємодії та збагачення літератури, відкрили людям доступ до культурних надбань інших народів. Незважаючи на існування перекладу протягом кількох тисячоліть, систематичне вивчення перекладознавства як навчальної дисципліни і науки про переклад почалось порівняно недавно, про що свідчить низка книг, статей, матеріалів конференцій, журналів, наукових досліджень за останні кілька століть.

Значення українського перекладу важко переоцінити, адже він надав українцям доступ до іншомовної культури, духовних надбань світової цивілізації та сприяв утвердженню красного письменства, освіти та науки. За свідченням Ф.Ніцше «*Міру відчуття історії тією чи іншою епохою можна виміряти по тому, як в цю епоху перекладають тексти, та по тому, як ця епоха намагається зробити своїм здобутком попередні часи та книги минулих епох»* [4, с. 91]. В історії українського перекладу можна виокремити наступні етапи.

Першими теоретиками перекладу у період античності були власне перекладачі, що тяжіли до узагальнення власного досвіду. Найдавнішою формою письма вважається

месопотамський клинопис – міжнародне письмо Стародавнього Сходу 4,5 тисячоліть тому. Про існування перекладацької діяльності у ті часи свідчать глиняні таблички релігійного змісту, написані аккадською та шумерською мовами, та ім'я першого перекладача, відомості про якого дійшли до нас, верховного жерця Анхурмеса, який жив у XIV ст. до н.е. у Тинісі. Перші перекладацькі концепції були сформовані у греко-римську епоху за часів створення латинської версії Одіссеї греком Лівієм Андроніком у 240 році до н.е., що сприяло розквіту перекладу у Римі. Класичний період важко уявити без перекладацької діяльності Цицерона (106-43 рр. до н.е.), головним принципом діяльності якого було передати основну думку оригіналу, точно перекласти філософські терміни з грецької мови, уникаючи «рабське наслідування» і дослівний переклад. Ієронім Стридонський був відомим перекладачем автентичної латинської версії Біблії (II–IV ст. н.е.), Старого Заповіту на латину з оригіналу, написаного гебрейською мовою. Саме на честь святого Ієроніма 30 вересня кожного року Міжнародна федерація перекладачів святкує Міжнародний день перекладу.

За часів Середньовіччя письмовий переклад здійснювали монахи, що наголошували увагу на іконічній природі слова, сакральності змісту. Слово вважалося образом предмета, де предмет і слово існували у нерозривному зв'язку між собою. Переклад ґрунтувався на виборі іконічного знаку іноземною мовою і здійснювався послівно, що сприяло поширенню буквального перекладу на території Європи. Хоча зміст в результаті виявлявся незрозумілим, містичність релігійного почуття при цьому підсилювалась. У IV столітті н.е. вестготський монах Вульфіла розробив готський алфавіт та переклав текст Біблії готською мовою. Для слів, що були відсутні у готській мові, ним було застосовано калькування та транскрипцію. Хоча переклади творів раннього періоду і були зразковими, проте в них превалював спосіб буквального копіювання оригіналу, що ставало причиною неясності перекладу. У зв'язку з цим з'явилась нагальна потреба теоретичного обґрунтування прав перекладача по відношенню до оригіналу.

Поява перших університетів у XII-XIII ст. в Європі, де латина стала мовою освіти та науки, сприяла створенню нових перекладацьких центрів. Перекладачі вимагали передачі не лише головної суті оригіналу, але й відповідності нормам мови, твір якої перекладається. У XIII столітті Роджер Бекон у творі «Opus majus» теоретично узагальнив свій досвід, зазначивши – *«в перекладі неможливо все передати, бо мови різні та своєрідні, тому він закликає перекладачів удосконалювати свої знання іноземних мов»* [3, с. 28]. Церква на відміну від інших перекладачів була консерватором, вимагаючи незмінності канонів і традицій буквального перекладу. Нею було заборонено переклад Біблії народною мовою, що викликало супротив за часів реформації. Німецький доктор теології, священик Мартін Лютер здійснив у XVI ст. новий переклад Священного Письма, закликаючи *«rem tene vers sequentur» («влови суть, тоді слова самі прийдуть услід»)* [3, с. 29]. На думку Лютера, дотримуючись точності передачі змісту Біблії, здійснювати переклад потрібно таким чином, щоб, спираючись на норми мови, якою перекладено текст, кожна людина могла з легкістю зрозуміти цю мову.

Епоха Бароко (1600-1750) характеризувалась зростанням кількості перекладів та посиленням орнаментування тексту. Перекладачі цього періоду звертали увагу, що переклад збагачує мову. На думку І.Величковського переклад додавав мові *«вишуканість розуму»* та через *«многіє оздобниє і містерниє штучки… щегулне ку славі Бога Слави»* [3, с. 30].

XVIII століття більш відоме як період класицизму та просвітництва характеризувалось опозицією трьох тенденцій – до буквального, вільного та адекватного перекладів. Зокрема Григорій Сковорода дотримувався вільного смислового перекладу оригіналів Овідія, Горація з латини при відтворенні ритмічної строфи. Класична єдність місця, часу та дії – це основне правило драматургії, якого дотримувались за часів класицизму. Переклади, здійснені з недотриманням цих вимог, перероблювались, нехтувались або ігнорувались. Найяскравішим зразком дотримання цих правил став

переклад «Іліади» Гомера, здійснений французьким перекладачем У. де ля Мотт Юдаром у 1714 році. Перекладач скоротив поему з 24 пісень до 10, навіть не намагаючись перекласти взірцеві гомерівські епітети та нудні описи битв.

Наприкінці 30-х років XIX ст. особистість за часів епохи романтизму розуміли як національну індивідуальність, яка повинна самовиражатись у перекладній творчості. Зокрема німецький філософ В. Гумбольдт вважав, що перекладачу слід користуватись інтуїцією при перекладі та здійснювати раціоналістичний аналіз лексики, синтаксису, ритміки оригінального художнього твору.

Основні традиції перекладу у період романтизму дослідники визначають як «mainstream» (англ. «головна течія») – це *«переклад, що ґрунтується на використанні всіх багатств української мови в історичному і регіональному аспектах і на відмові від надто помітної «українізації» реалій, орієнтований на літературні норми та має виважений чіткий стиль»* [1, с. 19]. Перекладна діяльність цього періоду в Україні мала назву «котляревщина» чи як влучно зазначає Кияк Т.Р. *«одомашнення в перекладі»* [1, с. 18].

Лексичне багатство української мови продемонстрував у 1797 році І.П. Котляревський, інтерпретувавши «Енеїду» Вергілія. У 1817-1830 роках поети перекладачі романтичного напряму скорочують або розширюють авторські тексти, позбавляючи національної своєрідності оригінали, зокрема *«послуговуючись романтично-бурлескним «одомашненням» та розтягуючи кількість рядків, П. Гулак-Артемовський зробив декілька вільних смислових перекладів Горацієвих од («Гараськові пісні»), та перекладаючи з польської 4-рядкову байку архієп. Красіцького, відтворив її на 4 (!) сторінках тексту»* [1, с. 18].

XIX століття в Україні пов’язано з діяльністю першого професійного перекладача – Пантелеймон Куліша, якому *«вдалося сформувати унікальну перекладацьку мову, де для передачі внутрішньої драматичності оригіналу органічно поєднувалися вигранений перекладачем високий та розмовний стилі (за рахунок ужитку біблеїзмів, русизмів, полонізмів, церковнослов’янських, староукраїнських та розмовних і діалектних слів)»* [1, с. 19]. За рахунок вживання церковнослов’янізмів та відповідного синтаксису переклад Біблії було здійснено П. Кулішом у високому стилі.

За доби критичного реалізму у другій половині XIX століття Валуєвський циркуляр (1863) та Емський указ (1876) наклали заборону на друк перекладів українською мовою у зв’язку з поширенням та вираженням в літературі та перекладі українського національного руху, що тривала до 1905 року. Засновником українського перекладознавства вважається І.Я. Франко, який є автором статті «Каменярі. (Український текст і польський переклад. Дещо про Штуку Перекладання)» (1911). У цій науковій розвідці Франко висловив свою думку на захист повноцінного художнього перекладу, в якому мають органічно поєднуватись форма і зміст задля найточнішого відтворення оригіналу та передачі авторського задуму.

У 1929 році у період «Розстріляного Відродження (1920-1941) О.М. Фінкель систематизував знання і відомості з класичного перекладу, видавши друком підручник «Теорія й практика перекладу», в якому мистецтво перекладу передбачає «*відтворення засобами своєї мови стилістичних особливостей оригіналу (відносно до заданої тематики та того, для кого і чого перекладають)»* [1, с. 24].

Наприкінці 1940-х – на поч. 1950-х років в Україні здійснюють переклади зарубіжних авторів з перекладів російською мовою. Зокрема подарункове видання «Дон Кіхота» Сервантеса іспанською мовою, багатотомні видання творів Маркса і Енгельса німецькою мовою було перекладено з російської. У цей період знов поширюється буквальний переклад, виникає так звана «перекладацька мова», у якій превалювали штучні слова та кальковані граматичні конструкції, внаслідок чого український переклад твору походив від російського перекладу і суттєво відрізнявся від оригіналу. У 1960-х роках виходить друком журнал «Всесвіт», у видавництвах здійснюється редакція перекладних книжок: «Перлини світової лірики», «Бібліотека світової класики», «Зарубіжна новела»,

«Вершини світового письменства» та інші. Перекладацька діяльність перекладачів-теоретиків старшого покоління (Максима Рильського, Бориса Тена, Василя Мисика, Миколи Бажана, Ірини Стешенко) сприяла утворенню української школи художнього перекладу.

Загалом друга половина XX століття характеризується переосмисленням перекладознавчої діяльності, розробкою та теоретичним узагальненням перекладу, відповідним результатом якого стало формування самостійної наукової дисципліни - теорії перекладу, науки про переклад або перекладознавства. Максим Рильський вважається найвизначнішим теоретиком українського перекладу, книгою «Мистецтво перекладу» якого користуються як перекладачі-початківці, так і досвідчені майстри, адже вона увібрала в себе низку статей, листів та доповідей поетів, що стосуються теми перекладу. Відомості з основ перекладу художньої прози можна отримати з книг «Практика перекладу» Степана Ковганюка та «Слово і образ» Олексія Кундзіча. Питаннями співвідношення поетики оригіналу та поетики перекладу, за якого образи першотвору зазнають серйозних змін, займалися Марина Новикова та Віталій Радчук. Майстром сучасних поетичних перекладів зі слов'янських мов вважається Роман Лубківський, у той час як античну поезію перекладає Андрій Содомора. Говорячи про визначних українських діячів, слід зазначити Василя Стуса – відомого перекладача німецької та австрійської лірики, Івана Світличного – знавця французької лірики та Михайлину Коцюбинську – поетичні переклади з англійської, французької мов якої відомі майже кожному українцю.

Отже, вивчення норм перекладу, взаємозв'язків між перекладом та естетичними критеріями, що превалювали у певний історичний період, сприяло виокремленню перекладознавства як самостійної галузі та відкриттю нових напрямків дослідження. Враховуючи усе вище викладене, можна зробити висновок, що історія українського перекладу нерозривно пов'язана з розвитком літератури, а здійснена історико-літературна періодизація відобразила еволюцію теорії та практики перекладу, українські національні перекладацькі тендеції, що мали важливе значення у ту чи іншу історичну епоху.

Література:

1. Кияк Т.Р. Перекладознавство (німецько-український напрям): Підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. С.18-24.

2. Кияк Т.Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга. 2006. С. 7.

3. Мучка М.З. Вступ до спеціальності та ОНД: Конспект лекцій. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2015. С. 28-30.

4. Павлик В.І. Історія перекладу: Конспект лекцій. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2017. С. 91.

ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ ЛІРИКИ ПОЕТІВ БУДЖАКА

Вікторія Демидчик-Асаржи
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Райбедюк Г. Б.

Сучасний літературний контекст Буджака плідно й розмаїто репрезентований різномовними поетичними дискурсами багатьох етносів, котрі здобули «на цій території, крім родючих земель, духовну Батьківщину, діставши реальну можливість для розвитку автентичної культури своїх предків у загальнонаціональному розвої України. Надзвичайно привабливий своїм неповторним колоритом степових просторів, цей сонцесяйний, мальовничий край славен непересічним культурним надбанням» [8, с. 5]. Як зазначає

Г. Райбедюк, «синтетичні полікультурні образні структури з інокультурними нашаруваннями, специфіка мови, атрибути ідентичності кожного етносу знайшли відгомін у загальній літературній панорамі Буджака – і минулого, й сьогодення» [9, с. 205]. Його естетичний ландшафт кількома останніми десятиліттями експлікує лірика талановитих поетів, котрі писали (й пишуть) функціональними мовами краю: українською (Михайло Василюк, Валерій Виходцев, Таміла Кібкало, Галина Лиса, Володимир Рева, Володимир Сімейко), болгарською (Петро Бурлак-Волканов, Георгій Барбаров, Ілля Волков, Ніко Стоянов, Анна Терзівець), російською (Оксана Картельян, Марина Копаной, Сергій Льовін, Людмила Олійник, Юрій Якименко), румунською (Вадим Бачинський, Іон Бику, Віктор Капсамун, Єфросинія Кожокару, Анатол Маноле). Їхній багатогранний мистецький набуток великою мірою структурує полікультурний код духовного простору південнобессарабського регіону, оприявнює виразне тяжіння до осмислення свого етнічного коріння й загальнонаціональних духовних надбань, не цураючись при цьому інтересу до вічних проблем.

Кожен із означеного кола поетів промовисто заявив про власне авторське «Я», улюблені мотиви, засвідчив індивідуальну манеру письма й особисті світоглядно-естетичні пріоритети. Водночас простежуємо в їх ліриці спільні ідейно-тематичні домінанти, органічний синтез індивідуального, етнонаціонального та загальнолюдського начал. Тож, окрім колоритно представлених центральних мотивів, пов’язаних із образом України та «малої Батьківщини», сутнісну складову художнього світу кожного з поетів Буджака визначають глобальні філософські теми людського буття. Загальновідомо, що висока «моделююча» спроможність ключових поетичних образів філософської лірики назагал стимулюється «їхньою здатністю вбирати в себе сенсожиттєві значення, окреслювати опорні моменти поетичного світопізнання і самопізнання» [11, с. 307]. Це, насамперед, так звані «вічні» мотиви, базовані на підставових екзистенційних опозиціях: вічне/проминальне, сакральне/профанне, добро/зло, любов/ненависть, життя/смерть тощо.

За нашими спостереженнями, в поезії сучасних митців слова Буджака прочитуються грані художнього буття, заявлені багатьма загальнолюдськими темами, так званими «вічними» мотивами лірики, естетично осмисленими як найвідоміші універсалії. Спершу варто зауважити, що в терміносистемі літературознавства ця дефініція трактується як така, котрій «властиві проблеми віднаходження шляхів до Бога, до істини, пошуки смислу буття та його першосутності і доцільності, зокрема, коли йдеться про життя і смерть, різні ініціації, взаємини як із фізичною, так і з духовною природою, антиномію любові й ненависті, добра і зла, творчості й руйнації тощо» [6, с. 196]. Пов’язані з філософськими проблемами вічні мотиви й сюжети називають ще «традиційними», тобто такими, для яких «характерна наявність власних спадкоємних ліній (функціонування впродовж тривалого часу, позначене повторюваністю й змінністю)» [1, с. 407]. Загальнолюдське в літературі, що маркує філософський контекст літератури, асоціюється завперш із моральними засадами буття, котрі природно й послідовно переходять у план естетичний.

Індивідуальний ракурс багатоаспектного художнього втілення усезагального в людській свідомості найвиразніше представлений поетичними рефлексіями двох регіональних митців слова – україномовного поета *Валерія Виходцева* та румуномовного лірика *Іона Бику*. З огляду на очевидні типологічні збіжності їх філософсько-естетичних систем, вважаємо за можливе охарактеризувати філософський контекст літературного буття буджацького краю останніх десятиліть на прикладі типології художньо осмислених ними буттєвих істин та їх представлення як літературних екзистенціалів у збірках «Музика серця» Валерія Виходцева та «Крик мовчання» [«Strigătul tăcerii»] Іона Бику. Обидві поетичні книжки в жанровому плані репрезентують переважно лірико-філософські медитації широкого тематичного спектру – від натурфілософської проблематики до екзистенційної та космогонічної. Попри відмінності образної системи, обидва поети засвідчують специфічний характер психологічної саморефлексії, близький до того типу

творчої особистості, котра визначила індивідуальну поставу світових митців-мислителів і давньої, й новітньої пори.

Українськомовного та румуномовного авторів зближує і характер ліричного героя, духовна субстанція якого може бути потрактована як «максимальна самозаглибленість, самоконцентрація, самозосередженість» (Г. Райбедюк). Найвиразніше ця типологічна риса прочитується в екзистенційній (буттєвій) проблематиці обох поетів, ментально віддалених, проте філософськи наближених. Подібність творчого самовираження українськомовного й румуномовного митців прочитується на рівні суб'єктної сфери авторського тексту, зумовленої інтровертованим типом характеру, текстуально вираженим суб'єктною формою «власне автор» (В. Виходцев: «*Я виважую слово, / Я відшукую голос / У багатоголоссі / Єдиний, свій*» [2, с. 36]; І. Бику: «*я залишився сам після створення...*» [«*rămân de unul singur în urma facerii...*» (переклад В. Демидчик-Асаржи) [13, с. 68]). Сильне особистісне начало самовираження в обох випадках передається парадигмою особового займенника «Я», що втрачає у тексті суто займенниковий сенс і передає сугестивну силу оприявнення автороцентричності тексту з настановою на саморефлексію митця.

У поетичному словнику обох поетів вельми частотною є лексема «самотність», а також її інваріанти («самота», «самість», «сам», «один», «однісінький»), включені до найрізноманітніших ідейно-змістових контекстів. Наведемо для увиразнення спостережень кілька із багатьох можливих художніх ілюстрацій. В. Виходцев: «*Самітня бандура / з обірваною струною...*»; «*зістарилася так у самоті*»; «*і ти сама – і я того не знаю*»; «*однісінькі в своїй біді*». І. Бику: «*залишатись в самотності...*» [«*ămâi singură…*»]; «*занадто слів самотніх зібралось*» [«*prea multe cuvinte orfane s-au adunat*»]; «*але як покарано почувається сльоза / після шани самотності липи...*» [«*numai lumina calea celor întârziaţi de a se naşte / dar cât de pedepsită se simte lacrima după...*»] і под.

В обох поетів образні структури з лексемами на означення самоти виступають змістовими маркерами смисложиттєвих координат суб'єкта лірики, засобом екзистенційно-особистісної легітимації, котра у філософському сенсі є «передусім етичним самовизначенням людини, що приводить до набуття самоідентичності» [12, с. 253]. Йдеться про одну з концептуальних вічних проблем людського буття. Мабуть, саме цим зумовлений домінантний у філософській ліриці і В. Виходцева, й І. Бику жанр медитації як «різновиду феноменологічного метажанру» [7, с. 445] і центральний у ній мотив самотності, що у світовій літературі кваліфікується як один із «вічних». Цілком свідома відстороненість від велелюддя, усамітнення в думках, у внутрішніх почуттях і переживаннях – центральний мотив вірша І. Бику із симптоматичною назвою «Самотність» [«singurătate»]: «*мені добре з осінніми почуттями / в іншому випадку цинга виникає при появі страху / в якому ти заснеш назавжди / ти посміхаєшся самотність ти посміхаєшся*» (переклад Вікторії Демидчик-Асаржи) [«*eu sunt bun cu sentimentele toamnei / altfel în debutul spaimei apare scorbura / în care vei adormi pe veci / surâzi singurătate surâzi*» [«singurătate»] [13, с. 37]. У ліричному наративі поета, як видно з цитованого тексту, мотив самотності як окремішності виражає внутрішній буттєвий стан особистості, внаслідок якого виникає «індивідуальна самосвідомість» (Н. Зборовська). Ліричний герой мислить себе невід'ємною частиною Всесвіту, про що промовисто декларує у вірші «грабіжник буття» [«spărgătorul de existenţă»]: «*грабіжник буття» пробігає крізь глибини / розбиваючи мою долю / із ядра Всесвіту...*» (переклад В. Демидчик-Асаржи) [«*ce lasă deshămat pe miriştea sensului / spărgătorul de existenţă străbate în adâncuri / rupându-mi bucăţi de soartă*»] [13, с. 47]. Ліричний герой В. Виходцева також прагне «*пізнавать природу істин / Й присутність в істині свою*» [2, с. 56]. Його не турбують профанні речі. Він живе поза ними. Невипадково одеський письменник Б. Сушинський означує мотивно-образний спектр лірики кілійського митця слова метафорою «ріка вселюдської самотності» [2, с. 106]. Іманентну складову ідіостилю поета характеризує медитативний плин думки, виразна презентація авторського «Я», «зануреного у світ особистих думок і почуттів [...] до певної міри втеча у власний внутрішній простір заради уникнення деіндивідуалізації» [10, с. 59].

Художня гіпотеза буття обох поетів моделює ще одну, характерну для світової літератури різних епох філософську проблему плинності часу. В. Виходцев уводить свої медитації в контексти колоритних пейзажів, структурованих оригінальними, незужитими метафоричними сполуками: «*Затихнуть завії, посходять сніги – / І березень брунькою весну засвітить*» [2, с. 7]. Доволі часто філософські мотиви минущого зустрічаються й у віршах поета інтимного характеру: «*Були сніги між нами. Вже не стало*...» [2, с. 32]. І. Бику порушує одвічну проблему сув'язі віків, утверджує ідею неперебутності й перманентної тяглості буття: «*вже завтра минуле танцюватиме на моїй долоні / доки не проросте*» [«*de mâine trecutul îmi va dansa în palmă / până la încolțire*»] [13, с. 29]. Його світовідчуттю іманентне превалювання усвідомленої приналежності часопростору Вічності, що передбачає неперервність лінійного часу як її запоруки: «*бо найміцніші для страждань / віддалення від сивих років / віщує майбутнє / між зламаних акордів*» [«*că sunt mai durabile poverii / o depărtare de anii cărunți / presimte viitorul între / acorduri rupte*»] [13, с. 36].

В означеному ракурсі обох поетів можна вважати послідовниками репрезентантів європейської барокової літератури в протиставленні «вічності та обмеженого людським життям часу» [3, с. 48]. Специфіка хронотопу у структурі їхнього художнього світу переконує, що кожен із них трансформував відому кантівську антиномію: «Світ має початок у часі й просторі, світ у часі й просторі безмежний» [5], бо «*безкінечність ще не кінець*» [infinitul nu este sfârșitul.] І В. Виходцев, і І. Бику маніфестують метафізичний час, спроможний вивести людину з реального часового потоку буття у вічність, даючи змогу з'єднатись із Абсолютом. Ліричний герой І. Бику декларує тезу, що «*посмішка вічності безодня*» [zâmbetul abisului eternității.] й нікому не вдається «*зламати гілки часу*» [rupe ramurile timpului.] У подібному змістовому полі розгортаються сюжети віршів і кілійського автора. Його ліричний герой цілком свідомий того, що за законами плинності буття «*спливають дні. / О, дні...*», що «*ми всі – земні мандрівники. / Нема в нас вічного житла. / Все тимчасове піде з нами*...» [2, с. 55].

Вічні проблеми буття, що структурують матрицю кожного художнього тексту обох поетів, у творчій практиці кожного з них мають свою специфіку, засвідчують своєрідність у чутті слова, індивідуальному способі образотворення філософського штибу, оригінальності у використанні жанрово-строфічних форм тощо. Так «зовнішній» сюжет ліричного наративу І. Бику структурований завперш такими універсальними буттєвими опозиціями, як мить/вічність («метод буття» [«metoda de a fi»], «піна світу серед думок» [«spumă de liniște printre gânduri»]); життя/смерть («в камері смертників із простроченою візою» [«în jilțul morții cu viză expirată»], «я говорю тобі правду» [«adevărat vă spun vouă»]); гармонія/хаос («ти залишаєшся єдиним руйнівником у час» [«rămâi singură distrugere în timp»]) тощо. Поет плідно засвоює багаті традиції румунської філософської лірики, зокрема, тих її репрезентантів, які реалізували творчий саморух від ліризму до філософічності. На різних рівнях (експліцитному й імпліцитному) його авторської гіпотези буття прочитуються інтертекстуальні візії М. Емінеску, уся творчість якого, за словами О. Голованової, «має міцну філософську основу, побудовану на широкій філософській культурі, органічно асимільованій у поетичне бачення завдяки досконалій гармонізації мислення з окриленою фантазією, дивовижною чутливістю поетичного ego, тяжінням до Абсолюту» [4, с. 27].

Філософська лірика І. Бику функціонує в типологічному полі темарію медитативної лірики румунських поетів-попередників: нетривкість і минущість реального світу, художньо реалізованого творчістю М. Емінеску («Меланхолія») та Д. Болінтіняну («Конрад»), плин часу, представлений доробком Г. Асакі («Медитації»), мотиву хаосу й божественної субстанції, художньо осмислений Дж. Келінеску («Анатоліда»), приреченість поета (ширше – людини) на страждання (Гр. Александреску). У висвітленні філософської проблеми «Людина і світ» І. Бику свідомо ігнорує, так би мовити, «зовнішній» предмет зображення й спосіб його вираження. Натомість демонструє характерне для його великого попередника М. Емінеску ліричне переживання, піднесене до

рівня особистого світорозуміння, конституює означений психологами стан інтуїтивного пізнання світу й самозаглиблення, саморефлексії.

Філософська лірика кілійського поета засвідчує тяглість української художньої традиції. Він засвоїв і творчо розвинув філософсько-поетичний потенціал давньоукраїнського мислителя Г. Сковороди з його націленістю на «якусь надприродну апостольську вивершеність, що відповідала принципам його етичного вчення про пізнання самого себе» [3, с. 54]. Прочитуються у філософських медитаціях В. Виходцева і поетичний досвід життєпізнання Лесі Українки з її ототожненням буття як такого із власним життям. Чи не найближчим за типом світовідчуття й світовідтворення для поета став В. Свідзінський, сугестивність якого також, як і в кілійського автора, визначала «спосіб переживання станів душі, що пізнає, осмислює світ» [11, с. 157]. «Глибоко особистісним драматичним тембром, усвідомленою відстороненістю від буденної суєтності й велелюддя» [9, с. 213]. Поетичний голос В. Виходцева як автора медитативних віршових рефлексій виокремлюється в загальному контексті філософської лірики митців слова Буджака.

Отже, на основі типологічного аналізу лірики В. Виходцева та І. Бику можемо констатувати, що попри індивідуальні модуси осмислення й відтворення буттєвої проблематики, буджацькі поети слова однаковою мірою зорієнтовані на активне перекодування вічних універсалій у художньо-філософську якість.

Література:

1. Будний В. В., Ільницький М. М. Порівняльне літературознавство : підручник. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.

2. Виходцев В. П. Музика серця: Вибрані твори / упор. Г. Б. Райбедюк; літ. Ред. О. Ф. Томчук. Ізмаїл : Ірбіс, 2019. 136 с.

3. Геник-Березовська З. Грані культур: Бароко, романтизм, модернізм. Київ : Гелікон, 2000. 368 с.

4. Голованова О. М. Людина і цивілізація в поемі Міхая Емінеску «Memennto mori»: монографія. Ізмаїл : СМИЛ, 2015. 116 с.

5. Кант І. Критика чистого розуму. URL: https://pidru4niki.com/69792/filosofiya/kritika_chistogo_rozumu

6. Літературознавча енциклопедія : у 2 т / автор-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія». Т. 1. 608 с.

7. Літературознавчий словник-довідник. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

8. Поміж Дунаєм і Дністром. *Серія «Поезія Буджака»*. Вип. 1. / упор. Райбедюк Г. Б. Ізмаїл : Ірбіс, 2020. 140 с.

9. Райбедюк Г. Б. Грані художнього буття лірики поетів Буджака : особистісний та загальнокультурний контексти. *Буджацький фронтир у дзеркалі сучасної гуманітаристики* : Збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2020. С. 203-235.

10. Райбедюк Г. Б. Особливості творчого самовираження кілійського поета Валерія Виходцева. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2019. Вип. 44. С. 55-63.

11. Соловей Е. С. Українська філософська лірика : навчальний посібник із спецкурсу. Київ : Юніверс, 1998. 368 с.

12. Філософія : Світ людини : навчальний посібник / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов та ін.. Київ : Либідь, 2003. 432 с.

13. Bâcu I. Strigătul tăcerii. Iași : Editura Pim, 2021. 125 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ВІЛЬЯМА ТЕККЕРЕЯ «ЯРМАРОК СУЄТИ»)

Катерина Дерягіна
студентка 2 курсу факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Сорока Т.В.

Невід'ємною частиною лексики сучасної англійської мови є фразові дієслова, які складаються зі звичайного повноцінного дієслова та постпозитивного елементу. Кількість таких дієслів постійно зростає й оновлюється, до того ж, до вже існуючих дієслів можуть додаватися нові значення, тому цей пласт лексики потребує постійного вивчення, чим пояснюється актуальність даної статті. Знання видів фразових дієслів, їх умовної класифікації, їхнього вживання та способів перекладу є особливо важливим для перекладачів, адже в своїй діяльності вони часто стикаються з фразовими дієсловами, які наповнюють розмовне мовлення, набувають все більшого поширення в діловому спілкуванні, економіці, юриспруденції, а також часто вживаються в художній літературі, оскільки є джерелом експресивності, якої потребують художні твори. Доволі розповсюдженим явищем є перевага фразових дієслів над простими дієсловами, адже фразеологічні одиниці надають мові ідіоматичності, природності, допомагають чіткіше й виразніше висловлювати думки, як вважає вчений Л. П. Сміт [6].

Метою статті є дослідження особливостей перекладу фразових дієслів українською мовою на матеріалі твору Вільяма Теккерея «Ярмарок суєти». Задля досягнення поставленої мети потрібно визначити що таке «фразове дієслово», розглянути види фразових дієслів та певні класифікації дієслів, акцентувати увагу на способах перекладу фразових дієслів і визначити, які перекладацькі трансформації можна використовувати задля досягнення адекватного перекладу.

Варто зазначити, що проблемами, пов'язаними з вживанням і перекладом фразових дієслів займалися зарубіжні і вітчизняні вчені, такі як Дж. Поуві, І. Анічков, Р. Кортні, А. Кеннеді, С. Гурський, Л. Сміт, О. Кунін, Т. Левицька, А. Фітерман, Ю. Жлуктенко та інші. Так, Джейн Поуві зазначає, що «фразове дієслово» це поєднання «простого» (односкладного) дієслова (наприклад, *break, fall, keep*) і прислівникової чи прийменникової частки (наприклад, *off, back, down*), іноді обидвох часток, що складають єдину семантичну та синтаксичну одиницю [8]. Другу частину фразових дієслів називають постпозитивним елементом. Тож, фразові дієслова сприймають як єдине ціле зі своїм значенням, адже значення фразового дієслова часто відрізняється від значення окремих слів, з яких вони складаються [7]. Перш ніж перейти до особливостей перекладу фразових дієслів, є доречним розглянути види фразових дієслів, в яких за критерій взято наявність чи відсутність після них додатку:

1. Неперехідні (intransitive) фразові дієслова не потребують після себе прямого додатку, тобто вони вказують на те, що підмет виконує дію самостійно над собою. Наприклад: «*The carriage <u>rolled away</u> …*» [9, с. 24] «*Карета <u>поїхала</u> …*».

2. Перехідні (transitive) фразові дієслова потребують після себе в реченні використання прямого додатку, та, як правило, не використовуються самі по собі. Наприклад: «*…when the detachment arrived to <u>carry off</u> the revenues which he had collected, to Calcutta*» [9, с. 39] «*… коли приїжджали відряди для того, щоб <u>передати</u> дані про доходи, які він зібрав, до Калькутти*».

Перехідні дієслова можуть бути подільними (separable) та неподільними (inseparable) [7]. У реченні «*The bald-headed man, <u>taking</u> his hands <u>out</u> of his breeches-pockets, … carried it into the house*» [9, с. 92] фразове дієслово «*take out*» є подільним, оскільки воно розділяється додатком . У прикладі «*Becky used to <u>go through</u> dialogues with it; …*» [9, с.29]

фразове дієслово «*go through*» є неподільним, прийменник вживається відразу після дієслова і не може відокремлюватися від нього іншими словами.

Існують різні класифікації фразових дієслів, що беруть за основу певні ознаки цих лексичних одиниць. Так, за класифікацією Р. Кортні дієслова поділяються на такі типи [5]:

1. Дієслово + прислівник (to go away)
2. Дієслово + прийменник (to think over, to go on)
3. Дієслово + прислівник + прийменник (to cry out with)

Окрім вище зазначених ідіоматичних висловів, Кортні розрізняє дієслова, що вживаються тільки з певною постпозитивною часткою – прийменником чи прислівником. Вчений розрізняє комбінації дієслова з прислівником, які мають майже однакове значення, що і просте дієслово, виокремлює фразові дієслова, які вимагають після себе «it» як додатку, виділяє зворотні фразові дієслова, після яких завжди йдуть додатки, типу myself, yourself, herself [5].

Переклад фразових дієслів потребує дослідження, оскільки вони є більш експресивними, ніж прості дієслова і характеризуються стилістичними особливостями. Фразові дієслова підсилюють емоційність речення та мають прагматичний аспект, тобто при перекладі потрібно зважати на досвід та фонові знання людини, яка вживає в своєму мовленні фразове дієслово, або того персонажу, який застосовує фразове дієслово, якщо розглядати вживання цих одиниць в художній літературі.

Відразу потрібно зосередити увагу на тому, що фразові дієслова перекладають в єдності основного дієслова і постпозитивної частки, оскільки вони є семантичною і синтаксичною одиницею. Наприклад, фразове дієслово «*run into»* перекладаємо як «*зіткнутися з чимось*; *зустріти когось; забігати*», а не як «*бігти в, до чогось*». Більше того, переклад фразових дієслів багато в чому залежить від контексту, в якому слово вжито [3]. Наприклад: «*He was <…> a careless student; with a great propensity for running into debt …*» [9, с. 27] «*Він був <…> легковажним студентом, маючи неабияку схильність влізати в борги …*».

В українській мові немає такого поняття, як «фразові дієслова», тож неможливо підібрати прямий еквівалент. Переклад цих одиниць можна здійснити за допомогою відповідного простого дієслова в українській мові або описовим шляхом. Значення фразових дієслів подано у словниках фразових дієслів, однак потрібно пам'ятати про багатозначність цих одиниць. Варто обирати той варіант перекладу, який буде доречним в конкретному контексті. Науковцями було визначено морфологічний і синтаксичний способи перекладу фразових дієслів [2].

Морфологічний спосіб перекладу фразових дієслів здійснюється при залученні в український переклад дієслів з префіксами, які допомагають передати додаткові часові чи просторові характеристики обставинної частки фразового дієслова. В українській мові префіксація є дуже поширеним способом словотворення, тому фразові дієслова часто перекладають за допомогою українських префіксів. Так само, як і постпозитивні частки, префікси можуть мати багато різних значень. Приклади морфологічного способу:

–«*…the old joker stopped his laughter, and said, holding **out** his hand to his son …*» [9, с. 48] «*…старий жартівник припинив сміятися і сказав, **про**тягнувши руку сину…*»;

–« *'Did you ever see a pair of buckskins like those at Miss Pinkerton's?' continued he, following **up** his advantage*» [9, с. 37] «*"Ви коли-небудь бачили у пансіоні Міс Пінкертон штани з оленячої шкури як-от ці?" – продовжував він, **пере**віряючи свою над ним перевагу*»;

–«*What causes respectable parents to take **up** their carpets, set their houses topsy-turvy, and …*» [9, с. 38] «*Що призвело до того, що добропорядні батьки **в**коротили килими, перевернули весь будинок шкереберть, та …*».

Синтаксичний спосіб перекладу фразових дієслів проявляється в використанні словосполучень в українському відповідникові фразеологічних одиниць. Такий спосіб часто застосовують, коли в якості постпозитивної частки використовується прислівник.

Наприклад: «« *Tomorrow your papa and I dine out', said Mrs. Sedley*" [9, с. 47] «"*Завтра ми з вашим батьком обідаємо не вдома", – сказала місіс Седлі*».

Коли перекладач шукає контекстуальні відповідники до фразових дієслів, він часто вдається до лексико-семантичних перекладацьких трансформацій, серед яких найуживанішими виявляються конкретизація та генералізація. Конкретизація – це заміна лексичної одиниці широкого значення лексичною одиницею вужчого значення [1, с. 169]. Вона дозволяє вживати такі значення дієслів, які відсутні в перекладних словниках, але відповідають необхідній комунікативній ситуації [4, с. 300]. Приклади конкретизації фразових дієслів:

–«*The world is a looking-glass, and gives back to every man the reflection of his own face*» [9, с. 27] «*Світ – це дзеркало, яке відбиває зображення кожної людини*»;

–«*And this I set down as a positive truth*» [9, с. 47] «*І це я прийняв за чисту монету*»;

–«*And so it goes on hoping and beating, and longing and trusting*» [9, с. 142] «*І так воно (серце) продовжує сподіватися та битися, палко бажати та довіряти*».

Генералізація є протилежним конкретизації процесом і може визначатися як заміна лексичної одиниці вужчого значення в мові оригіналу лексичною одиницею ширшого значення в мові перекладу [1, с. 214]. Генералізація, як зазначає Карабан, може призвести до певної втрати інформації, тож її слід використовувати обачно [4, с. 307]. Приклади генералізації:

–«*…and he took an arm of wife and daughter and walked merrily off*» [9, с. 37] «*…і він підхопив під руки дружину та дочку і весело пішов*»;

–«*Two fair arms closed tenderly round his neck as he stooped down*» [9, с. 365] «*Дві світлі руки ніжно обійняли його за шию, коли він нахилився*».

Таким чином, фразові дієслова в залежності від контексту та потреби найточніше передати зміст речення чи висловлювання можуть зазнавати таких трансформацій.

Отже, фразові дієслова залишаються лексичною проблемою перекладу, оскільки мова завжди поповнюється і залучає до свого складу нові, або розвинені значення фразових дієслів, які можуть бути відсутніми у словниках. Під час дослідження фразових дієслів було розглянуто основні способи перекладу таких лексико-семантичних одиниць, перекладацькі трансформації, які суттєво спрощують їхній переклад на українську мову. Було наведено конкретні приклади з роману «Ярмарок суєти» Вільяма Теккерея, які ілюструють види фразових дієслів, морфологічний та синтаксичний способи перекладу і трансформації при перекладі. Проаналізувавши переклад фразових дієслів, ми виявили, що більш дієвими є морфологічний спосіб перекладу, тобто передача значення певної одиниці українськими префіксами, та конкретизація значення дієслова. Більше того, науковці підкреслюють важливість контексту при перекладі, тому фразові дієслова теж варто розглядати в конкретній комунікативній ситуації. На прикладі виявлено, що словникове значення фразового дієслова і його переклад в певному реченні можуть відрізнятися.

Література:

1. Англійська мова для перекладачів і філологів. ІІ курс/Возна М. О., Гапонів А. Б., Васильченко О. Ю., Хоменко Н. С. Вінниця : Нова Книга, 2006. 344 с.
2. Воробйова.О. С. Фразові дієслова в англійській мові: деривація і переклад. Закарпатські філологічні студії. 2019. № 10. С. 41-45.
3. Дворецька І. В. Особливості перекладу фразових дієслів українською мовою. Advanced education. 2014. № 2. С. 34-39. URL: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/11057
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с. URL: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf
5. Кортни Р. Английские фразовые глаголы: англо-русский словарь. Москва, 2000. 767 с.

6. Смит Л. П. Фразеология английского языка / пер. с англ. А. С. Игнатьева. Москва, 1959. 207 с. URL: https://www.booksite.ru/fulltext/smit/text.pdf
7. Фразові дієслова в англійській мові : веб-сайт. URL: https://grammarway.com/ua/phrasal-verbs
8. Jane Poyvi, Phrasal verbs and how to use them. Москва : Высшая школа, 1990. 176 с. URL: https://ua1lib.org/ireader/3159664
9. Thackeray W. M. Vanity Fair: a novel. Moscow, 1951. 442 p.

ОСОБЛИВОСТІ СМАРТНАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Ганна Довга
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Рябушко С.О.

Ключова реформа Міністерства освіти і науки України зі створення Нової української школи, ухвалена 27.10.2016 рішенням колегії МОН, передбачає впровадження докорінних змін в освіті, побудованих на осучаснених підходах у викладанні на засадах педагогіки партнерства, готовності до інновацій, нових стандартах і результатах навчання, створенні сучасного освітнього середовища, забезпечення автономії школи, справедливого фінансування, рівного доступу тощо [5]. Реформа впроваджується у тісній взаємодії з громадською організацією «Смарт освіта», яка функціонує з 2016 р. на базі ГО «Батьківський контроль», зареєстрованої в 2012 р. Провідні громадські активісти і фахівці МОНУ активно працюють над впровадженням освітніх реформ і якості викладання предметів на засадах «старт-навчання». SMART є абревіатурою понять: specific (конкретний), measurable (вимірний), achievable (досяжний), relevant (відповідний), time-bound (визначений у термінах виконання) [1].

У сучасній літературі проблема викладання іноземної мови посідає важливе місце. Форми викладання цього предмету (зокрема, англійської мови) продиктовані соціальним замовленням, що передбачає наявність певних навичок і вмінь у володінні іноземною мовою. З огляду на процес глобалізації, що набирає все більше обертів та охоплює все більше сфер нашої діяльності, постає питання про поширення та поглиблення цих навичок і вмінь.

Смарт-технології в освіті проектуються на сучасні методи викладання англійської мови у середній та вищій школах.У нашій статті ми маємо намір розглянути особливості навчання англійської мови учнів старшої школи та фактори, що сприяють прогресу в цій галузі. Використання сучасних інформаційних технологій у процесі навчання іноземних мов привертає увагу не просто своєю новизною й сучасністю (адже для юного покоління вони вже давно стали незмінним атрибутом життя), скільки тим фактом, що воно вносить у процес вивчення мови елементи особистої емоційного оцінювання матеріалу. Мотивація учнів істотно зростає, коли вони не працюють з текстами абстрактного характеру, а отримують можливість використати знання іноземної мови для спілкування з новими людьми, набуття нових друзів чи знайомих. Зважаючи на той факт, що сьогодні головним завданням навчання іноземних мов є саме формування комунікативної компетенції, важко переоцінити важливість інноваційних технологій у розвитку насамперед навичок спілкування англійськоюмовою.

Смарт-освіта передбачає комплексну модернізацію всіх освітніх процесів, а також методів і технологій, що використовуються в цих процесах. Вона зумовлює появу таких технологій, як «розумна дошка», «розумні екрани», доступ до Інтернет з будь-якого місця. Усі ці технології дають змогу по-новому побудувати процес засвоєння навчального матеріалу. Навчання відбувається не лише в класі, але і вдома і в будь-якому громадському місці. При цьому акцент робиться на самостійному вивченні англійської мови.

Слід, однак, пам'ятати, що комп'ютерні технології, Інтернет та інші чинники не можуть бути якимись «механічними педагогами» – це засоби навчання, що посилюють і розширюють можливості навчальної діяльності вчителя. Сучасні технології повинні доповнювати й збагачувати навчальний процес, але не ставати єдиним засобом навчання.

У світлі новітніх інноваційних технологій особливе місце посідає саме смарт-навчання (від англ. *smart* – розумний, кмітливий), тобто навчання в інтерактивному освітньому середовищі з використанням матеріалу (контенту) Мережі, до якої існує вільний доступ. Відтак курс навчання мусить підвищити якість освіти й мотивацію учнів.

Основна проблема впровадження технологій смарт-освіти в Україні пов'язана із недостатнім розумінням перспектив та всіх можливостей даної продукції, а також обмеженими технічними можливостями окремих навчальних закладів (забезпечення доступом до мережі Інтернет, відсутність програмного забезпечення та ін.). Вирішенням даної проблеми може бути створення урядом стратегії розвитку смарт-технологій, націленої на співробітництво з провідними компаніями даної галузі та виробництво вітчизняних аналогів згідно світових стандартів, а також покращення матеріально-технічного забезпечення освітніх закладів. Підготовка кваліфікованих спеціалістів у галузі смарт-технологій дозволить Україні конкурувати з іншими країнами та виробляти продукцію, яка використовуватиметься не тільки у навчанні, але і в інших сферах життя суспільства.Особливо актуальним стає використання смарт-навчання у вивченні англійської мови. Сучасні школярі є представниками абсолютно нового покоління. Вони народилися та виросли в оточенні сучасних технологій, що привело до очікування учнями того, як учителі повинні підносити матеріал. Одним з трендів сучасної освіти є все більша інтеграція смарт-технологій в освітній процес, проте це зовсім не означає, що будь-яке використання мультимедійних програм приведе до успішних результатів в навчанні. Навпаки, зараз, як ніколи раніше, вчителям слід найретельніше підходити до вибору інноваційних освітніх технологій і дотримуватися принципів, які дозволять справді зробити навчання ефективним, а не заважати йому.

Оскільки смарт-освіта для розвитку навичок діяльності у цифровому суспільстві передусім передбачає використання сучасних девайсів (ноутбуки, планшети, смартфони) та Інтернет технологій, можна виокремити такі напрями їх використання у процесі навчання англійської мови в старшій школі:

1. *Мультимедійне обладнання*. Основними видами смарт-навчання в школі є інтерактивні дошки, смарт-підручники, смарт-проектори, мультимедійні комплекти та різні види програмного забезпечення процесу навчання. Усі вони мають інтерактивний і комунікативний характер, забезпечують швидкий доступ до сучасних інтернет-ресурсів, найбільш потужним з яких є канал YouTube.

2. *Комунікативний простір соціальних мереж (Facebook, Twitter, Instagram, Watsap,YouTube,Tik-tok)*. Дидактичний потенціал соціальних мереж проявляється у можливостях створення викладачем віртуальних навчальних груп, де він може розмістити необхідний навчальний контент. Відповідно, учні можуть там розміщувати результати як індивідуальної, так і групової роботи. Розважальна функція соціальних мереж органічно буде поєднана з навчальною з легким доступом до інших тематичних груп, цікавими і для учнів, і для викладача.

3. *Потенціал блогосфери* (Livejournal) також може бути використаним у процесі навчання англійської мови. У трендовій сучасній манері учні можуть викладати свої враження від реальних або віртуальних подорожей знаковими місцями Великої Британії (географічними реаліями, історико-культурними пам'ятками, музеями, кафе тощо).

Важливою складовою смарт-навчання є вміння чітко визначити цілі навчання. Наведемо приклад, яким чином учитель англійської мови може сформулювати СМАРТмету для учня у процесі навчання в старшій школі:

1) specific (конкретний) – отримати високий бал при складанні ЗНО з англійської мови;

2) measurable (вимірний) – якісно засвоїти матеріал в межах теми кожного уроку;
3) achievable (досяжний) – отримати високий семестровий бал;
4) relevant (відповідний) – впродовж семестру прочитати рекомендовані вчителем додаткові матеріали (оповідання, публікації тощо);
5) time-bound (визначений у термінах виконання) – впродовж семестру (року, періоду навчання в школі)

Наведемо приклад Смартмети у процесі навчання певній темі (на прикладі теми «The USA»):
1) specific (конкретний) – отримати високий бал за знання теми;
2) measurable (вимірний) – засвоїти основоположні знання про країну;
3) achievable (досяжний) – максимально використати наявні ресурси;
4) relevant (відповідний) – отримати якнайповніші уявлення про географічне розташування країни, регіональні особливості, політичний устрій, конституцію, національні символи, основні історичні події, визначних людей нації та культурні досягнення.
5) time-bound (визначений у термінах виконання) – тиждень/місяць, відповідно до навчального плану.

Дослідники Герасименко Т.Л., Грубін И.В., Гулая Т.М., Жидкова О.Н., Романова С.А. виокремлюють такі переваги смарт-навчання:
- інтеграція до автентичного природного середовища спілкування, можливість спілкування з носіями мови;
- особистісно-орієнтований підхід до навчання, створення індивідуальної траєкторії навчання;
- оперативний зворотний зв’язок із викладачами та іншими студентами;
- вільне розміщення матеріалів у мережі, доступ до різних джерел інформації;
- збільшення обсягу самостійної індивідуальної та групової роботи та підвищення мотивації учня відповідно;
- впровадження нових освітніх технологій з використаннямІнформаційно Комунікаційних Технологій (ІКТ);
- реалізація змішаного навчання;
- формування комунікативних компетенцій в онлайновому середовищі, що сприяють соціалізації студентів у суспільстві;
- формування аксіологічної та рефлексивної компетенцій;
- формування професійної індивідуальності студентів;
- мобільність та доступність навчання [2, с. 9-12].

Таким чином, за допомогою смарт-навчання англійської мови в старшій школі учитель осучаснює навчальний процес, зокрема постійно набуває нових цифрових навичок, що відповідає основному принципу «LifeLongLearning» – освіти через все життя, проголошеному ЮНЕСКО принципу освіти в XXI ст. Як вказують Марія Каденська та Катерина Соколюк в дослідженні «Перспективи та проблеми розвитку Смарт-технологій в Україні», основна проблема впровадження технологій смарт-освіти в нашій державі пов’язана із недостатнім розумінням перспектив та всіх можливостей даної продукції, а також обмеженими технічними можливостями окремих навчальних закладів (забезпечення доступом до мережі Інтернет, відсутність програмного забезпечення та ін.). Вирішенням даної проблеми може бути створення урядом стратегії розвитку смарт-технологій, націленої на співробітництво з провідними компаніями даної галузі та виробництво вітчизняних аналогів згідно світових стандартів, а також покращення матеріально-технічного забезпечення освітніх закладів.

Підготовка кваліфікованих спеціалістів у галузі смарт-технологій дозволить Україні конкурувати з іншими країнами та виробляти продукцію, яка використовуватиметься не тільки у навчанні, але і в інших сферах життя суспільства [3].

Отже, провідними методичними прийомами, методами та засобами навчання англійської мови в старшій школі виступають активне використання інноваційних технологій. Усе це в комплексі має забезпечити мотивацію учнів до вивчення предмету, їх інтерес до навчання і, в підсумку, підвищення якості освіти.

Література:

1. Герасименко Т.Л., Грубин И.В., Гулая Т.М., Жидкова О.Н., Романова С.А. SMART-технологии (вебинар и социальные сети). *Экономика, статистика, информатика*. 2012. № 5. С. 9-12.

2. Марія Каденська М., Соколюк К. Перспективи та проблеми розвитку SMART-технологій в Україні. URL: http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/ 123456789/5116/296297.pdf?sequence=1.

3. Міністерство освіти науки і освіти України. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: http://zakinppo.org.ua/images/2017/docs/10/konczepcziya.pdf.

4. Пугачева А., Рогозина Е. Инновационные технологии в преподавании иностранных языков. *Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: НУБІП, 2011.С. 160-161.

5. Doran George T. There is a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives. *Management Review*. 1981.URL :https://community.mis.temple.edu/mis0855002fall 2015/files/2015/10/S.M.A.R.T-Way-Management-Review.pdf.

УСПІШНІСТЬ ЯК УМОВА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ´Я ОСОБИСТОСТІ

Валерія Древаль
студентка 4 курсу факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий кервіник – викл. Жоха С. П.

Сучасна соціокультурна реальність на постіндустріальному (інформаційному) етапі розвитку суспільства вже звично характеризується глобалізацією, невизначеністю, хаотичністю, різнорідністю та мінливістю [7]. Дані показники визначають швидкість темпу життя особистості в величезному потоці інформації, динаміку, а часом і розмитість ціннісних орієнтирів. У цьому просторі людині необхідно виживати, орієнтуватися, «знаходити себе», зберігати цілісність власного «Я», встигати осмислювати те, що відбувається, адаптуватися, ставити і досягати цілі, знаходити баланс між внутрішнім і зовнішнім світом і бути успішним. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема дослідження життєвої успішності. Життєва успішність відображає основні ціннісні тенденції та прагнення людини і суспільства і є суб'єктивним регулятивом визначальним шлях становлення особистості. Складність психології життєвої успішності визначає необхідність опрацювання змісту даного концепту [1, 5, 6].

Протягом розвитку психології дослідники зверталися до окремих проявів феномена життєвої успішності. У вітчизняній психології проблема життєвої успішності торкалася досліджень, пов'язаних із саморегуляцією, активністю, життєвим шляхом, життєтворчістю, самореалізацією, успішністю переживань, ціннісно-смисловою сферою тощо. (К.А. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, Р.А. Ахмеров, Л.Ф. Бурлачук, Ф.Є. Василюк, В.М. Дружинін, О.А. Конопкін, Д.А. Леонтьєв, В. І. Моросанова, А.С. Шаров та ін). Для останнього десятиліття характерною є поява робіт, присвячених вивченню окремих аспектів життєвої успішності: визначення сутнісних характеристик, концепту та предметної галузі життєвої успішності (Н.В. Гафарова 2015, Н.В. Головчанова 2010, С.Ю. Ключников 2003); соціальні та особисті уявлення про успіх, успішність та успішну особистість (Ю.В. Курицька 2012, Н.В. Розенберг 2001); виявлення та

обґрунтування факторів (Т.Г. Логвінова 2016) та найбільш значущих детермінант успішності (Н.В. Головчанова 2010, С.Ю. Ключников 2003, Л.М. Щербакова 2006). Таким чином, окреслюється проблема цілісного та глибокого розуміння життєвої успішності як інтегративної освіти, вбудованої в систему саморегуляції, що виконує певні функції та має ресурсні можливості. Аналіз досліджень дозволяє виділити досить чіткі методологічні підстави у розумінні життєвої успішності у вигляді інтеграції ресурсного та регулятивного підходів, що реалізують принципи системності та суб'єктності.

Успіх, як поняття, можна розглядати у різних варіаціях. Наприклад, успіх – успіх у досягненні чогось; громадське визнання; хороші результати у навчанні, а пізніше у роботі та інших видах громадської діяльності. Усвідомлення людиною успіху відбувається в процесі набуття ним соціального досвіду, а його досягнення – завдяки своїй праці, виявленим зусиллям та старанню.

Успіх – певний результат діяльності людини, причому діяльності не тільки зовнішньої, видимої іншими людьми, а й внутрішньої роботи із самим собою, плоди якої – досягнення результату, який передбачають їм і суспільством, в якому він знаходиться, що супроводжується нестримними емоціями - тріумфуванням, радістю. Під час емоційного підйому особистість відчуває приплив самоповаги, підвищення самооцінки та мотивації, почуття задоволеності. Це, безперечно, позитивно впливає формування особистісної соціальної успішності.

З погляду психології успіх – переживання стану радості, задоволення тим, що мета, до якої слідувала людина у процесі своєї діяльності, або виправдала її очікування та надіями, або перевершила їх. З позиції психології людини в соціумі успіх - оптимальне (рівноважне) співвідношення очікувань оточуючих, особистості та результатів їх діяльності. У свою чергу успішність – соціальна якість, один із найважливіших соціальних параметрів особистості, своєрідний лакмусовий папірець, що виявляє соціальний статус людини. Принципова відмінність цих понять у тому, що успіх – це переживання лише на рівні емоцій, а успішність – це константа, що відображає якісну особистісну характеристику діяльності конкретної людини.

В даний час визначається тенденція розуміння психологічних ресурсів як інтегральної характеристики, яка являє собою певну систему: взаємопов'язану сукупність якостей особистості, що виконує регулятивну функцію та забезпечує найбільш ефективну взаємодію людини зі світом. При такому розумінні виникає проблема структурно-функціональної організації психологічних ресурсних можливостей людини: виділення елементів, рівнів, функціональних зв'язків, механізмів і процесів, а також визначення метасистемних характеристик, які б задавали вектори функціонування всієї системи ресурсів загалом. У свою чергу при вивченні проблематики, пов'язаної з саморегуляцією, дослідники вказують на ресурсний потенціал її компонентів, механізмів і процесів. До сутнісних характеристик системи саморегуляції відносять такі: усвідомленість, суб'єктність, цілеспрямованість, наявність системи виборів [3]. Система саморегуляції приводить у певний стан психіку людини в цілому, «допомагає» зайняти суб'єктну позицію, яка виражається в постановці та досягненні різноманітних цілей з урахуванням ситуації у взаємозв'язку людини і світу. Розвинена система саморегуляції містить у собі ті інтегративні метаресурси, які допомагають розкривати людині власний потенціал, актуалізувати свої можливості, досягати поставлених цілей та зберігати баланс цілісності та відкритості світу [8].

Поряд з цим, успішність є невід'ємною структурно-функціональною ланкою процесу саморегуляції [8] і змістовним показником суб'єктності, маючи при цьому величезний ресурсний потенціал.

Микола Розенберг представляє успіх як культурологічний феномен, поняття якого має діяльнісну основу і включає три взаємопов'язані сутнісні характеристики (компонента): досяжну активність особистості; соціальну оцінку значної діяльності; включення значної діяльності в нормативну середову площину, що призводить до зміни соціокультурної

реальності. Функціонування даних компонентів можливе за рахунок таких параметрів як: «цілепокладання, мотивація, уміння передбачати, здатність йти на ризик, адаптація до зовнішнього середовища, цілісна оцінка ситуації» [9], які становлять основу механізму успішності. «Успішна особистість виявляє себе як потужна константа, яка створює нові динамічні структури, поведінка успішних людей структурує і моделює поведінку інших людей» [7, с. 7], у цьому виражається взаємозв'язок особистості та соціокультурного середовища.

Особливий інтерес з точки зору інтеграції соціально-філософського та психологічного контекстів у поглядах на життєву успішність як на механізм регуляції та властивість особистості представляють погляди Сергія Ключнікова. Він вказує на те, що успіх є інтегральним синтетичним феноменом та поняттям, що лежить на перетині таких філософських категорій як активність, воля, діяльність, особистість, адаптація, саморегуляція, самоврядування, цілепокладання, [2] суть якого полягає у досягненні максимального результату при найменших витратах енергії, емоцій, часу та отримання при цьому якнайповнішого задоволення, у процесі співвіднесення своєї діяльності з духовно-моральними цінностями. При цьому внутрішні механізми реалізації успішної життєвої програми представлені процесами адаптації, саморегуляції та самоврядування [2, с. 18].

У працях Юлією Курицькою позначається трансцендентний характер успіху як процесу, який розуміється «як сутнісний складник людського буття … результат творчої діяльності з перетворення «власного Я», з виходом за межі власних життєвих рамок, «життєвого прориву» з природного детермінації та соціокультурних умов» [4]. Виходячи з такого розуміння основною функцією життєвої успішності як механізму можна вважати розширення особистістю внутрішньо-зовнішніх горизонтів (кордонів) свого існування, що має пряму взаємозв'язок з ціннісно-смисловою сферою особистості, рефлексивними здібностями та організацією активності.

Ще один, який отримав світове визнання, консультант з розвитку особистості та менеджменту Б. Трейсі, визначає успіх як «здатність прожити життя так, як хочеться, роблячи те, що приносить найбільше задоволення, в оточенні людей, яких ви поважаєте і якими захоплюєтеся» [10]. Ця здатність, за Трейсі, складається з постановки та досягнення чотирьох конкретних цілей, що стосуються основних сфер життя: бути здоровим та енергійним, мати конструктивні соціальні зв'язки, мати роботу, що дозволяє самореалізуватися, бути фінансово незалежним. Досягнення цих цілей, що є основою успішності, можливе за рахунок реалізації «керівної програми успіху». «Управляюча програма успіху» включає сукупність складних особистісних утворень, динамічно пов'язаних між собою, що дозволяє розуміти її як інтегративний механізм регуляції особистості. Центральним компонентом даного механізму є самооцінка особистості, яка як постійний процес оцінювання себе, різних сторін свого життя і як результат такого оцінювання відображає ступінь успішності-неуспішності особистості та організує Я-реальне та Я-ідеальне, Я-концепцію, самовідношення, особистісні цінності. Злагоджена та гармонійна робота компонентів механізму успішності пов'язана з наступними якостями особистості: самодисципліна, оптимістичність, життєздатність, уміння концентруватися на цілі, орієнтування на майбутнє, активність та ініціативність.

Таким чином проаналізувавши зарубіжні праці, можна стверджувати, що життєва успішність з одного боку, відбиває і презентує, з другого – визначає основні ціннісні орієнтири і стратегії життя і суспільства, і людини, будучи точкою відліку для суб'єктивного вибору «життєвих координат» особистості. Життєва успішність вбудована у систему саморегуляції та функціонує у взаємозв'язку її основних компонентів: ціннісно-смислової сфери, рефлексії та активності. Функціонування даних компонентів циклічне і замкнуте, але одночасно відкрите світу і динамічно змінюється. Соціальні та індивідуальні ставлення до життєвої успішності – це основа пошуку особистістю певної «точки відліку» у просторі власних ціннісно-смислових утворень, з якої вибудовуються координати своєї життєвої успішності. Задані координати визначають якісне та кількісне наповнення

особистої успішності, що виражається у певних життєвих цілях, стратегіях, програмах, проектах та конкретних результатах. Оформлення простору координат успішності стає можливим (і тією чи іншою мірою ефективним) для особистості завдяки наявності рефлексивних здібностей, коли відбувається звернення до себе, до результатів своєї життєдіяльності, прогнозування, аналізу та співвіднесення цілей та результатів у взаємозв'язку зовнішнього та внутрішнього світу, окреслення та виділення значимості цінностей та смислів.

Ціннісно-смислова наповненість життєвої успішності завдяки рефлексивному співвіднесенню розгортається у зовнішній та внутрішній активності особистості (конативної, афективної, когнітивної). У свою чергу, активність та її результати сигналізують про ефективність функціонування компонентів саморегуляції з позиції життєвої успішності і спонукають людину до подальших пошуків сенсу, зіставлення цілей та результатів, вибору способів активності як варіантів досягнення поставлених цілей. У процесі функціонування цієї системи специфіка життєвої успішності проявляється лише на рівні механізмів, особистісних якостей і станів.

З позицій ресурсного та регулятивного підходів життєва успішність розуміється як інтегративний метаресурс у системі саморегуляції, що здійснює функцію рефлексивного зіставлення соціальних та індивідуальних уявлень про життєву успішність з метою побудови власної життєвої програми і виступає (1) як сукупність особливих рефлексивних механізмів, особистості в ієрархічному взаємозв'язку «ціль-цінність-буття» та спрямованих на розуміння співвідношення мети та результату діяльності з урахуванням їх соціальної значущості та буттєвої свідомості; (2) як інтегральна властивість особистості, що складається із структурно-функціональних блоків особистісних якостей, що забезпечують спрямованість, вольову регуляцію, рефлексію та соціально-психологічну сторону функціонування механізмів життєвої успішності; (3) як стан, що виникає у процесі досягнення мети та оцінювання результату, що супроводжується позитивним тоном, що надає активізуючий вплив на особистість [1]. Таке розуміння життєвої успішності стало концептуальною підставою для створення методики її дослідження.

Таким чином, життєву успішність можна розуміти, як складний регулятивний механізм, який розгортається в рефлексивному співвіднесенні життєвих цілей з результатами суб'єктної активності в просторі ціннісно-смислового поля особистості з урахуванням соціокультурних умов, що складаються. Ступінь сформованості даного механізму визначає наявність життєвої успішності як інтегративної здатності особистості оформляти своє «Я» в соціокультурному просторі через постановку та досягнення справжніх цілей.

Література:

1. Гафарова Н.В. Аналіз змісту концепту «Життєва успішність» як основа розробки дослідницької методики. Сучасна психодіагностика. Подолання кризи. Челябінськ, 2015. С. 35-39

2. Ключников С.Ю. Философия успеха: гносеологический анализ. Дис. … канд. филос. наук. М., 2003. С. 145.

3. Конопкін О.А. Психічна саморегуляція довільної активності людини (структурно-функціональний аспект). Питання психології. № 1. 2015.

4. Курицкая Ю.В. Социально-философская концепция феномена успеха. Известия Самарского научного центра Российской академии наук. 2012. Т.14. №2(4). С. 1072-1074.

5. Мальц Л.А., Федосєєва А.М. Психологічні критерії життєвої успішності. 2017. URL: http://imek.org/?q=node/1230.

6. Манеров В.Х. Совість, моральність та життєва успішність в умовах морального колапсу. Організаційна психологія. 2013. Додаток. Тези доповідей конференції «Бізнес. Суспільство. Людина». Москва: НДУ ВШЕ, 2013. С. 121-122.

7. Особистість та буття: людина як суб'єкт соціокультурної реальності: матеріали Всерос. наук.-практ. конф. / Під ред. З.І. Рябікіної та В.В. Знакова. Краснодар: Кубанський держ. ун-т. 2016. С. 301.

8. Психология саморегуляции в XXI веке / Отв. ред. В.И. Моросанова. СПб.; М.: Нестор-История, 2011.

9. Розенберг Н.В. Архитектоника успеха в культуре. Дис. канд. филос. наук. Тамбов, 2001. С. 176.

10.Трейси, Брайан. Привычки на миллионы долларов. [Пер. с англ.] М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. С. 352.

HATING AND BULLYING IN MODERN ENGLISH MASS MEDIA

Ксенія Дубенко
студентка 3 курсу факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Вдовенко Т.О.

The whole world in our time is concerned about the problems that have arisen in social networks. These are the problems of cyberhating and cyberbullying on social media. At the present time, about 2.5 billion people are users of such social networks as Facebook, Google Twitter, Instagram. These communities are used by citizens for various kinds of publications, their distribution can be manifested in different ways. For example, the same event can be reviewed positively, call people to compassion and sympathy, but at the same time this event can be interpreted negatively, spread misinformation, openly use negative comments. Many world governments, such as Great Britain and America governments, are concerned about this problem. They create laws according to which such crimes can be punished by deceiving freedom. I believe that these are the right actions, since this problem is acquiring a hyper-exciting interest in the world community.

Hate is a word that means a negative attitude towards any event or toward someone\someone's statement.

Haters are people, who hate other people. They are so-called ill-wishers, envious people who feel anger, hostility towards anything.

To hate is not just to dislike a person, but to show your anger actively, scold someone and violently be indignant.

Such a phenomenon, like cyberhating, has appeared itself since the inception of the Internet. It was already used by people in the nineties of the 20th century. But only now the phenomenon of cyberhating has become so well-known, it has begun to bear an openly threatening character. The authorities of the English-speaking countries in response to this issue, produced the laws punishing various manifestations of cyberhating.

In 2014, the UK General Attorney proposed to increase the punishment sentence for hating on the Internet, and already in 2015, such kind of crime began to be punished by a law providing for imprisonment for up to two years.

Already at the end of the 20th century, laws (that were criminalizing hate based on religion and sexual orientation) emerged in England. [5, c. 4].

But at the same time, the United States of America did not pay much attention to this problem. There, despite the prevailing political correctness, hate speech is not a crime even at the present time. The right to any speech is protected by the First Amendment to the American Constitution, which guarantees freedom of speech. This is confirmed by a special decision of the US Supreme Court. Now this problem is just beginning to be seriously considered, society has begun to react to it very sharply. Then it was believed that punishing such actions was a violation of freedom of speech. And as we all know, the United States of America has always been considered to be a fighter for free speech.

Sometimes some events that have taken place in the world get publicity at lightning speed on the Internet and social networks. People emotionally voice negative, racist and other comments after various events.

For example, in 2012, Liam Stacey was sentenced to 56 days in prison for posting racist comments on *Twitter* after a footballer's heart failure and Daniel Thomas was arrested after a homophobic message, that he sent to Olympic diver Tom Daley. Both American and English celebrities get a lot of hate. So, for instance, Gwyneth Paltrow is often hated for her commitment to a healthy lifestyle and Kristen Stewart for her sexual relations with both: women and men.

Haters often actively condemn someone else's creative work, which they did not like, they begin to persecute the creator in order to convey their opinion to him\her as the only right one. These are very aggressive actions in relation to the author of the work. Some politicians are also susceptible to hate, for example Donald Trump, Theresa May, Joe Biden, Boris Johnson are often hated on mass media.

A few years ago, the hate problem was not so urgent as it is now. People didn't take virtual abuse as seriously as personal abuse. They considered it something careless, unimportant. Now this situation is developing in a different way. But all the same, no serious actions on the part of the state, no laws have occurred. This undermines people's confidence in changes for the better in the future.

The entire Internet community and providers must fight against such phenomena as hating in social media, providers must apply sanctions against people, who hate other ones and the Internet communities must identify and report about such cases.

Bullying is not a manifestation of a single conflict. It is pursuing. And as a result of this pursuing, the victim receives serious psychological, emotional and physical trauma.

The main types of bullying are:

- verbal;
- physical;
- social;
- cyberbullying.

Cyberbullying is a form of bullying which occurs online through social networking sites, gaming, chat rooms, through mobile phones and tablets. Cyberbullying takes many forms. It can include:

- *harassment* or *trolling* (sending threatening or offensive messages, sharing embarrassing photos and videos or posting upsetting or threatening messages on social networking sites);
- *denigration* (fake untrue information to spread rumours);
- *flaming* (extreme language to cause a fight);
- stealing someone's identity or hacking into someone's site;
- *exclusion* (intentionally leaving someone out);
- sending explicit pictures or pressuring others to send sexual images;
- writing a toxic comment under the photo;
- insulting in a group chat or on a wall in a social network.

The reason for cyberbullying is most often the appearance, sexual orientation and activity on the Internet. The Anti-Cyberbullying Day is celebrated on November 11.

Cyberbullying is becoming an area of concern. Many research studies have investigated the prevalence of cyberbullying, particularly among young people.

Across the survey 7 out of 10 young people had been victims of cyberbullying and 37% had experienced it on a highly frequent basis. 20% of young people said that their experience was an extension of offline bullying, while 27% said that the bullying they had experienced had started online. Therefore, this would indicate that bullying is becoming an increasingly more common phenomenon that starts online.

When perpetrators were asked why they engaged in cyber bullying, 39% indicated their main motivation was for revenge, while 26% did it for a joke, 16% did it because they were 'angry about stuff' and 15% did it because they were bored. Studies have also identified the platforms

and channels through which cyberbullying takes place. Such online apps, as *Facebook, Twitter* and *Ask.FM* were the most common social networks for cyber bullying.

Unfortunately, examples of social bullying can also be found on TV. In the American television series «Hannah Montana», the behavior of the main characters is rude and aggressive. They have a bad behavior. Even shows for young children can contain bullying traits. For example, in a children's cartoon «Rugrats» the main character, Angelica, bullies other characters. Children who watch these kinds of programs often adopt this behavior, thinking it's cool.

Cyberbullying can have significant negative effects on people's lives. As with more traditional forms of bullying, it can cause psychological, emotional and physical distress. Research into the impacts of cyberbullying has commonly identified the following factors [5, c. 12]:

• depression;
• loss of confidence;
• fear;
• isolation and relationship problems;
• self-harming;
• suicide.

Taking this into account, it is clear that providing young people support to deal with incidences of cyberbullying and encouraging reporting of these is vital. However research suggests that there is still much to be done with reference to reporting and responding to cyberbullying. Many young people are reluctant to report online bullying.

In North America and the United Kingdom, organizations advise young people to use the privacy settings that are included on social networking sites. This will protect them from cyberattacks. If bullying occurs, an adult should be reported. You cannot respond to cyberattacks, but you are to keep evidences of this. Parents or adults must be interested in what their children are doing online. If a child is being bullied, adults should report it to the school, to the website, and other organizations.

Cyberbullying is not a specific criminal offence in the UK. However, a range of bullying activities such as harassment and threatening behavior, sending offensive emails or other messages that are indecent or obscene and making anonymous or abusive telephone calls are considered criminal under various legislation.

So, I encourage people to pay attention to such an important issue in our world as hating and cyberbullying. People should be responsible for what they say, write and do. Think about the fact that this problem primarily affects the most vulnerable members of our society – children! Be kinder to each other, because the word hurts people and these wounds sometimes can't be healed for a very long time...

Література:

1. Social Bullying Common in TV Shows Kids Watch. URL: https://www.webmd.com/parenting/news/20120924/social-bullying-prevalence#1
2. Modern Day Yellow Journalism. URL: https://manshipmassmedia.wordpress.com/2014/11/14/modern-day-yellow-journalism/
3. Jonathan M. Ladd «Why Americans Hate the Media and How It Matters» URL: https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691147864/why-americans-hate-the-media-and-how-it-matters
4. What is cyberbullying. URL: https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it
5. Hate Crime and Bullying in the Age of Social Media. URL: https://orca.cardiff.ac.uk/88865/1/Cyber-Hate-and-Bullying-Post-Conference-Report_English_pdf.pdf

МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ДО МІЖНАРОДНИХ ІСПИТІВ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Катерина Звєздіна
студентка 3 курсу факультету іноземних мов

Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – викл. Кулинич Г.В.

Heutzutage ist das Erlernen von Sprachen ein fester Bestandteil des Lebens von jedem Menschen. Aber es reicht nicht immer aus, eine Sprache zu lernen, manchmal braucht man ein Zertifikat, um seine Kenntnisse zu beweisen. Deutsch ist eine der beliebtesten Sprachen in Europa, die sowohl für Studenten als auch für Arbeitnehmer große Chancen bietet.

Doch zunächst möchte ich Ihnen einige Hintergrundinformationen darüber geben, wie die Prüfung für die Stufe A1 aussieht. Für viele Studenten ist dies die erste Prüfung und Erlernung dafür dauert etwa 76 Tage. Die Prüfung besteht aus vier Teilen:

- Hören (Sie hören sich die Texte an und wählen die entsprechende Option)
- Leseverstehen (Sie lesen die Texte und wählen die entsprechende Option oder vervollständigen das Wort)
- Schreiben (Sie schreiben einen Brief zu alltäglichen Themen entsprechend der Aufgabe)
- Mündlicher Vortrag (Sie stellen sich dem Prüfer vor und beantworten seine Fragen).

Schauen wir uns zunächst die Grammatikseite der A1-Prüfung an. Um erfolgreich zu bestehen, müssen Sie in der Lage sein, Verben (starke und schwache) in Personen in Präsens korrekt zu konjugieren. Lernen Sie die Konjugation, Bedeutung und Verwendung von Modalverben in Sätzen. Sie geben den Wörtern eine zusätzliche semantische Färbung. Auch der Fragesatz mit dem Verb «können» kann als Bitte verwendet werden: «Kannst du mir helfen?». Dabei hilft nur das Üben des Stoffes mit Grammatikübungen und das Schreiben von Sätzen. Es ist möglich, einen Fehler mit einem Wechsel der Vokalbasis zu machen, aber die persönlichen Endungen müssen «auf Automatik» verwendet werden. Diese Fertigkeit ist in allen Teilen der Prüfung von Nutzen. Es geht nicht nur darum, die Konjugation der Verben zu lernen, sondern auch darum, Sätze (Aussagesätze, Fragesätze) mit ihnen bilden zu können und lernen, wie man Bitten formuliert [1.

Im Ukrainischen denken wir nicht darüber nach, wie wir die Wörter in einem Satz anordnen, und im Deutschen ist die Wortreihenfolge in einem Satz nicht immer flexibel - das ist ein wichtiger Punkt, auf den Sie besonders in den Teilen Sprechen und Schreiben achten sollten. Im mündlichen Teil gibt es 2 Aufgaben, bei denen Sie eine Frage und eine Bitte verfassen müssen. Die gleichen Fähigkeiten werden im Teil Schreiben benötigt, wenn Sie einen Brief schreiben.

Sie müssen den Ziffern besondere Aufmerksamkeit schenken und das Hören üben, bis Sie sie nach Gehör kennen:

- mengenmäßig
- Ordnungszahl
- Uhrzeit
- Jahre

In der Prüfung gibt es Übungen zu Daten, Preisen, Hausnummern und Telefonnummern. Ziffern finden sich sehr häufig im Hören-Teil des Tests, aber auch im Lesen-Teil, z.B. kann es unterschiedliche Lesungen derselben Uhrzeit oder desselben Datums im Test und in den Antwortoptionen geben. Auch im Deutschen werden Zahlen mit Hilfe der Mathematik gebildet. Tipp: Lernen Sie 0-12 und prägen Sie sich dann die Formel für die Zahlenbildung ein [1].

Es ist wichtig, auf das Thema trennbare und nicht trennbare Präfixe zu achten. Am häufigsten sind die Präfixe in den Zuordnungen der Teile Lesen und Hören zu finden, denn sie sind es, die Wörter wie «abfahren», «ankommen», «anrufen» usw. verwenden.

In der Tat ist die Fähigkeit, den Perfekt zu benutzen, nicht notwendig, aber wünschenswert, um die Prüfung zu bestehen. Das erleichtert die Bewältigung des Schreibens, denn in der Aufgabe selbst wird manchmal diese Zeitform verwendet. Das Gleiche gilt für die Zukunftsform. Es ist möglich, Futur I oder Präsens mit der Zeitform zu verwenden (Morgen gehe ich zur Arbeit).

Was den Vokabelteil der Prüfung angeht, so können Sie diese mit einem Minimum an Vokabeln bestehen. Sie können mit folgenden Themen beginnen: Essen und Trinken, Einkaufen, Wohnen, Reisen und Urlaub, Freizeit, Lernen und Arbeiten, Verkehrsmittel, Bank, Post, Telefon,

Kleidung und Aussehen, Gesundheit. Beim Lernen der Vokabeln ist es wichtig, die praktische Anwendung von Wörtern zu finden, indem man sofort Sätze mit neuen Wörtern bildet [1].

Bei der Vorbereitung auf den mündlichen Teil der Schwerpunkt der Entwicklung von Themen und Wortschatz A1, die Geschichte von sich selbst. Sie entwickeln auch Ihr Selbstvertrauen, spontane Fragen zu beantworten und mit Menschen, die Sie nicht kennen, zu kommunizieren.

Einer der anspruchsvollsten Teile der Prüfung ist das Hörverstehen. Sie können recht gut lesen, übersetzen und sprechen lernen, aber Sie können fremde Sprache nicht Wort für Wort nicht verstehen.

Die beste Möglichkeit ist das Eintauchen in eine Sprachumgebung, in der Sie kommunizieren und die deutsche Sprache hören, aber nicht jeder hat diese Möglichkeit. In der heutigen Zeit des technischen Fortschritts können Sie nicht nur mit Muttersprachlern kommunizieren, sondern auch jederzeit und überall Sprache hören. Hören Sie sich Podcasts, Interviews, Lieder und Filme an, aber am wichtigsten ist, dass Sie keine Texte hören, die Ihr aktuelles Niveau übersteigen. Wenn Sie nicht mehr als 80 % verstehen, lassen Sie dieses Material sein und suchen Sie sich ein anderes [2].

Suchen Sie im Internet nach Hörübungen, aber fangen Sie nicht gleich an, den Text zu hören. Beginnen Sie damit, die Aufgaben sorgfältig zu lesen und Schlüsselwörter zu unterstreichen, die zur Bestimmung der richtigen Antwort beitragen können.

Es ist wichtig, zweimal zuzuhören, da wir beim ersten Mal nur allgemeine Informationen wahrnehmen, während wir beim zweiten Mal Details hören. Während der Aufgabe sollten Sie nicht langsamer werden; wenn Sie eine Antwort verpassen, fahren Sie fort, sonst verpassen Sie den gesamten Text. Nach dem Test ist es wichtig, sich selbst noch einmal zu überprüfen und jeden Fehler aufzuarbeiten, um ihn beim nächsten Mal nicht zu vermeiden.

Im schriftlichen Teil können Sie erst dann sicher sein, wenn Sie viele Briefe zu ganz unterschiedlichen Themen geschrieben haben. Es ist wichtig, dass Sie sich die Struktur Ihres Schreibens merken und alle in der Aufgabe gestellten Fragen beantworten.

Beim Lesen ist es wichtig, nicht bei jedem Wort pingelig zu sein, sondern die Bedeutung zu verstehen und die Teile hervorzuheben, die für oder gegen eine bestimmte Antwortmöglichkeit sprechen. Nachdem Sie die Aufgabe gelöst haben, sollten Sie an Ihren Fehlern arbeiten und unbekannte Wörter aufschreiben, damit sie beim nächsten Mal nicht zu einem Hindernis für das Verständnis der Bedeutung werden.

Auf den ersten Blick kann es scheinen, dass die Prüfung eine sehr schwierige und spannende Phase für die Menschen ist, die gerade erst mit dem Studium begonnen haben. Aber wie man so schön sagt: «Geduld und Fleiß bricht alles Eis». Haben Sie keine Angst, sondern üben Sie, machen Sie so viele Aufgaben wie möglich und nutzen Sie jede Gelegenheit, um Ihre Fähigkeiten und Ihren Wortschatz zu erweitern.

Література:

1. Уровень немецкого языка A1 – что нужно знать? URL: https://onlinedeutsch.ru/blog/ekzamen_uspeshno/uroven-nemetskogo-yazykaA1-chto-nuzhno-znat 2021

2. Как сдать аудирование по английскому. 2021. URL: https://mel.fm/blog/irina-ageykina/30426-5-layfkhakov-kak-sdat-audirovaniye-poanglyskomu

РЕЦЕПЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОГО ПОВСЯКДЕННЯ В РОМАНІ В.В. НАБОКОВА «ЛОЛІТА»

Дарія Іордан
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – к. філ. н., доц. Кискін О.М.

В літературознавчій науці погляди дослідників щодо трактування полісемантичного поняття «рецепція» різняться. Проблему його тлумачення намагалися вирішити такі сучасні науковці, як: О.М. Трубачов, Є.О. Чіглінцев, М.М. Левакін, О.Г. Мельникова, О.Ю. Погонченкова, І.Д. Нагай, А.М. Лещенко, В.Л. Махлін, Р.А. Гончарук, О.В. Ахрамеєва. В їх працях містяться дослідження щодо етимології слова, парадигма визначень поняття від його первісного фізіологічного до гуманітарного розуміння, а також поділ рецепції на види (Є.О. Чіглінцев, О.С. Бакаєва).

В межах даного дослідження термін «рецепція» вжито по відношенню до дійсності, тобто в розумінні його як словесно-образно змодельованої форми сприйняття реального світу з включенням актуальної історичної проблематики, виявленої автором на основі пережитого, побаченого або усвідомленого раніше. Таке тлумачення є дотичним до понять «авторська свідомість» та «авторська позиція» і тяжіє до платонівсько-аристотелівської теорії мімезису в мистецтві, що є важливим для розмежування даного поняття з постмодерністськими – «інтертекстуальність» та «інтерпретація».

Актуальність теми можна обґрунтувати потребою в практичній аргументації сучасного літературознавчого поняття на матеріалі роману В.В. Набокова «Лоліта». Це також має суттєве значення для визначення сучасних векторів розвитку літературної критики.

Метою даної статті є дослідження рецепції американського повсякдення у вищезазначеному романі.

Перебуваючи в еміграції в США з 1940 до 1960 року, В.В. Набоков у грудні 1953 року завершив написання англомовного роману «Лоліта» (англ. «Lolita»). Будучи активним перцепієнтом американської дійсності, навколишніх реалій та злободенних проблем сучасності, письменник відтворює всі сфери повсякденного американського життя.

Як свідчить дослідниця С. Стрінгер-Хай, видання роману в США трьома роками пізніше вплинуло на становлення В.В. Набокова та образу Лоліти як знакових фігур масової культури: «Именно тогда, в 1958 году, Набоков, «Лолита» и одноименная героиня мгновенно стали символами новой американской поп-культуры» [1, с. 148].

Взагалі, маскультура, як стверджує Н. Марчук у статті «Традиційна та масова культури: компаративний аналіз» (2015 р.), бере початок саме з США 1930-х рр. як результат орієнтації влади держави на демократію, «що передбачало формування культури та мистецтва, що відповідали б потребам мас» [2, с. 79]. Кожна із характеристик, виділених Н. Марчук і притаманних масовому суспільству, знаходить своє втілення в досліджуваному романі та демонструє культуру американського повсякдення, сприйнятого і відтвореного В.В. Набоковим.

Приміром, в образ матері Лоліти Шарлотти Гейз уособлено споживача, діяльність якого направлена на задоволення матеріальних потреб через придбання і надмірну увагу до предметів культурно-побутового призначення. А серед розваг, які вона пропонувала квартиранту, були відпочинок на озері, загорання, бридж з сусідами та розпивання кожного тижня замість роботи бурбону (вид віскі, виготовленого в США) [5, с. 91].

Слід зазначити, що особливу увагу автора через головного героя роману привертає традиція побудови американських рекламних оголошень. Наприклад, він помічає, що в рекламі для своїх цілей її автори використовують групу школярів, розподіляють їх за правилами витонченої расової пропорції, тобто завжди розміщають серед білолицих хлопців лише одного, але дуже милого з круглими очима, «шоколадного» кольору хлопця, майже по самій середині першого ряду парт: «*…according to the ruled of those American ads where schoolchildren are pictured in a subtle ratio of races, with one – only one, but as cute as they make them – chocolate-colored round-eyed little lad, almost in the very middle of the front row.*» [5, с. 80]. Тут можна прослідкувати проблему проявів расової дискримінації,

актуальної на той час державної та суспільної проблеми, коли у США почали проголошувати своє прагнення до свободи від такого роду обмежень.

Крім того, в романі міститься також чимало натяків щодо расизму та дискримінації, з якими стикається Гумберт. Наприклад, під час заселення до готелю його запитують дівоче ім'я його покійної дружини і матері, бо в нього є акцент (натяк на те, що він єврей) [5, с. 147]. На поштових паперах готелів навіть використовують спеціальний напис: «*Near churches. No dogs.*» (дослівно «Поряд з церквами. Собакам заборонено» [5, с. 261]. «*No dogs, no Jews*» (дослівно «Собакам заборонено, євреям заборонено») – це продовження фрази, скороченого евфемізму, яким в 1940-1950-их роках користувалися в якості знаку, що євреям вхід заборонено.

Наступним рецептивним американським образом є дочка Місіс Гейз, Лоліта – поєднання типових рис, притаманних американській журнальній маскультурі його часу (вульгарність, зовнішня привабливість, кирпатий ніс), та дитячої невинності (ніжної мрійливої дитячості), однак не такої, як в дамських романах [5, с. 44-45].

Як визначає С. Стрингер-Хай, головний герой підводить нас до того, що Доллі розбещила маскультура [1, с. 155-156]. Вона – дитина свого часу: із завзяттям читає кіножурнали та комікси, знається на знятих великим планом сповільнених сценах, їй подобаються сексуалізовані рекламні сторінки із глянцевих журналів, які вона чіпляє на стіну над своїм ліжком («*A modern child, an avid reader of movie magazines, an expert in dream-slow close-ups…*» [5, с. 49], *«…she went up to her room to plunge into the comic books…»* [5, с. 64], «*Under this was Lo's chaste bed, littered with comics*» [5, с. 69]). ЇЇ зацікавлення акторами та актрисами кіно пов'язано з типовою американською мрією – стати «зіркою екрана», як зауважує її матір: «*…she sees herself as a starlet…*») [5, с. 69; 5, с. 64].

Тілесний контакт для Лоліти – це далеко не спосіб вираження своїх почуттів. Нав'язування ідей конс'юмеризму послабило вищість духовних цінностей. Дівчина вважала всі дотики, крім поцілунків у губи та механічного статевого акту, «слинявою романтикою» або чимось «патологічним» [5, с. 133]. Цю позицію можна пояснити популяризацією в ці роки сексуальної революції, ідеї якої проникали у Новий світ ще у 20-30 роки, коли з'являються теорії З. Фрейда (1890-ті – 1930-ті роки), книга Дж. Тернера та Е. Вайта «Чи секс необхідний?» (1929 р.). У суспільстві починають відкрито обговорюватись питання сексуальної освіти. Моральні аспекти фізіологічних відносин відійшли на другий план.

Зважаючи на низький рівень освіти дівчинки, Гумберт бажав оточити її класичними творами літератури та музики. Але все було марно: ні які його благання чи заохочення не змогли змусити Лоліту прочитати будь-яку іншу книгу, крім так званих коміксів, де використовується переважно занижена лексика з розважальною метою, що могло вплинути на те, що лексикон дівчинки був переповнений вульгаризмами: «*…the vulgar vocabulary – «revolting,*» «*super,*» «*luscious,*» «*goon,*» «*drip…*» [5, с. 65]. В статті 2019 року «Комикс – порождение американской массовой культуры» Т.А. Фетісова зазначає, що масова доступність до споживання культури зумовила зниження її художнього рівня, що призвело до панування в розвиненому американському суспільстві процесів універсалізації та уніфікації, встановлення єдиної мінімальної освітньої системи [3, с. 177]. Наприклад, вчителі гімназії в містечку Бердслей не були зацікавлені в тому, щоб діти багато читали, знали столиці європейських країн або дати давно забутих баталій напам'ять [5, с. 177]. Адже, на думку директора, мета навчання: пристосування дитини до життя групи, тобто направлення діяльності на розвиток комунікативних умінь дівчат, які знадобляться їм для керування своїм життям і життям своїх чоловіків, на вивчення таких тем як одяг для побачення, правила етикету на побаченні, бізнес-справи, бізнес-зв'язки та успіх, ведення домогосподарства [5, с. 177-178]. А Герл Скаутський девіз, якому навчили Лоліту вихователі, став девізом її життя: наповнюй своє життя гідними вчинками, виконуй обов'язок – будь корисною і веселою, будь другом «самців», виконуй накази [5, с. 114].

Як зазначає професор історії Університету штату Іллінойс Ендрю Хартман в книзі *Education and the Cold War: The Battle for the American School* (2008 р.), страх перед поширенням комуністичних ідей, особливо серед молоді через неправильну освіту, призвів до створення у 1947 році Міністерством освіти США Комісії з пристосування до життя (англ. *Commission of Life Adjustment*) для перегляду освітньої системи [4, с. 55]. Відповідно до руху пристосування до життя, дитина мала бути психічно пристосованою до життя в суспільстві, до американської економіки [4, с. 55]. Пріоритетом такої освіти стали ведення домашнього господарства та суспільно-корисна професійна діяльність [4, с. 62]. Отже, педагогічні експерименти і новації в сфері освіти були направлені на благо мас.

Із початком подорожі Америкою споживацький спосіб життя Лоліти почав укорінюватись. Як роздратовано помічає її супутник, нібито вся рекламні вивіски на крамницях і кафетеріях були звернені саме до неї: ідеального споживача, суб'єкта й об'єкта кожного «кепського» плакату («*She it was to whom ads were dedicated: the ideal consumer, the subject and object of every foul poster*») [5, с. 148].

Щодо оточення то увагу Гумберта привертає саме надмірна підозрілість американських сусідів. Наприклад, виїжджаючи із гаражу, він поважно вітається з «Аргусоокою» сусідкою-азіаткою (Аргус – багатоокий велетень з давньогрецької міфології), яка іноді виглядає з вікна своєї спальні, намагаючись вловити суть сварки Гумберта та Лоліти, а в будинок він впускає «підозріло спостережливу» однокласницю Доллі [5, с. 188-189; 5, с. 206]. Крім того, всі повсякденні розмови, правила поведінки, їжа, книги, люди, яких Шарлотта Гейз, мати Лоліти, так любила, були фальшиві, нещирі, чого вона навіть не помічала [5, с. 84].

Таким чином, роман В.В. Набокова «Лоліта» став культовим, уособивши американський культурний ґештальт повсякдення. Рецепція дійсності США і щоденної рутини їх мешканців відображає тісний зв'язок усіх сфер повсякденного американського життя із становленням маскультури, формуючої свідомість тогочасного американця, розповсюдженням ідей конс'юмеризму та комерційною діяльністю, запровадженням новацій у сфері освіти, в тому числі з питань сексуальної освіти, відсутністю стійких моральних орієнтирів молоді, дисбалансом у взаєминах з природою.

Література:

1. Империя N. Набоков и наследники. Сборник статей / Редакторы-составители Юрий Левинг, Евгений Сошкин. М. : Новое литературное обозрение, 2006. 544 с.

2. Марчук Н. Традиційна та масова культури: компаративний аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія».* Випуск 16. 2015. С. 79-86.

3. Фетисова Т.А. Комикс – порождение американской массовой культуры. *Аналитический обзор.* М. : Институт научной информации по общественным наукам РАН, 2019. С. 174-192.

4. Hartman, A. Education and the Cold War: The Battle for the American School. New York: Palgrave MacMillan. 2008.

5. Nabokov, V. Lolita (Penguin Classics) by Vladimir Nabokov (2000) Paperback (New Ed). Penguin Classics. 2000.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДІЛОВОЇ ЛЕКСИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Віталій Кан
магістрант факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Головіна Н.Б.

Зважаючи на сучасний етап розвитку та впровадження профільного і особистісно-орієнтованого навчання в рамках концепції «Нової української школи», спостерігається тенденція зростання кількості учнів, бажаючих поглиблено вивчати німецьку мову. Це прагнення зумовлене, перш за все, посиленням позицій німецької мови, яка відіграє важливу роль не тільки в сфері ділової комунікації, а й у світі в цілому, завдяки соціальним замовленням сучасного європейського суспільства на спеціалістів, котрі володіють діловою німецькою мовою та відповідають вимогам, що ставляться перед освіченою, всебічно розвиненою особистістю.

Проблема вивчення ділової німецької мови, та питання розробки лінгводидактичних способів і прийомів опрацювання бізнес-лексики німецької мови на уроках у профільній школі перебуває в центрі багатьох сучасних досліджень, зокрема у термінознавстві, вітчизняній та зарубіжній педагогіці, про що свідчить низка наукових праць стосовно проблем дидактизації іншомовного навчального матеріалу, авторами яких є Г.Є. Філатова, М.Ф. Малиніна, Н.Д. Гальскова, Н.А. Прелатова, Г.В. Рогова, С.С. Вітвицька, Н.В. Бойко, А.Н. Щукін, Р. Арнтц, Т. Рьольке та ін.

Актуальність заявленої теми зумовлена сучасними потребами профільної школи у розробці нових методів, прийомів та методик з огляду на поглиблене вивчення німецької мови та орієнтацію на профільну освіту, а також підтримується низкою нормативних документів про сучасні вимоги до знань випускників закладів загальної середньої освіти відповідно до дескрипторів загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, викладання, навчання і оцінювання.

Мета дослідження полягає у визначенні найбільш ефективних способів та методів навчання ділової німецької мови через використання бізнес-лексики як методичного матеріалу на уроках з урахуванням процесу розвитку мовних та мовленнєвих компетенцій учнів профільної школи.

Під час навчання ділової німецької мови учителю насамперед потрібно викликати інтерес в учнів до бізнес-лексики, визначити, які методичні прийоми та практичні підходи потрібно застосовувати в роботі, щоб сформувати стійку позитивну мотивацію до вивчення ділової німецької мови, аби домогтися найбільш оптимального засвоєння бізнес-лексики, особливо на старшому етапі навчання іноземної мови. Адже саме на старшому етапі вивчення іноземної мови спостерігається зниження інтересу учня до навчання і основною причиною згасання мотивації є сам процес оволодіння іноземною мовою, який передбачає поступове, але не миттєве, накопичення «будівельного матеріалу» [3].

У процесі розробки уроків з ділової німецької мови загалом та навчання бізнес-лексики зокрема учитель повинен обов’язково приділяти особливу увагу таким методичним аспектам та компонентам, як: орієнтація на мовні, етнонаціональні особливості та професійні потреби контингенту учнів профільної школи; сучасний стан та специфіка поняттєво-термінологічної системи цільової професійної галузі сфери бізнесу; останні досягнення науки і практики у сфері проектування навчальних завдань. Беручи до уваги взаємозв’язок та взаємодію теорії та методики навчання німецької мови у школі та загальної педагогіки, учитель повинен враховувати цілі професійно орієнтованого навчання іноземної мови, досягненню яких сприяють опис та обговорення термінологічних одиниць, переклад рідною мовою, лексичний та граматичний коментар, акцентування на частотності вживання слова у професійному лексиконі представників бізнесу, варіативне трактування термінологічних одиниць із опорою на різні джерела, виділення похідних термінів та термінологічних зв’язків, розробка методичного апарату для ефективного засвоєння термінологічної лексики сфери бізнесу тощо [2].

Курс вивчення бізнес-лексики в профільній школі спрямований перш за все на розвиток чотирьох основних видів мовленнєвої діяльності у вивченні іноземної мови: читання (робота з діловими паперами, читання адаптованих і оригінальних статей бізнес-спрямованості, новин); письмо (ділове листування, складання презентацій, документів); сприйняття на слух (перегляд новин, репортажів, прослуховування інтерв'ю); ділове спілкування (встановлення ділового контакту, спілкування по телефону, проведення ділових зустрічей нарад, ведення переговорів).

Вивчення ділової німецької лексики в шкільному дискурсі активізує пасивний словниковий запас, допомагає подолати комунікативний бар'єр і сприяє отриманню додаткових фахових знань. У процесі навчання моделюються стандартні розмовні ситуації, супутні бізнесу в німецькомовних країнах (проведення зустрічей, презентацій, переговорів, звітів, доповідей, ділових кореспонденцій). Шкільний курс повинен передбачати максимальне використання ділової німецької мови під час занять, в залежності від рівня володіння мовою учня.

Вибір методики або методів мотивації вивчення бізнес-лексики німецької мови залежить, як вважають дослідники, від декількох факторів: по-перше, від підходу, в рамках якого здійснюється процес навчання; по-друге, від структурного і змістовного плану роботи; по-третє, від мовного матеріалу, який використовується в процесі навчання. Так, Г.Є. Філатова в роботі з учнями виокремлює навчально-мовні ігри, які мають певну методичну мету, підвищують і підтримують інтерес до спілкування в рамках ділової тематики [9]. Н.І. Гез визначає різні методи і прийоми, в число яких входять нестандартні форми проведення уроків, незвичайні форми пред'явлення досліджуваного матеріалу, позаурочна робота з предмету, що сприяє розвитку пізнавальних мотивів учнів при вивченні ділової німецької мови [4]. М.Ф. Малиніна основним методом мотивації вивчення бізнес-лексики іноземної мови вважає використання на уроці інтерактивних технологій, що створює такі умови, за яких «учні виходять назустріч знань, бо отримане в готовому вигляді часто ковзає повз їхню свідомість і не осідає в пам'яті» [6].

В рамках даного дослідження слід розглянути більш детально рольову гру як метод мотивації вивчення бізнес-лексики німецької мови. Адже, як зазначає Н.І. Гез «ситуація рольового спілкування є стимулом до розвитку спонтанної діяльності, якщо вона пов'язана з вирішенням певних проблем і комунікативних завдань» [4, с. 57]. Рольова гра є «формою організації колективної навчальної діяльності на уроці іноземної мови, що має на меті формування і розвиток мовних навичок і умінь в умовах, максимально близьких до умов реального спілкування» [8, с. 21]. Крім того, використання рольових ігор в навчанні ділової німецької мови дозволяє створити певну мовну ситуацію на тематику ділового спілкування, проаналізувати, оцінити її крізь призму власного досвіду і знань. Так, наприклад, під час участі у рольовій грі *«Vorstellungsgespräch: Aufnahme der Arbeit beim deutschen Unternehmen»* учні не тільки відчують себе у ролі роботодавця і людини, що влаштовується на роботу, а й закріплять усі важливі лексичні одиниці в активному словниковому запасі. Слід також зазначити, що рольова гра – це робота у співпраці, спільній діяльності, яка дозволяє більш глибоко вивчити і зрозуміти проблему, позитивно вплинути на міжособистісні відносини учнів всередині групи, підвищити комунікативні здібності учнів та їх самооцінку. Т. Рьольке зазначав: *«Das Rollenspiel gewinnt eine größere Möglichkeit, den Lernenden das Maß der persönlichen Betroffenheit beim Gebrauch der Fremdsprache zu verdeutlichen... Es wird der sprachlichen Kreativität einen Raum geschaffen.»* (досл.: Рольова гра отримує більшу можливість розкрити учням ступінь власного зацікавлення в процесі вживання іноземної мови… Вона створить простір для мовної творчості) [11].

На заняттях ділової німецької мови учні виконують різні завдання, серед яких: створення діалогів та моделювання бізнес-ситуацій з використанням правил мовного етикету німецькою мовою, а також використання кліше і фраз ділової німецької мови; читання автентичної ділової документації без словника з метою пошуку інформації; робота з текстами за фахом із залученням фраз та ідіом ділової німецької мови; вивчення з

використанням на практиці граматичного мінімуму, що включає граматичні структури, необхідні в усній і письмовій формах ділового спілкування; вивчення лексики ділового спілкування, враховуючи спеціалізовані фрази ділової німецької мови; українські еквіваленти основних слів, ідіом і фраз німецької мови бізнесу, що відносяться до сфери професійної комунікації [7].

Однак слід мати на увазі, що вивчення лексики ділової німецької мови у профільній школі зазвичай не охоплює вивчення вузькоспеціалізованої лексики, яка застосовується в конкретних сферах бізнесу (медицина, юриспруденція, туризм). Відповідно в програму входить виключно та лексика ділової німецької мови, яка є необхідною в стандартних комунікативних ситуаціях ділового спілкування.

Головним чином, шкільний курс німецької ділової мови у профільній школі розвиває такі навички: складання резюме та супровідного листа; проходження, а також проведення співбесіди; ведення ділового листування та корпоративної документації з використанням зворотів і фраз ділової німецької мови; телефонна комунікація; проведення мітингів, переговорів та івентів. При вивченні ділової лексики німецької мови на заняттях рекомендується використовувати різноманітні матеріали європейських і німецьких видавництв. Відповідно використання рідної мови зводиться до мінімуму, що дозволяє повністю зануритись в мовне середовище.

На основі вищезазначених методичних аспектів навчання ділової лексики та з огляду на певний досвід роботи в профільній школі, пропонуємо наступні приклади з комплексу вправ щодо практичного опанування ділової лексики німецької мови:

Übung 1. Erklärt folgende Begriffe. Bildet mit ihnen eigene Sätze, die ihre Bedeutung in der Geschäftskommunikation zeigen können:

Baustoff, Eigenschaft, Geschäft, Eigentum, Industiergebäude, Neuerung, Vertrag, Aktionär, Investor, Wirtschaftsprüfung, Buchhaltung, Budget, Schätzung, Gewinn, Verlust, Verschuldung, Steuersatz

Übung 2. Anhand des Wörterbuchs und der vorgeschlagenen Referenzmaterialien bestimmt die Unterschiede in der Bedeutung von Wörtern Geschäftsmann, Unternehmer, Eigentümer. Vergleicht diese Unterschiede, die ihr herausgefunden habt, mit den Bedeutungen dieser Wörter in der ukrainischen Sprache.

Übung 3. Bildet mit folgenden Phraseologismen Sätze, indem ihr Partizipialkonstruktionen gebraucht.

Anwendung finden, im Umlauf sein, in Betracht ziehen, zur Verfügung stehen, zu einem Entschluss kommen, den Betrieb aufnehmen, bei j-m in der Kreide stehen, die Hilfe leisten, jemanden in den Ruin treiben, im Spiel sein

Übung 4. Lest folgenden Auszug aus dem Artikel. Übersetzt diesen Artikel ins Ukrainische. Schreibt die Geschäftslexik aus und bildet mit ihr Dialoge.

Der industrielle Wohnungsbau

Das Ziel der Industrialisierung im Bauwesen ist bekannt. Die schwere und qualifizierte Handarbeit ist durch Maschinenarbeit zu ersetzen. Die Bauzeiten müssen, um die Baukosten zu senken, verkürzt werden. Der Entwicklungsstand und der Grad der Industrialisierung werden immer von den Möglichkeiten der Volkswirtschaft eines jeden Landes abhängig sein. Die planmäßige Entwicklung der Baustoffproduktion und der technischen Einrichtungen im Bauwesen ist notwendig, damit die Industrialisierung weitgehend angewendet werden kann.

Heutzutage wird die schwere Maschinenmontage der vorgefertigten Betonelemente bevorzugt. Die großformatigen Bauelemente werden in der Regel in ortsfesten oder beweglichen Betonwerken hergestellt und nur selten wird die Fertigung der Bauteile auf der Baustelle vorgenommen.

Die Decken werden entweder als Platten vorgefertigt oder als Ortbeton auf vorgefertigten Balken hergestellt. Oft werden die Ortbetondecken mit eingelegter Heizung hergestellt. Die tragenden großformatigen Wandplatten werden mit Hilfe eines Kranes montiert.

Als tragende Innenwände werden maschinell hergestellte Leichtbetonplatten verwendet, die bereits mit Putz versehen sind und an Ort und Stelle mittels eines Kranes versetzt und verfugt werden.

Die Wasserundurchlässigkeit wird durch Zugabe eines Dichtungsmittels erreicht. Dieses Verfahren wird für tragende und nichttragende Wände angewendet und ist weit verbreitet.

Die Innen- und Zwischenwände werden in geringer Dicke vorgefertigt, ein Verputzen ist unnötig; Fenster und Türen werden in der Fabrik eingebaut. Die Treppen, die Ventilationskanäle sowie die Dachelemente werden ebenfalls vorgefertigt, sie sind fabrikmäßig hergestellt und werden auf der Baustelle verlegt und befestigt.

Durch die Anwendung industrialisierter Baumethoden können die Wohnungen in kürzerer Zeit errichtet werden. Ein Gebäude mit 40 Wohnungen, mit dessen Montage im März begonnen wurde, konnte schon im Juni fertiggestellt werden.

Die Kosten für die Herstellung einer Wohnung können auch gesenkt werden.

Die Wirtschaftlichkeit der industrialisierten Bauweise beweist sich im Arbeitsaufwand, auf dem Bauplatz und in der Fabrik.

Die Schnellbaumethode mit vorgefertigten Großbauelementen ist in unserem Land von vielen Jahren eingeführt worden und hat sich als Bauweise der Zukunft bewährt.

Übung 5. Schreibt eine Bewerbung für eine Stelle in einem Geschäftsunternehmen, indem ihr Fachlexik benutzt. Beschreibt eure persönlichen Eigenschaften und Stärke. Nennt dabei die Gründe, warum gerade ihr diese Stelle bekommet müsst.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити висновки про те, що представлений методичний матеріал та деякі приклади його практичного застосування на уроках німецької мови представляють певну лінгводидактичну цінність, оскільки вони втілюють структуру процесу навчання лексики ділової тематики у профільній школі та цілком узгоджуються зі зразками типових систем вправ щодо вивчення німецької мови у профільній школі.

Тема науково пошуку в напрямку вирішення питання про особливості навчання ділової лексики німецької мови у профільній школі має широкі перспективи подальшого опрацювання з фокусом на інтерактивні методи навчання, побудовані на активній взаємодії вчителя та учнів.

Література:

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.

2. Бойко Н. В. Шкільний курс німецької мови з методикою викладання: Навчально-методичний комплекс дисципліни. Кам'янець-Подільський: видавець Зволейко Д. Г., 2008. 176 с.

3. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам. М.: АРКТИ, 2003. 192 с.

4. Гез Н. И. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник. М.: Высш. школа, 1982. 373 с.

5. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення : семантичний та соціолінгвістичний аспекти: Монографія. К.: ВД «Academia». 2004. 220 с.

6. Малинина М. Ф. Формирование мотивации изучения немецкого языка в общеобразовательной школе: уч. пособие. URL: http://shkola-n38.narod.ru/doc/german_why_not.doc

7. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. М.: Просвещение, 1991. 287 с.

8. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) под редакцией Азимова Э. Г., Щукина А. Н. СПб: Златоуст, 1999. 448 с.

9. Филатова Г. Е. И еще несколько слов о ролевой игре. *КЛАСС!* Ростов-на Дону. 1996. №1-2. С. 41-43.

10. Arntz, R. Einführung in die Terminologiearbeit. 3. Aufl. Hilesheim: Georg Olms, 2002. 331 S.

11. Roelcke Th. Fachsprachen. 2., Aufl. Berlin : Verlag. 2005. 253 S.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ГАЗЕТ

Євгенія Кара
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Олейнікова Г.О

При знайомстві зі статтями публіцистичного стилю, перш за все, ми звертаємо увагу на заголовок – це те перше враження, яке мотивує, чи, навпаки, відштовхує від читання статті. Сучасна журналістика підкреслює, що саме заголовок є одним з основних елементів медіатексту. Незважаючи на зовнішню простоту, заголовок відображає різні грані дійсності: особистісні пріоритети автора, позиції редакції, політичні та ідеологічні установки, культурні цінності, технічні можливості печатного видання тощо.

Поняттям «заголовок», його функціональною стороною, класифікаціями та структурою займалась низка відомих мовознавців, серед яких: Гуревич С.М., Лазарєва Е.А., Ронгінський Н.В., Шевченко Н.В., Шостак М.А. Так, Великий електронний тлумачний словник за редакцією М.В. Ожегова дає наступну дефініцію поняття: «Заголовок – це найбільш важливий засіб рубрикації і елемент структурної формалізації, що відображає тему й основну ідею виділеної частини документа в більш стислій, лаконічній формі та виступає важливою одиницею повідомлення, передає певну інформацію» (3, с. 45). Словник Даля трактує заголовок, як «вихідний лист, перший лист книги або твору, де зазначено його назву» [1, с. 42].

В.М. Ронгінський займався переважно вивченням поняття «заголовок» та його функціональною стороною. Дефініцію поняття він сформулював наступним чином: «Заголовок – це слово, речення (або низка речень), які виконують функцію назви твору (або його окремих частин), що стоять перед текстом твору й відображають деяку сторону його ідейно-тематичного змісту» [4, с. 21].

Е. А. Лазарєва визначає заголовок з одного боку як мовну структуру, що передує тексту, та стоїть над або перед ним. Саме тому заголовок сприймається як мовленнєвий елемент, який знаходиться поза текстом, окремо від нього, та у якого є власна самостійність, індивідуальність. З іншого боку, за думкою мовознавця, заголовок – це повноцінний компонент в структурі тексту, він пов’язаний з іншими компонентами повнозначного твору [2, с. 91].

Для визначення специфіки впливу заголовків англомовних видань на аудиторію, необхідно детальніше розглянути прийоми, за допомогою яких виконується ця функція. Так як заголовок розглядається насамперед як окрема від тексту синтаксична структура, варто зосередити свою увагу на його лексико-семантичних та стилістичних особливостях. Редактори відомих газет використовують різноманітні лексичні звороти, вставні структури, фразеологічні звороти, спеціальну пунктуацію для того, щоб зосередити увагу читачів на публікації, викликати в них певні емоції. Це підтверджено тим, що англомовні видання часто використовують в своїх заголовках метафори, епітети, порівняння та інші засоби художньої виразності.

1. Метафора дозволяє використовувати слово в переносному значенні на основі його схожості з іншим явищем або предметом. Наприклад, видання «The Guardian» у 2019 році випустило статтю під назвою «Data is the new lifeblood of capitalism» («Інформація – це нове джерело життєвої сили для капіталізму») [6]. Метафора «джерело життєвої сили» підкреслює наскільки важливою є інформація для капіталізму. Газета «Euractiv» випустила

статтю під назвою «The death of diesel: can struggling industry woo back consumers?» («Смерть дизельних двигунів: чи зможе ця індустрія впоратись з труднощами та залучити покупців?») [7]. Метафора «смерть» у даному контексті сприймається як кінець, завершення існування.

2. Епітет часто використовується в газетних заголовках для того, щоб викликати у читача зоровий образ, прикрасити суто інформативний заголовок. Наприклад, «Tesla shareholders just handed Elon Musk eye-popping pay package» («Акціонеры Тесла вручили Ілону Маску запаморочливу премію») [8] – стаття газети «NYPost» від 25 березня 2019 року. Функція епітета в назві цієї статті – привернути увагу читача, викликати емоції та змусити звернутись до печатного тексту, щоб дізнатись, наскільки запаморочливою була сума премії.

3. Порівняння – засіб художньої виразності, який часто використовується в заголовках англомовних видань для того, щоб надати тексту живий, яскравий, образний вигляд. Прикладом може послужити заголовок статті американського видання «NYPost», який звучить наступним чином: «Deleting Facebook is the messiest breakup ever» («Видалити сторінку з Фейсбука – це як пережити важке розставання») [9]. Такий прийом допомагає підкреслити важливість соціальних мереж, насамперед Фейсбука, в житті сучасного населення.

4. Синекдоха також часто використовується в заголовках. «Disney waves goodbye Sheryl Sandberg and Jack Dorsey over social media clash» («Дісней помахав рукою на прощання Шеріл Сендберг і Джеку Дорси в соціальних мережах») [10] – «The Telegraph». У цьому випадку під словом «Дісней» ми розуміємо керуючий склад компанії Дісней, в яких відбувся конфлікт з Сенберг та Дорсі, через що ті повинні були покинути свій пост.

5. Фразеологічні звороти можна часто зустріти на просторах британських та американських мас-медіа. Фразеологізми – це такі сполучення слів, які мають сенс лише у взаємодії, окремо розглядати кожне слово не потрібно. Наприклад, «Six reasons why Britain’s retailers can’t make ends meet» («Шість причин чому роздрібні торговці не можуть звести кінці з кінцями») [11] – «The Guardian», 2020. Фразеологізм «зводити кінці з кінцями» використано автором для того, щоб внести родзинку в заголовок, виділити його на фоні інших. «Playing with fire? Critics turn on new era of gaming» («Ігри з вогнем? Критики встали прости нової епохи комп’ютерних ігр») [12] – «The Telegraph», 2019. Вислів «ігри з вогнем» означає щось небезпечне або не схвалене суспільством. Прочитавши статтю, можна зробити висновок, що сучасні ігри дедалі стають небезпечними для людської психіки. Автор застерігає не зловживати ними, та мати контроль над часом їх використання.

6. Алюзія – художній прийом, який містить в собі натяк на якийсь історичний, літературний, міфологічний або політичний факт або подію. Такий прийом робить заголовок більш правдивим, реальним, бо посилається на іншу достовірну інформацію. Наприклад, заголовок в газеті «NYPost» звучить наступним чином: «Mining for asteroids will be the next gold rush» («Видобуток астероїдів стане новою золотою лихоманкою») [13]. Автор використовує алюзію «золота лихоманка» для того, щоб вказати на той факт, що потенційний видобуток руди на астероїдах можна порівняти з таким масштабним явищем як золота лихоманка, яка змусила тисячі людей змінити своє життя в надії швидко заробити.

7. Неологізми – слова чи сполучення слів, що використовуються для позначення нового предмету або явища. «Here’s a simple way to protect your kids from cyberbullying» («Простий спосіб захистити ваших дітей від кібербулінгу») – «MarketWatch». Слово «кібербулінг» з’явилось відносно недавно та означає «агресію в інтернеті» [14]. З різким ростом популярності соціальних мереж, ця тема стала більш актуальною, тож автор в статті не тільки описує небезпеку, з якою стикаються діти, а й пропонує поради для батьків, як захистити своє чадо від неї.

8. Гіперболи часто використовують редактори газет з метою посилення емоційності речення. «One rogue programmer could end the human race» («Один програміст-ізгой може знищити людську расу») [15] – «NYPost». Під час розвинених технологій, у

групи людей з достатніми знаннями в області інформаційних технологій є всі шанси підірвати світову економіку або навіть знищити цінність світової валюти. Звичайно, сказати, що це знищить людство є перебільшенням, але повернути людей до середньовіччя цілком можливо.

9. Сленги, жаргони представляють собою набір слів, що можуть бути використані в окремих соціальних групах. Використання таких зворотів робить заголовок більш приближеним до народу, а значить, більш зрозумілим. «Once personal data hits the dark web, you’re screwed» («Як тільки ваші особисті дані потраплять на темну сторону інтернету, ви будете по вуха в проблемах») [16] – «NYPost». «Темною стороною інтернету» називають ту частину мережі, в якій будь-яка інформація стає доступною для всіх. У цьому заголовку автор дуже доречно використовує сленгову фразу «you are screwed», тому що вона буквально означає, що при витоку вашої особистої інформації, скористатися їй зможе будь-який шахрай без проблем.

Для того, щоб привернути увагу читачів до статті, автори використовують не тільки лексичні та синтаксичні звороти. Часто саме пунктуація може зосередити увагу на інформації, виділяти її, граючи з нашою психікою. Відомий науковець М.А. Шостак розробив класифікацію розділових знаків за способом їх впливу на аудиторію. Лінгвіст вважає їх важливим елементом емоційного фону читача. Насамперед можна виділити наступні спостереження мовознавця:

1. Знаки оклику виражають гнів, дратування або, навпаки, радість.

2. Знак питання відіграє роль мотиву, що спонукає читача розібратися детальніше з прочитаним матеріалом. Іноді також питання може бути риторичним.

3. Три крапки. Цей пунктуаційний знак часто спонукає читача до роздумів. В такій формі часто автори пропонують задуматись над проблематикою, яку підняли в статті, та також можливість сформувати свою точку зору щодо висвітленого питання, його актуальності та мотиву в цілому.

4. Лапки виконують функцію виділення певної інформації у тому випадку, коли треба звернути увагу читача на якесь слово або вираз. Також в лапках записують слово, яке автор використав у переносному значенні або вираз з розмовної мови, яке має негативну конотацію.

5. Двокрапка робить заголовок дуже енергійним, вражаючим, таким, що запам’ятовується [5, с. 11].

У процесі написання заголовку для статті, важливо пам’ятати і про деякі орфографічні правила, якими не потрібно нехтувати. Наприклад, існує правил при використанні великих букв у заголовках:

1. Лапки та спеціальні символи в заголовках не використовуються.

Наприклад: @ замінюють на at, замість $ пишуть Dollar(s), а лапки взагалі забирають.

2. З великої букви завжди пишуть іменники, займенники, прикметники, дієслова, прислівники, частки (крім to, яка відноситься до дієслова) та підрядні сполучники (as, because, although, if, when).

3. З маленької букви пишуться всі артиклі (a, an, the), сполучники сурядності (and, or, nor) та прийменники, що складаються з чотирьох літер або менше (of, for, from).

4. Прийменники, що мають латинське походження, пишуться завжди з великої літери (In Vitro, De Facto).

5. З великої літери також пишемо прийменники, які складаються з п’яти та більше букв (after, among, between).

6. З маленької літери завжди пишуть частку to, що відноситься до інфінітива.

7. Не варто забувати і про те, що в кінці заголовку крапка не ставиться.

8. З великої літери варто писати також перше та останнє слово, незалежно від того, якою частиною мови воно є (прийменником, сполучником, іменником, тощо).

Зробивши аналіз великої кількості заголовків англомовних газет, можна казати про те, яких правил дотримуються журналісти при написанні чітких, лаконічних, ємких заголовків, які справді працюють. Варто зазначити, що не достатньо використати художні засоби виразності та влучно їх використати. Важливо також пам'ятати про лексико-граматичні особливості заголовків.

- Повідомлення про події, що відбулися відносно недавно передаються за допомогою форми Present Indefinite. Такий прийом в якійсь мірі наближує подію до читача та посилює його інтерес до неї. Наприклад, Liner Runs Ashore (Лайнер повернувся до берега) або Influenza Kills 200 in India (В Індії від грипу померли 200 людей).

- Часто підмет опускається для того, щоб поставити акцент на присудку, і разом з тим, зацікавити читача: (They) Expect New Economic Depression («Очікується нова економічна криза»);

- За допомогою інфінітива передається форма майбутнього часу. Наприклад: «Glasgow Dockers to Resume Work» («Робітники пристані Глазго продовжать свою роботу»).

- Для того, щоб звернути увагу читача до ідеї повідомлення, автори статей зазвичай опускають артиклі та особові форми допоміжного дієслова to be. Дія частіше за все виражається формами Indefinite або Continuous Наприклад: (The) Russian Athlete (is) Winning (a) Prize («Російські спортсмени виграли приз»).

- Іноді в газетних статтях присудок також опускається для економії простору, але лише в тому випадку, коли його роль є другорядною. Наприклад: «Hurricane in Miami» («Ураган в Маямі»).

- З іменниками істоти використовується лише присвійний відмінок, але ніяким чином не граматичний зворот з of. Наприклад: «Price Control's Effect Discussed» («Обговорення результатів контролю цін»).

- Неологізми, діалектизми, жаргонізми, сленг використовується за емоційного забарвлення загальновживаної лексики. Наприклад, використання cop замість policeman, foe замість enemy, to irk замість irritate.

- Редактори часто використовують загальновідомі прізвиська деяких політичних діячів, артистів, спортсменів замість їх повних прізвищ та імен. Наприклад: Winnie замість Winston Churchill, Capa замість Capablanca.

Отже, написання гарного, інформативного заголовка на сьогоднішній день є запорукою успіху печатного видання, але й потребує багатьох знань у сфері лінгвістики та психолінгвістики. Для того, щоб скласти дотепний заголовок, слід враховувати індивідуальні особливості своєї аудиторії. Багато лексичних та синтаксичних засобів художньої виразності дуже позитивно впливають на емоційний стан людей. Це, наприклад, метафори, епітети, порівняння, синекдоха, гіпербола. Також заголовки, в яких використали емоційно-забарвлену лексику, фразеологізми, сленг, жаргони, неологізми звертають більш активну увагу, так як відрізняються від інших. Варто не забувати і про пунктуацію при складанні заголовків англомовних статей. Науковець М.А. Шостак створив класифікацію розділових знаків за їх ступенем впливу на читацьку аудиторію. В ній лінгвіст описав емоції, які викликають ті або інші знаки пунктуації.

Література:

1. Даль В. І. Тлумачний словник живої великоруської мови. М.: Русский язык, 1978. 42 с.
2. Лазарєва Е.А. Заголовок в газеті. Свердловськ.: Урал, 2011. 94 с.
3. Ожегов М.В. Великий тлумачний словник. К.: ОГІЗ, 1992. 2001.
4. Ронгинський В.М. Синтаксичні моделі заголовків й їх використання в різних стилях мовлення. Київ, 2008. 20 с.
5. Шостак М. А. Складаємо заголовок. М.: Журналіст, 2003. С. 9-14.

6. URL: https://www.theguardian.com/science/2018/jan/15/achoo-why-letting-outan-explosive-sneeze-is-safer-than-stifling-it.
7. URL: https://www.independent.co.uk/news/business/news/bitcoin-fraud-tulipbulbs-jpmorgan-ceo-jamie-dimon-bank-investor-crypto-currency-a7943986.html.
8. URL: https://nypost.com/2018/03/07/alexa-owners-creeped-out-as-devices-startrandomly-laughing.
9. URL: https://www.telegraph.co.uk/technology/2018/02/10/bitcoin-billionairesturn-millionaires-cryptocurrency-world.
10. URL: https://www.theguardian.com/environment/2017/nov/16/bananapocalypsegenetic-modification-may-save-12bn-industry.
11. URL: https://www.telegraph.co.uk/technology/2018/02/10/bitcoin-billionairesturn-millionaires-cryptocurrency-world.
12. URL: https://nypost.com/2018/03/23/science-can-now-slow-aging-in-mice-arehumans-be-next.
13. URL: https://www.telegraph.co.uk/science/2018/02/18/did-neanderthals-poor-artability-contribute-extinction.
14. URL: https://nypost.com/2018/05/03/elon-musk-blows-off-boring-boneheadedquestions-from-analysts.
15. URL: https://nypost.com/2018/05/12/freakishly-lifelike-running-robot-creeps-outinternet.

ВИНИКНЕННЯ СЛЕНГУ ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Микита Корнєєв
магістрант факультету іноземних мов
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
Науковий керівник – к. філ.н., доц. Олейнікова Г. О.

Сучасна англійська мова – це джерело різноманітних усних та письмових термінів, які постійно розвиваються. Користувачем цього джерела є людина, яка усвідомлює кожне вимовлене слово та може надати йому нове значення або вираження. Новостворені поняття закріплюються в мовленні, а потім розповсюджуються серед інших людей. Саме явище сленгу є одним з підтверджень динамічності мови. Він існує як і в літературній мові, так і в просторіччі, але дати чітку та ясну ідентифікацію цьому поняттю практично неможливо. Кожен може впізнати сленг, але не кожен може дати йому чіткого визначення.

В даний час вивчення чіткої дефініції сленгу є спірною темою, і суперечки про його визначення, класифікацію та лінгвістичну значущість все ще ведуться. Більшість лінгвістів та лексикографів визнають, що походження слова «сленг» є «невизначеним» або «невідомим». Деякі лексикографи стверджують, що сленг («вульгарна мова») має скандинавське походження і є похідним від ісландського *slyngva* («метати бруд»), який можна порівняти з норвезьким дієсловом *slengja* («лаяти когось») та норвезьким іменником *slengjeord* («жаргонне слово»), що використовується для ненормативної лексики. Інший погляд на появу поняття «сленг» припускає, що це не англійське слово; це циганський термін для їх «таємної» мови.

Щодо англійської мови, перша поява слова «сленг» датується 1756 роком в Оксфордському словнику англійської мови, згідно з яким остаточне джерело виникнення слова «не виявлено».

Феномен сленгу виник до того, як він отримав назву «сленг». Сленг так само старий, як і мова, і сліди цього можна знайти у минулому. Староанглійський сленг був грубішим і більше залежав від відвертої вульгарності, ніж наш сучасний сленг. Сленг тих

днів зазвичай називали «мовою ворів та вбивць», яка представляла як жаргон, так і сленг. Ця мова носить назву «English Criminal Cant».

До 1700-х років культурні відмінності в Америці почали впливати на англомовне населення, і сленг почав поширюватися. У XVIII столітті сленг вважався неправильним використанням англійської мови і був забороненим. Ерік Партрідж у своїй роботі «Slang Today and Yesterday» зазначає, що приблизно з 1850-х років сленг вважався «незаконною» розмовною мовою. Джон Айто у вступі до «Oxford Dictionary of Modern Slang» пише, що першою, до якої в середині XVIII століття було застосовано термін «сленг», була спеціальна лексика, яка використовувалася групою осіб низької та поганої репутації.

Нині сленг не асоціюється зі злочинцями. Він набуває іншу, нову форми і знаходиться під впливом різних культур і технологічних інновацій, що створює для суспільства різноманітні сленгові одиниці, починаючи від вуличного до афроамериканського сленгу. Більше того, сленг, як правило, зароджується в субкультурах всередині суспільства. Сленгові вирази часто втілюють погляди та цінності членів групи. Таким чином, вони сприяють відчуттю групової ідентичності і можуть передати слухачеві інформацію про минуле мовця.

Перш ніж влучний вираз стане сленгом, він повинен бути прийнятий іншими членами групи. Також слід зазначити, що словниковий запас сленгу швидко змінюється: те, що є новим і цікавим для одного покоління, стає старомодним для наступного. Старий сленг часто або більше не використовується, або стає прийнятим до стандартної мови, втрачаючи свій ексцентричний колір.

Наприклад, сленгове слово «Flapper» почало використовуватися наприкінці XIX століття як сленговий термін для молодої та жвавої жінки, але згодом перейшов у загальну мову як специфічний термін для позначення жінки 1920-х років.

Було зроблено багато спроб дати визначення сленгу, але багатьом так і не вдалося придумати чітке визначення. На додаток до складності, пов’язаної з пошуком більш точного визначення терміну, є ставлення громадськості та вчених до сленгу. Слово «сленг» викликає різну реакцію серед філологів, зокрема вчених та лінгвістів. Ці реакції часто бувають антагоністичними та суперечливими, починаючи від сприйняття сленгу як просто «поганої» англійської до сленгу як творчого мовного різновиду, гідного академічного дослідження.

Деякі лінгвісти та лексикографи дають досить широке визначення терміну «сленг». Вони визначають сленг як варіацію від випадкового до вульгарного, але відмінність не може бути визначена, оскільки все це питання ставлення. Інші, такі як Дюма та Лайтер (1978) взагалі уникають визначень, замість цього вказують критерії ідентифікації, наприклад, «присутність сленгу помітно знизить, принаймні на одну мить, гідність офіційної чи серйозної промови чи письма» і «мова сленгу використовується замість відомого загальноприйнятого синоніма».

Інші дослідники визначають сленг як пряму протилежність загальноприйнятій і стандартній мові і розглядають її як девіантний і бунтарський стиль мовлення. Вони стверджують, що сленг є неправильним, несистематичним, неприйнятним використанням мови та нетрадиційною лексикою, яка відрізняється від стандартного лексикону.

Додатковим підходом до визначення сленгу є стилістичний підхід. У рамках цього підходу він визначається згідно з рівнем його використання. Партрідж (1947) нейтрально і досить нечітко визначає сленг як «квінтесенцію розмовної мови». Для більшості вчених сленг протиставляється літературній мові: він нижче стандартного дискурсу та нейтрального стилістичного рівня, типовий для неформального розслабленого мовлення.

Крім того, сленг також поєднується з іншими нестандартними різновидами: він не є діалектом, а також не може бути віднесений до понять жаргону. Сленг швидко змінюється; тому його можна розглядати як короткочасний ефемерний словниковий запас, який може застаріти, або який може стати прийнятим у стандартній мові.

Згідно з лінгвістичного підходу, сленг розглядається як вживання звичайних слів у надзвичайних значеннях або незвичайних слів у звичайному значенні. Такий підхід підкреслює аспекти новизни та свіжості сленгу. Есперсен (1922) стверджує, що сленг «знаходить розвагу у створенні та поширенні нових слів і в наданні нових значень старим словам».

Маттієлло (2008) підкреслює, що сленг відрізнявся від стандартної мови своєю морфологією та семантикою. У морфології «характеризується чіткою не підпорядкованістю стандартним правилам словотворення», а в семантиці «він лише перейменовує побутові предмети, але й збагачує, кваліфікує та ускладнює їх». Якщо, з одного боку, погодитися з тим, що сленг є певним лексичним шаром, то надання йому рівня різновиду мови призводить до нерозуміння та двозначності.

Але, якщо сленг — це мова чи діалект, то він має характеризуватися не лише своєрідним використанням слів, а й фонетичними, морфологічними та синтаксичними особливостями. Сьогодні сленг охоплює як специфічний, так і загальний зміст. Зазвичай він складається з нових слів і нових або розширених значень і розвивається зі спроби знайти свіжі, енергійні, барвисті, гострі чи жартівливі вирази.

Тепер розглянемо функції сленгу. Метою використання сленгу є обмін інформацією, але частіше сленг виконує соціальні цілі: завдяки сленгу ми можему ідентифікувати членів групи, змінити рівень дискурсу в бік неформальності, протистояти усталеним правилам мовлення.

Спільне використання та підтримка постійно змінюваного сленгового словника сприяє груповій солідарності та служить для включення та виключення її членів. Сленг є лінгвістичним еквівалентом моди і служить майже тій же меті. Подібно до стильного одягу та популярних розваг, ефективний сленг повинен бути новим, привабливим і здатним швидко отримати визнання в групі.

Ніщо так не шкодить статусу в групі, ніж використання старого сленгу. Групи субкультури часто мають загальний словниковий запас, невідомий за межами групи. В такому випадку сленг є корисним способом збереження інформації в таємниці. Сленг, як правило, культивується серед таких людей у суспільстві, які, наприклад, підлітки, студенти та військовослужбовці, або для тих, що мають підстави приховувати від інших людей те, що вони знають чи роблять (наприклад, гравці казино, наркомани, і в’язні).

Висновок: наявність сленгу в англійській мові значно розширює її лексичний запас та сприяє активному розвитку. Багато сленгових одиниць асимілювалися та стали частиною формальної мови. Завдяки цьому мовці мають можливість використовувати велику кількість синонімічних слів, які мають спільне значення, але різні його відтінки. Як вже було зазначено вище, сленг перестав бути «мовою криміналітету». Зараз – це одна з характеристик об’єднань або груп людей, які пов’язані спільною роботою або інтересами. Тому вплив сленгу на сучасну англійську мову є більш позитивним явищем, ніж негативним.

Література:

1. Сленг. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B3
2. Lighter J.E. Introduction. *Random House historical dictionary of American slang*. Vol. 1, A-G. New York: Random House, 1994. P. XI-XXXIX.
3. Partridge E. Slang Today and Yesterday. London, 1979.
4. Jespersen O. Growth and Structure of the English Language. Oxford, Blackwell, 1938. P. 81.
5. Mattiello E. An Introduction to English Slang. A Description of its Morphology, Semantics and Sociology. 2008.

ВЛАСНЕ ІМ’Я ЯК ГЕНДЕРНИЙ КОМПОНЕНТ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Надія Кудлюк
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.філ.н., доц. Головіна Н. Б.

Фразеологічні одиниці, як і мова загалом, є відображенням матеріальної та духовної культури народу. Як і слово, фразеологізм вміщує в собі, накопичує та зберігає знання про навколишній світ, є свого роду пам'яткою культури, дзеркалом минулого і сьогодення даного народу.

Актуальність теми вивчення власного імені як гендерного компонента фразеологічних одиниць німецької мови зумовлюється загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на пошук універсального та унікального в мовах світу та підтримується її антропоцентричним напрямом, який дозволяє розглядати й оцінювати мовні явища у тісному зв'язку з людиною, її культурою, мисленням, когнітивною та практичною діяльністю. Ідея антропоцентричності й антропометричності мови лежить в основі багатьох наукових досліджень сучасних вітчизняних та зарубіжних фразеологів (див. праці: М.Ф. Алефіренка, Я. А. Барана, В. І. Гаврися, С. Н. Денисенко, М. І. Зимомрі, О. Ф. Кудіної, О. П. Пророченко, Д. Г. Мальцевої, К. І. Мізіна, H. Küpper, S. Günthner), методологічною основою яких служать роботи таких відомих вчених як В. фон Гумбольдт, В. В. Виноградов, В. М. Мокієнко, О. О. Потебня, В. М. Телія, W. Fleischer, Th. Schippan та ін..

Мета статті − проаналізувати фразеологічні одиниці (далі − ФО) німецької мови з гендерним компонентом «власне ім'я» та визначити національно-культурну специфіку їх семантики, яка формується під впливом позитивної або негативної конотації даного компонента. Для досягнення мети в статті вирішуються завдання про вивчення мовних та позамовних чинників формування гендерних ФО, про специфіку їх семантики та особливості вживання ФО цього типу в сучасній німецькій мові. Матеріалом роботи послужили стійкі звороти, які містять компонент «власне ім'я» зі структурою словосполучення, вилучені шляхом суцільної вибірки з німецьких паперових та електронних лексикографічних джерел [10, 12, 13].

Національно-культурний зміст власного імені, що входить до складу фразеологізму, визначається, насамперед, особливостями конотацій, формування яких може залежати від різних факторів, серед яких: походження власного імені, ступеня поширеності того чи іншого імені у різні епохи, мовної моди, орфографічних та стилістичних особливостей, антропологізації, антрополізації, символізації антропоніма тощо [4].

За нашими спостереженнями, до складу гендерних ФО німецької мови входять такі чоловічі імена: *Johannes (Hans), Friedrich (Fritz), Heinrich (Heine, Hinz), Wilhelm, Konrad (Kunz), Peter, Michel, Otto.* У творенні жіночіх імен беруть участь значно менша кількість антропонімів, а саме: *Margarethe (Grete), Katharine (Trine), Liese,* що в свою чергу вказує на національно-культурну специфіку досліджуваних ФО та дозволяє зробити припущення про домінування саме чоловічих ознак серед гендерних ФО з компонентом «власне ім'я», що в свою чергу свідчить про патріархальність стародавньої Німеччини.

Гендерні ФО передають, як правило, різні властивості характеру людини та її звичок. При цьому вони часто служать для образного позначення особи чоловічої або жіночої статі, наділеної певними якостями. Так, ФО *ein sanfter Heinrich* зі значенням «скромна людина» [13], яка утворена на основі синестезії, вживається на позначення людини, якій властива стримана поведінка. Для вираження цієї ознаки використовується прикметник *sanft* − «м'який», «ніжний», «лагідний», який разом з ім'ям *Heinrich* формує семантику людини, яка не вихваляється своїми достоїнствами, заслугами та, під час спілкується з іншими людьми, не любить привертати до себе великої уваги. Варто зазначити, що в складі ФО власне ім'я *Heinrich* (також *Hans*) втрачає ознаку чоловічої статі і набуває більш загального змісту − «будь-який», «кожен», виступаючи при цьому номінальним ім'ям з семантикою «людина», «хлопець», у разі чого цей стійкий зворот може вживатися як по відношенню до

чоловіка, так і до жінки. ФО *doller Otto* − «сміливець» [там само] (букв., неймовірний Отто) також не відноситься до конкретної статі, незважаючи на присутність у її складі чоловічого імені. Прикметник *doll,* який означає «неймовірний», «незвичний», а ім'я *Otto* у середньовіччі було поширено серед знатних осіб та етимологічно походить від слова «багатство». Зазначена ФО має позитивну семантику та вживається як вираз з функцією схвалення, підбадьорення й підтримки. ФО *ein vergessliches Lieschen* − «забудько» [там само] (букв., забудькувата Лізонька) вживається на позначення неуважної людини та утворена на основі поєднання прикметника *vergesslich* у його прямому значенні з ім'ям *Lieschen,* конотація якого має негативне забарвлення. ФО *eine liederliche Liese* − «задрипанка» [там само] (букв., неохайна Ліза) не відноситься до конкретної статі, чим виявляє десемантизацію власного імені і як у попередньому випадку має негативне забарвлення. Негативна конотація двох останніх ФО підтримується позамовним фактором: ім'я Ліза було поширено серед простого люду, часто цим ім'ям називали домашню прислугу.

Привертає увагу те, що ФО з яскраво вираженим національним антропонімом, насамперед, щодо своєї поширеності для конкретної етнічної та мовної спільності, характерна негативна конотація. Наприклад, *ein langweiliger Peter* − ФО, яка вживається у значенні «докучлива людина» [там само] та отримана шляхом поєднання прикметника *langweilig* − «нудний», «набридливий», «занудний» та імені *Peter*, яке найчастіше вживалося у німецьких піснях та походить від слів «скеля» та «камінь» [12]. Дану ФО не можна віднести до якоїсь конкретної статі, але можливо виділити її негативне забарвлення, яким може бути охарактеризована не цікава, вкрай докучлива людина. ФО *ein dummer Peter* має значення «дурень» [13], як і попередня, має у складі ім'я *Peter* та вживається з прикметником *dumm* − «дурний», «божевільний», «безрозсудний». Відзначимо, що в контексті семантики даного ФО це ім'я служить для відображення негативної характеристики людини. Негативною конотацією відзначається також ФО *ein langer Laban* − «здоровило» [там само] (букв., довгий здоровань), до складу якого входить біблійна назва та прикметником *lang* − «довгий». Їх поєднання формує негативну оцінку зовнішності людини. Найчастіше цим стійким виразом характеризують занадто високу жінку, тобто дилду. Зазначені ФО належать до емоційної лексики, вживання якої є наслідком гострої та рефлексної реакції людей після спостережень за певними негативні фактами.

Гендерно марковані ФО, побудовані на основі антропонімів, що перейшли в загальні імена через велику частотність і буденність, використовуються і на позначення різних неживих предметів [5]: серед яких рослини, напр. *roter Heinrich* (щавель), *guter Heinrich* (лобода) [13]; транспорт: *die blaue Minna* (автомобіль для перевезення арештантів), *der grüne August* (автомобіль для перевезення арештантів у м. Гамбург) [там само]; продукти харчування: *trockener Oskar* (хліб), *grosser Hans* (пудинг) [там само]; предмети побуту: *eine flotte Lotte* (м'ясорубка, соковитискач), *ein alter Gottfried* (домашня сукня) [там само]; громадські заклади: *der Tante – Emma – Laden* (магазин самообслуговування) [там само]; будівлі: *Hans von Luft wohnt da* (ветхий будинок) [там само]; кольори: *faule Lies* (яскраво-червоний колір) [там само]. Як бачимо, власні імена служать також основою формування ФО, які виступають експресивними найменуваннями предметів і явищ, надаючи при цьому інформацію щодо лінгвокультурологічних особливостей країни.

Таким чином, вивчення гендерних ФО з компонентом «власне ім'я» у зв'язку з мовними та позамовними чинниками їх формування, свідчить про їх національно-культурну специфіку семантики стійкого звороту. А особливості вживання ФО, які утворюються під впливом позитивної, негативної, або нейтральної конотації, несуть у собі фонові знання, що пов'язані з країною, її історією, побутом, культурою, та дозволяють краще зрозуміти культуру німецького суспільства. Перспектива подальших досліджень заявленої теми полягає в ґрунтовному лінгвокультурологічному аналізі внутрішньої форми гердерних фразеологізмів німецької мови та їх стилістичних функцій в німецькому художньому тексті.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм. Москва: изд. Эллис, 2008. 272 с.
2. Волошина К. С. Фразеологизм как средство концептуализации понятия «гендер»«: дисс. канд. филол. наук: 10.02.19. Москва, 2010. 184 с.
3. Добровольский Д.О. Национально-культурная специфика во фразеологии. *ВЯ*. 1998. № 6. С. 48-57.
4. Кам'янець В. М. Структурні, семантичні та функціональні особливості власних назв сучасної німецької мови (на матеріалі особових імен, прізвиськ та псевдонімів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови». Вид. «Young Scientist», 2001. 18 с.
5. Лалаян Н. С. Фразеологічні одиниці з ономастичним компонентом у сучасній німецькій мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти: дис.канд. филол. наук: 10.02.04 / Н. С. Лалаян. Одеса: Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова, 2008. С. 180.
6. Ловянникова В. В. Ономастическая фразеология в лингвокультурологическом аспекте: на материале немецкого языка: дис. канд. филол наук: 10.02.19 / В. В. Ловянникова. Владикавказ, 2008. 260 с.
7. Самарина В. С. Гендер во фразеологии: когнитивно-лингвокультурологический аспекте: дис. канд. филол. наук: 10.02.19. Ставрополь, 2010. 199 с.
8. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. М.: Наука, 1973. 366 с.
9. Günthner S. Von fremden Stimmen. Weibliches und männliches Sprechen im Kulturvergleich. Ein Überblick / S. Günthner, H. Kotthoff. *Von fremden Stimmen. Weibliches und männliches Sprechen im Kulturvergleich*. Frankfurt a. Main: Surkampf, 1991. S. 1-55.
10. Küpper H. Wörterbuch der deutschen Umgangssprache [1. Auflage, 4. Nachdr.]. Stuttgart: Klett, 1990. S. 960.
11. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/genderni-stereotipi-u-frazeologiyi-namateriali-frazeologichnih-konotatsiy-cholovichih-i-zhinochih-osobovihimen
12. URL: https://www.sprichwoerter.net
13. URL: https://www.redensarten-index.de/suche.php

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Ольга Кузик
студентка 4 курсу НФ-182
Українсько-німецький навчально-науковий інститут
Державний університет «Одеська політехника»
Науковий керівник – ст.викл. Матвейко О.В.

Збільшенню інтернаціональної лексики сприяє тенденція глобалізації багатьох сторін життя і оволодіння все зростаючою кількістю людей мовами глобального спілкування. В свою чергу це підвищує інтерес до інтернаціональної лексики з боку таких лінгвістів як В. В. Акуленко, Е. М. Солодуха, В. М. Жирмунський, А. Е. Рицарєва, І.К. Білодід, Е. Вюстер.

Д. Н. Шмельов під інтернаціоналізмами розуміє слова, які представлені в різних, причому не найближче споріднених мовах, багато з яких сягають стародавніх мов – давньогрецької та латинської, будучи безпосередньо запозиченими з останніх, або створеними пізніше на основі грецьких і латинських словотворчих елементів [5, с. 265].

Повне визначення дає А. Е. Рицарєва: «Під інтернаціоналізмами розуміються лексичні одиниці, що функціонують у декількох (не менш ніж у трьох) світових мовах,

близькі по звуковій, графічній і семантичній формі, що є наслідком мовного контакту, що й виражають загальні для багатьох культур поняття з галузей науки, техніки, бізнесу, політики, мистецтва, засобів комунікації» [2, с. 9].

Таким чином, головною відмінністю їх від запозичень є те, що семантична, графічна або фонетична форма інтернаціоналізма представлена як мінімум в трьох мовах.

За вибором джерела запозичення інтернаціоналізми поділяються на:

–інтернаціоналізми класичного походження (взяті з мертвих класичних мов – латинської, давньогрецької, санскриту тощо). Наприклад, лат. *Medikament* – укр. *медикамент*, лат. *Prozession* – укр. *процесія*;

–інтернаціоналізми національного походження (слова з живих мов). Наприклад, фр. *Puder* – укр. *пудра*, іт. *Kapelle* – укр. *капела* [1, с. 129].

Як зазначає Е.Н. Таранова, «греко-латинські елементи використовуються для побудови термінів-інтернаціоналізмів з метою збереження певної стандартності термінів, так як греко-латинські елементи є ідеальними конституантами термінів у багатьох мовах» [4, с. 58].

За способом запозичення інтернаціоналізми поділяються на:

–інтернаціоналізми зі спільною зовнішньою та внутрішньою формою. Наприклад, *Kredit – credit – кредит, Traktat – tractate – трактат;*

–інтернаціоналізми зі спільною лише внутрішньою формою. Наприклад, *моряк – seeman – Seemann* [1, с. 129].

За принципом вмотивованості:

–фонетична, тобто прямий зв'язок вимови зі значенням. Наприклад, *Quartal – квартал, investieren – інвестувати*;

–морфологічна, тобто словотворча структура складних й похідних слів. Наприклад, *Brokerfirma – брокерська фірма, Marginalprinzip – маргінальний принцип*;

–семантична, тобто синхронічно відчуване непряме значення у межах семантичної структури багатозначного слова. Наприклад, *Region – регіон, сфера, район, Effekt – ефект, результат* [1, с. 129].

Однак не слід плутати інтернаціоналізми з іншим поняттям – екзотизм. Екзотичну лексику також можна назвати запозиченою та зустрічається вона більш ніж в 3 мовах, однак екзотична лексика (від гр. exotikos – чужий, іноземний) – це слова і вирази, запозичені з інших мов і вживаються для надання мові особливого (місцевого) колориту [3, с. 533].

З метою проведення аналізу інтернаціональних термінів були відібрані статті з медичної, комп'ютерної та технічної сфер.

Найбільшу кількість термінів-інтернаціоналізмів має стаття з медичної сфери – 152 од. (64% від загальної кількості термінів), наприклад, *Morbidität* – морбідність. На другому місці – стаття з комп'ютерної сфери – 81 од. (59% від загальної кількості термінів), наприклад, *Gigabit* – гігабіт. На останньому – з технічної сфери – 35 од. (22% від загальної кількості термінів), наприклад, *hydraulisch* – гідравлічно.

Також були проаналізовані терміни з точки зору їх походження. У медичному тексті із 152 термінів-інтернаціоналізмів: 145 класичного походження – 95%, наприклад, *Depression* (від лат. *deprimere)* – депресія, 3 національного походження – 3%, наприклад, *Screening* – скринінг, 4 комбіновані – 2,6%, наприклад, *Risikofaktoren* (Risiko від іт. *risco*; Faktoren від лат. *facere*) – фактори ризику.

У технічному тексті було виявлено 35 термінів-інтернаціоналізмів: 28 класичного походження – 80%, наприклад, *kognitiv* (від лат. *cognitio*) – когнітивний, 6 національного походження – 17%, наприклад, *Pixel* (з англ.) – піксель,1 комбінований – 3%, наприклад, Warnsystem (від англ. Warn *war(e)nian*; System від давньгр. *σύστημα/ sustēma)* – система попередження.

У комп'ютерному тексті з 81 термінів-інтернаціоналізмів: 40 класичного походження – 49%, наприклад, *Computer* (від лат. *computare*) – комп'ютер, 30 національного походження – 37%, наприклад, *Backup* (з англ.) – бекап, резервне копіювання, 11

комбіновані – 14%, наприклад, *Computersoftware* (Computer від лат. *computare;* з англ. *software*) – комп'ютерне програмне забезпечення.

Отже, на основі отриманих результатів аналізу інтернаціональних термінів було встановлено, що найбільше розповсюдження терміни-інтернаціоналізми знайшли в медичній сфері, причому велика кількість з цих термінів має класичне походження (з грецької та латинської мови). Також слід зазначити, що в комп'ютерній сфері досить великий пласт складають терміни-інтернаціоналізми більш класичного та національного походження (з англ. мови). В статтях технічного напрямку було знайдено значно менше термінів-інтернаціоналізмів.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що завдяки розвитку науки та техніки терміни-інтернаціоналізми є невід'ємною частиною термінологічної лексики в науково-технічному дискурсі.

Література:

1. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Курделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти.
2. Рицарєва А.Е. Прагмалінгвістичний аспект інтернаціональної лексики: (на матеріалі англ. м.). *Волгоградський державний університет*
3. Розенталь Д.З., Теплякова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов. М., 1985
4. Таранова, Е.Н. Интернациональные термины как объект лингвистического исследования. *Научные ведомости Белгородского гос. университета*. 2016. № 21. С. 54-63.
5. Шмелёв Д.Н. Современный русский язык. Лексика. М.: Просвещение, 1977. 335 с.

СУЧАСНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ВІДДІЛЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ ВИШІВ

Валерія Лаговська
студентка 4 курсу факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. філ. н., доц. Сорока Т. В.

Перекладацька діяльність займає одне з провідних місць у практиці філологів, оскільки вони постійно мають справу з текстами, написаними іноземними мовами. Ось чому сьогодні провідні університети України активно розробляють нові методи та технології навчання перекладу, а також впроваджують велику кількість дисциплін з розвитку перекладацьких навичок. Особливу увагу хотілося б звернути на Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна та Київський національний лінгвістичний університет. Кожен з них має особливий підхід у навчанні майбутніх кваліфікованих перекладачів.

Почнемо з найстарішого вишу на півдні України, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. З 1865 до 1917 р. він мав назву Імператорський Новоросійський університет; з 1917 р. до 1920 р. – Новоросійський університет; з 1933 до 2000 р. – Одеський державний університет (ОДУ); з 1945 року носить ім'я Нобелівського лауреата І. І. Мечникова.

Він, разом із Київським, Харківським та Львівським університетами, є одним із найстаріших університетів України та, фактично, визначає стан та перспективи розвитку освіти, науки та культури в освітній мережі України [4, с. 291-292].

Перекладацьке відділення факультету романо-германської філології почало функціонувати з 1996 року, а в 1998 році було створено кафедру теорії та практики перекладу.

Говорячи про навчальну діяльність кафедри, слід зазначити, що її основним завданням є навчання здобувачів вищої освіти факультету романо-германської філології такій професії як перекладач з німецької, англійської, новогрецької та італійської мов на українську. Тут студентів навчають перекладацьким особливостям, допомагають досконало оволодіти іноземними мовами, а також знайомлять з такими дисциплінами, як порівняльна стилістика іноземної та української мов, вступ до перекладознавства, граматичні проблеми перекладу, основи редагування перекладу, та ін.. Серед дисциплін за вибором є такі дисципліни, як культурологічні проблеми перекладу, термінологія міжнародних організацій та інституцій (перекладацький аспект), термінологія ЄС як інтеграційна система тощо.

Співпраця кафедри теорії та практики перекладу з такими організаціями, як Комітет виборців України, Будинок-театр «Маски», Одеська міська рада та ін., надає студентам змогу вдосконалювати і практикувати навички перекладу іноземних текстів. Вони мають змогу брати участь у заходах, присвячених святкуванню Дня міста, у виставках DEC Education, в одеському фестивалі «Комедіада», що проводиться кожного року, а також у різноманітних конференціях всеукраїнського та міжнародного рівнів. Крім того, кафедра регулярно організовує «перекладацькі посиденьки», де студенти і викладачі мають змогу поділитися своїм перекладацьким досвідом.

Щорічно факультет публікує студентські переклади у збірці під назвою «Натхнення». За підтримки викладачів кафедри, студенти пишуть наукові статті, які пізніше публікуються в «Збірнику наукових статей студентів і викладачів відділення перекладу», а також у фаховому журналі «Записки з романо-германської філології».

Для того, щоб переклад був якісним і професійним необхідно не тільки досконало володіти мовою, а й розуміти особливості культури країн. Саме тому Одеський національний університет імені І. І. Мечникова всіляко підтримує участь студентів-перекладачів у такій міжнародній програмі, як Еразмус +. Завдяки ній, студенти мають змогу навчатися за кордоном та отримувати стипендії у вишах Греції та Італії.

Також на кафедрі щорічно проводяться студентські наукові конференції і конференції професорсько-викладацького складу, присвячені сучасним проблемам перекладу [2].

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна - один з найстаріших університетів Східної Європи, який було засновано 17 січня 1805 року. В Україні він вважається другим за віком після Львівського (1784). Він був п’ятим університетом Російської імперії після Віленського (1579), Московського (1755), Дерптського (1803) та Казанського (1804). Статут Харківського університету та Ствердна грамота були підписані 5 листопада 1804 року.

З 1936 до 1999 р. носив ім’я Харківський державний університет імені О.М. Горького (ХДУ). З 1999 носить ім’я В. Н. Каразіна [4, с. 103-109].

Історія факультету іноземних мов починається з 1930 року, в той момент, коли в Харкові з’являється Педагогічний інститут іноземних мов імені Н. К. Крупської.

Сьогодні факультет займається підготовкою майбутніх спеціалістів у галузі іноземної філології (вивчаються дві, три і більше іноземних мов). Тут здобувають вищу освіту 1 500 студентів, в тому числі і студенти з інших країн.

На факультеті іноземних мов можна оволодіти німецькою, італійською, іспанською, англійською, французькою, арабською, китайською та японською мовами. Крім іноземних мов, студенти мають змогу вивчати професійно-орієнтовані та фундаментальні дисципліни, серед яких історія зарубіжної літератури, лексикологія, латина, стилістика, вступ до мовознавства, теоретична граматика, лінгвокраїнознавство, теорія та практика перекладу, культура мовлення тощо. Студенти також можуть відвідувати спецкурси з іноземної філології та проблем перекладу.

На факультеті іноземних мов публікується «Вісник» з проблем перекладознавства, романської та германської філології та методики викладання іноземних мов.

Факультет також добре забезпечений матеріально-технічною базою, зокрема він має клас навчання синхронному перекладу, два класи оснащені комп'ютерами, аудіо- і відеотехніку та комп'ютерну мережу з виходом в Інтернет.

Лінгвістичний центр кафедри перекладознавства Миколи Лукаша може запропонувати літні мовні школи, курси іноземних мов, а також засвідчити та виконати платні переклади.

Нещодавно було відкрито Міжнародний центр мовної сертифікації, який допомагає викладачам, студентам університету та інших вишів у підготовці до складання міжнародних іспитів з німецької та англійської мов, розробляє та проводить різні форми тестувань та видає випускникам документи, в яких зазначаються результати міжнародних іспитів.

Факультет іноземних мов співпрацює з такими міжнародними організаціями як:

- Університет Фрідріха Олександра Ерланген-Нюрнберг;
- Ґете-Інститут;
- Інститут німецької і нідерландської філології;
- Федеральне міністерство освіти Австрії;
- Інститут Конфуція;
- Віденський університет;
- Університет Марії Кюрі-Склодовської;
- Campus France;
- ДААД Німецька служба академічних обмнів;
- Університет для іноземців м. Перуджа.

Варто також зазначити, що кафедра англійської філології є членом двох міжнародних наукових проєктів:

1. Сумісний міжнародний проєкт «Foreign Language Teacher Training Capacity Development as a Way to Ukraine's Multilingual Education and European Integration».

2. Міжнародний проєкт «Climate Change Narratives of Entanglement: Images, Algorithms and Audiences on Social Media» [3].

Київський національний лінгвістичний університет (КНЛУ) розпочав свою діяльність 30 березня 1948 року як Київський державний педагогічний інститут іноземних мов.

За вагомий внесок у розвиток національної освіти та науки та загальнодержавне та міжнародне визнання результатів науково-педагогічної діяльності за Указом Президента України від 7 серпня 2001 року Київський державний лінгвістичний університет отримав статус національного.

Нагальну потребу у перекладачах-спеціалістах викликало розширення суспільно-політичних, економічних і культурних зв'язків української держави з іншими. З 1996 року в університеті почав функціонувати факультет перекладознавства, започаткований кафедрою теорії та практики перекладу.

Факультет приділяє особливу увагу встановленню та розвитку зв'язків з відомими в усьому світі центрами викладання іноземних мов: Американським Домом, Італійським культурним центром, Ґете-Інститутом, Британською Радою, Французьким культурним центром, Спілкою «Данте Аліг'єрі» та іншими.

Для студентів, що навчаються на факультеті перекладознавства стали звичними стажування з французької, італійської, іспанської, та новогрецької мов, а також навчання у вишах Французької Республіки, Італійської Республіки, Королівства Іспанія та Грецької Республіки за програмами міжнародної академічної мобільності. Вони мають змогу брати участь у діалозі двох або більше культур з носіями мов – студентами і професорами країн, мови яких вивчаються.

Частиною співпраці між Київським національним лінгвістичним університетом та Поморською академією є навчання студентів факультету перекладознавства за програмою Erasmus+, яке відбувається кожного року в Польщі.

Студенти факультету перекладознавства активно залучаються до творчого наукового пошуку та наукових досліджень. Вони перемагають на наукових конкурсах і всеукраїнських олімпіадах, а також беруть участь у студентських конференціях всеукраїнського рівня.

Активним для студентів факультету перекладознавства став 2017 рік. Вони отримали можливість перекладати на XV Міжнародному турнірі зі спортивної гімнастики «Ukraine International Cup» і на конкурсі пісень «Євробачення – 2017». Влітку того ж року вони перекладали на чемпіонаті Європи зі стрибків у воду. Упродовж 2017 – 2018 років студенти продовжували демонструвати високий рівень володіння іноземними мовами і перекладацькими навичками під час виставок шкіл-пансіонів Великобританії, США та Канади, що проводилися у Києві під час І-го Міжнародного фестивалю театрів ляльок.

Майбутні перекладачі також взяли участь у проєкті «CAT for Grad», який ініціювали розробники програмного забезпечення SDL Trados. Вони склали іспит з відмінними результатами та отримали сертифікати, що надають змогу працювати з цією програмою.

Факультет перекладознавства зазвичай проводить ряд заходів впродовж тижня факультету (перед Міжнародним днем перекладача). Впродовж вересня 2016 і 2017 років були проведені урочисті збори, в яких студенти факультету мали змогу зустрітися з такими почесними гостями, як аташе посольства Італії, лектор DAAD, Надзвичайний і Повноважний Посол Португальської Республіки, Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Індія, лектор посольства Королівства Іспанія тощо [1].

Проаналізувавши сучасне функціонування перекладацьких відділень Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та Київського національного лінгвістичного університету, можна зробити висновок, що фахівці кожного з них зробили вагомий внесок у розвиток навчальної та наукової діяльності університетів. Їх досвід організації підготовки майбутніх спеціалістів вартий наслідування, оскільки тенденція активного розроблення нових методів та технологій навчання перекладу, а також впровадження заходів, пов’язаних із перекладацькою діяльністю, позитивно впливає на процес засвоєння та оволодіння навичками, необхідними для студентів-перекладачів.

Література:

1. Офіційний сайт Київського національного лінгвістичного університету. URL: https://knlu.edu.ua/

2. Офіційний сайт Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. URL: http://onu.edu.ua/uk/

3. Офіційний сайт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. URL: https://www.univer.kharkov.ua/

4. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). СПб., 1890-1907.

ЗАПОЗИЧЕНІ ТЕРМІНИ КРИМІНАЛІСТИКИ В АНГЛОМОВНОМУ ПРОСТОРІ

Тетяна Мєрєуца
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.філ.н., доц. Вдовенко Т.О.

Суспільство не стоїть на місці, щодня вносить новизну не лише в науку, культуру і мистецтво, але і в процвітання мови. Сучасний розвиток мови неможливо уявити без лексичного запозичення. Швидкий рівень розвитку інформаційних технологій, області взаємин, створює сприятливу основу для появи нових слів і фраз. Зміни в лексиці в основному пов’язані з соціокультурними змінами, що відбуваються в суспільстві. Ці зміни суттєво змінили пропорцію варіацій мовних стандартів.

Тема запозичених термінів криміналістики вважається однією з найважливіших складових, інтерес до якої з кожним роком зростає. Криміналістична термінологія в

англійській мові вважається особливим явищем, народженим на стику культур, мов і цивілізацій. Найважливішим процесом, що впливає на розвиток англійської криміналістичної термінології, її збагачення і вдосконалення, – є процес запозичення.

Багато науковців займаються проблемами виникнення та розповсюдження запозичених криміналістичних термінів: С.С. Алексєєв, І.І. Лізікова, Д. Мелінкофф, Д. Крістал, Д. Деві, Л.М. Солан, П.М. Тірсма. Інтерес до цього питання з часом не слабшає. У цьому його багатовимірна і невичерпна природа.

Існує кілька точок зору щодо визначення поняття «запозичена лексика». Однією з них є традиційна, згідно з якою, запозичення визначається як елемент іноземної мови, перенесений з однієї мови в іншу в процесі взаємодії культури й традицій. Запозичені слова адаптуються до мовної системи настільки, що надалі її походження не відчувається носіями мови й виявляється лише під час процесу етимологічного аналізу. Б.Л. Хоффер, професор англійської мови в Університеті Трініті, один із засновників Міжнародної асоціації міжкультурної комунікації, інтерпретує «запозичення» як процес імпорту мовних одиниць з однієї лінгвістичної системи в іншу, процес, який відбувається щоразу, коли культури контактують протягом певного періоду часу [5, с. 22].

На думку дослідників, сам процес запозичення – нормальне явище, а в певні історичні моменти ще й неминуче. Позитивним моментом запозичення полягає в тому, що збагачується словниковий запас приймаючої мови. Більшість запозичень пов'язані з розвитком науки, техніки, культури, економіки та трудових відносин. Багато з цих слів міцно входять в життя, потім втрачають свою новизну і стають живою лексикою. Словник англійської мови постійно змінювався протягом всієї історії англійської мови в результаті різних вторгнень і завоювань, торгової політики й культурних впливів сусідніх країн. Також ці запозичення зробили великий вплив на мову криміналістики.

Криміналістика, як спеціальна юридична дисципліна, – це наука про технічні засоби, тактичні методи та інструменти, які використовуються для виконання дій, здійснених відповідно до кримінально-процесуального законодавства судовими та слідчими органами для виявлення, збирання, запису та експертизи доказів у порядку розслідування злочинів [1, с. 13].

Перші терміни криміналістики з'явилися в англійській мові наприкінці давньоанглійського періоду та на початку середньоанглійського періоду: bailiff, court, trial, bar, defence. Термін crime (злочин) з'явився в англійській мові лише в 15 столітті через старофранцузький crimen, який є «судом, обвинуваченням, правопорушенням» і є похідним від латинського слова criminalis. Базовий термін punishmen (покарання) теж походить від старофранцузького puniss, який утворився від латинського дієслова punire «карати» [2, с. 103-105].

Кримінально-правові терміни, які називають окремі злочини, були запозичені з французької мови переважно з 12 по 16 століття. У сучасній англомовній термінології збереглися такі французькі запозичення як: carte blanche, droit, autrefois acquit, rapprochement. Однак термін theft (крадіжка), наприклад, використовувався в давньоанглійський період (із західносаксонського þiefð, запозиченого за допомогою латинської).

Такі терміни, як robbery (пограбування) та damage (пошкодження), з'явилися в англійській мові протягом 13-го століття: перший зі старофранцузького roberie, а другий зі старофранцузького damage – «втрата, спричинена травмою», що утворилася від латинського damnum – «втрата, поранити, пошкодити». Терміни larceny (злодійство) та fraud (шахрайство) з'явилися в мові у 14 столітті. Термін burglary (грабіж), запозичений у 16 столітті, походить від латинського burgus «фортеця, замок». Blackmail (шантаж), запозичений протягом того ж століття, має цікаву етимологію: він походить від староанглійського mæðel «засідання, рада» і не пов'язаний зі словом «пошта». У міру того, як починають з'являтися нові види злочинів (наприклад, злочини в Інтернеті), у мові

з'являються нові терміни, отже, формування термінології криміналістики ще перебуває у стадії розробки.

Вплив латинської мови можна побачити в ряді слів і фраз, які залишаються в сучасному вжитку в криміналістиці. Наприклад: ad hoc (особливий); de facto (насправді); inter alia (включаючи, але не обмежуючись цим); mens rea (психічний елемент злочину, який позначає злочинний умисел; латинський термін для виразу «guilty mind»); actus reus (зовнішній елемент або об'єктивний елемент злочину; діяння злочину; латинський термін для виразу «guilty act»); obiter dictum (неофіційна думка; зауваження, зроблене суддею) [6, с. 13].

Велика кількість прямих запозичень латинською мовою свідчить про те, що правові визначення, введені в англійське право з римського права, відіграють велику роль. Римське право є джерелом формування криміналістичних термінів різними мовами, включаючи англійську. Основною причиною прийняття латинізму в Європі була точність політичної мовної термінології. Нині англійська мова використовує латинські криміналістичні терміни майже не змінюючи їх орфографічної структури, але можуть відбутися деякі незначні зміни в семантиці слів. Наприклад: alibi (від лат.: десь в іншому місці; англ.: форма захисту обвинуваченого, щоб довести, що він чи вона перебували в іншому місці на момент вчинення злочину); bona fides (від лат.: добросовісно; англ.: чесний намір). У сучасній англійській мові цей вираз може характеризувати людину позитивно, коли вважається, що вона свідомо доброзичлива; certiorari (лат.: інформувати; англ.: (часто скорочується як cert.) заява з проханням про передачу даної справи до вищого суду); habeas corpus (лат.: буквально означає «у вас є тіло»; англ.: акт, який визначає, чи є затримання ув'язненого чинним чи ні); memorandum (лат.: щось для запам'ятовування»; англ.: примітка, документ чи інше повідомлення, яке допомагає пам'яті, записуючи події чи спостереження за темою); ultra vires (лат.: поза повноваженнями; англ.: у межах чи поза меж повноважень»); veto (лат.: забороняю; англ.: стриманість).

Окрім прямих та непрямих запозичень латинською мовою, англійська криміналістична термінологія містить велику кількість латинських кальок («Calque» від французького слова «копіювати»). «Калька» – це форма запозичення, яка «буквально перекладає іноземний вираз, слово в слово» [7, с. 2]. Причиною того, що з'явився цей калькуляційний процес, був той факт, що Едуард III опублікував наказ вести всі справи англійською мовою, оскільки англійська мова була проголошена державною, усі правові документи мали бути перекладені з латинської на англійську.

Наприклад: legal aid (юридична допомога) – in forma pauperis; facts of crime (факти злочину) – corpus delicti; beyond powers (поза межами повноважень) – ultra vires; donation gift (пожертвувальний подарунок) – donatio mortis causa; lawsuit (судовий процес) – lis; law of the place where the crime occurred (місце злочину) – lex loci delicti [3, с. 13].

Запозичення з латинської мови часто здійснювалося у два етапи: спочатку з латинської на французьку, потім з французької на англійську. Вищезазначеним способом були запозичені такі слова: judge (суддя) – від старофранцузького «juge», від латинського «iudex» – one who declares the law; fraud (шахрайство) – від давньофранцузького «fraude», від латинського «fraudem» – cheating, deceit; evidence (докази) – від давньофранцузького «evidence», від латинського «evidentia» – proof; legal (правовий) – від давньофранцузького «légal», від латинського «legalis» – pertaining to the law; notary (нотаріус) – від старофранцузького «notarie», від латинського «notaries» – shorthand writer, clerk, secretary [4, с. 16]. Важливо відзначити, що французька мова стала провідником опосередкованих латинських запозичень, наприклад: justice, accuse, cause, heritage, prison, felony.

Після вторгнення нормандців в Англію в 1066 році, офіційною мовою Англії стала англо-норманська французька. Як наслідок, багато слів, які використовуються в сучасній криміналістичній термінології, походять від англо-нормандського, наприклад: property (з англосаксонської модифікації давньофранцузької «propriete»); estate (від англосаксонського

«astat»); lease (від англосаксонського «les»); tenant (від англосаксонського «tenaunt») [4, с. 16].

У середньовічний період використовували суміш латинської, французької та англійської мов. Використання пар слів з різних мов призвело до появи змішаних мовних дублетів. Серед прикладів змішаних мовних дублетів є: «breaking and entering» (англійська/французька); «fit and proper» (англійська/французька); «lands and tenements» (англійська/французька); «will and testament» (англійська/латинська) [4, с. 17]. Слід зазначити, що вихідні англійські слова – це слова, відомі з давньоанглійського періоду. Вони складають менше половини загального словникового запасу. Прикладами рідних термінів у англійській термінології з англосаксонського періоду є: bequeath, guilt, manslaughter, murder, oath, right, sheriff, to steal, theft, ward, witness, writ [4, с. 18].

Зокрема, з французького були запозичені такі слова, як arbitration (від фр. arbitrage) – спосіб вирішення суперечки посередництвом; guarantor (від фр. garantir) – держава, юридична або фізична особа, що дає гарантію, поручитель; prosecutor (від фр. procureur) – законний представник, який офіційно звинувачує когось у скоєнні злочину на суді.

Стародавні скандинавці також внесли великий внесок в англійську криміналістичну термінологію. Слова давньоскандинавського походження увійшли в англійську мову, насамперед від контакту між давньоскандинавською та староанглійською мовами під час колонізації східної та північної Англії між серединою IX та XI ст. Такі слова, як law (from Old Norse «lagu»); loan (from Old Norse «lan» – to lend), ombudsman (from Old Norse «umboðsmaðr» – commissary, representative) були запозичені з давньоскандинавського [4, с. 19].

У складі англомовної юридичної термінології спостерігається наявність складових комбінованих термінів, одна частина яких є прямим латинським запозиченням, а інша англійським терміном або асимільованим запозиченням, наприклад: pro forma letter, ad valorem duty, writ of habeas corpus, action in rem, guardian ad litem.

Крім усього іншого в англомовній криміналістичній термінології виявлено досить велику кількість термінів-інтернаціоналізмів. До них відносяться терміни греко-латинського походження, наприклад: sodomy, prostitution, doctrine, precedent.

Запозичення також можна виявити за певними фонетичними, словотворчими та морфологічними ознаками, що відрізняє їх від споконвічних слів. За фонетичною ознакою можна виділити запозичення, що містять звуки, невластиві для приймаючої мови: початкові v-, j- (void, vow, violation, joint), кінцеві -us, -o (situs, proviso), незвичне звучання диграфами ch, наприклад, [k] (inchoate contract – попередній договір). За словотворчою ознакою можна виділити запозичення, що містять такі нехарактерні для англійської мови афікси: французькі префікси con-, tran-, pre- (prenuptial), французькі суфікси -ance, -ment, -ess, ous (acceptance, arrangement, duress, hazardous), латинські суфікси -ion, -tion, -able, -al, -ance, -ence, -ent, -ory, -ant, -ous, -ate (rescission, stipulation, voidable, betrayal, defeasance, reference, agent, statutory, participant, slanderous; reciprocate); латинські префікси bi-, dis-, sub (bilateral, discharge, subconract). За морфологічною ознакою можна виділити запозичення, які містять різні види нестандартних для англійської мови граматичних форм, наприклад, закінчень множини – memorandum-memoranda, proviso-provisos / provisoes [8, с. 98-102].

Підводячи підсумок, етимологічний аналіз англійської криміналістичної термінології показав, що більшу її частину складають запозичені слова та словосполучення, це в свою чергу дало можливість ввібрати в себе лиш найкраще, збагатитись та сформувати власний унікальний термінологічний словник криміналістики.

Література:

1. Ткачева Л. Б. Основные закономерности английской терминологии. Томск: Томский государственный университет,1987. С. 200.

2. Шамсеева Г. Х. Специфика английской юридической терминологии. *Педагогическое образование и наука.* 2009. № 5. С. 103-105.
3. Duhaime L. Duhaime's Law Dictionary. 1999. URL: http://www.duhaime.org/LegalDictionary.aspx
4. Harper D. R. Online Etymology Dictionary. 2001. URL: http://www.etymonline.com/index.php
5. Hoffer B. L. Language Borrowing and Language Diffusion. *Intercultural Communication Studies.* 2002. № 4. P. 37.
6. Law. J. Oxford Dictionary of Law. 8th edition. Oxford: Oxford University Press. 2015. P. 704.
7. Nordquist R. F.What is a Loan Translation or Calque? 2007. URL: https://www.thoughtco.com/loan-translation-calque-1691255
8. Onions C. T. The Oxford Dictionary of English Etymology. The Clarendon Press. 1995. P. 1040.

ФЕНОМЕН «МОВНА ОСОБИСТІСТЬ» ТА КОМПОНЕНТИ ЙОГО ЗМІСТУ

Міхаєла Паску
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Рябушко С. О.

Дослідженню феномена «мовна особистість» приділялася значна увага не лише в середині XX ст., але й в умовах сьогодення. Так, англійський учений І. Вайсгербер у своєму розумінні мови робив акцент на колективізмі, тому в середині XX ст. вчені були зосереджені на аналізі філософських аспектів поняття «мовна особистість», зокрема на виділенні загального і часткового, образу автора-творця твору, оповідача й образу персонажу. Вивчення англомовної культури щодо формування мовної особистості вимагає розробки нової моделі системи освіти, тобто йдеться про створення умов для розкриття творчого потенціалу особистості, розвитку її здібностей, виховання потреби самовдосконалення та відповідальності. Знання й уміння аналізувати події стають пріоритетними цінностями для особистості. Саме тому на даному етапі основною метою навчання англійської мови (АМ) у закладах загальної середньої освіти України є розвиток особистості школяра, здатного брати участь у міжкультурній комунікації.

Дослідженням вищезазначеної проблеми в різні часи займалися такі вчені, як-от: Бігіч О.Б., Карасик В.И., Караулов Ю.М., Лук'янова Л.А., Борецька Г.Е., Бориско Н.Ф. та ін.

Феномен «мовна особистість» значною мірою привертає увагу науковців останнім часом, але сам термін вживається узагальнено й тому потребує самостійного вивчення. Визначення категорії «мовна особистість» було представлено в роботах М. М. Бахтіна, він уперше застосовує термін «мовна особистість». Так, В. В. Виноградов пише, що під час вивчення словесної творчості особистості «соціальне шукається в особистісному через розкриття всіх структурних елементів мовної особистості» [5]. При цьому визначення позиції автора він вважав лише не значною участю дослідника. Вчений підкреслював зв'язок «об'єктно-структурних властивостей і якостей мови»: з «суб'єктними якостями письменницького ставлення і його художньої манери». Він звертає увагу й на вплив особистості на формування і розвиток національної мови.

У кінці XX століття у зв'язку з формуванням нового об'єкта вивчення, зокрема особистості, вивчення проблеми мовної особистості привертає особливу увагу. Так, у мовознавстві існують певні розбіжності у визначенні терміну, котрий найбільш точно позначає поняття мовної особистості, тобто «мовна особистість» (Ю. М. Караулов), «людина, що говорить» (Л. Є. Азарова), «мовна особистість» (Є. Ю. Прохоров),

«комунікативна особистість» (В. В. Красних). Ми віддаємо перевагу терміну «мовна особистість», оскільки вважаємо його найбільш точним і науково обґрунтованим.

Вчені виділяють трирівневу структуру мовної особистості з точки зору семантики і прагматики в мові, яка складається з вербально-семантичного або структурно-системного рівнів, що характеризує лексикон людини; лінгво-когнітивного,
котрий включає тезаурус особистості, систему знань про світ; мотиваційного, що відображає систему цілей, мотивів і прагматичних настанов особистості в процесі мовленнєвої діяльності. Вербально-семантична характеристика, за словами Ю.М. Караулова, складається з усього запасу слів і словосполучень, якими визначається лексикон у вербальній комунікації. Лінгво-когнітивний компонент пов'язаний з інтелектуальною сферою особистості, пізнавальною діяльністю, яка передбачає розумові процеси, щодо мотиваційної, то вона визначається цілями і завданнями комунікації. Що стосується розвивальної, то вона має трирівневе представлення моделі мовної особистості, тобто підтримується широким поширенням ідей про трирівневі процеси сприйняття і розуміння, які виявляються конгруентними до основних устроїв мовної особистості [3].

Так, Ю. М. Караулов, аналізуючи поняття «мовна особистість», доводить, що воно є основним для опису національної мови. На його основі виявляється можливим досягти нового синтезу знань про мову, тому його включено в структуру мовної особистості.

За словами Ю. М. Караулова, сучасні уявлення про мову базуються на чотирьох фундаментальних властивостях, як-от: історичному характері розвитку, психічній природі, системно-структурних засадах її побудови, соціально зумовленому характері виникнення і вживання. Таким чином, учений стверджував, що мовна особистість включає три рівні розвитку: вербально-семантичний (нульовий), когнітивний (перший), прагматичний (другий). Одиницями нульового рівня є стереотипні слова, кліше, які сприймаються мовною особистістю як основа. Для носія мови рівень лексикону має вияв у володінні мовою. При аналізі дискурсу особистості на вербально-семантичному рівні завданням дослідника є традиційний опис формальних засобів вираження певних значень. Поняття, ідеї, концепти – одиниці першого рівня. Знання про світ обумовлюються знаннями особистості про себе. Через мову процеси говоріння, розуміння перетворюються в процеси пізнання людини. На тезаурусному рівні відбувається виявлення і встановлення ієрархії смислів і цінностей у картині світу мовної особистості, а інтелектуальна складова стає головною.

На думку Ю. М. Караулова, саме з цього рівня починається власне мовна особистість. Одиниці другого рівня, тобто діяльнісно-комунікативні потреби, включають інтереси, цілі, мотиви, настанови й інтенції особистості. На цьому рівні відбувається перехід від аналізу мовного акту особистості до осмислення реальної дійсності. Це вищий структурний щабель у типології мовної особистості, котра схильна до індивідуалізації.

В.І. Карасик виділяє п'ять компонентів мовної особистості, а саме:

1) мовна здатність, яка має природну можливість навчатися та здійснювати комунікацію;

2) комунікативна потреба;

3) комунікативна компетенція, яку індивід опановує;

4) мовна свідомість як відображення зовнішнього світу;

5) мовна поведінка.

Найважливішим компонентом мовної організації людини В. І. Карасик вважає мовну свідомість, яка інкорпорує почуття, волю, мислення, пам'ять в їх абсолютній єдності. Таким чином, мовна здатність і комунікативна потреба являють собою передумови для оволодіння мовою і здійснення взаємодії, що відповідає за вибір засобів спілкування, реалізуються в певній мовній дії, що відбивається в тексті, як результат діяльності індивіда, а не колективу. З точки зору етнолінгвістики В. І. Карасик виділяє типи носіїв базової і маргінальної культур для суспільства, виокремлює на основі опозиції «свій – чужий», де «свій» спілкується природною для нього (рідною) мовою.

Відповідно до з цієї класифікації виділяються три типи мовних особистостей, зокрема:

1) людина в комунікативному середовищі, котра спілкується рідною мовою і вона є природною;

2) людина в комунікативному середовищі, для якої природним є спілкування іноземною мовою;

3) людина, котра говорить мовою з навчальною метою, тобто що не є природним середовищем для спілкування.

Так, мовна свідомість особистості реалізується в мовленнєвій поведінці, яка визначається комунікативною ситуацією, мовним і культурним статусом, соціальною належністю, світоглядом. Це «суб'єктивна форма людської життєдіяльності по відношенню до об'єктивного світу, вища форма нервової діяльності мовної особистості, сукупність психічних і ментальних систем, а також когнітивних здібностей людини» [4].

Тому, досліджуючи семантику мовних процесів, ми передусім вивчаємо структуру мислення. Номінативна діяльність людини як мовної особистості не може бути зрозумілою без розгляду таких явищ, як свідомість, мовна свідомість, картина світу й мовна картина світу, і без знання способів збереження інформації людиною. Свідомість людини є відображенням дійсності через призму суспільно-сформованих мовних значень, понять. Мовна свідомість людини пов'язана з її мовленнєвою діяльністю. Словниковий склад мови репрезентує ту частину мовної картини світу, яка визначається завдяки номінації її фрагментів. Мовленнєва діяльність тісно пов'язана з особистістю. Створення концепції подальшого розвитку мови сприяє аналізу мовленнєвої діяльності видатних особистостей з точки зору їх значення у важливих процесах, що відбуваються.

Варто зауважити, що особливо зріс інтерес до особистісного аспекту вивчення мови в лінгвістичних центрах різних країн світу. Дослідники зазначають, що не можна пізнати людину, не вивчивши її мову. Логіка розвитку наукового пізнання призводить до іншого формулювання цієї тези – не можна вивчити мову без культури, оскільки «акт свідомості суб'єкта виступає як похідний елемент мовної структури, яка стає об'єктивною і не залежить від індивідуальних властивостей особистості, а її розуміння зумовлено відношенням до одного й того ж народу» [1].

На думку І. Г. Ольшанського, сучасні поняття «мовна особистість», «дискурс», «концепт» мають «інтегральний характер і підтверджують тенденцію сучасного мовознавства до синтезу, міждисциплінарної інтеграції знань, розширення та ускладнення об'єкта дослідження – на відміну від тенденції минулих століть, тобто детального аналізу, надмірної диференціації». У сучасній лінгвістиці формується новий напрям досліджень у галузі мовної особистості. Йдеться про «лінгвоперсоналії» або «лінгвопортретологію». В рамках цього напряму здійснюється вивчення колективної мовної особистості або ідіолектної мовної особистості, робляться спроби щодо створення портрету мовної особистості. Таким чином, превалює лінгводидактичний підхід до вивчення проблеми мовної особистості.

Таким чином, проблема мовної особистості все частіше розглядається в суміжних науках як об'єкт міждисциплінарних досліджень і в аспекті формування національної мови, в якому суб'єктивне перетворюється в об'єктивне. «Мовна особистість пронизує й усі аспекти вивчення мови й одночасно руйнує кордони між дисциплінами, що вивчають мову, оскільки не можна вивчати людину поза її мовою». Слід зазначити що інтенсивно розвиваються сфери, які інтегрують кілька галузей щодо вивчення певних об'єктів, тобто особистість людини. Це такі науки, як соціолінгвістика (досліджує соціальні, територіальні, професійні, статеві, вікові риси особистості), психолінгвістика (досліджує процес породження мовлення і його сприйняття), прагматика (досліджує питання адресанта й адресата мовлення, питання дискурсу), лінгводидактика (аналізує характер оволодіння людиною мовою), лінгвістика тексту (досліджує організацію тексту й характер застосування в ньому мовних одиниць).

Так, мовній особистості властиво своє індивідуальне мислення, яке стає компонентом суспільного мислення, а суспільне мислення, у свою чергу, стає компонентом національного мислення. У роботах останніх років феномен «мовна особистість» досліджується з позиції її різновидів, котрі пов'язані з діяльністю людини. Виділяється професійна мовна особистість, яка визначає професійну особистість як сукупність інтелектуальних, соціально-культурних і морально-вольових якостей людини, яка сформована в особливому професійно-культурному середовищі й відображена у властивостях її свідомості, поведінки і діяльності.

Мовна особистість вивчається як самостійне явище, де аналізуються її типи, розслідуються причини, які впливають на формування мовної особистості. Що стосується мовної особистості нового типу, то ми стверджуємо, що вона являє собою вміле поєднання різноструктурних мов, як-от: української, англійської, румунської та ін. Основними критеріями розвиненої мовної особистості нового типу, на наш погляд, є обов'язкове володіння в різному ступені трьома – чотирма мовами: національною, рідною та англійською, а також уміння оперувати концептами іншомовних когнітивних структур у просторі комунікативної культури рідної мови. Специфіка мовної особистості, що формується в умовах полілінгвокультурної ситуації, пов'язана з її природною і динамічною взаємодією з кількома культурами і константами, з іншими мовами. Залишаючись носієм національної ментальності й мови, людина бере участь у спільній діяльності з представниками інших національностей, вбирає риси іншої культури, що відбивається в характері реального спілкування.

Орієнтація на мовну особистість видається плідною не тільки для теоретичного, але й для лінгводидактичного напряму культурно-мовних досліджень. У зв'язку з цим представляється важливим вивчення мови в аспекті національно-культурної картини світу. Мова виступає кодовим організатором, ланкою, що з'єднує внутрішній світ людини і зовнішній. Людина, сприймає в процесі діяльності світ й фіксує його в мові як результат свого пізнання [2].

Можна з упевненістю стверджувати, що термін «мовна особистість» успішно закріплений у сучасній лінгвістиці. Його актуальність обумовлена, передусім, антропологічною спрямованістю сучасної науки про мову.

Література:

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. 2013. 590 с.
2. Бориско Н.Ф. Формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции на практических занятиях по иностранному языку. *Іноземні мови*. 2010. № 2.
3. Караулов Ю.Н. Языковая личность и задачи ее изучения. *Язык и личность.* М. : Наука, 1989. С. 3-8.
4. Карасик В. И. Языковое проявление личности. Москва : Гнозис, 2015. 383 с.
5. Виноградов В.В. Язык как творчество. М. : Просвещение, 1958. 199 с.

ЗАСОБИ МОВНОГО КОМІЗМУ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ГУМОРИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ГУМОРЕСОК ХАЙНЦА ЕРХАРДА)

Карина Печененко
магістрантка факультету іноземних мов

Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Шавловська Т. С.

Жартівне спілкування являє собою багатогранне явище, що складається з мовних, паралінгвістичних та контекстуальних чинників. Комізм можна розуміти як вищий пізнавальний процес, який спочатку кодується усно за допомогою семантичних об'єктів, а потім вербалізується за допомогою мовних процесів. У великій радянській енциклопедії комічне прирівнюється до смішного – це категорія естетики, що означає смішне, яке переходить у грайливий та аматорський сміх [1, с. 131]. Комічний ефект звичайних загальновживаних слів пов'язаний насамперед із можливостями їх метафоризації та їх багатозначністю. Комізм посилюється за рахунок окремих слів, їх різного зв'язування, надбання ними додаткового комічного забарвлення в комічному середовищі, при непорозуміннях, що виникають під час діалогів.

У данній статті вважаємо необхідним виділити дві великі групи засобів створення комічного ефекту в німецькій мові: стилістичні та лексико-семантичні засоби. До стилістичних засобів мовного комізму віднесемо гумор, сатиру, іронію, гру слів та каламбур. У своїх гуморесках Хайнц Ерхард частіше вживає гру слів, каламбур та іронію. Іронія — це перехід від сатири до гумору, засіб незворушної холодної критики [1, с. 98]. Об'єкт іронії — здебільшого безкультурність.

Наприклад у вірші Ерхарда *» die Made »:*

Hinter eines Baumes Rinde
wohnt die Made mit dem Kinde.
Sie ist Witwe, denn der Gatte,
den sie hatte, fiel vom Blatte.
Diente so auf diese Weise
einer Ameise als Speise.

Eines Morgens sprach die Made:
«Liebes Kind, ich sehe grade,
drüben gibt e sfrischen Kohl,
den ich hol'.Solebdenn wohl.

Halt! Noch eins, denk, was geschah,
geh nicht aus, denk an Papa!»
Also sprach sie und entwich. —
Made junior aber schlich
aus der Wohnung, das war schlecht,
denn schon kam ein Specht

und verschlang die kleine fade
Made ohne Gnade. — Schade.
Hinter eines Baumes Rinde
Ruft die Made nach dem Kinde.[6]

У дереві жила личинка
З дитиною під корою, начинкою,
Чоловік її лист якось їв,
Рівновагу порушив,
До мурах впав на вечерю,
І тепер вона без чоловіка.
Стало небо їй у овчинку
Вранці каже личинка:-
«Під корою у нас все порожньо,
Я піду шукати капусту,

Ти ж про тата не забудь!
Не пустуй і вдома будь!
Так сказала, йдучи,
Але не слухало дитину,
І пішло гуляти, але ззаду
Строкатий раптом підкрався дятел
І склював малютку жадібно!
Нещадно! Як прикро!
Під корою та на гілці
Все кличе личинка дитину (переклад автора)

Цей приклад ілюструє такий вид комічного, як іронія. Автор оцінює ситуацію, яка обігрується у вірші в суб'єктивному забарвленні: він приписує життю комах сімейний людський стан, який їм жодною мірою не властивий, при цьому він персоналізує комах («Kinde» / «Дитя» – образ дитини в ролі маленької личинки, «Witwe»/ «Вдова» та «Gatte»/ »Чоловік» – образи дорослих личинок).

Гра слів — це розумне й дотепне використання слів і значень. Вона передбачає використання літературних засобів і прийомів, таких як співзвуччя, асонанс, орфографія, алітерація, рима і каламбур, щоб сформувати кумедні та часто жартівливі письмові та усні висловлювання. [5, с.39]. В даному прикладі гра слів тісно переплітається з лексико-семантичною групою засобів створення комічного, а саме полісемією:

«Ich muss das wirklich mal betonen: Ganz früher waren die Zitronen (ich weiß zwar nicht genau mehr wann dies gewesen ist) so süß wie Kandis. Bis sie einst sprachen: «Wir Zitronen, wir wollen groß sein wie Melonen! Auch finden wir das gelb abscheulich, wir wollen rot sein, oder bläulich!» Gott hörte oben die Beschwerden und sagte: «Daraus kann nichts werden! Ihr müßt so bleiben! Ich bedauer!»Da wurden die Zitronen sauer...»[6].

«Чому лимони кислі, в давнину колись (Я не пригадаю точної дати), лимони були дійсно набагато солодше карамелі, поки не стали скиглити: «Відтепер Хочемо бути великими, як дині! І жовтий колір наш – потворний, до лиця нам синій чи червоний! Господь на скарги такі сказав їм: «Ні, дорогі! На жаль – залиште ці думки! Від слів таких лимони скисли...» (переклад автора).

В останньому рядку представленого твору ми можемо спостерігати гру слів *«Da wurden die Zitronen sauer»*. Комічний ефект створюється за рахунок полісемії слова «скисли», яке в даному випадку позначає одночасно і справжній смак і лимона та їх настрій, то є скисли у значенні «стали сумними, прийшли у зневіру». В цілях збереження гри слів, пов'язаної з полісемією, автор використовує граматичну заміну словосполучення *«wurden sauer»*, що при дослівному перекладі перекладатися як *«стали кислими»*, перекладач передає як *«скисли»,* що повною мірою передає гру слів, тому що в даному випадку виражені емоції лимонів. Деякі дослідники стверджують, що каламбур і гра слів – це поняття різного обсягу, і ці стилістичні прийоми перебувають у родовидових відносинах. Такої думки дотримуються С.М. Влахов та С.В. Флорін: вони вважають, що каламбур – це один із видів гри слів [2, с.174]. Каламбур – дотепний вираз, жарт, заснований на використанні подібних, але різних за значенням слів або різних значень одного слова; гра слів [3, с.212]. *«Noch zwei Tage und das Morgen hat vor 24 Stunden begonnen.»* [6]. *Ще два дні і ранок почався 24 години тому.*

Комічний ефект досягається через свідоме вживання несумісних лексико-граматичних засобів. *«Noch zwei Tage»* передбачаю минулий час, а *«vor 24 Stunden begonnen»* – майбутній. Друга, лексико-семантична група – це звичайні, граматичні та лексичні явища, які самі по собі комізму не викликають, але у комічному творі, у гумористичному дискурсі за допомогою використання цих мовних феноменів створюється комічний ефект.

Метафори, метонімія, порівняння, епітети дуже розширюють семантичну можливість слова. У сатиричному мистецтві широко використовуються полісемантичність слів, омонімія, синонімія та антонімія. У гуморесках Хайнца Ерхарда можна дуже часто помітити метафори, наприклад:

«Pessimisten sind Leute, die mit der Sonnenbrille in die Zukunft schauen»[6].

Песимісти – це люди, які дивляться в майбутнє в сонцезахисних окулярах.

Сонцезахисні окуляри роблять картинку темнішою, як і песимісти, які все бачать все у темних тонах, тобто метафора допомагає створити комічний ефект за допомогою схожості *функцій.*

«Wer sich selbst auf den Arm nimmt, erspart anderen die Arbeit.» [6].
Хто бере себе на руки, рятує інших від роботи

«Selbst auf den Arm nehmen « означає «організувати свої думки, взяти себе в руки». Це перефраз, який у цьому афоризмі створює комічний ефект. А також метафоричне порівняння:

«Bei der Behörde ist es genau wie beim Theater: Ein paar arbeiten, und die anderen scha uen zu.» [6].

З владою точно так само, як і з театром: одні працюють, а інші дивляться. «Eitle Männer sind wie Kleiderständer, an denen nichts hängt» [6]. *Марнолюбні чоловіки схожі на вішалку для одягу, на якій нічого не висить.*

Полісемія або двозначність відіграє велику роль у жарті. Це впливає як на жести, так і на рухи, але основним джерелом двозначності є мова. Багатозначність слів часто використовується для комічного ефекту у гуморесках Хайнца Ерхарда. Наприклад:

«Manche Menschen wollen immer nur glänzen, obwohl sie keinen Schimmer haben»[6]. *Деякі люди хочуть завжди просто сяяти, хоча у них немає проблиску.* Слово *«Schimmer»* має у даному афоризмі два значення. Перше як сам шиммер, з якого роблять масла, його додають до свічок, а також, інше значення – сяйво, блиск. У наступних прикладах можна дуже чітко побачити використання антонімів, за рахунок використання протилежного значення утворюється мовний комізм:

«Lieber ein kleiner Lackschaden, als ein großer Dachschaden» [6].

Краще невелике пошкодження фарби, ніж велике пошкодження даху.

«Der schläft gut, der nicht weiß, wie schlecht er schläft.» [6].

Добре спить той, хто не знає, як погано спить.

«Man macht gewöhnlich viele Worte, wenn man nichts zu sagen hat» [6].

Ви зазвичай використовуєте багато слів, коли вам нема що сказати.

Також мовні засоби комічного можуть використовуватись у складі деяких прийомів, наприклад, контрасту, комічному перебільшенні (гіперболі), применшенні (літоті).

«Ich könnte manchmal vor Glück eine ganze Allee von Purzelbäumen schlagen.» [6].

Іноді я міг зробити цілу алею сальто від щастя.

«Ich brauche nur Fettgedrucktes zu lesen, schon nehme ich zu.» [6].

Мені потрібно лише прочитати те,що виділено жирним шрифтом, і я наберу вагу.

Проаналізувавши контекст творів Хайнца Ерхарда на наявність різних видів комічного, було виявлено по першій групі засобів комічного, що з двохста тридцяти п'яти досліджених прикладів іронію у середньому містять 25%, гру слів 21% та каламбур 17%. У лексико-семантичній групі метафора займає 11%, порівняння 5%, полісемія 9%, антонімія 4%, гіпербола й літота по 3% та інші 2%. Співвідношення видів комічного подано у діаграмі.

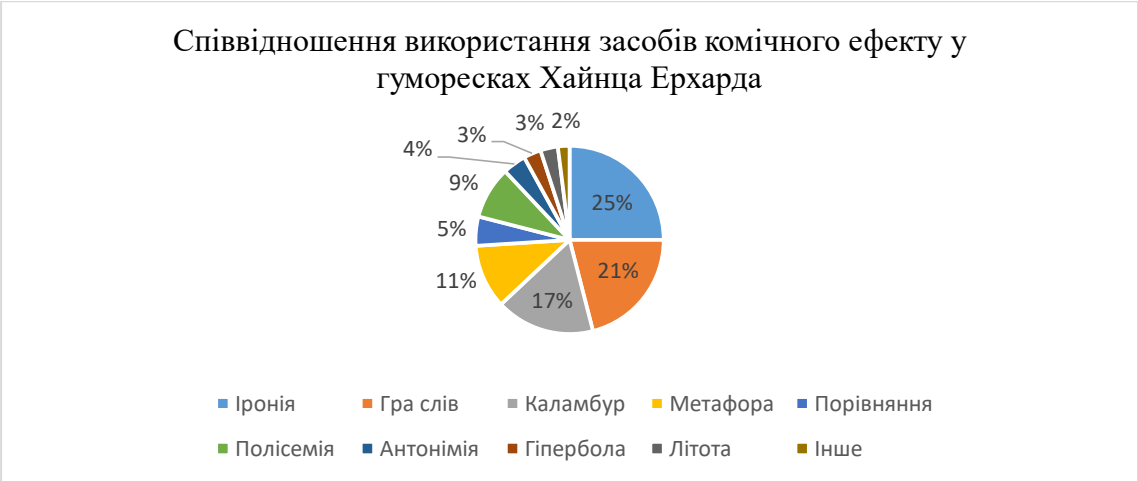

Отже, дослідивши гумористичні тексти Хайнца Ерхарда, можемо стверджувати, що комічний ефект досягається не лише через використання суто гумористичних прийомів, як то гра слів, каламбур, іронія, гумор та сарказм, але й через вживання лексико-семантичних одиниць, таких як метафора, порівняння, гіпербола, літота та інші.

Література:

1. Велика радянська енциклопедія: у 50 т./гл. ред. С.І. Вавілов. М.: Велика Рад. Енциклопедія, 1950. Т.2. 464 с.

2. Влахов С. Н. Неперекладне в перекладі. М.: Міжнародні відносини, 1980. 343 с.

3. Єфремова Т. Ф. Новий словник російської. Тлумачнословотвірний. М.: Російськамова, 2000.

4. Сафонова Є. В. Форми, засоби та прийоми створення комічного в літературі. *Молодий учений.* №5(52). 2013. С. 474-478.

5. Bernhard Marfurt, Textsorte Witz. Möglichkeiten einer sprachwissenschaftlichen Textsorte-Bestimmung, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1977.

6.URL: https://zitatezumnachdenken.com/heinz-erhardt.

АСПЕКТИ ВАРІАНТНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Мирослава Полюганич
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д.філ.н. Колесников А. О.

Проблема варіантності неодноразово привертала увагу учених. У спеціальній літературі питання про варіанти слова порушувалося передусім в практичному плані – за допомогою створення словників труднощів (словників неправильностей), основне завдання яких полягало в попередженні неправильного слововживання. Теоретичне осмислення формальної варіантності починається в середині XX ст. у зв'язку з пожвавленням інтересу до питань функціональної стилістики та стилістики мовних одиниць. Особливо пильну увагу лінгвістів до проблеми формальної варіантності спостерігаємо в останні десятиліття XX ст. та на початку XXI ст. Зокрема, до основних напрямків досліджень в цей час належать: зміна варіантів, конкуренція варіантів, класифікація варіантів, співвідношення варіантів і норми, варіантність і тотожність слова, який прогнозуючий характер варіантності та деякі інші (пор. праці П. Ю. Гриценка [2], С. Я. Ярмоленко [8], К. С. Горбачевича [1], Р. П. Рогожнікової [6], Т. В. Тукової [7] та низки інших вчених).

На тлі цього очевидного і вельми плідного пожвавлення, не може не звернути на себе уваги недостатня розробленість проблеми педагогічно орієнтованої інтерпретації варіантів слова та їх лексикографування в навчальних словниках, пор. [7].

Зауважимо, що варіантність – це фундаментальна властивість мовної системи. Як все, що існує в часі, мова в цілому і кожен її рівень окремо постійно змінюються. Ці зміни зумовлені численними зовнішніми та внутрішніми факторами. Одним з найбільш яскравих показників безперервної зміни мови може служити співіснування в ній в кожний взятий окремо момент часу формальних різновидів одних і тих же мовних одиниць, таких, наприклад, як слова *п**о**милка і пом**и**лка, ка**ф**едра і ка**т**едра, а**в**диторія та а**у**диторія.* Такого типу різновиди прийнято називати формальними варіантами слова. Формальні варіанти слова, на думку вчених, становлять перехідний етап в оновленні вигляду простих одиниць лексичної системи [6, 7, 8].

Варіантність як відображення динамічного характеру мови відіграє ключову роль у забезпеченні постійного вдосконалення її лексичних засобів: серед конкуруючих в мові варіантів мовна система незмінно відбирає ті, які найбільшою мірою відповідають її духу. У цьому сенсі наявність формальної варіантності це неодмінна умова існування будь-якої природної мови. Існує думка, що найбільш виразно формальна варіантність виявляється на лексичному рівні, що цілком зрозуміло, оскільки мова в свідомості більшості її носіїв – це насамперед мова слів. У цьому плані варто особливо відзначити, що здатність слова існувати у вигляді закономірних варіантів є однією з найбільш важливих його властивостей, яке повідомляє зазначеній мовній одиниці її динамічний характер, робить її постійно готовою до саморозвитку, перешкоджає її завмиранню, перетворенню в позбавлений внутрішніх колізій нерухомий знак.

Таким чином, як бачимо, варіантність є об'єктивним і непереборним мовним явищем, яке визначає характер функціонування мовних одиниць, і, виходячи з цього, необхідно визнати безперечну важливість відображення варіантів в навчальних словниках,

а з іншого – констатувати відсутність відповідних теоретичних розробок, що також зумовлює актуальність теми дослідження.

Проведений нами аналіз наукових та лінгводидактичних джерел дозволив зробити такі висновки.

Варіантно-інваріантний підхід до явищ мови утвердився спочатку в фонології. Під варіантами стали розуміти різні звукові реалізації однієї і тієї ж одиниці – фонеми, а саму фонему – як інваріант. З фонології цей підхід був перенесений на вивчення інших рівнів мови. Так у мовознавстві сформувалися два ряди термінів: перший – для одиниць-інваріантів (фонема, морфема, лексема тощо), другий – для одиниць-варіантів, тобто для конкретних реалізацій одиниць-інваріантів (фон, морф, лекса тощо), або їх різновидів залежно від характеру варіювання – вільного чи позиційно зумовленого (алофон, аломорф, алолекса).

Всі одиниці мови варіативні, тобто представлені у вигляді множини варіантів. Варіантна будова одиниць мови зумовлена властивістю їхньої «екземплярності». Кожна одиниця існує у вигляді множини екземплярів, залишаючись при цьому сама собою. Буття окремої одиниці мови це і є її варіювання, співіснування безлічі її варіантів. У варіантності одиниць мови знаходить прояв варіантно-інваріантний устрій усієї мовної системи, пор [4].

Варіантності мовних одиниць різних рівнів присвячено значну кількість досліджень, однак ця проблема продовжує залишатися актуальною, особливо стосовно усної форми української загальнонародної мови. Особливу актуальність має вивчення варіантності в діалектній формі української мови у зв'язку з її літературним стандартом, яка відрізняється від останнього ширшою варіативністю норм в межах конкретних комунікативних систем «принципово рівнозначних мові» – говірок, а також значним територіальним варіюванням одиниць різних рівнів мовної структури цієї форми національної мови загалом, на яке накладається соціальне, індивідуальне, функціональне та інше варіювання. Вивчення специфіки діалектної варіантності має істотне значення для прогнозування динаміки розвитку говірок, діалектної форми мови загалом та норм літературного стандарту.

Слід розглядати варіювання мовних одиниць передусім як варіювання їхньої форми, а не значення чи функції. Проблема багатозначності одного слова як форми його варіантності, що протиставляється омонімії, залишаємо за межами нашого дослідження, але солідарні з поглядами О. О. Потебні [5], який уважав, де є нове значення, там нове слово (омонім).

Варіювання плану форми полягає лише в частковій його відмінності, за збереження спільного компонента у варіантах, при цьому відмінності мають пояснюватися відомими закономірностями. Крім того, варіанти слід розглядати і диференціювати в межах рівнів мовної структури. Скажімо, *брату* і *братові* є варіантними словоформами давального відмінка однини іменника *брат*, але флексії *-у* і *-ові* не є варіантами, натомість флексії *-ові* і *-ови* можуть бути варіантними в межах однієї говірки (*братови* і *братові*) флексії ж *-ми, -ами, -ями* у варіантних словоформах орудного відмінка однини літературного стандарту *штаньмú, штанáми, штáнями* є теж варіантними.

Варіантність літературної норми спричиняється переважно або неусталеністю мовної норми (що негативно характеризує стан розвитку літературної мови), або стильовою диференціацією (тоді вона сприймається як ознака розбудованої стилістичної системи літературної мови). Тобто в літературному стандарті норми різних стилів можуть бути різними, варіюватися, але всі разом як варіанти вони становлять норму літературної мови.

Варіантність же діалектної норми набагато ширша. Скажімо, якщо в українській літературній мові є лише одна форма орудного відмінка слова *сіль – сіллю*, то в переселенських південнобессарабських українських діалектах в одній говірці можуть варіюватися форми: *ˈс'іл':у, ˈс'іл'у, ˈсол':у, ˈсол'у, ˈсол'йу, ˈс'іл'йу, ˈс'іл':у, ˈсол'ойу, ˈс'іл'ой* – с. Випасне Білгород-Дністровського р-ну Одеської обл., *ˈсол'уйу, ˈсолейу, ˈсол'ойу, ˈсол':у, ˈсол'у* – с. Петрівка Тарутинського р-ну Одеської обл. [3, к. 9], якщо найвищий ступінь порівняння для слова *сильний* представлений літературними формами *найсильніший, найбільш сильний*, то в діалектах варіюються форми: *ˈсамий май ˈсил'ний, май сил'ˈн'іший,*

ˡмай сил'ний, найсил'ˡн'ішчий, найсил'ˡн'іший – с. Райлянка Саратського р-ну Одеської обл., *ˡсамий май ˡсил'ний, май сил'ˡн'іший, мей сил'ˡн'іший, найсил'ˡн'ішчий, найсил'ˡн'іший* – с. Молодове Саратського р-ну Олеської обл., *ˡсамий найсил'ˡн'іший, ˡсамий май сил'ˡн'іший, ˡсамий май ˡсил'ний, май сил'ˡн'іший, мей сил'ˡн'іший, ˡмай сил'ний, ˡсамий сил'ˡн'іший, ˡсамий ˡсил'ний, найсил'ˡн'іший* – с. Прямобалка Арцизького р-ну Одеської обл., *шˡче май ˡсил'ний, ˡсамий май ˡсил'ний, ˡсамий ˡсил'ний, май сил'ˡн'іший, ˡмай сил'ний* – с. Петрівка Тарутинського р-ну Одеської обл. [3, к. 22]. Як бачимо, на один літературний варіант припадає до 5-ти варіантів діалектних форм новожитніх говірок. Зрозуміло, що варіантність в межах діалектної форми національної мови загалом – ще ширша.

Розвиток мови можна уявити як протидію двох тенденцій: з одного боку, розширення варіантності, що постає як внутрішньомовна тенденція, і така, що зумовлена мовними контактами (за рахунок прямих запозичень, індукційних впливів, гіперкорекції тощо), з іншого, нормуванням, що призводить зазвичай до стримування варіантності, зменшення кількості варіантів. Нормування в літературному стандарті і діалектній формі національної мови має внутрішньомовний і соціальний чинники. Якщо внутрішньомовний чинник норми є механізмом самозбереження мовної системи, оскільки система – це обмежена, певним чином упорядкована сукупність одиниць, для мовної системи – мовних одиниць, пов'язаних певними відношеннями, і є приблизно однаковим для діалекту і літературного стандарту, щоправда в останньому має спеціальні і специфічні засоби, механізми стандартизації, нормування і кодифікації, то соціальний чинник для відзначених форм мови працює по-різному. Для діалекту – це доволі низька соціальна значущість знання норми, що полягає лише у розрізненні мовців у поняттях – свій / чужий. За незнання діалектної норми ніхто не буде ганьбити, сварити, принижувати, а просто зрозуміють – «це не наш, чужий», а за знання – можуть визнати своїм. Для літературного стандарту соціальний прояв мовної норми зумовлює високу соціальну значущість знання норми, полягає в соціальному престижі знання норми і осуді – за незнання. Причому на різних етапах життя індивіда останній може мати різні форми: низька оцінка під час навчання, потім – блокування соціального, кар'єрного просування особистості, неможливість влаштуватися на престижну роботу та й роботу взагалі, ризик втратити роботу, можливе приниження, ганьблення тощо.

Констатуємо розбіжність між реальними широко варіантними нормами, що фіксує мовна практика, і вузькими, часто безваріантними приписами нормувальників літературного стандарту, які диктує нам літературна норма. Це уповажнює на висновок про необхідність відмови від суто прескриптивного підходу до варіантності в останньому, ще більшої орієнтації на діалекти. В ідеалі, на нашу думку, у мові не повинно бути таких норм, яких не в змозі дотриматися жоден її пересічний носій, як, скажімо, норм відмінювання складених числівників. Слід намагатися наблизити норми літературної мови до живої розмовної її форми.

У процесі навчання літературної мови у школі та виші необхідне подання ширшої інформації про реальну мовну практику, про територіальні діалекти. Варто усунути ототожнення діалекту і суржику (як моделі мовної поведінки, що ігнорує мовну норму), риторику «боротьби з діалектами». Опис і викладання мови такою, якою вона є – без зайвих прикрас, без ідеалізації, з орієнтацією на літературний стандарт, але у різноманітті її територіальних і соціальних діалектів і з урахуванням мовних / діалектних контактів, що дуже актуально в нашому полімовному регіоні – це, безумовно, завдання складніше ніж створення імперативних приписів, але мовознавство (не лише діалектологія чи соціолінгвістика, а й мовознавство, що вивчає літературну мову, лінгводидактика) мусить прийняти таку модель опису. Інакше – ризикує втратити довіру до вчителя, викладача, коли учні читатимуть підручник з мови як якусь фантазію, що немає нічого спільного з дійсністю. З погляду педагогіки та лінгводидактики це не лише сприятиме збереженню довіри до навчального матеріалу, до вчителя, а й виховній меті – більш гармонійному розвиткові особистості учнів, громадян, вихованню їхньої моральності, громадянської

позиції, любові до національної мови і відповідальності за неї, бажання берегти і захищати її.

Викладаючи українську мову в полімовному і полідіалектному південнобессарабському регіоні слід дотримуватися принципів обов'язкової опори на рідну мовну / діалектну базу учнів, навчати норм стандарту в дусі гармонійного сприйняття двох форм загальнонародної мови (діалектної форми і літературного стандарту), відмовитися від настанови на боротьбу з діалектом та виробляти навички перемикання кодів під час засвоєння норм літературного стандарту.

Література:

1. Горбачевич К. С. Вариантность слова и языковая норма. Л.: Наука, 1978. 238 с.
2. Гриценко П. Е. Некоторые замечания о диалектной основе украинского литературного языка. *Philologia slavica*. К 70-тию академика Н. И. Толстого. 1993. С. 284-294.
3. Колесников А. О. Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю. Ізмаїл: ІРБІС, 2016. 168 с.
4. Перцов Н. В. Инварианты в русском словоизменении. Москва: Языки русской культуры, 2001. 280 с.
5. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. Часть 1. Москва: Издательство Юрайт, 2018. 292 с.
6. Рогожникова Р. П. Варианты слов в русском языке. Москва: Просвещение, 1966. 160 с.
7. Тукова Т. В. Морфологическая вариативность как лингвистическая проблема. *Лінгвістичні студії*. 2007. Вип. 15.
8. Українська мова. Енциклопедія /В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. 684 с.

АНАЛІЗ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ҐЕНДЕРУ У МОВІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Андрій Раду
магістрант факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.філ.н., доц., Шавловська Т.С.

Ґендер, як інші особливості особистості (соціальний статус, вік, етнічна приналежність), привертає увагу багатьох лінгвістів, серед яких Бакушева Є.М, Кірова А.Г, Куніцина Є.В, Гамперз, Шоу та ін. що приналежність людини до тієї чи іншої статі безпосередньо впливає на її мовну поведінку. Вченими доведено, що між статтю та мовою індивіда є опосередкований складний зв'язок. Тим не менш, питання чи впливає біологічна стать людини на її комунікативну поведінку залишається відкритим.

Найчастіше, щодо цієї теми робиться два висновки: або стать значною мірою впливає на мову людини, або зовсім не позначається на ній. «Насправді відповідь це питання значно складніше і передбачає, насамперед, розмежування понять «вербальні навички» і «мовленнєва поведінка», мова. До вербальних навичок відносять наявність багатого словникового запасу, грамотність при побудові речень, швидкість мови тощо. Дослідниками доведено, що різниця у вербальних здібностях чоловіків та жінок все-таки існує [2, с. 84]. Виявляються воно лише у певних аспектах, а деякі з цих відмінних рис просто нівелюються з віком.

У відношенні до вербальних вмінь перевага жінок над чоловіками поширюється тільки такі навички як швидкість мови і здатність до запам'ятовування вербального матеріалу, в інших аспектах вербальні вміння представників протилежних статей

перебувають приблизно на рівні. Якщо вербальні навички більшою мірою пов'язані з біологічними особливостями людини, статтю, точніше з її репродуктивною системою, то мовна поведінка, що залежить від соціально-культурного аспекту, має відношення до гендеру.

Стосовно гендера стверджується, що важливе значення має не самі по собі біологічні відмінності між чоловіками та жінками, а те культурне та соціальне значення, яке суспільство надає цим відмінностям, тобто гендер обумовлений не лише біологічно, а й соціально та за допомогою культури. Тому сьогодні поняття гендера (соціально-психологічної одиниці) не співвідноситися з поняттям статі (біологічною одиницею), вона містить у собі поняття, що означає належати до тієї чи іншої статі у певному культурному чи соціальному аспекті.

«Поняття «гендер» наголошує, як ми демонструємо свою стать оточуючим, і характеризує індивіда за критерієм відповідності його поведінки маскулінності чи фемінінності» [1, с. 32]. Тобто ґендер, на відміну від статі, не є вродженою якістю особистості, а набувається в процесі її соціального становлення. Адже що б мати психологічні якості чоловіка чи жінки не обов'язково бути такими фізіологічно. Визнання того, що фактор гендера впливає на мовленнєву поведінку людини, говорить про те, що між статтю людини та її ґендером існує непрямий зв'язок.

У мові гендер проявляється у лінгвістичних стереотипах приписуваних представникам тієї чи іншої статі. Американський соціолог У. Ліппман, який уперше використовував поняття «соціальний стереотип» у 1922 році, визначав стереотипи як бачення світу, що склалося в людській свідомості, що допомагає економити зусилля при сприйнятті людиною складних соціальних явищ і захищає її позиції, права та цінності. Що стосується ґендерних стереотипів, то вони є схематичними, неускладненими, емоційно чітко забарвленими образами, що поширюються на всіх представників чоловічої та жіночої статей, незалежно від особливостей конкретного індивіда.

Мова відіграє важливу роль у конструюванні, відтворенні та закріпленні гендерних стереотипів у суспільстві. Вона фіксує ґендерні стереотипи властиві колективній свідомості, що складаються на основі сприйняття типової мовної манери та мовної поведінки. Мовні стереотипи проявляються й у використанні різних стійких виразів, лексем, оборотів, що наділяють об'єкт говоріння рядом обов'язкових оцінок, які визначають гендерну поведінку.

Отже, основа стереотипізації мови лежить у соціальних відносинах. На думку Річарда Коейтса (Richard Coates) «мовні відмінності – відображення соціальної різниці, і вони існуватимуть доти, доки чоловіки та жінки сприйматимуться суспільством по-різному» [1, с. 51].

Існує і детерміністська теорія, що навпаки ставить мову в основу соціальних відносин. Відповідно до даної теорії мова створює та підтримує соціальний поділ, вона формує людське сприйняття та визначає властиві жінкам та чоловікам соціальні ролі. Соціальний поділ у мові може підтверджуватись і наявністю нерівної присутності жіночої та чоловічої статі у мові, тобто гендерною асиметрією. Вченими доведено, що більшість мов світу андроцентричні: зводяться до уявлень про світ через чоловічу норму. Найчастіше це проявляється через використання іменників, займенників тощо чоловічого роду для позначення осіб будь-якої статі.

Явище андроцентричності пояснюється культурною та соціальною специфікою суспільства, домінантою чоловічої картини світу та відкиданням гіноцентризму – жіночих моделей та уявлень. Таким чином, первинною відмінністю ґендера та статі можна вважати їхню соціальну та біологічну приналежність. Крім цього, ґендер розглядається як явище, що набувається, так як ґендерна поведінка людини не залежить від її статі, а ґендерні риси можуть знаходитися в процесі соціального становлення. У мові ґендерним проявом є лінгвістичні стереотипи характерні представників тієї чи іншої статі. Найчастіше їх появу пов'язують із відображенням соціальної різниці.

З метою аналізу наявності та функціонування ґендерних стереотипів у сучасній німецькій мові, було проаналізовано текст роману «Soloalbum», що дозволило виділити 284 випадки вживання гендерно-маркованих елементів. роман Бенджаміна фон Штукрад-Барре насправді взагалі не мав бути книгою, а був би записом, про що зазначає Сільке Шнеттлер у своїй статті. Він називається «Soloalbum», розділений на частини А та Б та розділи усі носять заголовки пісень Oasis – Song. Так, Фолкер Вайдерманн навіть стверджує, що з'ясував, що настрої розділів переважно ґрунтуються на настроях відповідних пісень.

Найчастіше смак автора чи героя роману насправді виражається у його ставленні до музики різних колективів та співаків. У романі перераховані, демонізовані або прославлені 108 різних груп і співаків. З одного боку, йдеться про «Вольфганга Аршгесіхта Петрі», а з іншого - головний герой купує два вініли «Pet Shop Boys», хоча він більше не є представником студії звукозапису. «Pet Shop Boys» - одна з його улюблених груп. Це також видно з частоти їх згадки у романі. Вони згадуються сім разів у всьому романі, звичайно, перевершуючи лише кількістю уривків Oasis з 16 згадками. Захоплення гуртом помітно не в останню чергу в тому, що кульмінація книги в останній главі не призводить до остаточного рішення у питанні кохання, а в концерті Oasis. Втрата подруги Катаріни представлена як загальний мотив.

Головною темою роману виступають відносини, а другорядною – музика та її вплив на головного героя. Ідеєю твору є пошук вірного рішення у будь-яких обставинах. Структура роману ділить його на дві частини, у складі яких сумарно 18 глав, що дозволяє авторові розкрити тему та ідею.

У ході роботи з текстом було проаналізовано текст роману «Soloalbum», що дозволило виділити 284 випадки вживання гендерно-маркованих елементів. Серед загальної кількості, 168 випадків є жіночими, що складає 59,2%. Їх було виявлено на лексичному, стилістичному та граматичному рівнях тексту.

Для лексичного рівню тексту притаманне використання модних запозичень з інших мов; стилістичні ознаки жіночого гендеру проявляються у випадку з використанням риторичних питань та речень оклику, використанням конструкцій з підвищеною експресією та використанням відособлених конструкцій з емоційним компонентом. На рівні граматики ґендер знаходить прояв у використанні еліптичних конструкцій; переважанні складносурядних речень; використання інверсії; часте вживання питальних і окличних речень; використання риторичних запитань; використання синтаксичних конструкцій з подвійним запереченням; використання вступних слів зі значенням невпевненості, невизначеності; використання парцеляції; використання рядів однорідних членів речення; використання повторів.

У тексті роману репрезентація чоловічих мовних особистостей займає друге місце що складає 40,8%. Усі приклади можна умовно розділити на стилістичні, граматичні та лексичні способи вираження ґендеру.

Окрему групу прикладів становлять графічні елементи репрезентації ґендеру – використання графону для збільшення емоційності та/або навмисне використання невірних знаків пунктуації: їхня кількість із загальної виборки складає 29,6%.

Серед зазначених, чоловічими вважаються ті, які акцентують увагу читача на окремому слові без агресивної конотації фрагменту. На лексичному рівні репрезентація чоловічої мовної особистості відбувається, головним чином, за рахунок згрубілої та зниженої лексики. На рівні граматики репрезентація чоловічої мовної особистості відбувається, головним чином, за рахунок парцеляцій та еліптично-скорочених конструкцій або конструкцій з агресивною конотацією. На стилістичному рівні превалюють репрезентації жіночої мовної особистості, хоча деякі з виявлених елементів є суто чоловічими. Серед них – агресивна емоційність, яка у контексті виражається через вживання риторичних окличних речень.

Отже, зауважимо, що поняття ґендеру характерне для мови через реалізацію мовних ґендерних стереотипів. Дослідження прояву ґендеру у мові, яке базувалося на аналізі

сучасної німецької художньої літератури, підтверджує наявність ґендерної асиметрії у німецькій мові.

У ході роботи з текстом було проаналізовано текст роману «Soloalbum», що дозволило виділити 284 випадки вживання гендерно-маркованих елементів. Серед загальної кількості, 168 випадків є жіночими, що складає 59,2%. Їх було виявлено на лексичному, стилістичному та граматичному рівнях тексту. У тексті роману репрезентація чоловічих мовних особистостей займає друге місце що складає 40,8%. Окрему групу прикладів становлять графічні елементи репрезентації ґендеру – використання графону для збільшення емоційності та/або навмисне використання невірних знаків пунктуації: їхня кількість із загальної виборки складає 29,6%. На лексичному рівні репрезентація чоловічої мовної особистості відбувається, головним чином, за рахунок згрубілої та зниженої лексики. На рівні граматики репрезентація чоловічої мовної особистості відбувається, головним чином, за рахунок парцеляцій та еліптично-скорочених конструкцій або конструкцій з агресивною конотацією. На стилістичному рівні превалюють репрезентації жіночої мовної особистості, хоча деякі з виявлених елементів є суто чоловічими. Серед них – агресивна емоційність, яка у контексті виражається через вживання риторичних окличних речень.

Література:

1. Міронова Н.И. Стать та гендер у лінгвістичних дослідженнях. 2018.
2. К. Девіс, М.Еванс, Д. Лорбер. Посібник з гендерних жіночих досліджень. 2016.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ольга Садківська
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н., доц. Рябушко С. О.

«Хто володіє інформацією, той володіє світом». Нині ці слова Н. Ротшильда, з огляду на останні освітні тенденції, є надзвичайно доречними, адже розвиненість інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та вміння їх використовувати для досягнення цілей в усіх сферах суспільного життя є першочерговим індикатором розвиненості суспільства XXI ст.

Сучасні тенденції інформатизації та комп'ютеризації освітнього процесу з англійської мови (АМ) вимагають теоретичного обґрунтування й розробки методичних рекомендацій щодо планування здійснення вчителем англійської мови власної педагогічної діяльності, послуговуючись сучасними ІТ-надбаннями людства. Ця проблема набуває неабиякої актуальності в рамках переходу від традиційної до дистанційної та змішаної форм здійснення освітнього процесу. Основними й необхідними методичними аспектами за таких умов є раціональне та правильне застосування вчителем англомовних онлайн-ресурсів для викладання англійської мови, актуальність яких підтверджують нинішні умови навчання з огляду на швидке та глибоке реформування сучасного змісту мовної освіти, пришвидшення необхідності застосування варіативного підходу у навчанні та індивідуалізації шкільної освіти.

Концептуалізація поняття «змішане навчання» припадає на кінець 90-х років XX століття, але вперше якісно воно описується лише у «Довіднику змішаного навчання» авторства К. Бонка і Ч. Р. Грема у 2006 році [7]. Поява феномена «змішане навчання» зумовлена вимогами сучасного суспільства. Як зазначає М. Пренскі, діти XXI століття – це «цифрове покоління», з гострою потребою якісного та мобільного високотехнологічного навчання. Таке навчання якісно знижує питання доступності, індивідуалізації та

інтенсифікації освіти й зручності організації освітнього процесу. А можливо це лише після повного опанування технологій дистанційної освіти [5], з поєднанням традиційної методики очного навчання англійської мови із використанням англомовних онлайн-ресурсів та інструментів освітнього онлайн-простору школи.

Вивчення теоретичних основ застосування англомовних онлайн-ресурсів для організації змішаного навчання з англійської мови привертає увагу на потребу в умінні учнів самостійно користуватися таким видом ресурсів як способом самостійного опанування навчальної дисципліни та власного саморозвитку. А вчитель англійської мови, плануючи освітній процес, при доборі електронних ресурсів неодмінно зобов'язаний врахувати не лише їх змістову наповненість і місце в освітній діяльності учнів з англійської мови, але й психофізіологічний бік вивчення учнями іноземної мови у певному віці, рівень учнівської самостійності та навичок цифрової грамотності [6].

Нормативною освітньою базою МОН України, зокрема «Положенням «про загальноосвітній навчальний заклад» визначено три ступені шкільної освіти [3]:

1) початкова школа, або перший ступінь – обмежується 1-4 класами загальної освіти;
2) середня школа, або другий ступінь – характеризується навчання учнів у 5-9 класах та має допрофільний характер освітнього процесу;
3) старша школа, або третій ступінь – визначається навчанням учнів 10-11 класів профільної школи.

Вищезазначені ступені навчання, за Д. Б. Ельконіним [1], відповідають наступним періодам вікового становлення учня та його розвитку. Початкова школа співвідноситься з молодшим шкільним віком учнів (6-10, або 7-11 років). Основна, або середня школа охоплює учнів у підлітковому віці (від 10 до 14 років). Учні ж профільних класів загальної середньої освіти в Україні перебувають у ранньому юнацькому віці (від 14 до 18 років). Аналізуючи психофізіологічні характеристики кожного із зазначених періодів, можна зробити висновок, що найбільш адаптованими та готовими до змішаного формату роботи з використання англомовних онлайн-ресурсів у процесі вивчення англійської мови є учні профільних класів.

Обґрунтуємо попередню позицію з точки зору новоутворень у структурі особистості учня, його психіки у поєднанні з провідною діяльністю, що формується у певних соціальних обставинах на кожному з вікових етапів розвитку.

Так, учні молодшого шкільного віку перебувають в адаптивному періоді відносно навчання у школі. На даному етапі відбувається розширення кола спілкування та зростає потреба у колективній діяльності, що найчастіше пов'язана з навчанням та опануванням основних суспільних норм поведінки. Навчальна діяльність учнями даної вікової групи сприймається як суспільно-значуща частина життя. Формуються пізнавальні інтереси, учень вчиться мислити теоретично й аналізувати власні дії та досягнення, у нього формується вміння самостійно планувати діяльність. У зазначений період недостатньо розвинені комп'ютерні навички в учнів та вміння самостійно використовувати освітні онлайн-ресурси. Саме тому застосовування змішаної форми навчання з англійської мови з використанням англомовних онлайн-ресурсів для початкової ланки освіти є надзвичайно складним процесом, що може бути реалізованим лише частково й під повним контролем педагогів і батьків відповідно до програмових вимог змісту мовної освіти в Україні.

Підлітковий вік вимагає постійної соціальної взаємодії в учнівському колективі, адже провідною діяльністю є саме процес спілкування і у навчанні та в інших сферах життя учня. З'являється почуття дорослості, що позначається бажанням більшої самостійністі в діяльнісній сфері життя учня. Характерне критичне мислення та вміння здійснювати самоаналіз власних досягнень. У даний період уже добре сформовані навички самостійної освітньої діяльності, але з огляду на провідну діяльність (інтимно-особистісне спілкування) та новоутворення у структурі особистості (почуття дорослості, інтерес до проблем світогляду, власної особистості, до статусу в суспільстві, плани на майбутнє), змішана

форма навчання задовольнити усі потреби підлітка не може повністю, адже спрямована на більш самостійну діяльність учня з дещо обмеженою можливістю спілкування та особистісного контакту.

Ранній юнацький вік – це період появи в структурі особистості таких понять, як відповідальність, самодіяльність, реальне уявлення про власне майбутнє, готовність до професійного самовизначення у житті. З точки зору психічних новоутворень варто звернути увагу на високий рівень самостійності в усіх сферах життя. Пізнавальний інтерес на даному етапі має професійне спрямування, що сприяє провідному виду діяльності даного етапу життя – навчально-професійному. Юнаки та дівчата вміють самостійно організовувати власне навчання, володіють тайм-менеджментом, з легкістю опановують навички цифрової грамотності, здатні до повної рефлексії власної діяльності за умов високого рівня вмотивованості.

Важливе місце у питанні теоретичних основ використання англомовних онлайн-ресурсів для організації змішаного навчання з англійської мови посідає й розуміння загальних психолінгвістичних особливостей вивчення іноземної мови в різні вікові періоди навчання. Так, відповідно до психолінгвістичного аспекту вивчення англійської мови існує три етапи навчання [2]:

1. Початковий етап вивчення англійської мови (від 6 до 11 років, початкова школа). Вивчення мови сприяє гармонійному розвитку особистості та позитивно впливає на підвищення інтелектуальності школярів. Удосконалюється рівень фонематично-інтонаційних умінь учнів. Відбувається оволодіння основними навичками англійської мови (граматичні, орфографічні, фонетичні, лексичні) та розвиток усіх провідних видів мовленнєвої діяльності (МД);
2. Основний етап вивчення англійської мови у школі (від 10 до 14 років, середня школа). Формування й розвиток мовної та мовленнєвої компетентностей. Продовжується вдосконалення кожного з видів МД. Велика увага приділяється вивченню граматичного матеріалу та здійсненню усної комунікації іноземною мовою. Мовлення набуває повноти, наповненості й складності в аргументації та структурованості [4];
3. Старший, або завершальний етап вивчення англійської мови у школі (від 15 до 18 років, профільна/старша школа). На цьому рівні посилюється відпрацювання раніше здобутих учнями знань, умінь та навичок з англійської мови. Усі види МД мають довільний, змістовний та якісний характер. Знання мови починає виконувати пізнавальні функції в інших галузях життя й надає можливість самоосвіти та власного розвитку у напрямі обраної професії. Провідну роль відведено читанню як способу отримання найбільшої кількості інформації. Значно розширюється словниковий запас учнів, адже підвищується рівень рецепції та пасивного засвоєння граматичного змісту програми. Самостійність посідає головне місце в діяльності учнів, адже індивідуально-пошукові завдання допомагають відчувати свої успіхи, вчать самоаналізу та побудові власної світоглядної позиції [4].

Сучасна педагогіка пропонує два основі способи здійснення освітнього процесу в школі. Перший відводить учню роль пасивного слухача (традиційні уроки, де головним є учитель), а другий – активного учасника освітнього процесу (учень має змогу здійснювати самостійну пошукову діяльність та виявляти творчість, вибірковість у власних діях), де учитель виконує позицію тьютора або коучера. Другий спосіб навчання є необхідною умовою для здійснення змішаної форми навчання з англійської мови за допомогою англомовних онлайн-ресурсів [4], але є оптимальними передусім для старшої категорії учнів «покоління гаджетів».

Отже, в результаті проведеного нами дослідження ми дійшли висновку, що теоретичні основи використання англомовних онлайн-ресурсів для організації змішаної форми навчання з англійської мови базуються на психофізіологічних та лінгвістичних особливостях засвоєння учнями англійської мови на кожному з етапів її вивчення, що є надзвичайно важливим при обранні вчителем доцільних і посильних навчально-пізнавальних ресурсів для учнів. Правильно обрані педагогом англомовні онлайн-ресурси

дають змогу раціональної та гармонійної модерації освітнього простору відповідно до потреб мовної освіти та певних індивідуальних і вікових особливостей школярів.

Література:

1. Ельконін Д.Б. До проблеми періодизації психологічного розвитку в дитячому віці. *Зап. психол*. 1971. № 4. С. 6-20.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Положення про загальноосвітній навчальний заклад. URL: pttps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-2000-%D0%BF#Text.
4. Особливості навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах. URL: https://studfile.net/preview/5081078/page:10/.
5. Слободян, Х. Цифрове дитинство, або чому «аборигени» навчаються по-іншому? URL: https://bokmal.com.ua/life/digital-natives/.
6. Belshaw D. The Essential elements of digital literacies. URL: http://digitalliteraci.es.
7. Bonkc J., Graham G. The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs. 2006. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing. 32 p. URL: http://curtbonk.com/graham_intro.pdf.

Е. ПО – ЗАСНОВНИК КЛАСИЧНОГО ДЕТЕКТИВА

Ірина Сапунжи
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. філ. н., доц. Савоськіна Т. О.

Соціологічні дослідження показують, що детективний жанр сьогодні є одним з найпопулярніших жанрів масової літератури, і його популярність часто не залежить ні від віку, ні від статі читацької аудиторії. Детективна література викликає інтерес не тільки у читачів, а й у критиків.

Основною вимогою, що виставляються перед класичною детективною історією, є раціональне, логічне розслідування злочину, яке ґрунтується на наявних підказках або доказах.

З часу свого виникнення в середині XIX ст. детектив при всій своїй популярності серед читачів постійно піддавався критиці з боку академічних кіл і прихильників серйозної літератури як примітивна, низькопробна творчість, література другого сорту, що характеризується схематичністю сюжетів, нерозвиненістю характерів персонажів, бідністю мови. Вважалося, що він «створюється напівграмотними нездарами на потребу дрібних клерків, фабричних робітниць і інших осіб, поняття не мають, що таке культура і літературний смак» [6, с. 28-37].

Така характеристика детективної літератури, яка, як і інші жанри, не обходиться без халтури, зазвичай пов’язана зі змішанням детектива з різноманітними творами кримінальної літератури, основною ознакою яких є сенсаційність, яка необхідна, щоб «пройняти товстошкірого читача. У цій літературі, часто низької якості, відсутня важлива ознака справжнього детектива – його інтелектуальний характер.

Як зауважив англійськиу письменник Р.О. Фрімен (1862-1943) цінителі детектива – це, головним чином, представники інтелектуальних кіл, тобто люди, яких захоплює розумова діяльність і логіка явищ [6, с. 28-37]. Тільки ці люди – досить освічені – можуть оцінити твір детективного твору і, відповідно, отримати від його читання специфічне задоволення.

Незважаючи на широку художню практику в галузі детектива, уявлення про його специфіку далеко не достатні. Сформоване у вітчизняному літературознавстві упереджене ставлення до детективу як явища буржуазної масової культури, чужою за своєю природою і суті і тому позбавленої художніх достоїнств, було істотною перешкодою до його вивчення. В даний час дослідженню різних аспектів детектива присвячені, існуючі у вигляді передмов, післямов, окремих статей, есе, заміток та інших публікацій, роботи Г.А. Анджапарідзе, О. Ю. Анциферової, С.П. Бавіна, С. Б. Бєлова, А. З. Вуліса, Е.В Жарінова. Н. Ільїної, Ю. Каграманова, Т. Ф. Кашаєвої, Н. В. Кірєєвої, І. В. Чумечіної, В. П. Руднєва, М. П. Тугушевої, С. Н. Філюшкіної.

Впізнаваними для сучасного читача детективні твори почали з'являтися в дев'ятнадцятому столітті, і писали їх такі автори, як Моріц Хансен, Вільям Еванс Бертон, і Еміль Габоріо. Кульмінацією їхньої праці виявилися короткі оповідання, які не були надто популярними [1].

Все змінилося в 1841 році з публікацією історії американського автора Едгара По «Вбивство на вулиці Морг». Це була перша сучасна детективна історія, яка зображувала детектива як героя. Образ Огюста Дюпена був частково списаний з першого, що існував в реальному житті детектива, колишнього злочинця, а згодом криміналіста Ежена Франсуа Відока [2]. Також як і Відок, Дюпен-француз і інтелектуальний процес, використання «сірих клітин» – для нього первинний метод розслідування злочинів і розгадки таємниці.

Незважаючи на те, що Едгар По був американцем, його детективні історії є прототипом класичних детективних історій, для яких характерні роздуми, і стиль яких переймали британські та європейські автори. Ексцентричний геній Дюпен-попередник Шерлока Холмса, Еркюля Пуаро і Міс Марпл, які використовували сіру речовину, щоб досягти яскравих результатів при розслідуванні злочину. Основною вимогою, що виставляються перед класичною детективною історією, є раціональне, логічне розслідування злочину, яке грунтується на наявних підказках або доказах. Більшість рис, які заклав Едгар По в Дюпені, вплинули на образ детектива, створюваного в 19-му і початку 20-го століття.

Таким чином, народження інтелектуального детективу (англ. Detective, від лат. Detego – розкриваю, викриваю) зв'язується з ім'ям американського письменника Едгара Аллана По (1809-1849), який називав свої розповіді про розслідування злочинів «логічними». Е. По був першим, хто в якості предмета літературного оповідання використав не опис злочину, а процес кримінального розслідування, в центрі якого стояв інтелектуал-детектив.

Характерний сюжетний поворот, в основі якого знаходилася складна задача, яка потребує вирішення за допомогою інтелектуальної діяльності, був використаний вперше в новелах Едгара По «Вбивство на вулиці Морг» (1841), «Таємниця Марі Роже» (1843), «Викрадений лист» (1844), опублікованих в проміжку між 1840 і 1845 рр. Так була закладена основа класичного детективу. Ця сюжетоутворююча лінія, затверджена в новелах Едгара По, стала головним родовою ознакою класичного детектива, який залишається незмінним в цій якості протягом багатьох десятиліть, а головний персонаж історій Едгара По, сищик Огюст Дюпен, став прообразом відомих детективів: Шерлока Холмса, Еркюля Пуаро і міс Марпл британських письменників Конан Дойла і Агати Крісті, а також багатьох інших, згодом багаторазово повторених в різних варіантах.

Завдяки величезній популярності, яку згодом знайшли англійські детективи, які мають тісний зв'язок зі зразковими для даного жанру текстами Едгара По, класичний детектив стали називати англійським, незважаючи на його американське коріння, оскільки і свою назву жанр знайшов завдяки американській письменниці кримінальних романів Енн Кетрін Грін – першої, хто назвав свій дебютний роман «Справа Лівенуорт» «детективом» [4, с. 51].

Народження логічного детектива до середини XIX ст. було пов'язано, в першу чергу, зі становленням в цей час в європейських країнах наукового світогляду, що зумовило

науковий підхід до злочину як до соціальної проблеми. Злочин в суспільстві до цього часу вже не розглядався з позиції релігійної моралі, як це було в Середні століття і аж до XVIII століття. Вже нікого при розборі злочину не цікавило гріхопадіння, кара або каяття, але все більшу цікавість викликали форма злочину і його причини [1, с. 280]. Звільнена від тиску церкви наука стала основним мірилом, що визначає всі процеси соціального життя, в тому числі і в культурі.

Наукові досягнення того часу багато в чому сприяли становленню в європейських країнах криміналістики, яка, виникнувши як реакція на надзвичайне зростання міської злочинності, супроводжувала перебудову системи правосуддя, створення розшукових відділів при поліцейських департаментах найбільших європейських держав і появи професійних сищиків. Перше «Бюро розслідування», яке займалося розшуковою роботою, було засновано ще 1833 року в Парижі Франсуа Еженом Відок, в минулому злочинцем і поліцейським інформатором. Використовуючи науково-технічні методи дослідження речових доказів, проведення слідчих експериментів для відтворення картини злочину, Відок вніс великий вклад в розвиток кримінології. Згодом він опублікував чотири томи своїх мемуарів, які надзвичайно зацікавили Е. По і підштовхнули його на створення новели «Вбивство на вулиці Морг» (1841) [3, с. 38].

Рішення інтелектуальної завдання, пошук доказів, що представляє собою творчу дію, – головне в детективі, і воно набагато більше, ніж будь-які, навіть дуже страшні злочини самі по собі, привертають до детективу творчого читача з властивим йому прагненням до пізнання. Тому все інше, що в оповіданні детективного твору відволікає від розслідування, повинно бути усунуто або, принаймні, не привертати до себе увагу. Але якщо розслідування злочину в оповіданні відсутнє або знаходиться на другому плані, твір не може вважатися детективом [5, с. 50]. Складність людських відносин, любовні переживання, красу навколишньої природи використовуються в детективі лише в тому випадку, коли можуть посилити потрібне враження. Подібні дії призводять до збіднення виразних засобів, зате не порушують основної схеми. Світ детектива сконструйований як логічне завдання, він не має ніякого зв’язку зі світом реальним. Велика частина скоєних на сторінках детективів вбивств не відбуваються в житті – настільки вони неправдоподібні: злочинці «заколюють свої жертви гострими бурульками, вбивають їх електричним струмом, пропущеним через телефон, вводять їм при уколі бульбашки повітря в вени, заражають їх пензликом для гоління бацилами сибірської виразки, нищать їх, змусивши лизнути отруєну марку, розстрілюють з пістолетів, схованих в кінокамеру, відправляють на той світ незримими смертоносними променями» [5, с. 123].

Детективні романи сповнені подібних недоречностей, але без них не можна – зруйнується хитромудра, позбавлена правдоподібності сюжетна конструкція, на якій тримається загадка. Всім зрозуміло, що це за перли, але ж наша любов до детективів у великій мірі заснована саме на любові до неправдоподібного, і це обов’язкова умова класичного детектива, без якої він позбудеться оригінальності. Чи не реальність визначає злочин, навпаки, вона сама диктує свої умови, що і визначає схематизм сюжету і образів. Коли ж автори детектива, бажаючи подолати його літературну неповноцінність і трохи пожвавити сюжет, намагаються поєднати його з історичним, психологічним або будь-яким іншим жанром, вони відводять розповідь від суті, отримуючи в результаті замість детектива щось інше під назвою «псевдодетектив» [5]. Прагнення зрозуміти суть феномену – чому твори, що не володіють з літературної точки зору високими перевагами, мають високий рейтинг серед цілком освічених людей – стимулювало появу великої кількості робіт, присвячених аналізу детектива.

Таким чином, формула класичного детектива, що з’явилася в логічних / детективних оповіданнях Е. По, стала зразком для подальшого розвитку детективної літератури, і, склавшись в наповнену ідейно-естетичним змістом стабільну інваріантну жанрову структуру, набула статусу стійкої моделі, яка в XX столітті породила все розмаїття модифікацій детективної літератури.

Подальший розвиток детектива в XX столітті відбувається відповідно до законів розвитку жанрів. Розглядаючи особливості його літературної еволюції, дослідники звертають увагу на те, що жанр дуальний. З одного боку, в кожному жанрі існує жанрова домінанта-щось спільне, характерно-типове, з іншого, – нове, мінливе. Жанр функціонує як схема читацького сприйняття, що підтверджується і / або оскаржується кожним новим текстом в ході динамічного процесу

Література:

1. Агеева М.Г. Отражение эпохи в произведениях детективной литературы. Вестник Удмуртского университета. Серия История и филология. Ижевск, 2014. Вып. 1. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/otrazhenie-epohi-v-proizvedeniyahdetektivnoy-literatury
2. Анджапаридзе Г. Детектив: жесткость канон и вечная новизна. Как сделать детектив / Пер. с англ., франц., нем., исп. Послесловие Г. Анджапаридзе. М.: «Радуга», 1990. 280 с.
3. Ашимбаева Н.Т. Комплексное изучение художественного творчества. Краткая библиография. 1963-1967. Взаимодействие и синтез искусств: Сб. ст. Л., 1978. С. 150-171.
4. Борхес Х.Л. Расследования: [эссе и статьи]. СПб.: Амфора. ТИД Амфора, 2009. 460 с.
5. Гончаренко Н.В. Гений в искусстве и науке. М.: Искусство, 1991. 430 с.
6. Дойл А.К. Нотатки про Шерлока Голмса [Текст] / пер. з рос. А. Марченко; передм. та адаптація А. Клімова. Харків: Кн. Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСТОРУ В АНГЛІСЬКОМУ ГОТИЧНОМУ РОМАНІ

Людмила Соловйова
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Дзіковська Л.М.

Однією з провідних форм готичного типу сюжетного розгортання образу людини і світу є особлива просторова організація твору. Готичний тип визначається специфікою основних аспектів людського буття, які розробляються в цьому жанрі: обмеження свободи людини рамками фатуму, фізичний висновок, зіткнення з ірраціональним і диявольським, психічний розлад, фізичне і психологічне насильство, переслідування.

Створення готичного простору здійснюється автором у формі романтизованого, абсолютно поза побутового готичного хронотопу: старовинного замку, монастиря, абатства, або просто великого аристократичного будинку з вежами, темницями, потаємними ходами, скрипучими сходами, іржавими дверними петлями, захованими старовинними рукописами, привидами. Важливо відзначити, що заданість амплуа персонажів, часто розглядається як одне з найуразливіших місць готичного роману, є характерною жанровою ознакою.

Сюжетне розгортання готичного топосу починається в експозиції тексту: герой наближається до будівлі, яка стоїть в стороні – як мети подорожі, з якого починається оповідання. Важливу роль в розгортанні простору грає подальший рух героя всередину готичного топосу, що дає автору можливість розгорнути ускладнену внутрішню архітектуру готичного топосу – *«структуру кімнат і кімнаток в них, підземель-лабіринтів і таємних ходів, які поглиблюються»*.

Сформований топос формує «горизонт очікування» і закріплюється в історичній пам’яті як модель, зразок, на який свідомо або несвідомо орієнтуються письменники, створюючи літературні твори, і читачі, сприймаючи їх. Слід підкреслити, що в дану епоху на зміну риторичної традиції приходить поетика просторово-часових топосів, серед яких особливе місце належить саме топосу «замок» [4].

У соціальному, архітектурному та літературному дискурсах середньовіччя вже позначені різні функціональні складові замкового топосу, одні з яких з плином часу будуть зникати, а інші – знаходити новий сенс. Так, замок був організацією життєвого простору, всередині і навколо якого жили ремісники і селяни; фортифікаційною спорудою, покликаною захистити власника і його челядь від ворожих набігів; виступав атрибутом власника-сеньйора, своєрідним символом роду і майнового переваги, зримим проявом влади, яку його власник здійснював над підданими; поставав як невід'ємний образ-символ куртуазної літератури, зокрема лицарського роману, де фіксованим місцем подвигу героя є таємничий, як правило зачароване, замок, нерідко охороняється чудовиськом, злим карликом і т.д. [3]. Таким чином, в середньовічному лицарському романі замок часто виступає ареною, на якій розігрується сутичка добра і зла, а надприродні сили постають у вигляді чудовиськ.

Література Відродження піддала перегляду основні теми лицарського роману: лицарський борг, служіння сюзерену і королю, подвиги в ім'я віри і церкви поступово перестають бути значущими для художньої картини світу, тому і замок як місце упорядкування земного простору, його об'єднання і захисту втрачає колишні, середньовічні функції (саме тому Сервантес створює пародію на образи замку, лицаря, Прекрасної Дами).

XVIII століття в свою чергу додає топосу замку своє тлумачення, яке обумовлене емоційними завданнями готичного роману. Замок з центру суспільного життя перетворюється в загадкове місце, напівзруйноване, запущене і таємниче, наповнене чудесами і містикою, покликане відповідно до беркіанської ідеї жахливого створити необхідну емоційну атмосферу оповіді.

По суті, готичний роман, використовуючи існуючий знаковий код замка, змінює цей топос майже до невпізнання, робить основний акцент незвичайності місця і внутрішнього простору, дивні і особливо містичні події, символи, які виникають то на колонах, то на гобеленах, звуки, які видають чи привиди, то чи старі стіни. Подібні повороти сюжету залежать від мети письменника. Так, Г. Уолпол, наприклад, посилює містичну складову, а К. Рів вважає за краще давати будь-якої, на перший погляд, надприродної події раціональне пояснення.

Похмурий і величний вигляд замку народжував відчуття таємничості, фатальний невизначеності, ірреальності того, що відбувається. Величезні зали, нескінченні сходи і лабіринти тиснуть на психіку людини, створюючи атмосферу жаху і безвиході.

Важливо відзначити, що готичний замок – «територія звершення романних подій» – є особливим просторово-часовим континуумом, де перестають діяти закони повсякденності і вступають в силу особливі фантастичні сили, що керують перебігом подій [5]. У готичному романі присутні, як правило, два тимчасових плану – минуле і сьогодення – між якими встановлюються химерні зв'язки. Минуле, зазвичай пов'язане з таємницею або злочином, містично проникає в сьогодення, яке визначає долю героїв. Г. Уолпол, використовуючи замок в якості вже існуючої художньої моделі, що йде корінням в лицарський роман, кардинально змінював фокус. Замкове простір починає здійснювати досі не притаманну йому функцію: воно виявляє злочинця, карає його і відновлює справедливість.

Ось чому саме у цьому значенні з'являється визначення «Gothic» в підзаголовку повісті Гораціо Уолпола «Замок Отранто» (The Castle of Otranto: A Gothic Story, 1764), яка вважається першим текстом в історії готичної прози. У першій передмові до свого творіння, завбачливо виданим під псевдонімом, Уолпол дозволяє собі іронічну репліку: *«The principal incidents are such as were believed in the darkest ages of Christianity; but the language and conduct have nothing that savours of barbarism. The style is the purest Italian»* [6].

Хоча «Замок Отранто» претендує на якісь історичні декорації – дія відбувається «між першим і останнім хрестовим походом», – середньовічний фон в повісті виглядає не більш переконливим, ніж містичні мотиви у вигляді ожилих портретів або гігантських

примар. Відтворення справжньої картини обраного періоду не входило в завдання Уолпола; колоритна епоха хрестових походів залучила його саме своєю віддаленістю від століття Розуму, в який довелося жити авторові. Ця тимчасова дистанція посилюється вибором місця дії, в якості якого виступає якась напівміфічна провінція в Італії. За допомогою свого тексту Уолпол полемізує з філософським і естетичним догматизмом своєї епохи, що вимагає від художнього твору неодмінної повчальності та правдоподібності: : *«It was an attempt to blend the two kinds of romance: the ancient and the modern. In the former, all was imagination and improbability; in the latter, nature is always intended to be, and sometimes has been, copied with success. Invention has not been wanting; but the great resources of fancy have been dammed up, by a strict adherence to common life. But if in the latter species nature has cramped imagination, she did but take her revenge, having been totally excluded from old romances...The author of the following pages thought it possible to reconcile the two kinds»* [7].

У романах А. Радкліфф образ похмурого і величного замку, який доповненюють відповідні готичні пейзажі (неприступні гірські вершини, похмурі лісові хащі, напівзруйновані склепи і т.і.), також народжує в душі героїні відповідний емоційний настрій. *«Емілі зі страхом дивилася на замок, що належав Монтон. У променях призахідного сонця його давні напівзруйновані стіни з темного сірого каменю поставали величними і похмурими ... Здавалося, він височів над всією округою, являючи грізне попередження того, хто наважиться порушити його величне усамітнення»* [1]. Подібні відчуття героїня відчуває і під час своїх самотніх прогулянок по пустельним і похмурим галереям замку. На відміну від Г.Уолпола і У. Бекфорда, з характерним для них нагромадженням моторошного і надприродного, А. Радкліф переслідує іншу мету – створити ефект напруженого очікування, передчуття жахливого. Цю особливість манери Радкліф помітив В. Скотт, назвавши її «великої майстринею напускати містичний туман, ледь-ледь відкриваючи завісу над жахливою таємницею. Прагнучи порушити страх, місіс Радкліф часто вдається до стану невизначеності і тривожного очікування – самого, ймовірно, багатого джерела найсильніших почуттів» [2].

У ході становлення готичного роману поетика жахливого знаходить все більш трагічне звучання в творах так званої «френетичної» готики (від фр. – шалений), найяскравішим прикладом якої став роман М.Г. Льюїса «Чернець». Концепція вселенського зла отримує художнє втілення в описі нескінченної низки тортур, страждань, смертей. Всі персонажі в романі Льюїса залучені в сферу дії диявольських сил, які наповнюють життя героїв жахом і стражданням. Привид закривавленої черниці переслідує Раймонда, жертвою надприродної мани в образі прекрасної Матильди стає Амброзіо, ірраціональне вторгається в життя Антонії, Ельвіри, Агнесс. Послідовники Уолпола зробили акцент саме на цій особливості жанру, і хоча сама назва «готичний» зберігається, воно втрачає значення «середньовічний», стаючи синонімом абсурдного, страшного, шаленого або надлюдського. Подібна тенденція характерна і для сучасного трилера.

Від готичного роману романтичний дискурс успадковує вже усталену модель замку як містичного простору, але додає і щось нове. У романах В.Скотта замок нерідко виявляється осередком подій. Мало не кожен його роман має свій замок з його традиційним готичним антуражем. Потаємні ходи в стінах, замасковані двері та інша готична атрибутика замку виконують важливу фабульну функцію в романах англійського письменника. Часом, подібно авторам «готики», він озаглавлює свої романи ім’ям замку («Вудсток», «Кенільворт»), свідомо підкреслюючи архітектурний готичний колорит з його установкою на відповідний емоційний вплив. Однак у В.Скотта традиційний «готичний» антураж знаходить якісно інший зміст і виступає в зовсім інший художній функції, пов’язаної з головними завданнями його історичної повісті – зображенням справжніх реалій описуваної епохи.

У романах «Франкенштейн» М. Шеллі та «Мельмот-блукач» Ч.Р. Метьюріна середньовічна складова замкового топосу йде, але залишається значущим все те, що трансформується від «готичного» замку, а саме поетика жахливого. Сюжетна основа творів

– це своєрідний ланцюг вбивств, злочинів, видінь, привидів, болісних кошмарів. Роман Ч.Р. Метьюріна рясніє щонайдокладнішими і в той же час фантасмагоричними описами монастирських підземель, безвиході божевільні, сценами болісних голоду, витончених і жорстоких тортур інквізиції. У М. Шеллі замку як такого взагалі немає, він трансформується в кімнату, точніше, наукову лабораторію, але саме її опис, так само як і опис експериментів, які проводить Віктор Франкенштейн, виконано письменницею в дусі «класичної готики». *«Як розповісти про жахи цих нічних чувань, коли я рився в могильній цвілі або терзав живих створінь заради пожвавлення мертвої матерії?»* [8]. Не випадково тому і М. Шеллі, згадуючи про свій перший пориві, з якого пізніше виник задум знаменитого роману «Франкенштейн», пише: «... Я вирішила скласти повість ..., яка б зверталася до наших таємним страхам і викликала нервове тремтіння; таку, щоб читач боявся озирнутися назад; щоб у нього стигла кров у жилах і голосно стукало серце» [8].

Едгар По в оповіданнях «Падіння будинку Ашерів» та «Вільям Вілсон» використовує топос замку з його містичної аурою, загадкою і відчуттям трагедії.

Естетика замкового простору втілена і в інших готичних топосах: монастир, підземелля, печера. Таке простір заплутано переходами, як лабіринт Мінотавра, стіни відгороджують його мешканців від зовнішнього світу, формуючи, з одного боку, відчуття захищеності, а з іншого, – викликаючи клаустрофобію, згущення тривоги, очікування трагедії, тому що на малому просторі співіснують різні особистості. У романі Ч. Діккенса «Домбі та син» топос замку редукується до крижаного будинку містера Домбі, який переймає риси свого господаря, тобто англійський письменник наділяє будинок антропологічної функцією. Топос замку отримає свій розвиток і в жанрі детективного роману (Конан Дойла, Агата Крісті та ін.).

Традиційне використання недостатності освітлення в вузлових для сюжетного розвитку сценах також дозволяє автору надати простору невизначеність, заплутаність, варіативність, уявність, незмірність, небезпеку, тобто розгорнути простір в характерно готичне.

Герой, потрапляючи всередину готичної архітектурної пастки, виявляється замкнутим в його стінах. Топос може змінюватися по ходу розповіді, проте герой залишається незмінним бранцем, він лише переміщається з одного замкнутого простору в інший.

Таким чином, автор розгортає ланцюг замкнутих просторів, розкриваючи одну з основних особливостей просторового розгортання в готичному романі – замкнутість, розгортання простору в глибину.

Розробка мотиву замкнутості – одна з основних особливостей просторового розгортання в готичному романі. Її здійснення йде за наступними напрямками:

1) замкнутість стає епічно наочним проявом одного з головних елементів готичної поетики: укладення героя в нездоланні рамки обставин – і ширше – фатуму, відсутність якої б то не було свободи волі з його боку;

2) разом з тим, об’єктивні обставини, що породжують несвободу героя, супроводжують обставини суб’єктивні – замкнутість може бути розглянута в аспекті просторового самоізоляції, добровільного перебування в полоні.

Таким чином, саме через сюжетне розгортання простору в готичному романі, автор своєрідно реалізує ідею, одну з основних для жанру роману в цілому – відчуження людини від світу. Своєрідність тут полягає саме в тому, що через архітектурний простір готичного топосу автор розробляє основний філософський мотив жанру – відсутність у героя яких би то ні було можливостей протистояти метафізичної в’язниці, яка відділяє його від спільноти – в’язниці його долі.

Література:

1. Антонов С.А., Чамеев А.А. Анна Радклиф и ее роман «Итальянец». *Радклиф А. Итальянец*. М.: Ладомир, 2000. С. 371-468.

2. Атарова К.Н. Анна Рэдклифф и ее время. *Рэдклиф А. Роман в лесу*. М.: Ладомир, 1999. С. 5-12.

3. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. *Литературно-критические статьи*. М.: Художественная литература, 1986. С. 57-89.

4. Будур Н. Готическая английская проза и пути ее развития. *Английская готическая проза*. Т. 1. М.: Терра, 1999. С. 5-16.

5. Кавелти Дж. Формульные повествования. *Новое литературное обозрение*. № 22 1996. С. 33-64.

6. Соловьева Н.А. В лабиринтах фантазии. *Комната с гобеленами. Английская готическая проза*. М.: Правда, 1991. С. 5-22

7. Уолпол Г. Замок Отранто. *Комната с гобеленами. Английская готическая проза*. М.: Правда, 1991. С. 23-146.

8. Шелли М. Франкенштейн, или Современный Прометей. *Комната с гобеленами. Английская готическая проза*. М.: Правда, 1991. С. 229-256.

БЛОГ ЯК НОВІТНЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЯ НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ангеліна Федорова
студентка 2 курсу факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – викл. Довгополик К. А.

Інформаційній технології трансформують освіту, що представляє її у новому для суспільства форматі, замість паперу, крейди та дошки на зміну прийшла цифрова школа – технологія майбутнього, яка наразі активно впроваджується у освітніх закладах

Аналіз наукових доробків сучасних науковців Алексєєнко Т.Ф., Андрощук І.В., Апалата Г.П., Бикова В.Ю., Гуржій А.М., Ільченко В.Р., Смирнова І.Б., Соловової Є.М., дає можливість стверджувати, що сучасний урок французької мови потребує впровадження інформаційних технологій, таких як:

- блогінг;
- мобільні додатки
- інтерактивні вправи та ігри
- електронне тестування
- мультимедійні технології
- технології доповненої та віртуальної реальності
- системи управління навчанням
- технології організації групової роботи та комунікації тощо.

Сучасність викликала появу великої кількості нових понять, серед яких блогінг, що трактується як діяльність з ведення блогу (англ. Blog, скорочення від web log – мережевий журнал або щоденник) [1]. Блог визначають як веб-сайт, головний зміст якого – короткі записи, зображення чи мультимедіа, тимчасової значущості, що регулярно додаються чи поновлюються [7].

Учена Зернецька О.В. визначає блог як «віртуальною громадською ареною початку XXI ст.» [3, с. 14]. До блогів Р.Блад відносить такі види: Youtube-канал, подкаст, сторінки у соціальних мережах. Дослідниця виділяє три типи блогів: фільтри, щоденники та записні книги [13].

Науковці Смирнов І.Б. та Соловова Є.М., зазначають про необхідність використання навчального відео на різні тематики під час вивчення французької мови, що дозволить набути мовленнєвих компетентностей. Тематиками таких відео можуть стати фільми про традиції, культуру, архітектуру, символи Франції та інші. Найбільш важливою в

методичному плані є така класифікація відеофільмів [10, с. 62-63]: спеціально призначені для вивчення іноземної мови (відеокурси та інші навчальні фільми) та розроблені самими педагогами та учнями.

Навчальні фільми та відео демонстрації – це спеціально підготовлені аудіовізуальні засоби навчання, призначені для створення різноманітних ситуацій, що мають велику силу емоційного впливу на учнів за рахунок синтезу основних видів наочності (зорової, слухової, моторної, образної, екстралінгвістичної) [9, с. 11-14].

Залежно від теми, об'єкта навчального матеріалу, який вивчається на уроці, можна виділити різні цілі [10, с. 64]:

- активний перегляд, який передбачає залучення здобувачів до цього виду діяльності;
- робота над словником: учні працюють над збільшенням словникового запасу, нові слова подаються в словосполученнях та реченнях;
- робота над граматичним матеріалом;
- робота над вимовою: здобувачі працюють над звуками, наголосом, інтонацією.

Таким чином, відео дає можливість для стимулу до диспуту, письма, продуктивної діяльності на уроці. На деяких уроках з французької здобувачі можуть використовувати власні відеофільми для презентації улюбленого свята, місця, домашнього улюбленця, сім'ї. Цей вид діяльності дає можливість залучити учнів до інсценування життєвих ситуацій і можуть разом співпрацювати.

Використання навчального відео на уроці є засобом активації навчальної і пізнавальної діяльності здобувачів, які очікують таких уроків з радістю, працюють над навчальним матеріалом. Це надає змогу описувати, розповідати, характеризувати, порівнювати, аргументувати свій вибір, запитувати та надавати інформацію, розпитувати з метою роз'яснення та уточнення інформації, пропонувати, приймати, відхиляти пропозицію щодо життєвих тем французькою мовою [6].

Під час пандемії COVID-19 набули широкого поширення технології дистанційної освіти, хмарні технології тощо. Зокрема, для поширення відеофільмів вчителі почали застосовувати засоби відеохостингу YouTube. Огляд сучасного програмного забезпечення дозволяє стверджувати, що для створення та обробки відеофільмів вчитель може використовувати наступне програмне забезпечення: Відео Creative Commons, YouTube Editor, Wevideo, Magisto.

Етапи створення відеороликів можна умовно розділити на три групи: пре-продакшн, продакшн і пост-продакшн. Виконавши аналіз сучасної літератури за даним напрямом, ми вважаємо, що доцільним буде виділити наступні види діяльності під час вказаних етапів (рис.1) [12].

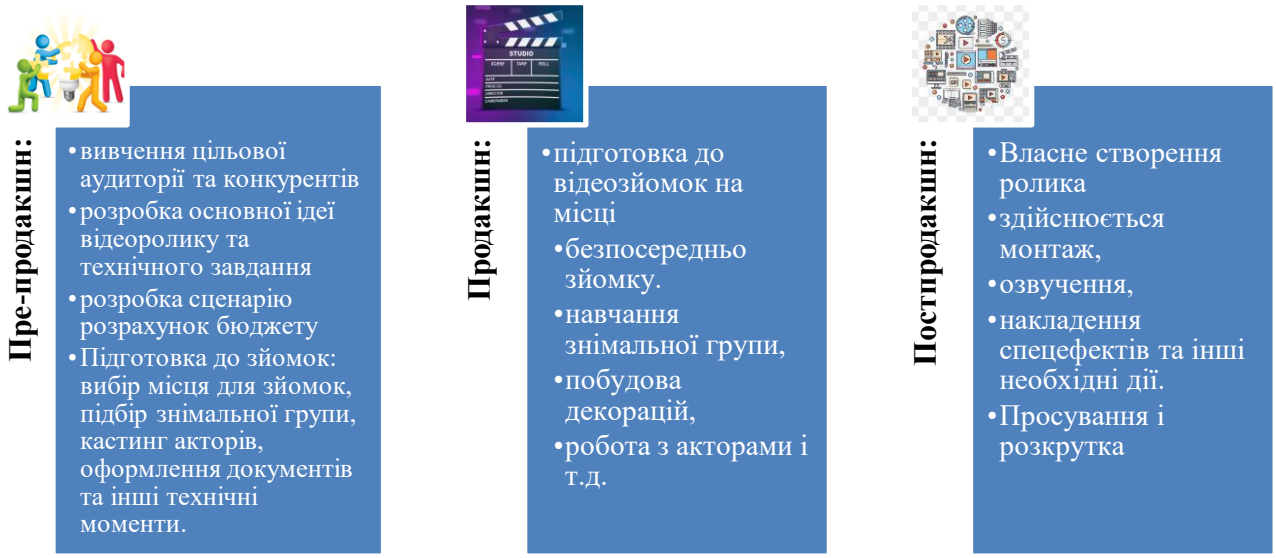

Рис. 1. Етапи створення відеоролику

Аналіз навчальної програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5 – 9 класи [5] надав можливість визначити перелік тем, під час яких доречно демонструвати відео відеоматеріли розміщені на YouTube-каналах, результати представлені у таблиці 1:

Таблиця 1

Застосування відео з YouTube-каналів на уроках французької мови

Клас	Тема	YouTube-канал	Назва відео
5-6	«Моя родина»	Зрозуміла французька: https://www.youtube.com/channel/UCRMJepvbYwNgsXO0rB75X-g	Французькі слова по темі: «Сім'я». Лексика на тему: «La famille». Члени сім'ї французькою: https://www.youtube.com/watch?v=DUmbLmHlZU8
7-8	«Одяг»	Shkola ENF: https://www.youtube.com/channel/UCPnAKLgcn1jm_xq08OUX0rw	Розмовна французька. В магазині одягу: https://www.youtube.com/watch?v=9PHuCXVkVJQ
7-8	«Харчування»	Francomanie уроки французької: https://www.youtube.com/channel/UC_2rQhsmlIQriK82OMXxiJw	Французькі ідіоми про їжу. Стійкі вирази. Уроки французької: https://www.youtube.com/watch?v=avj4bLm8Cgk
9	«Професія»	Bonjour Français: https://www.youtube.com/channel/UCyqGfijafhCV10FS6fcqIkg	Урок французької – тема Робота (Le travail): https://www.youtube.com/watch?v=MhVDbuepOM0
9	«Природа і погода»	Французька мова. По поличках: https://www.youtube.com/channel/UCOPCZB_oLzVnOTEOACya6gQ	Фрази про погоду французькою (le temps). Французька по поличках: https://www.youtube.com/watch?v=pPpQ8zZtSsk

Окремий підвид блоггінгу, який викликає увагу освітян це подкасти. Подкаст – цифровий медіа-файл (аудіо чи відео), призначений для онлайн-відтворення на програвачах чи персональних комп'ютерах [8].

Викладач А. Климчук, яка проходила стажування у школі м. Донзі у Франції зазначає, що під час усього освітнього процесу вчителі та учні активно використовують подкасти та відеодосліди. Розрізняють автентичні та викладацькі подкасти. Автентичні подкасти – аудіофайли, записані носіями мови, що не створювалися спеціально для потреб навчання іноземної мови.

Викладацькі подкасти – аудіофайли, записані викладачами, як правило, для своїх здобувачів. Мета цих подкастів – допомогти здобувачам в опануванні різних аспектів мови і навичок та умінь мовлення.

Робота учнів з подкастами у Франції затверджена на рівні шкільної програми. Онлайн-платформа кожної школи містить відповідний розділ, а створення дітьми власних подкастів застосовується в курсі вивчення французької мови. Під час уроку здобувачі спершу прослуховують готові подкасти із захопливими сюжетами. А згодом готуються до створення власних за допомогою необхідних програм, заздалегідь встановлених на планшетах. Учень пише сценарій у зошиті, а потім начитує текст для подкасту. Спеціальні звуки для своїх історій учні створюють самостійно, записуючи аудіо: кроки, скрипіння дверей, зойки, звук книги, що падає, барабанний дріб тощо. Такі завдання розвивають мовні та артикуляційні навички, риторику, фантазію. Робота над одним проектом триває близько двох тижнів [2].

Нами було проаналізовано низку сучасних подкастів які може використовувати вчитель французької мови, серед яких ми виділили основні: News in Slow French, Une chose pour une journée française, Learn French by Podcast, French Pod 101, Learn Out Loud, Daily French Pod.

Аналогічно вчитель може сам створити подкаст, для чого необхідно завантажити одну з наступних програм: SoundForge, Audacity, Adobe Audition, SonyVegas, GarageBand. Однак не менш важливим є наявність якісної техніки, зокрема: USB-мікрофону з комп'ютером або мікрофонної стійки. Для підключення мікрофонів до портастудії або мікшера краще використовувати кабелі з роз'ємами XLR, вони, як правило, без спотворень передають сигнал.

В освітньому процесі Франції важливе місце займає проведення відеодослідів. Учні вдома записують ролики про повсякденне життя. Це можуть бути теми про здоров'я, спорт, відпочинок, улюблену книгу і т.д. Усі вихованці школи мають доступ до цих відео, голосують та обирають переможця. Ми вважаємо, що створення відеодослідів можливе під час вивчення французької мови, зокрема вчитель може запропонувати створювати такі відео з коментарями французькою мовою [4].

Блоги у соціальних мережах можуть бути не тільки у форматі відео, а й текстовими. Текстовий блог - це блог, у якому автор публікує власні статті, доповнюючи їх картинками та посиланнями на першоджерело. Платформами такого типу блогу є: Blogger,Tumblr, Twitter, Facebook, Instagram і т.д. Платформа для блогу – сервіс, куди блогер заливатиме контент. Де редагуватиме його, створювати пости, стежитиме за статистикою. Загалом це база для блогу. Ми зазначаємо, що інтерес в контексті вивчення французької мови становлять наступні інста-блогери: francais_facile_ на сторінці якого розміщені цікаві відео, доступно пояснюють особливості граматики та лексики французької мови, культура Франції, цитати визначних людей та комічні меми, які допоможуть з юмором сприймати сталі вирази та особливості вживання словосполучень; raf_ecole, на сторінках якого розміщені десятки відео на різні тематики, що допоможуть освоїти учням лексику, легкий формат відео та подачі інформації викладачами позитивно впливатиме на поповнення словникового запасу, francais_valerie - блог Валерії про граматику та лексику французької мови дозволить заглибитись у вивчення французької мови до рівня B2. Соціальна мережа Facebook також містить безліч груп та сторінок, які будуть корисними як вчителям французької мови, так і здобувачам, прикладом такого є текстовий блог Галини – Французька мова, в якому викладачка добирає текстову інформацію за темами (рис. 2).

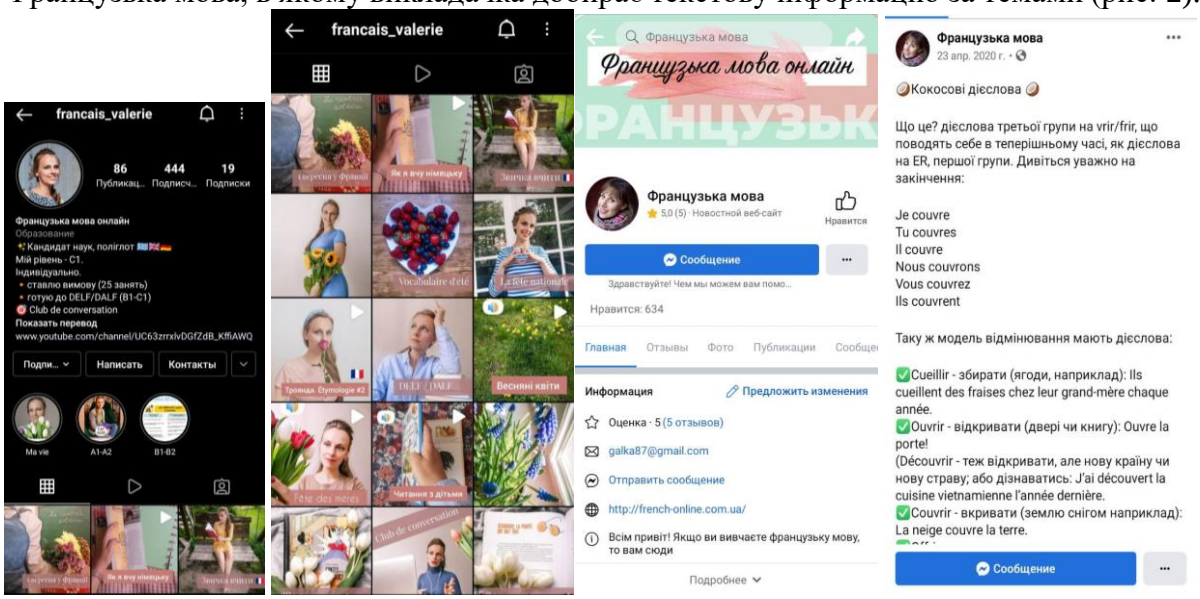

Рис. 2. Скриншоти відомих блогів у соціальних мережах

Отже, важливо застосовувати саме ці вказані технології ,щоб на уроці значно підвищити мотивацію здобувачів загальної середньої освіти за рахунок їх зацікавленості й можливостей користування нестандартними засобами, дозвіл вивчати інформацію у зручній для них формі й самостійно керувати своїми знаннями слів та фраз французької мови.

Література:

1. Блогосфера: максимум можливостей в Інтернеті. URL: http://www.myshared.ru/slide/15098

2. Використання інформаційних технологій у процесі професійно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів педагогічних спеціальностей. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/251/1/I_Sinelnik_DMUKRSN_FLMD_PI.pdf

3. Зернецька О.В. Глобальна політична блогосфера – нова арена політичної комунікації. № 2. 2009. С. 13-26.

4. Методи шкільної освіти Франції, які варто застосувати в Україні. URL: https://osvitoria.media/opinions/7-metodiv-shkilnoyi-osvity-frantsiyi-yaki-varto-zastosuvaty-v-ukrayini/

5. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5 – 9 класи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf

6. Розмовні теми для 5-9 класів. URL: https://naurok.com.ua/programa-z-angliysko-movi-2017-za-klasami-zmistovni-lini-82205.html

7. Словник іншомовних слів: блог. URL: https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%C1%EB%EE%E3

8. Словник іншомовних слів: подкаст. URL: https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=14585&action=show

9. Смирнов І.Б. Розвиток усного мовлення учнів на основі автентичного художнього фільму. Іноземні мови в школі. № 4. 2006. С. 11-14.

10. Соловова Є.М. Використання відео на уроках іноземної мови. ELT NEWS & VIEWS. № 1. 2003. С. 62-64.

11. Технічні засоби навчання у навчальному процесі з іноземної мови. URL: https://stud.wiki/pedagogics/2c0a65625b2ac79b5d53b88421206d27_1.html

12. Як створити відеоролик: основні етапи й особливості. URL: https://koloro.ua/ua/blog/brending-i-marketing/kak-sozdat%60-videorolik:-osnovnye-jetapy-i-osobennosti.html

13. Blood R. Weblogs: A History and Perspective. Rebeca's Pocket. 2000. URL: http://www.rebeccablood.net/

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА УРОЦІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Юлія Філевська
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.філ.н., доц. Головіна Н. Б.

Головною метою використання текстів на уроці іноземної мови (далі – ІМ) в профільній школі є формування комунікативної компетентності учнів, що передбачає їх соціокультурний та комунікативний розвиток засобами ІМ для підготовки до міжкультурного спілкування в професійній, особистій та публічній сферах життя.

Як різновид автентичного навчального тексту можна розглядати художній текст, оскільки він містить лінгвістичну, змістовну та країнознавчу інформацію; виконує естетичну, етичну, прагматичну функції, впливає на емоційний стан та стимулює розумову діяльність читача.

Художній текст як навчальна одиниця, на думку багатьох вітчизняних та зарубіжних методистів, має такі переваги:

1. Робота з автентичними художніми текстами надає школярам можливість відійти від стандартизованих навчальних текстів та познайомитися з сучасною «живою» мовою [2, с. 231].

2. Читання літературного твору передбачає розвиток лексичних і граматичних навичок. Окрім цього, робота з літературним твором допомагає подолати мовний бар'єр, адже серед запропонованих до тексту завдань переважають завдання комунікативного характеру. Як наслідок, читання іншомовних текстів стимулює мовну діяльність [1].

3. Читання художніх творів охоплює лінгвокультурологічний аспект – містить інформацію про соціальні, культурні особливості країни, народу, мова якого вивчається; дозволяє розширити кругозір учнів і прищепити естетичний смак [2].

4. Робота з текстом художнього твору сприяє формуванню в учнів навичок самостійної роботи шляхом переробки смислового наповнення тексту, систематизації та аналізу прочитаного, а також роботи зі словником [3].

5. Художня література виступає засобом формування вторинної мовної особистості, що «передбачає здатність людини спілкуватися ІМ, взаємодіяти з представниками інших культур та представляти свою на міжнародному рівні [2, с. 232].

Іншими перевагами є спрямованість художнього тексту на розширення пізнання людини, широка тематика художніх творів, особливості їх композиційної побудови, які спрямовують всі елементи сюжету на вирішення конфлікту, що є запорукою підтримання інтересу протягом всього процесу читання [4, с. 224]. Серед основних причин пріоритету художнього тексту над іншими (науковими, публіцистичними, офіційно-діловими) варто назвати «лінгвістичні (література є автентичним матеріалом, що містить значну кількість синтаксичних, граматичних, лексичних зразків, які можна використовувати в лексичних зразків,які можна використовувати в навчальних цілях), когнітивні (художній текст допомагає активізувати розумову діяльність, критичне мислення, встановити взаємодію між учасниками навчального процесі під час обговорення тексту), естетичні (читання автентичної літератури показує красу мови, що вивчається, дає зразки опису деталей найкращими письменниками), загальноосвітніми (читання розширює кругозір та допомагає встановити зв'язок з навколишнім середовищем)» [8], «мотивуючими (читання викликає інтерес до культурологічної інформації за рамками навчального процесу), психологічними (художній текст робить навчальний процес більш творчим та цікавим, відповідає віковим та психологічним запитам учнів)» [5].

Враховуючи зазначені переваги використання художнього автентичного тексту як навчальної одиниці ми розробили план-конспект уроку з німецької мови на матеріалі художнього автентичного тексту в 10 класі.

План-конспект уроку з німецької мови на матеріалі художнього автентичного тексту в 10 класі:

Тема: Bekannte Autoren und ihre Bücher\ Відомі письменники та їх книги

Erich Maria Remarque\ Еріх Марія Ремарк

Цілі:

- освітня: ознайомити учнів з творчістю видатного німецького письменника Е.М. Ремарка та з історичними подіями які є підґрунтям написання роману «Три товариша».

- навчальна: розвиток навичок аудіювання, говоріння, читання та письма. Супутніми навчальними цілями є: активізація вживання лексичного матеріалу у власних висловлюваннях, тренувати мовну здогадку та мовленнєву реакцію учнів; навчити критично мислити, розпізнавати в тексті і вживати в мовленні нові лексичні одиниці.

- виховна: виховувати інтерес до вивчення німецької мови і світової літератури та її читанні в оригіналі; виховувати повагу до описаних в тексті подій, що стали історичним підґрунтям для написання твору.

Хід уроку:

I. Організаційний момент. Під час організаційного моменту вчитель використовує різноманітні прийоми для підготовки учнів до продуктивної роботи: привітання, заспокоєння класу, перевірку готовності учнів до проведення заняття, налаштування учнів на робочий лад. Зразками мовних кліше, які використовує вчитель під час організаційного моменту є:

Guten Tag! Setzt euch!\ Доброго дня! Сідайте!;

Der wievielte ist heute?\ Яке сьогодні число?;

Sind heute alle da?\ Сьогодні всі тут?;

Es hat schon geläutet. Die Pause ist zu Ende.\ Дзвінок продзвенів. Перерва скінчилася.

II. Повідомлення теми та мети уроку. Проведення даного етапу уроку передбачає прочитання учнями попередньо заданого другого розділу роману, на основі якого вчитель на дошці формулює заявлену тему уроку та коротко оголошує про зміст роботи на уроці.

Heute arbeiten wir im Unterricht mit dem Roman von E.M. Remarque «Drei Kameraden».

«Drei Kameraden» ist ein Roman von Erich Maria Remarque, der 1936 auf Deutsch in Amsterdam erschien. Er ist Ilse Jutta Remarque-Zambona, Remarques erster Frau, gewidmet.\ Сьогодні на уроці ми працюємо з романом Е.М. Ремарка «Три товариша». «Три товариша» це роман Е.М. Ремарка, опублікований німецькою мовою в Амстердамі в 1936 році. Він присвячений Ільзі Ютті Ремарк Замбоні першій дружині Ремарка.

III. Введення в іншомовне середовище. Для введення учням пропонується декілька складних слів з коментарем вчителя щодо їх структури та особливостей значення.

Im Deutschen gibt es eine ganze Reihe von Substantiven, die aus mehreren Wörtern zusammengesetzt sind.Zusammengesetzte Substantive im Deutschen sind Wörter, die aus zwei oder mehr Wörtern gebildet werden:\ В німецькій мові є досить багато іменників, які складаються з декількох слів. Складні іменники в німецькій мові - це іменники, які складаються із двох або більше основ: Kinderzeit\ дитинство; Auto-Reparatur-Werkstatt\ ремонтна автомайстерн; Sonntagvormittagskrach\ рутина ранкова недільна сварка.

Zusammengesetzte Substantive im Deutschen bestehen aus\ Складні іменники в німецькій мові мати структуру:

1. «Substantiv + Substantiv»\ «іменник + іменник»: die Viertelstunde\ чверть години;
2. «Adjektiv + Substantiv»\ «прикметник + іменник»: die Kleingeld\ чверть години;
3. «Verb + Substantiv»\ «дієслово + іменник»: der Geburtstag\ день народження;
4. «Numeral + Substantiv»\ «числівник + іменник»: der Zweijahrplan\ дворічний план»;
5. «Präposition + Substantiv»\ «прийменник + іменник»: der Unteroffizier\ унтерофіцер.

Вчитель пропонує скласти речення зі складними словами:

Bildet einen Satz mit den Wörtern: der Glückwunsch\ вітання; der Briefbogen\ аркуш паперу, die Kinderzeit\ дитинство.

Дайте відповіді на питання. Учитель пропонує учням для активізації опорних знань та мовленнєвої діяльності відповісти на декілька запитань. Завдання спрямоване на те, що даючи відповіді на питання учні вчаться аргументувати власну думку та сприймати точку зору іншої люди, розуміючи чим вона обумовлена.

Welche berühmten deutschen Schriftsteller kennt ihr?\ Яких відомих німецьких письменників ви знаєте?

Welche Werke der deutschen Autoren habt ihr gelesen?\ Які твори німецьких письменників ви прочитали?

Варіанти відповідей:

F. Kafka «Der Prozess», Grimms Märchen, E.T.A. Hoffmann «Klein Zaches, genannt Zinnober»\ Ф. Кафка «Процес», казки братів Грімм, Е.Т.А. Гофман «Малюк Цахес на прізвисько «Циннобер».

IV. Основна частина уроку

Читання уривку. Уривок тексту був обраний вчителем за предметно-науковим критерієм, оскільки текст є інформаційно-ціннісним, лінгвостилістичним критерієм, так як текст має лінгвокультурологічне навантаження містить слова-реалії воєнного стану Німеччини XX ст., методичним, де текст розглядаються як засіб навчання, та критерієм автентичності. Учні читають та перекладають речення в обраному уривку твору по черзі та пояснюють функціонування поданих іменникових композитів німецької мови з використанням методу компонентного аналізу, коментуючи кількість основ та спосіб композитотворення складних іменників.

«In diesem Augenblick ging der Sonntagvormittagskrach im Zimmer nebenan los. Ich suchte meinen Hut, den ich gestern abend irgendwo gelassen haben mußte, und horchte eine Weile hin. Es war das Ehepaar Hasse, das da gegeneinander raste. Die beiden wohnten seit fünf Jahren hier in einem kleinen Zimmer. Es waren keine schlechten Leute. Hatten sie eine Dreizimmerwohnung gehabt, mit einer Küche für die Frau, und außerdem noch ein Kind, dann wäre ihre Ehe wahrscheinlich gut geblieben. Aber eine Wohnung kostete Geld, und ein Kind bei diesen unsicheren Zeiten – wer konnte sich das leisten! So hockten sie zu dicht aufeinander, die Frau war hysterisch geworden, und der Mann hatte ständig Angst, seinen kleinen Posten zu verlieren. Dann war er fertig. Er war fünfundvierzig Jahre alt. Niemand nahm ihn mehr, wenn er einmal arbeitslos wurde. Das war das Elend – früher sagte man langsam ab, und es gab immer noch wieder Möglichkeiten, hochzukommen –, aber heute stand hinter jeder Kündigung sofort der Abgrund der ewigen Arbeitslosigkeit» [6, с. 39]

Етап роботи з лексичним матеріалом автентичного художнього тексту передбачає використання прийому письмових вправ з підбору синонімів та антонімів до вибірки слів та словосполучень з використанням лексикографічних джерел з метою кращого засвоєння нових лексичних одиниць. Вчитель розподіляє слова серед двох груп учнів та за 10 хвилин перевіряє виконання вправи.

Підберіть синоніми до таких слів:

schauen, schließlich, erstaunt, vorschlagen, schlendern, sich überlegen, anrufen, abstreiten, fühlen, die Gegend, merkwürdig, sich leisten, Angst haben, für einen Spottpreis kaufen, einen Posten bekommen, das Gehalt, keinen Zweck haben.

Підберіть антоніми до таких слів:

anständig, nüchtern, zögern, belohnen, einen Posten bekommen.

Випишіть з розділу прикметники і прислівники з найвищим ступенем порівняння, якими автор описує сусідів Роббі. З метою активізації пізнавальної діяльності учнів та збагачення їх словникового запасу для вміння надавати характеристику людей чи явищ вчитель пропонує виконання завдання з використанням методу суцільної вибірки окремих частин мови в словники з подальшим їх перекладом.

Дискусія на одну з тем. Для розвитку усного діалогічного мовлення з використанням вже опрацьованих лексичних одиниць з метою їх закріплення вчитель пропонує учням на вибір дві теми для дискусії. Найдоцільнішим методом для організації мовленнєвої діяльності учнів вважаємо поділ класу на дві групи та організацію міні-дебатів.

1. Wie schildert Remarque das Leben eines «kleinen Mannes» in Deutschland der Zwischenkriegszeit?\ Як Е.М. Ремарк зображає життя «маленької людини» в Німеччині в міжвоєнний час?

2. Worin bestand die Tragödie des Studenten Georg Block?\ В чому трагедія студента Георга Блока?

Учні мають доводити власну точку зору, використовуючи мовні кліше, наприклад, ich denke, dass \ я думаю, що …; ich weiß, dass\ я знаю, що…; ich bin der Meinung, dass\ на мою думку…; ich vermute, dass\ я припускаю, що…; .ich wiederhole, dass \ я повторюю, що…

VI. Підсумок уроку. Етап підсумку та рефлексії уроку передбачає узагальнення та систематизацію отриманих на уроці знань, де педагогу пропонується поставити учням запитання щодо перебігу уроку. Вчитель підбиваючи підсумок уроку акцентує увагу на тих

завданнях які вдалися найкраще та з метою заохочення до роботи над домашнім завданням підкреслює активну роботу учнів класу, оголошуючи відповідні оцінки.

Alle haben heute sehr fleißig und aktiv gearbeitet.

- Wie findet ihr unsere Stunde?

- Was war neu für euch?

VI. Домашнє завдання. Запропонований варіант домашнього завдання спрямований на розвиток письмового монологічного мовлення учнів з використанням вивчених лексичних одиниць для їх закріплення та передбачає систематизацію інформації щодо перебігу подій в розділі твору.

Скласти переказ за таким планом:

1)Die Pension von Frau Zalewski und ihre Untermieter\ Пансіон пані Залевські та його мешканці:

2)Familie Hasse\ родина Хассе;

3)Graf Orlow, Frau Bender, Herr Miller\ Граф Орлов, пані Бендер, пан Міллер;

4)Georg Block\ Георг Блок;

5)Cafe «International» und seine Stammgäste\ кафе «Інтернаціональ» та його відвідувачі;

6)Otto Kester und Robert Lohkamp bei der Arbeit\ Отто Кестер і Роберт Локамп за роботою;

7)Roberts Anruf bei Patrice Hollmann\ двінок Роберта Патриції Хольман.

Таким чином можна зробити висновок, що використання художнього автентичного тексту як навчального засобу має ряд переваг, оскільки сприяє формуванню в учнів лексичних та граматичних навичок, містить лінгвокультурологічну інформацію, сприяє формуванню вторинної мовної особистості та ін..

Література:

1. Морозова И. Г. Использование художественных текстов для формирования социокультурной компетенции в процессе обучения иностранному языку в вузах. *Актуальные вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков: материалы третьей международной научной конференции*. СПб.: Государственная полярная академия, 2012. С. 317-327.

2. Пирогова О. Е. Чтение художественной литературы как средство формирования языковой личности. *Вестник ТвГУ. Серия «Филология».* 2014. №1. С. 231-235.

3. Перлова И. В. Мотивация самостоятельной работы в процессе иноязычного чтения. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. №1 (31), часть 2. С. 153-156.

4. Цвирко Е. И. Художественный текст как предмет аналитического чтения. *Материалы I Международной Интернет-конференции «Актуальные проблемы гуманитарного образования»*. 2012. С. 223-225.

5. Berardo, S. A. The Use of Authentic Materials in the Teaching of Reading. *The Reading Matrix*. 2006. Vol. 6, №2. P. 60-67.

6. Remarque E.M. Drei Kameraden. Moskau: Verlag für fremdsprachige Literatur. 1963. 462 p.

7. The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages. Cambridge: Cambridge University Press. 2001. 294 p.

8. Clanfield, L. Teaching materials: using literature in the EFL/ESL classroom. URL: http://www.onestopenglish.com/methodology/methodology/teaching-materials/teaching-materials-using-literature-in-the-efl/-esl-classroom/146508.article.

ЛІЧИЛКА ЯК ЕЛЕМЕНТ АВТОРСЬКОЇ ПОЕТИКИ ДЕТЕКТИВІВ АГАТИ КРІСТІ

Ангеліна Фортуна
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.філ.н., доц. Дзіковська Л.М.

Будучи жанром так званої «формульної літератури», детектив не вражає різноманітністю ні в сюжеті, ні в системі образів, ні в композиції. Формульна природа детектива, з одного боку, дозволяє йому процвітати як жанр масової літератури, але, з іншого боку, ставить перед автором детективів, що претендує хоча б на статус белетриста, проблему: яким чином можна створити досить оригінальний текст, не спотворюючи формулу жанру до невпізнанності? Популярність численних творів Агати Крісті, написаних у детективному жанрі, багато в чому пояснюється тим, що письменниця не боялася експериментувати та порушувати деякі правила побудови детектива. Одним із фірмових прийомів цього автора є використання у творах претексту, взятого з фольклору чи класичної літератури. Успіх А. Крісті серед шанувальників детективного жанру зіграв злий жарт із її літературною репутацією: її творчість не привертала уваги літературознавців. У тих рідкісних випадках, коли твори письменниці ставали предметом серйозного літературознавчого аналізу, інтертекст оголошувався способом розважити читачів, причому який завжди вдало реалізованим. Така думка висловлювалася, наприклад, Р. Барнардом, який віддавав належне вдалому використанню цього прийому в «Десяти негритятах», але різко негативно відгукувався про його доречність у пізніших текстах, наприклад, в «Хікорі Дікорі Док» [1, с. 18].

У цій статті методами герменевтичного та компаративного аналізу розглядаються детективи Агати Крісті, в яких використовуються саме англійські дитячі лічилки.

Лічилка – жанр дитячого фольклору, ритмічно вимовний віршик, у результаті якого визначаються місця учасників в дитячих іграх; у тексті обов'язково згадуються числа та обмежується число персонажів. Мабуть, саме це поряд із заданістю характеру дій і передбачуваністю фіналу (метою лічилки є вибір ведучого) навело Агату Крісті на думку про те, що формульність лічилки в чомусь схожа на формульність детектива. У 1939 році був написаний знаменитий роман, відомий українському читачеві під назвою «Десять негренят», за ним були менш успішні з комерційної точки зору тексти: «Раз, два – пряжку застебни» (1940) і «Хікорі Дікорі Док» (1955).

Автор не робила спроб заплутати читача: на використання претексту вказували самі назви її детективів, і оскільки всі ці лічилки є для носіїв англійської мови прецедентними текстами, не могло бути жодних сумнівів, що претекст буде впізнаний. Як правило, використовувався перший рядок: *«Раз, два – пряжку застебні» («One, Two, Buckle My Shoe»), «Хікорі Дікорі Док» («Hickory Dickory Dock»)*. Цікава історія відбулася із назвою роману «Десять негренят» («Ten Little Niggers»): вона була змінена самим автором наприкінці 1939 з міркувань політичної коректності. Роман мав вийти в США, де слово *«nigger»* мало негативну конотацію, тому письменниця у тексті змінила негрітят на індіанців, а в назву винесла останні слова лічилки: *«And Then There Were None» («І нікого не стало»)* [2, с. 32]. Лічилка організовувала сюжет твору, тому втрачати цей претекст у назві було неможливо. Зміна назви певним чином впливала на сприйняття тексту: у первісному варіанті задавалася кількість жертв, а у підсумковому на перший план виводилася ідея відсутності людей.

Саме в цьому романі А. Крісті знайшла для себе і формулу введення претексту лічилки в детектив: назва, потім на першій сторінці згадується Негритянський острів, який стає лейтмотивом у роздумах запрошених туди людей. Трохи нижче пояснюється, чому він отримав таку назву («Острів назвали так тому, що його контури нагадують профіль людини з вивернутими губами»). У другому розділі читачеві пред'являється сам претекст – він висить у кожній спальні, і гості острова звертають увагу на цю деталь як на прояв ексцентричності їхнього таємничого господаря.

У третьому розділі герої помічають порцелянові фігурки негрінят з лічилки на обідньому столі – так образи негрінят отримують візуальне втілення. У фіналі четвертого розділу загибель Антоні Марстона описується в тих же висловлюваннях, що і смерть першого негреня *(«Антоні поперхнувся – Один раптом поперхнувся»)*. Герої роману поки що не помічають, що це невипадковий збіг, але уважний читач не може ігнорувати прозорий натяк. У п'ятому розділі навіть герої помічають схожість між текстом лічилки та загибеллю першої людини на острові. Тим самим А. Крісті вже відкрито дає зрозуміти читачеві, що між лічилкою, фарфоровими фігурками і вбивствами існує зв'язок.

Отже, в «Десяти негритятах» А. Крісті вивела для себе формулу використання претексту лічилки в детективі: згадка в назві, потім використання образу з лічилки як лейтмотив (негритята і Негритянський острів), пред'явлення самого претексту, візуалізація його через порцелянові фігурки та співвідношення злочинів із рядками лічилки. Текст лічилки виконує сугестивну функцію: він допомагає направити героїв (і читачів!) неправдивим слідом: як у лічилці ведучим має стати останній, на кому зупиниться рахунок, так і нещасні жертви були впевнені, що останній, що залишився живим, і є таємничий містер О.М. Онім. Так комфортне впізнавання претексту та впевненість читача в тому, що він добре знає принципи побудови та функції дитячої лічилки, допомогли королеві детектива, дотримуючись принципу чесної гри, зберегти інтригу до кінця.

Успіх «Десяти негрітят» спонукав А. Крісті знову звернутися до цього прийому, але вона внесла у формулу використання лічилки в тексті деякі зміни. Цікаво, що в обох наступних романах, в яких використовуються англійські лічилки, детектив виступає бельгійський емігрант Еркюль Пуаро, який виріс у франкомовному культурному середовищі і приїхав до Великобританії дорослою людиною. Проте він виявляється справжнім знавцем англійського дитячого фольклору і згадує лічилку, що дала назву твору.

Роман «Раз, два - пряжку застебни», написаний лише за рік після «Десяти негрітят», але який виходив й під іншими заголовками («Патріотичні вбивства» і «Передозування смерті»), спирається на текст досить безглуздої англійської лічилки. А. Крісті знову виносить перший рядок в назву роману, і образ пряжки, що розстебнулася, стає в тексті лейтмотивом: звернувши увагу на жінку, що ледь не втратила пряжку туфлі при виході з машини, Еркюль Пуаро згадує про цей епізод ще не раз. Саме туфлі з помітними пряжками стають головним доказом при упізнанні трупа та розкритті кількох злочинів. Але на цьому використання претексту в даному романі не вичерпується, хоча з усіх персонажів тільки Еркюлю Пуаро дано побачити зв'язок подій, що відбуваються, з текстом лічилки.

Кожна з десяти розділів роману *«Раз, два – пряжку застебни»* отримує назву за відповідним рядком лічилки, а образ, заявлений у рядку, так чи інакше повторюється в розділі. Про пряжку, що з'являється в першому розділі, вже сказано вище, у другому розділі *(«Три, чотири – зачини двері»)* примітна фінальна фраза, в якій описується реакція Пуаро на повідомлення про раптову смерть головного свідка. Поки що сам герой не усвідомлює цього зв'язку, тому А. Крісті використовує прийом невласне-прямої мови. Назва третього розділу *(«П'ять, шість – збери палички»)* обігрується в сцені, коли знаменитий детектив спостерігає за птахом, що будує гніздо, і порівнює з ним себе: птах збирає палички, він – свідчення свідків і підозрюваних. У розділі четвертій *(«Сім, вісім – поклади їх прямо»)* порівняння Пуаро з птахом, що будує гніздо, стає розгорнутим і герой вперше рефлексує над рядками лічилки, що приходять йому в голову. Отже, претекст лічилки починає усвідомлюватися як читачами, а й персонажем. У п'ятому розділі *(«Дев'ять, десять – хороша товста курка»)* з куркою порівнюється місіс Олівера (Пуаро здалося, що вона і зовні скидається на курку – велику жирну хохлатку). Шоста глава *(«Одинадцять, дванадцять – люди повинні рити»)* приносить Пуаро відкриття, що один зі свідків першого вбивства, Френком Картером, який працює як садівник у великого політика і бізнесмена Алістера Бланта, а трохи пізніше Френк стає головним підозрюваним у замаху на свого роботодавця. У фіналі глави Пуаро разом із домочадцями Бланта присутній на службі у

сільській церкві. У гімнах, які виконують парафіяни, увагу детектива привертає образ ями, виритої гординею для того, щоб упіймати праведника. Пуаро осяює думку про те, що все, що відбувається – пастка, в яку він ледь не потрапив, а її мета – направити розслідування хибним шляхом. Образ людини в лічилці, що риє яму, з буквального (Френк Картер) стає метафоричним.

Оскільки роман «Раз, два – пряжку застебни» не повторив успіху «Десяти негренят», Агата Крісті відмовилася від використання лічилок як претекст і повернулася до цього прийому лише 1955 року. До цього моменту використання дитячого фольклору в назвах і сюжетах детективів вже стало її фірмовим знаком, і читачі звикли до того, що назву обов'язково буде обіграно в тексті.

Отже, Агата Крісті у своїх творах створює формулу використання фольклорних лічилок як претекст. Лічилка організує сюжет детектива: вона може відображати логіку вчинення злочинів, логіку їхнього розслідування або обманювати очікування читача, добре знайомого з формулою побудови тексту цієї письменниці. Лічилка може бути використана як підказка для розслідування злочинів уважним читачем, тобто втілювати принцип «чесної гри». Крім того, текст лічилки отримує в контексті романів нове смислове наповнення, часто пов'язане з морально-етичними аспектами історії, що розповідається.

Література:

1. Barnard, R. A Talent to deceive: An Appreciation of Agatha Christie. New York: Dodd, Mead and Company, 2011.
2. Pendergast, B. Everyman's guide to the mysteries of Agatha Christie. Victoria, BC: Trafford Publishing, 2014.

ПІРАТСЬКА ТЕМА В ТВОРЧОСТІ Д. ЛОНДОНА

Дар'я Хоменко
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. філ. наук, доц, Кискін О. М.

Творчість знаменитого американського письменника Джека Лондона (справжнє ім'я – Джон Гріффіт Чейні, 1876-1916 рр.) було піддано всебічному комплексному дослідженню літературознавцями-науковцями впродовж всього XX століття. Здавалося б, у сфері уваги філологічної науки виявилися найрізноманітніші аспекти мистецької спадщини, тим часом, як і раніше зберігається потреба у перегляді (уточненні та доповненні) вже сформованих підходів до вивчення прози письменника, а також у виявленні принципово нових (як правило, міждисциплінарних) ракурсів її рефлексії.

За нетривалу літературну діяльність Джек Лондон створив безліч творів, в основу яких були покладені факти його особистої біографії. Здавалося б, саме життя письменника нагадує роман, в якому герой невпинно перебуває у пошуку себе, працює з малих років з тим, щоб заробити кілька доларів на їжу, прагне бути краще, ніж зараз, бажає досягти нових вершин. Завершення життєвої історії Джека Лондона відомо чи не кожному: він стає одним з найбільш затребуваних і видатних на рубежі XIX-XX століть, знаходить всесвітню популярність. Але існує і зворотна сторона успіху: прагнення втілити «американську мрію» не принесло письменнику істинного людського щастя, в кінці життя він виявився не менш самотнім, ніж на самому початку шляху [1, с. 35].

При аналізі тематики творів Джека Лондона було виявлено, що основою для зав'язки і розвитку дії в його оповіданнях і романах є мотив боротьби героїв з обставинами. Така позиція стала фундаментом для формування творчого методу письменника, який прагнув показати людину в хвилини серйозних життєвих випробувань, на зламі долі.

Мариністична образність і символіка в літературі неодноразово ставали предметом спеціального наукового інтересу. Однак далеко не всі автори, пов'язані з морською тематикою, виявилися в полі уваги дослідників (С. Батурин «Портрети американських письменників: Стеффенс Л., Лондон Дж., Драйзер Т. М.» (1979 р.); О. Бургардт «Джек Лондон. Життя і творчість» (2003 р.); Т. Денисова «Джек Лондон. Життя і творчість» (1978 р.); М. Дерій «Світобачення і стиль Джека Лондона в дискурсі вітчизняного та зарубіжного літературознавства» (2019 р.); З. Савченко ««Північні оповідання» Джека Лондона з погляду індивідуальної авторської манери» (2013 р.); тощо)

Море з'являється в малій прозі Джека Лондона як неодмінна та важлива складова картини світу. Воно постає в різних іпостасях і станах: спокійне і бурхливе, тепле і скуте льодом, нічне і освітлене сонцем, але найчастіше бурхливе і неспокійне. Образ моря виникає в мріях і спогадах літературного героя, наповнюючись то негативною, то позитивною семантикою.

Отже, тема роботи є актуальною у теперішній час, тому що, «морська тема» та «піратська тема» не розглядаються крізь аспекти літературних творів, а частіш за все уособлюється у площині світового кінематографу.

Мета статті – розглянути особливості мариністичних творів зокрема піратської теми в творчості Джека Лондона.

Море, морські пригоди і подорожі, таїнство морських відкриттів, все це об'єднує в собі слово, а точніше, поняття мариністику. Адже саме по собі, це поняття не тільки ліричне, але і драматичне, що включає в себе різні види мистецтва. Незалежно від того, чи створені твори за допомогою слів, фарб або звуків, написані вони в віршах або прозі, головне, що в центрі цього море [2, с. 69].

Збори літераторів-мариністів, це тільки лише початкова стадія діяльності всього жанру, а без відповідного «носія», тобто журналу чи, альманаху чи, або будь-якого іншого видання, всі творіння мариністів можуть залишитися лише в спогадах самих авторів. Але ж, як кажуть, «не на рівному місці» зародилася мариністика, як жанр мистецтва, особливо, такого, як образотворчого та літератури.

Морські (мариністичні) мотиви як істотний елемент картини світу публіцистичних, літературних, фольклорних і навіть священних текстів знайомі європейській культурі від сивої архаїки аж до Нового і Новітнього часу. У цьому сенсі мариністика актуальна для філології в тій же мірі, в якій світовий океан і всі інші водні джерела були і будуть актуальні для людської життєдіяльності.

Історія показує, що новизна питання виникнення мариністичних творів велика саме завдяки багатовіковому побутуванню мариністичних мотивів у світовій і європейської словесності. Воно породило дискусії і окреслило лакуни. Серед найменш вичерпаних проблем літературної мариністики назвемо методи її дослідження, співвідношення в ній універсального і специфічного, жанрову парадигму її текстів. Деякі з цих проблем (звичайно, в першому наближенні) поставлені в цьому підрозділі роботи [3, с. 70].

Дослідивши особливості виникнення та розвиток творів про море, треба відзначити, що має місце багатозначність і багатофункціональність морських (або ширше, водних) мотивів в фольклорних, літературних та / або публіцистичних текстах. З цих властивостей слідує і багатосюжетність / багатожанровість текстової реалізації цих мотивів. Чим ближче будь-який текст до фольклору та міфу, тим виразніше проступають крізь його пізніші, десакралізовані жанрові матриці праоснови магічних жанрів. Вони спираються, в свою чергу, на настільки ж магічні функції. Зміст тексту (включаючи його «морський» / «водяний» аспект) при цьому тим менше прагматично і тим більше символічно, ніж космологічно. Відповідно, морські / водяні реалії здатні в таких умовах перетворюватися в символи, а символи – в міфологеми (для персонажів) і міфеми (для сюжетів). Розглянувши

втілення образу моря в творах світової літератури, виділили, що специфіка мариністики як галузі літератури вимагає від дослідника особливих підходів до вивчення літератури цього роду. Одним з ефективних може стати аксіологічний підхід до аналізу творів морської тематики. Аксіологічний підхід у вивченні такого масштабного явища, як національна мариністика, неминуче призведе дослідника до необхідності осмислення особливостей національного характеру, його констант, що дозволяє виявити взаємозв'язок і взаємозумовленість мариністики і національного характеру. Існує глибинний зв'язок між завданнями флоту будь-якої держави і менталітетом його моряків, закономірно що це виявляється в літературі. Морські твори Даніеля Дефо, Фредеріка Маррієта, Вальтера Скотта показують, що флоти Англії, Іспанії, Португалії виконували завдання по відкриттю нових земель та їх колонізації. Населення захоплених територій ставало не просто підданими країн-метрополій, але практично – рабами тих же англійців, іспанців, португальців [3, с. 30-31].

Окресливши прикмети мариністичних творів Джека Лондона, ми визначили, що небайдужість Джека Лондона до морських пригод відобразилася в романі «Морський вовк» (1904 р.). Роман вважається одним з кращих витворів у його літературному арсеналі. Пригоди моряків, корабельна аварія, цікаве відтворення образів капітана Вовка Ларсена, а також інших героїв сюжету, описані з інтересом і інтригою. Ще одним романом, у якому описані морські подорожі, є «Заколот на Ельсінорі» (1914 р.). Не менш яскраво письменник оповідає про події на островах в Тихому океані, що знаходять відображення в збірках творів «Розповіді південних морів» (1911 р.), «Син Сонця» (1912 р.). Морська бібліотека автора володіє унікальним автобіографічним оповіданням. «Подорож на яхті «Снарк» (1911 р.) – повість Джека Лондона, в якій описані реальні події під час його кругосвітнього плавання на вітрильнику «Снарк»

Також, ми розглянули методичні особливості вивчення творчого доробку Джека Лондона в шкільному літературознавстві.

В дослідженні цього питання була проаналізована програма з зарубіжної літератури для 5–9 класів (2012 р. зі змінами 2015-2017 рр.) та 10-11 класу (для рівня стандарту й для профільного рівня). Програма розроблена згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (та згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) враховуючи Державний стандарт початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462), та у відповідності з Концепцією НУШ (2016) [4].

На вивчення творчості Джека Лондона, виділено 2 години у 6 класі в рамках теми №5 «Людські стосунки» (розділ: завершення першого семестру) (Джек Лондон (1876-1916). «Жага до життя». Проблеми життя і смерті, дружби й зрадництва у творі. Характеристика героїв твору. Описи природи та їхня роль у тексті. Значення назви оповідання). А також у 7 класі пропонується у рамках списку творів для додаткового читання (Лондон Дж. «Біле Ікло», «Поклик предків» (1 за вибором)).

У 10 класі як за програмою «Рівень стандарту» так і за програмою «Профільного рівня» пропонується вивчення творчості Джека Лондона у рамках списку творів для додаткового читання для уроків позакласного читання і уроків із резервного часу(за вибором учителя), а саме пропонується твір «Мартін Іден».

З вищесказаного випливає, що творчість Джека Лондона – видатного американського письменника початку XX століття – в шкільній програмі представлено вкрай скорочено.

Унікальність письменницького таланту Джека Лондона, його творча манера, що захоплює читача, який занурюється в дивно драматичний і цікавий світ сильних людей та сильних пристрастей, незвичайні пригоди, в яких вся сутність людини проявляється як на долоні, чарівність особистості письменника та трагічний відхід його з життя – все це викликало і викликає стійкий читацький інтерес до творчості одного з найяскравіших і самобутніх американських письменників за всю історію літератури Сполучених Штатів, досить небідних та талановитих письменників, які прожили яскраве життя і в літературі, і в звичайному житті. Тому вивчення в 6-му класі одного з найзнаменитіших творів Джека

Лондона – оповідання «Жага до життя», досить успішно адаптованого до вимог шкільної програми, завжди викликало великий інтерес у школярів [1, с. 37].

Таким чином, нами було досліджено особливості марiністичної тематики в світовій літературі та розглянуто місце мариністичних творів Джека Лондона у художній скарбниці світової літератури. Також ми визначили особливості вивчення творчого доробку Джека Лондона у шкільному літературознавстві. В роботі представлений аналіз творів Джека Лондона в програмі МОН для 5-9 та 10-11 класів та представлена модель уроку на матеріалі творчості Джека Лондона «Жага до життя» у 6 класі загальноосвітньої школи.

Література:

1. Дерій М. Світобачення і стиль Джека Лондона в дискурсі вітчизняного та зарубіжного літературознавства. *Філологічні науки.* 2019. № 31. С. 35-39
2. Зарубежная литература XX века. Под. ред. В.М. Толмачева. М., 2006.
3. Лазірко Н.О. Творча постать Джека Лондона в літературознавчій оцінці Юрія Клена. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2016. № 23, т.1. С. 30-32
4. Українська література 10–11 клас. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/program-ukr-lit1.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЖАНРУ В ІСТОРИЧНИХ РОМАНАХ ВАЛЬТЕРА СКОТТА

Наталія Шульга
магістрантка факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. філ. н., доц. Кискін О.М.

У цьому році виповнюється двісті п’ятдесят років з дня народження видатного шотландського поета та прозаїка сера Вальтера Скотта. Він увійшов до історії світової культури як людина, яка створила неперевершені тексти найулюбленішого читачами всього світу історичного роману та розробила його жанрові канони. Неможливо представити сучасному читачеві, що колись літературний світ існував без цього затребуваного жанру, який безперестанно наповнює своєю новою продукцією полиці книгарень по всьому культурному простору, як матеріальному, так і віртуальному. І також неможливо уявити сучасного читача, який так чи інакше, не обов’язково безпосередньо через сам літературний текст, а й за допомогою сучасних носіїв інформації, не був ознайомлений ще з дитинства з чарівним історичним світом творів великого шотландського митця.

Не зважаючи на той факт, що жанр історичного роману з часів його формування у творчості В. Скотта перетерпів безліч трансформацій та неодноразово піддавався суб’єктивно-авторській інтерпретації, основні канони жанрової структури, які заснував шотландський митець, є непохитними та й досі проказують закономірність жанрової побудови.

Актуальність даного магістерського дослідження «Особливості формування жанру в історичних романах Вальтера Скотта» міститься саме у спробі розібратися в прикметах жанру історичного роману, які роблять його лідером читацького інтересу, в причинах популярності творів на історичну тематику в розмаїтті сучасних визнаних публікою авторитетів на кшталт фентезі, жіночого роману чи шпигунської саги.

Мета – визначити особливості формування жанру історичного роману у творчому доробку Вальтера Скотта на прикладі роману «Айвенго».

Для досягнення поставленої мети закономірним є вирішення наступних завдань:

1. Розглянути витоки жанру історичного роману.
2. З’ясувати сутність поняття історизм як нового підходу до зображення минулого.

3. Виявити і розглянути прикмети історизму в англійській літературі.
4. Проаналізувати особливості жанру історичного роману В. Скотта.
5. Дослідити місце творчості В. Скотта в програмі МОН для 5-9 класів
6. Запропонувати модель уроку на матеріалі творчості В. Скотта

Об'єкт дослідження – історичні романи у творчій спадщині В. Скотта, на прикладі роману «Айвенго».

Предмет дослідження – особливості формування жанру історичного роману.

Серед основних методів дослідження в курсовій роботі можна виділити такі:

1) порівняльний, або метод компаративного аналізу (при дослідженні теоретичних аспектів і зіставленні генетико-контактних зв'язків історичного роману);

2) структурний метод (при дослідженні особливих рис жанру історичного роману в творчості В. Скотта;

3) біографічний (при з'ясуванні зв'язків творчого задуму літературного твору з авторським життєвим шляхом).

Основу джерельної бази становлять публікації сучасних науковців, літературно-критичні статті, енциклопедичні словники та довідники з літературознавства та програма МОН для 10-11 класів профільного рівня. Такі як, наприклад: Р. Багрій «Шлях сера Вальтера Скотта на Україну («Тарас Бульба» М. Гоголя і «Чорна рада» П. Куліша в світлі історичної романістики Вальтера Скотта)»; О.І. Білецький «Вальтер Скотт і його роман «Квентін Дорвард»»; В. Зінченко «А. Їрасек і В. Скотт. (До питання про типологію історичного роману)»; Б. Нейман «Куліш і Вальтер Скотт»; Б. Ремізов «Вальтер Скотт на Україні»; В. Петров «Вальтер-Скоттівська повість з української минувшини / В. Петров // П. Куліш. Михайло Чарнишенко»; А. Долинин «Пушкин и Англия»; Т.Г. Лазарева «Историзм в раннем творчестве Вальтера Скотта», «Возвращение к роману о Средневековье: Умберто Эко и Вальтер Скотт»; Б.Г. Реизов «Творчество Вальтера Скотта»; Millgate J. Walter Scott «The Making of the Novelist»; Scott W. Minstrelsy of the Scottish Border. With notes and introduction by Sir Walter Scott.

Практичне значення одержаних результатів полягає в узагальненому, систематизованому викладі основних теоретичних аспектів жанру історичного роману та практичних аспектів його відображення в світовій літературі, що може стати у нагоді при дослідженні даного явища літературознавцями та вивченні його в школі. Матеріали можуть бути використані для проведення лекцій з літературознавства або компаративістики, під час проведення уроків з вивчення генетико-контактних зв'язків літератур або творів.

Поставлені в даній магістерській роботі мета і завдання визначили її структуру. Вона складається зі Вступу, трьох Розділів, Висновків, Списку використаних джерел (45 позиції). Загальна кількість сторінок – 86.

Перший розділ магістерського дослідження аналізує затвердження історизму в літературі як принципово нового розуміння і відображення історії в художній творчості традиційно і справедливо пов'язується з XIX століттям, «століттям історизму».

У своїй роботі «Форми часу і хронотопу в романі» М.М. Бахтін робить історичний роман В. Скотта спадкоємцем, зрозуміло, опосередкованим, грецького «авантюрного роману випробування» II-VI ст. н.е., в якому правив бал випадок.

У свою чергу, пише Бахтін далі, «ряд моментів історичного роману бароко через посередницьку ланку «готичного роману» проник і в історичний роман Вальтера Скотта, визначивши деякі особливості його: закулісні дії таємничих благодійників і лиходіїв, специфічна роль випадку, різного роду передбачення і передчуття. Звичайно, ці моменти в романі Вальтера Скотта аж ніяк не є домінуючими», центральною і майже єдиною темою чисто історичного сюжету протягом тривалого часу залишалася тема війни.

В цілому ряді досліджень, так чи інакше присвячених історичному роману XIX століття, відзначається роль «готичної» традиції у формуванні нового жанру. Пильна увага приділяє цьому питанню російська дослідниця В.Я. Малкіна. Намагаючись узагальнити висновки своїх попередників про вплив «готичної» традиції на історичний роман XIX

століття, вона приходить до висновку, що новий жанр «бере з готики не тільки середньовічний колорит, а й етичний конфлікт, і моральну проблематику <...>, ставлення до людини, характерне для «готичних» романів.

Наслідки, що були досягнуті у результаті проведеного дослідження «Особливості формування жанру в історичних романах Вальтера Скотта» можна окреслити у наступних висновках.

Витоками жанру історичного роману можна вважати, слідуючи за М.М. Бахтіним, грецький «авантюрний роман випробування» II-VI ст. н.е., основним рушієм сюжету якого був випадок. Дослідник визначає також деякі риси готичного роману, які наслідує його історичний піджанр. Це, передусім, утаємничені благодійники та лиходії, які прихованими діями впливають на хід сюжетної лінії. На нього впливають також усілякі пророцтва та передчування героїв роману. Витоками жанру історичного роману вважаються воєнні історії, простежується у ньому етична проблематика та моральний конфлікт.

Сутність поняття «історизм» стає предметом широкої дискусії майже одразу ж після появи перших примірників історичного роману. Романтичне мистецтво, яскравим представником якого і є автор «Айвенго» завжди орієнтоване на загострену увагу до неповторного і індивідуально-ціннісного в людині, в його творчих і моральних шуканнях, на живописання таємних рухів, на втілення швидкоплинних станів та переживань людської душі, які важко висловити.

Щодо особливостей історизму у творах В. Скотта, проведене дослідження пропонує такі результати, досягнуті у другому Розділі магістерської роботи.

Романтизму властиво звернення до минулого, тому що сьогодення занадто банально для нього, творець-романтик його зневажає. Саме В. Скотт вперше в літературі показав, що біографія героя залежить від руху історії. Центральний персонаж його романів спочатку займає проміжну позицію в політичному конфлікті, будь то боротьба норманів з англосаксами в «Айвенго» або конфлікт католиків і протестантів в «Пуритани». Тому першою ознакою жанру історичного роману В. Скотт вважав наявність в сюжеті конфлікту: партійного, релігійного, міждержавного, перехідної епохи, у якій вирішується майбутнє і яка проявляє цих історичних героїв.

Наступною ознакою історичного роману, запропонованою В. Скоттом є неісторичний герой – молода відважна людина, втягнута, часто повз його волю в історичний конфлікт. Він не прикріплений до жодного класу, пересувається з одного табору в інший, знаходиться всередині конфлікту, у нього є свої приватні інтереси, ми разом з ним спостерігаємо за розвитком дії роману.

Особливості композиції «Айвенго» є авторським винаходом і повторюються у всіх сюжетних структурах романів Вальтера Скотта і стали канонами жанру історичного роману. Кожен роман шотландського майстра, і «Айвенго» – яскравий тому приклад, має дві основні сюжетні лінії та кілька побічних. Перша сюжетна лінія ґрунтується на історичних відомостях, друга, цілком вигадана – авантюрно-любовна.

Також шотландський митець запропонував у своїх творах два типи літературних персонажів: історичні персонажі, які мають відповідні прототипи, і вигадані образи, які є продуктом авторської фантазії.

Ще однією характерною особливістю романів Вальтер Скотта є високий рівень передбачуваності результату романних конфліктів. І це зрозуміло у випадку з історичним сюжетом, оскільки читач наперед знає історичні відомості. Результат любовного сюжету можна припустити з необмеженого читацького запиту на щасливу розв’язку, що Вальтер Скотт як автор задовольняє і в романі «Айвенго», і в подальших працях.

У третьому Розділі курсового дослідження був проведений аналіз висвітлення творчого доробку В. Скотта в шкільному літературознавстві. Зазначено, що опанування відбувається у 7-му класі та відводиться на нього 2 години. Також було запропоновано модель шкільного заняття за романом «Айвенго».

Вивчення творчості видатного шотландського письменника світового рівня Вальтера Скотта та знайомство з романом «Айвенго» збагачує у здобувачів освіти образ європейського історичного минулого, розширює читацький кругозір, поповнює особисту учнівську бібліотеку ще однією літературною скарбничкою.

Але не тільки це приваблює сучасну читацьку аудиторію і робить проблематику роману «Айвенго» актуальною в наші часи. Герої Вальтера Скотта проходять через часи взаємного протистояння, ненависті та люті, та все ж таки добувають можливість домовитися та припинити ворожнечу, знаходять компроміс. Саме це і є тією основною думкою, головним посланням від творчості великого шотландського митця у наш неспокійний час, що люди завжди мають можливість і повинні домовлятися, а не вбивати один одного.

Звичайно, Вальтер Скотт через своє соціальне походження і виховання був консерватором. Але помірним консерватором, який вважав, що в історії будь-який конфлікт закінчується примиренням і синтезом. І доводить це перебіг історії Англії та Шотландії, які довгі роки перебували у непримиренному конфлікті, проте стали одним народом, з однією мовою та культурою.

Література:

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе (1937–1938, 1973) *Эпос и роман*. СПб, 2000. С. 21-22.
2. Малкина В. Я. Поэтика исторического романа: Проблема инварианта и типологія жанра. Тверь, 2002. С. 72-73.
3. Реизов Б. Г. Творчество Вальтера Скотта. М.; Л., 1965. С. 456.
4. Багрій Романа. Шлях сера Вальтера Скотта на Україну: [літ.-крит. нарис]. Київ: Всесвіт, 1993. 288 с.

ОБРАЗ УКРАЇНИ В НІМЕЦЬКОМУ ЛІНГВО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Аліса Щуцька
студентка 2 курсу факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Шавловська Т.С.

За умов глобалізації та євроінтеграції взаємодія України з країнами Європи значно пожвавилась. Наразі вона визначається не лише геополітичними контекстами. У коло україно-європейських інтеракцій додалися літературні, кінематографічні, музичні та інші соціокультурні поля, оскільки, окрім чинників комунікаційно-технологічного характеру, на процес діалогу України з європейськими країнами впливають ментальні й світоглядні чинники, що проявилися у революційний та постреволюційний періоди. Країна, яка перебуває у перехідному періоді, –це той смисловий концепт, який викликав інтерес до нашої держави. Соціальний вибух, що спричинив Революцію Гідності, актуалізував у свідомості європейців прагнення зрозуміти Україну у діахронному та синхронному вимірах. Стабілізований стереотипний образ пострадянської держави, що мав місце протягом тривалого періоду до 2013 року, поступився місцем комплексному і контраверсійному за характером «стереотипу перехідного періоду», який щонайточніше відобразив динаміку змін, які відбувалися і відбуваються у нашій країні.

Вирішальну функцію у формуванні образу України серед німецької громади виконують ЗМІ Німеччини.

Дитмар Барч (німецький політик, член Лівої партії) якось висловився про нібито наявність в Україні партії Геббельса на одному з найпопулярніших німецьких ток-шоу. Він не вибачився за це висловлювання, не почув критики від партнерів, адже її не було. Уявімо,

якщо б це сталося по відношенню до Франції або Росії, був би дипломатичний скандал та багато критики в сторону Німеччини.

Звернімося до паперових носіїв інформації, які не є «лівими» чи «правими», таких як Die Zeit, Frankfurter Allgemeine, Süddeutsche.

Frankfurter Allgemeine – це газета, в якій були опубліковані статті авторів, які з позиції міжнародного права буцімто виправдовували анексію Криму, що це Захід України спровокував Росію.

«Die ukrainische Revolution, die im Februar auf dem Kiewer Majdan der Unabhängigkeit stattfand und für ihr Land eine Kette unumkehrbarer Ereignisse nach sich zog, hat auf mystische Weise zu einem Ereignis beigetragen, das hinsichtlich seiner Reichweite noch unumkehrbarer ist: Russland wurde mit der Ukraine schwanger. Das blau-gelbe Spermium des Majdan hat zu Explosionen von Leuchtgranaten, Blitzen von Molotowcocktails und pfeifenden Kugeln von Heckenschützen seine männliche Tat getan. Russland, das während jenes heißen Monats vor dem glühenden Fernseher saß, wurde befruchtet. In Russlands riesigem Leib regte sich neues Leben: die freie Ukraine. Die Machthaber wurden von Entsetzen ergriffen, die Liberalen von Neid, die Nationalisten von Hass» [1].

«Українська революція, що відбулася в лютому на київському Майдані Незалежності, що спричинила ланцюг незворотних подій для країни, містично сприяла події ще більш незворотної за масштабом: Росія завагітніла Україною. Синьо-Жовта сперма Майдану зробила свій чоловічий вчинок вибухами ракет, спалахами коктейлів Молотова та свистом куль снайперів. Росія, яка того спекотного місяця сиділа перед сяючим телевізором, була запліднена. Нове життя ворушилося у величезному тілі Росії: вільній Україні. Правителів охопив жах, лібералів – заздрість, націоналістів – ненависть» (переклад автора).

Die Zeit публікував статті авторів, які стверджували, що українська незалежність є непорозумінням Радянської національної політики, або брали інтерв'ю в людей, які стверджували, що Україна не є національною державою, що питання щодо існування української нації є дискусійним.

Коли на ток-шоу взагалі починалася тема про Україну, представників української точки зору не кликали, були присутні лише прихильники російської, але ж сама рамка досить цікава: «коли ми кличемо і тих, і тих, ми нібито збалансовані, є різні думки, давайте ж ми будемо тоді займати нейтральну позицію» [2]. Важливий аспект мейнстримного дискурсу про Україну – як задані самі рамки дискусії, коли нібито настанова на плюралізм або на збалансованість примушують надавати слово і представникам російської точки зору «що ці кажуть, що ці, а ми будемо нейтральні», будемо казати не «російсько-українська війна», а «криза в Україні», будемо казати не «російські війська», а «повстанці, сепаратисти», навіть якщо йдеться про епізод війни де дійсно доведено, що російська армія відіграла вирішальну роль (Дебальцево, Іловайськ) [3].

Така рамка дискурсу є вийнятковою, не є нормальною тому,що німецькі газети не будуть публікувати матеріали, де буде доводитися право на анексію Австрії, де німецькомовного населення вдвічі більше, ніж в Україні. Але в німецькому мейнстрімі не переважають українофобські погляди, речі. Просто дають слово представникам російської точки зору. Але на ці статті булла певна гостра критика саме в тих газетах, в яких вони були опубліковані.

Інтерес до України в Німеччині дуже мінливий, і уявлення про країну насичені штампами. Увага спільноти варіюється від повної нестачі інтересу періодами, коли нічого не відбувається, до солідарного співчуття в період кризи. Стереотипні образи про Україну: Krym, Krieg, Korruption, Krise (Крим, війна, корупція, криза). Нібито більше нічого в країні й не відбувається. Саме тому в Німеччині може створитися враження, що Україна – це країна війни та кризи. Нажаль, інша інформація: про перспективи для молоді та вже досягнуте, не потрапляє до німецької преси, якій потрібно, щоб Україна показувала себе

жертвою та всіма силами сподівалася на міжнародну підтримку, але, з іншого боку, їй потрібен, так би мовити, позитивний імідж, тому Україна має вести відкриту комунікацію.

У 2015 році в Німеччині стали більше приглядатися до України, але наразі цього немає. Виходить, що щоб привернути увагу міжнародної арени на Україну треба, щоб там сталося щось погане. Звучить досить абсурдно. Тому в німецьких ЗМІ переважають 3 теми про Україну, які можуть бути: аварія на Чорнобильській АЕС, війна в Східній Україні та знищення євреїв у Бабиному Яру.

В цілому, головною ідеєю є розчарування важкої пострадянської безперспективності, економічної та політичної стагнації через повільний потік здійснення реформ. Але наразі в Німеччині залучені експерти з питань Росії, які перевіряють факти. Сьогодні транслювання подій України здійснюється повною мірою.

Під час дослідженнями дійшли висновку, що досить вичерпна кількість німців до певного моменту не розуміла, що Україна – це окрема держава, а не частина Росії чи ще щось, деякі колишні німецькі політики дозволяли собі мову про регіони України з російською більшістю, тобто йшлося про сучасну російську пропаганду, а от про регіони Швейцарії з німецьким населенням такого й не зауважать, тому що є чітка різниця між німецькомовністю та німецькістю. Однією з найважливіших проблем є несвідома ідентифікація з Росією. Метафори з книжок щодо бачення східної Європи: «Russland ist unser Nachbar», Меркель навіть вживала цю метафору. Проблема цієї метафори в тому, що спільного кордону Росія з Німеччиною не має, мали лише тоді, коли Польщу поділили за пактом Молотова-Ріббентропа. Але якщо взяти Словаччину чи Румунію, які також не мають спільного кордону з Німеччиною, але географічно значно ближче до них, не було чутно подібних метафор. Тобто в метафорі «Наш великий російський сусід» відображуються не просто почуття історичної відповідальності, бажання зберегти мир на європейському континенті, але й нехтування традиціями, нехтування інтересами малих народів. Інша часто вживана в пресі метафора про те «як нам, німцям треба зберегти мир, якою є наша роль, як треба влаштувати ситуацію в східній Європі, щоб був мир» [4].

Якою ж має бути Україна? Україна має бути мостом між Європою та Росією. Трішки наївна та абсолютно миролюбна метафора. Якщо розбиратися, вона містить цілу низку негативних кліше. Міст – це щось, що зроблено для використовування іншим. Ми маємо повноцінні суб'єкти політики з одного боку, з іншого боку – це німий предмет для забезпечення зручності іншим. Не кажучи вже про те, коли говорять, що «Україна – це як міст між Європою та Росією», то Україна виключається з Європи, попри те, що жодного сантиметра української території під українською юрисдикцією за межами Європи нема. Цим «мостом» для своїх потреб можуть користуватися ввічливі зелені чоловічки, танки тощо.

Знання про Україну в Німеччині є досить не вичерпними. Вони коливаються від російських претензій на Крим до поширення кошмарних гіпотез про вплив фашизму в країні, такий образ вмотивований поширенням російської медіа-політики та пропаганди у 2014-2015 роках, Росія повністю досягла своїх цілей щодо дезінформації та нелегітимного впливу на свідомість. Отже, широкі кола населення в Німеччині переконані, що в Україні скрізь живуть українці, крім Сходу та Криму, бо там живуть росіяни. Картина про Україну складається з шаблонів, тому досить нерідко Україну розглядають як частину Росії або колишнього Радянського Союзу, наша країна досить далека від думок німців. Багато хто з німців вважає, що П.І. Чайковський – поляк. Все це – кричущі приклади широко розповсюдженого невігластва, яке наводили численні респонденти.

Звичайні німці відкривають для себе Україну через Росію, її розглядають як частину Росії, навіть українська мова та культура розглядаються як варіанти російської культури. «До середини 1990 років не сприймали українців як окрему націю, але Помаранчева революція та Майдан викликали лавину емоцій» - висловилася одна з політичних діячок Німеччини.

Уявлення про Україну – це солідарність, солідарність, на яку вона заслуговує від європейців, тому що є країною з нескінченним потенціалом. Але знання німців про Росію переважно більші, у них є більше розуміння Росії і брак досвіду партнерства з українськими політиками.

«Aber die Frucht wuchs und wuchs und füllte immer mehr Raum aus. Jeder Tag brachte etwas Unerwartetes. Der mütterliche Organismus begann immer höher zu fiebern. Schüttelfrost befiel die Gesellschaft. „Die Ukraine gibt es nicht, es gab sie nicht und wird sie nicht geben! Es ist eine Provinz von Großrussland!“, kreischten die rechten Politiker. „Die Ukraine ist ein Spiegel für das Putin-Regime“, erkannten die Politologen und rückten ihre Brillen zurecht. „Es wird Zeit, in die Ukraine auszuwandern“, murmelten die Demokraten. „Wir müssen die Russen dort verteidigen!“, beschlossen die Nationalisten und ballten die Fäuste» [1].

«Але плід зростав і зростав і заповнював дедалі більше місця. Щодня приносив щось несподіване. Материнський організм почав лихоманити все більше і більше. Озноб спустошив суспільство. «України не існує, її не було та не буде! Це – провінція Великої Росії! » – кричали правіполітики. «Україна – дзеркало путінського режиму», – визнали політологи та поправили окуляри. «Настав час емігрувати в Україну», – пробурмотали демократи. "Ми повинні захищати там росіян!" – вирішили націоналісти та стиснули кулаки» (переклад автора).

«Die Ukraine ist in uns eingedrungen, wir tragen sie alle in uns: Obdachlose und Oligarchen, Bauern und Politologen, Hausfrauen und Hasardeure. Als Putin ins ferne Brasilien flog, trug er die Ukraine in sich. Sie störte ihn beim Schauen des Fußballspiels. Den Oberkommandierenden der Volksrepublik Donezk, Strelkow, stört sie beim Wiederherstellen des Russischen Imperiums» [1].

«Україна проникла в нас, ми всі несемо це в собі: бомжі та олігархи, фермери та політологи, домогосподарки та гравці. Коли Путін відлітав у далеку Бразилію, він віз Україну. Вона заважала йому дивитися футбольний матч. Вона заважає головнокомандувачу Донецької Народної Республіки Стрєлкову у процесі відновлення Російської імперії» (переклад автора).

Проблематичність цього усталеного сприйняття виявляється на специфіці того,як функціонує німецька політика пам’яті. Якщо ми кажемо СРСР – це Росія, то одразу на схід від Польщі отримуємо одну величезну недиференційовану Росію, де Україна не присутня, або недоприсутня. В німецьких шкільних підручниках з історії досі написано, що Гітлер напав на Росію, хоча він захопив максимум 9%, тому що його цікавила Україна, Польща, Білорусь, тобто країни Прибалтики. Якщо сприймати німецьку політику так, як вона функціонує, то Росія виявляється найбільшою жертвою нацистської агресії, і, водночас, країною, яка найбільше доклалася до подолання, до повалення, до перемог над нацизмом. Україна, Білорусь вони нібито випадають. Але водночас є багато кліше, упереджень щодо України та українців, наприклад асоціювати українців з колаборантами. В газеті «Die Zeit» можна зустріти статті про те, що жорстокість голокосту на сході пояснюється участю місцевих колаборантів, а насправді пояснюється жорстокістю нацистської політики.

Україна перестає потрохи бути сліпою плямою. Слід віддати належне історикам, що виступають і слід зрозуміти, що сама ця історія української кризи паралізувала німецьке суспільство, з’явилися прихильники України, з’являються якісь роботи, які були критиковані не одноразово. Дивно виходить, що мало що про Україну відомо, а кліше про неї є. Вистачить українцю пожити в Німеччині місяць і можна почути питання на кшталт «А українська мова – це діалект російської, чи власна?» Лексично, українська наближена до словацької, в Німеччині ніхто не запитає чи є українська діалектом словацької. Це пояснюється не тим, що це споріднені мови, а історією і сприйняттям. Україна ніколи не була під словацьким контролюванням, тому й нема такого питання. Голландця не спитають «чи є твоя мова самостійною, або діалектом німецької?» тому що є конкретне розуміння, а у випадку з Україною це розмивається та спростовується. А звідки ж тоді беруться такі

кліше? Ніхто з німців не зможе це пояснити. Те ж саме стосується того кліше щодо українців – колаборантів.

Добудування «Північного Потоку -2» вважатиметься перемогою для Росії. Адже це магістральний газопровід з Росії в Німеччину через Балтійське море. Німеччині чисто економічно не вигідно псувати стосунки з Росією. Навіть якщо станеться так, що Україна стане країною-членом НАТО, ми не впевнені, що буде можливість сподіватися на високоякісну допомогу від Німеччини, адже ця допомога буде направлена на подальшу боротьбу з Росією. Враховуючи те, що Росія не дотримується жодних правил на міжнародній арені, то зможе використовувати цю енергетику як зброю проти сусідів. За нашими особистими прогнозами, максимум, що зможе запропонувати Німеччина – посилення санкцій, або ж взагалі буде виступати за те, що треба санкції відмінити, так як Росія не зупиняється, їх не дотримується й буде лише провокувати та маніпулювати країнами.

Отже,події 2014 року дуже сильно посприяли формуванню образу України в Німеччині. Дискусії в Німеччині сильно концентруються на проблемних питаннях, навіть без намагань повернути розмову в інше русло і зосередитися на неймовірному потенціалі України, яка держить курс в ЄС. Німцям потрібні резолюції. Але Майдан привів до того, що сприйняття України Німеччиною стало більш диференційованим. Угода про асоціацію з ЄС поклала початок конфлікту, а Німеччина відігравала одну з головних ролей у його врегулюванні. Проводилося опитування серед німців і їх ставлення до подій 2014 року і ось, що вони відповідали:

«У Німеччині Євромайдан справив великий вплив на сприйняття України та змінив його. Тепер люди вже знають різницю між самостійною державою Україна і Росією» [5, с. 24]. «Завдяки Майдану змінилось і ставлення до України. Стало цікаво, що це за така країна – Україна. Україну почали сприймати як самостійну одиницю» [5, с. 24]. «Перші політичні події, що їх запам'ятають мої діти, це не вибори до Бундестагу 2013 р., а Євромайдан і Путін, завдяки зусиллям зберегти діалог, візитам міністра зовнішніх справ, президента, політиків і бургомістрів Україну почали усвідомлювати як державу» [5, с. 24].

У висновку слід відзначити, що сприйняття – це не аксіома, а результат індивідуальних інтерпретацій, тобто мікс того, що було пережито, пригадано, відчуто або спроектовано. Нажаль, пропаганда дезінформації з боку Росії зробила свій вагомий внесок, підкресливши абсолютну відсутність німців мислити критично, адже критично мислячим суспільством складніше управляти. Німеччина завзято вважає Росію своїм союзником та сусідом. Якщо ж висловлюватися про ситуацію з боку України то, на мою думку, країну треба лібералізувати навіть не задля вступу в НАТО чи ЄС, а заради покращення та підвищення рівня життя громадян. А до НАТО ми не потратимо до тих пір, поки країни-члени альянсу не захочуть використовувати нас для залякування сусідів (не факт, що взагалі колись захочуть), чи поки ми не станемо схожі на нормальну європейську країну, з розвинутим громадянським правом, верховенством права і т.д.

Література:

1.Sorokin W. Die Ukraine ist in uns eingedrungen. Frankfurter Allgemeine. Online Zeitung. 2014. URL: https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/die-ukraine-ist-in-uns-eingedrungen-gastbeitrag-von-wladimir-sorokin-13057234-p2.html

2. Tote in Kiew – Ukraine vor dem Bürgerkrieg. Phoenix Runde. Politische Talkshow des deutschen TV-Senders Phoenix. 2014. URL: https://www.youtube.com/watch?v=nc5PtlkOp9E

3. Ukraine: Leben im Krieg. Weltspiegel. Das Erste. 2015. URL: https://www.ardmediathek.de/video/weltspiegel/ukraine-leben-im-krieg/das-erste/Y3JpZDovL2Rhc2Vyc3RlL1dlbHRzcGllZ2VsLzIyMDI1MTAwOTE/

4. Über Europa Betrachtungen zur aktuellen Situation und zur Zukunft der Europäischen Union. Europäische Kommission. 2014. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/de/SPEECH_14_355

5. Андреас фон Шуманн «Україна очима Німеччини»: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. 2018. С. 109.

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Анастасія Астапенко
студентка 4 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Шевченко-Перепьолкіна Р.І.

В наш час, наша держава перебуває в стані економічної кризи, яка є рішучим механізмом для міграційних процесів трудових ресурсів. Ця проблема повинна вирішуватися з боку держави та базуватися на вдосконаленні соціально – економічної політики.

Для того, щоб розглянути особливості міграції трудових ресурсів в Україні необхідно спершу ознайомитись з теоретичною частиною.

Міграція трудового населення – це явище в економіці, при якому відбувається переміщення трудового населення держави з метою працевлаштування [2].

Міграцію трудових ресурсів можна класифікувати на:

- вікову;
- сезонну;
- маятникову;
- епізодичну;
- зовнішню;
- внутрішню.

Якщо говорити про адміністративно-правове регулювання, то міграція населення ділиться на:

- добровільна та змушена;
- регульована та нерегульована.

В залежності від способу реалізації міграції робочої сили можна розділити на:

- індивідуальну, яка відбувається самими мігрантами;
- організовану, яка відбувається з допомогою держави або підприємств.

Варто зазначити, що при аналізі міграції робочої сили враховуються наступні показники: коефіцієнти прибуття і вибуття, коефіцієнти чистої міграції.

Світові вчені та економісти, такі як: Е. Лібанова, О. Малиновська, О. Піскун, Ю. Гуменюк, Р. Адамс, Д. Массей, Е. Тейлор, Т. Шульц в своїх працях аналізували процеси міграції робочої сили, та виділили ряд причини такого явища [7].

1. Різниця в заробітної платні. Поясненням цієї причини є те, що в країнах з розвиненою економікою та високим рівнем розвитку заробітна плата вище, ніж в країнах з менш розвиненою економікою та рівнем розвитку.
2. Великий рівень безробіття в країні. Ця причина є найголовнішою для міграції трудових ресурсів. Але при аналізі даної проблеми треба розглядати різницю між рівнем безробіття, тобто в країні, де рівень безробіття нижче, буде мігрувати трудове населення з країн, в яких високий рівень безробіття.
3. Політичні переслідування. Ця причина пов’язана з нормативно-правовою базою різних країн. Наприклад, якщо людина вчинила злочин в країни та несе за законом покарання, вона має право звернутися до іншої країни з проханням про надання політичного притулку.
4. Національні відмінності. Ця причина актуальна в багатонаціональних країнах. Наприклад, жінка яка за своєю національністю та віросповіданням не може працювати з

чоловіками, вона буде змушена переїхати до країни,яка надасть такі умови при працевлаштуванні.

5. Причини особистого характеру. Людина може переїхати до іншої країни через моральні та духовні цінності.

Також можна побачити, що люди можуть мігрувати з країн, в яких є схожі економічні можливості та потенціал. В цих міграційних процесах спостерігаються неекономічні причини, а саме порушення прав людини, екологічні проблеми, загрози для здоров'я людини та інші [7].

Міграцію робочої сили потрібно розглядати не лише з боку мігрантів, а й з точки зору урядів країн, з яких емігрують, та країн, до яких імігрують.

Що до країн-імпортерів робочої сили, можна виділити наступні причини [7]:

- малозабезпеченість власного ринку праці висококваліфікованою робочою силою;
- потреба країни у дешевій робочій силі;
- різниця між оплатою праці.

Серед країн-експортерів робочої сили перерахуємо такі причини [7]:

- перенаселення певних регіонів країни;
- великий рівень безробіття;
- низький рівень життя та різниця у рівнях оплати праці.

В наш час гостро постає проблема міграції трудових ресурсів в Україні. Положення у яке потрапила наша держава, спричинило значне падіння рівня життя, зростання цін на товари та послуги, скорочення робочих місць.

За даними Державного комітету статистики України, в середньому за 2020 рік чисельність безробітних віком 15-70 років становила 1,6 мільйонів осіб [6]. Рівень безробіття (за методологією МОП) досяг 9,9 % економічно активного населення. Кількість безробітних, зареєстрованих в Державній службі зайнятості, станом на 1 червня 2020 року, становила 785 тисяч осіб [6]. Міграція робочої сили для України має вимушений характер, внаслідок бідності й безробіття. За останні роки вона набула масового характеру.

У 2020 році, за даними голови Національного банку України, було близько 3 млн. трудових мігрантів. Протягом року до країни повернулися 400-500 тисяч людей, але переважно через пандемію коронавірусу. Країни Євросоюзу закривалися на локдаун, люди втрачали роботу та змушені були повертатися.

На ПМП за кордон минулого року виїхало 3 тис. 259 українців. Також із-за пандемії цифра знизилася.

Рівень заробітної плати є визначальним чинником, що на пряму впливає на міграцію робітників. Хоча в Україні за останні роки почав рости розмір мінімальної заробітної плати, але разом з цим почався стрімкий ріст цін.

На рис. 1 розглянемо розмір середньомісячної заробітної плати в Україні і деяких інших розвинутих країнах Європи та світу за 2020 рік.

З рис.1 видно, що середньомісячна заробітна плата в Україні є найнижчою серед країн Східної Європи та Китаю. За даними різних опитувань, заробітки трудових мігрантів за кордоном у три-чотири рази вищі за середню заробітну плату в Україні [6].

З перших років незалежності України ведуться дискусії щодо наслідків зовнішньої трудової міграції громадян України. Зарубіжний вчений Ф. Дювел, за допомогою даних Світового банку, називає Україну другою країною в світі, після Мексики, за величиною міграційного коридору, третьою в списку країн походження емігрантів, після Індії та Китаю, та четвертою в списку приймаючих країн, після Німеччини.

В Україні еміграція кількісно оцінена ним у межах 4-15 % усього населення або 20 % працездатного населення [3].

За декілька останніх роки кількість економічно-активних українців, які переїхали за кордон задля працевлаштування, зросло на 1,2 млн. Якщо брати у відсотках це понад 25% економічно-активного населення [2].

Треба відзначити значні зміни щодо міграційних настроїв громадян України. Відповідно до опитування, що провела компанія GFK Ukraine за запитом Міжнародної організації з міграції (МОМ), 8% громадян України (а це 3 млн осіб) планують виїхати працювати за кордон найближчим часом.

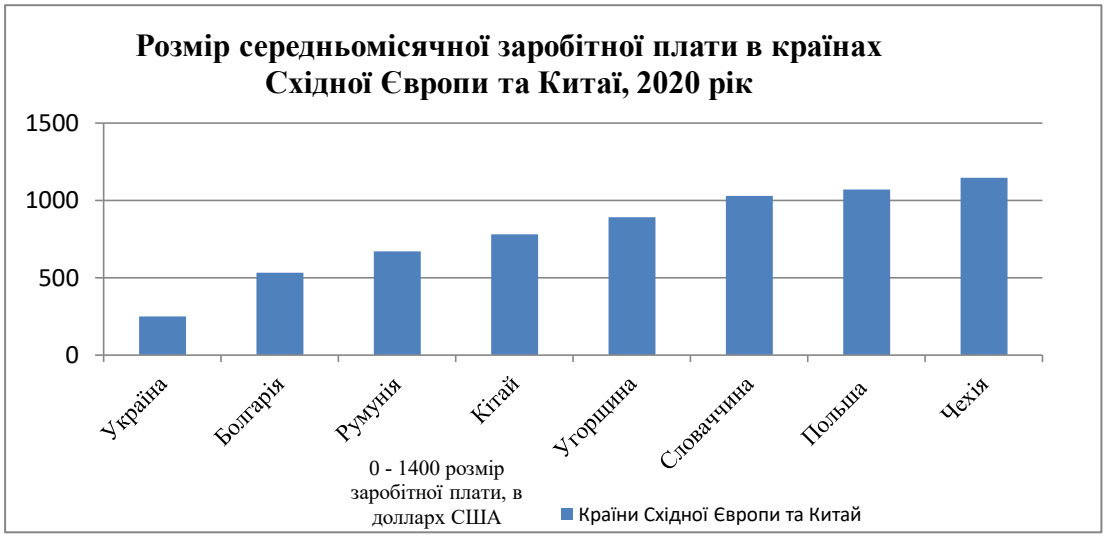

Рис. 1 Розмір середньомісячної заробітної плати в країнах Східної Європи та Китаї, 2020 рік

Впродовж декількох останніх років з України виїхало близько мільйона робочої сили.

Також є негативний факт, що кожен третій українець ладен перетнути кордон нелегально, щоб найти роботу в інший країні. Доволі часто зустрічається таке поняття як еміграція бізнесу, коли великі та потужні виробництва, як правило з інноваційних сфер переїжджають в інші країни, здебільшого сусідні. Це обумовлюється тим, що сучасні роботодавці готові платити високу заробітну плату, властиво для країн Європейського Союзу [1].

Якщо прогнозувати подальший розвиток стосовно ситуації міграції робочої сили в Україні, потрібно виділити стрімкий ріст кількості осіб, котрі здобувають освіту за кордоном. Значно зросла кількість студентів з України в Польщі, Чехії, Італії, Болгарії, Румунії, Іспанії. Тут слід враховувати той факт, що діти заробітчан, що залучаються до навчання за кордоном, становлять вже друге покоління мігрантів, що також буде впливати на тенденції розвитку навчальної міграції.

Однією із загроз є соціальна проблема, що пов’язана з руйнуванням родин, сирітством дітей робітників, проблем демографічного характеру, зміною статевої та вікової структури в місцях масової еміграції трудових ресурсів [5].

Основну загрозу становить кримінально індукована зовнішня міграція, торгівля людьми та примусова праця українських громадян [4].

Міграція трудових ресурсів має негативні наслідки для економіки України. Відбувається високий ріст грошової маси у певної частини населення, що призводить до штучного збільшення попиту.

До того ж, в країні спостерігається розшарування населення за економічними показниками, адже доходи тих, хто отримує грошові перекази з закордону значно більші, ніж у тих, хто працює в Україні.

Заробітну плату, а саме кошти, які відправляють робітники, вони не працюють на примноження капіталу в Україні, на розвиток інфраструктури й формування перспективної економіки та виробництва. Більшою мірою вони йдуть на споживання. До того ж гроші, які ввозять заробітчани уникають оподаткування, немає відрахувань у соціальні чи пенсійні фонди, що не сприяє економічному зростанню держави.

Політика нашої держави має бути націлена на покращення ситуації з питань працевлаштування та стабілізації економіки країни, в результаті чого процес міграції трудових ресурсів зменшиться. Наведемо наступні заходи щодо поліпшення даного процесу:

- встановити відповідні умови, щоб мінімізувати міграцію робочої сили в Україні;
- створити контроль за міграцією трудових ресурсів;
- припинити діяльність комерційних організацій, які незаконно займаються справами осіб, які виїжджають за кордон з метою працевлаштування.
- скласти соціальні та економічні умови задля інвестицій в економіку держави коштів мігрантів, які працюють за кордоном;
- створити умови для забезпечення захисту мігрантів України, котрі перебувають тимчасово за кордоном.

Література:

1. Кущ Л. М. Відтік трудових ресурсів з України. *Всеукраїнська інформаційно-аналітична щомісячна газета «Міграція»*. 2017. С. 7-9.

2. Малиновська О.В. Трудова міграція. Міграція в Україні: факти і цифри. 2016. С. 12-15.

3. Dvell F. Ukraine – Europe's Mexico. Frank Dvell. Central and East European migration. Research Resources Report 13: Country Profile. URL: https://www.compas.ox.ac.uk/

4. Трудова міграція загрожує національній безпеці. URL: https://www.unian.ua/business/1739617-trudova-migratsiya-zagrojue-natsionalniy-bezpetsi.html

5. Трудова міграція в Україні: реалії та перспективи. URL: http://zahist.org.ua/news/trudova-migratsiya-v-ukrayini-realiyi-ta-perspektivi/

6. Офіційний сайт державної служби статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

7. Структура та поняття міграції. URL: http://lib.chdu.edu.ua156

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Влада Афанасьєва
студентка 4 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
Науковий керівник – викл. Степанова Н.О.

Забезпечення економічної безпеки підприємств у сучасних умовах розвитку ринкових механізмів відбувається під впливом ускладнених соціальних, економічних, політичних процесів та явищ, що є актуальним питанням як для підприємств державного, так і приватного сектору. Сучасна діяльність у різних напрямах характеризується функціонуванням під впливом раніше невідомих загроз і викликів з боку зовнішнього середовища, внаслідок чого необхідно розробляти нові принципи та заходи їх мінімізації.

У процесі розвитку економічної науки вчені-теоретики виділяли найпоширеніші причини порушення стабільної діяльності підприємства. Спочатку до них належали стихійні лиха, у тому числі пожежі, а також розкрадання матеріальних цінностей. Однак у даний період актуальними проблемами дестабілізації діяльності оорганізації є шахрайство, недобросовісна конкуренція, корумпованість чиновників, зазіхання на комерційну таємницю та інтелектуальну власність, кримінал. Саме тому для ефективного функціонування керівництву необхідно приділяти увагу питанням забезпечення безпеки свого бізнесу, а також сприяти реалізації заходів щодо аналізу інформації та врахування ризиків.

Дослідження показують, що економічна безпека є фундаментальною умовою стабільності та досягнення результатів у розвитку окремих держав, суспільства загалом та функціональних одиниць зокрема. Поняття «економічна безпека» є науково поширеним, проте не стандартизованим на відміну, наприклад, від пожежної, інформаційної безпеки, для яких існують визначення, що закріплені у нормативно-законодавчих актах України [3, с. 4].

Під «економічною безпекою підприємства» (ЕБ) розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів організації від внутрішніх та зовнішніх загроз, що формується керівництвом та колективом підприємства шляхом реалізації заходів економічного, правового, інженерно-технічного, організаційного та соціально-психологічного напрямів. Економічна безпека є найважливішим елементом управління організації, від ефективності використання якого залежить успіх діяльності підприємства на ринку [1, с. 32].

Якщо трактувати загально вище зазначене поняття, то під «економічної безпекою підприємства» розуміється безпеку діяльності організації в цілому. У міжнародній практиці поширене поняття «корпоративна безпека», і за кордоном безпека організації трактується саме так. Проте в Україні такий підхід визначення безпеки фірми не є широко популярним і досить рідко використовується.

Підприємства України на сучасному етапі розвитку державної економіки повинні вміти оперативно та своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються, задля утримання стабільного рівня показників свого функціонування. Саме з такою метою керівництво організацій реалізує наступні важливі завдання забезпечення необхідної економічної безпеки [2, с. 23]:

1. Проведення ділового маркетингу.
2. Проведення переговорів із дебіторами з метою мінімізації дебіторської заборгованості.
3. Перевірка благонадійності персоналу.
4. Запобігання протиправним діям з боку недобросовісних конкруентів.
5. Аналіз матеріалів про ринок, проекти та партнерів.

Як і будь-яка категорія економічної науки, ЕБ є комбінацією певних функціональних складових [9, с. 260]. Останнє, у свою чергу, це сукупність головних напрямів економічної безпеки підприємства, що кардинально відрізняються один від одного за змістом, але є взаємозалежними і взаємопов'язаними. На основі аналізу та систематизації наукових публікацій представників економічної науки, ми можемо виділити наступні функціональні складові економічної безпеки підприємства, що представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства

№ з/п	Функціональна складова	Основний зміст складової
1.	Фінансова безпека	Розглядає та регулює питання пов'язані з фінансово-економічною складовою підприємства, визначає параметри фінансової стійкості організації, а так само платоспроможності.
2.	Силова безпека	Займається питаннями фізичної охорони, як самого об'єкта власності, так і керівництва, забезпечує взаємодію з правоохоронними органами та іншими органами державної влади.
3.	Інформаційна безпека	Забезпечує захист конфіденційної інформації, сприяє діловій розвідці, а також реалізації заходів інформаційно-аналізичної роботи із суб'єктами зовнішнього та внутрішнього середовища.
4.	Техніко-технологічна безпека	Реалізує діяльність у сфері створення та використання технологічної бази підприємства, забезпечує використання модернізованих технологій та процесів, що підвищують рівень конкурентоспроможності організації.
5.	Правова безпека	Займається питаннями законності функціонування з дотриманням законодавчих норм, юридичного супроводу діяльності підприємства, а також вирішення інших правових питань, що пов'язані із зовнішнім середовищем.
6.	Кадрова безпека	Сукупність дій з боку керівництва, що передбачають запобігання негативним впливам на економічну безпеку за рахунок ризиків, пов'язаних з персоналом загалом та інтелектуальним потенціалом кожного окремо взятого співробітника.

Важливо відзначити, що всі складові економічної безпеки підприємства є рівноправними та необхідними у комплексі для успішної та ефективної роботи організації та стабільної взаємодію з контрагентами та державою.

Однак, як і будь-яка актуальна проблема, питання економічної безпеки та її структурних складових мають кілька поглядів і позицій з боку вчених [8]. Так, певне коло представників науки розглядає та представляє інший перелік функціональних елементів ЕБ, який представлений нижче:

1. Комп'ютерна безпека.
2. Внутрішня безпека.
3. Безпека будівель та споруд.
4. Фізична безпека.
5. Технічна безпека.
6. Захист комерційної таємниці та конфідиційної інформації.
7. Екологічна безпека.
8. Протипрожарна безпека.
9. Безпека рекламних, культурних та масових заходів, ділових зустрічей та переговорів.
10. Конкурентна розвідка.
11. Соціально-психологічна та профілактична раюота серед персоналу та його навчання з питань економічної безпеки.

Стає очевидним факт того, що всі елементи економічної безпеки підприємства безпосередньо пов'язані з процесом виробництва і глибоко впливають на нього, але при цьому залежать від факторів зовнішнього середовища, в тому числі і від заходів з боку держави, що надає проблемі економічної безпеки особливого значення та актуальності з урахуванням сучасних особливостей розвитку та становлення економіки України.

За наявності численних факторів, що впливають на забезпечення економічної безпеки підприємства, не можна не враховувати загрози, що пов'язані з введенням карантинних обмежень з метою зменшення поширення на території України інфекційного захворювання COVID-19. Саме в період подолання кризи та її наслідків потрібна особлива увага сегменту підприємництва та бізнесу. Національний інститут стратегічних досліджень у доповідді «Організаційні механізми зниження загроз економічній безпеці у зв'язку із запровадженням заходів щодо запобігання поширенню на території України захворювань на COVID-19» надав як рекомендації Кабінету Міністрів України, так і виділив основні ризики для економічної безпеки різних сегментів, вплив яких збільшується у процесі введення карантину [5].

Основними ризиками під час чинних карантинних обмежень для економічної безпеки корпоративного сектору та малого та середнього підприємництва є такі [5, с. 4]:

1. Відчутне зниження обсягів попиту, і внаслідок втрата ринків збуту.
2. Активний розвиток методу «рейдерства», тобто заволодіння активами та корпоративними правами юридичної особи за допомогою незаконних методів.
3. Зростання монополізації внаслідок поглинання компаній-банкрутів і тих фірм, які мають несприятливий фінансовий стан, великими компаніями-монополістами.
4. Погіршення фінансово-економічного стану підприємства, брак оборотних коштів, збільшення заборгованості.
5. Нестача матеріалів та комплектуючих одиниць через відсутність традиційних ланцюгів постачання.
6. Нестача персоналу та вільної робочої сили, у тому числі через неможливість доїзду працівників.

Стає зрозумілим, що економічна криза та її наслідки безпосередньо впливають на забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Саме тому настільки важливим і актуальним є питання застосування більш гнучких і сучасних моделей забезпечення економічної безпеки, що передбачає сукупність заходів з боку держави (у тому числі певна фінансова підтримка з використанням організаційно-економічних інструментів), а також оптимільне використання ресурсів функціональних одиниць господарювання через певні регуляторні важелі.

Однією з головних завдань будь-якого керівника, як було зазначено, є забезпечення економічної безпеки підприємства у різних напрямах, і здійснюватися такі заходи можуть за допомогою двох основних підходу (табл. 2) [6, с. 13].

Таблиця 2

Підходи до захисту економічної безпеки

№ з/п	Назва підходу	Основна сутність
1.	Запобіжна діяльність	Розробка та реалізація комплексу заходів та заходів з боку управління, які носять запобіжний характер і спрямовані на запобігання або зменшення шкоди для безпеки структурних підрозділів організації, а також його трудового колективу. сфері інформаційної діяльності та забезпечення безпеки будівель, споруд, майна та приміщень, а також кадрової роботи.
2.	Реагуюча діяльність	Реалізація сукупності заходів, спрямованих на виявлення чинників порушення режиму безпеки та перевірку дотримання вимог режиму безпеки та сигналів щодо конкретних осіб, організацій, подій, фактів.

Однак, як свідчить світова практика та досвід вітчизняних організацій, забезпечення безпечного функціонування організації визначено використанням системи комплексного захисту. Вчені не можуть виділити якийсь один типовий і правильний рецепт забезпечення безпеки, оскільки враховуються індивідуальні особливості кожного окремо взятого підприємства [7]. Важливим етапом у забезпеченні ЕБ є вибір між двома складовими, а саме за допомогою кого будуть реалізовані поставлені завдання за допомогою (табл.3):

- власної служби безпеки на підприємстві;
- передача функцій забезпечення ЕБ підприємства в аутсорсинг.

Таблиця 3

Служби забезпечення економічної безпеки підприємства

№ з/п	Служба забезпечення ЕБ	Характеристика позитивних особливостей	Основні недоліки
1.	Власна служба безпеки підприємства	• один із важливих структурних елементів будь-якого підприємства, що відповідає за забезпечення безпеки виробничих та інших процесів від незаконних та несанкціонованих посягань; • зосередження конфіденційної інформації у вузькому колі внутрішньої власної служби безпеки, тобто у межах свого підприємства, — це безумовний плюс та пріоритет для цієї служби; • керівника цієї служби організовує контроль співробітників свого підприємства (маркетологів, менеджерів з продажу, логістиків, бухгалтерів, юристів та інших) з метою оцінки їхніх дій на користь фірми, а також оцінки внутрішніх факторів ризику.	• власна служба безпеки має двоякий характер фукционирования: вона може бути використана як на благо фірми, так і (за певних обставин) на шкоду, наприклад, у разі виникнення внутрішнього конфлікту роботи керівника СБ не на користь фірми; • крім цього оплата праці керівника служби безпеки та інших співробітників цього підрозділу є незначною частиною витрат на забезпечення безпеки, адже для ефективної діяльності СБ необхідна достовірна інформація про конкурентів, партнерів, постачальників, споживачів, обстановку в регіоні.
2.	Залучення служби аутсорсинга	• підприємства, які професійно здійснюють фізичну охорону об’єктів та особисту охорону керівництва, взаємодіють із правоохоронними органами, а також готують різноманітні інформаційні бізнес-довідки про ділових партнерів та конкурентів, про становище в окремих секторах ринку та регіонах; • фінансові аспекти роботи підприємства можуть вирішити незалежні фінансові консультанти, аудитори.	• Залучення таких служб для комплексного забезпечення ЕБ містить дуже серйозну загрозу, пов’язану з можливим витоком конфіденційної інформації. Чим більше зовнішніх структур обслуговує підприємство, тим вищий цей ризик. Чим більше людей і організацій присвячені справам компанії, тим важче контролювати захист безпеки, і тим вища ймовірність її небажаного поширення.

Таким чином, економічна безпека підприємства може розглядатися як сукупність взаємодіючих суб'єктів та об'єктів, діяльність яких спрямована на протидію загрозам у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Правильно обрана стратегія забезпечення економічної безпеки на підприємстві дозволяє йому бути стійким, адекватно реагувати на можливі зміни та небезпеки, при цьому продовжувати розвиватися та вдосконалюватись.

Література:

1. А.М. Дідик, Кузьмін О.Є., Козаченко Г.В Економічна безпека підприємства: підруч. / За ред. А. М. Дідика. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2019. 624 с.
2. Васильців Т. Г Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів: ВИДАВНИЦТВО, 2012. 386 с.
3. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text
4. Кодекс цивільного захисту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text
5. «Організаційні механізми зниження загроз економічній безпеці у зв'язку із запровадженням заходів щодо запобігання поширенню на території України захворювань на COVID-19»: доповідь Національного інституту стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/ekonom-bezpeka-covid.pdf
6. Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б Економічна безпека підприємства: підруч. К.: Алерта, 2011. 704 с.
7. Судакова О.І. Організація служби економічної безпеки підприємства. URL: http://rusnauka.com/12.APSN_2007/Economics/20025.doc.htm
8. Формування системи складових економічної безпек торговців цінними паперами. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2011/12.pdf
9. Ярова Ю.О Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2016. № 13. С. 257-263.

СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ СТВОРЕННЯ

Антон Бабаян
магістрант факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н., доц. Яковенко О. І.

З переходом до ринкових відносин кількість закладів вищої освіти (ЗВО) зросла, що зумовило гостру конкурентну боротьбу на регіональному та загальнонаціональному ринку. Розвиток ринкових відносин в Україні докорінно змінив умови функціонування системи вищої освіти. Ці умови характеризуються нестабільністю і невизначеністю зовнішнього середовища, істотною недостачею бюджетного фінансування вищої школи, посиленням конкуренції на ринку освітніх послуг. У зв'язку з цим перед ЗВО виникли проблеми забезпечення життєстійкості, підтримки фінансового стану на достатньому рівні та пошуку джерел сталого розвитку. Конкурентоспроможність ЗВО багато в чому визначається його здатністю надавати сучасні освітні послуги. Для розв'язання проблем необхідна розробка і реалізація стратегії підвищення конкурентоспроможності ЗВО і вироблених їм послуг.

Якість освітніх послуг – це одна з найважливіших умов конкурентоспроможності ЗВО, саме вона дає можливість абітурієнтам вибирати відповідний заклад освіти, а випускникам будувати надалі успішну кар'єру [3, с. 37].

Проблема якості освіти, особливо вищої професійної, завжди актуальна. Якості

освіти приділялася достатня увага ще в радянський період розвитку вищої школи. У ті роки широко обговорювалися проблеми адаптивності фахівців, їх здатності до самовдосконалення і перетворенням з розвитком їх професійної кар'єри. Серйозно обговорювалося питання про те, який фахівець має більший попит: «вузький», тобто підготовлений до вирішення конкретних професійних завдань, або «широкий», що володіє не тільки професійними знаннями, але і здатний освоювати більш широкі області діяльності, що має певну гуманітарну підготовку [4, с. 351].

В цей час підвищення якості освіти – це не тільки завдання державного рівня. Це в першу чергу завдання самих ЗВО, які в міру розвитку ринку освітніх послуг і загострення конкуренції змушені шукати додаткові конкурентні переваги.

Перелік показників державної акредитації ЗВО нині містить наявність системи менеджменту якості (СМЯ) освіти всередині закладу освіти. Для країн – учасниць Болонського процесу, до числа яких належить і Україна, впровадження ефективних систем забезпечення якості освіти є обов'язковою вимогою. У цих умовах кожному ЗВО доведеться конкурувати з університетами європейського рівня, і тільки якість освіти дає можливість зберегти українську вищу школу [6, с. 40].

Модель управління СМЯ, заснована на вимогах міжнародних стандартів якості ISO 9001, передбачає встановлення зацікавлених сторін, виявлення їх вимог до якості продукції, створення системи безперервного вдосконалення діяльності. Дані модель базується на основних принципах менеджменту якості, в тому числі процесного підходу. На відміну від моделі загального управління якістю в даній моделі основним інструментарієм менеджменту стає документована система управління, орієнтована на якість [5, с. 190].

Цілеспрямована робота по створенню і впровадженню СМЯ на основі вимог стандартів якості ISO 9001: 2015 ведеться зараз в багатьох ЗВО України.

Створення СМЯ ЗВО допоможе встановити:

- нормативно-технічну базу;
- політику в області якості;
- цілі;
- принципи;
- процеси менеджменту якості освітньої установи;
- організаційну структуру;
- відповідальність і повноваження працівників за функції, які впливають на якість;
- взаємодію процесів, що включені в систему менеджменту [2, с. 126].

СМЯ освітнього закладу може бути розроблена і впроваджена з метою:

- забезпечення процесів СМЯ, що документуються базою;
- забезпечення оптимального управління процедурами та полегшення діяльності ЗВО на основі застосування і вдосконалення наявної СМЯ;
- досягнення і підтримки якості послуг на рівні, що забезпечує постійне задоволення встановленим або передбачуваним вимогам;
- забезпечення споживачеві впевненості в тому, що встановлена і передбачувана якість послуг досягається або буде досягнутою;
- забезпечення своєму керівництву впевненості в тому, що встановлена і передбачувана якість послуг досягається і підтримується на заданому рівні [2, с. 126].

Етапи формування СМЯ можна умовно поділити на три етапи: підготовчий етап, основна робота з формування СМЯ та сертифікація СМЯ.

Перший етап може містити наступні кроки:

- розробка програми формування системи внутрішнього моніторингу якості освіти;
- розробка організаційної структури менеджменту якості освітньої організації;
- створення робочої групи (команди) з розробки та впровадження;
- визначення уповноважених з якості;
- навчання методистів (членів робочої групи) за якістю, навчання внутрішніх аудиторів, навчання вищого керівництва.

На другому етапу виконується:

- розробка політики та цілей у сфері якості ЗВО;
- розробка положень структурних підрозділів ЗВО, посадових обов'язків співробітників і робочих інструкцій;
- виявлення процесів СМЯ;
- розробка документації СМЯ;
- впровадження документації СМЯ в практику роботи ЗВО;
- аналіз СМЯ університету;
- проведення внутрішнього аудиту;
- підготовка та реалізація плану коригувальних заходів;
- підготовка плану-графіка подальшої роботи по підтримці та вдосконаленню СМЯ.

До третього етапу входить:

- зовнішній аудит СМЯ;
- усунення незначних невідповідностей і зауважень;
- сертифікація [1, с. 192].

Також СМЯ передбачає створення додаткових служб у ЗВО, які можна поділити на обов'язкові та опціональні. До обов'язкових відносяться: база положень ЗВО (про організацію освітнього процесу, про вчену раду, про навчально-методичне забезпечення, та подібні), кодекс академічної доброчесності, система запобігання та виявлення академічного плагіату, рейтингова система оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників та студентів.

До опціональних (які створюються за необхідністю) можна віднести: служба академічної мобільності, відділ міжнародного співробітництва, розробка стратегії інтернаціоналізації, служба урегулювання конфліктних ситуацій, психолог.

Впровадивши систему менеджменту, керівництво організації повинно цікавитися, як вона функціонує, де відбуваються збої в системі, і оцінювати її результативність. Результати внутрішніх аудитів представляють такого роду інформацію для аналізу з боку керівництва організації, що дозволяє розробити коригувальні дії та виявити можливості поліпшення, як окремих процесів, так і системи в цілому.

Отже, у ході дослідження з'ясовано, що система менеджменту якості є однією з головних конкурентних переваг закладу вищої освіти та дозволяє вирішити велику кількість проблем закладу, наприклад: дозволяє отримати точну інформацію про якість процесів ЗВО – якість освіти, характеристика науково-педагогічних працівників, фінансування; дозволяє побудувати план розвитку закладу освіти та змінювати його в залежності від зміни певних обставин; дозволяє комплексно покращити якість багатьох процесів ЗВО, зокрема управлінських та освітніх.

Література:

1. Болотов В. А. Єфремова Н. Ф. Системи оцінювання якості освіти: навч. посіб. Москва, 2017. 192 с.
2. Вешнева І. В. Побудова досконалої системи менеджменту якості у ЗВО та його підрозділах : навч. посіб. Саратов, 2009. 126 с.
3. Губарєв В. В. Системне уявлення про якість освіти. Стандарти і якість. 2009. Вип. 30. 37 с.
4. Молдабекова Б. К. Компетенції випускників як індикатор зовнішнього забезпечення якості в університетах. International scientific review of the problems and prospects of modern science and education collection of scientific articles. 2019. Вип. 13. 351 с.
5. Солонін, С. І. Менеджмент якості освітньої послуги (керівництво для викладачів вузів) : навч. посіб. Єкатеринбург : УГТУУПІ, 2010. 190 с.
6. Солопова Н. А., Мещерякова Т. С., Щепкіна М. М. Організаційні основи діяльності Болонського університету. Вісник наукових конференції. 2018. Вип. 12. 40 с.

ЧИ ПОТРІБНА ЕТНОЛОГІЯ СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: РОЗДУМИ СТУДЕНТА

Богдан Безруков
студент 2 курсу факультету історії та філософії
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Науковий керівник – доц. Петрова Н.О.

Що таке Етнологія? Є загальні визначення цього терміну, але в даній статті буде описано, яке вона має значення для України, в цілому, та на майбутнє. Для нашої держави, Етнологія, є одним з головних чинників підтримки загальної історичної самосвідомості. Скрізь її призму, ми дізнаємося про сторінки життя минулих поколінь українців. За допомогою етнографічних праць, ми знаємо особливості побуту того чи іншого регіону проживання українців , та моменти, які пов'язували усе населення. Ми можемо створити календар, та детально описати свята та традиції, того чи іншого дня. Тобто, Етнологія дає нам розуміння, чим ми єдині, та що нас пов'язує з минулим.

Але, етнологія, не лише про минуле. Зараз також проводяться різного роду заходи, для збереження сучасного устрою життя для майбутніх поколінь. Етнологія розглядається, як широкоформатний засіб, для збереження інформації про українську націю, який охоплює усе існування нашого народу. Цим і є важлива, ця наука.

Етнографічні відомості , дають зрозуміти:

По-перше, зі сторінок записів, ми можемо переглянути звичайний день, нашого минулого. Дивлячись ці сторінки історії, кожен може побачити життєвий ритм, та пов'язати його з сьогоднішнім. Це дасть змогу кожному, переглянути свої життєві дії, та зробити порівняння з минулим. Українець, дізнаєтеся життєво важливі для тогочасних людей моменти, які дадуть змогу розкрити усю історичну індивідуальність минулого його країни та нації.

По-друге, найголовнішим є святкова традиційність. Навіть зараз, дуже багато аспектів сучасного життя українців, побудоване на минулих традиційних святах або повір'ях. Свята, є великою складової життя, кожного з нас. А за допомогою записів, ми проводимо аналогії між сьогоденням та минулим. Ми можемо, представити, що ми знаходимося на колядках, відчути емоції під час ходіння по зимній вулиці чи відчути вогонь під час святкування Івана Купала.

Головне, що нам дає етнологія – це відчуття. Відчуття нашого минулого, того що було колись. Саме почуття, дають змогу переглянути, начебто у фільмі, минуле нашої країни. Її сумні та веселі моменти, відчути емоції тогочасних українців від події та елементів , що супроводжували їхнє життя.

Актуальністю даної теми, є швидке скорочення етнології, в аспектах освіти та життя українців. Відродження національної свідомості, на даний час покладене на етнологів. Адже саме етнологічні відомості, допомагають розрізнити правдивість інформаційної компанії осіб, що намагаються стерти або змінити український національний код. В умовах приниження та знищення української нації протяг великого обсягу часу різними державами, та сучасні події на території України, етнологія начебто фенікс, кожен раз відновлюєтеся. І саме завдяки етнологам, ми можемо зараз дізнатися та розповсюдити інформацію про минуле життя українців.

З цієї інформації, ми маємо вже встановленні методи відродження традиції населення України за допомогою етнології. Це методи, такі як:

Метод проведення заходів відновлення традицій за допомогою фестивалів. Головною метою, фестивалів є ознайомлення сучасного покоління з історичною самобутністю свого народу. Але це лише мала частина, з якої складається сама ідея . А ось ідея полягає, у відновленні українців, як окремої частини народів. За допомогою фестивалю, можна охопити велику частину минулого. І це найцінніше в ньому, адже не можна розповісти про один аспект історії, без пов'язаних з ним. Людина повинна дізнатися, не маленьку частинку, а великий пласт інформації. Найкращі фестивалі, ті що розповідають

складовими, за допомогою яких, потім є можливість об'єднати інформацію та скласти повноцінну картину своєї нації. Особливістю фестивалів, під час яких, проводять історичну реконструкцію (свята та ін.) є повна ретроспектива гостей, адже кожен поринає у відчуття, того самого, яке відчували наші пращури. Також, організатори проводять такі фестивалі у розважальному темпі, що дає людині відпочити, але з тим, переглянути чи ствердити свої позиції з національної думки. Людина, не лише бачить, чує, але іще приймає участь. Такі типи фестивалів, є найціннішою складовою відновлення національної думки.

Метод перенесення етнологічної інформації у візуальну сферу. Це є кінопроекти, які основуються на подіях історії. В більшості фільмів України, присутні усім нам знайомі ритуали. Адже при показі історичної події, зображують українські ритуали, такі як повір'я у козаків чи заборонені святкові дії під час історичного етапу. Особливістю цього методу, є все доступність великим масам населення України. Адже, кожен українець є споживачем кінопродукції, і всім відомо, що візуальна інформація, має великий вплив на самосвідомість.

Словесний метод, є одним з найпопулярніших на сьогодні. Цей метод є найлегшим в організаційних моментах з усіх методів. Головним аспектом цього методу, є розширення публіки. Адже в більшості, це проводиться під час викладу навчального матеріалу, що не є якісним в плані засвоєння інформації. Якщо й проводиться загальний захід, де розповідаєтеся про націю, то він є мало популяризованим та не афішується серед загальних мас населення. Цей метод потребує реорганізації. Потрібно провести масове афішування серед каналів зв'язку у закладах освіти, сторінках Громадських організацій та ін. , що у висновку дасть більшу аудиторію слухачів. В даний час, коли світ перебуває у карантині, цей метод залишився найбільш актуальним та стійким. Адже інші методи потребують контакту між людьми. Проведення заходів онлайн, є найкращим виходом з сьогоднішньої ситуації, адже це полегшує доступ до заходу, дає змогу проводити ретроспективу, у всіх каналах сприйняття людини.

Музейний метод. Розглянемо лише, музеї серед відкритого неба. Особливістю цього методу, є повноцінне занурення відвідувачів у історію. Людину повністю оточує історія, від будинків до дороги, також часто в таких музеях проводяться різного роду фестивалі, що дає змогу людини відчути увесь спектр тогочасного життя. Це є головною рушійною силою створення етнографічних комплексів на території України. На даному етапі розвитку етнографічні комплекси, надають людям розуміння тогочасного проживання, а разом з цим відпочинок. Що у висновку дає гарний асоціативний ряд, тобто дізнаватися щось нове про спадщину своєї країни , у людей почне асоціюватися з відпочинком.

Етнологія допомагає зберегти національну свідомість за межами України. Велика кількість українців проживає на територіях іноземних країн, де організувати діаспори. Це найбільш хитка частина українського народу, адже більшість з емігрантів асимілюєтеся за навколишнім народом. Але етнологія, за допомогою записів та заходів, допомагає відновити національну ідею, особливо в наступних покоління емігрантів[2]. У висновку, це дає зв'язок українців зі своєю Батьківщиною, а Україні створює міжнародний авторитет давнього культурного осередку. Головне, не лише, щоб українці за кордоном пам'ятали про свою неньку, але й щоб іноземцям було відомо про нашу країну, та її культурні цінності. Адже це дасть підтримку Україні на міжнародній арені, та дасть змогу зміцнити свої позиції, як індивідуального культурного прошарку в світовій культурі.

У роки війни та агресії, Україні потрібно розвивавати зв'язок етнології з населенням України, і це не лише для збереження українського етносу. Головним чинником успішної компанії РФ на території півострову Крим та територіях сходу України, було населення [3]. Адже на цих територіях, з відходу Радянського союзу, не було масштабного розвитку українського слова. Особливо, це стосується Криму, адже великий відсоток населення Криму, були росіяни. І українська мова, там була не поширена [1]. Повна відсутність українізації, коштувала Україні надто дорого. Так можна продивитись, за допомогою

соціальних опитувань, які регіони України є найуразливішими, та де потрібно в максимально короткий час розгортати інформаційну кампанію, за допомогою етнологів.

Найбільшим провалом за останні роки, є соціологічне опитування українців, на тему «Чи згодні Ви, з тезами статті Володимира Путіна про єдиний народ». Приблизно 12.5% є згодними [4]. Це є провал, не лише влади України, а й етнологів. Адже під час війни, окупації та агресивних дії, що застосовані до їхньої Батьківщини, вони все рівно, не визнають себе українцями, як окремою нацією. З раніше наведеними доводами, це знову може обернутись втратою території чи розвитком війни вглиб України. Цей відсоток, вказує на мляву українізацію. І знову доводить важливість розповсюдження етнологічної інформації.

Особливу увагу, після усіх наведених доводів, потрібно привернути до «тихого» знищення етнології, як складової української освіти. Усім відомо, що етнологія не є більше спеціальністю. І це великий програш, адже в сучасному будівництві українського національного коду, етнологія має важливе місце. Якщо на офіційному рівні, припинити підтримку етнологічних експедиції, заборонити етнологію, як навчальну спеціальність, це все призведе до винищення українського національного коду, і народу, в своєму розумінні [5].

Сутність вищевикладеного зводиться до висновку, що етнологія начебто відроджуєтеся, але з іншого боку, її намагаються прибрати, як це було завжди з української етнологією. Але усі доводи , що були прописані вище, мають довести усім, хто зацікавлений в стійкому майбутньому нашої нації, що без етнологічних аспектів, прийде кінець, українцям, як народу та нації. Ми бачимо, що етнологія присутня в усіх сферах нашого життя. Від побуту до свят, усе пронизане досвідом наших пращурів, які невгамовно боролися задля нашої країни та нації. І лише за це, ми повинні оберігати етнологію, як гарант нашої національної самосвідомості .

Література:

1. «Довоенный Крым глазами социологов: политика и население». URL: https://republic.ru/posts/l/1064305

2. «Марина Гримич, про етнологію, про роботу «в полі», про науковий метод «інвентаризації», а ще про цукрових магнатів – таку собі історію українського успіху на межі XIX–XX століть». URL:https://platfor.ma/magazine/text-sq/science/marina-grimich/

3. «Навіщо нам та етнологія?» URL: https://republic.ru/posts/l/1064305

4. «Соцопрос: украинцы не согласны с тезисами Путина о «единстве народов». URL: https://www.golosameriki.com/a/ukraine-russia-historic-roots/5998950.html

5. «Що чекає на етнологію? Міносвіти вилучило дисципліну з переліку спеціальностей». URL: https://honchar.org.ua/p/scho-chekaje-na-etnolohiyu-minosvity-vyluchylo-dystsyplinu-z-pereliku-spetsialnostej/

ОСНОВНІ АСПЕКТИ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Денис Бондатій
магістрант факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Сорока Л.М.

Необхідною ланкою системи управління сучасними підприємствами України є маркетингова діяльність. Саме вона забезпечує підприємству необхідний збут продукції, що наполовину є запорукою успішного функціонування підприємства. Від ефективності маркетингової діяльності залежить ефективність роботи всього підприємства.

Основними завданнями маркетингу є: вибір товару, виробленого ринку, визначення його споживчих властивостей; встановлення якісних параметрів виробництва;

обґрунтування обсягів та строків виробництва продукції; розрахунок необхідності залучення додаткових фінансових коштів із зазначенням джерел їх отримання; вимоги до упакування продукції; розробка бізнес-плану, умов проведення комерційних операцій, а також багато іншого.

Серед найбільш актуальних завдань системи управління маркетингом наразі постають збереження конкурентної позиції на ринку і за можливості завоювання нових цільових аудиторій та нових сегментів ринку.

Метою статті є дослідження основних аспектів маркетингового управління сучасними підприємствами.

Маркетинг розглядається, як: «система організації всієї діяльності фірми по розробці, виробництву і збуту товарів і наданню послуг на основі комплексного вивчення ринку і реальних запитів споживачів із метою одержання високого прибутку» [5].

Маркетинг дозволяє зрозуміти, чого потребує ринок. А потім – як дати ринку потрібний продукт, зберігши при цьому конкурентоспроможність компанії і отримавши гарний прибуток.

Процес управління маркетингом – це розроблений послідовний комплекс маркетингових дій, спрямованих на реалізацію маркетингових функцій та принципів, у результаті яких мають бути виявлені і задоволені потреби споживачів, а фірма повинна отримати очікуваний прибуток [1, с. 162].

В системі управління маркетинговою діяльністю підприємства виділяють наступні методи маркетингових досліджень та дій: вивчення зовнішнього середовища; вивчення наявних та планування майбутніх товарів; планування руху та продажів товарів; забезпечення формування збуту та стимулювання пропозиції; забезпечення цінової політики підприємства; забезпечення необхідного рівня безпеки використання товару, захисту навколишнього середовища, вимог до споживчих властивостей товару [3, с. 28].

Маркетинг вирішує ключові завдання, які визначають вектор розвитку підприємства.

Щоб вижити в конкурентній боротьбі, підприємство має запропонувати споживачам цінну продукцію. Працює наступний ланцюжок (рис 1.5):

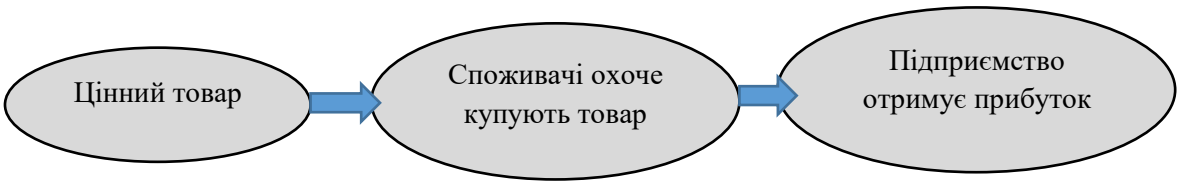

Рис. 1.5. Ланцюг конкурентної боротьби. *Джерело:* складено автором на основі [4].

Управління маркетингом потрібно для того, щоб [4]:

– визначити, що потрібно ринку,

– дати ринку потрібний продукт і отримати прибуток.

Один із концептуальних факторів філософії маркетингового управління – орієнтація на результат, який повинен відображати не тільки фінансову сторону, але й інші види розвитку ресурсів: сировинну, людську та ін.

Етапи маркетингового управління бізнесом на промисловому підприємстві, фундаментальним принципом якого є інноваційний розвиток, на наш погляд, можна уявити наступним чином.

1. Формування цільової маркетингової стратегії та відповідної їй змістовної мотивації за допомогою усвідомлення її всіма рівнями ієрархії управлінської структури підприємства.

2. Формування забезпеченості підприємства та його підрозділів усіма видами ресурсів, а також вхідного контролю за їх якістю.

3. Організація технологічного циклу для випуску розроблених зразків продукції та послуг.

4. Контроль стану процесу виробництва, якості взаємозв'язків в управлінській ієрархії і поточної діяльності підрозділів підприємства.

5. Оперативна оцінка використання ресурсів у діяльності підприємства, оперативно-календарне та стратегічне планування виробництва.

6. Організація ефективного використання резервів зростання підприємства за допомогою діагностики слабких місць у технологічному процесі та взаємозв'язків між підрозділами.

7. Формування мотивації персоналу до підвищення його кваліфікації, створення умов для креативної освіти.

8. Контроль якості продукції, її собівартості.

9. Аудит маркетингових заходів щодо впровадження інноваційних проектів.

10. Створення системи якості продукції та її сервісне обслуговування. Аналіз конкурентоспроможності підприємства, попиту та пропозиції продукції. Стратегічне планування на основі місії підприємства.

11. Контроль розподілу та використання прибутку. Організація фонду інноваційного розвитку. Формування корпоративної системи цінностей.

На основі аналітичної інформації розробляється маркетингова стратегія, яка спрямована на досягнення цілей компанії і визначаються методи контролю над її реалізацією.

Таким чином, управління маркетингом в будь-якій компанії – важливий процес, який вирішує ключові завдання [4].

–Аналіз ринку. Попит, сегментація споживачів, все про потреби ринку.

–Напрямок роботи. Що робити, щоб клієнти були задоволені, а компанія отримувала прибуток.

–Конкурентоспроможність. Як обійти конкурентів за рахунок розробки нових продуктів або фокусування на іншому сегменті ринку.

–Ефективність виробництва та бізнес-процесів. Як організувати діяльність компанії, щоб успішно виконати всі маркетингові задачі.

–Розподіл ресурсів. Сильні напрямки – посилювати, слабкі – відсікати.

Отже, маркетинг є невід'ємною частиною життєдіяльності підприємства. Це процес, в ході якого аналізуються, плануються, втілюються в життя і контролюються заходи, розраховані на встановлення, зміцнення і підтримку вигідних обмінів з цільовими покупцями заради досягнення певної мети організації.

Маркетинговий підхід управління підприємством передбачає необхідність моніторингу взаємозв'язків та взаємозалежностей усіх бізнес-процесів в управлінській практиці підприємства, погодження стратегічних цілей зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а також способів їх досягнення та адаптивності до умов ринку.

Література:

1. Балабанова Л.В., Митрохіна Ю.П. Стратегічне маркетингове управління збутом підприємства: монографія. Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Донецьк, 2009. 245 с.

2. Липчук В.В. Маркетинг: навчальний посібник. Визначення управління маркетингом. Видавництво «Магнолія 2006». URL: https://pidru4niki.com/1488060350054/marketing/upravlinnya_marketingom

3. Мармуль Л.О. Принципи та механізми управління й регулювання розвитку трудових ресурсів аграрних підприємств. Економічний вісник університету. Вип. 40. 2019. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/printsipi-ta-mehanizmi-upravlinnya-y-regulyuvannya-rozvitku-trudovih-resursiv-agrarnih-pidpriemstv/viewer

4. Управління маркетингом на підприємстві: концепції і процес. організація маркетингової діяльності на фірмі організація і проведення маркетингової діяльності статті. *Визначення завдань управління маркетингом.* 2021 URL: https://invest-stroy86.ru/uk/grafika/upravlenie-marketingom-na-predpriyatii-koncepcii-i-process-organizaciya.html

5. Шахіна І.Ю., Рєшовський В.А. Теоретичні основи вивчення маркетингової діяльності. Визначення маркетингу. URL: http://ito.vspu.net/el_ppz/el_ppz/files/Shahina/Marketung/12_визначення_маркетингу.html

6. Щебликіна І.О., Грибова Д.В. Основи менеджменту: навчальний посібник з дисципліни. URL: https://pidruchniki.com/75140/menedzhment/funktsionalniy_organizatsiynoyi_strukturi_upravlinnya

НОВІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ «ВИТИНАНКА» ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ІНТЕРЕСУ ДО НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ЗДОБУВАЧІВ ЗЗСО

Марина Булай
магістрантка факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н., доц. Яренчук Л.Г.

У XXI столітті набуває актуальності декоративно-ужиткове мистецтво, особливо у напрямку «хендмейд» або DIY Do It Yourself («зроби це власноруч» – англ), який тепер, завдяки мережі Інтернет та наявним у ній великим обсягам різноманітної аудіовізуальної тематичної інформації, став масовим та надзвичайно популярним явищем і способом проведення дозвілля для багатьох дорослих та дітей у всьому світі. Багато напрямків хендмейду приносять не лише задоволення, але й стають комерційними, майстри виводять власний талант на рівень, що високо оцінюється спільнотою провідних культурологів, дослідників та поціновувачів прекрасного. Саме митці, які зосереджують творчі пошуки на розвиткові традиційних мистецьких форм і напрямів вдихають в них життя, наповнюючи новим філософсько-естетичним змістом, відроджуючи наявні традиції та створюючи нові [12].

Серед науковців побутує думка, що декоративно-прикладне мистецтво слід вважати предметним відображенням духовного світу людини, яке створюється за посередництва численних видів художньої практики. До прикладу, виготовлення виробів з натуральних матеріалів – плетіння, ткацтво, різноманітні види розпису, вишивки, різьблення та виточування з дерева, каменю, кістки, створення прикрас та намиста з дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів, чеканка, оздоблення їх емаллю, філігранню та ін тощо. Гончарство та оздоблення глиняного посуду глазур'ю й надглазурними або підглазурними фарбами, різьблення по дереву, кістці та металу зародилися на зорі розвитку людства, інші ж види, які потребували більш складних матеріалів та інструментів – мереживо, вишивка, ткані гобелени, плетіння, бісероплетіння, витинанки виникли пізніше. Але набули більшого або аналогічного розповсюдження [9].

З розвитком Інтернет технологій вчителям трудового навчання все складніше привернути увагу здобувачів освіти через захопленість їх віртуальним світом, комп'ютерними та браузерними іграми, мобільними застосунками, програмами, а найбільше – соцмережами. З комунікаційного простору витісняються інтереси до творення в реальному світі і зникають об'єднуючі точки дотику за інтересами, все більше часу сучасні діти та підлітки проводять у віртуальному просторі, більшої ваги набувають форми

творчості в діджитал, відповідно центр системи естетичних цінностей дитини зміщений у віртуальний простір. Це об'єктивні причини та незворотній технологічний прогрес, високим критеріям та викликам якого має відповідати сучасна освіта. Одночасно з цим, завданням освітян є навчання здобувачів освіти практичним навичкам, які неодмінно знадобляться у реальному житті та побуті. Але для того, щоб сучасні здобувачі освіти почули педагога й зацікавились матеріалом, викладачам-предметникам слід подбати про усунення недоліків освітнього процесу, хоча це є проблемою комплексною і потребує залучення ресурсів на різних рівнях. Отже, на нашу думку, організації ефективного, творчого й цікавого викладення освітнього процесу з дисципліни трудове навчання заважає: морально застаріле й зношене обладнання майстерень закладів освіти; низький рівень культури праці; обмежена кількість годин у розкладі; відсутнє оновлення матеріально-технічної бази а відтак і збагачення освітнього процесу здобувачів освіти новими технологіями, авторськими розробками й методиками та ін. [8].

Зниження інтересу у здобувачів освіти 5-9 класів до предмету «Трудове навчання» науковці пояснюють такими причинами, як недоліки у процесі викладання; недостатня робота над предметом самого учня вдома, особливо це стосується теоретичного матеріалу – щось не було ним вивчено, щось він пустив на самоплин та закинув, не здатний зосереджувати увагу на вивченні матеріалу, ставлення до предмету як до несуттєвого і «необов'язкового», відсутність вольових зусиль до вивчення матеріалу; зміст матеріалу не зацікавив; ані здобувач освіти ані його батьки не вбачають практичної цінності матеріалу у сучасному житті та побуті, почасти через переконання, що «все, що потрібно, може виконати найманий працівник за гроші, у позаробочий час людина має якісно відпочивати».

Вплинути на професійний інтерес здобувача освіти, на нашу думку можливо такими шляхами:

1. Сприяти об'єктивізації інтересу здобувачів освіти до предмету «трудове навчання».

2. Здійснювати планомірну профорієнтаційну роботу протягом застосування виховних та освітніх засобів активізації зацікавленості здобувачів освіти в освоєнні практичних навичок протягом уроків [8].

З метою сприяння об'єктивізації інтересу у здобувачів освіти до трудового навчання є досягнути врахування вчителем думки самого здобувача та використання новітніх форм і матеріалів для виконання проєктів.

Педагогу, який працює з технологією «Витинанка» під час уроків трудового навчання варто дотримуватись педагогічних умов та рекомендацій. Українська традиційна витинанка, яка виконується шляхом складання аркушу паперу 1 або декілька разів. В результаті чого утворюється або дзеркальне відображення по вертикальній осі або кругове з повторюваними по колу симетричними візерунками простих геометричних або рослинних мотивів. У готовому вигляді це може бути як панно з підкладкою, так і витинане ажурне полотно. При підборі ескізів витинанки педагогу слід пам'ятати про спорідненість орнаменту витинанки з мотивами народних стилів розпису – петриківський, самчиківський та інші види, а також з мотивами тканих гобеленів та килимів і вишиваних рушників. Пластичність та легкість в обробці паперу дозволяє досягнути високих естетичних результатів [10].

Першу з серії уроків можна почати з так званої «рванки» – використання тільки паперу, згинання його та пальців. Наступним етапом можна застосувати техніку симетричного одноразового згинання паперу та виконання окремих елементів витинанки з різнокольорових аркушів паперу. Ефективною у цьому разі є робота здобувачів освіти у малочисельних групах. Під час пояснення технології виконання роботи викладач повинен перевірити, чи всі діти мають відповідний захист для одягу, ножиці із заокругленими кінцями відповідного для дітей розміру, діти розсаджені на безпечну один від одного

відстань, мають захисне покриття для парти – поліетиленову скатерку та або товсті гофрокартонові, фанерні або дерев'яні планшети, дошки, які попередять потрапляння клею на парту та подряпини від інструментів для витинання. Для виконання ажурної витинанки можна на першому занятті не використовувати паперову або картонову основу, до якої потрібно клеїти витинанку. Процес приклеювання до основи можна викласти на наступному уроці, де буде застосовано більш складні приклади витинанки з кількома шарами кольорового паперу. Також на першому занятті можливо представити не тільки двовимірне зображення витинанки або рванки, але й створення за допомогою простих елементів об'ємного об'єкту на кшталт вази для фруктів, ліхтарика, листівки з розкладним елементом всередині. На випадок, якщо проводяться два уроки трудового навчання поспіль, можливо все заняття присвятити створенню простих фігур методом рвання паперу для створення театру тіней за мотивами дитячої казки. Для створення фігур для театру тіней або інших подібних описаних вище об'єктів, вчитель має ознайомити здобувачів освіти з типами кріплень деталей. Це може бути як частина ескізу витинанки, так і кріплення за допомогою стиплера, прозорого скотча чи накладних деталей. Ескізи вчитель може надати готові або ознайомити дітей з технологією малювання ескізів для складаних витинанок на прикладі сніжинок та симетричних силуетів. Для несиметричних ескізів краще використовувати шаблони-заготовки, які би діти змогли обвести по контуру. Також можливо застосувати перевідний папір – копірку, щоб підготувати руку дитини до наступної роботи з ножицями.

Для здобувачів освіти середніх та старших класів можна застосовувати прийом створення ескізів у діджиталі, моделювання ескізів за мотивами існуючих зразків, у якості інструменту для витинання використовувати канцелярські ножі та спеціальні, подібні до скальпелю ножі для витинання, можливо, зі змінними лезами. Аркуші паперу можуть бути більшого розміру, це може бути колективний проєкт з великою кількістю тонких, складних елементів, багатьма шарами кольорового чи однотонного паперу, з близькими відтінками приміром пастельної гами. Цікавою формою експонування буде презентація виробу із застосуванням лед-підсвітки – можна взяти світлодіодну гірлянду на батарейках або лампу, яку можна розмістити всередині чи поруч із виробом. Ціковою подачею може слугувати також застосування рухомих деталей, які би змінювали положення або рухалися, оберталися у просторі самовільно або залежно від прикладеної до них сили. Можна також для старших класів застосувати витинання складних орнаментів і мотивів не лише на папері, але й на інших, більш довговічних матеріалах – фоамірані, фетрі, дереві, пресованому картоні і навіть глині та використовувати технологію витинанки вже у якості оздоблення інтер'єру та створення окремих предметів інтер'єру. Окремим заняттям можна представити навички з моделювання у графічних програмах інтер'єрного простору, ознайомлення із принципами зонування та позиціонуванням орнаменту витинанки у цьому просторі.

Побіжно з класифікацією та видами витинанки можна ознайомити здобувачів освіти на першому занятті, у той час як при детальному вивченні краще класифікацію перенести на теоретичний блок другого заняття із серії.

Класифікація витинанок представлена на рис. 1 (авт. Л. Тимохіна, Н. Ступак) [16,15,14].

Рисунок 1. Класифікація витинанок

На останньому та передостанньому занятті можна розпочати роботу над складними витинанками. Тоді в залежності від того, який з типів обере вчитель для реалізації, детально розповідається про виготовлення одного з цих типів складної витинанки:

- Накладна витинанка (накладення відбувається однієї деталі на одну «гіркою»)
- Складена витинанка (великі за обсягом вироби, які складаються з великої кількості окремих елементів, що складені поряд та гармонійно поєднуються в єдину композицію).

Так наприклад викладач КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж» Наталія Ступак пропонує свої власні розробки для здобувачів коледжу та ЗЗСО. У групі «Трудове навчання в українській школі» авторка пропонує власні витинанкові композиції. Для здобувачів старших класів авторка пропонує композицію «Люблю». Витинанки ілюструють історію кохання від першого побачення до шлюбу. Кожна з них є буквою, а разом вони складаються в слово "люблю". Для виконання цієї витинанки зображення за допомогою програмних засобів дзеркально відобразити, освітлити, роздрукувати на креслярських аркушах в чорно-білому варіанті. Після чого необхідно вирізувати ножиком на підкладній дошці: спочатку внутрішні деталі, в останню чергу за зовнішнім контуром. Готові витинанки наклеїти на червоний картон [13]. Оригінальними є ідеї авторки щодо поєднання матеріалів при виготовлені витинанки: витинанка з аплікацією із соломи, нитками та іншими матеріалами. Також авторка пропонує ряд об’ємних робіт, які будуть викликати інтерес у сучасних здобувачів.

Серед майстрів об’ємних витинанок безсумнівно одним із відомих світових майстрів є філіпінський автор Patrick Cabral, який створює тривимірні паперові портрети тварин, що перебувають під загрозою зникнення. Вишукані бюсти з шарами паперу, натхненного мереживом, багато прикрашені витинанки, демонструють стилізовані інтерпретації Кабралом прекрасних створінь. Завдяки цьому унікальному підходу до портретування тварин митець підкреслює як можливості ремесла, так і його здатність передавати більш глибокі значення. Як ми можемо помітити, автор створює свої шедеври не лише за допомогою витинання ажурних зображень, але й позиціонує їх під різними кутами у просторі, таким чином відбувається злиття трьох прийомів – витинанки, квілінгу та орігамі, що утворює найбільш повну палітру засобів паперової пластики [3].

Цікавим досвідом може поділитись вчитель математики ЗЗСО Є.Мозирко, для якої витинанкарство є хоббі, проте її роботи варті уваги, адже виконані у сучасному стилі, що може підвищити інтерес здобувачів до виконання витинанок [11].

Витинанки української майстрині Софі Фрейзер відрізняються не лише високою якістю виконання, що підтверджено численними нагородами, але й тим, що окрім того що здобувачі можуть побачити виготовлення витинанки на YouTube-каналі авторки, на якому вона із задоволенням вчить бажаючих їх виготовляти.

Проте не тільки українські майстри працюють та вдосконалюють техніку витинанки. У країнах сходу є схожий напрям декоративно-прикладного мистецтва, він називається

Кіріє (切絵) – традиційне мистецтво вирізання з паперу. Воно бере свій початок з Китаю, де набуло популярності ще в IV столітті нашої ери. Найдавніші роботи, що дійшли до нас, датуються VI століттям. Але найбільшого світанку воно досягло саме у Японії [10]. Японська майстриня Kuroneko Miyuki створює надтонкі та об'ємні шедеври, техніка якої вражає. Усі свої роботи вона створює за допомогою комп'ютерних програм або малює власноруч, а потім виконує вирізання [2].

Важливим ми вважаємо, необхідно змінити підхід до виготовлення витинанок, подати здобувачам ідею та простір для власної фантазії з врахуванням сучасних технологій.

Матеріалами для сучасної витинанки можуть бути картон, фетр, глина, метал, дерево, тканина та насамперед, це все ж папір. Для здобувачів освіти молодших класів можливо демонструвати витинання на сучасному пластиліні «плей до», як аналогу альтернативної методики витинанки на глині. Для цього пластилін потрібно розкатати тонким шаром на поверхні планшету, підстеливши попередньо харчову плівку, щоб готовий виріб можна було зняти з планшету і перенести на фонову основу. Також технологія витинанок може бути реалізована за допомогою станків з ЧПУ та 3D принтерами.

Дизайнерська компанія Freedom of Creation (FOC) з Нідерландів додала до списку поліграфічних матеріалів для 3D принтера звичайну тирсу, яку можна купити в будь-якому магазині для дому. Матеріал поєднується зі сполучною основою з клею і на вигляд здається натуральним деревом. FOC називає його Tree-D printer.

За словами творців принтеру, у світі немає жодного різьбяра по дереву, який міг би робити такі складні об'єкти, які можна надрукувати за допомогою принтера. Одним з таких пробних виробів став кошик для фруктів, який викликав чималий інтерес і став обговорюваною темою багатьох дизайнерських семінарів. Творці розраховують, що Tree-D printer стане лідером на ринку 3D друку, а також дозволить розширити можливості дизайнерів із втілення цікавих ідей для декору приміщень [1].

Цікавим для здобувачів освіти з технологічними нахилами може стати 3D-моделювання об'єкту із застосуванням прийомів та орнаменталістики витинанки. Прогятом уроків з дисципліни «трудове навчання» викладач навчить здобувачів освіти тенології виготовлення сувенірних виробів та побутових дрібничок або ж піти далі – до більш складних предметів побуту та інтер'єрних елементів. Адже технологія 3D-друку дозволяє виготовити, наприклад, гарну вазу з водостійкого матеріалу або фантазійний ажурний букет. Або ж оригінальні підставки під посуд для сервірування святкового урочистого столу з незвичайним і неповторним візерунком. Нескладно на новому типі принтера виготовити підстаканники або ручки для різноманітних кухонних ємностей: банок, пляшок та ін. Єдиною перепоною може стати нестача обладнання, адже шкільні майстерні все ще недостатньо обладнані, проте для роботи вистачить і 1-2 принтерів, адже моделюють учні на комп'ютерах, а друкувати можна по черзі. Корисним буде проводити уроки з об'єднаних дисциплін – урок інформатики та урок трудового навчання, де ці дисципліни будуть розкривати різні цикли одного процесу за допомогою сучасного обладнання та демонструвати практичне застосування шкільних знань у подальшій професійній діяльності та професійній орієнтації, формування навичок комерційного мислення та активізації інтересу до процесу творення у реальному житті. У старших класах 3-D друк можна розглянути під час вивчення предмету «Технології».

Як можемо помітити за останніми тенденціями дизайну інтер'єру, витинанка набуває все більшої актуальності, адже цю техніку широко використовують для оздоблення та декору житлових приміщень, місць відпочинку, громадських та публічних місць, інсталяцій і виставкових комплексів, презентацій та рекламних кампаній. Сучасне застосування витинанки доволі широке: у якості обёмних елементів, огороджувальних конструкцій – перегородок, перил, стійок, ресепшну, декоративних заграв та ін. Матеріалами для витинанки в інтер'єрі можуть слугувати панелі штучного походження – акрилові, пластикові пластини або ж цільні листи натуральної деревини та навіть глина.

Вчитель сучасності може і повинен відходити від традиційних канонів застосування, нехай навіть традиційного ремесла, таким чином знаходячи разом зі здобувачами освіти нові області застосування витинанки. Якщо до цього часу витинанковий орнамент розташовувався переважно на статичних елементах, то зараз дизайнери інтер'єру воліють створювати рухомі складові, завдяки яким положення площі з орнаментом витинанки може змінюватися в просторі шляхом механічних винаходів або докладання зусиль людиною. Особливо це стосується меблювання просторів малої площі, де головною метою є функціональність і економія простору, створення простору на малих площах.

Не можна не оцінити вклад майстрині Дарії Альошкіної, в мистецьких творах якої здійснено пластичні трансформації. Вона розвинула мистецтво витинанки до нового рівня, віднайшовши сферу застосування в іншому мистецтві – ляльковому театрі. В даному випадку йдеться про театр тіней, в якому витинанками оздоблено декорації мізансцени. Театр тіней та відповідна тематика із застосуванням витинанки та об'ємних виробів чи виробів, що створюють відчуття перспективи, є дедалі бажаним та привабливим сучасним інтерёєрним елементом і рішенням для еклектичних стилів – лофту, квартир-студій і навіть пентхаусів, спільних просторів для коворкінгу та колаборації і спільного ви наймання помешкання кількома орендарями. Д. Альошкіна є визнаною мисткинею витинанки, її вироби використовуються у якості експонатів на великій кількості статусних виставок. Головним чином майстриня спеціалізується на створенні симетричних витинанок, складаючи папір навпіл. Художниця зізнається, що, попри численні експерименти з іншими матеріалами – тканинами, синтетикою та ін. вона все ж надає перевагу класичному паперу, оскільки він є найбільш пластичним і зручним для виготовлення складного орнаменту. Цікавить мисткиню і можливість застосовувати екологічний папір із опалого листя. Для створення Wow-ефекту своїх робіт, Альошкіна робить їх вагомих розмірів, найбільш вдалих для сприйняття на виставках та інсталяціях. Для цього підходить полотно банерного формату й розмірів [4].

Майстер по роботі з деревом О. Крутих надає можливість переконатись, що виконувати витинанки з дерева складно, але можливо. Для цього необхідно використовувати або сучасний станок приміром під час практичних занять у професійних майстернях за домовленістю про співпрацю чи проведення серії майстеркласів у приміщенні майстра з цього виду різьблення по дереву – ажурне витинання. У такому разі необхідно розподілити час таким чином, щоб усі бажаючі, ознайомившись із технологією, мали час на практичні заняття. Для цього необхідно заздалегідь обрати відповідний ескіз, роздрукований і витинаний на папері, щоб потім швидко перенести ескіз на дерево. Для витинання на дереві ажурного візерунку необхідно обрати ескіз, де буде присутній мінімум крихких тонких з'єднань, адже дерево за неправильних і неточних рухів станком у руках учня може розщепитися і деформуватися і виріб або елемент зіпсується. Також можна підготувати ряд простих тренувальних заготовок для цілої групи, приміром – три-чотири заготовки для кожного учня у групі до 10-15 чол або менше. Розпочинати потрібно з обробки зовнішніх країв, а вже потім приступати до вирізання прорізів всередині заготовки [5].

Можливе виконання витинанки з фетру. Фетр вигідно відрізняється від паперу тим, що на ньому можна вирізати більш тонкі деталі і він більш цупкий і міцний ніж папір. Але фетр не можна складати більш ніж два рази, інакше візерунок буде несиметричним. Для вирізання з фетру можна використовувати не лише канцелярський ніж, але й ножиці, що більш безпечно для здобувачів освіти молодших класів. Для виготовлення таких витинанок необхідні ті ж матеріали, що і для паперових. Це, насамперед, шаблони, фетр, мотузка, канцелярський ніж та дошка-підставка для вирізання. Для точної передачі ажурних деталей можна виготовити спочатку паперову витинанку і перенести маркером на фетр, або ж, використовуючи копірку гарної якості, перемалювати з готового паперового ескізу [6].

Отже, як ми можемо спостерігати, витинанка має найширше застосування в усіх сферах життя сучасної людини і на усіх рівнях – від занять у закладах освіти для найменших

здобувачів освіти до робіт всесвітньо визнаних митців – тобто витинанка це мистецтво, а не лише ремесло, від простих сувенірів, які можуть виготовити вдома навіть люди, які ніколи до цього не знали про витинанку і до складних інтер'єрних рішень просунутих модних дизайнерів. Витинанкою цікавляться науковці-мистецтвознавці та викладачі закладів освіти. Витинанку комерціалізують і вона стає предметом професійного самоствердження та комерціалізації процесу. Отже, витинанку можна і слід використовувати у нових, сучасних, нетрадиційних формах подачі протягом уроків у закладах освіти, презентуючи це давнє народне мистецтво новою, зрозумілою, експресивною, динамічною і яскравою сучасною для здобувачів освіти мовою, яка би чіпляла увагу та навчала зосереджуватися, яка би закохувала у процес з першого руху. Для цього, як ми пересвідчилися, зараз існує багато можливостей і шляхів вивчення нетрадиційних форм подачі – від комбінованих уроків трудового навчання й інформатики до серії занять і майстеркласів на базі майстерні відомого митця в цій області або ж на базі підприємства, де наявний відповідний станок чи принтер.

Література

1. 3D истории из опилок. URL: https://trendymen.ru/business/ideas/79541/
2. Kuroneko Miyuki. Особиста сторінка. URL:https://www.facebook.com/profile.php?id=100008677417872
3. Richman-Abdou K. 9 Paper Cutting Artists Whose Works Are a Cut Above the Rest. 2017. URL:https://mymodernmet.com/best-paper-cutting-artists/
4. Альошкіна Д. Особистий блог vytynankaalyoshkina. URL:https://www.instagram.com/vytynankaalyoshkina/
5. Витинанки з дерева» від вінничанина Олександра Крутих. URL:https://www.myvin.com.ua/ua/poster/vystavki/1050.html
6. Витинанки з фетру до Дня Святого Валентина! URL: https://www.facebook.com/Vytynanky.ua/posts/172172333403267
7. Витинанки Софі Фрейзер. Особистий блог. URL:https://www.facebook.com/sofifrasercraft/
8. Горчинський С. В. Формування в учнів інтересу до трудового навчання як основи професійного спрямування учнів. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Херсон, 2008. Вип. 47. С. 103-107. URL:erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/4407
9. Дмитренко О. В. Цікава проєктна діяльність з трудового навчання, як вагомий засіб спонукання до навчально-пізнавальної активності учнів. Навчально-методичний посібник. Освітня галузь «Технології». URL: https://ed.poippo.pl.ua/handle/022518134/417
10. Корнієнко А.В., Бровко І.Д. Витинанки різних країн світу. Методика художньої освіти. №1(95) 2020. С. 46-52. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722894/1/9.pdf
11. Мозирко Є. Жіночі портрети витинанки (мої роботи). URL:https://www.facebook.com/groups/1983522905284195/permalink/2573676466268833/
12. Савченко В.Г. Культурологічні аспекти історичної динаміки розвитку декоративно-ужиткового мистецтва. Культура України. Випуск 64. 2019. С. 56-64 URL:https://doi.org/10.31516/2410-5325.064.06
13. Ступак Н. Композиція «Люблю». URL: https://www.facebook.com/groups/1775468302718754/permalink/1917554851843431/
14. Ступак Н. Україна. Трудове навчання в українській школі. URL: https://www.facebook.com/photo/?fbid=852455808262387&set=pcb.1915637922035124

Ступак Н.. Дівчинка-зайчик, дерево життя, Ілюстрації до пісні Ірини Федишин «Твій ангел». Трудове навчання в українській школі. URL: https://www.facebook.com/groups/1775468302718754/posts/1915992821999634/

15. Ступак Н.. Мої подарункові листівки-витинанки. Трудове навчання в українській школі. URL: https://www.facebook.com/groups/1775468302718754/posts/1913719965560253/

16. Тимохіна Л.. Витинанка-тунель на конкурс «Паперове мереживо». Трудове навчання в українській школі. URL: https://www.facebook.com/groups/1775468302718754/posts/1985230148409234/

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З НАРКОЗАЛЕЖНИМИ ПІДЛІТКАМИ

Катерина Верба
студентка 3 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Замашкіна О. Д.

У наш час набуває велика проблема з наркозалежними підлітками. Актуальність обраної теми пояснюється тим, що останнім часом спостерігається різке зростання наркотизації серед молоді та підлітків.

Давно відомо, що наркозалежність – захворювання, що відноситься до розряду психічних. У підлітків, які відчувають потребу у психоактивних речовинах, не може не розвиватися спотворення світогляду, особистісних зрушень, формування характерних хворих наркоманією міфів у тому, що у разі потреби вони можуть перестати приймати наркотики. Наркологи зауважили, що наркотики зупиняють психологічне дорослішання.

Традиційно прийнято виділяти так звані «групи ризику», тобто тих підлітків, які через різні обставини можуть стати наркоманами. Одним із важливих факторів, що визначають попадання підлітка до «групи ризику», є наявність наркоманів серед найближчого оточення (родичі, друзі, однокласники). Причини, через які підлітки вдаються до наркотиків:

1. Проблеми в родині, непорозуміння. Йдеться про відсутність діалогу батьків та дітей, про нерозуміння людей різного покоління, про неблагополучні сім'ї (коли батьки зловживають спиртними напоями чи наркотиками).

2. Це модно та цікаво. Підлітки можуть звернутися до наркотиків з тієї причини, що це модно в їхній компанії (адже всі вживають наркотики ті чи інші в тому чи іншому вигляді), та крім того підлітками рухає і інтерес до них (а яке ж відчуття виникне після прийняття наркотиків?).

3. Вплив та тиск з боку друзів. Йдеться про те, що підлітки, потрапляючи в погане оточення, можуть зазнавати тиску з боку, друзі та знайомі можуть насильно пропонувати спробувати той чи інший наркотичний засіб або змусити підлітка це зробити, шляхом кепкування.

4. Депресія, відсутність будь-яких цілей у житті. Підлітки можуть почати вживати наркотики через пригнічений стан, нещасливе кохання, розпач.

Можна виділити чотири етапи наркозалежності. Початковий або перший етап пов'язаний багато в чому з першим досвідом підлітка зв'язку з наркотиками. На даному етапі один із ключових факторів – це наявність групи однолітків, серед яких наркотик може поширитись безкоштовно.

Другий етап – це контрольоване споживання наркотиків, часто пов'язане з наявністю групи однолітків-однодумців. Важливо наголосити, що споживання саме контрольоване, тобто адикція поки що не досягла критичного моменту, після якого вже неможливо відмовитися від речовини. З цієї ж причини споживання нехай і носить регулярний характер, але все ж таки пов'язане з регулярністю зустрічей з іншими представниками умовної групи підлітків, яка розглядає наркотик як атрибут вільного часу.

Третій етап – поворотний момент у настанні адикції. Наркотик перестає бути засобом дозвілля і набуває статус потреби. Тепер наркотик необхідний для подолання негативних емоцій, які до наступу третього етапу наркотизації наповнюють життя аддикта.

Четвертий етап – завершальний у формуванні остаточної адикції, яка поширюється як на психологічний, так і на фізіологічний стан людини. Виникає непереборна тяга до речовин, починається постійне збільшення їх доз, пов'язане з толерантністю організму, що зросла, відповідно і їх руйнівний вплив на організм зростає [1, с. 16-17].

Перший етап соціальної роботи покликаний забезпечити можливість запобігти залученню підлітків до практики вживання наркотиків, його можна позначити як превентивну чи первинну профілактику наркозалежності. Для даного етапу характерне найбільш широке охоплення аудиторії, оскільки робота проводиться не тільки з уже підданими адикції підлітками, але і їх здоровим оточенням, батьками дітей.

У рамках первинної профілактики наркозалежності фахівці соціальної роботи вирішують такі завдання:

1. Збирають відомості про ситуацію з поширенням наркозалежності в окремому регіоні, де здійснюється профілактична діяльність конкретного спеціаліста;

2. Визначають цільову групу, на яку буде направлена профілактична робота. На цьому етапі також розглядаються можливості щодо залучення представників цієї групи до суспільно важливої діяльністі;

3. Залежно від підібраної цільової групи відбувається вибір засобів та методів профілактики, найчастіше це пов'язано з віком представників групи;

4. Формування груп та реалізація програми, «вхідна» та підсумкова діагностика учасників групи за тими ознаками, на які впливає програми. Так, для інформаційної програми показовим буде рівень знань учасників, а для тренінгової – оволодіння ними поведінковими навичками;

5. Аналіз результатів та внесення коректив до змісту профілактичної роботи. Спеціаліст з соціальної роботи взаємодіє при реалізації профілактичних програм з соціальним педагогом, психологом, та запрошеними фахівцями – юристом, лікарем, співробітником служби контролю за незаконним обігом наркотиків та іншими.

Другий етап профілактики включає роботу з індивідами, які вже мали досвід вживання наркотиків, але при цьому ще не зіткнулися із залежністю від них. Зазвичай за вторинну профілактику несуть відповідальність не тільки освітні установи та центри молодіжної сфери, а й організації, пов'язані із соціальним захистом населення (такі, як центри психологічної допомоги тощо). Робота на цьому етапі будується на принципі раннього виявлення фактів вживання психоактивних речовин підлітками. Для досягнення цієї мети можуть застосовуватися різні заходи, що виливаються в анкетуванні серед підлітків, розмови з фахівцями тощо. Як тільки факт вдається встановити, за підлітком встановлюється спеціальний педагогічний контроль, необхідний для запобігання подальших випадків вживання наркотиків. Виробляється організація індивідуальної допомоги як самому підлітку, так і його сім'ї. Сім'я та найближче оточення – важлива складова вторинної профілактики наркозалежності. Від їхньої реакції на інформацію про факт вживання наркотиків дитиною залежить розвиток подій: чи станеться глибша наркотизація чи, навпаки, підтримка дозволить уникнути цього.

Для вторинної профілактики наркозалежності можна назвати такі завдання, які стоять перед працівниками соціальної сфери:

1. Налагодження контакту з найближчим оточенням підлітка та відповідне інформування про всі ризики та труднощі, характерні для випадків першого вживання наркотиків;

2. Встановлення спеціального педагогічного контролю за підлітком, спрямованого на запобігання розповсюдженню нелегальних речовин серед його однолітків;

3. Пошук шляхів на вирішення основної проблеми, вираженої ризиком розвитку в підлітка наркозалежності.

Вторинна профілактика вимагає від соцпрацівників певних дій, які можуть придушити мотивацію підлітків до подальшого вживання психотропних речовин. Такі «консультації» зазвичай направлені:

1. На придбання підлітком мотивації до відмови від наркотиків;
2. На відновлення контакту між пацієнтом та його здоровим соціальним оточенням;
3. Сприяння можливості продовження навчання пацієнтом;
4. Пошук способів зайняти підлітка у його вільний час, відірвавши цим від спілкування з оточенням, у якому поширений прийом наркотиків;
5. Пошук груп чи спільнот, які ведуть соціально схвалювану та здорову діяльність і при цьому можуть включити до себе і підлітка, який потребує допомоги [2, с. 67].

На цьому етапі також починається активна робота з батьками підлітка. Її можна умовно поділити на чотири етапи:

1. Встановлення довірчих відносин між батьками та спеціалістами, за яких жодна зі сторін нічого не приховує та прислухається до другої;
2. Другий етап – обговорення з батьками всіх ризиків, які тягне у себе наркотична адикція. Мова в тому числі і про соціальні ризики, які неминуче наступлять, якщо дитину ізолювати від здорового оточення, навіяти їй усвідомлення самої себе як ізгоя;
3. Обговорення особистісних особливостей дитини. Третій етап важливий, оскільки наркоманія - це наслідок внутрішніх проблем, які виникли в дитині внаслідок впливу величезної кількості факторів. При такому діалозі можна визначити причину, що стане важливим для майбутньої реабілітації пацієнта;
4. Четвертий етап часом не скрізь регламентується, оскільки він ставить перед співробітниками соціальних служб завдання щодо підтримки позитивного настрою в сім'ї дитини, яка зіткнулася з вживанням наркотичних речовин [3, с. 48-50].

При вторинній профілактиці соцпрацівники повинні донести до батьків дитини кілька зовсім простих істин, які часом не завжди зрозумілі дорослим людям через їхню малу поінформованість про сутність проблеми наркозалежності. Батьки завжди інформуються про сутність співзалежної моделі поведінки, при якій дитина, яка страждає від наркоманії, буде зацікавлена у своєму лікуванні меншою мірою, ніж її власні батьки. Соцпрацівники також доносять до батьків правило, згідно з яким розмови про наркотики не повинні бути безцілі, оскільки здатні викликати у підлітка спогади, пов'язані з їх прийомом, і спонукати до повторного вживання, що стане першим кроком на шляху формування повноцінної залежності.

Третій етап профілактичної роботи зачіпає тих підлітків, для яких настання хімічної залежності – факт, що відбувся. Сучасна соціальна робота не бере участь у процесі лікування людини від наркозалежності, цю проблему більшою мірою розглядають з боку медицини та фізіологічної залежності. Однак подальша реабілітація підлітка цілком і повністю покладається на соціальні служби, які мають допомогти йому повернутися та адаптуватися до звичного оточення. Фахівці із соціальної роботи традиційно входять до штату медичних установ. Вони відповідають насамперед за соціальну реабілітацію хворого, можливість адаптувати його і дати можливість жити повноцінно, незважаючи на подолані труднощі. Загалом завдання, які вирішуються фахівцем із соціальної роботи на етапі реабілітації хворого, можна визначити наступним чином:

1. Діагностика особливостей, причин, характеру складної життєвої ситуації підлітка; соціального статусу сім'ї, консультування близьких наркозалежного із соціально-правових питань;
2. Надання соціально-економічної, психолого-педагогічної допомоги сім'ї пацієнта;
3. Реалізація посередницьких функцій між молодою людиною та середовищем, у яке вона має повернутися після реабілітації;
4. Постреабілітаційний патронаж пацієнта та його сім'ї, підтримуюче консультування, надання екстреної допомоги при загрозі рецидиву;
5. Організація трудової терапії у реабілітаційному центрі;

6. Включення пацієнтів у роботу терапевтичних спільнот та груп взаємодопомоги [1, с. 18-23].

Таким чином, можна зробити висновок, що питання про наркозалежних підлітків є дуже актуальним, і тому потребує всебічної уваги з боку фахівців та держави.

Література:

1. Нікітіна П. В. Соціальна робота з сім'ями наркозалежних підлітків, СПГУ, 2020. 96 с.
2. Сирота Н.А., Ялтонський В.М. Ефективні програми профілактики залежності від наркотиків та інших форм залежної поведінки, ТОВ Центр поліграфічних послуг «Райдуга», 2004. 192 с.
3. Сирота Н.А., Ялтонський В.М. Теоретичні, методологічні та практичні засади альтернативної вживання наркотиків активності неповнолітніх та молоді. М.: ПБОЮЛ «Гайнуллін», 2003. 248 с.

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗМАЇЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ (1952-1991 рр.)

Аліна Гараба
студентка 4 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Дроздов В.В.

Важливе місце в організації навчального процесу Ізмаїльського державного педагогічного інституту в повоєнні роки займало питання ідейно-політичної роботи серед студентів і професорсько-викладацького складу. Комуністичне виховання було у центрі уваги всієї навчальної і суспільно-масової роботи та спрямовувалось на виховання майбутніх вчителів у дусі радянського патріотизму, вірності більшовицькій партії та Батьківщині.

Розвиток вітчизняної вищої освіти, ідеологізація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах та повсякдення повоєнного студентства були предметом наукових розвідок сучасних українських дослідників. Для написання наукової статті важливими були праці Л. Циганенко, В. Майбороди, Н. Хоменко та ін.

Період 60- 80-тих років XX століття в історії вищої педагогічної школи пов'язаний зі жвавим розвитком системи освіти, формуванням радянської системи ідеологічно-виховної роботи. У цей час масштабних суспільних трансформацій важливою була підготовка висококваліфікованих та вірних комуністичні партії спеціалістів. КПРС розглядала освіту як механізм ідеологічної машини, тому періодично намагалась її реформувати. Так, у квітні 1959 р. було опубліковано закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР», який на основі аналогічного закону, прийнятого ВР СРСР у 1958 році, окреслив головні завдання вищої школи та мав сприяти подальшому вдосконаленню практичної підготовки вчителів, при чому в документах акцентувалась увага на «необхідності забезпечення кращої практичної й теоретичної підготовки спеціалістів, значному посиленні комуністичного виховання молоді, активній участі всіх викладачів у вихованні студентства» [3, с. 12]. Зміст згаданого закону в вищій освіті УРСР показує, що практична й теоретична підготовки студентської молоді повністю політехнізувалася, а виховання студентства відбувалося в смислових і аксіологічних контекстах радянської ідеологічної системи.

Ідеологічний чинник простежуємо у тогочасних наказах Ізмаїльського державного педагогічного інституту: «Весь особовий склад нашого інституту зобов'язаний надалі ще більше працювати над оволодінням основ наук, над оволодінням самої передової і

всеперемагаючої науки марксизму-ленінізму, освоювати і рухати вперед радянську науку, кріпити дисципліну і організованість» [1, с. 134]. В ІДПІ працювала кафедра марксизму-ленінізму з двома штатними одиницями учбово-допоміжного персоналу, що забезпечувало двозмінну роботу кабінету марксизму-ленінізму, а також роботу кабінету в неділю [1, с. 226-227]. Радянська влада виділяла з-посеред інших та матеріально заохочувала своїх ідеологів. До прикладу, завідувачі кафедрами марксизму-ленінізму та історії отримували зарплатню на порядок більше, ніж завідувачі інших кафедр, і навіть директор інституту.

Студентів готували як вірних «ленінців-сталінців», носіїв радянської ідеології та радянського стилю життя. Враховуючи, що основна маса випускників ставали до роботи у школах краю, який до середини 1940 р. належав Румунії, це завдання керівництво інституту виконувало неухильно, використовуючи різні форми та методи. Важливу роль у цьому відігравали підготовка та проведення радянських свят – Дня радянської армії (23 лютого), Міжнародного жіночого дня (8 березня), Міжнародного дня солідарності трудящих (1 травня), річниць жовтневої революції (7 листопада). З 60-х років почали відзначати День Перемоги.

До розробки сценарію цих заходів ставилися з усією серйозністю. Зазвичай, за декілька днів до свята директор інституту наказував провести військово-спортивні змагання, підвести підсумки навчально-виховної діяльності серед викладачів і студентів. У підготовку до святкування 1 травня і 7 листопада обов'язково входили колективні марширування викладачів і студентів перед початком занять, які проводив завідувач військової кафедри. Ухиляння від цього тягнуло за собою різні адміністративні покарання, в тому числі оголошення догани та занесення її до особової справи. За декілька днів до цих свят директор встановлював цілодобові чергування студентів-юнаків з метою «збереження соціалістичного майна». У день свята директор писав особливий наказ, у якому наголошував на значенні цієї події для радянських людей та оприлюднював списки викладачів, співробітників та студентів, яким було винесено подяку. Обов'язковим було також урочисте засідання трудового колективу [1, с. 8].

У 1952 р. в інституті прискіпливо контролювалося те, про що говорять викладачі студентам на своїх заняттях. Так, у полі зору директора Д. Лобера опинився викладач вступу до мовознавства С. Дубіненко. Комісія, яка перевірила його роботу, вкрай негативно оцінила те, що викладач не вивчав зі студентами робіт з мовознавства Й. Сталіна, не спростував теорію академіка М. Марра і, до того ж, фактично «популяризував махрового буржуазного націоналіста П. Куліша, називаючи його «відомим українським письменником»» [1, с. 9]. Лекції та семінарські заняття викладачів активно перевірялися. Так, 12 лютого 1952 р. завідувач кафедри марксизму-ленінізму І. Кирилов прийшов на лекцію не підготовленим, без конспекту. Внаслідок цього, лекція на тему «Підсумки Великої Вітчизняної війни» була прочитана незадовільно, на низькому ідейному і теоретичному рівні [1, с. 132].

У зазначений період студенти інституту ідеологічно заохочувалися. Згідно з наказом №512 від 30 вересня 1953 р. Міністерства освіти УРСР, двом студентам-відмінникам ІДПІ було призначено стипендії ім. Й.В. Сталіна в розмірі 780 карбованців [1, с. 143].

Початок Хрущовської «відлиги», XX з'їзд КПРС і критика культу Й. Сталіна, послаблення політики русифікації відобразилися на українському суспільстві. Зокрема, Міністерство освіти УРСР 12 травня 1958 р. видало розпорядження про перехід викладачів педінститутів на українську мову викладання та здійснення всієї навчально-виховної роботи українською мовою. В Ізмаїльському педінституті під керівництвом Броніслави Самійлівни Турі були організовані консультації з української мови для викладачів. У той же час продовжувалися колективні вивчення рішень партійних з'їздів, пленумів, конференцій тощо. З 1 березня 1959 р. на всіх курсах фізико-математичного факультету та факультету початкової освіти було розпочато вивчення матеріалів XXI з'їзду КПРС, для чого до навчального плану було включено 12 навчальних годин за рахунок економії часу по інших дисциплінах. У липні 1961 р. відбулася перша науково-методична конференція

студентів заочного відділу, присвячена XXII з'їзду КПРС. Керівництво інституту високо оцінило доповіді з питань методики навчально-виховної роботи в початковій школі та з низки питань політичного й загальноосвітнього характеру [1, с. 221-222].

У 1960 р. відбувся перший випуск факультету педагогіки і методики початкової освіти, у наказі про випуск студентів оголошено подяку першим випускникам цього факультету: «… всі молоді вчителі, яких випускає сьогодні Ізмаїльський педагогічний інститут, проявлять себе на практичній роботі в навчальних закладах як справжні борці за дальше здійснення закону про зміцнення зв'язку школи з життям, як активні помічники Комуністичної партії Радянського Союзу в справі навчання й морально-політичному вихованні молоді» [1, с. 207-208].

У 70-х рр. в Радянському Союзі завершився період ліберальних реформ, розпочалося згортання процесу десталінізації радянського суспільства, відбувся поворот до неосталінізму. Особливу роль в житті країни відігравала комуністична партія, що було офіційно закріплено Конституцією СРСР 1977 р. і Конституцією УРСР 1978 р.

У цей період характерними стали заідеологізованість та заполітизованість навчального процесу. Рішення партійних з'їздів були обов'язковими для виконання, в інституті всі питання узгоджувались з партійною організацією, особливе місце посідала кафедра марксизму-ленінізму, ретельно вивчалися рішення партійних з'їздів і пленумів, постанов ЦК КПРС. Наприклад, відповідно до вказівок Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР кафедрі марксизму-ленінізму було доручено протягом березня-грудня 1972 р. забезпечити обов'язкове вивчення всіма студентами постанови ЦК КПРС «Про підготовку до 50-річчя утвердження Союзу Радянських Соціалістичних Республік». Декани факультетів включили заняття з вивчення постанови ЦК КПРС в навчальний розклад, виділивши для цього навчальні години за рахунок суспільних та інших дисциплін навчального плану. Окрім цього, окремим студентам надавалося почесне право бути сфотографованими на легендарному крейсері «Аврора» [2, с. 4; 76].

У 70-х рр. XX ст. кращі студенти Ізмаїльського державного педагогічного інституту отримували стипендію ім. В.І. Леніна, так звану ленінську стипендію, у розмірі 100 крб. Існували в цей період й інші іменні стипендії: ім. К. Маркса – 100 крб., ім. В.Г. Бєлінського, М.В. Гоголя, О.М. Горького, М.І. Калініна, В.Г. Короленка, Н.К. Крупської, А.С. Макаренка, М.О. Островського, О.С. Пушкіна, Лесі Українки, Т.Г. Шевченка та інші [2, с. 6].

З метою поліпшення ідейно-виховної і громадсько-політичної роботи у 1973 р. був заснований факультет громадських професій. Так, у 1979-1980 н.р. на першому курсі на 10 відділеннях цього факультету навчалося 353 студента, на 8 відділеннях другого курсу – 212 студентів. Працювали відділення піонерських працівників, школи: молодого лектора, керівників шкільних гуртків «Умілі руки», керівників шкільними клубами інтернаціональної дружби тощо. У наступному навчальному році на ФГП готували лекторів, керівників шкільної художньої самодіяльності, шкільних кіно-фото гуртків, шкільних гуртків інтернаціональної дружби, шкільних гуртків російської мови і літератури, шкільних гуртів «Умілі руки», шкільних гуртків образотворчого мистецтва, танцювальних колективів, піонерських працівників шкіл, інспекторів з питань туризму в школі. Тут вивчалася й болгарська мова. Частина професій, якими оволодівали студенти, була спрямована на організацію ідейно-виховної роботи. Так, у школі молодого лектора існували суспільно-політична секція, атеїстична. Тут готували пропагандистів системи комсомольської політичної освіти [2, с. 7].

Важливе місце в ідеологічному вихованні посідала студентська науково-дослідна робота. Так, у 1982 р. на кафедрі марксизму-ленінізму члени проблемної групи з історії КПРС займалися питаннями аграрної політики партії під керівництвом доцента Г. Морія; над проблемами творчості О. Блока працювали студенти проблемної групи під керівництвом викладача Лебеденко Н.П. З результатами досліджень студенти виступали на студентських наукових конференціях в інституті і поза його межами, брали участь у

різноманітних конкурсах на кращу студентську роботу. Наприклад, у 1981 р. на 74 студентських наукових конференціях прочитано 392 доповіді, проведено вузівський тур IX Всесоюзного конкурсу з суспільних наук, історії ВЛКСМ і Міжнародного молодіжного руху та республіканського конкурсу з гуманітарних наук. В результаті – 48 робіт представлено на республіканський і всесоюзний конкурси, із них найбільше робіт по кафедрі марксизму-ленінізму (19 робіт).

У вересні 1987 р. кафедра марксизму-ленінізму була реорганізована, на її основі було створено кафедру філософії і наукового комунізму та кафедру історії КПРС і політекономії [2, с. 163-165; 226-227]. Через декілька років, а саме 4 січня 1990 р. в ІДПІ було введено посаду проректора з ідейно-виховної роботи [2, с. 255].

Наприкінці 80-х рр. студенти факультету педагогіки і методики початкової освіти отримували підготовку з позакласної роботи, проходячи 96-годинний курс методики піонерської роботи. Щорічно в інституті проводилися конкурсні змагання на кращий студентський піонерський загін для роботи з дітьми в піонерських таборах і на дитячих спортивних майданчиках. У конкурсі брали участь студенти II-III курсів, які направлялися на піонерську практику згідно з навчальним планом. Так, 27 квітня 1989 р. заявку на конкурс подали 9 студентських загонів. І місце посів загін «Альтаїр» (студенти II курсу факультету підготовки вчителів початкових класів) і були нагороджені грамотою та путівкою на екскурсію по річці Дунай. II місце – загони «Бригантина» (студенти III курсу філологічного факультету) і «Дружний» (студенти II курсу факультету підготовки вчителів початкових класів) – були нагороджені грамотами і культпоходом до театру на молодіжний вечір. III місце зайняв загон «Сурмач» (студенти III курсу музичного відділення) і «Вожатий» (студенти III курсу французького відділення) – отримали грамоти [2, с. 243].

Таким чином, аналіз змісту наказів, постанов та преси того часу засвідчує, що ідейно-виховної робота у ІДПІ знаходилась під пильним оком партії, яка намагалась цілковито вплинути на формування світогляду та поведінку молоді.

Література:

1. Ізмаїльський державний гуманітарний університет: сторінки історії. Збірник документів. Том 1 : 1940-1965 рр. / Упорядники: Л. Ф. Циганенко, Я. В. Кічук, В. В. Дроздов та інші ; головний редактор Л. Ф. Циганенко. 2-ге вид., переробл. і доповн. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2020. 276 с.
2. Ізмаїльський державний гуманітарний університет: сторінки історії. Збірник документів. Том II : 1965-1990 рр. / Л. Ф. Циганенко (головний редактор). 2-ге вид., переробл. і доповн. Ізмаїл : РВВ ІДГУ – СМИЛ, 2020. 284 с.
3. Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР. К.: Рад. школа, 1962. 26 с.
4. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні : Історія, досвід, уроки (1917-1985 рр.). К. : Либідь, 1992. 196 с.

ІНТЕГРОВАНИЙ ЛАНЦЮГ ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ ІННОВАЦІЙ НА ТРАНСПОРТІ

Ірина Гончарова
аспірантка факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний унітарний університет
Науковий керівник – к.е.н, доц. Метіль Т.К.

Інтеграція – це процес, який дозволяє підвищити ефективність всіх процесів у сучасному світі. Саме інтеграція сприяє формуванню нових елементів економічної системи та інноваціям в раніше створених підприємствах, яки втратили на цей час проєктну ефективність. Створення інтегрованого ланцюга на базі існуючого логістичного ланцюга,

або його відокремлених елементів є комплексним процесом, який поєднує дві складові: фізичну (наявність устаткування, обладнання, транспортних засобів, якість доріг та ін.) та комунікаційну (існування якісних комунікацій між учасниками, наявність програмних продуктів сумісного використання та ін.).

В процесі формування комплексу маркетингу інновацій особливу увагу слід приділити особливостям формування та функціонування інтегрованого ланцюга. Від того, які особливості мають елементи цього ланцюга, залежить механізм проєктування та розробки комплексу маркетингу інновацій. Також слід вивчити можливі проблеми,які можуть виникнути при створенні інтегрованого ланцюга та дослідити особливості його адміністрування на різних етапах життєвого циклу, особливо на етапі створення.

Необхідність інтеграції процесів у логістиці. Ефективність в сучасному розумінні має два напрямки: напрямок технологічної ефективності та напрямок процесуальної ефективності. Технологічна ефективність досягається за рахунок використання сучасних наукових здобутків, які мають комерційне впровадження. Однак, без створення гнучкої системи обслуговування логістичних процесів засобами сучасного електронного супроводу, процес інтенсифікації ефективності неможливий. Для вмілого застосування наукових здобутків необхідно сформувати відповідний інформаційний простір задля спілкування фахівців з приводу особливостей застосування інноваційних технологій та новацій, обміну корисною у впровадження новітніх технологій інформацією, оприлюднення здобутків щодо запровадження елементів інновацій, або комплексних методик інноваційного спрямування [4].

Головним надбанням при формуванні умов створення інтегрованого ланцюга є створення якісних умов для сумісної роботи фахівців різних професіональних спрямувань галузі логістики та допоміжних галузей. Від того, якою є якість умов праці фахівців залежить не тільки продуктивність їх праці, але й якість надання послуг клієнтам компаній,що розташовані в зоні впливу інтегрованого логістичного ланцюга. Формування команд змінного складу в умовах інтеграційних процесів не викликає жодних ускладнень, тому що інтегровані ланцюги дозволяють делегувати частину повноважень технічного або логічного спрямування окремому елементу ланцюга [6].

Будова інтегрованого ланцюга. Головна мета створення інтегрованого ланцюга – це підвищення якості здійснення вантажоперевезень та здешевлення вартості цієї послуги для клієнтів. Задля здійснення цієї мети інтегрований ланцюг має відповідати сучасним вимогам щодо забезпечення якості надання послуг та ефективного використання наявних ресурсів. Схематично інтегрований ланцюг представлений на малюнку 1.

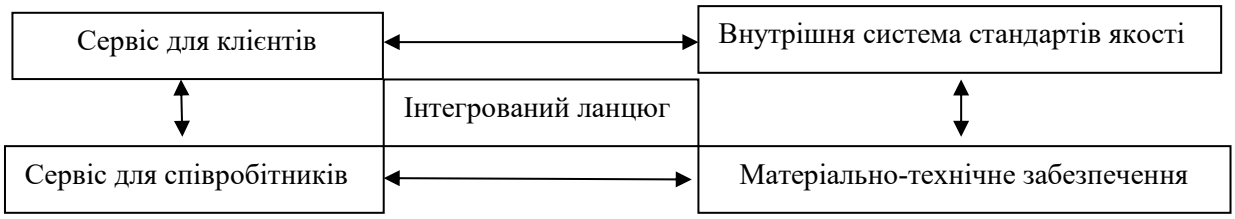

Малюнок 1. Загальна схема інтегрованого ланцюга

Представлена будова інтегрованого ланцюга має зміст логіко-інформативнго інтерпретування нової економічної одиниці на базі раніше створеної та існуючої з різнорівневою якістю надання послуг логістичної інфраструктури [6].

Для створення інтегрованого ланцюга та проектування якісної системи маркетингу інновацій потрібно спочатку провести фізичну та моральну інвентаризацію існуючого матеріально-технічного забезпечення з метою вивчення його стану та можливостей виконання функцій, які будуть на нього покладені під час здійснення маркетингу інновацій. У разі виявлення проблемних вузлів в матеріально-технічному забезпеченні потрібно додатково включити до комплексу маркетингу інновацій заходи щодо подолання проблеми,

або комплексу проблем, що були виявлені в процесі інвентаризації [5]. Особливу увагу слід приділити моральній інвентаризації існуючого матеріально-технічного забезпечення. Для цього потрібно оцінити за обраною шкалою можливості щодо участі в комплексі інновацій взагалі, участі в елементах інновацій та можливостях традиційного використання.

Створення внутрішньої системи стандартів якості – один з головних елементів в створенні інтегрованого ланцюга. Коли ланцюг має чітку і зрозумілу систему стандартів якості, тоді всі працівники свідомо виконують покладені на них обов'язки та якість інтеграції підвищується. Внутрішня система стандартів якості ґрунтується на вимогах ринку та не є сталою системою. Вона має найбільшу цінність, коли постійно оновлюється, враховує результати інноваційних процесів у всіх ланках інтегрованого ланцюга. Для надання логістичних послуг внутрішня система стандартів якості є візитною карткою та найголовнішою конкурентною перевагою [7].

Оскільки інтегрований логістичний ланцюг зазвичай охоплює велику територію, яка може знаходитись у різних державах, великий вплив на роботу ланцюга має програмне забезпечення функціонування діяльності. До програмного забезпечення зазвичай відносяться інтерактивні модулі щодо обслуговування клієнтів та для якісної координації роботи співробітників підприємств, що є повністю, або частково складовими інтегрованого ланцюга. При розробці програмного забезпечення слід приділити особливу увагу можливостям спілкування в рамках цього програмного продукту. До спільних рис сервісу для клієнтів та сервісу для співробітників має відноситись функція автоматичного перекладу на обрану мову спілкування, наявність розрахунку вартості надання послуг в залежності від видів обслуговування, що обирається, розрахунок часу надання послуги та умови пакування та маркування в залежності від виду продукції, яка транспортується [5].

Зазвичай інтегровані логістичні ланцюги створюються для обслуговування регіонального ринку з матою підвищення ефективності його функціонування. При створенні такого ланцюга слід враховувати, що інтегрований логістичний ланцюг має з'єднати всі суб'єкти економічної діяльності регіонального ринку, тобто слід врахувати місцеві особливості та прорахувати можливі необхідні потужності для задоволення потреб регіону.

Створення інтегрованого ланцюга складний та довготривалий процес, тому важливо умовою при створенні системи взаємозв'язків як між внутрішніми елементами, так й при розвиненні системи зовнішніх взаємозв'язків є системність та послідовність. Це можна досягти лише завдяки створенню чіткого механізму взаємодії як між елементами ланцюгу, так й між підприємствами, які утворюють цей ланцюг. Такий механізм має бути спроектованим та послідовно втіленим в життя завдяки сформованому та послідовно впровадженому плану маркетингу інновацій як на кожному підприємстві окремо, так й у всьому ланцюгу комплексно.

Переваги створення інтегрованих ланцюгів. При розгляді переваг створення інтегрованих ланцюгів в першу чергу слід звернути увагу на підвищення ефективності всіх елементів створеного ланцюга через вдосконалення роботи кожного окремого компонента. Для інтегрованого ланцюга характерною рисою є виведення всіх елементів, які були включені до інтегрованого ланцюга на принципово новий рівень якості роботи. Такий процес обумовлений тим, що при створенні внутрішньої системи стандартів якості переглядаються кінцеві результати діяльності окремих вузлів та елементів ланцюга [3].

Іншою перевагою створення інтегрованого ланцюга є вдосконалення робочих навичок персоналу підприємств, що складають окремі та з'єднувальні елементи. Це випливає з того, що розширюється формальне та неформальне спілкування, в процесі якого обмін досвідом призводить до поліпшення якості використання цього досвіду, взаємозбагачення апарату вмінь та навичок всіх робітників, що беруть участь у створенні інтегрованого ланцюга в різних якостях та на різних рівнях. Слід зазначити, що такі ефекти мають спостерігатись як в горизонтальної площині виробничого спілкування, так й у вертикальної. Через відкритість спілкування обмін інформацією можливий в довільному напрямку, тому що вся необхідна

для роботи інтегрованого ланцюга знаходиться в єдиному робочому інформаційному просторі та має властивості уніфікованої та специфічної інформації.

Проблеми, які можуть виникнути в процесі інтеграції. Під час створення інтегрованого ланцюга до єдиної системи необхідно привести цілу низку унікальних за своїм змістом підприємств, внутрішній устрій яких створювався та корегувався протягом попереднього періоду, тому дуже важливо в процесі інтеграції вміло та ефективно використати змістовну унікальність підприємств, при цьому провести необхідне реструктурування для якісного виконання покладених на ці підприємства функції. Для ефективного впровадження таких змін на підприємствах слід сформувати та провести комплекс маркетингу інновацій, адаптований до індивідуальних рис та особливостей.

Дуже важливо для успіху процесу інтеграції підготувати кадри. Тільки при наявності робітників, які мають досвід та вміють швидко вивчати можливості задоволення нових вимоги щодо їх роботи гарантований успіх впровадження інтеграції. В роботі з кадрами можуть виникнути різноманітні проблеми, вирішення яких має бути знайдено до початку формування негативного впливу на процес створення інтегрованого ланцюгу. На вирішення проблем кадрового напрямку слід звернути увагу в першу чергу. Для того щоб уникнути таких проблем потрібно провести якісний всебічний аналіз наявних кадрів та можливостей професійного зростання. Саме схильність до професійного зростання має бути використана при формуванні кадрового забезпечення створення інтегрованого ланцюгу [2].

Особливості адміністрування. Формування інтегрованого ланцюга вимагає від різних типів учасників інтеграційного процесу спільних та узгоджених дій. Саме від вдалого адміністрування залежить узгодженість та налагодженість роботи інтегрованого ланцюга. Адміністрування створення інтегрованого ланцюга містить декілька напрямів діяльності, а саме загальне планування процесу інтеграції, моніторинг наявних ресурсів та планування використання кожного елементу, моніторинг здійснення інтегрування, аналіз результатів інтегрування та пошук можливостей оптимізації процесу інтеграції. На кожному етапі аналізу результати та висновки залежать від якості та своєчасності отриманої інформації, тому вдале адміністрування залежить від того, яка система циркуляції даних створена при формуванні інтегрованого ланцюга. При здійсненні вибору програмного забезпечення, яке буде використовуватись в інтегрованому логістичному просторі слід особливу увагу приділити на можливості оперативного отримання інформації щодо матеріального, фінансового, кадрового забезпечення, рівня завантаженості кожного елемент ланцюга, оцінки клієнтами якості надання кожного виду та типу послуг [5].

В процесі адміністрування оперативність прийняття рішень має вагомий вплив на результати створення інтегрованого ланцюга та формування ґрунтування щодо формування комплексу маркетингу інновацій в транспортних підприємствах, які поєднуються в процесі цієї інтеграції. Якість прийняття адміністративних рішень напряму залежить від якості отримання інформації та можливостей її трансформації під час складання аналітичних звітів.

Інтеграція – це запорука ефективного функціонування економіки, тому процес створення різноманітних інтегрованих систем має підвищену важливість та потребує ретельного вивчення та обґрунтування. Створення інтегрованих ланцюгів на транспорті впливає на економіку не тільки окремих підприємств, але й регіонів в комплексі, тому при їх проектуванні та втіленні в дію потрібно проаналізувати можливий вплив різних чинників, спрогнозувати різноманітні наслідки та запланувати заходи щодо їх подолання. Існування інтегрованих ланцюгів має підтримуватись комплексом забезпечення, як матеріального, так й інформаційного, як того вимагає сучасний рівень інформаційного обігу. При створенні інтегрованих ланцюгів їх потрібно розглядати як базові елементи в процесі формування комплексу маркетингу інновацій на транспорті, що має вагомий вплив на прогнозування можливостей щодо сприйняття інновацій, готовності щодо внутрішньої адаптації до їх

необхідності та невідкладності. Генерування умов для вдалого втілення інновацій в практику є перспективним завданням при створенні інтегрованих ланцюгів.

Література:

1.Вернюк Н. О., Новак І. М., Школьний О. О. Логістичний аутсорсинг як чинник глобальних конкурентних переваг. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 7. С. 184-194.

2. Збиранник О. М. Забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на засадах інноваційного розвитку. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. № 3/2. С. 69-73.

3. Костюк О.С., Мулярчик М.Б., Крикавська І.В. Застосування інновацій в логістичній діяльності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. Випуск 8. С. 71-74.

4. Наукова та іноваційна діяльність України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html

5. Izwan Azmi, Norlida Abdul Hamid, Md Nasarudin Md Hussin and Nik Ibtishamiah Ibrahim.(2018) Logistics and supply chain management: the importance of integration for business processes. URL:https://www.researchgate.net/publication/322552669_Logistics_and_supply_chain_management_The_importance_of_integration_for_business_processes

6. Peter Wayne Robertson, Peter R. Gibson, John T. Flanagan Supply Chain Integr Supply Chain Integrated Logistical Pr ated Logistical Processes: Achie ocesses: Achieving the K ving the Key Logistical y Logistical Process Linkages Requir ocess Linkages Required to Deliv o Deliver Optimal Supply Chain P er Optimal Supply Chain Performance formance. *Sydney Bussiness School*. 2001. URL:https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1061&context=chsd

7. Whalen P. J. Strategic and Technology Planning on a Roadmapping Foundation. *Research – Technology Management*. 2007. P. 40-51.

МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ: СУТНІСТЬ, ЗАДАЧІ, ФУНКЦІЇ ТА ВИДИ

Діна Євсєєва
магістрантка факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Сорока Л.М.

Зараз у сучасному світі важко уявити роботу будь-якого підприємства без маркетингової діяльності, вона є «філософією» нинішнього бізнесу та поєднує науку і мистецтво у собі. Вона є творчою управлінською діяльністю і її задача полягає у досягненні згоди між виробником і споживачем.

Маркетингова діяльність підприємства є творчою діяльністю, яка допомагає вирішувати питання стосовно розвитку ринку товарів, послуг та робочої сили, а також оцінює потреби споживачів та формує заходи по їх задоволенню. Завдяки їй визначається спосіб за допомогою якого підприємство зможе продати свій товар чи послугу споживачу. Через високу конкуренцію підприємствам необхідно приділяти велику увагу вивченню потенційних споживачів, вимогам ринку, якості товарів та послуг.

Суть і зміст маркетингової діяльності відображають об'єктивні умови розвитку ринку, який певною мірою втрачає хаотичність і підпадає під регулюючий вплив завчасно встановлених господарських зв'язків, де особлива роль відводиться споживачу. Споживач висуває свої вимоги до продукту, його техніко-економічних характеристик, кількості, термінів поставки (насамперед машин і обладнання) і тим самим створює передумови для розподілу ринку між виробниками. Зростає значення конкуренції, боротьби за споживача. Це вимушує виробників старанно і глибоко вивчати конкретних потенційних споживачів та

запити ринку, який пред'являє високі вимоги до якості та конкурентоспроможності продукції.

Маркетингова діяльність необхідна для забезпечення:

–надійної, достовірної та своєчасної інформації про ринок, його структуру та динаміку для конкретного попиту, смаків та переваг клієнтів, їх мотивацію при виборі того чи іншого продукту;

–створення такого продукту, який краще відповідає вимогам ринку, ніж продукція конкурентів;

–впливу на споживача, на потреби та на ринок, який забезпечує найбільший контроль у сфері його реалізації [3].

Маркетингова діяльність – це комплекс заходів, спрямованих на вивчення таких питань, як:

– аналіз зовнішнього середовища (для підприємства), який допоможе визначити фактори, які будуть сприяти успіху компанії або перешкоди які стають на шляху до нього. Завдяки аналізу формується база даних для прийняття підприємством ефективних маркетингових рішень;

– аналіз споживачів (наявних і потенційних). Сутність цього аналізу полягає в аналізі економічних, соціальних, демографічних, географічних та інших характеристик людей, які приймають рішення по купівлі товару чи послуги за своїх потреб;

планування продажів, створення агентських мереж, розподільчих мереж з магазинів і складів;

– вивчення існуючої та планування майбутньої продукції. Це розробка концепції створення нових товарів та послуг, та вдосконалення існуючих, або вилучення з виробництва застарілих;

– забезпечення формування попиту та стимулювання збуту. Відбувається за допомогою інструментів маркетингу і різних економічних стимулів, які спрямовані на агентів, прямих продавців та покупців;

– ведення цінової політики. Створення систем планування цін на товари, знижки, умови кредиту тощо;

– задоволення норм країни, яка імпортує товари підприємства. Це обов'язок охорони навколишнього середовища і забезпечення відповідних рівнів безпеки використання товарів;

– дотримання моральних норм та інше [4].

Увесь маркетинговий процес починається з аналізу покупця (клієнта) та виявленню його потреб, а закінчується покупкою товару чи послуги покупцем, а також задоволенню його потреб. Для будь-яких успішних підприємств у сучасних ринкових умовах головним завданням є розробка безлічі різноманітних маркетингових заходів і на їх основі - створення інтегрованої маркетингової програми, яка має включати процес створення та просування товару, який є цінним для споживача. Усі ці заходи називають комплексом маркетингу або маркетинг-міксом.

Маркетинг-мікс – це набір різних маркетингових інструментів, що використовуються підприємством для досягнення його маркетингових цілей. Поняття маркетинг-мікс передбачає пропорційний розподіл зусиль, комбінацію, конструювання та інтеграцію елементів маркетингу і збуту в єдину програму, яка в свою чергу на основі оцінки ресурсів і сил маркетингу найбільшою мірою служить досягненню цілей підприємства в певний період часу. В свою чергу конкретний зміст маркетинг-міксу залежить від багатьох параметрів, в першу чергу, від особливостей ринку чи галузі, товару та можливостей самої компанії.

Ця класифікація маркетингових інструментів залишається найпопулярнішою і сьогодні. Вона включає в себе чотири елементи: товар, ціну, місце і просування. Сукупність

змінних, що входять в цю класифікацію прийнято називають «4P», від великих Product, Price, Place, Promotion.

З розвитком економіки почали з'являтися нові класифікації, які включали ті ж самі елементи, але при цьому доповнювалися новими елементами. Наприклад, концепція marketing-mix «5P», вона з'явилась відносно нещодавно і включає в себе: Product, тобто товарний маркетинг, який орієнтований на ринок маркетингової політики з формування асортиментного ряду товарів, їх властивостей, тощо; Price, ціновий маркетинг, який орієнтований на ціноутворення; Place, збутовий маркетинг, він направлений на вибір каналів збуту продукції і торгових посередників, зберігання та транспортування товару; Promotion, тобто маркетинг комунікацій, який представляє систему інформування потенційних клієнтів, створення хорошої думки про товар та підприємство; People, маркетинг відносин є механізмом взаємодії між суб'єктами ринкових відносин; також це розробка кадрової політики компанії та формування потенційних клієнтів [2].

Необхідно зазначити, що основними завданнями маркетингової діяльності є комплекс заходів по аналізу та вивченню ринку та клієнтів; планування маркетингової і збутової діяльності фірми; забезпечення двостороннього комунікаційного зв'язку підприємства із споживачами; узгодження товарного асортименту, його характеристик та цін з потребами споживачів; формування каналів розповсюдження продукції підприємства; розробка упаковки; перед та сервіс після продажу, та багато іншого. Функції маркетингової діяльності відобразимо на рис. 1.

Здійснення маркетингової діяльності є об'єктивною необхідністю орієнтації науково-технічної, виробничої і збутової діяльності підприємства на облік ринкового попиту, потреб і вимог споживача. З метою підвищення ефективності функціонування підприємства та його господарських підрозділів відображається і постійно посилюється тенденція до планомірної організації виробництва.

В залежності від домінуючої філософії маркетингу види маркетингової діяльності можуть суттєво відрізнятися на різних підприємствах, володіючи сильними та слабкими сторонами. Розрізняють чотири основних види маркетингової діяльності.

1. Продуктовий маркетинг. Він спирається на сильні сторони технологій та аналітичний прогноз потенційного попиту споживачів. При виробництві метою є якісні характеристики товару. Нажаль ці підприємства приділяють недостатню увагу запитам ринку, це може призвести до не затребуваності продукції і ризиком збитків. Однак підприємства аналізують запити споживачів про майбутні характеристики товару. Таким

чином, підприємства виробляють товари, розраховуючи на ріст споживчого попиту в перспективі.

Рис.1.1. Функції маркетингової діяльності. Джерело: складено автором на основі [1, с. 41]

2. Виробничий маркетинг – виробництво продукції виходячи з показників ефективності, в більшості увага приділяється витратам виробництва та способам їх зниження. Випуск продукції орієнтований на поточний попит за цінами, які споживач готовий заплатити за товар. Виходячи з аналізу платоспроможного попиту, організації визначають обсяг виробництва і рівень витрат. Проте можливо, що виникне ситуація надлишку на ринку, тобто затоварення. У цьому випадку з'являється ризик зниження виручки від продажів і, тоді наслідком буде збиток.

3. Збутовий маркетинг – орієнтація діяльності на обсяг продажів, прагнення якомога швидше оновлювати асортимент продукції і прискорити товарообіг. В центрі уваги опиняється аналіз поточного платоспроможного попиту, який дозволить отримати найбільшу виручку від продажів у короткостроковому періоді. Однак, оскільки ступеня задоволення споживача приділяється мало уваги, може виникнути ситуація незадоволеного попиту і зниження обсягу виручки від реалізації в майбутньому;

4. Маркетинг споживчого попиту – орієнтація на безперервний процес задоволення потреб споживачів. Увага зосереджується на відмінностях потреби різних груп споживачів, а також на зміни уподобань. У результаті підприємства швидко адаптуються до динаміки попиту на ринку і змінюють номенклатуру продукції, що випускається. Підприємства, що дотримуються такої філософії, найменш схильні до ризиків затоварення, зниження виручки від продажів, виникнення ситуації незадоволеного попиту. Така маркетингова діяльність вимагає значних вкладень в розробку і реалізацію маркетингової стратегії, що може

дозволити собі не кожна організація. Однак результат, як правило, покриває всі витрати і приносить не тільки прибуток, але і значну конкурентну перевагу на ринку.

Існують досить різноманітні види маркетингової діяльності (табл. 1) [4].

Таблиця 1.

Класифікація видів маркетингової діяльності

Ознаки класифікації	Види маркетингу
Рівень розробки і використання	Маркетинг Мікромаркетинг
Характер розробки плану маркетингової діяльності	Концептуальний маркетинг Практичний маркетинг
Вид продукту	Маркетинг товарів виробничо-технічного призначення Маркетинг споживчих товарів Маркетинг послуг Некомерційний маркетинг
Сфера діяльності	Маркетинг, здійснюваний у межах країни-виробника Міжнародний маркетинг
Об'єкти маркетингу	Маркетинг організації Маркетинг окремої особистості (персональний маркетинг) Маркетинг місця Маркетинг ідей
По відношенню до підприємства, що здійснює маркетингову діяльність	Внутрішній Зовнішній
Але відношенню до різних сегментів ринку	Маркетинг диференціальний Маркетинг недиференціальний

Кожного дня народжуються інноваційні ідеї, виникають нові технології і продукти. А разом з ними з'являються нові інструменти маркетингової діяльності:

1. Динамічна реклама. Рух, світіння, мигання, звук – все це можна застосувати як зовні, так і всередині магазину. Прикладом є вітрини магазинів кондитерської корпорації Roshen.

2. 3D-інтерактив. Йдеться про малі архітектурні форми: лавочки, стовпи, клумби, урни, 3D-наклейки, «стікери» і багато іншого. Найвідоміший 3D-інтерактив в Україні - wi-fi лавочка. Наприклад, біля ТЦ «Олімпійський» в Києві. Користувач не може підключитися до мережі wi-fi до тих пір, поки не зайде на веб-сайт магазину.

3. Сенсорний маркетинг. Яскравим прикладом є мережа кав'ярень Starbucks, яка використовує п'ять органів почуттів в маркетингу. Запах кави – візитна картка Starbucks. Там також ретельно підбирають музику. Ці музичні композиції створюють у свідомості клієнта свій, особливий ряд асоціацій, який він не отримає ніде, окрім Starbucks. Візуальний ряд закладу важко уявити без зображення кави. Кава всюди: в чашці, на вітрині, на плакаті.

4. Гейміфікація. Відомо, що основний прибуток компанія починає заробляти з другого продажу клієнту. Щоб побудувати довгострокові відносини, необхідно при покупці вручити щасливчику запрошення на інтерактивне шоу, яке проходить в вашому магазині щотижня. Американська авіакомпанія UnitedAirlines запропонувала своїм клієнтам гру «Хто більше літає?». Окрім передчуття та очікування виграшу, люди люблять змагатися один з одним. У підсумку, пасажири, які налітали близько двох-трьох мільйонів миль,

отримали дуже вигідні бонуси. А компанія змогла встановити тривалі відносини з клієнтом на взаємовигідних умовах [7].

5. Персоналізація. Сервіс на випередження – вищий пілотаж в хаотичному світі ритейлу. Хімчистка, заміна фільтрів, огляд побутової техніки, вже не кажучи про такі банальні речі, як привітання з днем народження і приємні побажання - все бере на себе компанія, думаючи за клієнта. Серед українських компаній Rozetka надсилає зареєстрованим відвідувачам сайту інформацію про знижки на товари, які вони раніше переглядали.

На сьогоднішній день агресивні методи продажів йдуть в минуле. Підприємства переходять з інформаційної економіки в поведінкову. Однак, в практичному маркетингу ще існує умовний поділ на світ продавця і світ споживача. Головним завданням сучасного рітейлу – це синхронізувати роботу цих двох світів [6].

Структура маркетингової діяльності являє собою сукупність елементів для досягнення цілей і досягнення цільового ринку. Вона включає в себе товар/послугу, дистрибуцію товару, просування та ціноутворення. Маркетолог повинен вибрати кращу комбінацію з перерахованих вище елементів для досягнення поставлених підприємством цілей.

У сучасних умовах пандемії по всьому світі підприємці змушені вигадувати інноваційні ідеї, розвивати та відкривати нові технології і продукти. Крім того постійно з'являються нові інструменти маркетингової діяльності, тому на сучасному ринку ефективна маркетингова діяльність підприємства є одним з найголовніших способів підвищення його конкурентоспроможності.

Література:

1. Балабанова Л. В. Маркетинг: Підруч. 2-ге вид, перероб. і доп. Київ: Знання-Прес, 2004. С. 644.
2. Годін А.М. Маркетинг: підручник для бакалаврів. 11вид., перероб. и доп. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2014. С. 292.
3. Мусієнко Д. О. Сутність маркетингової діяльності на підприємствах. Молодий вчений. 2013.№ 2. С. 83.
4. Примак Т. О. Маркетинг: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2004. С. 223-224.
5. Старостина А.А. Маркетингові дослідження. М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. С. 320.
6. Шиліпук О.Я. Сучасні маркетингові інструменти підприємств в умовах Євро інтеграції. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Тенденції розвитку економіки у 2018 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти ». Київ, 2018. 236 с.
7. Гейміфікація: як бізнесові граючи досягти цілей. K.Fund Media. 2018. URL: https://kfundmedia.com/gejmifikatsiya-yak-biznesovi-dosyagty-tsilej-grayuchy/.

ІНТЕРНЕТ-АДИКЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Даниїла Касап
студентка 1 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н., Рубан А.К.

Залежність від соціальних мереж сьогодні стає все більш поширеною. Сьогодні соціальні мережі займають центральне місце в повсякденному житті, особливо для підлітків та молоді. Переваги такої технології безперечні як у професійній діяльності, так і в особистому житті. Однак, на думку експертів, надмірне і неналежне використання цих засобів може мати різкий негативний вплив на здоров'я.

У перекладі з англійської «addiction» означає «згубна звичка», але в даний час сам термін розуміється як залежність. Відповідно до визначення Ц.П. Короленко адитивна поведінка – одна з форм деструктивної поведінки, яка виражається в прагненні до відходу від реальності шляхом зміни свого психічного стану, за допомогою прийому деяких речовин або постійної фіксації уваги на певних предметах чи активності, супроводжується розвитком інтенсивних емоцій [1].

На думку А.Е. Войскунського, адикція - це патологічний потяг до чогось, що сформувалося внаслідок особистих чи соціальних проблем і створюють ґрунт у розвиток психічних захворювань. Існує три види адикцій, а саме: хімічні адикції (наркоманія, токсикоманія, алкоголізм) – це порушення, пов'язане з використанням різних речовин, які змінюють фізичний стан людини, яка їх приймає. Багато хто з них отруйні (або токсичні), що призводить до органічних уражень. Хімічні адикції завдають суттєвої шкоди здоров'ю від початку їх розвитку; біохімічні (анорексія,булемія) – проміжне положення між хімічними та нехімічними адикціями та пов'язані з порушенням процесів вживання їжі; нехімічні (підсвідомі) – до них відноситься адикція відносин, мобільна залежність, інтернет-залежність, гемблінг (пристрасть до азартних ігор), адикція відносин, роботалізм (трудоголізм), марнотратство, ургентні адикції (стан постійної нестачі часу), клептоманія (дрібне).

Інтернет-залежність - це широкий термін, що означає велику кількість проблем поведінки та контролю за потягами. Основні п'ять типів, які були виділені в процесі досліджень К. Янг, характеризуються наступним чином:

- кіберсексуальна залежність – непереборне потяг до відвідування порно сайтів;
- пристрасть до віртуальних знайомств – надмірність знайомих та друзів у мережі;
- нав'язлива потреба в мережі; – гра в онлайнові азартні ігри;
- інформаційне навантаження – нескінченні подорожі по мережі, пошук інформації з баз даних та пошукових сайтів;
- комп'ютерна залежність – нав'язлива гра у комп'ютерні ігри [3]. Найчастіше інтернет-адикція розуміється розширено, як залежність від комп'ютера, тобто. пристрасть до роботи з комп'ютером (ігор, програмування або інших видів діяльності); «інформаційне навантаження», пошук у віддалених базах даних; залежність від «кібер-відносин», тобто. від соціальних застосувань інтернету: від спілкування в чатах, групових іграх і телеконференціях, що може призвести до заміни наявних у реальному житті сім'ї та друзів віртуальними, залежність від обговорення сексуальної тематики в чатах або спеціальних телеконференціях «для дорослих».

Соціальні медіа-платформи стали надзвичайно популярними середовищами, де люди взаємодіють, дружать, спілкуються, самовиражаються, знаходять емоційну підтримку для вирішення своїх проблем або дізнаються нове. Крім позитивних аспектів, соціальні медіа також мають ряд ризиків, серед яких ті, що загрожують здоров'ю та благополуччю, потребують підвищеної уваги. Найбільші занепокоєння пов'язані з психічним здоров'ям і виправдовуються негативним впливом соціальних мереж.

Це відчуття залежності відчувають близько 5% молодих людей, а соціальні мережі описуються як такі, що мають більшу силу, ніж сигарети та алкоголь з точки зору залежності. Наприклад, у Великобританії 91% молодих людей у віковій групі 16-24 використовують Інтернет для соціальних мереж. У цьому контексті з'явилося нове явище – бути постійно на зв'язку, щоб не втратити речі, які можуть статися, коли людина не в мережі [2].

Ті, хто користується соціальними мережами, як правило, проводять на таких платформах не тільки забагато годин, а й займаються цим до пізнього вечора або вночі. Недосипання підлітків призводить до підвищення рівня депресії, суїцидальних думок, ожиріння та погіршення успішності в школі.

Близько 20-40% підлітків повідомляють, що стали жертвами кібербулінгу. Часто молоде покоління зазнає в Інтернеті безлічі агресивних і повторюваних повідомлень, які

швидко поширюються серед користувачів. Як і традиційне цькування, кібер-булінг асоціюється з підвищеною тривожністю, депресією та низькою самооцінкою у підлітків. Булінг також пов'язують з іншими впливами на фізичне здоров'я: проблеми зі шлунком або сном, головні болі, напруга, втома, втрата апетиту тощо.

Список наслідків зловживання в соціальних мережах можна продовжувати такими ефектами, як виховання самотності та ізоляції, зниження самооцінки (особливо у випадку дівчат або молодих жінок, які живуть під тиском ідеального вигляду), відволікання від інших. важливі види діяльності, брак уваги, гіперактивність, вплив певної сексуальної поведінки та явищ, таких як порнографія або секстинг (відверто сексуальні повідомлення).

За останні 25 років захворюваність на депресію та тривожність серед молоді зросла на 70%. Навіть молоді люди визнають, що чотири з п'яти найпопулярніших соціальних мереж насправді посилюють їх занепокоєння. За даними того ж джерела, цей ризик зростає пропорційно кількості щоденних годин, проведених у соціальних мережах, і стає значним, коли перевищують більше двох годин на день [4].

Низька кількість годин відпочинку та втрата ночей, поширена практика серед ентузіастів соціальних мереж, спричиняють порушення сну. Крім того, самі електронні пристрої можуть впливати на якість сну. Дослідження показали, що світло, яке випромінює більшість екранів, може впливати на циркадні ритми, затримуючи вивільнення мелатоніну.

У довгостроковій перспективі погана якість сну пов'язана з широким спектром захворювань, таких як високий кров'яний тиск, діабет, ожиріння, серцевий напад, інсульт.

Оскільки соціальні медіа є частиною реальності нашого сьогодення, і їх неможливо повністю уникнути, запобігання ризику можливе шляхом інформування та навчання користувачів. Вибираючи платформи зі здоровими принципами роботи та знаючи потенційні побічні ефекти від їх використання, можна використовувати переваги соціальних медіа з мінімальними ризиками.

Література

1. Войскунскій А.Е. Залежність від Інтернету : актуальна проблема. 2020. URL: http://banderus2.narod.ru/801266.html

2. Єлісєєв Д. В. Компьютерна адикція. *Педагогіка і психологія*. 2018. №13. С. 6-8.

3. Жічкіна А.Є. Про можливості психологічних досліджень у мережі Інтернет. *Психологічний Журнал*. 2020. № 2. С. 75-78.

4. Олександров А.Б. Комп'ютерна залежність та соціум. *Мій друг комп'ютер*. 2017. № 10. С. 12-15.

ОСОБЛИВОСТІ НАСТУПАЛЬНОГО ТА ЗАХИСНОГО ОЗБРОЄННЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР У XV-XVII СТ.

Олеся Кожухар
магістрантка факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Татаринов І.Є.

Кримське ханство зіграло важливу роль в історичній долі Східної Європи і є невід'ємною складовою історії України. Збройні сили дозволяли кримським татарам захищати кордони і відстоювати свої інтереси перед могутніми сусідами. При вивченні минулого Кримського ханства історики приділяли основну увагу зовнішньополітичній історії. Незважаючи на велику увагу дослідників до воєн і походів, в яких були задіяні війська кримських татар, саме кримське військо порівняно рідко ставало предметом вивчення. Вважаємо, що військове мистецтво кримських татар заслуговує на більшу увагу і з тієї причини, що справжнім символом кримськотатарського народу в епоху ханства був воїн. В цьому

контексті значний інтерес становить еволюція комплексу озброєння кримських татар періоду пізнього Середньовіччя та раннього Нового часу, оскільки саме зброя багато в чому визначає рівень та напрямок розвитку військового мистецтва.

Тотальне переважання легкої кінноти при крайній нечисленності важкої істотно відрізняло кримськотатарські війська від монгольських і золотоординських армій XIII-XIV ст., де кінні панцирники грали значно помітнішу роль [4, с. 18]. Виникає закономірне питання: які чинники вплинули на трансформацію комплексу озброєння кримських татар XV – XVII ст.?

Зібрані науковцями матеріали дозволяють стверджувати, що лінія еволюції збройового комплексу тюркських кочівників Східної Європи, задана монгольським завоюванням і реформами ординських правителів XIII-XIV ст., була істотно скоригована в XV-XVI ст. Руйнівні вторгнення Тимура, запеклі міжусобні війни, розгром міських ремісничих центрів і розрив традиційних торговельних зв'язків привели до погіршення постачання військ кочівників захисним і наступальним озброєнням. Зі схожими проблемами зіткнулися й інші тюркські кочівники Східної Європи. Переважна більшість ординців не мала можливості придбати дорогі імпортні обладунки, що ввозилися з території Османської імперії, Північного Кавказу, Поволжя, Середньої Азії, а місцеве панцирне виробництво в силу різних причин не було належним чином розвинене у тюркських кочівників регіону. Відчувався брак різних видів озброєння, і, в першу чергу, шабель [6, с. 211].

У більш виграшному становищі перебували правителі Кримського ханства. Їм вдалося налагодити торгівельні зв'язки з Туреччиною і народами Північного Кавказу. Крім того, в їх володіннях знаходилося декілька відносно великих ремісничих центрів. Теоретично, владики Бахчисарая могли організувати централізоване постачання своїх військ клинковою зброєю, списами, панцирами і шоломами. Однак цього не сталося ні в XVI ст., ні в першій половині XVII ст. І справа тут не тільки в колосальній вартості подібної програми переозброєння, а й в тому, що в умовах «Порохової революції» масова панцирна кіннота кримської армії виявилася просто не потрібна.

Судячи з даних речових, образотворчих та письмових джерел, збройовий комплекс кримських татар XVI-XVII ст. являв собою регіональний варіант західно-азіатської воєнно-культурної традиції, яка домінувала в мусульманському світі і в Московській державі (до початку XVII ст.). На озброєнні кримськотатарської знаті перебували кільчасті і кільчасто-пластинчасті панцирі, зерцальні обладунки, шоломи, місюрки, наручі, набедреники і щити османського, іранського, північнокавказького і московського виробництва. Деякі представники аристократії прикривали бронею і своїх бойових коней, що знайшло відображення як у образотворчих, так і в письмових джерелах. Наприклад, 1572 р. Дівей-мурза виїхав на рекогносцировку та мав «аргамак ошатна в обладунках» [7, с. 172]. Дружинники й гвардійці купували озброєння за власний рахунок або отримували його від своїх сюзеренів. Основний різновидом їх корпусних панцирів були кольчуги і стьобані «тягеляї», виготовлені османськими або північнокавказькими майстрами. Деяка кількість озброєння надходила до Криму з Туреччини в якості султанських «подарунків» і «платні». Так, наприклад, перед походом на Астрахань в 1568 р. хану були надіслані 70 обладунків і 70 шоломів, а також 300 портищ оксамиту, камок і атласів золотих на тягіляї. Тоді ж Касим-паша передав ханові як «платню» для його вояків 1 тис. тягеляїв і ще стільки ж кримці повинні були купити в м. Гезлеве. Головною зброєю військової еліти ханства були сагайдак і шаблі. Рідше застосовувалися бойові сокири, булави, кістені та дротики. Довгими ударними списами були озброєні лише окремі панцирники та воїни елітних ударних підрозділів.

Економічні труднощі номадів Східної Європи, викликані нашестям Тимура і міжусобицями XV ст., збіглися за часом з істотної зміни геополітичної ситуації в регіоні. Починаючи з другої третини XVI ст. головним противником кримських татар стають армії осіло-землеробських народів, добре оснащені вогнепальною та клинковим зброєю. Копійні «крилаті» гусари, закуті в сталь рейтари, затягнуті в кольчуги і бехтерці воїни московської

помісної кінноти були не тільки прекрасно озброєні, але і добре навчені та дисципліновані. Вступати в ближній бій з таким супротивником для погано озброєних кочівників було вкрай небезпечно. Це змушувало кримськотатарських полководців уникати рукопашних сутичок і вести динамічний кавалерійський бій на великий і середній дистанції з акцентом на масоване застосування потужних складених луків «турецького типу», дальність настильної стрільби яких перевершувала дальність стрільби пістолетів. Саме на такий спосіб ведення бою була орієнтована більшість основних тактичних прийомів кримських татар: «хоровод», «тулгама», удаваний відступ і т.д. В разі контратаки супротивника, татари йшли з-під удару ворожих латників, використовуючи перевагу в швидкості, яку давали їм легкі та витривалі степові коні. Таким чином, базовими факторами татарської військової практики другої половини XV-XVII ст. остаточно стали мобільність і масований лучної бій. У цих умовах масовій панцирній кінноті у військовому мистецтві татар XVI-XVII ст. просто не було місця. Захисне озброєння перетворилося в прерогативу знаті, найбільш багатих ополченців і воїнів елітних підрозділів [5, с. 60].

Відповідно, різко знизилося значення довгодревкової зброї та кінного копійного бою. Символом кримської армії в XVI в. остаточно стає легкий кінний лучник. В рукопашну сутичку такі вершники без обладунків вступали вкрай неохоче і лише при значній чисельній перевазі. При цьому головною зброєю ближнього бою були не ударні списи і піки, а шаблі, дубини, палиці, кістені і т. д. І без того нечисленна довгодревкова зброя була представлена в основному рогатинами і дротиками. До початку XVII в. роль копійної атаки у військовому мистецтві кримських татар була гранично мінімізована. З міцністю обладунку європейської кавалерії ординці вважали за краще боротися довгою стрілою, стрімким маневром, швидкістю і легкістю своїх бойових коней. Щоб забезпечити армії максимально можливу мобільність, кожен татарський воїн повинен був брати з собою в похід від 2 до 5 коней [3, с. 215, 216].

Кримськотатарські полководці швидко усвідомили уроки «Порохової революції». Змагатися з осіло-землеробськими народами в частині вогнепальної зброї та захисного озброєння було марно. Щоб зберегти конкурентоспроможність, треба було вбудуватися в нову військово-політичну реальність, пристосуватися до нового балансу сил в регіоні і навчитися грати не за правилами. Цю гру «не за правилами» кримськотатарські полководці вели блискуче. Оновлену ординських кінноту було легко відбити, складно розбити і неможливо знищити.

Слабкості кримськотатарської армії були зворотним боком її достоїнств. Акцент на маневр і лучний удар припускав високу мобільність військ, здатних у разі потреби швидко і організовано покинути поле бою, а потім також стрімко повернутися і несподівано атакувати фланги і тил противника. Але як не старалися степові полководці уникнути позиційних боїв, обставини битви могли зажадати від татарської армії битви від оборони. А ось з цим у кримських військ були серйозні проблеми. Нечисленність панцирників і копійників робила кримців уразливими в ближньому бою і знижувала стійкість татарських військ в цілому. Вихід із ситуації воєначальники ханства бачили в застосуванні інноваційних видів озброєння і нових тактичних прийомів. В результаті основною тенденцією в розвитку військової справи кримських татар XVI-XVII ст. стало поширення вогнепальної зброї та відповідної тактики ведення бою [1, с. 237].

Озброєння і тактика кримських татар досить точно відповідали військово-політичної стратегії Кримського ханства, орієнтованої не на приєднання і утримання, а на пограбування сусідніх територій. Найважливішим джерелом доходу кримських татар XVI-XVII ст. була військова здобич, захоплювана в результаті набігів на землі сусідніх осіло-землеробських держав. Навіть під час великих походів з заявленими політичними цілями, ключовим критерієм оцінки успішності військового підприємства служила кількість придбаних трофеїв (матеріальних цінностей, полонених, худоби). Завдання утримати за собою розорені землі власними силами, як правило, не ставилося. Політико-економічна стратегія Криму надавала прямий вплив на стратегію військову. Основою бойових дій

кримських військ були швидкі рейди вглиб території супротивника. Татарські воєначальники прагнули уникати генеральних битв і тривалих облог добре укріплених фортець. Ворожі армії кримці намагалися бити по частинах, широко застосовуючи глибокі і скритні обхідні маневри. Завдавши серію стрімких ударів і розграбувавши околиці, татарські загони відходили в степ, де наздогнати їх силами важкої кавалерії європейського зразка було практично неможливо. При реалізації такої стратегії більшість оперативних тактичних завдань вирішувалося силами легкої стрілецької кінноти [8, с. 186].

Як показали військові компанії XVI – першої половини XVII ст., Оновлена кримськотатарська армія виявилася виключно небезпечним супротивником для військ Московського держави, Великого Князівства Литовського, Польського королівства (пізніше – Речі Посполитої), Австрійської імперії, Угорщини та інших держав. Однак у військово-політичних реаліях Східної Європи це зіграло з ординцями злий жарт. Коли зі східних степів у володіння Кримського ханства посунули племена монголомовних ойратів (калмиків), це мало не закінчилося для тюркських кочівників регіону військової катастрофою. Ойратська кіннота не поступалася ординцям в швидкості, а за рахунок масового застосування списів та обладунків – значно перевершувала їх у ближньому бою. В результаті Велика Ногайська Орда впала під ударами «копійних і куяшних» калмиків, а кримським ханам довелося вживати екстраординарних заходів, щоб зупинити подальше просування ойратів на захід [2, с. 357-358].

Таким чином, базовими факторами татарської військової практики другої половини XV-XVII ст. остаточно стали мобільність і масований лучний бій. У цих умовах масовій панцирній кінноті у військовому мистецтві татар XVI-XVII ст. просто не залишилося місця. Захисне озброєння перетворилося в прерогативу знаті, найбільш багатих ополченців і воїнів елітних підрозділів. Різко знизилося значення довгоклинкової зброї та кінного копійного бою. Символом кримської армії в XVI в. остаточно стає легкий кінний лучник. В рукопашну сутичку такі вершники вступали вкрай неохоче і лише при значній чисельній перевазі.

Література:

1. Бобров Л. Тактическое искусство крымских татар и ногаев *История военного дела: исследования и источники*. *Специальный выпуск. V. Стояние на реке Угре 1480.* 2016. Ч. II. С. 209-397. URL: http://www.milhist.info/spec_5

2. Бобров Л., Рюмшин М. «…И против них не стаивали они нигде и биться с ними не умеют». Оружейный и военно-тактический аспект калмыцко-ногайских и калмыцко-татарских войн первой половины – середины XVII в. *Золотоордынская цивилизация: сборник научных статей.* 2015. № 8. С. 357-378.

3. Дмитриев С. Крымское ханство в военном отношении (XVI–XVIII вв.). *Тюркологический сборник.* 2002. С. 212-225.

4. Кушкумбаев А., Бобров Л. Монгольская тактика ведения степного боя. *Военное дело кочевников Казахстана и сопредельных стран эпохи Средневековья и Нового времени*. Астана, 2013. С. 17-24.

5. Пенской В. Военный потенциал Крымского ханства в конце XV-начале XVII в. *Восток (Oriens)*. 2010. №2. С. 56-66.

6. Пенской В. Вооруженные силы Крымского ханства в конце XV - начале XVII вв. *Средневековые тюрко-татарские государства*. Вып. 2. Казань, 2010. С. 208-216.

7. Пенской В. Сражение при Молодях 28 июля – 3 августа 1572 г. *История военного дела: исследования и источники*. 2012. Т. II. С. 127-236. URL: http://www.milhist.info/2012/08/23/penskoy_1

8. Шейхумеров А. Заметки о военном деле крымских татар *История военного дела: исследования и источники*. 2018. С. 163-219.

ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Олександр Колесников
студент 1 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Драгієва Л. В.

Розвиток науки як форми суспільної свідомості, як сфери людської діяльності, спрямованої на вироблення й систематизацію нових об'єктивних знань про дійсність, передбачає комунікацію між науковцями, що провадять дослідницьку діяльність у тій чи тій науковій галузі. Від ефективності такої комунікації значною мірою залежить не лише просування, позитивна динаміка окремих наукових досліджень і проєктів, а й розвиток науки загалом, науково-технічний прогрес. Повною мірою це стосується і широкого спектру наукових досліджень у галузях часткових наук (суспільних і гуманітарних, природничих та технічних), що мусять провадити в процесі своєї професійної наукової діяльності, під час навчання, професійного самовдосконалення фахівці різних галузей.

Ефективність наукової комунікації – процесів і механізмів просування наукових ідей всередині наукового співтовариства і за його межами (в суспільстві), поширення наукових знань про навколишню дійсність за допомогою різних каналів, засобів, форм та інститутів комунікації – залежить від доцільного, обґрунтованого добору не лише каналів комунікації, а й конкретних засобів і форм представлення наукової інформації. Це актуально на обох етапах наукової комунікації, як на початковому, або внутрішньому, етапі, де суб'єктами комунікації є вчені в рамках наукового співтовариства, так і на другому етапі, зовнішньому, що характеризується взаємодією наукової спільноти з широкою аудиторією, на етапі трансляції наукового знання в масову свідомість, популяризації наук морської галузі.

Безумовно, на сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу наукова комунікація не може обійтись без ресурсів інформаційно-комунікаційних технологій, що розуміють як процеси, методи пошуку, збору, зберігання, обробки, надання, поширення інформації та способи здійснення таких процесів і методів, а також як прийоми, способи і методи застосування засобів обчислювальної техніки при виконанні функцій збору, зберігання, обробки, передачі і використання даних [4, с. 5], ресурси, необхідні для збору, обробки, зберігання і розповсюдження інформації (ISO / IEC 38500), пор. також [2; 3]. Інформаційно-комунікаційні технології покликані, ґрунтуючись і раціонально використовуючи сучасні досягнення в галузі комп'ютерної техніки та інших високих технологій, новітніх засобів комунікації, програмного забезпечення і практичного досвіду, вирішувати завдання щодо ефективної організації інформаційного процесу задля зниження витрат часу, праці, енергії і матеріальних ресурсів у всіх сферах людського життя і сучасного суспільства.

Мета статті – проаналізувати сучасні проблеми репрезентації наукової діяльності за допомогою інформаційно-комунікативних технологій.

XXI століття поклало край тій ситуації, коли засоби інформаційно-комунікаційних технологій були чимось «з галузі фантастики», та й потім, у 90-ті роки XX ст., коли в розвинених країнах персональний комп'ютер вже був звичайною річчю в оселях громадян, на теренах колишнього СРСР він, а тим паче доступ до мережі Інтернет, уважалися розкішшю, коли ЕОМ / персональний комп'ютер використовувався науковцями (традиційно не найзабезпеченішим прошарком нашого суспільства) як «друкарська машинка», інструмент проміжного зберігання наукової інформації перед друком з метою подальшого представлення результатів наукової діяльності, скажімо, на наукових конференціях, перед публікацією їх у наукових виданнях тощо. Тепер вже у минулому відкриті лише для міністерських комісій і недоступні для пересічних учнів, завжди зачинені для них мультимедійні класи з інтерактивними дошками і комп'ютерами з доступом до мережі Інтернет. Зараз засоби комп'ютерної техніки, різноманітні гаджети (комп'ютери,

ноутбуки, планшети, смартфони) та інших високих технологій стали більш доступними широкому загалу. В наше життя упевнено увійшов Інтернет, комп'ютерні мережі, соціальні мережі, хмарні технології тощо, подекуди навіть віртуальна комунікація за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій витіснила живе людське спілкування. Безперечно, тут є як позитивні, так і негативні сторони, останні згодом, сподіваємось, будуть усвідомлені суспільством та послаблені. Не можна не враховувати і той факт, що на справі з активізацією інформаційно-комунікаційних технологій як засобу комунікації, зокрема й наукової, неабияк позначилася ситуація з пандемією коронавірусу.

Таким чином, на сьогодні констатуємо активне входження інформаційно-комунікаційних технологій в наукову комунікацію. Засоби комп'ютерної техніки, гаджети (комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони), комп'ютерні мережі, зокрема Інтернет, активно використовуються не лише під час навчального процесу, на заняттях (оф-лайн і он-лайн) з навчальних дисциплін закладів освіти різних освітніх рівнів, а й презентацій результатів наукової діяльності на оф-лайн і он-лайн наукових конференціях, круглих столах, наукових семінарах / вебінарах тощо. Навчальний процес в умовах пандемії (а він також є формою наукової комунікації) змушений був перейти в он-лайн формат із використанням Інтернету та сервісів он-лайн аудіо- та відеозв'язку (Zoom, Google Meet тощо), а також освітніх платформ, що використовують хмарні технології (Google Classroom, Moodle та ін.). Активніше стали застосовуватися й платформи для електронного листування (електронні пошти). Науковці мають можливість презентувати деякі результати своєї наукової діяльності та водночас оприявнювати свій науковий рейтинг за допомогою спеціальних платформ (напр., Google-Академія). Невідворотна діджиталізація суспільства в цілому, і наукової комунікації зокрема, позначається на тому, що наукове співтовариство постало перед необхідністю оцифровки тих наукових текстів на паперових носіях, що зберігають наукову цінність, актуальність, – вона відбувається доволі активно. Наразі більшість бібліотек України та світу мають сховища оцифрованих наукових журналів та інших наукових текстів доцифрової доби. А сучасні наукові видання перейшли більшою мірою в електронний формат (дехто навіть не друкує вже паперових варіантів наукових журналів). Отже, паперові носії відходять на другий план, поступаючись місцем цифровим (маркером цього є й той факт, що навіть купити монохромний принтер оф-лайн – вже проблема). Але у світі існує й протилежна тенденція – до закритості наукової інформації від цифрових технологій, Інтернету. Більшість західних вчених, відчувши вразливість сучасних цифрових технологій щодо дотримання авторських прав, розповсюджують (продають) лише паперові варіанти своїх праць, викладаючи в мережу тільки анотації та фрагменти своїх праць, ведучи активну роботу над блокуванням сайтів, що (ніде правди діти) порушують авторські права (напр., Twirpx), відверто піратських, фішингових сайтів, таких що заманюють користувачів слоганами на зразок «скачати реферат безкоштовно» та ін. (не будемо створювати для них рекламу, наводячи приклади).

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології як комплекс засобів репрезентації результатів наукової діяльності мають як позитивні, так і негативні сторони. З одного боку, практичний досвід впровадження їх упродовж двох десятиліть XXI ст. та останнього року пандемії COVID-19 засвідчив надзвичайну ефективність їх для доброчесних, свідомих науковців, досвідчених користувачів, адже он-лайн конференції науковців мало чим поступаються зустрічам наживо, надаючи можливості відео-, аудіокомунікації, презентацій тощо задля ефективного обміну науковою інформацією, наукових дискусій. Але з іншого боку, гостро постають питання дотримання авторських прав, вимог академічної доброчесності, наукової етики з боку користувачів, які не мають відповідних моральних принципів. І у зв'язку з цим постає комплекс проблем, які необхідно вирішувати. Одна з цих проблем – фактична примарність дієвості програм захисту текстів від копіювання (для форматів word, pdf, djvu та ін.), адже навіть айтівцям-початківцям зрозуміло, якщо текст з'явився на екрані, то його вже не проблема вкрасти. Перша-ліпша модель / алгоритм для недоброчесних користувачів – принт-скрін і наступне розпізнання за допомогою відповідних програм (напр., ABBYY FineReader), не кажучи вже про наявні

програми для розшифрування зашифрованих файлів. Отже, програми захисники авторського тексту – не працюють.

Друга важлива проблема – ефективний захист авторських наукових текстів від плагіату (недотримання вимог цитування та посилань на джерела інформації, використані в роботі, відверта крадіжка чужих наукових текстів (їх фрагментів), ідей і результатів досліджень). Так, на сьогодні в світі створені спеціальні комп'ютерні програми для перевірки унікальності наукового тексту, наявності плагіату в публікаціях (AntiPlagiarism.NET, UNICHECK тощо), але й ці програми не ідеальні. Існують алгоритми перебудови синтагм, аби обманути ці програми.

Третя проблема пов'язана з використанням наукометричних баз. Останнім часом науковців України та багатьох інших країн фактично зобов'язали зареєструватися на Google-Академії і мірятися індексами, хоч очевидно, якість праць багатьох вчених доцифрової доби (авторитетних професорів, академіків), що не зареєструвалися на цій платформі (бо не схотіли, або пішли вже поза світи) не можна піддавати сумнівам. А втім, у зв'язку з тим, що наразі якість і значущість наукової роботи оцінюється фактично за кількісним показником індексу цитування наукових статей, фіксують випадки фальсифікації наукометричних показників (індекс Гірша, імпакт-фактор). Наприклад, група російських вчених з Інституту експериментальної і теоретичної біофізики (ІТЕБ РАН) у 2016 році збільшувала наукометричні показники за допомогою вставки посилань в чужі статті [1]. Існують й інші схеми накручування собі індексів наукометрії недоброчесними науковцями. Подібні порушення не регулюються законом, а лише етичними кодексами і нормами наукової етики. Таким чином, безмежна довіра до наукометричних баз даних, програм контролю унікальності наукового тексту – помилкова тактика науковців щодо інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, розв'язання питань дотримання авторських прав під час наукової комунікації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, довіри до наукометричних баз даних апелюють до культури користувача, академічної, наукової доброчесності – понять людської моралі, що знаходяться поза межами ресурсів, якими володіють ІТ-технології, які вони здатні вирішити самотужки.

Література:

1. Веденеева Н. Скандал в научном мире: ученый накручивал себе индекс цитируемости. «Московский комсомолец». 2016. № 27119
2. Жук О. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні економіки. *Інформаційні технології та Інтернет у навчальному процесі та наукових дослідженнях*. С. 251-252. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Zhuk_PROCEEDING-IES-2016.pdf
3. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: Навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Планер», 2011. 220 с.
4. Швачич Г. Г. та ін. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.

ПРОФІЛАКТИКА ГЕНДЕРНОЇ АГРЕСІЇ

Валерія Крилова
студентка 2 факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н. Рубан А.К.

Існують різні визначення насильства. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає насильство як: навмисне, фактичне чи загрозливе застосування сили чи сили проти себе, іншої особи чи проти групи чи спільноти, що спричинило або має велику ймовірність спричинити травми, психологічні травми, смерть, порушення розвитку або

інші травми.

Насильство відрізняється від інших дій тим, що воно є навмисним. (Особиста травма або психологічна травма, отримана в результаті випадкового падіння, автомобільної аварії- це не насильство. Удар під час бійки з метою самозахисту є спонтанною дією, яку також не можна розглядати як насильство, якщо особа, яка захищає, що не мала наміру завдати фізичної чи іншої шкоди). Насильством також вважаються дії, які передбачають не фізичну силу, а владу над особою, тобто погрози, примус, шантаж та залякування. Подібним чином дії особи, яка має вплив на іншу особу, вважаються насильством, коли перше проявляється у відношенні останнього нехтування, відмовляється надавати турботу та допомогу.

Насильство у навчальному закладі – це спланована або спонтанна агресивна дія, яка відбувається на його території чи у її приміщенні під час занять, під час перерв, під час подорожі до неї та з неї, а також під час заходів, які проводиться закладом в іншому місці (наприклад, під час екскурсії). Суб'єктами насильства у навчальному закладі можуть бути педагоги, інші працівники, учні та їх батьки. Представники будь-якої такої групи можуть бути ініціаторами актів насильства, жертвами чи свідками.

Залежно від типу агресивних дій щодо жертви, насильство може бути фізичним, психологічним (емоційним), сексуальним та необережним. Насильство також передбачає дискримінацію за різними ознаками, виражену через упередження та упередженість. Залежно від характеру прояву можна виділити окремі, поодинокі та систематичні дії (які відбуваються регулярно) – булінг. Щоб виділити відносно нову, але поширену форму насильства, яка має місце у віртуальному просторі, використовується термін «кібербулінг». Залежно від гендерної складової, яка домінує у багатьох випадках насильства (у різних видах), можна виділити гендерне насильство. Серед видів насильства, що відбуваються у навчальних закладах, особливе місце посідає тілесне покарання учнів вчителями. Класифікація видів насильства представлена на зображенні нижче.

Фізичне насильство – застосування фізичної сили до людини, щоб заподіяти біль, дискомфорт, приниження. Існує широкий спектр моделей поведінки, які кваліфікуються як фізичне насильство: стусани, ноги, різні предмети, лясання, побиття, штовхання, штовхання, удари, удари ножем, різання, печіння, задушення, кусання, смикання за вуха, волосся, змушуючи вас сидіти незручне або принизливе положення, тремтіння тощо [3].

Фізичне насильство також може спричинити у жертви психологічні травми, інвалідність або смерть внаслідок травм або самогубства. Незважаючи на законодавчі заборони, вчителі та інші працівники навчальних закладів іноді вдаються до фізичних дій, щоб зберегти дисципліну або покарати учнів. Серед найбільш часто використовуваних – ляпаси, удари по потилиці, нанесення ударів рукою або різними предметами, штовхання, покладання учнів у кут або змушення їх сидіти в незручних положеннях.

Часто у навчальних закладах студенти стикаються з псуванням або крадіжкою особистих речей (одягу, приладдя, телефону тощо) та грошей. Найчастіше це проявляється вимаганням – одноразовим або періодичним вимаганням грошей, речей під тиском та примусом, у тому числі під загрозою фізичної боротьби, розголошення інформації, поширення чуток та пліток. Окрім матеріальної шкоди, такі дії також завдають жертвам моральної шкоди, спричиненої фізичними та емоційними стражданнями (біль, страх, приниження).

Психологічне насильство – сукупність навмисних вербальних та поведінкових дій, спрямованих на приниження, ігнорування, відкидання, контроль або соціальну ізоляцію особи. Психологічне насильство може проявлятися насмішками, прізвиськами (образливими іменами), глузуванням, відмовою спілкуватися з людиною, приймати її в групі, під час гри, під час спортивних заходів чи інших заходів, а також образами, жорстокими та принизливими висловлюваннями, лаявся. Все це підриває самооцінку, переконує людину в її відсутності самоцінності, знецінює її особистість, призводить до її виключення з кола однолітків або всієї спільноти.

Фізичне та психологічне насильство часто починається із залякування – усних або

письмових погроз (у тому числі електронною поштою, у соціальних мережах), фізичних нападів та інших дій, щоб викликати страх, підкорити жертву, змусити її скоїти певні дії. Залякування ґрунтується на фактичній чи передбачуваній нерівності сил між агресором та жертвою. Зазвичай, якщо це не зупинити - він знову і знову буде вдаватися до залякування.

Сексуальне насильство – примус особи до статевого життя проти її волі, а також будь-які дії (у тому числі без примусу) дорослого сексуального характеру щодо дитини, яка не досягла віку згоди. Зґвалтування (статевий акт із застосуванням насильства або загроза його застосування) – крайнє сексуальне насильство, яке може стати причиною вагітності, зараження хворобами, що передаються статевим шляхом, у тому числі ВІЛ. Цей вид насильства викликає глибокі психологічні травми, знижує самооцінку і може стати причиною спроб самогубства.

Сексуальне насильство може проявлятися небажаними обіймами та дотиками, включаючи статеві органи іншої людини, або непристойним оголенням своїх статевих органів, показом порнофільмів, шпигунством за оголеною людиною. Сексуальне насильство також відноситься до принизливих, непристойних висловлювань та сексуальних вимог – флірту, залицяння та дражнинння, а також до будь -яких інших дій, спрямованих на утиск особи, яка відмовляється від таких вимог [4].

У більшості випадків сексуальні висловлювання, залякування та утиски лякають, принижують і принижують самооцінку дитини і можуть змусити її кинути школу. Досить часто це стосується дівчат, а також хлопчиків, які не дотримуються гендерних норм.

Дискримінація передбачає заздалегідь або диференційоване ставлення до особи, що ґрунтується на національній, статевій, статевій ідентичності, соціально-економічному статусі, релігійній приналежності, інвалідності, особливостях розвитку чи поведінці, наявності певних умов чи інших характеристик.

Дискримінація може проявлятися по-різному: очевидно і відкрито через заяви, коментарі, жарти, образливі та принизливі для когось прізвиська, виключення з ігор та подій, а також таємно через упереджене, нерівне ставлення.

Люди, які живуть з ВІЛ або постраждали від ВІЛ, часто зазнають дискримінації в навчальних закладах. Помилки про те, як заразитися ВІЛ, викликають страх. Педагоги, учні та, зокрема, батьки побоюються, що навчання чи активізація людей, які живуть з ВІЛ у навчальному закладі, можуть загрожувати здоров'ю інших учнів та працівників. Через це діти, підлітки та дорослі, які живуть з ВІЛ, або близькі родичі, інфіковані ВІЛ, стикаються з труднощами при зарахуванні або працевлаштуванні у навчальний заклад, а у разі розкриття свого ВІЛ-статусу вони змушені кинути школу.

І дівчата, і хлопці піддаються гендерній дискримінації, яка часто залишається непоміченою і не завжди усвідомлюється тими, хто її проявляє. Таким чином, вчителі – чоловіки частіше застосовують тілесні покарання як дисциплінарний захід щодо молодих студентів, демонструючи їх чоловічу силу та авторитет. Хоча вчителі часто уникають карати хлопчиків у такий спосіб, побоюючись, що вони зіткнуться з опором, агресією та прийняттям жіночого панування. Залежно від національно-культурних стереотипів, на уроці вчителі можуть приділяти більше уваги хлопчикам чи дівчаткам, враховуючи академічні результати деяких важливіших за інші. У середовищі дітей та підлітків можна визнати перевагу хлопчиків над дівчатками.

Гендерне насильство може мати форму психологічного, фізичного або сексуального насильства. В її основі лежить дисбаланс сил та гендерні стереотипи. Будь-які насильницькі та дискримінаційні дії на основі статі, включаючи неприйняття гендерної ідентичності особи, є проявами гендерного насильства.

Сексуальне та ґендерне насильство часто стосується дівчат та жінок, особливо у суспільствах, де жінки традиційно займали позиції підпорядкування. Соціальні норми, які зміцнюють панівне становище чоловіка і виховують жорстокість, можуть викликати агресивну поведінку хлопчиків. Очікуючи від дівчат слухняності та слухняності, хлопчики можуть виявляти до них тиск, примус та силу. Демонструючи свою силу, найчастіше

асоційовану з чоловіками, вони можуть переслідувати, принижувати та піддавати фізичному та навіть сексуальному насильству найслабших та тих, хто не відповідає гендерним нормам, особливо хлопчиків. Сексуальне та гендерне насильство пов'язане з ризиком зараження ВІЛ [2].

Література:

1. Капська А. Й. Соціальна робота: технологічний аспект : навчальний посібник. Київ. Центр навчальної літератури, 2014. 352 с.
2. Мельник Т. В. Міжнародний досвід гендерних перетворень. Київ.Логос, 2016. С.42-43
3. Уварова О. Повага до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичностілюдини як вимога толерантності. 2015. URL: http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-12-2015/item/253-povaha-doseksua-lnoyi-oriyentatsiyi-i-gendernoyi-identychnosti-lyudyny-yak-vymohatolerantnosti-uvarova
4. Ходаківський М. Д. Протидія дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в Україні. *Держава і право: збірник наукових праць*. 2019. Вип. 66. С. 297-307.

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДВОРЯНОК БЕССАРАБІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX ст.)

Марія Литвинова
магістрантка факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник –д.і.н., проф. Циганенко Л.Ф.

На початку 90-х рр. XX ст. зріс інтерес до вивчення діяльності представниць привілейованої групи населення, що зумовлено місцем, яке дворянки займали в системі соціально-економічних, суспільно-політичних і соціокультурних відносин. Шляхетна верства населення мала пряме відношення до заснування багатьох осередків культури і мистецтва, підтримувала науку, літературу, музику, архітектуру та сама виступала її творцем. Освіта, добробут і наявність вільного часу давали можливість дворянам займатися просвітою та доброчинністю.

Мета статті створення комплексного уявлення про соціальну роль представниць нобілітету Бессарабії, їх місця в культурному житті регіону та аналізі просвітницької діяльності бессарабських дворянок.

У другій половині XIX – на початку XX ст. в Бессарабії активно розвивається музика і література. В міських будинках або в своїх садибах дворянами відкриваються клуби і салони, в яких влаштовувалися аматорські концерти. У залах цих аристократичних закладів постійно проводилися концерти, в різний час виступали всесвітньовідомі музиканти: С. Рахманінов, О. Скрябін, А. Єсипова, І. Гофман, Ф. Шаляпін, Г. Венявський, Ф. Крейслер, П. Сарасате, М. Фокін [7].

Дворянки Бессарабії активно долучаються до музично-просвітницької діяльності: цікавилися літературою і музикою та влаштовували в своїх будинках вечора-концерти, які за своєю структурою нагадували столичні світські салони. У період війн представниці нобілітету проводили чисельні доброчинні заходи з метою збору коштів на потреби хворих і поранених військовослужбовців та їх родин.

Театральні та музичні вечори, бали, ярмарки відігравали важливу роль у суспільному житті Російської імперії. У 1880 р. було створено товариство любителів музики «Гармонія». Організація такого клубу сприяла подальшому розвитку професійної музичної освіти в Бессарабії, оскільки музичні класи були відкриті практично у всіх загальноосвітніх

навчальних закладах регіону. Так, у Кишиневі можемо назвати: 2 чоловічі й 3 жіночі гімназії; духовна семінарія; 2 духовних училища; реальне училище; кілька повітових, міських і приватних училищ, при яких обов'язково існували учнівські хори і оркестри та викладалося фортепіано.

У 1893 р. було відкрито музичну школу В.П. Гутора, яка проіснувала недовгий час. Знову заклад відкрився лише в 1900 р. і пропрацював ще 7 років. У 1899 р. з ініціативи композитора В. Ребікова товариство «Гармонія» було перетворено в Кишинівське відділення Російського музичного товариства. При відділенні були відкриті музичні класи, які у 1900 р. перетворені в музичне училище з симфонічним оркестром, хором, інструментальними ансамблями [7]. Багато випускників цих музичних шкіл продовжили своє професійне вдосконалення в консерваторіях, вищих школах музики і музичних академіях Санкт-Петербурга, Москви, Лейпцига, Праги, Женеви, Відня тощо.

Серед імен відомих бессарабців вважаємо за доцільне зупинитися на оперній співачці Лідії Ліпковській. Вона співала в усіх кращих оперних театрах світу, зокрема, на сценах міланського «Ла Скала», нью-йоркського «Метрополітен-опера», паризького «Гранд-опера» та лондонського «Ковент-гарден».

Народилася Л. Ліпковська 28 квітня 1884 р. у селі Бабин Хотинського повіту Бессарабської губернії (сьогодні Кельменецький район Чернівецької області України). Батько, дуже любив музику, сам грав на скрипці й організував дитячий хор. Співати майбутня оперна співачка почала з п'яти років. У 1906 р. бессарабська співачка уклала контракт з дирекцією Маріїнського театру (державний академічний театр опери і балету в Санкт-Петербурзі) в якості співачки лірико-колоратурного сопрано опери. З того часу почалося сходження Ліпковської на Олімп оперного мистецтва. Французька, англійська, італійська, американська преса писали про гастролі Ліпковської та відзначали її вокальні здібності та високохудожню гру [8]. Не забувала Лідія Яківна про своє коріння, неодноразово приїздила до Бессарабії та давала концерти в Хотині, Сороках, Бєльцях, Оргєєве, Бендерах, Акермані, Болграді, Рені, Ізмаїлі.

Вагомий внесок у розвиток літературного життя регіону зробила дворянська родина Накко. Серед представниць бессарабського нобілітету слід зупинитися на особистості дружини відомого історика, поета, драматурга і перекладача Олексія Миколайовича Накко – Ольги Єгорівни. Народилася О.Є. Накко у Одесі в родині надвірного радника Георгія Олександровича Гурцова. У 1854-1857 рр. навчалася в Одеській жіночій гімназії, в 1858 р. вийшла заміж за О.М. Накко. Після чого переселилася в Бессарабію до маєтку чоловіка Фретештій де Сус (нині Синджерейській район). У 1870 р. навчалася в Варшаві та Парижі. Пізніше працювала вчителькою на півдні Бессарабії. Ольга Єгорівна писала прозу, співпрацювала в газетах «Бессарабський Вісник», «Новоросійський Телеграф», «Одеський Вісник» і «Одеський Листок». Авторка чотирьох збірок, які вийшли в Одесі у 1900-1913 рр. Її нарис «Пушкін в Кишиневі» був надрукований в «Пушкінському ювілейному збірнику» у 1899, а розповідь «Дні молодості» опублікований в «Пушкінському збірнику» петербурзьких літераторів [4].

Окремим напрямом музично-просвітницької діяльності дворянства Бессарабської губернії стали благодійні заходи. Під час загальнодержавних явищ і негараздів (зокрема, повенів, війн, пожеж) представниці бессарабського нобілітету з особливою активністю організовували доброчинні концерти, спектаклі тощо.

У період військового конфлікту 1853-1856 рр. дворянки Бессарабії активно займалися організацією благодійних вистав. Так, у м. Кишинів 10 березня 1856 р. було проведено два таких заходи. Організаторами виступили дворянки Л. Артамонова, В. Темірязєва, О. Маматова, І. Зілоті. 1 453 руб., які були отримані від проведення – перераховані на допомогу родичам військовослужбовців п'ятого піхотного полку [5, с. 30].

Під час російсько-турецької війни 1877-1878 рр. накопичений досвід організації музично-просвітницьких акцій з благодійною метою набув подальшого розвитку. Активну діяльність в цей період розгорнули представниці Акерманського дамського комітету. В

травні 1877 р. ними був організований музичний вечір, на якому зібрали 253 руб. 9 коп. (у подальшому ці кошти були передані на потреби поранених воїнів та на виготовлення білизни).

Активну участь в організації музично-просвітницьких заходів брала бессарабська дворянка Н.Д. Семиградова. Так, 27 січня 1878 р. вона разом з іншими представницями нобілітету безкоштовно співала на благодійному концерті [6, арк. 1].

13 січня 1878 р. бессарабські аристократки організували аматорські спектаклі з трьома п'єсами «Комедія без назви» (К. Кугушева), «Чудовисько» (В. Александрова), «Розлука – також наука» (П. Григор'єва). Всього було зібрано 1 480 руб. Пізніше кошти були передані на потреби шпиталів Кишинева [2].

27 січня 1878 р. за участю представниць Кишинівського жіночого комітету було організовано концерт для солдат, які були виписані зі шпиталів. З музичною програмою виступали дворянки Г. Наришкіна, В. Губер, В. Пурчелло, Н. Семиградова, які співали перед глядачами. Всього було зібрано 661 руб. 50 коп., пізніше кошти передано військовослужбовцям [2]. 1 лютого цього 1878 р. відбувся спектакль любителів музики, прибутки з якого – 912 руб. 37 коп. – надійшли до швейної майстерні [3].

Під час російсько-японської війни популярність організації подібних заходів з благодійною метою поступова стала спадати. Популярним видом залишалися лотереї-алегрі, які організовувалися дворянами в багатьох регіонах Російської імперії. Так, за ініціативою княгині С. Урусової в Бессарабії лотерея-алегрі з метою допомоги родинам бессарабських воїнів, відправлених на фронт була організована 19 жовтня 1904 р. Всього продано 2 200 квитків на суму 1 100 руб., за інформацією з газети «Бессарабець», окрім зібраної суми, надійшли пожертви: перстень з діамантом, 3 золотих браслета, 2 грамофони, золотий медальйон [1].

Слід зазначити, що дослідниця Н.В. Морошан у кандидатській дисертації зазначає: всього під час військових компаній середини XIX – початку XX ст. бессарабськими аристократами було організовано 29 благодійних заходів [45, с. 76]. Нами підраховано, що з них за підтримки представниць нобілітету Бессарабії проведено 14 подібних заходи.

Таким чином, у другій половині XIX – на початку XX ст. в Бессарабії активно розвивається музика і література. До музично-просвітницької діяльності активно долучаються дворянки Бессарабської губернії. В міських будинках або в своїх садибах дворянами відкриваються клуби і салони, які стають головними формами причетності людини до культури. У період війн представники нобілітету проводили чисельні доброчинні заходи з метою збору коштів на потреби хворих і поранених військовослужбовців та їх родин. Активну роль у цьому процесі відігравали жінки: влаштовували концерти, спектаклі, вистави, лотереї, музичні вечори.

Література:

1. Бессарабец. 1904. № 281. 28 октября.
2. Бессарабские губернские ведомости. 1878. № 11. 11 февраля.
3. Бессарабские губернские ведомости. 1878. № 7. 9 февраля.
4. Возвращение в Бессарабию. URL: https://sergey-v-fomin.livejournal.com/448330.html
5. Волканова Н.В. Благодійна діяльність бессарабських дворян часів Східної війни (1855-1856 рр.). Проблеми становлення української державності: Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції з міжнародною участю (до 25-річниці Незалежності України) (Ізмаїл, 25 березня 2016 р.). Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2016. С. 15-19.
6. Комунальна установа «Ізмаїльський архів». Ф. 2. Ізмаїльська міська управа м. Ізмаїл Бессарабської губернії (1878-1919 р.). Оп. 1. Справа 416. Повідомлення Бессарабського губернатора про заснування Порт-Артурського комітету зі збору коштів і надання допомоги героям Порт-Артур і їх родинам. 16 – 26 березня 1905 рр., 1 арк.
7. Мельник Т.Ю Из истории бессарабского отделения императорского русского музыкального общества. Кишиневское музыкальное училище. Мировоззренческие

основания культуры современной России: сборник научных трудов XII Международной научной конференции. Магнитогорск, 14-16 мая 2021 года. С. 111-117. URL: https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46229733.

8. Тарнакин В. Бессарабские истории / Историко-краеведческие журналистские расследования. Кишинев : Pontos, 2011(F.E.-P. «Tipogr.Centralr»). 300 с.

АНТИАЛКОГОЛЬНІ КАМПАНІЇ ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З МАСОВИМ ПИЯЦТВОМ В СРСР

Олена Мартинчук
студентка 3 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д.і.н., проф. Циганенко Л.Ф.

Після Другої Світової війни, державним апаратом СРСР було проведено три антиалкогольні кампанії. Перша пов'язана з ім'ям Н.С. Хрущова (березень 1953 – жовтень 1964 р.); друга (жовтень 1964 – березень 1985) посідає здебільшого тимчасово перебування при владі Л.І. Брежнєва; третя кампанія (1985-1991), визначальним для якої є запровадження М.С. Горбачовим, так званого «сухого» закону (травень 1985).

Війна призвела до поширення алкоголю як серед військовослужбовців, так і серед цивільного населення. Алкогольна ситуація в СРСР після Другої світової війни характеризується наступними тенденціями:

–поширенням споживання алкогольних напоїв;

–виникненням девіантної поведінки на ґрунті вживання спиртного;

–розширенням контингенту споживачів спиртного, поширенням пияцтва серед жінок;

–перетворенням пияцтва на масове явище;

–ниженням «вікового цензу» алкогольного споживання;

–зростанням захворюваності на хронічний алкоголізм, психічні та інші хвороби на ґрунті пияцтва;

–зростанням травматизму та нещасних випадків внаслідок зловживання спиртним [4, с. 86].

У післявоєнний період споживання алкогольних напоїв зросло у середньому у 1,5-2 рази. У СРСР у 1960 р. споживання алкоголю зросло на 48,7% і становило в середньому 3,9 л на особу, порівнюючи з 1940 р., коли частка алкоголю становила 1,9 л на особу [5]. Насправді алкоголь був однією з основних доходних статей радянського бюджету. З 1964 по 1984 роки доходи від продажу горілки та дешевих вин зросли в 4 рази. В 1980–1984 роках бюджет щорічно отримував від продажу алкогольної продукції близько 70 млрд. крб. Академік Микола Петраков зазначає, що алкоголь приносив до 30% доходів радянського бюджету у вигляді податку з обігу. На селі горілка давала понад половину обсягу торгівлі. [4, с. 87].

У 50-х рр, на тлі стрімкого зростання споживання населенням алкоголю, демографічна ситуація в країні загострюється: відбувається підвищення захворюваності та смертності через причини, пов'язані з алкоголізмом. За закритими даними Держкомстату СРСР, з 1960 по 1980 рр. смертність від алкоголю зросла на 47% (кожен третій чоловік помер від споживання горілки) [6, с. 146-147].

Радянський уряд провів першу антиалкогольну компанію в період з 1953 по 1964 рр. У 1958 р. було прийнято спеціальну постанову ЦК КПРС та Радянського уряду «Про посилення боротьби з пияцтвом та про наведення порядку у торгівлі міцними спиртними напоями». Заборонявся продаж горілки у всіх підприємствах торгівлі громадського

харчування (крім ресторанів), розташованих на вокзалах, в аеропортах, на привокзальних та пристанційних площах, продаж горілки поблизу промислових підприємств, навчальних закладів, дитячих закладів, лікарень, санаторіїв, у місцях масових гулянь та відпочинку [3, с. 148]. У 60-ті роки боротьба з пияцтвом мала вузьковідомчий характер, причому Міністерству охорони здоров'я відводилося важливе місце у боротьбі з пияцтвом та алкоголізмом, зокрема, у покращенні організації протиалкогольної допомоги населенню в умовах лікарняної та позалікарняної мережі. Вони мали зосередити увагу на профілактиці пияцтва та алкоголізму, активно виявляти осіб, схильних до алкоголізму, та забезпечити їх ефективне лікування на ранніх стадіях захворювання [2, с. 53].

Друга антиалкогольна компанія почалася 16 травня 1972 р. постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів Радянського Союзу № 361. Метою цього законодавчого документу було скорочення виробництва алкогольних напоїв та збільшення виробництва вина, пива та безалкогольних напоїв. Ціни на алкоголь були підвищені, виробництво горілки міцністю 50% та 56% було заборонено, а продаж алкогольних напоїв із вмістом алкоголю 30% і вище був обмежений [3, с. 148]. Антиалкогольні акти мали суворо імперативний характер, але соціальна та економічна політика правлячої партії не дозволяла здійснювати належний контроль за їх виконанням. Рівень самогоноваріння збільшився разом із зростанням обороту спиртних напоїв. За даними дослідження Ю.П. Лісіцина та Н.Я. Копит, в 1983 року рівень самогоноваріння становив 50–70 % від державного продажу [1, с. 21]. Незважаючи на це, під час керівництва країною Л. І. Брєжневим, прибуток від продажу алкоголю піднявся зі 100 до 170 млн. крб. А сприйняття у суспільстві пияцтва та алкоголізму та п'яниці, як носія цього явища, до 1970-1980 рр. дещо трансформувалося у бік більшої терпимості. Фактично в країні велася пропаганда за «помірне» та «культурне вживання» алкогольних напоїв. Так, через державну торгівлю, було реалізовано стільки алкоголю на душу населення: у 1970 р. – 8,2 л.; у 1980 р. – 10,51 л.; 1984 р.-10,45 л. [2, с. 54].

Третя антиалкогольна кампанія розгорнулася з приходом до влади М.С. Горбачова. Так, у квітні 1985 р. Політбюро ЦК КПРС обговорювало питання щодо «Заходів по боротьбі з пияцтвом і алкоголізмом», а у травні 1985 р. була опублікована постанова Ради Міністрів Радянського Союзу «Про заходи по боротьбі з пияцтвом і алкоголізмом» та Указ Президії Радянського Союзу «Про посилення боротьби з пияцтвом і алкоголізмом». У цих законодавчих актах наголошується на необхідності системної, активної, на всіх рівнях боротьби з пияцтвом та алкоголізмом усіма засобами соціального, морального та матеріального впливу [3, с. 149]. У постановах ЦК КПРС та уряду було висунуто завдання – повністю викорінити пияцтво та алкоголізм, вирішено розробити загальнодержавну програму їх профілактики та подолання, включаючи соціальні, економічні, демографічні, виховні, психологічні, медико-біологічні та правові аспекти цієї проблеми Планувалося щороку, починаючи з 1986 року, скорочувати виробництво горілки та лікеро-горілчаних виробів, а до 1988 року припинити випуск плодово-ягідних вин [1, с. 22]. Найбільшою втратою стало знищення унікальних сортів винограду на Кубані, в Молдові та північних республіках Кавказу. Наприклад, сорт винограду «екім-кара», що був компонентом для іменитого вина «Чорний доктор», був повністю знищений. Результатом боротьби з пияцтвом стало закриття ряду магазинів, що торгували алкогольними напоями, та встановлення часового обмеження для покупки алкоголю: його можна було придбати з 14:00 до 19:00. Жорстокі заходи було вжито проти вживання алкоголю в парках і садах, також почали рекламувати безалкогольні бенкети та весілля [3, с. 149].

Варто зазначити, що з метою підтримки антиалкогольної кампанії в суспільстві була зроблена спроба відновити Товариство тверезості. Однак це були застарілі бюрократичні методи роботи апарату суспільства, вони були безуспішними, а гасла та заклики до тверезості населення були неефективними. Влада намагався рекламувати безалкогольні банкети та весілля. З 1987 року вони стали лавами суспільства і почали втрачати ініціативу. Кожна спроба реанімації безалкогольних заходів, як введення нових членів правління, так і розширення прав не дали очікуваних результатів. Дефіцит бюджету та величезна інфляція

призвели до краху останньої антиалкогольної кампанії [2, с. 55]. 8 вересня 1988 року Михайло Горбачов на засіданні Політбюро ЦК КПРС визнав, що «в здійсненні правильної лінії ми перестарались, як завжди». Під час відвідин Львова у 1989 році щодо антиалкогольної кампанії генсек заявив: «Це мене секретар ЦК Лігачов зґвалтував. Я був проти. Краще б і не починав». Напередодні 30-річчя «перебудови» він визнав, що потрібно було не проводити кампанію «наскоком», а вести планомірну довгострокову боротьбу з алкоголізмом. Антиалкогольна кампанія завдала величезних бюджетних збитків. В пресі наводились дані від 67 до 200 млрд. крб. Горбачовська антиалкогольна кампанія продемонструвала некомпетентність і недалекоглядність нового радянського керівництва і стала однією з причин провалу «перебудови». Влада ігнорувала, що обмеження споживання алкоголю може бути успішним лише за підтримки більшості населення, висувала утопічні гасла боротьби за цілковиту тверезість [4, с. 99].

Таким чином, алкогольна ситуація в СРСР, безсумнівно, потребувала негайної боротьби із «зеленим змієм», проте, обрані методи виявились хибними. Аналіз антиалкогольного законодавства свідчить про пріоритет адміністративно-заборонних мір та заходів примусового характеру, які давали лише короткочасний успіх, але суспільство, в цілому, залишилося в стороні від антиалкогольного руху. Заходи радянської влади мали низьку результативність, що обумовлювалася суперечливою державною позицією та некомпетентністю фахівців. У організаторів алкогольної реформи не було чіткого уявлення про етапи просування до кінцевої мети, про шляхи та методи вирішення проблеми.

Література:

1. Воронина И.О. Правовое регулирование антиалкогольных кампаний в СССР. *Юридический вестник Дагестанского государственного университета*. 2013. № 3. С. 20-22. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/pravovoe-regulirovanie-antialkogolnyh-kampaniy-v-sssr
2. Гончарова С.Г. Антиалкогольные кампании в СССР (60-е-80-е гг.). *Бюллетень Национального научно-исследовательского института общественного здоровья имени Н.А. Семашко*. 2015. № 1. С. 51-56. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/antialkogolnye-kampanii-v-sssr-60-e-80-e-gg
3. Каунова Е.В. Питейная индустрия СССР: реформы и последствия. *Аналитика культурологии.* 2013 № 3 (27). С. 148-150.
4. Латиш Ю. В. Антиалкогольна кампанія М. Горбачова: причини, здобутки, втрати . *Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика*. 2016. Вип. 21. С. 85-110.
5. Народное хозяйство СССР в 1885 г. *Статистический ежегодник.* М., 1986.
6. Пашин В.П., Богданов С.В., Емельянов С.Г., Зюбан О.П. Алкоголь в социальном пространстве советского общества. Юго-Западный гос. ун-т. Курск : ЮЗГУ, 2011. 215 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ КОНФОРМНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ

Кирило Мітакі
студент 3 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – викл. Жоха С.П.

Історично можна простежити, що адаптація є одним з головних механізмів пристосування та засобу виживання людини, як і будь-якої живої істоти, до умов навколишнього середовища, що дозволяє жити та розвиватися в середовищі, яке постійно змінюється. Про це було сказано ще в теорії еволюції Ч. Дарвіна: «еволюція являє собою процес адаптації організмів до умов навколишнього середовища, причому пристосованість організмів є результатом еволюції» [1, с. 88]. Сучасні умови формування єдиного світового

постіндустріального співтовариства і відкритого інформаційного простору ускладнюються багатьма соціальними та психологічними факторами як міжгрупової, так і міжособистісної взаємодії. Життєво важливим для людини стає така якість, як адаптивність, тобто здатність адаптуватися в умовах невизначеності.

Подібно до того, як певні фізичні риси можуть зберігатися з покоління в покоління, коли вони допомагають організму вижити, поточні дослідження показують, що деякі психологічні риси або адаптації можуть діяти аналогічним чином. Адаптація відноситься до компромісу індивіда зі змінними навколишнього середовища. В психології адаптація – це внутрішні і зовнішні потреби індивіда для досягнення балансу між собою та зовнішнім світом [2, с. 237].

Психологічна адаптація – це функціональна, когнітивна або поведінкова риса, яка приносить користь організму в його навколишньому середовищі. Ці риси можуть включати свідомі соціальні стратегії, підсвідомі емоційні реакції (почуття провини, страху і т.п.) або самі вроджені інстинкти.

Психологічна адаптація найчастіше визначається як схильність до певної поведінки або способу мислення. Наприклад, страх перед зміями може бути психологічною адаптацією, яка допомагає захистити людей від травм або смерті в результаті укусу. Дослідження, що аналізують універсальні подібності в людському мисленні, можуть виявити інші психологічні адаптації. Подібно до того, як переважна більшість людей народжуються з нігтями, певна поведінка або схильності, які проявляються, незважаючи на культурні відмінності, можуть вказувати на те, що вони розвинулися, тому що допомогли вижити минулим поколінням [3].

У галузі медицини та психології термін «адаптація» також може використовуватися для обговорення загального адаптаційного синдрому, який являє собою процес реагування організму на стрес.

Слід зауважити, що найбільш важливим видом адаптації в світлі сучасних тенденцій є соціально-психологічна адаптація, яка являє собою процес оволодіння певними соціально-психологічними рольовими функціями та набуття людьми певного соціально-психологічного статусу, вона об’єктивно протікає як процес розвитку особистості. В особистості у процесі адаптації виникають різні новоутворення, які пізніше зумовлюють результат процесу адаптації. До структури цих новоутворень можна віднести знання, навички та уміння, складна система соціальної взаємодії, набуті в процесі адаптації.

Аналіз наукових джерел [4, 5] показав, що існує два типи соціальної та психологічної адаптації:

- прогресивний тип, який забезпечує усвідомлення єдності інтересів, цілей особистості, і груп суспільства;
- регресивний тип, що є формальним пристосуванням, яке не відповідає розвитку самої особистості та відповідної соціальної групи, інтересам суспільства.

Важливо виділити те, що справжня адаптація завжди є активним процесом, який спрямований на зміну себе або навколишнього соціального середовища. У тому випадку, коли не відбувається ніяка з цих змін, можна говорити про дезадаптацію. Можна виділити такі компоненти адаптаційного процесу, як когнітивні, поведінкові, психофізіологічні та суб’єктивно-особистісні

Особистість є об’єднанням в унікальну структуру всіх характеристик людини, яка певним чином змінюється у процесі адаптації, під час якої ці характеристики проявляються у різноманітній людській діяльності.

Успішність адаптації обумовлюють особистісні характеристики, кожна людина має свій темперамент, особливості психіки, характер та модель адаптації до навколишнього середовища, для когось ця адаптація виступає поштовхом для саморозвитку, а для конформних особистостей вона виступає пристосовницьким прийняття стандартів поведінки та безперечне погодження з авторитетом, що іноді призводить до виникнення таких негативних емоцій, як страх, вина, сором, пригнічення та інш. Конформним особам

характерна невпевненість у собі та своїх силах, неспроможність робити важливі життєві вибори та брати на себе відповідальність за них, вони вважають, що вони не можуть самі контролювати своє життя.

Згідно з визначенням, конформність – це відповідність і адаптація до ставлення і поведінки інших людей або цілої групи. Конформність дозволяє уникнути конфліктів, полегшує спілкування один з одним, але також це феномен групової психології та групового примусу, гра зі структурами влади і її відносинами, в яких бере участь певна соціальна група. Вона заснована на санкціях і винагородах, на виключенні і підтвердженні, які може надати або відмовити будь-хто, хто до неї належить. Відсутність підтримки в групі досі діє психологічно обтяжливо. Для наших предків виключення з групи було навіть небезпекою для тіла і життя.

Якщо розглядати явище конформності, майже завжди мова йде про поведінку, думки, погляди, судження, моральні уявлення або життєві норми, які людина не визнає, але все одно приймає. Класичним прикладом цього є куріння або вживання алкоголю серед підлітків, де багато хто відчуває спонукання приєднатися до своєї компанії та бути разом з нею. Основою формування конформізму є вольова та емоційна сфера.

Двигуном конформності є страх соціальної ізоляції. Людина – істота соціальна, тому бути частиною цього соціуму і не виділятися негативно – це глибоко людська потреба, для задоволення якої людина повинна адаптуватися і зберегти соціальні відносини. Друга причина конформності в процесі адаптації – це ледачість мислення, бо формулювання, висловлення та відстоювання власної думки є більш складним і втомлюючим, ніж приймати погляди авторитетів. Тиск більшості базується не стільки на авторитеті і владі, скільки на нашій соціальній поведінці і інстинктивному бажанні належати до соціуму. При цьому мимоволі відбувається адаптація, конформна людина приєднується до авторитету, що володіє владою над нею [5, с. 28].

Ті, хто виступає в якості співучасника і підпорядковується думці більшості групи не отримують негативні реакції. З іншого боку, якщо за конформною поведінкою стоїть передбачуваний мотив захисту інтересів групи або відстоювання інтересів окремих осіб, то це буде вважатися позитивним конформізмом.

Психологічні особливості адаптації конформних особистостей проявляються у таких факторах:

- розмір групи – один з найважливіших факторів, що змушує людей приєднуватися та пристосовуватися до позиції інших людей навіть тоді, коли вона суперечить власній позиції. Дослідження показують, що тиск відповідності досягає максимуму в групі з трьох-п’яти чоловік. Тут також проявляється найбільша нетерпимість до девіантів;
- конформність і взаємність – отримавши щось, людина відразу ж відчуває себе зобов’язаною відповісти взаємністю;
- конформність і приналежність – коли людина вливається у певне коло від неї очікують прийняття інтересів, цінностей та моделі поведінки цієї групи;
- конформність і впевненість у собі – готовність до адаптації залежить від впевненості у собі. Люди з менш сильною особистістю більш схильні піддаватися груповому тиску і приєднуватися до більшості. Але навіть люди, які мають велику потребу в гармонії, а також хочуть, щоб їх любили інші, також сприйнятливі до цього;
- конформність і культура – в деяких культурах, на приклад, у країнах Азії, існує традиція конформності;
- конформність та авторитет – як тільки вступають в силу ієрархія або авторитет, зростає готовність до поступливості, яка потім може доходити навіть до сліпої покірності. Однак слід зазначити, що авторитет є лише порівняно слабким фактором впливу.

Із розглянутого вище можна підвести висновок, що у будь-якому періоді історії, у будь-якій країні та верствах населення питання адаптації було, є і буде актуальним питанням, оскільки від нього залежить якість, тривалість життя та продуктивність соціальних відносин між людьми. Не даремно К.Г. Юнг у своїй книзі [6] говорив: «афекти,

як правило, вибухають в місцях найменшої адаптації, заодно розкриваючи причину її зниження, а саме певну неповноцінність і певне зниження рівня особистості». Тож процес адаптації має проходити правильно, що є проблематичним для комформних особистостей.

Література:

1. Дарвин Ч. Происхождение видов путем естественного отбора. Москва : Тайдекс Ко, 2003. 496 с.

2. Юнг К. Г. Психология бессознательного/ Пер. с англ. Издание 2-е. Москва : Когито-Центр, 2010. 352 с.

3. Реан А. А. Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика. Санкт-Петербург: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2006. 479 с.

4. Васильев Л.С.Мы и они. Конформизм и образ другого: сборник статей на тему ксенофобии. Москва : Книжный дом Университет, 2007. 234 с.

5. Ибрагимов Г.Э. Конформизм и нонконформизм как социокультурные феномены: дис. … канд. социол. наук. Москва, 1993. 102 с.

6. Юнг К.Г. Эон: Исследования о символике самости. Москва: Академический Проект, 2009. 340 с.

ПРОБЛЕМА НАРКОМАНІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анастасія Міхова
студентка 1 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н., Рубан А.К.

Проблема наркоманії серед підлітків та молоді займає одне з головних місць у комплексі серед проблем України. Наркотики в Україні використовують близько 9% молоді віком від 15 до 34 років. Приблизно 50% респондентів дослідження вважають, що наркотичні препарати придбати в Україні нескладно, 70% молоді свідчать, що дуже просто купити гашиш та марихуану, 25% – героїн, 38% – екстазі. Через відносно легке придбання наркотиків перше їх вживання у 32% наркоманів відбувається у віці від 12 до 16 років.

Як наслідок, наркоманія та тютюнопаління набули масового характеру серед української молоді, а 90% українських наркоманів не досягли 30 років. Складна ситуація з наркоманією в Україні посилюється тим, що порівняно з 1995 роком рівень безробіття серед молоді зріс більш ніж на порядок, молодь становить приблизно 28% офіційно зареєстрованих безробітних, а 40% молодих українців працюють у нерегламентованих секторах економіки. При цьому рівень злочинності серед молоді приблизно у півтора рази вищий, ніж на початку 1990-х років. Для половини українських сімей вища освіта недоступна, 34% молодих людей не навчаються через відсутність відповідних умов [1]. Ці факти актуалізують проведення дослідження поширення наркоманії у підлітковому середовищі як соціально-психологічну проблему.

Принагідно відмітимо, що під наркоманією розуміють загальна назва хвороб, що проявляються потягом до постійного прийому у зростаючих кількостях наркотичних лікарських засобів та наркотичних речовин внаслідок стійкої психічної та фізичної залежності від них з розвитком абстиненції при припиненні їх прийому; призводить до глибоких змін особистості та інших розладів психіки, а також до порушень функцій внутрішніх органів [3].

До того ж, особливе занепокоєння викликає вживання наркотиків молоддю, що стає однією з найгостріших соціальних проблем сучасного українського суспільства. Тим часом, незважаючи на величезні масштаби цього явища, вітчизняна освітня система все ще демонструє відверту нездатність до системної та комплексної профілактичної роботи. У

загальноосвітній школі навчально-виховний процес орієнтований насамперед на передачу учням теоретичних знань, формування умінь та навичок, пов'язаних із певним колом навчальних дисциплін. Що ж до проблем самопізнання і самовиховання, то вони поки що погано усвідомлюються учасниками педагогічного процесу, а спроби їх вирішити носять, як правило, стихійний та безсистемний характер. Отже, виховання потреби у здоровому способі життя більше декларується, ніж реалізується.

Основними факторами, що впливають на появу та розповсюдження наркоманії в Україні, є такі [4]:

• відсутність системи дитячих та молодіжних організацій;
• різка зміна соціального статусу;
• масований вплив західної культури та пропаганда західного стилю життя;
• ціннісна криза в суспільстві;
• послаблення сімейних зв'язків (у окремих випадках).

Також слід розглянути деякі соціальні чинники, що впливають на розвиток вище зазначеної соціальної проблеми. Нестабільна економічна ситуація, що характеризується зниженням життєвого рівня більшої частини населення України, зменшенням ділової активності, суттєвим рівнем безробіття в ряді регіонів, відсутністю умов, що розуміються і усвідомлюються, для швидкого поліпшення ситуації, призводить до стану так званої «соціальної депресії», відсутності почуття особистої перспективи і значимості

Зазначимо ще й таке: роль наркотичних і психоактивних речовин в імітації «благоденства» дуже істотна. Відсутність цілісної інформаційної стратегії, що орієнтує молоде покоління країни на «збереження» власного здоров'я та працездатності як основного та обов'язкового фактора власного життєвого благополуччя. Необережне та найчастіше легковажне поводження з матеріалами про наркотики в окремих засобах масової інформації, що призводить до формування «нездорового» інтересу до споживання та споживачів, «позитивного» до них ставлення.

Одним з основних негативних наслідків зниження життєвого рівня населення є зменшення ролі сім'ї як ключового соціального інституту, що забезпечує суспільну стабільність. Тут, крім традиційних сімейних дисгармоній, можнеа виоркемити принаймні три фактори [2]:

1. Зміна «системи цінностей» разом із ревізією минулого призводить до зниження авторитету старшого покоління у власних очах молоді;
2. Алкоголізм одного або обох батьків у сучасних умовах є більш значущим фактором ризику захворюваності на нарко- та токсикоманію у дітей та підлітків, через швидшу десоціалізацію хворих на хронічний алкоголізм, втрату ними джерел засобів існування, і в ряді випадків, житла, що у свою чергу обумовлено низьким рівнем соціальної допомоги цьому контингенту.
3. Руйнація стандартів етики, моралі та релігійності суспільства як основи для етичних та моральних стандартів сім'ї. Недостатня поінформованість батьків щодо формування антинаркотичних установок у свідомості дітей.

Профілактика залежностей від наркотиків та інших психоактивних речовин, як основний метод боротьби зі шкідливим способом життя, може бути визначена як комплекс соціальних, освітніх та медико-психологічних заходів, спрямованих на запобігання поширенню та вживанню психоактивних речовин (ПАР), а також запобігання розвитку та ліквідації негативних особистісних, соціальних та медичних наслідків зловживання ПАР (бездоглядність, злочинність, зростання супутніх наркоманії захворювань тощо).

Таке визначення передбачає наявність трьох основних цілей профілактичної роботи, на підставі яких Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я було прийнято класифікацію профілактики, що передбачає первинну, вторинну та третинну її форми. Первинна профілактика — це система дій, спрямована на формування позитивних стресостійких форм поведінки з одночасною зміною дезадаптивних, вже сформованих, порушених форм

поведінки. Вона спрямована на довгострокову загальнодержавну політику, націлену на формування у суспільстві непримиренного ставлення до вживання наркотиків.

До того ж вторинна профілактика — комплекс соціальних, освітніх та медико-психологічних заходів, що запобігають формуванню хвороби та ускладнень в осіб, що епізодично вживають психоактивні речовини (ПАР), але ще з несформованою хворобою. Третинна профілактика – це система дій, спрямована на зменшення ризику відновлення вживання ПАР та активізацію особистісних ресурсів. Лікування та профілактика рецидивів, збереження ремісії на тривалий термін – основне завдання третинної профілактики.

Наркоманія у підлітковому середовищі сучасного українського суспільства є серйозною соціальною, психологічною та медичною проблемою, яку, нажаль, складно вирішити у сучасних освітніх установах через відсутність методичного забезпечення програм по превенції вживання наркотичних речовин.

Серед причин поширення наркотичних речовин серед підлітків виділяються такі, як: зміна «системи цінностей», алкоголізм одного або обох батьків, руйнація стандартів етики, моралі та релігійності суспільства, недостатня поінформованість батьків у програмах запобігання вживання наркотичних речовин, поширеність наркотичних речовин та їхня доступність, низькі соціально-економічні стандарти суспільства.

Як способи запобігання поширення наркотичних речовин серед підлітків, можна застосовувати різні моделі профілактики, котрі запропоновані у довідковій літературі та практиками. Проаналізовані освітня, медична та психологічна моделі профілактики дозволили виділити сім додаткових моделей. Зазначимо, що кожна профілактична модель має свої особливості та споживачів превентивних стратегій. Багатокомпонентні програми, які включають різні моделі і підходи, на наш погляд, більш ефективні і затребувані фахівцями, які займаються профілактикою.

Література:

1. Бабенко Н.С. Проблеми боротьби зі шкідливими звичками в Україні. *Соціальна педагогіка*. 2019. №5. С. 135.
2. Журавель Т.В. Профілактика вживання наркотиків серед учнівської та студентської молоді. Київ. Видавництво ФОП Буря О.Д., 2018. 96 с.
3. Левчук Н.М. Соціально-демографічні наслідки наркоманії у контексті епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 1. С. 55-65.
4. Пріданнікова О.М. Актуальність соціально-педагогічної профілактики хімічної залежності серед підлітків. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2018. № 18. С. 222-229.

ІНОЗЕМНІ ДИПЛОМАТИ ПРО ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. В ДОКУМЕНТАХ ОГПУ

Катерина Пинзару
студентка 2 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.і.н., доц. Церковна В.Г.

Однією з найтрагічніших сторінок в історії України є Голодомор 1932-1933 рр. Страшний мор, який ні до, ні після цього не знав український народ, був результатом злочинної діяльності керівництва ВКП та уряду СРСР. Тогочасні радянські газети повідомляли лише про голод у Поволжі та його відголоски у містах, а про мільйони мертвих тіл, сотні покинутих домівок та чекістські загони на роз'їздах українських доріг – пропагандистська машина країни рад мовчала. Однак приховати настільки масштабну катастрофу було дуже складно. Були ті, хто бачив події в Україні на власні очі та не мовчав.

Дипломати, користуючись своєю недоторканністю, систематично повідомляли уряди своїх країн про факти голоду 1932-1933 рр. Нерідко подібні повідомлення перехоплювались ОГПУ та осідали в архівних фондах цієї установи під грифом «секретно». В роки незалежності ці документи нарешті стали надбанням громадськості і в нас нарешті є можливість дізнатися, що саме писали іноземні дипломати про Голодомор 1932-1933 рр.

Запроваджена в 1928 р. продрозкладка та масова колективізація не давали бажаних результатів перебудови сільського господарства. Наприклад, німецький консул М. Рот повідомляв в одному зі своїх листів до Німеччини у 1929 р. про нерентабельність колгоспів у зв'язку з бюрократією, нестатком фахових працівників та затримками з постачанням. Йому вдалося зустрітися з колишнім землевласником німцем, який стверджував, що радгоспи як сільськогосподарські так і комерційні підприємства, не відповідають поставленим перед ними вимогам, з наступних причин:

«1). На радгоспи працює занадто багато не фахівців. Ще два роки тому керуючий радгоспом був землевласником, тепер же керуючий може бути партієць, який нічого в сільському господарі не розуміє. Досвідчений землевласник може бути лише помічником керівника.

2). Якщо радгосп може зорати 2000 десятин, а йому наказано орати 4000, то він зорює 4000, але при цьому не витримує належних термінів і відповідним чином не обробляє землю, яка заростає бур'яном.

3) Робота радгоспу гальмується бюрократичним режимом. Трапляються випадки, коли з 30 тракторів, 27 або 29 виявляються непридатними.

4) Управління радгоспу не має власної ініціативи» [5].

Таким чином, радгосп ставився у залежність від усіх недоліків апарату. Однак радянське керівництво було іншої думки. В усіх провалах колективізації звинувачували куркулів, які немов би навмисно зривали плани хлібозаготівель. Тому було прийнято рішення позбавитись від цієї перепони на шляху до «світлого майбутнього» радянського селянства. В результаті було запроваджено політику ліквідації куркульства як класу, внаслідок якої, виселенню до північних районів Радянського Союзу підлягало 1 млн. 200 тис. українських селян. Курс на колективізацію був остаточно закріплений постановою ЦК ВКП(б) від 30 січня 1930 р. «Про заходи ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації». Перші роки примусової колективізації призвели до деградації сільськогосподарського виробництва. Держава одержувала все менше аграрної продукції, проте продаж зерна закордон на початку 1930-х рр. постійно збільшувався [2].

Україна разом з північним Кавказом, який був заселений загалом українцями, давали понад 50% хліба всього Радянського Союзу. Партійне керівництво на чолі з Й. Сталіним не вірило в те, що в Україні немає хліба. Розпочалися репресії проти місцевих працівників і керівництва. В 1931 р. Україна здала менше хліба ніж у 1930 р. При цьому, в 1931 р. вже померло понад 150 тис. людей.

У березні – квітні 1932 р. в українських селах з'явилося все більше голодуючих. Опухлі від голоду люди їли кору дерев, траву, ховрахів, траплялися жахливі випадки канібалізму. Кожного дня померлих ховали в братських могилах. Восени 1932 р. комуністичний режим посилив наступ на українське село. Одним із найсуворіших репресивних заходів було занесення на «чорну дошку» сіл і навіть цілих районів, мешканцям яких заборонявся виїзд за межі цих територій, тут вилучалися практично всі продукти харчування, заборонялася торгівля [7]. Та це був тільки початок. 7 серпня 1932 р. вийшла постанова радянського партійного керівництва про охорону майна державних підприємств та про зміцнення суспільної власності, відома як «закон про 5 колосків». Це було відповіддю на намагання селян хоч якось прогодувати свої сім'ї. Порушення постанови каралося розстрілом, а за умови пом'якшуючих обставин позбавленням волі на строк від 10 років, амністія заборонялася [1].

Інші країни знали про становище України часто лише з листів, повідомлень та звітів послів, консулів, секретних співробітників. Наприклад, у листі німецького консула в м.

Одесі про продовольчу ситуацію на Одещині у 1933 р. зазначалося: «Повідомлення про результати врожаю на Одещині показують досить сильні місцеві ухилення. Є села, що виконали хлібоздачу і мають стільки хліба, що зможуть мізерно прожити зиму. З іншого боку, відомі випадки, коли незважаючи на закінчений збір, навіть не могли виконати зобов'язання перед державою про здачу хліба, проте можна з упевненістю припустити, що результат урожаю не досягає і 50% торішнього врожаю і, оскільки обов'язкові здачі проводяться суворо, переважна частина сільського населення або зовсім не матиме хліба на зиму, або ж матиме його недостатньо. Потім більшість повідомлень про стан пізніх культур, як кукурудза і картопля, звучать несприятливо, унаслідок чого треба розраховувати, що зима як принесе голод, а й знову збільшить смертність від голоду. У деяких північних районах Одеської області, особливо постраждалих у голодну зиму 1933-1933 рр. населення вже зараз голодує. Незважаючи на це, готується експорт зерна та цьогорічного врожаю. Поки що хліб тільки повільно підводиться, ймовірно, внаслідок звичайних технічних недоліків транспорту, але перші великі партії вже завантажені на пароплави. Нестача в зерновому хлібі вже виявляється у тому, що на ринку мало борошна та круп» [4].

Ще в одному листі німецького консула за 1933 р. повідомляється «про вилучення зерна в українських селян в Одесі. Незважаючи на всі залучені насильницькі заходи для виконання хлібоздачі, план в Одесі не виконано. 31 червня минулого року було опубліковано виконання плану на 72,2%. Більше ніяких даних не опубліковано досі. Продовжується притягнення до відповідальності членів партії за недостатнє сприяння у виконанні хлібоздачі. Секретаря парткомітету Одеської області знято з роботи. Сільради мають виробити нові установки, бригади обшукують хати, конфіскується посівний матеріал. За явне приховування посівматеріалу невинних передають суду. Колгоспники повинні здати зароблене ними зерно під приводом «неправильного помилкового розподілу при роздачі». Нескінченні обшуки вдень і вночі призвели до того, що чоловіче населення сіл тікає, ховається і залишають сім'ї без годувальників. Але і до членів сім'ї, що залишилися, вживають всілякі заходи, такі як «залишити на морозі», щоб примусити їх до здачі хліба. При такому положенні важко собі уявити, що може бути планомірна підготовка до весняної сівби. Колгоспників і одноосібників, які не виконали здачу посівматеріалу, обмотують грошовими шарфами, щоб за ці гроші купити посівматеріал в інших районах. Якщо бідняк-селянин скаржиться на непосильний податок, він карається» [3].

Офіційна радянська влада факт голоду замовчувала і приховувала, тому жодна країна не заявляла про надання допомоги нужденним. Не було звернень до Ліги Націй та Міжнародного червоного хреста. Іноземні держави довіряли заявам СРСР. Першими хто говорив про масштаби смертності від Голодомору були німецькі дипломати, які спілкувались із високопосадовцями ГПУ та мали певну інформацію. Тому в їх донесеннях з Харкова та Москви ми маємо інформацію про цифру цифру від 7 до 10 млн людських жертв [6, с. 101].

Наслідки голодомору, в першу чергу, – це затероризована селянська громада, радянській владі вдалося зруйнувати таке поняття як селянська громада. Друга площина наслідку голодомору - це втрата сільськогосподарського виробництва. В Україні з'явилася величезна кількість збезлюділих сіл, будинки стояли порожніми, у деяких населених пунктах на будівлі сільради замість червоного прапора вивішували чорний. Ніхто, крім співробітників ГПУ, не мав права відвідувати українські села на території яких з'являвся чорний прапор – це свідчило про те, що всі мешканці села померли. Таких сіл за попередніми підрахунками всесоюзної комісії було 50 тисяч.

Голодомором було придушено бунти селян колгоспній системі і суттєво зламано сили у відстоюванні національних прав. Колгосп став однією з основ економіки і тоталітарного режиму, головним результатом колективізації був індустріальний стрибок за який заплачено дорогою ціною, жертвами насильницького розкуркулення і голодомору, тривалою деградацією та дезорганізацією сільського господарства. Найбільше постраждали

густозаселені лісостепові території України, нині це Житомирська, Київська, Черкаська, Полтавська, Сумська та Харківська області.

Таким чином, документи іноземних дипломатів про Голодомор 1932-1933 рр., перехоплені чекістами ОГПУ на території України, яскраво свідчать, що попри намагання радянського режиму приховати трагедію, інформація про цей злочин та його масштаби все ж ставала відомою за кордоном. Сьогодні ці свідчення надзвичайно важливі для нашого розуміння того, як сприймали ситуацію в підрадянській Україні іноземці, оскільки вони були неупередженими свідками тих подій.

Література:

1. Комарницька Н. 80 років з дня ухвалення сталінського «закону про п'ять колосків». *Радіо Свобода:* веб-сайт. URL: https://www.radiosvoboda.org/amp/24669768.html
2. Кульчицький С.В. Ліквідація куркульства як класу. *Енциклопедія історії України.* URL: http://www.eco-live.com.ua
3. Лист німецького консула в м. Одесі про вилучення зерна в українських селян. *Електронний архів українського визвольного руху*. URL: http://avr.org.ua/viewDoc/26240
4. Лист німецького консула в м. Одесі про продовольчу ситуацію на Одещині. *Електронний архів українського визвольного руху*. URL: http://avr.org.ua/viewDoc/26242
5. Лист німецького консула про ситуацію в радгоспах. *Електронний архів українського визвольного руху*. URL: https://avr.org.ua/viewDoc/26234
6. Осипов В.М. Людські витрати під час голодомору 1932 – 1933 років в Україні. *Інтелігенція і влада.* Серія : Історія. 2010. Вип. 19. С. 99-106.
7. «Чорні дошки» Голодомору – економічний метод знищення громадян УРСР. *Історична правда*. URL: https://www.istpravda.com.ua/research/2010/11/27/6591/

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ганна Постол
магістрантка факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Васильєва О.А.

Перш ніж заглиблюватися в сутність поняття психічного здоров'я, визначимося з вихідними поняттями. В сучасній науці поняття «здоров'я» не має загальноприйнятого уніфікованого тлумачення, характеризується багатозначністю і неоднорідністю складу (тобто воно синкретично). Згідно з визначенням, яке було наведено в преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), здоров'я – це такий стан людини, якому властиве не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів, але і повне фізичне, душевне і соціальне благополуччя [4].

Узагальнюючи спеціальні праці, присвячені проблемі здоров'я, можна виділити ряд аксіоматичних по своїй суті положень [1; 3]:

1. Здоров'я – це стан, близький до ідеального. Як правило, людина не буває протягом всього свого життя цілком здоровою.

2. Здоров'я – це складний, багатовимірний феномен, що відображає модуси людської реальності: тілесне існування, душевне життя і духовне буття. Відповідно, можлива оцінка соматичного, психічного і особистісного (психологічного) здоров'я людини.

3. Здоров'я – це одночасно стан і складний динамічний процес, що включає дозрівання і зростання фізіологічних структур і роботу організму, розвиток і функціонування психіки, становлення, самовизначення і позиціонування особистості.

4. Категорія «здоров'я» корелятивна полюсу індивідуальності: стан здоров'я персоніфікований і передбачає в кожному конкретному випадку спеціальний огляд.

5. Людина може бути здоровою при певних умовах життя (екологічні та кліматичні особливості, якість харчування, режим праці та відпочинку, соціокультурні чинники та ін.). Обстановка, задовільна для однієї людини, може виявитися хвороботворною для іншої. Разом з тим, виявлення універсальних умов здоров'я дозволяє сформулювати принципи «політики здоров'я».

6. Здоров'я – це культурно-історичне, а не вузько медичне поняття. У різний час, в різних культурах межа між здоров'ям і хворобою визначалася по-різному.

7. Для визначення стану здоров'я людини необхідні, з одного боку, еталонні підстави, стійкий зразок благополуччя, цілісності, досконалості, з іншого – опис закономірностей виникнення і перебігу хвороб. У цій якості виступають системи наукових уявлень про норму і патології.

8. Здоров'я і хвороба відносяться до числа діалектичних, взаємодоповнюючих понять. Їх вивчення пов'язане з осмисленням природи і сутності людини.

9. Здоров'я є однією з базових цінностей в житті людей.

Отже, проблема здоров'я в теоретико-експериментальних дослідженнях носить виражений комплексний характер. Як підкреслює О.В. Літніцька, «здоров'я – це складний, системний за своєю сутністю феномен. Він має свою специфіку прояву на фізичному, психологічному і соціальному рівнях розгляду» [10, с. 268].

Психічне здоров'я – важлива складова здоров'я людини. Організм людини – це система, в якій всі елементи взаємопов'язані один з одним і впливають один на одного. Значна частина цих взаємодій опосередковується через нервову систему, тому психічний стан впливає на роботу внутрішніх органів, а стан останніх, своєю чергою, позначається на психіці. Так само через нервову систему опосередковується той комплекс впливів, який пов'язаний із соціальним оточенням.

Термін «психічне здоров'я» належить одному із засновників гуманістичного спрямування в психології А. Маслоу. На думку цього вченого, «більшість людей спочатку, біологічно націлені на збереження здоров'я, а не на хворобу, страждання чи смерть» [11, с. 276].

Зосередивши наукову та практичну діяльність на специфічно людських проявах та загальнолюдських цінностях, гуманістична течія оформилася у 50–60 рр. минулого сторіччя. Незважаючи на розбіжність усередині самої течії та розмитість її кордонів, гуманістична психологія була визнана новою психологічною парадигмою, яка проповідує переважно самобутність та самодостатність людини.

З'являються роботи зі створення психологічних моделей здорової особистості, які істотно збагатили раціональний погляд на проблему норми: Г. Олпорт, ввівши уявлення про проприативність людської природи, склав образ психологічно зрілої особистості; К. Роджерс, наполягаючи на тому, що людина наділена вродженим, природним прагненням до здоров'я та зростання, розкрив образ повноцінно функціонуючої особистості; А. Маслоу на основі теорії мотивації особистості вивів образ самоактуалізованої, психологічно здорової людини.

У психологічну літературу, як зазначає І.В. Дубровіна, поняття психічного здоров'я стало входити порівняно недавно. «Психічне здоров'я розглядається як стан душевного благополуччя, що характеризується відсутністю хворобливих психічних явищ і забезпечує адекватну умовам навколишньої дійсності регуляцію поведінки і діяльності» [15, с. 48].

Н.Д. Лакосіна та Г.К. Ушаков дають таке визначення досліджуваному поняттю: «психічне здоров'я – це стан індивіда, який характеризується цілісністю та узгодженістю всіх психічних функцій організму, які забезпечують почуття суб'єктивної психічної комфортності, здатність до цілеспрямованої осмисленої діяльності та адекватні (з

урахуванням етнокультурних критеріїв) форми поведінки» [8, с. 10].

Психічне здоров'я є найважливішою складовою високої якості життя, що дозволяє людям вважати своє життя повноцінним і значущим і бути активними та творчими членами суспільства.

До основних критеріїв психічного здоров'я С.Ю. Головін відносить наступні (рис. 1.1) [6]:

Рис. 1.1. Критерії психічного здоров'я

Фахівцями Всесвітньої організації охорони здоров'я поняття «психічне здоров'я» було визначено як певний резерв сил людини, завдяки якому вона може долати негативний вплив стресових агентів, складнощі, що виникають у виняткових обставинах [4].

А. Б. Холмогорова, Н. Г. Гаранян дають таке визначення психічного здоров'я: «психічне здоров'я – баланс різних психічних властивостей та процесів; баланс між умінням віддати та взяти від інших, бути одному та бути серед людей, любити себе та любити інших» [20, с. 18].

С. Ю. Головін психічне здоров'я визначає як «стан душевного добробуту, що характеризується відсутністю хворобливих проявів та забезпечує адекватну дійсності регуляцію поведінки та діяльності» [6, с. 18].

Г. Д. Гладкіх під психічним здоров'ям розуміє «інтегральну характеристику повноцінного психологічного функціонування індивіда» [5, с. 25].

Ю. Б. Тарнавський під психічним здоров'ям розуміє «стан рівноваги між людиною та зовнішнім світом, адекватність її реакцій на соціальні, фізичні, біологічні та психічні фактори та явища; відповідність реакції силі та частоті зовнішніх подразників; гармонію людини із соціальним середовищем, узгодженість її уявлень про об'єктивну реальність із уявленнями оточуючих» [18, с.19].

Отже, термін «психічне здоров'я» є неоднозначним, він пов'язує дві відносно самостійні області знання – психологію і медицину, і в основі даного зв'язку лежить розуміння того, що будь-яке соматичне порушення завжди так чи інакше пов'язане зі змінами в психічному стані людини.

Структура психічного здоров'я людини має відбивати сутнісні характеристики цілісної психіки особистості. Цілісну психіку особистості можна уявити наступним чином (рис. 1.2):

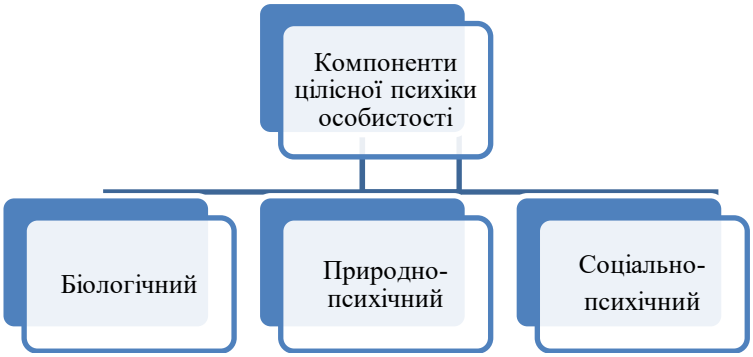

Рис. 1.2. Компоненти цілісної психіки особистості

- біологічний компонент включає структурно-функціональні плани психіки людини, у тому числі й вищу нервову діяльність;

- природно-психічний компонент відображає особливості темпераменту, інстинкти, елементарні потяги, потреби та почуття, рівень психічної активності та ін.;

- соціально-психічний компонент зумовлює змістовну сторону свідомості, вищі властивості особистості, її характер [17, с. 97].

Здорова особистість, на думку Г.Олпорта, має широкі кордони Я, може подивитися на себе з боку, бере активну участь у трудових, сімейних та соціальних відносинах. Крім цього, зріла особистість здатна до теплих соціальних відносин, емпатична, має реалістичне сприйняття, досвід та домагання. Здатна до самопізнання та почуття гумору, має цілісну життєву філософію [13].

А.Маслоу виокремив такі складові психічного здоров'я [11]:

- прагнення людей бути «усім, чим вони можуть», розвивати весь свій потенціал через самоактуалізацію;

- прагнення людей реалізувати гуманістичні цінності та відповідні їм якості – прийняття інших, автономію, емпатію, альтруїзм, почуття прекрасного.

К. Роджерс припустив, що характерними рисами здорової, «самоактуалізованої» особистості є: свобода в думках і вчинках, довіра до самого себе, відкритість переживань зі збереженням самоконтролю, креативність [16].

Варто зауважити, що установка на самоактуалізацію отримала неоднозначну оцінку і серед гуманістично орієнтованих психологів. Відома думка В. Франкла, який стверджував, що самоактуалізація – це не кінцеве призначення людини: «Тільки в тій мірі, в якій людині вдається здійснити сенс, який вона знаходить у зовнішньому світі, вона здійснює і себе» [19, с. 58].

У логотерапії Ф. Франкла (1997) вперше з'являється термін «душевне здоров'я», основний його критерій – це свідомість існування, духовність, сумління. На думку В. Франкла основним життєвим принципом для кожного індивідуума є прагнення усвідомити сенс свого життя та виконати своє призначення. Сенс знаходить своє відображення у життєвих цінностях, які можна поділити на три різні категорії: цінності творчості, цінності почуттів та цінності взаємин. Франкл також виділив 3 рівні буття людини: біологічне, психологічне та духовне. Свобода волі, за переконання Франкла, нероздільно пов'язана із взяттям на себе відповідальності за рішення, без чого вона стає нерозсудливістю [19].

Дотримуючись концепції салютогенезу Аарона Антоновського, ключовим фактором та системним критерієм психічного здоров'я є почуття пов'язаності як загальна орієнтація особистості, яка залежить від того, якою мірою людина відчуває проникаюче у всі сфери життя стійке, але динамічне почуття, що включає три компоненти: розуміння, керованість, осмисленість [21].

Слід зазначити, що почуття пов'язаності багато в чому схоже з поняттям життєстійкості, як з функціональної точки зору, так і з точки зору структури. Осмисленість, за А.Антоновським, несе ту ж функцію, що і залучення та прийняття ризику, що входять до

структури життєстійкості, проте механізми можуть бути різними. А. Антоновський підкреслює роль емоцій, тоді як С.Мадді каже переважно про когнітивні процеси .

Головна ідея індивідуальної психології А.Адлера полягала в тому, що він заперечував положення Фрейда та Юнга про домінування несвідомих потягів в особистості та поведінці людини. Не вроджені потяги, не вроджені архетипи, але почуття спільності з іншими людьми, стимулююче соціальні контакти та орієнтація на інших людей – ось та головна сила, яка визначає поведінку та життя людини, вважав А. Адлер (1986). Однак є загальне, що поєднує концепції цих психологів: усі вони припускали, що людина має деяку внутрішню, властиву їй одній природу, яка впливає на формування особистості. При цьому Фрейд надавав вирішальне значення сексуальним факторам, Юнг – первинним типам мислення, а Адлер підкреслював роль суспільних інтересів. Ідея Адлера про творче «Я» являє собою суб'єктивну та індивідуалізовану систему, яка може змінювати напрямок розвитку особистості, інтерпретуючи життєвий досвід людини і надаючи їй різного змісту. Більше того, це «Я» саме робить пошуки такого досвіду, який може полегшити конкретній людині створити її власний, унікальний спосіб життя. А. Адлер вважав найважливішою тенденцією у розвитку особистості людини прагнення зберегти в цілісності свою індивідуальність, усвідомлювати і розвивати її [12].

Оскільки зараз «психічне здоров'я» сприймається як благополуччя у широкому сенсі слова, а оцінюється в категоріях «здоровий-хворий», «нормальний-аномальний», «зрілий-незрілий», що ілюструє явну термінологічну суперечність, наукова спільнота почала розробляти уявлення про «психологічне благополуччя».

Теоретичну базу для розуміння феномена психологічного благополуччя заклали дослідження Н. Бредберна, на думку якого для опису цього феномена необхідно оперувати ознаками, що відображають стан щастя чи нещастя, суб'єктивного відчуття загальної задоволеності чи незадоволеності життям. Погляди Бредберна на природу та будову благополуччя особистості отримали широке визнання в наукових колах, а розроблена ним методика «Шкала балансу афектів» застосовується у дослідженнях, пов'язаних із вивченням різних аспектів психологічного благополуччя до сих пір [2].

Багато дослідників як робоче визначення терміна «суб'єктивне благополуччя» (Subjective Well Being – SWB) використовують запропоноване Едом Дінером розуміння SWB як переживання позитивних емоцій, низький рівень неприємних емоцій та високий рівень задоволеності життям. Тут мова йде про когнітивну сторону самоприйняття (інтелектуальна оцінка задоволеності різними сферами свого життя) та емоційну сторону (наявність поганого чи гарного настрою). Як наслідок, розуміння благополуччя в зарубіжній психології у рамках такого підходу дає підстави для розуміння його як «гедонії» [22].

До складу суб'єктивного благополуччя входять такі елементи (рис. 1.3) [22]. При цьому автор розглядає ці три компонента як когнітивний (задоволення – інтелектуальна оцінка задоволеності різними сферами свого життя) і емоційний (наявність поганого чи хорошого настрою) аспекти самоприйняття.

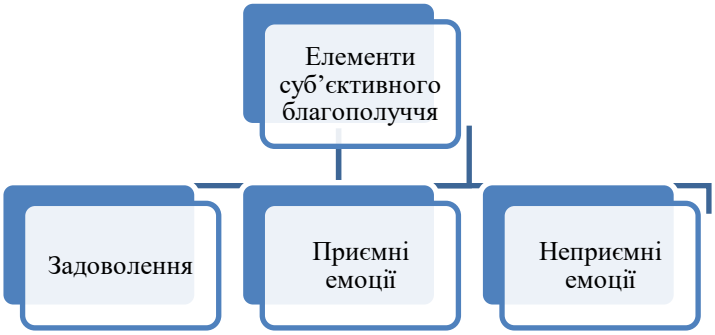

Рис. 1.3. Елементи суб'єктивного благополуччя

Далі кожен з трьох перерахованих компонентів може поділятися на окремі складові. Наприклад, задоволення може поділятися на задоволення роботою, сімейними взаємовідносинами, дружбою та ін. Компонент «позитивні емоції» може включати в себе такі емоції й почуття, як радість, любов, гордість. Негативні емоції можуть бути представлені відчуттями провини, сорому, гніву, горя та ін.

Найбільш відомі приклади концептуалізації поняття «благополуччя» пов'язані з ім'ям Керол Ріфф (Carol Ryff), яка об'єднала найпоширеніші уявлення про позитивне функціонуванні та виділила на їх основі шість ключових параметрів позитивного психічного функціонування (рис. 1.4) [23]:

1. Самоприйняття – позитивна оцінка себе та свого минулого;
2. Особистісне зростання – почуття безперервного зростання, саморозвитку, реалізації свого потенціалу;
3. Мета в житті – відчуття свідомості, цілі в житті, її спрямованості;
4. Позитивні відносини з оточуючими – здатність підтримувати теплі, довірчі міжособистісні стосунки, здатність кохати;
5. Управління середовищем – здатність індивіда вибирати чи створювати оточення, що підходить для його психічного стану;
6. Автономія – самовизначення, незалежність, саморегуляція поведінки.

Рис. 1.4. Параметри позитивного психічного функціонування особистості

У низці психологічних робіт психічне здоров'я співвідноситься з переживанням психологічного комфорту та психологічного дискомфорту. Психологічний дискомфорт виникає внаслідок фрустрації потреб людини, що призводить до депривації. Фрустрація однієї чи кількох потреб лежить в основі неврозів, що виявляються у вигляді різних захворювань психосоматичного генезу (бронхіальні астми, напади блювання, головний біль тощо).

Визначальну роль у патогенезі грає психологічний, тобто, внутрішній, конфлікт, який є несумісністю, зіткненням суперечливих відносин особистості. А.І. Захаров зазначає: «Нерозв'язний характер цієї внутрішньої суперечності як джерело постійної афективної напруженості та занепокоєння декомпенсує і так невисокі захисні сили організму, його активність та життєвий тонус» [7, с. 247].

Чеські психологи Й. Лангмейєр, З. Матейчек наголошують, що основне патогенне значення для порушень розвитку та характеру має недостатнє задоволення афективних потреб, тобто, емоційна, афективна депривація [9].

Таким чином, практично всі автори визнають, що «психологічне здоров'я» – це соціокультурний, цілісний феномен глобального значення, що вимагає при своєму вивченні

та оцінці міждисциплінарного, інтегративного підходу. Практично у всіх концепціях воно означає здобуття людиною більшої кількості «ступенів свободи» для вибору адекватного способу реагування на дію факторів довкілля. Резюмуючи доводи згаданих авторів, можна стверджувати, що психологічне здоров'я – це здатність особистості реалізувати природний вроджений потенціал, повноцінна та гармонійна включеність в людську спільноту. Психічно здоровою слід вважати людину, у якої нормально розвинені психічні функції, відзначається фізіологічне, духовне та соціальне благополуччя, а також збережена здатність адекватної адаптації до навколишнього природного та соціального середовища, активної навчальної та іншої діяльності.

Література:

1. Ананьев В.А. Психология здоровья: пути становления новой отрасли человекознания. *Психология здоровья* / Под ред. Г.С. Никифорова. СПб.: Медицина, 2000.
2. Брэдберн Н. Структура психологического благополучия. Ярославль: Инфра, 2005. 13 с.
3. Васильєва О.А. Роль соціально-психологічної служби в подоланні неуспішності молодших школярів. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference.* Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 5 April 2019. Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek – Ukraine, Kyiv: MCNIP, 2019. С. 59-68.
4. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: https://www.who.int/ru
5. Гладких Г.Д. Вариативная модель оценки психического здоровья дошкольников и школьников в образовательном пространстве. *Психологическая наука и образование*. 2001. № 2. С. 21-25.
6. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. М.: ИНТОР, 1996. 544 с.
7. Захаров А.И. Неврозы у детей и психотерапия. СПб.: «СОЮЗ», 1998. 336 с.
8. Лакосина Н. Д., Ушаков Г. К. Медицинская психология. М.: Медицина, 1984. 272 с.
9. Лангмейер Й., Матейчек З. Психическая депривация в детском возрасте. Прага: Авиценум, 1984. 334 с.
10. Литницкая Е.В. Проблема здоровья личности в психологии XIX–XX века. *Ярославский педагогический вестник*. 2012. № 2. Том 11. С. 268-274.
11. Маслоу А. Мотивация и личность: пер. с англ. СПб.: Питер, 2008. 352 с.
12. Махній М. М. Історія психології: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім "Слово", 2016.
13. Олпорт Г. Становление личности. Избранные труды. М., 2002.
14. Осин Е. Н. Чувство связности как показатель психологического здоровья и его диагностика. *Психологическая диагностика*. 2007. №3. С. 22-40.
15. Практическая психология образования / Под ред. И.В. Дубровиной. СПб.: ТЦ «Сфера», 2004. 592 с.
16. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. М. : Прогресс, 1994.
17. Савостьянов А.И. Психическое здоровье школьника. Учебно-практическое пособие. М., 2006. 278 с.
18. Тарнавский Ю. Б. Срыва можно избежать (неврозы, их лечение и профилактика). М.: Медицина, 1990, 144 с.
19. Франкл В. Страдания от бессмысленности жизни. Актуальная психотерапия = Das Leiden am sinnlosen Leben. Psychotherapie für heute. Новосибирск: Сибирское университетское издательство, 2016. 96 с.
20. Холмогорова А.Б., Гаранян Н.Г. Нарциссизм, перфекционизм и депрессия. *Консультативная психология и психотерапия*. 2004. Том 12. № 1. С. 18–35.
21. Antonovsky A. The Life Cycle, Mental Health and the Sense of Coherence. *Israeli Journal Psychiatry and Related Sciences*. 1985. Vol. 22. N4. P. 273-280.

22. Diener E., Diener C. Most people are happy. *Psychological Science*. 1996. № 7. P. 181-185.

23. Ryff C. D., Keyes C. L. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69. P. 719.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ В БЕСАРАБІЇ: «ФРУМУШИКА НОВА»

Ірина Сахно
студентка 2 курсу факультету історії та філософії
Одеський Національний університет імені І.І. Мечникова
Науковий керівник – доц. Н.О.Петрова

Одним із актуальних та важливих видів розвитку туристичної привабливості окремих регіонів є окремі об'єкти, комплекси чи пам'ятки що можуть бути туристично привабливими. Таким комплексом в Бессарабії є центр етнографічного і зеленого туризму Фрумушика-Нова, що знаходиться приблизно в 200 кілометрах від Одеси і в 10 кілометрах від кордону з Молдовою.

Сьогодні вже нікого не потрібно переконувати, що Фрумушика-Нова – це унікальний на півдні України туристичний об'єкт і музейний історико-етнографічний комплекс просто неба, про це вже є окремі дослідження. До того ж, це унікальне місце знаходиться по суті в екологічному заповіднику – Буджацькому степу з притаманною для нього флорою і фауною [3]. Якщо дивитися на адміністративне розташування Фрумушики-Нови то це в колишньому Тарутинському районі Одеської області (суч. Болградський район), на території колишнього військового полігону. Колись тут випробовували новітнє озброєння СРСР, а зараз відроджуються старі традиції пастухів, виноробів і хліборобів унікального Тарутинського степу [5].

Тут зберігають пам'ять про навколишні села, на місці зруйнування радянською владою яких після Другої світової війни організували військовий полігон площею 24,5 тисячі гектар. Група сіл – Гофнунгсталь, Кантемир, Зурум, Рошія і Фрумушика-Нова зникли з карти Тарутинського району улітку 1946 року при створенні військового полігону. Людей виселили, а дома зрівняли з землею танками, й влаштували на цих землях стрільбища з артилерії [7].

Владою було зруйновано не тільки споруди, а сільську громаду, її господарську і звичаєво-побутову культуру. Психологічний удар відчули представники трьох поколінь: діти, їхні батьки, бабусі і дідусі втратили малу батьківщину, опинилися в інших умовах, в окремих випадках мовних, іншокультурних, якщо оселялись не серед молдован, або представників своєї етнічної групи. Вони пройшли складний шлях випробування виживанням. Навіть у молдавських селах таких переселенців ідентифікували як «не своїх», надаючи їм відповідні назви. Історико-етнографічні особливості поселення досліджені у монографії «Фрумушика-Нова (історико-етнографічний нарис)», що присвячена опису та реконструкції традиційно-побутової культури до виселення [4].

Один з нащадків виселених, підприємець Паларієв Олександр, у 2006 році почав відродження Фрумушики [5]. На місці, де колись жив його рід, Олександр Паларієв побудував найбільшу в Європі овечу ферму. За три роки було збудовано цей найбільший в Європі вівчарський комплекс каракульської породи. Потім з'явився винний погріб, що мав на меті відтворення родинних традицій виноробства. Ферму стали відвідувати друзі бізнесмена і вівчарі з Європи, Австралії та Нової Зеландії. Тоді з'явилася потреба певної інфраструктури. Пізніше тут з'явилося реконструйоване етно-поселення, яке незважаючи на складності з логістикою, відвідують кілька тисяч туристів щорічно. Зараз в Фрумушиці-Нова є готель, гостьові будинки, ресторан, басейн і церква. Можна рибалити на штучному водоймищі, полювати, стріляти по тарілках, зіграти в міні-гольф і полікуватися в

«бджолиному санаторії». Таким чином з'явився комплекс етнографічного туризму Фрумушика-Нова [6].

На даний момент Фрумушика-Нова відома, в основному, як туристичний об'єкт, чи об'єкт зеленого туризму, як рекреаційна база для сімейного відпочинку.

На Фрумушиці-Новій як і на будь якому об'єкті туризму є можливість придбання фірмових сувенірів. Також є можливість скуштувати та придбати вино, настоянки, закрутки та м'ягкий сир (бринзу), що виготовленні за традиційною рецептурою з екологічно чистих та натуральних продуктів.

Туристичний комплекс Фрумушика-Нова можна назвати своєрідною історико-етнографічною діючою навчальною лабораторією, адже тут зосереджені унікальні етнокультурні пам'ятки принаймні восьми груп населення, таких як : болгари, гагаузи, євреї, молдовани, німці, росіяни, старовіри, українці. Матеріальна і технічна база Фрумушики-Нова готова для проведення науково-практичних семінарів з підготовки і підвищення кваліфікації туроператорів, у тому числі і на міжнародному рівні, насамперед з країнами-сусідами - Румунією та Молдовою [4].

З 2015 року Фрумушика-Нова стала базою для проведення етнографічної практики студентів історичного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова (з січня 2018 року – факультету історії та філософії), в процесі якої студенти і викладачі вивчають етнічну історію краю, накопичують унікальний етнографічний матеріал для повноцінного духовного розвитку особистості. Факультет отримує додаткові можливості для теоретичної підготовки істориків, етнологів, археологів, вчителів історії і народознавства, адже навчальні заклади всіх рівнів мають гостру потребу в розробках краєзнавчого характеру. Учні загальноосвітніх шкіл і студенти вищих навчальних закладів, як майбутня основа громадянського суспільства, мають мати набагато більше знань про історію і культуру свого краю. Також у Фрумушика-Нова проводяться різноманітні етно-культурні фестивалі й реконструкції історичних свят, наприклад свято Івана Купала.

Про Фрумушику-Нову можна сказати що це є обіцянка на мільйони. про що в одному з інтерв'ю розповідав Олександр Паларієв, власник комплексу. Тут йдеться про його обіцянку батьку відновити село Фрумушика-Нова. Для розуміння того на скільки ця справа важлива для нього варто подивитися на цей фрагмент з інтерв'ю :

«Зачем оно ему надо ? На это вопрос Палариев отвечает, заметно волнуясь.

- Тут, до ликвидации села, в 1933 родился мой отец, Палариев Андрей Диомидович, - делится он. - Каждое лето, до 16 лет, я проводил в этих краях, пас овец.

Как-то я пообещал отцу, что мы прославим Фрумушику на весь мир. Он ушел из жизни в возрасте 83 лет и успел увидеть, как возрождается село» [6].

По Олександру Паларієву видно що він живе цією справою, це дійсно для нього та його синів має велике значення. Цей комплекс окупився лише у поза минулому році. Коли перебуваєш на Фрумушичі-Новій видно що це робилося з душею наміром щоб усе було найкращим. Там можна побачити багато чого унікального, більшість з цього немає аналогів ні в Україні ні у світі. До цього можна віднести чабан велетень, радянський стоунхендж, садиби характерні різним народам колись проживаючим на цих територіях, червоно книжні тварини.

Відвідувачам комплексу Фрумушика-Нова також пропонується своєрідний «радянський Стоунхендж»: одне з найбільш вражаючих місць Фрумушики – «Музей пам'яток соцреалізму». Статуї Леніна, Сталіна, Троцького, Горького, Дзержинського стоять посеред степу, ніби радянський Стоунхендж. На даний момент тут зібрали 130 істуканів.

За словами Олександра Паларієва, більшість пам'ятників були придбані ще до декомунізації. На хвилі ленінопаду, що прокотився Україною після Майдану, зібрав близько 5% своєї монументальної колекції [7].

Цікавим та надзвичайно багатим є краєзнавчий музей комплексу та власне етнографічний музей просто неба «Бессарабське село Фрумушика-Нова». Краєзнавчий музей, експозиція якого репрезентує історію Буджака. В Бессарабському селі «Фрумушика-

Нова» завдяки зусиллям науковців та засновника представлені етнографічні комплекси, що відображають побут і традиційну культуру етнічних груп населення південної Бессарабії. Туристи мають змогу ознайомитися з етнічними садибами XIX–XX ст., що репрезентують самобутню культуру українців, молдован, болгар, гагаузів, росіян, німців, євреїв. Кожна садиба – це реконструйований мікрокосмос житла та його внутрішнього оздоблення з деталями інтер'єру, предметами побуту, зразками одягу. Експонати були зібрані в навколишніх населених пунктах, зокрема тих, куди виселяли жителів Фрумушики в 1946 році [5].

Спеціалізація господарської діяльності зумовила практики меморіалізації, так, під час відвідування Фрумушики-Нова туристи мають можливість побачити найбільший гранітний пам'ятник в світі «Чабан Фрумушики-Нова». Монумент офіційно став самим великим в світі та був внесений до Книги Рекордів Гіннеса, а також до Національного реєстру рекордів України. Висота пам'ятника – 16 метрів 43 сантиметра (17,93 м з постаментом), вага 1080 тон [4].

Фрумушика-Нова є унікальним об'єктом етнографічного та сімейного туризму в Україні. Слід ще зазначити, що сюди важко дістатися, краще їхати в суху погоду. Туди можна їхати як на один день на екскурсію, так і просто приїхати відпочити на базу відпочинку. На мою думку кожен зможе віднайти щось своє особливе.

В комплексі розміщені господарські і житлово-побутові споруди, максимально адаптовані до умов Степу, а господарська діяльність в її унікальних формах перетворює їх на особливо привабливий туристичний об'єкт. Природні умови дельти Дунаю визначили основні пріоритети господарства населення, зокрема і вівчарство, а відтак сформували відповідну культуру. Традиційні та архаїчні прийоми виготовлення бринзи та інших страв, вовняних виробів, утримування худоби використовуються й сьогодні і викликають підвищений інтерес у туристів [5]. Завдяки таким комплексам, як Фрумушика-Нова, на Одещині можна використовувати різні форми і методи етнотуризму. Однією із них є рідкісна для наших часів форма спостереження за системою життєдіяльності населення. Оскільки на території комплексу відтворено не тільки історико-етнографічну, але й рекреаційну складову частину, поєднання відпочинку з пізнанням історії і культури населення краю розкриває перед регіоном оптимістичні перспективи.

Література:

1. Petrova Nataliia. "Frumushyka Nova": representation of Budzhak ethnic groups culture. *International conference history, spirituality, culture. dialogue and interactivity 6th Edition. Book of Abstracts*. Organized by «Dunarea de Jos» University of Galati, Romania Faculty of History, Philosophy and Theology. Galati, Romania, 2020. P. 41-42.

2. Petrova Nataliia «Frumushyka nova»: Representation of Budzhak ethnic groups culture. Analele Universităţii Dunărea de Jos din Galaţi, Fasc. XX, Sociologie, nr. 15. 2020. P. 35-44.

3. Дутчак Олена. Теоретико-методологичні проблеми українського етнотуризму: історіографія. Івано-Франківськ: ПНУ ім. Василя Стефаника. 2013. С. 5.

4. Кушнір В.Г., Петрова Н.О., Паларієв О.А. Фрумушика-Нова (історико-етнографічний нарис). Одеса, 2020. 72 с.

5. Петрова Н.О. Туристично-рекреаційний потенціал полікультурного Буджака на прикладі комплексу етнографічного та зеленого туризму «Фрумушика-Нова». VII Дунайські наукові читання. Локальні ідентичності українського пограниччя: практики, взаємовпливи, шляхи інтеграції. Ізмаїл. 2021. С. 125-131.

6. Тростянецька Е. В Розвиток Туризму Одеського регіону в умовах кризи. Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі: збірник наукових праць. Одеса, 2017. С. 63-67

7. Українська правда, «Ленін, Сталін, бринза. Як у бессарабському степу відродили знищене село» / Євген Руденко. 2019. URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2019/08/9/7223127/

КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА – ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ІМІДЖУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ксенія Слободян
студентка 2 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – викл. Уманець Т.М.

На даний час проблема формування іміджу малих і середніх підприємств дуже важлива для багатьох компаній, які беруть участь в конкурентній боротьбі за споживачів. В умовах жорсткої конкуренції одним з головних завдань малих і середніх підприємств є збереження і підтримання своїх позицій на ринку. Для цінової конкуренції та зниження витрат важливо вживати різні заходи щодо залучення споживачів. Багато експертів вважають, що головним фактором успіху в більшості підприємств є лояльність і прихильність клієнтів.

Тому проблема розвитку іміджу малих і середніх підприємств є дуже важливою. Комунікаційна політика як інструмент формування іміджу включає в себе стратегічні і тактичні рішення, які є результатом комплексної роботи фахівців в області менеджменту, маркетингу, реклами та зв’язків з громадськістю. Стратегічні рішення в галузі комунікаційної політики включають:

- Визначення даного виду бізнесу (виду продукції та споживчих характеристик) при встановленні ефективних маркетингових комунікацій, розумне поєднання окремих елементів маркетингового комплексу.
- Визначення ефективного відсотка використання окремих інструментів комплексу просування продукту при виборі комунікаційної стратегії.
- Прийняття рішення про стратегічний часовий інтервал ефективності маркетингових комунікацій;

Рішення з тактичної комунікації, які приймаються дуже часто або регулярно у відповідь на зміни зовнішнього і внутрішнього стану, включають:

- можливість організації відбору в рамках поточних екологічних умов і певних методів просування продукту;
- планування, впровадження та реалізацію комунікаційних кампаній;
- створення бюджету для комунікаційної діяльності;
- контроль за ефективністю поточних витрат на комунікаційну діяльність;
- організаційні та людські проблеми комунікації [4].

Зрозуміло, що рішення про стратегічну і тактичну комунікації може бути уточнено на основі окремих методів комплексу прогресу. Співпраця з широкою громадськістю здійснюється в різних напрямках, з використанням різних форм, інструментів і технологій. Вони утворюють свого роду комплекс маркетингових комунікацій, що включає в себе основні компоненти.

- PR (конкуренція за зниженими цінами);
- провідна (некомерційна) реклама;
- торгова (комерційна) реклама.

Всі ці інструменти плідної роботи з громадянами взаємопов’язані.Зокрема, першокласна реклама є невід’ємною частиною зв’язків з громадськістю. В рамках рекламного просування і просування продукції широко використовуються використання,

засоби і методи PR-конкурсів, призів та інших престижних заходів, спрямованих на завоювання доброї волі громадськості.

За допомогою обраних компонентів організація реалізує комунікаційну політику для виконання своїх зобов'язань щодо своїх товарів, своєї діяльності та послуг, суспільних уподобань [5, с. 201].

Конкретні комунікації включають ділові та неформальні комунікації [6], офіційні та неформальні відносини, встановлення та підтримка контактів, співпраця, переконання (пропозиція) та освіта. Основними факторами, які враховуються при цьому типі спілкування, є:

- психологічна мотивація та поведінка;
- соціальна приналежність слухняного населення.
- культурна та етична оцінка набору цінностей-переваг і поведінки;
- визначення людиною інтересів, участі громадськості та інтересів.

Тому необхідно управляти процесом комунікації та отримання інформації. Навмисно регулювати вплив його елементів на сегментовану громадськість.

Кожен напрямок комплексу маркетингових комунікацій має свої особливості і своє використання на благо організації.Таким чином, PR виступає посередником в ефективному управлінні і забезпечує узгоджену комунікацію між громадянами і громадськими організаціями. Громадські організації спираються на цілі своєї діяльності. Різні комунікації з'єднують виробничі, трудові, товарні та фінансові ринки, Громадські організації, держави здійснюють процес обміну на основі необхідної інформації. Уряди демократії та громадянського суспільства завжди цікавляться такими питаннями, як права людини, захист споживачів та навколишнє середовище. Організація прагне впливати на громадську думку і закон за допомогою зв'язків з громадськістю і, звичайно ж, завоювати хорошу репутацію в суспільстві, взаємозалежність і цінну конкуренцію. Таким чином, PR допомагає підвищити ефективність маркетингових практик при співпраці і залученні цільової аудиторії.

Престиж – це повага позиції, розвиненої на думку зареєстрованої компанії. Репутація-це публічна оцінка розвитку іміджу, якості та гідності на найвищому рівні. Образ-це навмисно сформований образ, призначений для надання емоційного та психологічного впливу на кого-небудь, що використовує стійкий образ об'єкта для просування об'єкта [3, с. 204].

Іміджеву рекламу – PR, можна використовувати в якості непрямої реклами, особливо коли існують обмеження на пряму рекламу. При цьому заява не робиться, за винятком випадків, коли вона пропонується побічно, на користь товару:

а) акцент на способі життя – акцент робиться на тому, як конкретний продукт вписується в спосіб життя.;

б) акцент на прекрасному – створіть навколо продукту настрій, натхненний настроєм безтурботності, краси, любові.

Подібні завдання вирішуються за допомогою спонсорства, благодійних акцій, конкурсів, лотерей, вікторин, корпоративних брошур, бланків. Компанії продають не тільки товари і послуги, а й зображення (торгові марки, девізні гасла) і франшизи. Це викликає необхідність у плануванні, розробці, впровадженні фірмового стилю і формуванні образу мети з використанням різних технологій. Для цього необхідно регулярно проводити опитування і стежити за динамікою іміджу, позитивним впливом на громадськість і ворожою поведінкою конкурентів. В цілому, іміджева реклама – це найскладніша область реклами і дорогий захід. Зокрема, торгові марки мають високу рекламну здатність, яка може підкреслити престиж, унікальність або інші споживчі характеристики товару і донести його до цільової аудиторії. Вирішенню цієї проблеми також сприяє створення художнього інтер'єру приміщень, музею зразків продукції, оригінальної виставки та інших відомих рекламних вербальних і візуальних заходів [1, с. 161].

Рекламна комунікація має наступні схеми: рекламодавець – рекламне агентство – рекламне повідомлення – засоби реклами – споживча реклама, ефективність сприйняття. Це символічна комунікація, яка здійснюється за допомогою ситуаційних знаків, таких як символи товарів і образів, образи способу життя, таємні знаки, які включаються в якості «приманки» в зміст рекламних повідомлень. Труднощі комерційної реклами полягають у тому, що це свого роду «комерційна реклама», тому вона використовує психопрограмування зі стереотипними повідомленнями в якості «насильницької» трансформації споживчої поведінки, створюючи стереотипну реакцію на конкретну ситуацію. Все це робиться при маніпуляції людською свідомістю, і іноді ретельно підібрані факти призводять до того, що в рекламі часто мета виправдовує засоби.

У сучасній ситуації соціально-економічного розвитку України питання конкурентоспроможності організації стає особливо актуальним [2, с. 21]. У зв'язку з цим значення іміджу стає все більш важливим.

Виходячи з вищесказаного, кожна організація намагається створити свій власний позитивний імідж. Він повинен відповідати наступним вимогам:

- достовірність – відповідність образу дійсності, його достовірність;
- оригінальність – зображення має бути легко впізнаваним.
- динамізм-властивість зображення, яке змінює атрибути у відповідь на зміни в колективній свідомості.
- діяльність, яка впливає на діяльність людей на емоціях, зокрема приклади рішень про покупки в конкретній компанії;

Ефективними рисами стабільного формування позитивної репутації є надійність, довіра, підтримка, позитивні рекомендації.

Те, що відбувається при маніпуляції людською свідомістю, а іноді і тенденційно підібраними фактами, в рекламі часто призводить до того, що мета виправдовує засоби.

Враховуючи підхід до створення образу слід зазначити, що в даний час серед підходів до визначення сутності іміджу організації ми недооцінюємо маркетинговий підхід. Виходячи з цього твердження, імідж організації-це загальна емоційна оцінка організації споживачами, діловими партнерами, співробітниками і широкою громадськістю. Це враження формується на основі реалізації продуманої маркетингової політики, що забезпечує лояльність цих груп визнання і розуміння унікальних переваг організації, на цій основі досягає стабільного становища на ринку.

Імідж-це один з етапів формування репутації і одночасно її позиціювання в ринковому середовищі. Враховуючи існуючий підхід до створення іміджу, можна зробити висновок, що модель яка розробляється в даний час не повною мірою враховує маркетинговий підхід до управління іміджем. Тому необхідно продовжувати дослідження в цій галузі. Перш за все, для того, щоб оцінити і сформувати імідж організації, необхідно зосередитися на структурі окремих компонентів.

Головною особливістю ринку сучасних товарів і послуг в нашій країні – є наявність на цьому ринку величезної кількості компаній, що пропонують продукцію, практично не відрізняються для споживачів з точки зору функціональності і вартості. У цій ситуації імідж компанії виробника товарів або постачальника послуг набуває особливої цінності. Саме цей образ робить продукт найбільш привабливим для споживачів і полегшує вибір споживачів. У той же час такий імідж дозволяє компанії не тільки знаходити нових споживачів послуг і підтримувати старих споживачів, але і служить своєрідною гарантією успішного подолання кризових ситуацій. Стабільний і позитивний імідж компанії є запорукою позитивного ставлення до компанії з боку різних сегментів цільової аудиторії. Одним з основних засобів формування іміджу компанії є інструмент зв'язків з громадськістю.

Література:

1. Акулич И.Л. Маркетинг. Мінськ: Вища школа, 2009. 161с.

2. Гут О. Є. Підприємство як суб'єкт ринку маркетингових комунікаційних послуг : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. Наук. Дніпропетровськ, 2006. 21 с.
3. Дивненко О.В. Імідж в бізнес-комунікаціях. Частина 1. Навчальний посібник. М., Національний інститут бізнесу, 2004. 214 с.
4. Малькевич А. А. Организация и проведение PR-кампаний. СПб, 2010.
5. Майовець Є. Маркетингові комунікації : [текст лекцій]. 2013. 228 с.
6. Состояние и тенденции рекламного рынка Украины. URL: http://www.adme.ua/ reklamnyjrynok/sostoyanie-i-tendencn-reklamnogo- rynka-ukrainy-v-2008-2012gg-cortex-17297/

ПЕРЕТВОРЕННЯ В АРМІЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ЗА ВЛАДИСЛАВА IV

В'ячеславТополенко
магістрант факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Єрич Т.Г.

Розвиток військової машини Речі Посполитої в першій половині XVII ст. становить особливий інтерес з точки зору вивчення особливостей реалізації характерних рис військової революції в специфічних умовах. Накопичений в численних походах і боях досвід дозволив польсько-литовським воєначальникам створити досконалу військову силу, яка забезпечила Речі Посполитій домінування в Східній Європі. Помітну роль у цьому процесі відіграли реформи короля Владислава IV (1633-1648 рр.).

Початок Смоленської війни 1632-1634 рр. і необхідність протистояти модернізованому за допомогою надісланих шведами радників московському війську прискорили початок проведення давно назрілих військових реформ. Перед обличчям серйозної загрози зі Сходу новий король Владислав IV завзято взявся за створення польової армії, реорганізованої з урахуванням «шведського» досвіду європейської війни. Суть реформ полягала не стільки в тому, щоб набрати найманців, а в тому, щоб «іноземні» війська набирати тепер переважно з уродженців Речі Посполитої. Таким чином, армія Речі Посполитої стала складалася з двох основних компонентів. Першим було військо «іноземного» або «німецького» ладу, що набиралося чим далі, тим більше, з підданих короля, але обмундированого, спорядженого і навченого за останньою європейською модою. До цього війська відносилися регіменти (полки) «німецької» піхоти, драгуни і рейтари (в Литві – кінні аркебузири). Другим стало військо «національного» ладу. До нього відносилися кінні гусарські, козацькі, п'ятигорскі, татарські хоругви, а також піші гайдуки – польська піхота, споряджена по-угорськи. І якщо в кінноті «національний» компонент продовжував переважати, то в піхоті, навпаки, безумовна перевагу отримав «німецький» [2, с. 177-178].

Споряджена і навчена по-новому армія Владислава IV, яка виступила в 1633 р. на допомогу обложеному Смоленську, включала в себе 24 гусарських (3 220 коней), 12 козацьких (3 600 коней), 5 п'ятигорських (780 коней) хоругв, 13 рейтарських рот (1 700 коней), 2 регіменти і 5 рот драгунів (2 250 порцій), 10 регіментів і 6 рот піхоти «німецької» (10 700 порцій) і 10 рот гайдуків (1 750 порцій) – всього 24 000 коней і порцій, тобто близько 21 000 солдатів і офіцерів [4, с. 417]. Без урахування запорізьких козаків співвідношення піхоти і кінноти склало (якщо не брати до уваги драгунів) 3 до 2 на користь піхоти, з драгунами ж співвідношення на користь піхоти буде ще вище.

Можна з упевненістю сказати, що досвід зіткнень з московськими ратями в кінці Смути і зі шведами в 20-х рр. XVII ст. не пройшов для поляків даремно. Під Смоленськом ми бачимо вже іншу армію, що відрізняється від тієї, яка існувала ще кілька років до того.

Ця армія набагато ближча до передової на той час моделі, але в той же час в деяких аспектах випереджала її. Це стосується перш за все кінноти. Хоча Густав Адольф і зробив дуже багато для того, щоб підняти боєздатність шведської кавалерії, проте нічого подібного польським гусарам він не мав, і в цілому його кіннота серйозно поступалася польській. Польські гусари були не важчі імперських і шведських кірасир або рейтарів, але їх відмінний кінський склад, вишкіл товаришів і пахоликів, їх готовність до єдиноборства, характерне наступальне озброєння і відповідна йому ударна тактика ставили гусар на голову вище за європейську важке кавалерію. І якщо європейська кавалерія того часу все більше і більше орієнтувалася на дії від оборони, на короткі контратаки з подальшим відходом під прикриття власної піхоти і артилерії, польська кіннота грала на полі бою серйознішу роль. І хоча піхота в армії Владислава і потіснила її, проте польсько-литовські воєначальники, тверезо оцінюючи ситуацію, вважали неможливим повністю перейти на «шведську» модель як не цілком адекватну специфічним східноєвропейським умовам.

Секрет перемоги польсько-литовської армії під Смоленськом полягає в тактичній перевазі над московитами. Хоча застосування західноєвропейської тактики і посилило оборонний потенціал московської піхоти, проте вона не могла перемогти у війні. У Східній Європі кавалерія все ще залишалася вирішальною силою. Найголовніша проблема, з якою зіткнулося командування московською армією під Смоленськом, полягала у відносній слабкості кінноти. Владислав, маневруючи піхотою під прикриттям своєї кавалерії, позбавив Шеїна, котрий командував московитами, переваги в людях і техніці. Останній виявився не в силах допомогти своїм військам, ізольованим в розкиданих навколо Смоленська укріплених таборах [1, с. 117-118].

Повертаючись назад до причин, що не дозволили Речі Посполитій переступити з першого на другий етап військової революції, відзначимо ще одну надзвичайно важливу, на цей раз пов’язану з фінансами, обставину. Військова революція – справа вельми і вельми дорога, яка потребує величезних витрат, і, як наслідок, сильної центральної влади, здатної знайти кошти для їх покриття. А перемоги над московитами і шведами виявилися досить дорогими. Війна зі шведами в 1626-1629 рр. коштувала коронній скарбниці 10 426 363 злотих, а Смоленський похід Владислава IV – 6 450 тис. злотих. У копієчку обійшлися і приготування Владислава до походу на Швецію після закінчення Смоленської війни. Розміри витрат можна уявити, наприклад, зі ставок оплати солдат. Так, в 1648 р. раз в квартал гусар і аркебузир мали отримувати 164 злотих, рядовий легкокінної хоругви – 124 злотих, гайдук – 120 злотих, а драгун – 132 злотих. У підсумку саме нестача грошей визначала чисельність армії, а не відсутність необхідної кількості людей. Коронні володіння не могли підтримати необхідний рівень військових витрат, а магнати і шляхта аж ніяк не горіли бажанням фінансувати непотрібні та безглузді з їх точки зору плани амбітного короля. До того ж війни, особливо на північному та північно-східному напрямках, створювали перешкоди польській зовнішній торгівлі, і особливо сільськогосподарськими товарами, на чому будувалося економічне процвітання і багатство магнатів та шляхти. Польське лицарство остаточно переродилося в шляхту, для якої доходи з своїх маєтків були важливіші, ніж гучна військова слава [3, с. 225-226].

В результаті розпочата на початку 30-х рр. XVII ст. реформа збройних сил, яка повинна була привести до завершення військової революції в Речі Посполитої, не отримала підтримки сейму і до кінця десятиліття все повернулося на круги своя. Переможна армія Владислава IV була розпущена, а урядове військо знову зведено до мінімуму. Сейм 1637 р. встановив, що коронне військо (литовська складова до цього часу відносилася до коронної як 1 до 2) має складатися з 1080 гусар, 920 козаків, 700 драгунів і 300 піхотинців-гайдуків в Україні, 600 драгунів і 100 козаків несли гарнізонну службу в Кодаку – фортеці, що контролювала Запорізьку Січ, ще 300 гайдуків стояли гарнізонами в Кам’янці-Подільському та Любліні, а для нагляду за низовим козацтвом виділялося ще 400 козаків і 400 драгунів. Тобто реально в строю було близько 4300 солдатів і офіцерів. Якщо додати до них приблизно 2 тис. литовського війська і близько 1 тис. королівської гвардії, то

отримуємо, що на початку 40-х рр. XVII ст. постійна армія Речі Посполитої мала під прапорами (без урахування реєстрових козаків) близько 7300 солдатів [5, с. 32].

Більш того, сейму в 1643 р. здалося, що і цієї кількості буде занадто багато, і військо було скорочено. Тепер коронна армія, розміщена в Україні, налічувала 14 гусарських хоругв, 22 козацьких хоругви, 2 волоські хоругви, 2 регіменти і 9 рот драгунів, 2 хоругви польської піхоти – всього близько 3600 солдатів і офіцерів. 950 порцій налічували так звану «wojska ordynackie», тобто частини, що несли охорону магнатських майоратів, близько 2000 литовських кварцяних частин і королівська гвардія близько 1400 солдатів. Якщо додати до цих сил ще й 6 тис. реєстрових козаків, то на папері виходили значні сили – близько 14 тис. чол. [5, с. 34].

На тлі збройних сил кінця XVII – поч. XVIII ст., які налічують десятки і сотні тис. солдатів і офіцерів, така армія виглядає дуже блідо. Однак не варто забувати про конкретні умови, в яких перебувала регулярна армія Речі Посполитої в кінці 40-х рр. XVII ст. Для європейської держави, яка вела останню велику війну майже півтора десятиліття тому, утримання такої постійної армії в мирний час було незвичайним. Військо, яке після закінчення військових дій не розпускають, в середині XVII ст. було нововведенням, не всі держави могли дозволити собі таке. Та ж імперія Габсбургів після завершення Тридцятилітньої війни зберегла від розпуску 9 піхотних і 10 кавалерійських полків, що за чисельністю не набагато перевищувало військо Речі Посполитої. Однак ж ніхто не говорить про те, що імперська армія була занадто мала в порівнянні з розмірами Священної Римської імперії. 14 тис. контингенту було цілком достатньо для несення поліцейської служби та відбиття невеликих татарських набігів [2, с. 186].

Польські та литовські магнати, використовуючи в своїх інтересах «золоті шляхетські вольності», домоглися завершення «другого видання» кріпосного права, що при політичному безправ'ї городян, в свою чергу, зумовило занепад ремесла і торгівлі, що унеможливлювало завершення військової революції. Свою негативну роль зіграв наступ католицтва на права релігійних дисидентів – протестантів і православних. Посилення експлуатації міського і сільського населення укупі зі зростаючими релігійними утисками підривало міць і єдність Речі Посполитої, позбавляло польсько-литовську владу підтримки українського козацтва, яке представляло серйозну військову силу.

Затверджені сеймом штати війська 1643 р. проіснували без істотних змін до 1648 р., коли в Україні вибухнуло чергове козацьке повстання, яке поклало початок серії подій, які поставили Річ Посполиту на грань розпаду і загибелі. «Золоте десятиліття» в історії Речі Посполитої завершилося, і кінець його ознаменував початок національної трагедії, що розтягнулася майже на півтора століття. Повстання під керівництвом Б. Хмельницького кинуло Польсько-литовську державу в глибоку економічну кризу, чим не забарилися скористатися його сусіди – татари, турки, московити і шведи. І однією з причин цієї кризи виявилася відсутність постійної армії – нечисленне «кварцяне» військо виявилося нездатним придушити повстання в самому зародку, а перехід українських козаків на сторону супротивників польсько-литовської корони позбавив армію Речі Посполитої значних контингентів хорошої легкої кінноти і відмінної піхоти.

Таким чином, спроби активізувати зовнішню політику як засіб підштовхнути сейм до здійснення реформ, виношуваних королем Владиславом, не знайшли підтримки сейму. Альтмарский і Поляновський мирні договори зіграли з Річчю Посполитою злий жарт. На лаврах здобутих перемог, магнатерія і шляхта вважали за краще не звертати уваги на те, що ці перемоги далися з більшими труднощами, ніж раніше, і що противники стали набагато сильнішими. Пани клопоталися про те, щоб їх сейм не погоджувався на збільшення війська, не хотіли, щоб їм довелося через те платити що-небудь і, таким чином, обмежувати своє розкішної життя.

Література:

1. Меньшиков Д. Затишье перед бурей. Боевые действия под Смоленском в июле-августе 1633 года. *Война и оружие: Новые исследования и материалы. Материалы научно-практической конференции 12-14 мая 2010 г.* СПб, 2010. С. 105-119.
2. Пенской В. Великая огнестрельная революция. М. : Яуза: Эксмо, 2010. 448 с.
3. Тымовский М., Кеневич Я., Хольцер Е. История Польши. М., 2004. 544 с.
4. Nowak, T., Wimmer, J. *Historia oręża polskiego 963-1795*. Warszawa: Wiedza Powszechna. 1981. 699 p.
5. Wimmer, J. *Wojsko polskie w drugiej polowie XVII wieku.* Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa obrony Narodowej, 1965. 382 p.

ІНТЕРНЕТ СЕРЕДОВИЩЕ: РІЗНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ НА ЛЮДИНУ

Тетяна Урсакі
студентка 3 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – викл. Щетиніна С.В.

Глобальна мережа Інтернет сьогодні є найбільшою і найвідомішою у світі інформаційною павутиною. Зараз неможливо уявити життя без цього геніального винаходу, що кардинально змінив суспільні реалії. Можливостям, що надає Інтернет, немає меж. Його ресурси постійно поповнюються новою інформацією, а кількість користувачів невпинно зростає. Більшість операцій, необхідних у повсякденному житті, вже виконуються в Інтернеті.

Internet – всесвітня павутина, що об’єднує величезну кількість регіональних мереж та мільйони комп’ютерів в усіх куточках світу, що дає змогу обмінюватися даними з будь-яким користувачем [1].

Зародження Інтернету пов’язують зі створенням комп’ютерної мережі під назвою ARPA (AdvancedResearchProjectsAgency). Запуск штучного супутника Землі, що відбувся у 1957 р. в СРСР, став передумовою до її створення. Заради підвищення надійності інформаційної безпеки у разі виникнення воєнних дій, Міністерство оборони США віддало наказ та виділило необхідні кошти для здійснення розробки надійної системи обміну інформацією. Незабаром ARPA здійснив стрімкий розвиток і набув популярності для вчених різних наукових сфер [3].

Зараз Інтернет поширився по всьому світу. Розвиток Інтернету невпинно зростає, породжуючи нові інформаційні можливості. Цей кладень знань посідає центральне місце у всіх інформаційних технологіях.

Розглянемо основні можливості, що надає Інтернет:

1.Отримання інформації. Однією з найважливіших переваг Інтернету є спілкування з користувачами цієї мережі коли завгодно та на будь-якій відстані. Знайти потрібну інформацію, нових людей можливо в будь-якому місці. В Інтернет-просторі є безліч сайтів з різними форматами необхідної користувачеві інформації: текстові, з аудіо, відео, фотографіями або малюнками. Тепер людям достатньо вбити в пошуковик назву необхідної інформації, а не обмежуватися тільки бібліотекою. Навіть мови не є бар’єром для здобуття знань, оскільки наразі створено безліч перекладачів в онлайн-доступі.

Соціальні мережі, форуми, чати, месенджери – всі ці засоби створені для того, щоб кожна людина змогла знайти собі друзів, співрозмовників, однодумців, партнерів, учнів або вчителів. Нині у багатьох державних та приватних закладах, установах тощо є свій сайт, де можна дізнатися про загальнодоступну інформацію, останні новини та нововведення, необхідні матеріли про установу, не виходячи з дому. Навіть у середній та університетській освіті відбулися значні зміни. Вже зараз виникають різноманітні семінари, онлайн-курси,

запровадилася дистанційна форма навчання, щоб кожен учень або студент міг здобувати знання у зручному для нього місці.

2. Поширення інформації. Інтернет також має можливість повідомляти безліч інформації кожен день з великою швидкістю. Досі такої швидкості ще ніколи не спостерігалося: тільки-но у світі настає якась голосна подія, одразу її згадка з'являється в Інтернет-ресурсах і вже через кілька хвилин стає відомою серед безліч користувачів. Поширення такої інформації неможливо заборонити або приховати. Гласність і свобода слова в мережі є поняттями більш актуальними, ніж для друкованих ЗМІ.

Майже безмежні можливості в Інтернеті надаються у сфері бізнесу, фрилансу, здійснення покупок. Практично будь-який товар можливо придбати, замовити та оплатити, не виходячи з дому. З'являються тисячі сайтів та ресурсів, магазинів, які надають послуги і товари. Ефективне використання інформаційного потенціалу Інтернету дозволяє успішно вести підприємницьку діяльність, бути конкурентоспроможним та отримувати значні прибутки. Також можна знайти працівників і роботодавців, партнерів, клієнтів, налагодити ділові стосунки на відстані. Крім сказаного, поширення впливу глобальної мережі відбувається і на сектор розваг: з'являються фільми, серіали, ігри, розважальні програми та ін. [4].

Окреслимо основні плюси та мінуси Інтернету, що дозволить нам оцінити, яка частка перевершує:

Як зазначалося, до плюсів відноситься:

1) Інтернет має невичерпну кількість інформації, ним може користуватися будь-який охочий;

2) спілкування в Інтернеті необмежене, сюди входить електронне листування, відеозв'язок, голосове спілкування;

3) відео, аудіо, ігри, фотографії, документи – все це можна завантажувати з Інтернету та користуватися невичерпну кількість разів;

4) в Інтернеті є безліч освітніх матеріалів, курсів, семінарів, що дозволяють людині стати більш освіченою та навчатися, не виходячи з дому;

5) Інтернет є новим видом заробітку. Тут можна займатися веденням власного бізнесу, рекламувати свою корпорацію, знаходити нових партнерів та клієнтів.

До мінусів віднесемо:

1) в Інтернеті існує безліч сайтів-пасткок, наповнених тільки однією рекламою або вірусами;

2) Інтернет часто забирає багато часу;

3) Інтернет має велику кількість негативних елементів, наприклад сайти для анонімних самогубців;

4) в Інтернеті діє анонімність користувачів, тому люди часто вдаються до приниження один одного, розпалюють конфлікти, провокують на неадекватну реакцію;

5) в Інтернеті діє багато шахраїв. Часто обман зустрічається, коли людина щось купує через Інтернет [5].

З деякими пунктами можна боротися завдяки застосуванню спеціальних програм. Усі інші є постійними, проте залежать від особистого вибору користувача. Кожен сам має регулювати свої дії. Як бачимо, існують як переваги, так і недоліки, проте переваг, що надає Інтернет, значно більше, щоб ми змогли відмовитися від нього.

Далі ми наведемо декілька цікавих фактів про Інтернет:

1. Перший створений у світі веб-сайт в Інтернеті все ще функціонує. Посилання на сайт виглядає так: info.cern.ch. Має кілька рядків тексту, а сама сторінка була написана завдяки першій версії HTML.

2. Кожного дня відправляється понад 247 млрд. електронних листів, з них приблизно 81% є спамом. Перший спам-лист був відправлений у 1978 р. Електронний лист надійшов до 600 користувачів. У ньому була реклама корпорації DigitalEquipmentCorporation. Жоден із користувачів не був радий його отримати.

3. Перший відправлений лист в електронному варіанті датується 1971 роком. Його надіслав американський програміст Рей Томлінсон, що винайшов систему електронної пошти. Для позначення того, що лист був відправлений людині, а не комп'ютеру, використовувався такий символ, як «@». На жаль, програміст не запам'ятав те, що надіслав [6].

4. Щоб здобути своїх перших 50 мільйонів користувачів, Інтернету знадобилося лише 4 роки. Тоді як телебаченню 13 років, а радіо взагалі 38 років для досягнення такої кількості користувачів.

5. 3 червня 2011 року була прийнята резолюція про те, що базовим правом людини є доступ в Інтернет, а його відключення є порушенням прав людини.

6. Якби Facebook був державою, то за чисельністю населення він займав би 3 місце у світі [7].

7. Згідно з розрахунками науковців Каліфорнійського університету в Берклі, кожен файл, який ми завантажуємо з Інтернету, робить пристрій трохи важчим. Цифрові дані Інтернету важать 50 грамів [2].

8. В 1991 році було під'єднано першу у світі веб-камеру та проведено перший сеанс відеоспілкування. Це було здійснено в Кембриджському університеті. Цікавим є те, що її єдиною метою було спостереження за кавоваркою. Дані транслювалися на декілька комп'ютерів. Це було здійснено для того, щоб дарма не спускатися в хол по каву.

9. Найбільша кількість користувачів Інтернет мережею – населення Китаю. Близько 800 млн. китайців, тобто десь 60% населення країни, користуються мережею.

10. Близько 5% світового обсягу вуглекислого газу виробляють обладнання, що задіяні для обслуговування глобальної мережі.

11. Світова мережа має основу, що складається з 300 кабелів, які з'єднують по дну океанів і морів всі континенти.

12. Відомо, що Інтернет має 7 хранителів. У кожного з них є свій персональний ключ, за допомогою яких можна перезапустити глобальну мережу. Для цього існують дві передумови: технологічна катастрофа або захоплення Інтернету [8].

Отже, Інтернет є багатофункціональним середовищем, що має безмежні можливості: тут можна спілкуватися, знаходити потрібну інформацію, працювати, робити покупки, розважатися та багато іншого. З кожним роком можливості кібер-простору збільшуються.

Хоч Інтернет надає можливість вільного спілкування, водночас він накладає і певні обмеження. Користувач несе відповідальність за вміст свого контенту. Все, що вважається незаконним у повсякденному житті, поширюється і на Інтернет. У порівнянні з минулими роками, законодавча політика Інтернету стала більш керованою, тому слід обережно ставитися до дій, які ви виконуєте в мережі.

Література:

1. Глобальна мережа Інтернет. Основи інформаційної безпеки. URL: https://sites.google.com/site/kniginashevseua/lekcijni-zanatta/globalna-mereza-internet-osnovi-informacijnoie-bezpeki.

2. Історія виникнення Інтернету. URL: https://webbuilding.com.ua/ukr/ blog/istoriya-interneta.

3. Інтернету вже 30 років. Дивовижні факти про Всесвітню мережу. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-47590825.

4. Можливості мережі Інтернет. URL: https://sites.google.com/site/ istoriarozvitkumereziinternet/ mozlivosti-merezi-internet.

5. Плюси і мінуси інтернету. URL: https://moyaosvita.com.ua/osvita-2/plyusi-i-minusi-internetu/.

6. Цікаві факти про Інтернет. URL: https://futurenow.com.ua/tsikavi-fakty-pro-internet-19-nejmovirnyh-rechej-pro-yaki-vy-ne-znaly/.

7. Цікаві факти про інтернет. URL: https://dovidka.biz.ua/tsikavi-fakti-pro-internet.

8. 15 фактів про мережу Інтернет. URL: https://sebweo.com/15-faktiv-pro-merezhu-internet/.

СЛЕНГІЗМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Тетяна Урсакі
студентка 3 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. філ. н., доц. Циганок І. Б.

Одну із актуальних проблем сучасного мовознавства становить дослідження комп'ютерного сленгу. Хоч системного опису сленгізмів цієї галузі до сьогодні не здійснено, однак чимало різноаспектних студій у науковому обігу є. Наприклад, Лариса Ярощук вивчає роль комп'ютерного сленгу у спілкуванні молоді [8]; порівняльний аспект в українській та англійській мовах досліджує О. Ясінська [9]; а І. Щур – проблеми функціонування та формування комп'ютерних сленгізмів [7]; лексикографічний дослід українського словника комп'ютерників здійснила Р. Синишина [3], словник комп'ютерного сленгу поширений також в електронному варіанті, як-от: «Матеріали до словника українського комп'ютерного сленгу» Д. Гавлюк [1]; «Словник геймера. Ігрові терміни, абревіатури, жаргон та сленг онлайн-ігор. Рівні в комп'ютерних рольових іграх» [5] тощо.

Мета нашої наукової розвідки полягає у спробі класифікувати виявлені сленгові одиниці комп'ютерної сфери.

У науковій літературі фіксуємо різні визначення сленгу. Так, Т. Кондратюк розуміє його як «синкретичне мовне утворення, що включає загальний масив розмовної емоційно-експресивної лексики, не відображеної у сучасній лексикографічній практиці [2, с. 33]; Л. Ставицька вважає сленг практично відкритою мовною підсистемою ненормативних, стилістично знижених лексико-фразеологічних одиниць [6, с. 42]. За спостереженням Л. Ярощук, «комп'ютерний сленг характеризується лаконічністю, буяє скороченнями та своєрідною символікою» [8].

У середовищі користувачів всесвітньою мережею та комп'ютерників, дослідники дійшли висновку, що саме тут створюються більша частина неологізмів, а також різні фонетичні, графічні та граматичні значення, такі як *ACK* (скорочення від *acknowledged*) для питання: *чи присутній хто в чаті* або для підтвердження чиєїсь присутності під час онлайн-бесіди; *NAK* використовується, щоб перервати співрозмовника через нерозуміння один одного, також це онлайн-відповідь на запит у чаті «*я не доступний для бесіди прямо зараз*»; позначку *IMHO* використовують з семантикою «*моя особиста думка*» [5]. А символ @ має назву *собачка або равлик*, наприклад, моя електронна адреса: урсакі-равлик.укр.нет; *нік* – це прізвисько.

Однак і старіння певних комп'ютерних назв, зокрема, сленгових теж спостерігається, оскільки ця сфера швидко розвивається. Дослідники описують сленгові історизми: *скло* - захисний екран монітора, *циган* - кольоровий графічний адаптер CGA; сленгові архаїзми: *штампик* – принтер.

В мовленні комп'ютерників та користувачів ПК виявлено сленгізми на позначення:

коп'ютерної техніки та її частин

- *клава* – клавіатура;
- *карлсон* – охолоджуючий вентилятор;
- *слимак* – корпус комп'ютера slim;
- *металолом* – апаратне забезпечення;
- *мізки* – центральний процесор комп'ютера або оперативна пам'ять комп'ютера;
- *експіха (її ще називають хрюша)* – Windows XP;
- *пентюх* – комп'ютер з модифікацією Pentium;

• *стіна* – програмні та апаратні засоби захисту;

• *залізо* – апаратна частина комп'ютера [5].

Найменування комп'ютерного забезпечення, баз данних:

• *опенсорс* (від англ. позначається, як «*open source* software») – програмне забезпечення, що має свій вихідний код якого можна доповнювати, змінювати та використовувати кожен, хто має потребу;

• *блокчейн* (від англ. *blockchain*) – база даних, що має децентралізовану систему, що здійснює в одноранговій мережі зберігання історії транзакцій та активів;

• *варез* (від англ. *warez*) – будь-яке програмне забезпечення або інтелектуальна власність, що, порушуючи права правовласника, може у вільному доступі поширитися в Інтернеті;

• *фреймворк* (від англ. *framework*) – система, програмний продукт або платформа, основною метою якої є створення, спрощення та підтримка різних видів програм, сайтів, послуг [4];

• *айболіт – програма, що захищає від вірусів;*

• *апгрейд* – модернізація апаратного забезпечення;

• *даунгрейд* – заміна, на попередню версію, апаратного забезпечення;

• *босяк – програміст мовою Basic, а також мова програмування Basic;*

• *водянка* – водяне комп'ютерне охолодження;

• *друкарка* – редактор тексту, наприклад, Word [5];

Найменування осіб:

• *a.k.a* (від англ. **a**lso **k**nown **a**s) – псевдонім або нікнейм;

• *адмін* (від англ. *admin*) – адміністратор;

• *свитчер* (від англ. *switcher*) – особа, яка перейшла з іншої сфери діяльності працювати в IT програмування [4];

• *крекер* – програма або людина, що зламують від копіювання фірмовий захист;

• *геймер* – комп'ютерний гравець в ігри [5];

Найменування заходів комп'ютерної сфери

• *хакатон* (від англ. *hack marathon, hackathon,*) – форум або захід, де збираються з різних галузей фахівці, що розробляють програмне забезпечення (частіше за всього програмісти, проте сюди можуть входити і тестери, дизайнери), для розбудови додатку, програми [4].

Найменування дій:

• *скачати* – завантажити з мережі інформацію;

• *конектитися (англ. connect) – з'єднуватися з віддаленим мережевим ресурсом;*

• *заінсталити* – встановити програмне забезпечення на комп'ютер;

• *грохнути, вбити – видалити з комп'ютера програмне забезпечення;*

• *копіпаст* (від англ. «copy/paste») – копіювати інформацію та вставити;

• *висіти* – 1) висіти – знаходитись в Інтернеті у пошуках інформації, спілкуватись на форумах та чатах; 2) про операційну систему або програму – не реагувати на подразники ззовні (натискання кнопки миші або клавіш), що може припинити роботу програми;

• *деплой або задеплоїти* (від англ. *deploy*) – це перенесення (розгортання) виконуваного коду (програмного забезпечення) на пристрій або сервер, де воно буде працювати [4].

Назви комп'ютерних ігор:

• *браузерна гра, або браузерка* – такий вид онлайн ігор, яку можна запустити прямо в браузері. Частіше за всього сюди входять казуальні флеш-ігри;

• *ББММОГ* – масова онлайн гра, одна із різновидів браузером, розрахована на багато гравців, що взаємодіють;

• *казуальна гра, або казуалки* – часто їх називають міні-іграми. Ще один різновид комп'ютерних ігор. Зазвичай вони є дуже простими та короткими, розраховані на одного гравця. Сюди входять тетріс, стріляли та ін.;

• *клієнтська гра* – онлайн-гра, для установки якої потребується спеціальна програма, названа клієнтом. Така гра має широкі можливості геймплею та якісну графіку, на відмінно від браузерних, але вона потребує багато ресурсів комп'ютера;

• *ММОРПГ* – розрахована на багато гравців масова рольова онлайн-гра. Як правило такі ігри володіють доволі глибоким сюжетом, в процесі якого гравець розвиває та прокачує одного або кілька персонажів [5].

Способи творення сленгу галузі різні: запозичення, повністю і не повністю засвоєні мовним ґрунтом української мови, кальки, фонетична мімікрія, афіксальні способи, напр., *device – девайс*; *message – меседж*, *application – аплікуха* (прикладна програма) *CD-ROM – сідіромка; strategic game* – стратегія; *to connect* – коннектикатися (здійснити з'єднання за допомогою комп'ютера); *to program* – програмити (займатися програмуванням).

Крім того, мовна гра та метафоричне перенесення вважаються не менш продуктивними способами утворення слів комп'ютерного сленгу (крякалка – програма, що зламує чуже програмне забезпечення).

Отже, дослідженню, що стосується комп'ютерного сленгу, присвячуються багато робіт. Виявлено, що його одиниці мають різні лексико-семантичні особливості, що утворюють омонімічні відношення, синоніми та антоніми. Позначимо, що найбільша кількість неологізмів спостерігаються саме у словах комп'ютерному сленгу. Також спостерігається і певне старіння комп'ютерних назв через стрімкий розвиток комп'ютерної сфери. Основу українського комп'ютерного сленгу становлять лексичні та граматичні одиниці, що виникають на підставі загальнонародної мови. Також беруть участь у словотворі запозичені і питомі афікси.

Література:

1. Гавлюк Д. Матеріали для словника українського комп'ютерного сленгу. *Мова та історія*. К., 2003. Вип. 63/64. С. 14-15.
2. Кондратюк Т.М. Словник сучасного українського сленгу / упор. Х.: Фоліо, 2006. 350 с.
3. Синишин Р. І. Матеріали для словника українського комп'ютерного сленгу // [А-В]. *Мова та історія*. К., 2002. С. 23-25.
4. Сленг IT-спеціалістів. URL: http://www.dut.edu.ua/ua/news-1-525-6972-sleng-dlya-it-specialistiv_kafedra-inozemnih-mov
5. Словник геймера. Ігрові терміни, абревіатури, жаргон та сленг онлайн-ігор Рівні в комп'ютерних рольових іграх. URL:https://xvii.ru/gate-and-fence/slovar-geimera-igrovye-terminy-abbreviatury-zhargon-i-sleng-onlain-igr/.
6. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг. К.: Часопис «Критика», 2005. 462 с.
7. Щур І. І. Український комп'ютерний сленг: формування і функціонування: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». К., 2006. 20 с.
8. Ярощук Л. Комп'ютерний сленг як форма молодіжног спілкування URL: http://www.chnu.edu.ua/res/chnu.edu.ua/period_vudannia/web13/pdf/2012_1/Larysa_Yaroshchuk.pdf.
9. Ясінська О. В. Комп'ютерний елемент в аспекті лінгвістичних досліджень / О. В. Ясінська. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2009. № 5. С. 233-238.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Роман Фльоштер
студент 2 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к. е. н., доц. Метіль Т.К.

Метою статті є систематизація та аналіз міжнародної практики державної підтримки суб'єктів малого бізнесу та визначення доцільності її застосування в Україні.

Останнім часом увага до підприємництва з боку держави підвищується, воно активно підтримує малий та середній бізнес.Малі та середні підприємства у всіх країнах мають величезну економічну та соціальну значимість.Практично у всіх державах саме такі підприємства обслуговують основну масу споживачів, виробляючи комплекс продуктів і послуг відповідно до вимог ринку, що швидко змінюються [1].

Критерії віднесення бізнесу до сектору малих та середніх підприємств у США встановлюються Управлінням у справах малих підприємств США (SmallBusinessAdministration, SBA). Це управління є потужним федеральним агентством з офісами у кожному штаті. Критерії віднесення бізнесу до сектора МСП у США є певними раз і назавжди. Оскільки в економіці постійно змінюються, ці стандарти переглядаються кожні 5 років. При перегляді Управління у справах малих підприємств США збирає та враховує коментарі громадськості [2].

Як і в багатьох інших країнах, у США для участі у певних федеральних програмах та для отримання федеральних контрактів та субконтрактів компанія повинна відноситися до сектору малих підприємств (саме малих – поняття«середній бізнес» у США відсутня).

Щоб бути віднесеним до категорії МСП, бізнес у США повинен відповідати таким вимогам:

− бути комерційним бізнесом із будь-якою організаційно-правовою формою;
− перебувати у незалежному володінні та управлінні;
− не домінувати у своїй галузі на національному рівні;
− фізично перебувати та здійснювати операції в США або на територіяхСША; при цьому компанії, що знаходяться за межами США, але які здійснюють операції в США та роблять істотний внесок в американськуекономіку через виплату податків або використання американських продуктів, матеріалів або робочої сили теж можуть розцінюватися як американські МСП [3].

У США віднесеннякомпанії до сектору малих підприємств варіюється залежно від галузі, де компанія здійснює свою діяльність. Існує 1160 галузей та напрямків діяльності компанії, і для кожної свої критерії віднесення до сектора малого підприємництва.

Наприклад:

− якщо компанія є оператором супутникового зв'язку, то вона буде вважатися малим підприємством, якщо чисельність працівників трохи більше 1500 співробітників;

− якщо підприємство займається виробництвом асфальтобетонних сумішей, не більше 500 співробітників;

− якщо підприємство займається оптовою торгівлею спортивними та розважальними товарами, то чисельність співробітників не повинна перевищувати 100;

− якщо підприємство займається фермерством або виробництвом тютюну, то підприємство буде відноситися до малих, якщо річний дохід не перевищуватиме 1 млн дол. США;

− якщо підприємство займається виробництвом курячих яєць, то річний дохід не повинен перевищувати 15 млн. дол. США;

− якщо це сімейний гіпермаркет або радіостанція, то річний дохід не повинен перевищувати 38 млн. дол. США.

Така детальна система критеріїв розроблена для участі у програмах фінансової підтримки та отримання федеральних контрактів компаніями, показує найвищу зацікавленість США у розвитку свого потенціалу та зміцнення економіки завдяки підприємництву [4].

В даний час у Сполучених Штатах Америки функціонує понад 27,5 млн. підприємств, що належать до категорії малих, причому значну частину з них становлять сімейні компанії. Американські підприємці воліють організовувати свій бізнес виключно на власні кошти. І лише 10% малих підприємств відкриваються за рахунок позикових коштів.Специфічною особливістю малого підприємництва США є використання такої форми, як франчайзинг.

Франчайзинг – змішана форма великих і дрібних підприємств, коли великі підприємства укладають договір з малими організаціями надозвіл здійснювати свою діяльність від імені франчайзера.Згідно з оцінками Міжнародної асоціації франчайзингу, у Штатахіснує понад 2000 франчайзерів та приблизно 600 тис. одержувачів франшизи. Така форма ведення бізнесу значно полегшує створення малих підприємств [2].

Нова Зеландія займає лідируючі позиції у рейтингу DoingBusiness 2017, 2018, 2019, 2020.Розвитку Нової Зеландії передували різні законодавчі акти, вірна політична стратегія, висока відповідальність уряду перед суспільством, а також багато іншихфакторів.

Рейтинг DoingBusiness виділяє основні переваги ведення бізнесу у Новій Зеландії, такі як:

- високий рівень захисту інвесторів;
- низький рівень корупції;
- невеликі витрати на ведення бізнесу;
- сильна та розвинена банківська система.

МСП у Новій Зеландії – це підприємства з кількістю працівників менше 100 осіб. МСП далі поділяються на мікропідприємства, самозайняте населення, малі підприємства (від 1 до19 осіб), середні підприємства (від 20 до 99 осіб) та великіпідприємства (100 і більше осіб). Згідно з останніми даними Статистичного управління Нової Зеландії (StatisticsNewZealand – Stats NZ), у цій країні налічується загалом 534 933 підприємств, і 97% (або 518 856) становлять саме МСП. У секторі МСП у Новій Зеландії зайнято 29% працівників, 376785 підприємств (приблизно 64% всіх підприємств) не мають найманих працівників.

У 2018 р. у Новій Зеландії було понад 140 000 малих підприємств із чисельністю працівників до 20 осіб. За даними StatsNZ, малі підприємства внесли 153,1 млрд доларів, або 25,3%,загального обсягу продажів галузі у 2018 фінансовому році. В 2003–2017 р. у Новій Зеландії при Міністерстві підприємництва, інновацій та зайнятості працювала Група з розвитку малогобізнесу (SBDG – SmallBusinessDevelopmentGroup), яка забезпечувала підтримку малого бізнесу в уряді та консультувала уряд із цих питань.

На даний момент у Новій Зеландії існує міжвідомча програма «Найкраще для бізнесу в Новій Зеландії»(B4B – BetterforBusiness), розроблена для підтримки новозеландського бізнесу, а також виявлення та розробки найбільш ефективних способів взаємодії бізнесу та уряду.

B4B представляє 10 державних установ, які несутьколективну відповідальність. Роль такої програми полягає втому, щоб зрозуміти потреби підприємств, їх основні больовіточки та відстоювати їх в агентствах для покращення ситуації.В даний час у програмі BetterforBusiness 10 агенцій:

- MinistryofBusiness, InnovationandEmployment (theleadingagency) – Міністерство бізнесу, інновацій та зайнятості (провідне агентство);
- ACC – агенція, яка працює на підставі Закону про компенсацію від нещасних випадків від 2001 р.;
- InlandRevenue - Податкове управління Нової Зеландії;
- MinistryforPrimaryIndustries – Міністерство із сировиннихгалузям промисловості;
- NewZealandCustomsService – Митна служба НовоїЗеландії;

− Stats NZ - Статистика Нової Зеландії;

− NewZealandTradeandEnterprise – Агентство з економічного розвитку та сприяння торгівлі Нової Зеландії;

− NewZealandTransportAgency - Транспортне агентство Нової Зеландії;

− -WorkSafe NewZealand - Агентство охорони праці Нової Зеландії;

− CallaghanInnovation – Агентство з інновацій.

Мета цієї міжвідомчої програми полягає у постійному вдосконаленні державних послуг на користьновозеландського бізнесу та новозеландців. Використання цифрових технологій та інновації у підходах до розробки та надання послуг є ключем до досягнення результатів програми B4B.

Незважаючи на те, що в Новій Зеландії практично немає банківського фінансування проєктів, держава, а такожсторонні компанії надають досить широкий перелікможливостей отримання грошей ведення власного бізнесу.

Найважливіші з них:

1) «ваучер можливостей» – спеціальні ваучери, що видаютьсяна певних умовах;

2) гранти на наукові дослідження та розробки, можна отримати на початковій стадії розвитку підприємства;

3) «фінансування бізнес-ангелів» – видається, коли startup вже має продукт або працюючий прототип. Є певні клуби, які фінансують такі підприємства:IceAngels, Archangel, FlyingKiwis, Angel HQ;

4) інвестування серії А – передбачає видачу кількох мільйонів доларів. Воно відбувається, коли підприємство розпродає свої акції, та існують мінімальні ризики для інвесторів;

5) венчурні фонди – їх мета вивчити вимогу до підприємців та надати список інвесторів. Вони допомагають спроектувати бізнес-план, щоб викликати інтерес.

6) бізнес-інкубатори – це структури, де проект допоможутьфінансувати, для цього потрібно довести його значущість та затребуваність на ринку[5].

Підводячи висновки, я можу сказати, що до малого бізнесу припадає широка частина ринкового господарства економічно розвинутих країн та не менш бажане місце у розвитку національних економік. Результати проведення порівняння критеріїв віднесення суб’єктів бізнесу до «малих» в деяких економічно сформованих країнах та Україні говорять , що стосовно груп малих і середніх підприємств в зарубіжних країнах значущість малого бізнесу для всієї економіки країни, зарубіжних країн використовують підряд різноманітні знаряддя державної підтримки в виді : податкові пільги, юридичні та консультаційні послуги, освітні програми, програми кредитної підтримки (пільгові кредити, кредитні гарантії) [6].

На мою думку, Україні, щоб вирішити недоліки та модернізувати діяльності малого і середнього бізнесу, потрібно підтягти та освітлювати нормативно-правову базу у сфері внутрішньо фірмово-фінансового планування та убезпечити стимулами до енергійного модернізаційного розвитку малих компаній як спрямованого чиннику інтенсивного розвитку бізнесу. Це потребує вивести відповідні умови щодо організування ефективного фінансового втручання до механізму як методологічної, методичної, організаційної побудови системи фінансових відносин усередині та зовні підприємств.

Література:

1. Зарубіжнийдосвідпідтримки малого бізнесу: уроки для України. URL:http://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/80.pdf

2.Зарубежный опыт развития малого бизнеса. URL: http://vectoreconomy.ru/images/publications/2019/1/economicsmanagement/Zyuzina.pdf

3.Зарубіжний досвід розвитку підприємницьких структур та можливостійоговикористання в Україні. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5772

4. Особливостідержавноїпідтримки малого бізнесу у зарубіжних країнах. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/14622/1/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B8%20%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%83%20%D1%83%20%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%D1%85.pdf

5. Малое и среднее предпринимательство в развитых странах: основные особенности развития. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/maloe-i-srednee-predprinimatelstvo-v-razvityh-stranah-osnovnye-osobennosti-razvitiya

6.Малый и средний бизнес как фактор экономического роста России / Ин-т экон. политики им. Е.Т. Гайдара. М. : Изд-во Ин-та Гайдара, 2019. 308 с. URL: https://www.iep.ru/files/text/working_papers/Nauchnye_trudy-178.pdf

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА РОЗВИТОК ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Ірина Червенкова
магістрантка факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – к.п.н. Рубан А.К.

Соціальні мережі визначаються як загальнодоступні онлайн-сервіси, які дозволяють користувачам створювати особисті профілі, ідентифікувати інших користувачів (друзів), з якими вони можуть контактувати, читати або ділитися повідомленнями інших користувачів мережі, а також надсилати або надсилати повідомлення. отримувати загальнодоступні або приватні повідомлення.

Учасники соціальних мереж можуть надсилати приватні повідомлення, писати на стіні інших користувачів, організовувати свою соціальну діяльність або дізнаватися про щоденну діяльність інших користувачів. Соціальні мережі дозволяють обмежити надання особистої інформації друзям або знайомим. Ці інформаційні елементи можуть включати зображення, книги чи улюблені фільми, презентації на день народження, романтичні стосунки або місце перебування користувача в певний час [2, с. 179].

Наше дослідження у зясуванні соціальної взаємодії студентської молоді через засоби масової інформації, показали, що 64% студентів віддають перевагу спілкуванню віч-на-віч, 18% віддають перевагу телефонному спілкуванню і лише 16,1% вважають Інтернет найкращим методом спілкування. Згідно з цим, майже 57% користувачів онлайн-соціальних мереж у віці 18-29 років мають один або кілька профілів у соціальних мережах. Час, проведений у соціальних мережах, досить сильно варіюється залежно від різноманітних показників. Під час опитування групи студентів було показано, що вони проводять у Facebook в середньому 47 хвилин на день. Більш останнє дослідження показало, що 82% студентів заходять у Facebook кілька разів протягом дня. Студентська аудиторія, як правило, використовує Facebook набагато частіше, ніж інші категорії людей, щоб підтримувати зв’язок з друзями або сім’єю середньої школи.

Із запуском соціальних мереж, наприклад, MySpace, Facebook, Twitter, Instagram. Tik-Tok тощо. було залучено мільйони користувачів, багато з яких інтегрували свою онлайн-активність у віртуальні мережі у свій щоденний розпорядок. Існують сотні таких віртуальних соціальних мереж, які представляють різноманітні технологічні можливості, що сприяють розширенню кола інтересів і практик. Хоча основні технологічні особливості схожі, культури, які виникають навколо соціальних мереж онлайн, різноманітні. Більшість

таких сайтів орієнтуються на свої об'єкти відповідно до існуючих соціальних мереж, тоді як інші допомагають іноземцям спілкуватися в спільнотах зі схожими інтересами, діяльністю та політичними поглядами. До того ж деякі сайти орієнтовані на різноманітну аудиторію, інші орієнтовані на людей за мовним, расовим, сексуальним, релігійним чи етнічним статусом.

Є також різноманітні сайти, які містять нові інформаційні та комунікаційні засоби, такі як мобільне підключення, ведення блогів або обмін фотографіями та відео. У нуковій літературі соціальні мережі визначаються як веб-сервіси, які дозволяють людям створювати загальнодоступні або частково загальнодоступні профілі в чітко визначеній системі.

Серед чисельних досліджень специфіки соціальних мереж та їх вплив на розвиток особистості можна виокремити і вивчення онлайн-взаємодії, її вплив на стосунки між друзями, незнайомими людьми та родиною [1, с. 15]. Зауважимо, що підлітки використовують соціальні мережі, щоб підтримувати зв'язок зі своїми однолітками. Однак дівчата, як правило, використовують Інтернет для підтримки існуючих дружніх стосунків, тоді як хлопці більше схильні спілкуватися в Інтернеті, щоб знайти нових друзів або фліртувати. Нам відомо щей таке: 48% підлітків вважають, що соціальні мережі покращують їхні стосунки. Принагідно зазначимо, що надзвичайно важливо вибирати соціальні канали та групи, до яких мають доступ підлітки. Відносини з незнайомими людьми зазвичай поверхневі і не тривають з часом.

Одним із головних інтересів користувачів соціальних мереж є створення особистого профілю, за допомогою якого вони можуть представляти релевантну інформацію про себе, захоплення чи інтереси. Весь процес створення віртуального «Я» не розвіюється контекстом соціальних мереж, але він побудований на взаємодії з друзями в Інтернеті, виходячи з їхніх очікувань щодо себе. Таким чином, більш-менш помітно користувач буде поширювати інформацію, фотографії, інтереси, враховуючи очікування віртуальних знайомих, найчастіше справжніх друзів. На відміну від інших типів онлайн-профілів, профілі Facebook дають можливість не лише своїм користувачам поширювати інформацію на власній сторінці, а й друзям чи незнайомим людям (залежно від налаштувань їх особистого облікового запису).

Ступінь, в якій профілі Facebook розкривають правдиву інформацію про особистість користувачів, залишається цікавим для дослідників. Наприклад, серед 33 користувачів Facebook (наші реципієнти), ми перевірили, наскільки профіль Facebook є ідеалізацією ідентичності, а не презентацією особистості. Наше дослідження фіксує позитивні кореляції користувачів із реальною релевантною інформацією про себе, що свідчить про те, що презентація ідентичності в соціальних мережах формується скоріше як грань реальної особистості, а не як проекція ідеального «Я» [3, с. 238].

Соціальні мережі в Інтернеті стали надзвичайно популярними серед молоді та підлітків. У контексті, коли поширеність використання соціальних мереж з кожним роком значно зростає, психосоціальних спеціалістів хвилює, наскільки віртуальне спілкування впливає на соціальний розвиток. Деякі експерти стверджують, що підлітки, які вже вміють використовувати Інтернет для цих цілей, використовують онлайн-спілкування у віртуальних соціальних мережах для підтримки дружніх стосунків та зв'язку з новими групами. Інші дослідження підтверджують «тезу про соціальну компенсацію», яка фіксує той факт, що менш комунікабельні молоді люди в реальному житті використовують соціальні мережі, щоб знайти друзів і підтримувати стосунки, які вони не могли зміцнити в реальному житті через сором'язливість. Відмітимо, що підлітки та молодь використовують соціальні мережі для оцінки думки друзів про себе, що є визначальним фактором формування ідентичності.

Існують дві основні теорії аналізу. По-перше, онлайн-комунікація – це, насамперед, альтернативний засіб комунікації для тих, хто вже має міцні соціальні стосунки, а також вказує на існування комунікаційних сайтів, як засіб компенсації для молодих людей, які не можуть спілкуватися в реальному середовищі. По-друге, підлітковий вік розглядається як

найсприятливіший період суспільного розвитку протягом усього життя. У цей період молоді люди вчаться зав'язувати та підтримувати дружні стосунки та набувають основних соціальних навичок. Ці навички необхідні під час раннього дозрівання, коли група споріднених людей стає основним джерелом емоційної підтримки.

Протягом усього мікродослідження з окресленої проблематики, ми з'ясували значення, яке молодь надає соціальним мережам (особливо Facebook, Instagram. Tik-Tok та ін.) та важливість їх впливу на соціальний розвиток молоді.

Література:

1. Варивода К.С. Позитивні і негативні аспекти взаємодії сучасної молоді в соціальних мережах. *Науковий огляд.* 2015. №7 (17). С. 15-24.

2. Даненко В. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки.* 2019. № 8. С. 179-184.

3. Стеблова Т.Д. Особливості Інтернет-діяльності сучасного підлітка. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету.* 2020. № 1 (12). С. 327-331.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНОЮ МОЛОДДЮ

Олександра Шатських
студентка 4 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
Науковий керівник – доц. Замашкіна О.Д.

У сучасному суспільстві постає потреба у виявлені і навчанні талановитої молоді, яке вплине на культурний,економічний та інтелектуальний потенціал країни.

Обдарованість – це індивідуальна потенціальна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності [2, с. 11].

Обдарована дитина – це дитина, що виділяється яскравими, іноді видатними досягненнями, або має внутрішні передумови для таких досягнень, у тому чи іншому виді діяльності [1, с. 86].

Українським психологом Ю. Гільбухом було виділено загальну і спеціальну обдарованість. Кожен із цих типів може охопити по кілька видів обдарованостей, а кожен вид обдарованості тлумачиться як спеціальні здібності. Вченим виокремлено ще й такі типи обдарованості:

- природники-теоретики (схильність дітей до природничих знань, спрямованість до пізнавального інтересу на осмислення різних абстрактних ідей);
- природники-практики (спрямованість інтересу на розв'язання конструкторсько-технічних завдань, також моделювання);
- гуманітарії (спрямованість пізнавального інтересу на суспільні науки, мови, літературу та ін.) [3, с. 109].

Обдарована молодь характеризується такими властивостями, як: розвинуті навички самоконтролю в навчальній діяльності, високий розвиток мислення, висока працездатність, тривале запам'ятовування навчального матеріалу, тощо; їм властива не схожість з іншими, підвищена схильність до розумової діяльності, стереотипи, догми, швидкість реакції, свобода самовияву, висока розумова активність, багатство уяви, сформованість різних видів пам'яті, вміння піддавати сумніву та осмисленню певні явища.

Серед факторів, які впливають на формування обдарованості, вчені можуть виділити такі, як: якісна освіта батьків, доступ до широких джерел інформації, книжково-

довідникову насиченість помешкання, заможність родини, спосіб життя, та нарешті, методи освіти, виховання і самоосвіти людини.

Теоретичні питання обдарованості, досліджували такі вчені як В.О. Маляко, Б.М. Теплов, Л.С. Виготський, О.О. Болюх, В.В. Щорс та інші.

Соціальний захист обдарованої молоді може базуватися на врахуванні різних провідних підходів, що можуть визначати різні дії соціальних інститутів по збереженню унікальності та культивуванню здібностей, талантів обдарованої дитини, загальної і спеціальної обдарованості, встановленню її видів за допомогою специфічних методик діагностики, розроблених як і зараз так і у вітчизняній науці та практиці різних країн.

До підходів таких відносять:

1) соціально-педагогічний, спрямований на створення умов підтримки обдарованості спеціально підготовленими людьми: соціальними працівниками, педагогами , психологами;

2) охоронно-захисний, зміст якої становлять дії держави по відношенню до обдарованої дитини

3) соціально-інтегративний, що передбачає індивідуалізацію і диференціацію форм організації навчання, створення різнорівневих програм, які спрямовані на активізацію пізнавальних та творчих потенційних здібностей обдарованої особистості;

4) соціально-психологічний, він пов’язаний із розробкою методів та форм психологічної підтримки обдарованої особистості з соціально-позитивістською спрямованістю.

За рішенням Всесвітньої організації охорони здоров’я обдаровані діти входять до «групи ризику», як і розумово відсталі, діти алкоголіків, малолітні правопорушники, так як потребують особливого виховання, спеціальних класів, шкіл, спеціальних навчальних програм, підготовлених вчителів. У роботі з обдарованою молоддю виникає певна складність, тк як дослідники виділяють серед них наступні типи: «ліниві», «психопати», «диваки», «невротик», «зазнайки», «фанатики», «скромні». Батькам і соціальному педагогу слід знати особливості технології роботи з ними.

В нашій країні для покращення роботи з обдарованими дітьми та молоддю МОН була розроблена Державна Цільова Програма роботи з обдарованою молоддю. Реалізація цієї програми може передбачатися натаких рівнях як:національний та регіональний. На національному рівні передбачено: удосконалення правову базу щодо підтримки обдарованих дітей, створення та систематичне поповнення банку даних «Обдарованість», робота з громадськістю зі створення сприятливого середовища для самореалізації та розвитку обдарованих дітей; здійснення психолого-педагогічного і науково-методичного супроводу виявлення, відбору та підтримки обдарованих дітей; розроблення програм супроводу; пошук шляхів ефективної реалізації творчих здібностей обдарованої молоді в усіх сферах життя; створення УСШ інтернату для інтелектуально обдарованих дітей, координаційного центру з наукової та методичної роботи, вирішення питання його розміщення; реалізація системи соціальної підтримки та заохочення обдарованої молоді удосконалення професійної підготовки та перепідготовки педагогічних працівників [4].

Українськими педагогами та науковцями була розроблена дуже широка палітра різних освітніх технологій, які сприятимуть становленню обдарованої молоді через конкретні методи та форми навчання і виховання відповідно напрямів, що визначені навчально-виховними програмами.

Усім відомо, що для обдарованих дітей усі їх успіхи приходять через нелегку та кропітку працю, деякі припиняють боротися вже на початку, і тільки деякі з них можуть досягти справжніх успіхів у своїй справі. Один із складників успіху є намагання педагогів створити кожному свою індивідуальну програму розвитку, за якою кожна дитина має можливість розкривати свої природні задатки та обдарування в індивідуальному темпі.

У соціальній роботі з обдарованими дітьми та молоддю можуть використовувати наступні види технологій.

1. Координаційні технології, за якими здійснюється організація роботи експериментальних майданчиків по роботі з обдарованими дітьми, проведення та організація масових заходів, науково-практичних конференцій, олімпіад; забезпечується поліпшення нормативної та правової бази, дотримання чинного законодавства; надається інформування з приводу правової бази роботи з обдарованими дітьми; забезпечується координація діяльності по реалізації цільових програм по роботі з обдарованими.

2. Інформаційні технології, які забезпечують творення інформаційних баз даних про талановитих і обдарованих дітей шкільного віку, банків методичних матеріалів по роботі з обдарованими; запроваджена консультаційна підтримка, яка передбачає повідомлення педагогів та батьків з питань, пов'язаних з розвитком, виявленням та підтримкою обдарованої молоді; проходить підготовка фахівців із різних сфер діяльності за напрямком роботи з сім'єю обдарованої дитини; залучається увага громадськості, ЗМІ. Постають питання щодо проблем обдарованих дітей на відкритих лекція, семінарах та конференціях.

3. Діагностичні технології, за допомогою яких створюються науково-дослідні школи з різних навчальних дисциплін, інтелектуальні клуби для різного шкільного віку, проводяться конкурси, олімпіади, конференції, фестивалі, запроваджуються також інші форми позашкільної організації освітньої діяльності. Організовуються для обдарованих дітей профільні табори, профільні (творчі) зміни, наукові та дослідні експедиції в літніх таборах, різні навчально-тренувальні збори.

4. Розвиваючі технології застосовують для таких дітей створення, розвиток та підтримку освітніх установ, що забезпечують цілеспрямовану роботу з обдарованими дітьми: створюються очні та заочні школи, ліцейські класи, забезпечується залучення ВНЗ у систематичну роботу з обдарованими дітьми; забезпечується підтримка наукових товариств учнів (це пов'язано з можливістю охопити кожного учня відповідно до його талантів, бажань, щоб можна було відстежувати та корегувати особистісне зростання учнів).

Крім того, для роботи з обдарованими дітьми необхідний психологічний супровід який передбачає: раннє виявлення обдарованості; забезпечення психологічного і психічного здоров'я обдарованих дітей, що навчаються за спеціальними програмами; впровадження системи відстеження розвитку дитячих здібностей, закономірностей їх динаміки, побудови набору можливих індивідуальних траєкторій розвитку; створення системи психологічного супроводу педагогічного та навчального процесів; надання своєчасної психологічної підтримки батькам обдарованих дітей.

Компоненти психологічного супроводу:

– індивідуальні консультації тільки для батьків;
– корекційна робота;
– психологічні практикуми;
– психологічні тренінги;
– психологічний моніторинг;
– система розвитку дитячої обдарованості;
– батьківський клуб;
– система семінарів та практикумів для викладачів;
– групові консультації для всіх учнів;
– середовищні технології.

Загалом, напрями соціальної роботи, які ми використовуємо з обдарованими повинні враховувати потреби конкретної дитини та основні особливості обдарованих дітей в цілому . Необхідно створювати індивідуальні умови не тільки для освітньої діяльності обдарованих дітей, але і для загальнокультурного розвитку, усвідомлення та прийняття власного «Я» а також для активного включення в соціум. Оточення обдарованої дитини являє собою важливу роль гармонійного розвитку, це не можна залишати без уваги.

Також необхідно здійснювати координацію роботи з обдарованою молоддю іншими спеціалістами, представникам різних організацій та установ, необхідно розробити методичні матеріали для батьків та педагогів, активно поширювати інформацію у

суспільство. Все це необхідно для виявлення, підтримки, розвитку і включення в соціум дітей в яких проявляється обдарованість.

Зараз вимагає рішення така проблема особистісної соціальної самореалізації і професійного самовизначення обдарованих дітей в нових соціальних та економічних умовах, і в зв'язку з цим на державному рівні мають забезпечуватися сприяння виявленню і розвитку природних завдатків обдарованих на всіх рівнях їх виховання і освіти, а також адресна підтримка кожної талановитої дитини [1, с. 231].

Таким чином, один із найважливіших компонентів, що сприяє створенню і підтримці на високому рівні політичного, культурного, науково-технічного та управлінського потенціалу країни, є налагоджена система пошуку обдарованої молоді та її навчання, формування інтелектуальної еліти, яка, завдає темп розвитку техніки, науки, культури, економіки, визначає ефективність цього розвитку.

Підтримка та захист молоді в Україні має бути пріоритетним напрямком роботи не лише соціальної сфери, так як молодь - це майбутнє держави. Обдарована молодь - це майбутній потенціал держави, який буде визначати шляхи розвитку науки, економіки, техніки та мистецтва.

Література:

1. Агарков О.А. Технології соціальної роботи: навч. посіб. Запоріжжя : Просвіта, 2013. 584 с.

2. Володарська М.О., Настенко А.І., Півлаєва О.М. та ін. Робота з обдарованими дітьми. Х. : Видавнича група «Основа», 2010. 190 с.

3. Лоткова І. В. Плекаймо обдарованість. *Завучу*. Усе для роботи. К, 2009. 279 с.

4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті: затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002. Освіта України.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Владислава Шендра
студентка 4 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Яковенко О. І.

Управління конкурентоспроможністю підприємства є однією з важливих складових його ефективного функціонування та фінансового благополуччя. В епоху масового виробництва товарів та наявності величезної кількості виробників аналогічної продукції для підприємств завдання підвищення свого конкурентного статусу стає першорядним. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває вивчення та узагальнення методів аналізу та оцінки системи конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів.

Поряд із теоретичними дослідженнями сутності конкуренції та конкурентоспроможності в економічній літературі давно обговорюється проблема практичної оцінки конкурентоспроможності. Можна констатувати, що у питаннях оцінки конкурентоспроможності продукції нині досягнуто певних успіхів, розроблено цілком прийнятні методики оцінки конкурентоспроможності ідентичних товарів та послуг. Складніша ситуація з оцінкою конкурентоспроможності підприємства. Незважаючи на те, що певні кроки в цьому напрямі робилися й робляться, універсальної методики комплексної оцінки системи конкурентоспроможності підприємства досі немає [4, с. 130].

На думку деяких дослідників, конкурентоспроможність підприємства виражається через багаторівневу ієрархію факторів, де на верхньому рівні розташована доля ринку – безпосередньо залежить від досягнутої конкурентоспроможності, другий рівень визначає

її потенційну конкурентоспроможність, третій та четвертий – якість управління, п'ятий рівень – характеризує досягнуті економічні результати.

Класифікація методів оцінки конкурентоспроможності підприємства передбачає їх поділ на окремі групи за певною ознакою. Розглянемо основні методи оцінки системи конкурентоспроможності підприємств, які існують на сьогоднішній день.

Метод оцінки конкурентоспроможності на основі SWOT- аналізу.

Метою SWOT-аналізу є визначення сильних і слабких сторін підприємства (аналіз внутрішнього середовища), а також можливостей та загроз найближчого оточення підприємства (аналіз зовнішнього середовища).

Аналіз здійснюється за чотирма напрямками:

1. Strengths (сильні сторони) - переваги фірми.
2. Weaknesses (слабкі сторони) – недоліки фірми.
3. Opportunities (можливості) – фактори довкілля, які можуть сприяти отриманню підприємством переваг.
4. Threats (загрози) – чинники, здатні послабити позиції організації над ринком.

За допомогою SWOT-аналізу можна оцінити конкретну ситуацію на ринку, отримати чітке уявлення про переваги та недоліки підприємства, що дозволяє вибрати напрямок розвитку підприємства, вигідно використовувати сильні сторони підприємства, усунути або врахувати недоліки організації, використовувати можливості, що надаються ринком, уникнути небезпек та загроз [2, с. 196].

Матричний метод.

Цей підхід базується на маркетинговій оцінці діяльності підприємства та його продукції. У основі методики – аналіз конкурентоспроможності з урахуванням життєвого циклу продукції підприємства. Сутність оцінки полягає у аналізі матриці, побудованої за принципом системи координат: по горизонталі – темпи зростання/скорочення кількості продажів у лінійному масштабі; по вертикалі – відносна частка продукції підприємства над ринком.

Даний метод дозволяє забезпечити високу адекватність оцінки, однак, виключає проведення аналізу причин того, що відбувається, і ускладнює вироблення управлінських рішень, а також вимагає наявності достовірної маркетингової інформації, що тягне за собою необхідність проведення відповідних досліджень.

Методи, що ґрунтуються на оцінці конкурентоспроможності продукції підприємства.

Ця група методів створена на судженні, що конкурентоспроможність підприємства збільшується зі збільшенням конкурентоспроможність його продукції. Показники конкурентоспроможності обчислюються за кожним видом продукції підприємства. Після цього визначається коефіцієнт конкурентоспроможності аналізованого підприємства: знаходиться середньозважене значення серед показників по кожному виду продукції, де вагами виступає обсяг реалізації відповідного виду продукції.

Такий підхід до визначення конкурентоспроможності підприємства враховує одну з найважливіших складових – конкурентоспроможність продукції підприємства, проте він не торкається аспектів діяльності підприємства, що не дозволяє отримати повне уявлення про переваги та недоліки у роботі підприємства.

Методи, що ґрунтуються на теорії ефективної конкуренції.

Відповідно до цієї теорії найбільш конкурентоспроможними є підприємства, де найкраще організована робота всіх підрозділів і служб. Сутність підходу полягає у бальній оцінці здібностей підприємства. Кожна із сформульованих у ході попереднього аналізу здібностей підприємства щодо досягнення конкурентних переваг оцінюється експертами з погляду наявних ресурсів.

Ця оцінка конкурентоспроможності підприємства охоплює всі найважливіші оцінки господарську діяльність підприємства, дозволяє швидко й об'єктивно отримати картину становища підприємства на галузевому ринку. У той самий час твердження, яке

лежить в основі походу про те, що показник конкурентоспроможності підприємства може бути розрахований шляхом простого підсумовування здібностей підприємства є безпідставним, оскільки сума окремих елементів складної системи (якою є будь-яке підприємство), як правило, не дає того ж результату, що і вся система загалом [3, с. 11].

Комплексні методи.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства у межах подібних методів ведеться виходячи з виділення поточної і потенційної конкурентоспроможності підприємства. Сутність даного методу полягає в тому, що конкурентоспроможність підприємства визначається як інтегральна величина по відношенню до поточної конкурентоспроможності та конкурентного потенціалу. Здебільшого, поточна (реальна) конкурентоспроможності визначається з урахуванням оцінки конкурентоспроможності продукції підприємства, а потенційна – за принципами методів, заснованих на теорії ефективної конкуренції [1, с. 71].

Перевагою даного методу і те, що він враховує не тільки досягнутий рівень конкурентоспроможності підприємства, а й його можливу динаміку у майбутньому. До недоліків слід віднести використання методів і прийомів щодо поточної конкурентоспроможності, які у результаті відтворюють методи і недоліки цих методів, які були розглянуті раніше. Також метод не пристосований для глибокого аналізу і виявлення резервів для підвищення рівня конкурентоспроможності.

Багатокутник конкурентоспроможності.

Метод побудови багатокутника конкурентоспроможності надає підприємству можливість графічно відобразити переваги та недоліки, свої та конкурентів, на основі певного ряду показників (якість, ціна, збут, сервіс, зовнішньоекономічна політика і т. д.). Накладаючи багатокутники конкурентоспроможності різних підприємств один на одного, можна виявити сильні та слабкі сторони одного підприємства по відношенню до іншого.

Такий метод наочно показує переваги та недоліки підприємств, що дозволяє швидко та легко визначити положення досліджуваного підприємства щодо його конкурентів. До недоліків даного методу можна віднести застосування експертного методі, тобто внесення суб'єктивної оцінки, труднощі в кількісному вираженні якісних характеристик, наприклад післяпродажного обслуговування і т.д.

Під критерієм конкурентоспроможності розуміють кількісні та/або якісні характеристики об'єкта, що є основою оцінки його конкурентоспроможності [5, с. 13].

Оцінка показників конкурентоспроможності підприємства проводиться за двома ознаками:

- Критерій, що відображає в динаміці ступінь задоволення споживача;
- Часовий критерій ефективності виробництва.

Перший критерій – показник конкурентоспроможності товару. Він визначає ставлення суми споживчих цін усіх товарів виробника до вартості споживання цих товарів.

Другий критерій показує ефективність виробничої діяльності, яка визначається як відношення показників ефективності у досліджуваного підприємства та у конкурента. Цей критерій залежить від часу.

Критерії конкурентоспроможності підприємства класифікують за трьома ознаками:

По призначенню:

Обмежувальний критерій – кількісна та / або якісна характеристики, що становлять основу вимог до допуску об'єкта до професійної оцінки його конкурентоспроможності. Результати оцінки за допомогою обмежувального критерію надаються в альтернативній формі: відповідає або не відповідає об'єкту нормативу; виконується чи виконується умова допуску.

Оціночний критерій – кількісна та/або якісна характеристики об'єкта, необхідні для професійної та споживчої оцінки з метою визначення міри конкурентоспроможності та укладання в конкурентних перевагах.

Межа між обмежувальним і оцінним критеріями досить рухлива, оскільки визначається моментом часу та простором, тобто географією ринку.

По виду потреб, що задовольняються:

Ціна продукції підприємства – фактор, який характеризує доступність товару споживача.

Якість продукції підприємства – показник, що характеризує здатність товару задовольняти потреби відповідно до його призначення.

За кількістю характеристик, що враховуються:

Одиничний критерій конкурентоспроможності є однією з найпростіших показників, які визначають конкурентоспроможність. Прикладами є продажна ціна, ступінь автоматизації приладу.

Груповий критерій конкурентоспроможності – це комплексний критерій, що включає групу показників, визначальних конкурентоспроможність товару з тієї чи іншої боку. Можна назвати такі групові критерії, як імідж, рівень новизни, інформативність товару і т. д.

Поняття одиничного і групового критеріїв дещо умовні, оскільки деякі критерії можуть бути як одиничних, і групових критеріїв. Наприклад, продажна вартість з позиції споживача - одиничний критерій, і з позиції підприємства-виробника – груповий, оскільки включає багато складових, врахованих економічними службами.

Узагальнений критерій конкурентоспроможності – це комплексний критерій конкурентоспроможності, яким приймають рішення в результаті оцінки конкурентоспроможності продукції. Прикладом є рівень конкурентоспроможності продукції, рейтинг товару.

Проаналізувавши вищевикладені методичні підходи та критерії оцінки системи конкурентоспроможності підприємств можна запропонувати такі принципи даної оцінки:

1. Оцінка конкурентоспроможності підприємства має базуватися на основних принципах системного аналізу.
2. Рівень конкурентоспроможності має бути оцінений у динаміці, що забезпечить можливість прогнозування змін у майбутньому.
3. Показники, що входять у вибірку, повинні відображати найважливіші аспекти діяльності підприємства, але при цьому рівень кореляції таких показників повинен бути мінімальним.
4. Методика оцінки має бути здійсненна для підприємства на практиці, за умови наявності серед основних конкурентів різних підприємств за масштабами діяльності, обсягом та структурою товарної маси.
5. Оцінка конкурентоспроможності можлива лише за наявності об’єктивних методик організаційно-економічних заходів з управлінню нею.

Отже, здійснивши аналіз методичних підходи та критерії оцінки системи управління конкурентоспроможністю підприємств слід відмітити, що наразі існує широкий перелік різних методів, які мають як преваги так і певні недоліки, а відтак доцільність застосування того чи іншого метода має бути визначена у відповідності до мети такої оцінки та певної ситуації, що склалась у галузі та на підприємстві.

Література:

1. Бородин А. В., Н. Л. Теренина Современные подходы к оценке конкурентоспособности предприятий. Казанська наука. № 3. 2012. С. 69-72.
2. Мокроносов О. Г., Маврина І. Н. Конкуренция и конкурентоспособность: практ. посіб. Екатеринбург: Видавництво Уральского университету. 2014. 124 с.
3. Пилипенко А.В., Чиркова Т.Е., Лисанова А.М. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємств. Молодий вчений. №6 (09). 2014. С. 10-12.

4. Рудичев О. О., Нікітіна Є. О., Борачук О. В. Методологические подходы к оценке конкурентоспособности предприятия. Вісниу БГТУ ім. В.Г. Шухова, 2014. №5. 2014. С. 129-132

5. Рябова А. І. Управление конкурентоспособностью организаци: курс лекцій. Саратов: ФБГОУ ВПО «Саратовский ГАУ», 2013. С. 12-13.

ДЕМОГРАФІЧНІ ЗМІНИ НІМЕЦЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ПІВДЕННОЇ БЕССАРАБІЇ В 1918-1940 РОКИ

Андрій Шеремет
магістрант факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д.і.н., проф. Циганенко Л.Ф.

Доля німецького населення являється невід'ємною частиною історії Південної Бессарабії. Відрізняючись неабиякою етнічною строкатістю, даний край зміг стати справжньою домівкою не для одного покоління німецьких сімей, які зробили неабиякий внесок в розвиток регіону.

Мета даної статті полягає в детальному описі демографічного розвитку німецької спільноти на території Буджаку в період з 1918 по 1940 роки Серед основних завдань, поставлених при написанні даної статті, варто виділити такі: виявлення етнічної багатоманітності серед німецького населення регіону, охарактеризувати гендерно-вікове співвідношення населення, його кількісні зміни та їх причини.

Досліджуване питання частково висвітлене в наукових працях таких дослідників та дослідниць, як У. Шмідт, О. Лебеденко, А. Тичина, Пундик, кожен з яких надає фактологічний матеріал щодо різних аспектів демографічного розвитку населення регіону, в тому числі німецького етносу.

Історичні умови та мовна специфіка груп нащадків німців зрізних регіонів Німеччини та герцогства Варшавського склали досить строкату картину серед населення німецьких поселень. На момент приєднання територій Південної Бессарабії до складу Румунського королівства чисельність етнічних німців складала 56 432 особи, нащадки яких походили з Вюртемберга, Пруссії, Мекленбурга, Баварії, Саксонії, що в свою чергу спонукало до діалектичних відмінностей між жителями поселень [5, с. 154].

Мовна картина переселенців не була однорідною. Більшість німців були швабами, які належали до діалектичної групи Верхньої Німеччини (Oberdeutsch). Вони становили дві третини загальної кількості німецьких поселенців. Нащадки мігрантів з Померанії, Мекленбурга та Західної Пруссії говорили на діалектах Німеччини (Niederdeutsch або Plattdeutsch) і були відомі як кашуби. Наприклад, вихідці з Вюртемберга переважали в Бородіно (1035 осіб), Малоярославець I (987 осіб), Малоярославець II (886 осіб), Кльостіц (815 осіб), Тепліц (895 осіб), Березина (838 осіб). Пруссаки взяли гору в Тарутіно (1555 осіб), Кульм (714 осіб), Лейпциг (795 осіб). Нащадки переселенців з Герцогства Варшавського мали більшу частку в Парижі (804 особи), Лейпцигу (416 осіб),, Кульм (365 чол.), Красна (331 особа), Березина (243 осіб), Тарутіно (1242 особи), Кльостіц (667 осіб). У Красні мешкала велика група баварців (843 особи). Порівняно велика кількість мекленбурзьких нащадків була зосереджена в Тарутіно (1387 осіб), Бородіно (581 особа). Населення Сарати складалося з нащадків емігрантів з Південної Німеччини. Також було помічено нове утворення, що з'явилося в результаті змішанню двох вищезгаданих груп населення [6, с. 213].

Ключовими факторами, які мали значний вплив на кількість населення двох повітів були смертність та народжуваність. Хоча це здається малоймовірним, народжуваність у 1928 році становила 7%, що набагато більше ніж у всій Бессарабії в 1927 році (3,73%) Так

як смертність складала 6%, то звідси випливає, що в 1928 році природний приріст становив 1%.

Зі статистики видно, що серед етнічних німців Південної Бессарабії народилося більше жіночого населення, але аналогічною була ситуація з смертністю.

Явним контрастом є співвідношення між різними віковими групами. Частка вікової категорії 1-10 років становила 35,18%, що майже вдвічі більше категорії 10-20 років (18,8%). Це пояснюється підвищеною дитячою смертністю [3, оп. 1, спр.19: 16].

У 1928 році тенденція природного руху німецького населення наростала, однак вже в 1931 році почала зменшуватися.

У 1931 році смертність становила близько 2,1%, а природний приріст – 3,6%. У 1932 році смертність становила 2,5 %, приріст — 3,1 %. Хоча в 1932 році природний приріст був нижчим порівняно з попереднім роком, він продовжує залишатися значним. Це створює враження, що це явище є частиною тенденції до компенсації втрат населення під час Першої світової війни.

Особливістю, виявленою після аналізу статевої структури населення, є відносно менша чисельність жінок у порівнянні з чоловіками. В 1929 році кількість жінок у колоніях становила 48,7%, а у чоловіків – на 51,3%. У 1930 році кількість ж вона становила 48,9%, а у чоловіків – 50,1%. За переписом 1937 року жінки становили 49,1%, чоловіки – 50,9%. Хоча архівні дані за 1939 р. відсутні дані щодо 3 німецьких населених пунктів, ми помічаємо, що в решті колоній жінки становили 49%, а чоловіки – 51% [2, с. 45-46].

Німецька еміграція з Бессарабії в пореформаційний період негативно вплинула на рівень народжуваності серед етнічних німців регіону. Еміграційний процес був призупинений, зокрема, масовим залученням до військової служби. Сім'ям, які мали синів, придатних до військової служби не дозволяли емігрувати за кордон. Випадки масового переміщення населення фіксуються у декількох архівних справах фондів. У 1925 році 25 сімей з Лейпцига (144 особи) покинули рідне село і виїхали за кордон. Кульмська громада втратила 58 сімей (351осіб), які емігрували в 1927 році. Еміграційний процес тривав, аж до 1927 року виїзду за кордон в близько 9 тис. німців [4, с. 125].

Низький рівень урбанізації німців пояснюється сутністю попередньої політики колонізації Південної Бессарабії німецькими фермерами.

Із загальної кількості етнічних німців у сільській місцевості більшість проживала в південній Бессарабії: у повіті. Аккерман – 74,29%, в Ісмаїльському повіті – 7,97%. Більшість городян проживали в Аккермані, Ізмаїлі, Рені, Болграді За результатами згаданого джерела, у 1937 році частка чоловіків німецького походження була на 1,8% вищою. В інших поселеннях картина більш різноманітна. В одних повітах частка чоловіків була вищою, в інших нижчою. В Ізмаїльському повіті частка чоловіків німецького походження перевищувала жінок – на 5%, а в Аккерманському повіті, навпаки, жінки німецького походження переважали чоловіків приблизно на 0,4% [6, с. 224].

У міському середовищі, переважання кількості чоловіків та жінок німецького походження в Південній Бессарабії станоновила в Аккермані – на 30%, в Ізмаїлі – на 24%.

Це можна пояснити тим, що процес переїзду з села в місто тільки почався, молодим чоловікам легше знайти роботу в містах. Статистика свідчить, що за 22 роки чисельність етнічних німців в Південній Бессарабії зросла з 56 432 осіб у 1918 році до понад 94000 у 1940 році, тобто майже вдвічі за досить короткий проміжок часу [1, с. 113].

Поступове збільшення чисельності населення та його територіальний розподіл є результатом тривала еволюція різних економічних, соціальних, демографічних явищ і не в останню чергу політичних. У різний час темпи зростання або скорочення німецького населення в Бессарабія зафіксувала різні цінності залежно від політичного контексту та перетворень соціально-економічний розвиток регіону.

Отже, ми можемо зробити ряд висновків щодо дослідженого питання. В період з 1918 по 1940 роки, демографічний розвиток німецької етнічної групи на території Південної Бессарабії відзначається стабільним збільшенням чисельності населення німецьких

поселень, незважаючи на ряд негативних факторів, таких як збереження відносно високої смертності серед населення, підвищення міграційних тенденцій та ін. Незмінною рисою залишається переважання сільської частини в загальній кількості німецького населення та збереження його умовного лінгвістичного поділу.

Література:

1. Ганжа А.І., Пундик М.В. Буджацький злам. Одеса. 2013. 168 с.
2. Історія німців України. Матеріали всеукраїнської наукової конференції: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2017. 152 с.
3. Комунальна установа «Ізмаїльський архів». Ф.153 «Префектура повіту Четатя-Албе(Адміністративний відділ)», оп. 1, спр.19 «Скарги жителів повіту, свідчення і переписка з Бессарабським директоратом внутрішніх справ, повітовими субпрефектурами щодо збитків нанесених жителям румунською та союзною арміями». 38арк.
4. Лебеденко О.М., Тичина А.К. Українське Подунав'я. Ізмаїл. 2000. 343 с.
5. Шортніков П.М. Бессарабські німці під владою Румунії. Держава в державі? 2011. С. 153-158.
6. Schmidt U. Bessarabia. German colonists on the Black Sea Bessarabien. Deutsche Kolonisten am Schwarzen Meer. Deutsches Kulturforum östliches Europa. 2012. 432 p.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ

Ганна Шпаченко

студентка 4 курсу факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – викл. Степанова Н.О.

В сучасних умовах ведення господарської діяльності, коли конкурентна боротьба зростає з кожним днем, а ресурси стають ще більш обмеженими, зростає необхідність всебічної діагностики діяльності суб'єкта господарювання.

Економічна діагностика дозволяє визначити поточний стан та можливості подальшого розвитку: реалізацію стратегії розвитку, використання конкурентних переваг, підвищення вартості та укріплення ділової репутації, збільшення виробничого потенціалу, підвищення ефективності функціонування системи управління, формування корпоративної культури.

Доволі часто спеціалісти використовують різноманітні методи та прийоми економічної діагностики. Методи, які використовуються під час діагностики, залежать від спеціалізації підприємства та задач, які необхідно вирішити.

Методами, які використовують сучасні підприємства можна поділити на 2 групи: кількісні та експертні (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Сучасні методи економічної діагностики

Група методів	Методика діагностування
1. Кількісні методи	1) Статистичні методи
	2) Методи економічного (факторного) аналізу
	3) Методи фінансового аналізу:
	• R-аналіз
	• Методи діагностики банкрутства
	• Методи визначення вартості підприємства (дохідний, порівняльний та витратний підходи)
2. Експертні методи	1) SWOT-аналіз
	2) Метод Делфі
	3) Метод 5 конкурентних сил по Портеру
	4) Метод «мозкового штурму»

Статистичні методи ґрунтуються на аналізі інформації за допомогою визначення та узагальнення відносних та середніх величин, різноманітних індексів та рядів динаміка. Найчастіше при проведенні діагностики вдаються до визначення відносних величин (коефіцієнтів), а також показників структури, що характеризують стан підприємства. Одним із найпоширеніших методів є порівняння фактично досягнутих показників, що характеризують результати господарської діяльності підприємства, з його планом чи прогнозом чи попереднім періодом, а також із показниками інших підприємств.

Перевага статистичного методу полягає в невеликій складності математичних розрахунків, а недолік – у необхідності великої кількості вихідних даних, чим більше масив статистичних даних, тим достовірніший результат [2].

Під факторним аналізом розуміють аналіз результативних показників и вплив різних факторів на них. До основних задач факторного аналізу належать:

1. Відбір факторів з метою дослідження показників.
2. Систематизація та класифікація факторів.
3. Моделювання взаємозв'язків результативних та факторних показників.
4. Виявлення ступеня впливу факторів на результативний показник.

До розповсюджених методів факторного аналізу належать балансовий метод, багатофакторні мультиплікативні моделі, які допомагають врахувати вплив змін багатьох факторів на зміну результативних показників. Головний недолік цієї групи методів полягає в тому, що їх застосування дозволяє пояснити причини змін показників, але не дає змогу оцінити наслідки [5].

Методи фінансового аналізу використовуються для аналізу фінансових результатів та фінансового стану підприємства. За допомогою аналізу фінансового стану можна визначати сильні та слабкі сторони підприємства, оптимальне управлінське рішення, прогнозування окремих показників підприємства та фінансової діяльності в цілому, яка, у свою чергу, дозволяє проконтролювати ефективність руху фінансових потоків, перевірити дотримання норм та нормативів витрачання фінансових, матеріальних ресурсів. та доцільність понесених витрат.

До основних задач фінансового аналізу належать:

1. Визначення ліквідності, фінансової стійкості, фінансової незалежності та рентабельності діяльності організації.
2. Визначення положення суб'єкта господарювання на ринку та його конкурентоспроможність.
3. Оцінка виконання планових показників.
4. Підвищення використання фінансових ресурсів [6].

R-аналіз визначає показники, що характеризують ліквідність, прибутковість і структуру капіталу підприємства, а також оборотність його активів.

Методи діагностики банкрутства застосовуються для встановлення вірогідності банкрутства суб'єкта господарювання. Найчастіше використовуваною є модель Альтмана.

Z-модель Альтмана– це фінансова модель, яка була розроблена американським економістом Едвардом Альтманом, покликана дати прогноз ймовірності банкрутства підприємства.

В основі формули лежить комбінація 4 або 5 ключових фінансових коефіцієнтів, що характеризують фінансове становище та результати діяльності підприємства. 4-х факторна модель використовується для невиробничих підприємств. Для виробничих підприємств використовується 5-ти факторна модель.

Через галузеві особливості, відмінності економік різних країн, модель Альтмана слід використовувати з обережністю, не покладаючи на неї великих надій. Робити висновки про фінансове становище та ймовірність банкрутства організації необхідно не тільки на основі даного показника, але за результатами аналізу ширшого кола показників [9].

Методи визначення вартості підприємства використовують для діагностики вартості підприємства.

Ринкова вартість суб'єкта господарювання– це вартість майна, яка здатна приносити прибуток його власнику.

На практиці існує 3 підходи до оцінки вартості бізнесу:

1. Доходний підхід використовується для підприємств, які мають зростаючі фінансові результати, є перспективними і мають стратегічні переваги.
2. Порівняльний (ринковий) підхід визначає вартість підприємства ґрунтуючись на основі інформації про угоди щодо продажу аналогічних підприємств.
3. Витратний підхід визначає вартість підприємства базуючись на розрахунку ринкової вартості активів з урахуванням зобов'язань на певний момент часу.

Експертні методи базуються на досвіді та кваліфікації спеціалістів-експертів, які використовують доступну інформацію та виконують за власними методиками аналіз кількісних і якісних параметрів.

За допомогою SWOT-аналізу можна виявити фактори внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Сильні (**S**trengths) та слабкі (**W**eaknesses) сторони належать факторам внутрішнього середовища, тобто ті, на які можна впливати, а можливості (**O**pportunities) та загрози (**T**hreats) є факторами зовнішнього середовища, тобто ті, н які підприємство не може вплинути.

Перевагами даного методу є:

1. SWOT-аналіз є універсальним методом, який можна використовувати у різних галузях економіки та управління.
2. Метод є гнучким та дозволяє вільно обирати перелік аналізованих елементів, які залежать від поставленої мети.
3. Може використовуватися для оперативної оцінки та стратегічного планування.
4. Використання SWOT-аналізу не вимагає спеціальних знань та високої кваліфікації [8].

Метод Делфі – це метод, який використовує опитування, інтерв'ювання чи анкетування та статистичну обробку з метою знайти спосіб визначення вірного рішення. Особливістю даного метода є те, що незалежні експерти можуть навіть і не знати один про одного, тому можна виключити зіткнення різних позицій, а також колективний вплив, зумовлений спільною роботою [3].

Конкурентний аналіз галузі за Майклом Портером допомагає визначити наскільки інтенсивні та яскраво виражені конкурентні сили в галузі, знайти і визначити таке місце, де компанія буде не тільки максимально захищена від впливу зовнішнього мікросередовища підприємства, а і навпаки зможе впливати на нього.

Методика включає в себе такі елементи:

1. Аналіз ринкової влади постачальників.
2. Аналіз ринкової влади споживачів.
3. Аналіз рівня конкуренції серед існуючих гравців.
4. Аналіз загрози виникнення товару-замінника.
5. Аналіз загрози виникнення нових гравців.

Проведення аналізу за Портером корисний в таких ситуаціях:

1. Дозволяє систематично аналізувати можливості та ризики зовнішнього середовища.
2. Сприяє розробці комплексного дослідження конкуренції в галузі.
3. Показує наскільки вигідний новий вид діяльності.
4. Деталізує ситуацію на ринку на стадії зародження бізнесу.
5. Сприяє виявленню сильних та слабких сторін та використанню результатів аналізу для зменшення впливу зовнішнього мікросередовища підприємства.

Незважаючи на корисність і велику кількість переваг даного метода, при її розробці Портер не прийняв до уваги де-які особливості:

1. Фірми, які виготовляють комплементарну продукцію. Комплементарна продукція– це товари, що взаємодоповнюють один одного. Наприклад, автомобіль та пальне, монітор та клавіатура, принтер та папір та багато іншого.
2. Методика аналізує ситуацію, що вже склалася на ринку, не беручи до уваги зміни у ньому.
3. Не здатна відстежити динаміку змін різних факторів.
4. Не бере до уваги державу як конкурента [7, с. 17-24].

Під час використання метода «мозкового штурму» експерти обговорюють та пропонують максимальну кількість ідей та шляхів вирішення поставлених задач. Після того як всі ідею були запропоновані, обирають найкращі рішення, які найбільше підходять даній ситуації та які можна використати на практиці [4].

Отже, в сучасних умовах неможливо не використовувати методи економічної діагностики. Для розвитку підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та більш твердого закріплення на ринку суб'єкту господарювання необхідно систематично проводити економічну діагностику. Кожен метод має свої переваги і недоліки. Який метод є найбільш ефективним та достовірним однозначно сказати не можна. Вибір методу залежить від сфери діяльності суб'єкта господарювання та ситуації, що склалася на даному підприємстві.

Література:

1. Барсова Т.Н., Грешневикова Н.А., Лаврова Л.А. «Современные методы экономической диагностики предприятия». URL: https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-metody-ekonomicheskoy-diagnostiki-predpriyatiya/viewer
2. Войт И.А., Басалыга Т.С., Водоносова Т.Н. «Современные методы экономического анализа». URL: https://rep.bntu.by/bitstream/handle/data/37136/Sovremennye_metody_ehkonomicheskogo_analiza.pdf;jsessionid=89B9C74A9250FD0827FC8358D4F1DCDE?sequence=1
3. Метод Дельфи: оценка эффективности решений. URL: https://rsv.ru/blog/metod-delfi-oczenka-effektivnosti-reshenij/
4. Метод мозгового штурма. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_%D0%BC%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%88%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BC%D0%B0
5. Факторный метод экономического анализа. URL: https://spravochnick.ru/ekonomicheskiy_analiz/faktornyy_metod_ekonomicheskogo_analiza/
6. Финансовый анализ URL:https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B9_%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7#%D0%A6%D0%B5%D0%BB%D0%B8_%D0%B8_%D0%B7%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D0%B8_%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0
7. Шпаченко Г.С., Башинська М.І. «Аналіз зовнішнього середовища функціонування підприємства та його впливу на організаційну структуру суб'єкту господарювання» 2020. 37 с
8. SWOT-анализ. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/SWOT-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7

9. Z-модель Альтмана (Z-счет Альтмана). URL: https://www.audit-it.ru/finanaliz/terms/analysis/altman_z_model.html

НАУКОВИЙ ПОШУК СТУДЕНТА:
актуальні питання гуманітарних
та соціально-економічних наук

Збірник студентських наукових праць

Випуск 7

Упорядники: О. Є. Мартинчук

Верстка та дизайн: О. Є. Мартинчук

Матеріали доповідей подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст, технічні помилки, грамотність, достовірність інформації та точність викладених фактів несе автор та науковий керівник.
Зважаючи на свободу наукової творчості, редколегія бере до публікації статті й тих авторів, думки яких не в усьому поділяє.

Підписано до друку 23.12.2021. Формат 60х90/8.
Ум. друк. арк. 32,1.Тираж 300 прим. Зам. № 561

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Адреса: 68610, Одеська обл., м. Ізмаїл, вул. Рєпіна, 12, каб. 208
Тел.: (04841) 4-82-42
E-mail: nauka_idgu@ukr.net.